

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В.П. ШУЛЬГАЧ

Нариси з праслов'янської антропонімії

Частина VIII



Київ 2023

УДК 81'373.231

ББК 81.2—3

Ш95

Книгу присвячено реконструкції праслов'янського антропонімного фонду. На основі фактичного матеріалу слов'янських мов відновлено фрагменти генетичних лексико-словотвірних мікро-систем.

Для лінгвістів, фахівців у галузі ономастики та етимології.

Затверджено до друку вченою радою
Інституту української мови НАН України

Рецензенти:

кандидат філологічних наук *Р.О. Коца*
кандидат філологічних наук *Я.П. Редьква*
кандидат філологічних наук *Л.В. Яшук*

Шульгач В. П.

Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач. К., 2023.
(Бібліотека української ономастики). Ч. VIII. 437 с. Бібліогр.:
с. 342—404.

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-617-14-0197-6 (ч. VIII)

ББК 81.2—3

© Шульгач В.П., 2023

© Ідея та назва серії «Бібліотека української
ономастики». Шульгач В.П., 2007—2023

© Інститут української мови, 2023

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-617-14-0197-6 (ч. VII)

ЗМІСТ

Від автора	5
------------------	---

I. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Праантропоніми, пов'язані з дендронімами	7
Праантропоніми, пов'язані з іхтіонімами	39
Праантропоніми, пов'язані з орнітонімами	49

II. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деякі рефлекси і.-є. <i>*der-</i> у слов'янській антропонімії	120
Праантропоніми з коренем <i>*God-</i>	137
Праантропоніми з коренем <i>*Gost-</i>	148
Праантропоніми з коренем <i>*Xod-</i>	164
Деякі рефлекси і.-є. <i>*mel-</i> у слов'янській антропонімії	177
Деякі рефлекси і.-є. <i>*(s)tel-</i> у слов'янській антропонімії	204
Похідні з коренем <i>*Tōlb-</i> / <i>*Stōlb-</i>	204
Похідні з коренем <i>*(S)tōlx-</i> / <i>*(S)tōlš-</i>	214
Похідні з коренем <i>*Tōlk-</i> , <i>*Tōlč</i> / <i>*Stōlk-</i> , <i>*Stōlč-</i>	216
Похідні з коренем <i>*Tōlm-</i> / <i>*Stōlm-</i>	221
Похідні з коренем <i>*Tōlp-</i> / <i>*Stōlp-</i>	227
Похідні з коренем <i>*Tōls-</i> / <i>*Stōls-</i>	234
Похідні з коренем <i>*Tōlv-</i> / <i>*Stōlv-</i>	235
Похідні з коренем <i>*Tōlz-</i> / <i>*Stōlz-</i>	237
Похідні з коренем <i>*Tul-</i>	238
Праантропоніми з коренем <i>*Sod-</i>	245
Праантропоніми з коренем <i>*Stop-</i>	249
Похідні з коренем <i>*Zim-</i>	253

Деривати з коренем * <i>Žir-</i> / *- <i>žir-</i>	256
Праслов'янські <i>nomina agentis</i> із суфіксом *- <i>ar'</i> ь	263

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Ст.-укр. <i>Bluszcz</i>	323
Ст.-рос. <i>Бралья</i>	323
Укр. <i>Глад, Гладий</i> і споріднені антропоніми	324
Ст.-укр. <i>Гошва</i> і под.	326
Укр. <i>Жегва</i>	328
Ст.-укр. <i>Жигало</i> і под.	328
Укр. <i>Жмур, Жмура</i> і под.	329
Укр. <i>Кий, Кій</i> і под.	330
Ст.-укр. <i>Korzen</i> та ін.	332
Укр. <i>Куцонал</i> і под.	333
Ст.-укр. <i>Msczug(o)ius</i>	337
Укр. <i>Полегкий</i>	338
Ст.-рос. <i>Холхунов</i> та ін.	338
Ст.-слівц. <i>Jipoch</i> і споріднені антропоніми	340
ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА	342
СКОРОЧЕННЯ	405
ІНДЕКС ПРААНТРОПОНІМІВ	407

ВІД АВТОРА

(замість перед- і післямови)

Книгу присвячено відновленню фрагментів праслов'янського антропонімного фонду.

У першому розділі реконструйовано групу праантропонімів, мотивованих дендронімами, іхтіонімами та орнітонімами.

У другому описано праслов'янські континуанти (праантропоніми) і.-є. основ **der-*, а також **mel-*, **(s)tel-* (переважно в ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду). За основу взято теоретичні висновки й узагальнення, викладені в (Казлова III, 22–23, 314–320), а саме:

1. Фактичний матеріал слов'янських мов (етимологічні гнізда на плавний, наприклад, **(s)kel-*) дозволяє виокремити систему первісних розширювачів — детермінативів *-p-*, *-b-*, *-t-*, *-d-*, *-s-*, *-z-*, *-k-*, *-g-*, *-x-*, *-m-*, *-n-*, *-v-*.

2. Детермінативно розширені дериваційні гнізда — це гнізда з надзвичайно складною фонетичною еволюцією. Вона зумовлена певними фонетичними процесами, які формально видозмінювали одну й ту ж назву, зокрема:

а) різноманітна вокальна реалізація сонанта *l* у кожній детермінативно розширеній основі, рівна п'ятифонемному ряду (*l* > *-ɫ-* > *-ol-*, *-ɛl-* > *-el-*, *-yl-* > *-il-*, *-al-*, *-ul-*). Це означає, що слов'янське слово, наприклад, **Kɫlda* могло реалізуватися в діалектах як *Калда*, *Кɛлда* > *Келда*, *Кылда* > *Кулда*, *Колда*, *Кулда*;

б) фонетична еволюція плавного в кожному з вокальних варіантів, а саме: зміна плавного *-l-* на білабіальний *-ɸ-* / *-ɹ̥-* (*Колда* > *Ковда*, *Коўда*);

в) зміна плавного *-l-* на *-j-* (через стадію *-l-* > *-l'-*), так звана солодкозвучність (*Колда* > *Койда*);

г) асимілятивна заміна плавного *-l-* дентальним *-n-* в основах з дентальними детермінативами *-d-*, *-m-* (*Колда* > *Конда* і т. п.) чи

лабіальним -м- в основах з лабіальними детермінативами -б-, -п- (*Колба* > *Комба* і т. п.);

г) абсорбція плавного в кожному з вокальних варіантів основ із детермінативами (*Колда* > *Кода* і т. п.);

д) різноманітні метатези звуків в основах (*Колда* > *Кодла* і т. п.).

Такі фонетичні рухи спостережено в усіх кореневих структурах на зразок тьlt, тому їх можна кваліфікувати як регулярні.

У цьому розділі відновлено також низку праантропонімів, похідних від праслов'янських основ з коренями **God-*, **Gost-*, **Xod-*, **Sod-*, **Stop-*, **Zim-*, **Žir-*. В окремому підрозділі описно праслов'янські поміна *agentis* із суфіксом *-ar'ь.

У третьому розділі проаналізовано деякі староукраїнські, староросійські, старословацькі та ін. (усього 14) антропоніми.

Праантропонім — це не лише технічний конструкт, а потенційно живе слово, лінгвістичний прообраз сучасних чи вилучених з історичних джерел його репрезентантів, які в процесі еволюції могли зазнати значних формальних модифікацій. Про лінгвістичний статус праслов'янського антропоніма можна говорити з тією ж долею ймовірності, що й про прагідронім, праойконім і т. п.

Загалом у книзі реконструйовано 3023 архетипи.

І. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Праантропоніми, пов'язані з дендронімами

Імена людей, прізвиська, прізвища, мотивовані назвами дерев, хронологічно можуть бути досить давні. Часто вони виникали в результаті метафоричного переносу 'дерево' > 'людина' (Колосько 70) і функціонували як прізвиська з символічним значенням. Так, наприклад, береза, — на думку дослідників, — сприймалася слов'янами як дівоче дерево, її ототожнювали з дівчиною; дубові приписували особливі сакральні властивості і функції, в ньому вбачали уособлення тілесної сили, міці, фізичного здоров'я, довголіття. Див. (Агапкина 41–75; Самоделова 191, 194; Пазынин 181–190 та ін.). Залишки цієї архаїчної символіки — як потенційно мотиваційної — частково збереглися в стійких порівняннях і словосполучах із метафоричним значенням. Див. (Доброльожа 1997; Доброльожа 2003; Юрченко, Івченко; Мацюк 2013; Мацюк 2020; Ступінська; Мокиєнко, Никитина та ін.).

Деривати з коренем **Asen-*

**Asenъ*, **Asenъ*: укр. *Ясен*, *Ясень* (Новикова 989), *Ясінь* (Чучка 646), рос. *Ясеньев*, *Ясенов* (ЖПТ), болг. *Асен* < діал. *асен* 'ясен, *Fraxinus excelsior*' (Ковачев 1992: 171), *Ясен*, *Ясенов* (Илчев 572), макед. *Асенов*, *Ясенов* (Речник ПКМ I, 63, 252), пол. *Jasień*, *Jasien*, 1786 р. (Bubak I, 147), *Jasień*, *Jasion*, *Jesień* — сучасні прізвища (SN IV, 310, 312, 355), чеськ. *Jasan*, *Jasaň* (ЧП).

Стосовно мотиваційних засад пор. укр. діал. як *ясен* 'стрункий' (Доброльожа 2003: 94), 'про молодого вродливого хлопця', *хлопець як ясен* 'про високого сильного хлопця' (Мацюк 2013: 235, 523), а також укр. діал. *ясинь*, *ясінь бот.* 'ясен' (Шкрумеляк 174), *єсень*

‘т. с.’ (Голянич 1, 456), *ёсинь* ‘т. с.’ (Аркушин 150), *ййсин* ‘ясень’ (Горбач Милешівці 342) та інослов'янську лексику, зібрану в (ЕССЯ 1, 79).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Asenica**: хорв. *Jasenica* (Leksik 258).

***Asenikъ**: укр. *Ясеник* (Дуйчак 129), рос. *Ясеников* — сучасне прізвище, слвн. *Jesenik* (ZSSP 235), пол. *Jasienik* (SN IV, 310) ~ **asenikъ* (ЕССЯ 1, 78).

***Asenъkъ**: укр. *Ясенок* (РУС 493), рос. *Ясенков* (МО), блр. *Ясенок* (ЖПТ), хорв. *Jasenak* (Leksik 258), пол. *Jasioneк*, 1786 р. (Bubak I, 147), *Jasienek*, *Jasioneк*, *Jesioneк* — сучасні прізвища (SN IV, 310, 312, 355), слвц. *Jasenek* (TZ Bratislava 143).

***Asenъcъ**: ст.-укр. *Iasko Iasenec*, 1604 р. (ОО 161), Ілко *Jasinecz*, 1680 р. (Чучка 646), рос. *Ясенцев* (МО), слвн. *Jasenc*, *Jesenc* (ZSSP 228, 235), слвц. *Jasenec* (TZ Bratislava 143).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ясене́ц бот.* ‘ясенець білий, *Dictamnus fraxinella*’ (Піпаш, Галас 234) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 80).

***Asenina**: укр. *Ясенина*, 1718 р. (ДІП I, 93) ~ ст.-укр. *ясенина* ‘ясен’ (Зіновіїв 266), укр. діал. *ясенина* ‘т. с.’ (Годинка 45).

***Asenitъbъ**: укр. *Ясенич* (Богдан 330), рос. *Ясенич* (МО).

***Asenovъ(jъ)**: укр. *Ясеновий* (Пура СПР V, 189), рос. *Ясеновый* (МО) ~ укр. діал. *есено́вий*, *ісено́вий* ‘т. с.’ (Голянич 1, 493, 709) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 78).

Деривати з коренем **Avor-*

***Avogъ**: ст.-укр. *Миско Яворъ*, 1649 р. (Реєстр 189), укр. *Яворъ*, 1718 р. (ДІП I, 91), *Javor*, 1787 р. (Чучка 643), *Явір*, *Явор* — сучасні прізвища (Горпинич, Корнієнко 266), *Явір* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 488), ст.-рос. *Иван Яворов*, 1681 р. (Веселовский 380), рос. *Яворов* (МО), блр. *Явар* (Бірыла 498), болг. *Явор* (Илчев 568), серб. *Јавор* — чол. ім'я (Грковић 102), хорв. *Javor* (Leksik 259), слвн. *Javor* (ZSSP 229), ст.-пол. *Jauor*, XIII ст. (Taszycki 104), *Jawor*, 1666 р. (Bubak I, 148), пол. *Jawor*, *Jawór* (SN IV, 325, 326), ст.-чеськ. *Javor*, 1212 р. (Морошкин 211), *Javor*, 1512 р. (АС XIX, 90), чеськ. *Javor* (ЧП), слвц. *Javor* (TZ Bratislava 144), луж. *Jawora* < *jawor* (Wenzel II/1, 173).

Щодо мотивації пор. укр. діал. (порівняння) як *явір* 'вродливий', 'стрункий', *кучерявий як явір*; *поважний як явір* (Доброльожа 2003: 80, 98) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 96–97).

Суфіксальні деривати:

***Аворіса**: болг. *Яворица* — жін. ім'я (Ковачев 1992: 181).

***Авогось**: рос. *Яворец* (МО), слвц. *Javorec* — прізвисько (Orlovský 122), луж. *Jaworec*? (Wenzel II/1, 173).

***Аворікь**: укр. *Яворик* (Богдан 330), рос. *Явориков* (м. Москва), чеськ. *Javořík* (ЧП), н.-луж. *Jaworik* (Wenzel 186).

***Авогька**, ***Авогькь**: болг. *Яворка* (Ковачев 1992: 181), хорв. *Javorek* (Leksik 259), слвн. *Javorek* (ZSSP 229), пол. *Jaborek*, *Javorek* (SN IV, 237, 325), чеськ. *Javůrek*, 1783 р. (АЧ XXV, 80), *Javorek* (ЧП), слвц. *Javorek* (Bernát 88).

***Аворіна**: болг. *Яворина* (Заимов 249), хорв. *Javorina* (Leksik 259) ~ укр. діал. *яворі́на* 'яворове дерево' (Піпаш, Галас 233) та ін.

***Авогьнікь**: рос. *Яворников* (МО), хорв. *Javornik* (Leksik 259), слвн. *Javornik* (ZSSP 229), пол. *Javornik* (SN IV, 325), слвц. *Javorník* (TZ Bratislava 144) ~ укр. діал. *яві́рнік* 'яворовий ліс' (Личук 305) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 98).

***Авогьль(ь)**: рос. *Яворный* (МО), хорв. *Javoran* (Leksik 259), ст.-слвц. *Jaworný*, 1571 р. (Křištof 171) ~ **avorьнь(ь)* (ЕССЯ 1, 99).

***Аворітѣь**: серб. (похідне) *Јаворѣћи* мн. — мікротопонім (Цицмил-Реметић 204), хорв. *Javorić* (Leksik 259), слвн. *Javorič* (ZSSP 229).

Деривати з коренем **Berz-*

На думку І.О. Кюршунової, мотив називання пов'язаний із культом дерева (берези) у слов'ян (Кюршунова 45).

***Berza**, ***Berзь**: ст.-укр. *Bereza*, 1615 р. (ОВ 198), *Бере́за* Грегоровичь, 1671 р. (АЮЗР I/10, 305), укр. *Бере́за*, 1723 р. (Швидько 158), *Берез* (КПУ Харк. 2, 77), *Бере́за* (Богдан 11), *Бере́за* — сучасне прізвисько («високий і худий; висока і струнка»; Чабаненко ПНН 1, 49; «високий і білявий»; СПУ 1, 97), ст.-рос. *Бере́за*, 1488–90 рр. (АСЭИ I, 416), Іванко Климів *Бере́за*, 1561–1562 рр. (Васильєв СВК 372), Микитка *Бере́за*, 1624 р. (Парфенова 56), рос. *Берез*, *Берё́за*, *Берёзов* (МО), *Берё́за* ч. — прізвисько («из-за косичек»; Боброва 44), блр. *Бяроза*, *Бярэ́за* (Бірыла 77), болг. *Бреза*, *Брыз*, *Бря́за* (Ковачев 1992: 172), серб. *Breza* — жін. ім'я (PI 33 — символ вірності і грації), хорв. *Brez*, *Breza* (Leksik 71), слвн. *Brez*, *Breza* (ZSSP 58),

ст.-пол. *Brzoza*, 1391 р. (SSNO I, 267), Albertum *Bereza*, 1636 р. (Mytnik 41) < укр., пол. *Brzeza*, *Brzoz*, *Brzoza*, *Brzóz*, *Brzóza*, *Brzuz*, *Brzuza* (SN I, 621, 525, 526, 527), *Brzoza* — прізвисько («jest wysoka/-i»; Mrózek 44), чеськ. *Breza* (ЧП), словц. *Breza* (TZ Trnava 68), луж. *Breza* (Wenzel II/1, 58).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *берéза* ‘старший серед колядників’ (ГГ 23), ‘старший парубок, який приймає молодих хлопців до парубоцтва’ (Шило 51), порівняння *розкішна як береза* ‘вродлива’ (Доброльожа 2003: 81), *дівчина як берéза* ‘струнка дівчина’ (Мацюк 2013: 37), *бéрез* ‘береза, гілки якої ростуть угору’, *берéза* ‘береза, гілки якої ростуть униз’ (Лисенко 31), рос. *стро́йный как берéза* ‘про струнку особу, частіше жінку’ (Мокиєнко, Никитина 44) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 201–203, 207–208).

Суфіксальні деривати:

***Berzajь**: укр. *Березай* (СП 42), рос. *Березаев* (ЖПТ), чеськ. *Brezai* (ЧП) ~ рос. діал. *береза́й* ‘гриб підберезовик’ (НОС 1, 51).

***Berzějь**: укр. *Березій* (Новикова 82), ст.-рос. (похідне) *Березеево*, XVI ст.— ойконім у Новгородській землі (НПК V, 238), рос. *Березеев* (похоронений в с-щі Добровольськ Калінінградськ. обл.).

***Berzoja**, ***Berzobjь**: рос. *Берзоин* (МО), болг. *Брезой* (Заимов 37), (похідне) *Brezojevica* — назва поселення в Чорногорії (Im. m. 97).

***Berzuйь**: ст.-рос. *Березуево*, 1610–1612 рр. — відантропонімний ойконім у колишньому Смоленському пов. (АЗР IV, 389), рос. *Березуев* (ЖПТ), (похідне) *Березуево*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 326), блр. *Беразуеў* (Бірыла 77) ~ **berzuйь* (ЭССЯ 1, 207).

***Berzъjь**: пол. *Brzozy*, *Brzuzu* (SN I, 526, 528).

***Berzъjь**: пол. *Brzezi* (SN I, 521) ~ **berzъjь* (ЭССЯ 1, 208).

***Berzica**: болг. *Брезица* (Заимов 37) ~ **berzica* (ЭССЯ 1, 204).

***Berzakъ**, ***Berz'akъ**: укр. *Березак* (СП 42), *Березяк* (Льв.), рос. *Березаков* (МО), хорв. *Brezač*, *Brezak*, *Brezjak* (Leksik 71, 72), ст.-пол. *Brzozak*, 1464 р. (SSNO I, 267), пол. *Brzezak*, *Brzeziak*, *Brzozak* (SN I, 521, 525), чеськ. *Brežák* (ЧП), словц. *Brežák* (TZ Trnava 68), в.-луж., н.-луж. *Brěžak* (Wenzel II/1, 58) ~ блр. діал. *бераза́к* ‘березник, березовий лісок’ (Бірыла 2014: 9).

***Berzikъ**: рос. *Березиков* (МО), хорв. *Brezik* (Leksik 71), пол. *Brzezik* (SN I, 522), чеськ. *Brežík* (ЧП), словц. *Brežík* (TZ Trnava 68), луж. *Brezik* (Wenzel II/1, 58) ~ **berzikъ* (ЭССЯ 1, 204).

***Berzъka, *Berzъko, *Berzъkъ:** ст.-укр. Сенка *Березка*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), Петракъ *Берозка*, 1690 р. (ПЗС 68), укр. *Березка*, 1723 р. (Швидько 22), *Березок*, 1726 р. (МК 280), *Березка*, *Берізка* (Габорах 2019: 38, 39), *Березок* (Глуховцева 1, 96), *Берізка* – сучасне прізвисько (с. Полиці Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), ст.-рос. Иванко *Березка*, 1495 р. (Тупиков 47), Воинъ Семеновъ сынъ *Березкинъ*, XVII ст. (Сторожев II, 110), рос. *Березка*, *Березков* (ЖПТ), *Берѣжин* (МО), ст.-блр. Матфей *Березка*, 1528 р., Богдан *Бероска*, 1646 р. (Бірыла 1966: 198), блр. *Бярозка* (Бірыла 77), болг. *Брезка*, *Брезко* (Ковачев 1992: 172), хорв. *Brezek* (Leksik 71), ст.-пол. *Swyach Brzozka*, 1430 р. (SSNO I, 267), *Matias Brzoska*, 1635 р. (Bubak Słownik I, 88), пол. *Brzezek*, *Brzezka*, *Brzozek*, *Brzozka*, *Brzozko*, *Brzózek*, *Brzózka*, *Brzózko*, *Brzuzek*, *Brzuzka*, *Brzuzko* (SN I, 521, 522, 525, 526, 527, 528), *Brzózka* – прізвисько («jest wąły, wysoki»; Mrózek 44), ст.-чеськ. Václav *Březka*, 1441 р. (АС XXVI, 314), луж. *Brezk* (Wenzel II/1, 58) ~ рос. *стрѳйна как берѣзка* ‘про струнку, граціозну молоду дівчину’ (Мокиєнко, Никитина 44), блр. (порівняння) *выцягнулася дзеўка як бярозка* (Выслоўі 299) та ін. Див. (ЭССЯ I, 208).

***Berzъсь:** рос. *Березцев* (МО), хорв. *Brezac* (Leksik 71), слвн. *Brezec* (ZSSP 58).

***Berzula, *Berzul’a:** пол. *Brzezula* (SN I, 522), чеськ. *Brezula* (ЧП), слвц. *Brezula* (TZ Tnava 68).

***Berzanъ, *Berzanъ:** укр. *Березан*, *Березанъ* (Новикова 82), рос. *Березанъ* (ЖПТ), *Березан*, *Березанов* (МО), болг. *Брезан*, XVIII ст. (Займов 37), хорв. *Brezan* (Leksik 71), слвн. *Brezan* (ZSSP 58), пол. *Brzezań*, *Brzozan*, *Brzózan*, *Brzózań*, *Brzuzan* (SN I, 521, 525, 526, 527), слвц. *Brezan*, 1769 р. (Křiřtof 221), в.-луж. *Březan* (Wenzel II/1, 58).

***Berzina, *Berzinъ:** укр. *Березин*, *Березина* (Богдан 12), ст.-рос. Пашко *Березинъ*, 1498 р. (Тупиков 477), Филька Иванов сын *Березин*, 1623 р. (Полякова 31), рос. *Березинов* (МО), блр. *Бярозін*, *Бярэзін* (Бірыла 77), болг. *Брезин*, *Брезина* (Ковачев 1992: 172), хорв. *Brezina* (Leksik 72), пол. *Brezina*, 1883 р. (Magda-Czekaj 29), *Brzezín*, *Brzezina* (SN I, 522), ст.-чеськ. Jakub *Březina*, 1516 р. (АС XXI, 58), чеськ. *Brezina* (ЧП), слвц. *Brezina*, 1769 р. (Křiřtof 219), *Brezina* – сучасне прізвище (TZ Tnava 68), луж. *Brezina* (Wenzel II/1, 58) ~ **berzina, *berzinъ(jъ)* (ЭССЯ I, 204–205).

***Berzonъ:** рос. *Березонъ* (ЖПТ), пол. *Brzezoń*, *Brzozon* (SN I, 522, 525).

***Berzunъ**: укр. *Березун* (Чучка 58), рос. *Березунов* — сучасне прізвище, блр. *Березун* (ЖПТ).

***Berzъnъ**: ст.-укр. Леонтий *Березень*, 1691 р. (МП 415), укр. *Березень* — сучасне прізвище («народився в березні»; СПУ 1, 97), рос. *Березнев* (МО), блр. *Беразень* (Бірыла 52) ~ **berzъnъ* (ЭССЯ 1, 209).

***Berzъnъ(jъ)**: ст.-укр. Івашко *Березний*, 1663 р. (РСР 150), укр. *Bereznu*, 1779 р. (АЮЗР VI/2, 211), *Березний* — сучасне прізвище (Плуховеца 1, 96), рос. *Березный* (МО), хорв. *Brežni* (Leksik 72), пол. *Brzeźnu* (SN I, 523), ст.-слвц. Mathias *Brežnu*, 1592 р. (UFP II, 455).

***Naberzъnъ(jъ)**: укр. *Наберезний* (Богдан 197), пол. *Nabrzeźnu* (SN VI, 517).

***Podъberzъnъ(jъ)**: ст.-укр. Іван *Подберезный*, 1669 р. (ПКХ 75), укр. *Подберезный*, 1781 р. (ОКН 148), *Підберезний* (Редько 2, 822), ст.-рос. Ігнатий *Подберезной*, XVI ст. (ВКАСМ 58), Богдан *Подберезнии*, 1637 р. (Мильчик 416), рос. *Подберезной*, *Подберезный* (ЖПТ), пол. *Podbroźnu* (SN VII, 426).

***Berzъnъ'акъ**: укр. *Березняк*, 1784 р. (ИСК 152), рос. *Березняк*, *Березняков* (МО), пол. *Brzeźniak*, 1787 р. (Bubak I, 59).

***Berzъnikъ**: ст.-укр. Трофимко *Березник*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 137), укр. *Березник* (Holutiak 58), ст.-рос. Гришка *Березниковъ*, 1639 р. (Парфенова 56), (похідне) *Березникова*, 1563 р. — назва поселення в колишньому Рузькому пов. (АС I, 446), рос. *Березников* (ЖПТ), хорв. *Brežnik* (Leksik 72), слвн. *Brežnik* (ZSSP 58), ст.-чеськ. Havel *Březník*, 1494 р. (АЇ XVII, 418), слвц. *Brežnik* (TZ Trnava 68), луж. *Brežnik?* (Wenzel II/1, 59) ~ **berzъnikъ* (ЭССЯ 1, 208).

***Berzarъ**: хорв. *Brežar* (Leksik 71), слвн. *Brežar* (ZSSP 58), чеськ. *Brežar* (ЧП) ~ укр. діал. *березар'* 'дігтяр' (Горбач Поляни 280). Пор. ще хорв. *Brěžari* (Rječnik I, 632) — ойконім відапелятивного походження.

***Berzitjъ**: ст.-укр. **В**панас *Березичъ*, 1592 р. (УП I, 473), укр. *Березич* (Чучка 58), рос. *Березич* (МО), (похідне) *Березичи* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 833), хорв. *Brežić* (Leksik 71).

***Berzovъ(jъ)**: укр. *Березовий*, 1752 р. (Пивовар 33), *Berezowu*, 1795 р. (АЮЗР VI/2, 492), *Березовий* — сучасне прізвище (Новикова 82), рос. *Березовой* (ЖПТ), ст.-пол. Georgio *Brzozow*, 1489 р. (SSNO I, 267), пол. *Brzozowu*, *Brzozów* (SN I, 522, 525) ~ **berzovъ(jъ)* (ЭССЯ 1, 205–206).

***Berzovъсь**: укр. *Березовець* (Новикова 82), рос. *Березовец* (ЖПТ), (похідне) *Березовцы* – ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 833), пол. *Brzozowiec* (SN I, 525) ~ **berzovъсь* (ЭССЯ I, 206–207).

***Berzovikъ**: ст.-укр. Павель *Березовик*, 1649 р. (Реєстр 338), рос. *Березовиков* (ЖПТ) ~ укр. діал. *берéзовик* 'білий гриб' (Піпаш, Галас 12) та ін. Див. (ЭССЯ I, 205).

***Berzovitjъ**: рос. *Березович* (МО), блр. *Беразовіч* (Бірыла 77), слвн. *Brzovič* (ZSSP 58), пол. *Brzezowicz, Brzozowicz* (SN I, 522, 525).

Праантропоніми-композиції:

***Berzogolvъ(jъ)**: ст.-пол. *Iohanne Brzogolowi*, 1411 р. (SSNO I, 267).

***Berzogolvъkъ**: ст.-чеськ. *Březohlávek*, 1508 р. (A XVII, 103).

***Berzolupъ**: укр. (похідне) *Березолупи* – ойконім на Волині.

***Berzovarъ**: хорв. *Brzovar* (Leksik 72).

***Berzozolvъ**: рос. *Березолов* (Горпинич, Тимченко 19) < **Березозолов* ~ **berzozolvъ* (ЭССЯ I, 207).

Деривати з коренем **Dqb-*

***Dqbъ**: ст.-укр. Ониско *Дубъ*, 1619 р. (АЮЗР VI/1, 403), укр. *Дуб*, 1734 р. (ДІП VI, 347), *Дуб* (Новикова 273), *Дуб* – прізвище («кремезний, міцний, як дуб», «дурний, телепень, тугодум»; Чабаненко ПНН I, 138), ст.-рос. Илейко *Дубъ*, 1495 р. (Тупиков 138), Левонтей слово *Дуб*, 1700 р. (Грамотки 226), рос. *Дуб, Дубов* (ЖПТ), *Дуб* – прізвище високорослого чоловіка міцної статури (Вальтер, Мокиєнко 206), блр. *Дуб* (Бірыла 138), ст.-пол. *Damb*, 1397 р. (SSNO I, 462), пол. *Dqb, Demb, Domb, Dub* (SN II, 370, 389, 473, 550), *Dqb* – прізвище («jest wysoki»; Mrózek 49), ст.-чеськ. *Dub*, 1518 р. (АЇ XXI, 516), чеськ. *Dub* (ЧП), ст.-слвц. *Gregorius dictus Dwb*, 1435 р. (HSSJ I, 321), слвц. *Dub* (TZ Bratislava 66).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *дуб* 'нерозумна людина' (Аркушин 2016: 144), *дуб дубом* 'дурень, телепень' (Чабаненко ФС 39), (порівняння) *як дуб* 'стрункий', 'сильний, здоровий' (Добролюба 2003: 97, 107), *чоловік як дуб* 'про молодого вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 155), *крéпкий, як дуб* 'про сильного чоловіка' (Коваленко 112), *міцний як дуб, здоров як дуб* 'про сильну, здорову людину', *високий як дуб* 'про високу, міцну людину' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *дуб* 'недоумок' (АОС 12, 229), 'чесна, непохитна особа' (СРНГ 8, 232), *ро́слый как дуб* 'про

дуже високого, сильного, кремезного чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 178), блр. (порівняння) *вялікі як дуб* (Вислоуї 300), болг. (порівняння) *мълчіятъ дѣбъ* 'мовчить як пен' (БРР 177), пол. діал. *tosnu jag dŭmp* (SGP V/2, 410), чеськ. *dub* 'силач', 'дурень' (Kott I, 320) та інослов'янську лексику, зібрану в (ЕССЯ 5, 95–97). Про взаємозалежність, взаємозв'язок людини і дуба (зокрема в народних віруваннях слов'ян) див. (СД 2, 144–145).

Афіксальні похідні:

***Nadobъ**: рос. *Надубов* (Новикова 573).

***padobъ**: укр. *пáдуб* 'Пех aquifolium L.' (ЕСУМ 2, 137) та ін. Див. (ЕССЯ 40, 169). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Podъdobъ**: рос. *Поддубов* (ЖПТ).

***Pridobъ**: рос. *Придубова ж.* (м. Ростов-на-Дону).

Суфіксальні деривати:

***Dobęga**: ст.-укр. *Иванъ Дубяга*, 1618 р. (Тупиков 138), *Іван Дуб'яга*, 1669 р. (Мищик 363), укр. *Дубяга*, 1784 р. (ИСК 75), *Дуб'яга* (Редько 1, 338), ст.-рос. *Моисе[и]ко Ѡндреев снѣ Дѹбѣгин*, 1651 р. (ПЮН ОК 64), рос. *Дубяга*, *Дубягин* (ЖПТ), ст.-блр. *Васил Дубяга*, 1565 р. (ДМА I, 434), блр. *Дубяга* (Бірыла 139), пол. *Dubiaga* (SN II, 552) ~ укр. діал. *дуб'яга* 'старий дуб' (Аркушин 2018: 66).

***Dobaxa**, ***Dobaxъ** / ***Dobaša**, ***Dobašъ**: рос. *Дубах*, *Дубашев*, *Дубашин* (ЖПТ), *Дубахов* (м. Краснодар).

***Dobixa** / ***Dobišъ**: ст.-рос. *Михаил Дубихин*, 1495 р. (Веселовский 102), рос. *Дубихин*, *Дубишин* (МО), пол. *Dębisz* (SN II, 419), луж. *Dubiš* (Wenzel II/1, 101).

***Dobošъ**: рос. *Дубошев* (м. Красноярськ), блр. *Дубашы* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 88), хорв. *Duboš* (Leksik 144), ст.-пол. *Mathias dambosz*, 1501 р. (Bubak Słownik I, 134), пол. *Dąboszek*, *Dembosz*, *Dębosz*, *Dubosz* (SN II, 371, 381, 420, 555), словц. *Duboš* (TZ Trnava 78).

***Dobyšъ**: рос. *Дубышев* (ЖПТ).

***Dobajъ**: укр. *Дубай* (Новикова 273), рос. *Дубаев* (МО), блр. *Дубай* (Бірыла 138), хорв. *Dubaj* (Leksik 144), пол. *Dombaj*, *Dubaj* (SN II, 473, 550), чеськ. *Dubaj* (ЧП), словц. *Dubaj* (TZ Bratislava 66), а також слов'ян. *Дубай* (Магницький 37), запозичене в чуваський антропонімікон, імовірно, від волзьких болгар.

***Dobějъ**: укр. *Дубей*, *Дубій* (Богдан 53), рос. *Дубеев* (м. Малоярославець Калузьк. обл.), блр. *Дубей* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 88), хорв. *Dubej* (Leksik 144).

***Дѣбѣѣ**: укр. *Дубий* (Богдан 54), пол. *Demby, Denby, Dęby, Domby* (SN II, 381, 396, 421, 474).

***Родѣдѣбѣѣ**: рос. *Поддубый* (МО).

***Дѣбака**, ***Дѣбакъ** / ***Дѣбаѣ**: ст.-укр. *Iwasko Dubacz*, XVI ст. (Жерела II, 109), Гайдукъ *Дубакъ*, 1700 р. (Тупиков 137), укр. *Дубак* (Панцьо 104), *Дубака* (ВК 1347), ст.-рос. Івашка Симоновъ сынъ *Дубаковъ*, 1628 р. (ЯПК 41), рос. *Дубак, Дубакин, Дубачев* (ЖПТ), *Дубаков* (МО), (похідне) *Дубакино*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 339), хорв. *Dubak* (Leksik 144), ст.-пол. *Dubacz*, 1651 р. (Bubak I, 89), пол. *Dembacz, Dębacz, Dębak, Dubak, Dubacz* (SN II, 389, 418, 550), ст.-чеськ. *Dubač* [1208 р. — *Dubache* (Pleskalová 131)], чеськ. *Dubák* (ЧП), ст.-слвц. *Dubak*, 1337 р. (HSSJ I, 321), слвц. *Dubák* (Krištof 244), *Dubáč* (ТР 96), в.-луж. *Dubak* (Wenzel II/1, 100) ~ рос. діал. *дубák* 'лінійний чоловік, гультай' (АОС 12, 330) та ін.

***Дѣбека**: укр. *Дубека* (ЖПТ), рос. *Дубекин* (МО).

***Дѣбикъ**: ст.-укр. *Дубик*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), укр. *Дубик* — сучасне прізвище (Редько 1, 336), *Дубік* — прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 139), рос. *Дубиков* (ЖПТ), блр. *Дубік* (Бірыла 138), (похідне) *Дубікава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 132), ст.-пол. *Petir Dombig*, 1427 р. (SSNO I, 463), пол. *Dambik, Dąbik, Dembik, Dębik, Dombik* (SN II, 345, 371, 419, 473), слвц. *Dubík* (TZ Bratislava 66), луж. *Dubik* (Wenzel II/1, 100) ~ **dąbikъ* (SP 4, 174).

***Родѣдѣбикъ**: рос. *Поддубиков* (МО), пол. *Poddubik* (SN VII, 427) < укр.

***Дѣбукъ**: укр. *Дубук* (Вол.), *Дубук* — прізвисько (с. Поступель Ратнівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), рос. *Дубук* (МО), блр. *Дубук* (Бірыла 138).

***Дѣбѣка**, ***Дѣбѣко**, ***Дѣбѣкъ**: ст.-укр. Іванъ *Дубокъ*, 1594 р. (АЮЗР VI/1, 403), *Дубокъ*, 1697 р. (АППС 2, 246), укр. *Дубко*, 1704 р. (ПОП 63), *Дубок*, 1812 р. (Спиридонов 55), *Дубка, Дубко* (Редько 1, 337), *Дубок* (Богдан 53), *Дубок* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 341), ст.-рос. (похідне) *Дубково*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 710), рос. *Дубка, Дубкин, Дубко, Дубков* (МО), *Дубок* — прізвисько (Superanskaja 1999: 39), (похідне) *Дубково* — ойконім у Тверській обл., ст.-блр. *Дубко*, 1601 р. (Тупиков 242), блр. *Дубко*, 1764 р. (Бірыла 1966: 211), *Дубко, Дубкоў* (Бірыла 138), болг. *Дѣбка, Дѣбко* (Ковачев 1992: 175), ст.-пол. *Dąbek, 1206 р., Dąbko*,

XIII ст. (SSNO I, 462), Stanislaus *Dabek*, 1540 р. (Bubak Słownik I, 110), Szymon *Dąbek*, 1659 р. (Мытник 78), пол. *Dambek*, *Dąbka*, *Dąbek*, *Dąbko*, *Dembek*, *Dembko*, *Denbek*, *Dębek*, *Dębko*, *Dombek*, *Dombka*, *Dubek* (SN II, 345, 370, 371, 380, 389, 396, 418, 419, 473, 551), ст.-чеськ. Mikuláš *Doubek*, 1534 р. (А҆С XX, 33), чеськ. *Dubek* (ЧП), словц. *Dubek* (TZ Bratislava 66), н.-луж. *Dubk*, *Dubko* (Wenzel II/1, 101) ~ укр. діал. *дубок* 'високий, худий підліток' (Богдан 1996: 136), (порівняння) як *дубок* 'про молодого вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 156), рос. *крѣпкий как дубок* 'про дуже сильного, приземистого чоловіка невисокого зросту' (Мокиєнко, Никитина 179) та ін. Див. (SP 4, 188–189).

***Родѣдѣѣкъ**: ст.-укр. Кузьма *Поддубок*, 1660 р. (Юркевич 138), рос. *Поддубков* (МО), пол. *Poddembek*, *Poddębek* (SN VII, 427).

***Дѣѣсъ**: ст.-укр. Іванъ *Дубець*, 1649 р. (Реєстр 133), Міхало *Дубец*, 1657 р. (Панькевич 169), укр. *Дубец*, 1784 р. (ИСК 141), *Дубець* (СП 131), рос. *Дубец*, *Дубцов* (ЖПТ), хорв. *Dubac* (Leksik 144), словн. *Dubac* (ZSSP 120), ст.-пол. *Dambecz*, 1408 р. (SSNO I, 463), Lucas *dubyecz*, 1510 р. (Bubak Słownik I, 148), пол. *Dąbiec*, *Dembiec*, *Dębiec*, *Dombec*, *Dubiec* (SN II, 371, 380, 419, 473, 552), ст.-чеськ. *Dubec*, 1490 р. (А҆С XVII, 325), чеськ. *Dubec* (ЧП), словц. *Dubec* (TZ Bratislava 66), луж. *Dubc* (Wenzel II/1, 101) ~ укр. *дубець* 'молодий дуб; прутик' (ЕСУМ 2, 137), діал. 'пагін будь-якого дерева' (Аркушин 2016: 144), 'прутик' (Аркушин 2018: 65), (порівняння) як *дубець* 'про високу людину' (Мацюк 2013: 156), рос. діал. *дубец* 'дурень' (СРГК 2, 8), ст.-блр. *дубець*, *дубець* 'різка, дубець' (ГСБМ 9, 93), блр. діал. *дубец перен.* 'високий стрункий хлопець' (ТС 2, 44), ст.-словц. *dubec* 'молодий дуб' (HSSJ I, 321) та ін. Див. (SP 4, 188–189).

***Родѣдѣѣсъ**: ст.-укр. Іванъ *Поддубець*, 1649 р. (Реєстр 287), рос. *Поддубцев* (м. Москва).

***Дѣѣбѣа**: рос. *Дубица* (МО), пол. *Dębica*, *Dubica* (SN II, 419, 552) ~ болг. діал. *дѣбѣа* 'дуб' (БЕР 1, 453) та ін. Див. (SP 4, 173–174: **dębica*).

***Родѣдѣѣбѣа**: ст.-рос. Яков *Поддубицын*, 1463 р. (АСЭИ II, 372).

***Дѣѣбалъ**: рос. *Дубалев* (м. Красний Холм Тверськ. обл.), блр. *Дубаль* (ЖПТ), пол. *Dąbal*, *Dembal*, *Dębal*, *Dombal*, *Dubal* (SN II, 370, 389, 418, 471, 550).

***Дѣѣбѣль**: укр. *Дубель* (Новикова 273), (похідне) *Дубелів хутор* – на Чернігівщині (Павленко 314), рос. *Дубелев* (м. Владивосток),

хорв. *Dubel* (Leksik 144), пол. *Dqbel*, *Dembel*, *Dubel*, *Dubiel* (SN II, 371, 389, 551, 552), словц. *Dubjel* (TZ Bratislava 66), луж. *Dubel* (Wenzel II/1, 100).

***Dǫbidlo**: укр. *Дубило* (Богдан 54), ст.-рос. (похідне) *Дубилово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 146), рос. *Дубилов* (ЖПТ), ст.-блр. *Dubiło*, 1629 р. (АВК XXIII, 34), блр. *Дубілаўка* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Пап. Мін. 88), пол. *Dubiło* (SN II, 553) ~ укр. діал. *дубіло* 'дубильна речовина' (ЕСУМ 2, 137) та ін.

***Dǫbanъ**, ***Dǫbanь**: укр. *Дубанъ*, 1704 р. (ПОП 75), *Дубан* (Богдан 53), *Дубань* (СП 131), *Дубань* — сучасне прізвисько (с. Великий Обзир Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; Анк.), ст.-рос. (похідне) *Дубаново*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 40), рос. *Дубанов* (ЖПТ), блр. *Дубан* (Бірыла 138), *Дубанаў* (Памяць Лоеўск. 125), пол. *Duban* (SN II, 550), ст.-чеськ. *Pavel Duban*, 1494 р. (АС XVII, 422), чеськ. *Duban*, *Dubaj* (ЧП), словц. *Duban*, *Dubáň* (TZ Bratislava 66), в.-луж., н.-луж. *Duban* (Wenzel II/1, 100).

***Dǫbina**, ***Dǫbinъ**: ст.-укр. Кирило *Дубина*, 1649 р. (Реєстр 295), укр. *Дубина*, 1784 р. (КПУ 19), *Дубина* — сучасне прізвисько (Вол.), *Дубина* — сучасне прізвисько («телепень, дурень»; Чабаненко ПНН I, 139), ст.-рос. Федко *Дубина*, 1497/98 р. (ПКНЗ I, 108), *Дубина* Деймитинъ, 1506 р. (АС I, 129), Дмитрей *Дубина*, 1694 р. (Шпиленко 133), (похідне) *Дубинино*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 21), рос. *Дубинин* (ВК 535), *Дубинов* (МО), *Дубина* — прізвисько високорослого, сильного чоловіка (Вальтер, Мокиєнко 206), ст.-блр. Андрей *Дубина*, 1580 р. (Бірыла 1966: 211), блр. *Дубін* (Бірыла 138), *Дубіна* (Памяць Петр. 264), болг. *Дѣбин*, *Дѣбина* (Ковачев 1992: 175), хорв. *Dubin*, *Dubina* (Leksik 144), пол. *Dębin*, *Dębina*, *Dubina* (SN II, 419, 553), чеськ. *Dubin*, *Dubina* (ЧП), словц. *Dubina* (TZ Bratislava 66) ~ ст.-укр. *дѣбина*, 1594 р. (УП I, 529), укр. діал. *дубіна* 'тупа, нетямуща людина' (СБІ 209), (порівняння) як *дубіна* 'про високу людину' (Мацюк 2013: 156) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 91–92; SP 4, 174–175).

***Zadǫbinъ**: ст.-рос. Пронка *Задубинъ*, 1641 р. (Тупиков 550), рос. *Задубин* (ЖПТ).

***Dǫbinьka**: ст.-укр. Iwan *Dubinka*, 1632 р. (АЮЗР VI/1, 490), укр. *Дубинка* (Редько I, 336), ст.-рос. Бориска Ивановъ с. *Дубинка*, 1646 р. (Зарайск 36), рос. *Дубинкин* (МО), болг. *Дѣбинка* (Ковачев 1992: 175), пол. *Dubinka* (SN II, 554).

***Дѣбѣньсь**: укр. *Дубинець* (Редько 1, 336), рос. *Дубинцев* (БК 764), пол. *Dubiniec* (SN II, 553) ~ рос. діал. *дубінец* 'дурень' (СРГК 2, 8).

***Дѣбон'а**, ***Дѣбонь**: ст.-рос. Іван *Дубоня*, 1571 р. (Веселовский 102), (похідне) *Дубонина*, 1688 р. — назва пустища в колишній Бежецькій п'ятині (Курдюмов IV, 154), рос. *Дубонин* (м. Мічуринськ Тамбовськ. обл.), пол. *Demboń, Dęboń, Domboń* (SN II, 380, 420, 473).

***Дѣбунь**: рос. Матрена Семеновская ж. *Дубынина*, 1718 р. (Беллев 42), *Дубынин* (ЖПТ), (похідне) *Дубынино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN III, 134).

***Дѣбѣнь(жъ)**: ст.-укр. Васил *Дубѣньи*, 1649 р. (Реєстр 216), ст.-рос. Гридка *Дубновѣ*, XVI ст. (НПК V, 167), рос. *Дубнов* (МО), пол. *Dębny* (SN II, 420), *Dembny* (Lexikon 1, 126), чеськ. *Dubný* (ЧП), словц. *Dubný* (TZ Bratislava 66) ~ **дѣбѣнь(жъ)* (ЭССЯ 5, 98; SP 4, 191).

***Надѣбѣнь(жъ)**: ст.-укр. Ярема *Надубѣньи*, 1649 р. (Реєстр 365).

***Родѣдѣбѣнь(жъ)**: ст.-укр. Я(ц)ко *По(д)дубны(и)*, 1609 р. (Ділова мова 131), Григорей *Поддубной*, 1669 р. (ПКХ 64), укр. *Поддубний*, 1723 р. (Швидько 197), *Піддубний* — сучасне прізвище (Новикова 644), рос. *Поддубнов*, *Поддубный* (ЖПТ), *Поддубный* — прізвисько (Гузнова 262), блр. *Паддубны* (Бірыла 306), пол. *Poddębny, Poddubny* (SN VII, 427).

***Дѣбѣнь**: ст.-укр. Pasko *Dubyen*, XVI ст. (Жерела III, 267), укр. *Дубень* (Вол.), ст.-рос. Тиша *Дубневѣ*, 1539 р. (Тупиков 538), (похідне) *Дубнево*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 584), рос. *Дубнев* (м. Москва), *Дубнов* (Новикова 273), блр. *Дубень* (Памяць Петр. 309), чеськ. *Dubeň* (ЧП), словц. *Dubeň* (TZ Bratislava 66) ~ рос. діал. *дубень* 'дурень' (ЯОС Доп. 1, 210), ст.-словц. *dubeň* 'четвертий місяць року, квітень', 1543 р. (HSSJ I, 321).

***Дѣбаръ**, ***Дѣбар'ъ**: укр. *Дубаръ*, 1754 р. (АК 3, 120), *Дубар* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 41), *Дубар* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 340), (похідне) *Дубарів Яр* — мікрогідронім на Вінниччині (Павликівська 42), рос. *Дубарев* (МО), ст.-блр. Антип *Дубаръ*, 1679 р., блр. *Дубар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 211), *Дубароўшчына* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), пол. *Dębar* (SN II, 551), н.-луж. *Dubar* (Wenzel 2004: 114) ~ рос. діал. *дубарь* 'співучий птах дубонос' (СРНГ 8, 232), серб. діал. *дубар* 'пеньок із відрубаним стовбуром, який стирчить із землі', *перен.* 'самотній чоловік' (Ђирић 2018: 181), пол. *debiarz* 'чинбар' (SJP I, 452).

***Дѣборъ**: рос. *Дуборев* (МО), пол. *Damborz, Dęborz* (SN II, 345, 420).

***Dǫbasъ**: ст.-укр. Марько *Дубас*, 1649 р. (Реєстр 195), укр. *Дубасъ*, 1723 р. (Швидько 299), *Дубас* — сучасне прізвище (СП 131), ст.-рос. Василей *Дубасов*, 1538 р. (АНВ 24), Савинко *Дубасовъ*, 1692 р. (Парфенова 146), (похідні) *Дубасово*, XVI ст. — мікротопонім в історичній Новгородській землі (НПК V, 326), рос. *Дубасовъ*, XVIII ст. (ПМД 86), *Дубасов* (ЖПТ), (похідне) *Дубасова*, 1701–1702 рр. — ойконім у колишній Вологодській губ. (Шамина 97), блр. *Дубас* (Бірыла 138), ст.-пол. *Dubas*, 1607 р. (Bubak I, 89), пол. *Dębas*, *Dubas* (SN II, 418, 551), чеськ. *Dubas* (ЧП) ~ укр. діал. *дубѧс* 'великий ніж' (Піпаш, Галас 52), рос. діал. *дубѧс* 'дурень' (СРНГ 8, 232), блр. діал. *дубѧс* 'нетямуща людина' (Аляксейчык 1976: 9), 'переросток' (Яўсееў 42) та ін. Див. (SP 4, 171–172).

***Dǫbosъ**: укр. *Дубос* (КПУ Черк. 6, 137), рос. *Дубосов* — сучасне прізвище.

***Dǫbъskъ(jъ)**: ст.-укр. *Дубскии*, 1596 р. (УП 1, 572), укр. *Дубський* (Редько 1, 338), рос. *Дубский* (ЖПТ), ст.-пол. Mathias *Dąbski*, 1563 р., Gabriel *Dębski*, 1649 р. (Mytnik 78, 80), пол. *Dąbski*, *Dębski* (SN II, 372, 240), *Dembski* (Lexikon 1, 126), ст.-чеськ. Jan *Dubský*, 1473 р. (АЧ IV, 277), чеськ. *Dubský* (ЧП).

***Podǫdǫbъskъ(jъ)**: ст.-укр. Василей *Поддубский*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 282), укр. *Поддубський*, 1785 р. (ИСК 35), *Піддубський* — сучасне прізвище (Новикова 645), рос., блр. *Поддубский* (ЖПТ), пол. *Poddembski*, *Poddębski* (SN VII, 427).

***Dǫbatъ(jъ)**: рос. *Дубатов* (ЖПТ), пол. *Dębata*, (вторинне) *Dubatoski* (SN II, 418, 551).

***Dǫbѧta**: ст.-рос. (похідне) *Дубятина Гора*, XV ст. — назва поселення в історичній Новгородщині (НПК I, 466), рос. *Дубятин* — сучасне прізвище.

***Dǫbита**, ***Dǫbitъ**: укр. *Дубита* (Богдан 53), рос. *Дубита* (МО), блр. (похідні) *Дубитово* — ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN III, 108), *Дубитава* — назва поселення в Брестській обл. (Рап. Бр. 49), пол. *Dębita* (SN II, 419).

***Dǫbitъjъ**: ст.-укр. Яцко Pawel *Dubicz*, XVI ст. (Жерела II, 218), укр. *Dubicz*, 1773 р. (АЮЗР VI/2, 164), *Дубич* — сучасне прізвище (Редько 1, 337), рос. *Дубичев* (ЖПТ), (похідне) *Дубичево*, XVIII ст. — назва пустища в Клиньському пов. колишньої Московської губ. (Кузовов II, 339), блр. (похідне) *Дубічы* — назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), серб. (похідне) *Дубићев до* — мікротопонім (Циц-

мил.-Реметић 192), хорв. *Dubić* (Leksik 144), пол. *Dembicz*, *Dubicz* (SN II, 390, 552).

***Родѣдѣиѣ**: укр. *Поддубич* (ЖПТ).

***Дѣбѣиѣ**: д.-руськ. Исака *Дубычевичъ*, 1188 р. (Тупиков 538), рос. *Дубычев* (м. Краснодар).

***Дѣбѣватиѣ**: ст.-укр. Иван Швеѣц *Дубоватий*, 1691 р. (ПКСР 259), рос. *Дубоватов* — сучасне прізвище ~ рос. діал. *дубовѣтый* 'про неприємний для слуху, необроблений голос' (СРНГ 8, 238).

***Дѣбише**: укр. *Дубище* — сучасне прізвище («дуже великий»; СПУ 1, 340), рос. *Дубищев* (ЖПТ) ~ **dobišče* (ЭССЯ 5, 92; SP 4, 175).

***Дѣбавъ (ѣ)**: рос. *Дубавая ж.* (МО) ~ рос. діал. *дубѣвый* 'телепень' (НОС 2, 107).

***Дѣбѣиѣ (ѣ)**: укр. *Дубивий* (Богдан 54).

***Дѣбѣиѣ (ѣ)**: укр. *Дубовий*, 1717 р. (Мишик, Тарасенко 29), *Дубовий* — сучасне прізвище (Новикова 273), *Дубовий* — прізвище («здоров'як»; Чабаненко ПНН 1, 139), ст.-рос. Аникій Васильєв *Дубового*, XVI ст. (НПК III, 554), Ондришка Яковлевъ с. *Дубовъ*, 1651 р. (Тупиков 538), рос. *Дубовый* (ЖПТ), *Дубовый* — прізвище (Гузнова 239), ст.-блр. Левко *Дубовъ*, 1656 р. (Тупиков 538), блр. *Дубаў*, *Дубавы* (Бірыла 138), болг. *Дѣбов* (Илчев 190), пол. *Dambowu*, *Dembowu*, *Dębowu*, *Dubowu* (SN II, 345, 381, 420, 556), чеськ. *Dubový* (ЧП), словц. *Dubový* (TZ Bratislava 66) ~ чеськ. *dubový člověk* 'дурень' (Kott I, 321) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 92–93; SP 4, 176–177).

***Дѣбѣиѣ**: ст.-укр. Мака(р) *Дубови(к)*, 1609 р. (Ділова мова 130), Грицько *Дубовикъ*, 1690 р. (АППС 1, 297), укр. *Дубовикъ*, 1723 р. (Швидько 167), *Дубовик* (Редько 1, 338), *Дубовик* — прізвище («тугодум»; Чабаненко ПНН 1, 139), ст.-рос. Богдан *Дубовик*, 1613 р. (Веселовский 102), (похідне) *Дубовиково*, 1498/99 р. — ойконім в історичній Бежецькій п'ятині (ПKNЗ I, 195), рос. *Дубовик*, *Дубовиков*, (МО), *Дубовик* — прізвище високорослого чоловіка міцної статури, силача (Вальтер, Мокиєнко 206), пол. *Dubowik* (SN II, 555).

***Дѣбѣиѣ**: ст.-укр. Iwan *Dubowicz*, XVI ст. (Жерела III, 175), укр. *Дубович* (Редько 1, 338), ст.-рос. (похідне) *Дубовичи*, XVI ст. — назва починка на Новгородщині (НПК IV, 466), рос. *Дубович* (МО), блр. *Дубовіч* (Бірыла 138), хорв. *Dubović* (Leksik 144), пол. *Dembowicz*, *Dębowicz*, *Dubowicz* (SN II, 381, 420).

***Дѣбѣиѣ**: укр. *Дубовець* (Богдан 53), *Дубовець* — сучасне прізвище (СПУ 1, 341), рос. *Дубовцев* (ЖПТ), блр. *Дубавец* (Па-

мяць Петр. 474), (похідне) *Дубаўцы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), хорв. *Dubovec* (Leksik 145), пол. *Dębowiec*, *Dubowiec* (SN II, 420, 555), чеськ. *Dubovec* (ЧП), слвц. *Dubovec* (TZ Bratislava 66), луж. *Dubowc* (Wenzel II/1, 101) ~ **dǫbowьсь* (SP 4, 178).

Праантропоніми-композиції:

***Дǫbislavь**: схв. *Dubislaw* — чол. ім'я (PI 243).

***Дǫbodědь**: рос. *Дубодедов* (м. Львів), блр. *Дубадзед* (Бірыла 138).

***Дǫboděль**: укр. *Дубоділ* (КПУ Сум. 10, 80), рос. *Дубоделов* (ЖПТ), блр. *Дубадзелаў* (Бірыла 138) ~ блр. діал. *дубадзёл* 'незграбний, невправний' (Кусянкова 36).

***Дǫboglazь(ь)**: рос. *Дубоглазов* (ЖПТ).

***Дǫbogryzь**: укр. *Дубогризенко*, 1724 р. (Ділова НРМ 161) — патронім на -енко, *Дубогриз* — сучасне прізвище (РУС 135), рос. *Дубогрызов* (ЖПТ).

***Дǫboxvostь**: рос. *Дубохвостов* (ЖПТ).

***Дǫbolazь**: рос. *Дуболазов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *дубола́з* 'пустун' (СРНГ 8, 239).

***Дǫbolьbь**: рос. *Дуболобов* (МО).

***Дǫbonogь(ь)**: ст.-рос. Молах *Дубоногов*, 1628 р. (ПК Кострома 340).

***Дǫbonosь(ь)**, ***Дǫbonьѣ Nosь**: ст.-укр. Грыц *Дубоноз*, Степань *Дубоносенько*, 1649 р. (Реєстр 187, 392), Микита *Дубоносов*, 1667 р. (ПКХ 20), укр. *Дубонос*, 1788 р. (Макидонов 103), *Дубонос* — сучасне прізвище (Новикова 274), *Дубоніс* (Горпинич, Корнієнко 74), ст.-рос. Яхно *Дубоносъ*, 1498 р. (Тупиков 138), Федор Семенович Шехонский *Дубовый Нос*, XV ст. (Веселовский 102), Иванко *Дубоносов*, 1563 р. (ПКОП 67), Федор *Дубовой Нос*, XVI ст. (РИ 107), рос. *Дубоносов*, *Дубонос* (МО), ст.-блр. Прокоп *Дубанос*, 1635 р. (Бірыла 1966: 211), блр. *Дубанос* (Бірыла 138), (похідні) *Дубаносы* (2) — ойконіми в Мінській і Гродненській обл. (Рап. Мін. 88; Рап. Гр. 87), ст.-пол. Woyteg *Dambonos*, 1498 р. (SSNO I, 473) ~ укр. діал. *дубоніс орн.* 'птах костолуза, *Scothraustes scothraustes*' (СБІ 210), рос. діал. *дубоносый* 'упертый', *дубонос* 'людина з великим носом' (СРНГ 8, 239, 240), 'дятел' (Хильманович 80).

***Дǫboqьсь**: рос. *Дубоусов* (САЛ 416).

***Дǫborěзь**: укр. *Дуборіз* (Марочкіна 221), рос. *Дуборез*, *Дуборезов* (МО), *Дуборез* — прізвисько («патологоанатом»; Вальтер, Мокієнко 206).

***Dęborogъ**: пол. *Dęboróg* (SN II, 420).

***Dębosagъ**: укр. *Дубосар* (ИС 54), рос. *Дубосар* (МО), *Дубосаров* (ЖПТ).

***Dębosękъ**: (похідні) ст.-рос. *Дубосеково*, 1567–1568 рр. — ойконім у колишньому Рузькому пов. (АФЗХ 1956: 383), рос. *Дубосеково*, XVIII ст. — назва пустища у Волоколамському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 340).

**dębotesъ*: рос. діал. *дуботёс* 'дурень' (ЯОС Доп. 1, 210). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Dębotъlka**, ***Dębotъlкъ**: ст.-укр. Миколай *Дуботолка*, Михайль *Дуботовкъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 116, 597), Миско *Дуботулкъ*, 1603 р. (ОО 90), ст.-рос. Макарко *Дуботолкъ*, 1625 р. (ПК Торжок 63), Івашко *Дуботолкъ*, 1654 р. (Переславль-Залесский 2), рос. *Дуботолкин*, *Дуботолков*, *Дуботолоков* (ЖПТ), ст.-блр. Гаврило *Дуботолкъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 628), Jurgi *Dubotowka*, *dubotholk*, 1558 р. (ПКГЭ I, 386), Miska *Dubotołk*, 1561 р. (ПКГЭ II, 49) ~ ст.-рос. *дуботолкъ* 'хто товче кору для шкіряного промислу', 1646 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 370), рос. діал. *дуботолк*, *дуботолок*, *дуботолка* 'дурень, телепень' (СРНГ 8, 240), ст.-блр. *дуботовкъ*, *дуботолкъ* 'хто готує дубову кору для шкіряного промислу' (ГСБМ 9, 94–95).

***Dębowagъ**: укр. *Дубовар* (КПУ Киров. 1, 141).

***Čьrnodębъ**: укр. *Чорнодуб* (СП 386), рос. *Чернодубов* (МО), блр. *Чарнадуб* (Бірыла 447).

***Golodębъ**: рос. *Голодубов* (ЖПТ).

***Gryzodębъ**: укр. *Гризодуб*, 1750 р. (Пивовар 271), *Гризодуб*, рос. *Грызодуб*, *Грызодубов* (МО).

***Kazidębъ**: укр. *Казидуб* (РУС 171), рос. *Казидубов* (МО), ст.-пол. *Kazidąpъ*, 1426 р. (SSNO II, 557). Стосовно першого компонента пор. псл. **kaziti* (ЭССЯ 9, 171).

***Koždębъ**: ст.-укр. Наум *Кожодыб* (!), 1666 р. (ПК 1666 р.: 228), укр. *Кожодуб*, 1785 р. (ИСК 43), *Кожедуб* (Новикова 394), рос. *Кожедубов* (ЖПТ), блр. *Кажадуб* (Бірыла 167).

***Krasъnodębъ**: рос. *Краснодубов* (ЖПТ).

***Krivodębъ**(ъ): ст.-укр. Антонъ *Криводубовъ*, 1649 р. (Реєстр 211), укр. *Криводубов*, 1704 р. (ПОП 25), укр. *Криводуб* (КПУ Сум. 1, 144), рос. *Криводуб* (МО), *Криводубов* (м. Хабаровськ), блр. *Криводубов* (ЖПТ).

***Kvĕlodobъ**: укр. *Цвілодуб* (СВЗ 35), рос. *Цвелодуб* (МО), *Цвелодубов* (Новикова 898).

***Paridobъ**: ст.-пол. *Andrea Parzidamb*, 1452 р. (SSNO IV, 92).

***Poridobъ**: укр. (похідне) *Паридуби* — ойконім на Волині, історично *Порыдуби*, 1511 р. (Шульгач 2001: 105), ст.-пол. *Jan Porydqb*, XV ст. (SSNO IV, 327).

***Rĕzodobъ**: рос. *Резодубов* (ЖПТ).

***Starodobъ**: ст.-укр. *Иванъ Стародубъ*, 1649 р. (Реєстр 175), укр. *Стародубъ*, 1718 р. (ДІП I, 137), *Стародуб* — сучасне прізвище (Редько 2, 1004), *Стародубівка* (2 фіксації) — відантропонімні ойконіми на Дніпропетровщині, ст.-рос. *Васюкъ Стародубовъ*, 1534 р., *Серапіонъ Стародубъ*, 1672 р. (Тупиков 372, 761), рос. *Стародуб*, 1710 р. (ПЖК 9), *Стародубов* (ЖПТ), блр. *Старадуб* (Бірыла 388), *Старадубава* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 150), хорв. *Starodub* (Leksik 612), пол. *Starodqb*, *Starodęb*, *Starodub* (SN IX, 31) ~ укр. діал. *розумний як старий дуб* (Добролюбова 2003: 9).

***Sъmykodobъ**: укр. *Смикодуб* (Зайцева, Ковальчук 145).

***Suxodobъ**: укр. *Суходуб* (КПУ Харк. 9, 579), рос. *Суходуб*, *Суходубов* (МО).

***Wyrwidobъ**: ст.-пол. *Wyrwidab*, 1497 р. (SSNO VI, 228).

***Vъrхodobъ**: укр. *Верходуб*, 1784 р. (ИСК 15), рос. *Верходубов* (ЖПТ).

Деривати з коренем **Dobr-*

***Dobrava**: укр. *Дубрава*, 1735 р. (ДІП VII, 92), *Дубрава* — сучасне прізвище (Глуховцева 1, 246), ст.-рос. *Дубрава* Раменьев, XV ст. (Веселовский 102), рос. *Дубравин* (ЖПТ), серб. *Дубрава* — особове ім'я (Грковић 246), хорв. *Dubrava* (Leksik 144), пол. *Dubrawa* (SN II, 556), ст.-чеськ. *Jan Doubrava*, 1494 р. (АЧ XVII, 407), чеськ. *Dubrava* (ЧП), словц. *Dúbrava* (TZ Bratislava 66), в.-луж., н.-луж. *Dubrawa* (Wenzel II/1, 101) ~ **dobrava* (ЭССЯ 5, 92–94; SP 4, 181–183).

***Dobravica**: хорв. *Dubravica* (Leksik 144), словн. *Dubravica* (ZSSP 120) ~ **dobravica* (SP 4, 178).

***Dobравъсь**: рос. *Дубравцев* (м. Уфа), ст.-серб. *Доубравъць*, 1332 р. (Monumenta 564), хорв. *Dubravec* (Leksik 144), чеськ. *Dubravec* (ЧП).

***Dobравитѣь**: рос. *Дубравич* (МО), хорв. *Dubravić* (Leksik 144).

***Dobrowa**: ст.-укр. *Евхим Дуброва*, 1561 р. (ЛЗК 201), *Wasilko Dqbrowa*, XVI ст. (Жерела III, 243), *Степанъ Дуброва*, 1649 р. (Реєстр

450), укр. *Дуброва*, 1734 р. (ДІП VI, 104), *Дуброва* (Редько 1, 338), ст.-рос. Исаак *Дубровин*, 1472 р. (Веселовский 102), Тренька Филипов сын *Дубровин*, 1623 р. (Полякова 75), Кондрашка *Дуброва*, 1685 р. (Парфенова 146), рос. *Дуброва*, *Дубровин* (ЖПТ), блр. *Дуброва* (Памяць Петр. 312), (похідне) *Дубровіна* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 134), макед. *Дуброва* (Речник ПКМ I, 387), ст.-пол. *Dambrowa*, 1417 р. (SSNO I, 463), *Dombrowa*, 1558 р. (Bubak Słownik I, 135), Michael *Dąbrowa*, 1595 р. (Mytnik 78), пол. *Dąbrowa*, *Dombrowa* (SN II, 371, 473) ~ **dōbrova* (ЭССЯ 5, 92–94; SP 4, 181–183).

***Дѣбровъ**: укр. *Дубров* (Богдан 53), рос. *Дубров* (САЛ 416), *Дубророва ж.* (МО) ~ **dōbrovъ* (SP 4, 183–184).

***Дѣбровѣца**: рос. *Дубровицын* (м. Москва), пол. *Dąbrowica* (SN II, 372) ~ **dōbrovica* (SP 4, 178).

***Дѣбровъсь**: рос. *Дубровцев* (МО), хорв. *Dubrovac* (Leksik 145).

***Дѣбровѣкъ**: укр. *Дубровик* (Рв.), рос. *Дубровик* (МО), *Дубровиков* (м. Владивосток).

***Дѣбровѣка**: ст.-укр. Andrei *Dubrowka*, XVI ст. (Жерела I, 68), рос. *Дубровка*, *Дубровкин* (МО), хорв. *Dubrovka* (Leksik 145), ст.-пол. *Dambrowka*, 1488 р. (SSNO I, 464), пол. *Dąbrowka*, *Dubrowka* (SN II, 372, 556) ~ **dōbrovъka* (SP 4, 179–180).

***Дѣбровѣль(ь)**: ст.-укр. Лєвко *Дѣбровныи*, 1592 р. (УП 1, 495), укр. *Дубрівний* (Богдан 52), рос. *Дубровный* (ЖПТ), пол. *Dąbrowny*, *Dombrowny* (SN II, 372, 473) ~ **dōbrovъnъ(ь)* (ЭССЯ 5, 94–95; SP 4, 181).

***Дѣбровѣтъ**: ст.-укр. Ierema *Dubrowicz*, XVI ст. (Жерела II, 125), ст.-рос. (похідне) *Дубровичи* — ойконім у Рязанському краї (ПРПР 92), рос. *Дубрович* (МО), хорв. *Dubrović* (Leksik 145), пол. *Dąbrowicz*, *Dombowicz* (SN II, 372, 473).

Похідні від псл. **edla*

***Edla**: ст.-рос. Иванъ *Елинъ*, 1633 р. (Тупиков 543) — патронім на -ин-, рос. *Елин* (ЖПТ), блр. *Елін* (Бірыла 142), пол. *Jodła* (SN IV, 376), чеськ. *Jedla* (ЧП) ~ укр. діал. *йалá* 'ялина європейська, *Picea abies*' (Омельковець 202), болг. *елá* 'ялиця', пол. *jodła* 'ялиця', діал. 'ялина' (ЕСУМ 6, 543) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 14).

Суфіксальні похідні:

***Edlica**, ***Edlina**: ст.-укр. *Ялина*, 1649 р. (Реєстр 250), укр. *Ялиця* (Редько 2, 1248), *Ялина* (Горпинич, Корнієнко 267), рос. *Елинин*,

Елицин (МО) ~ **edlica*, **edlina* (ЭССЯ 6, 14–15). Пор. ще укр. діал. (порівняння) *пишна як ялина* ‘вродлива’ (Добролюбова 2003: 80).

Деривати з коренем **Ельх-* / **Ольх-* // **Ельš-* / **Ольš-*

***Ельха** / ***Ольха**: укр. *Олха*, 1718 р. (ДІП I, 174), *Вільха* (Панцьо 99), *Ол’ха* (Дуйчак 187), *Ольха* – прізвисько (СПУ 2, 330), рос. *Ольха* (МО), *Ольхин*, *Ольшин* (ЖПТ) – патроніми на *-ин*, болг. *Елха* (Илчев 197), пол. *Olcha* (SN VII, 50) ~ ст.-укр. *ω(л)ха alnus*, 1642 р. (Славинецький 101) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 23–24; 32, 81–82: **ельха* / **ольха*).

***Ельša** / ***Ольša**: рос. *Ольхин*, *Ольшин* (МО), хорв. *Jaša*, *Jelša*, *Jeuša*, *Jevša* (Leksik 258, 262, 264), ст.-пол. *Olsa*, 1443 р. (SSNO VI, 120), пол. *Olsza* (SN VII, 64), чеськ. *Olša* (ЧП), словц. *Jelša* (TZ Bratislava 144) ~ **elbša* / **olbša* (ЭССЯ 6, 25; 32, 82).

***Ольшакъ**: ст.-рос. (похідне) *Олшаково*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 220), рос. *Ольшаков* (МО), словн. *Oljšak* (ZSSP 411), словц. *Olšiak*, *Olšák* (TZ Trnava 141).

***Ельšikъ**: словц. *Jelšík* (TZ Bratislava 144).

***Ельšitъ** / ***Ольšitъ**: хорв. *Jašić*, *Ješić*, *Jošić* (Leksik 258, 264, 266), словн. *Jelšič*, *Jevšič* (ZSSP 231, 236), луж. *Wołšic* (Wenzel II/2, 164).

***Ольšina**: рос. *Ольшина* (МО), *Ольшинин* (м. Санкт-Петербург), словн. *Ovšina* (ZSSP 418), пол. *Olszyna* (SN VII, 66), чеськ. *Olšina* (ЧП), словц. *Olšina* (TZ Bratislava 262), н.-луж. *Wólšina* (Muka III, 112) ~ **olbšina* (ЭССЯ 32, 83).

***Ельхонъ(јь)** / ***Ольхонъ(јь)**: ст.-укр. Петро *Ѡлховици*, 1649 р. (Реєстр 414), укр. *Олховый*, 1718 р. (ДІП I, 218), *Вільховий* (СП 75), *Ольховий* (Томіленко 72), ст.-рос. Митька Михайлов сын *Олехов*, 1647 р. (Полякова 163), рос. *Ольховой*, *Ольховый* (ЖПТ), блр. *Альховы* (Бірыла 21), болг. *Елхов* (Илчев 197), ст.-пол. *Jacobus Olschowy*, 1476 р. (SSNO IV, 120), *Laurenty Olchowy*, 1659 р. (Mytnik 204), пол. *Olchowy* (SN VII, 51) ~ рос. діал. *ольхóвый* ‘поганий, слабкий, ненадійний’ (СРГК 4, 198) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 24–25; 32, 82: **ельхонъ(јь)* / **ольхонъ(јь)*).

***Ельšевъ** / ***Ольšевъ**: укр. *Ольшовий* (Богдан 207), ст.-пол. *Martinus Olszewi*, 1399 р. (SSNO VI, 121), пол. *Olszowy* (SN VII, 66), словц. *Jelšový*, *Olšová ж.* (TZ Bratislava 144, 262) ~ **elbševъ(јь)* / **olbševъ(јь)* (ЭССЯ 6, 24–25; 32, 82–83).

***Ольховикъ**: ст.-укр. Михайло **Ѡлховикъ**, 1654 р. (РПП 55), укр. *Вулховикъ*, 1718 р. (ДІП I, 86), *Ольховик* (Редько 2, 762), *Ольховик* – прізвисько (с. Ремчиці Сарненськ. р-ну Рв.; ОАІУМ), рос. *Ольховик* (ЖПТ), *Ольховиков* (м. Сочі), блр. *Альхавік*, *Альховік* (Бірыла 20), пол. *Olchownik* (SN VII, 51).

***Ольховъсь**: ст.-рос. *Олховецъ*, XVI ст. (НПК VI, 409), (похідне) *Ольховцева*, XVI ст. – назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 65), рос. *Ольховцев* (МО), блр. *Альхавец* (Бірыла 21).

***Ельšевъсь** / ***Ольšевъсь**: рос. *Ольшевец* (МО), хорв. *Jašovec*, *Ješovac*, *Jevšovac*, *Jošovec* (Leksik 258, 264, 266), слвн. *Jalšovec*, *Jovšovec* (ZSSP 224, 238), ст.-пол. *Johannes Olszowecz*, 1408/1409 р. (SSNO IV, 121), чеськ. *Olšovec* (ЧП), слвц. *Olšovec* (Bernát 88), пол. *Olszewiec*, *Olszowiec* (SN VII, 65).

***Ольховъскъѣ**: ст.-укр. Исай *Олховской*, 1660 р. (РСП 511), укр. *Вільхівський* (Holutiak 89), *Ольхівський*, *Ольховський* (Редько 2, 762), рос. *Ольховский* (МО), блр. *Альховскі* (Бірыла 20), ст.-пол. *Nicolaus Olchowsky*, 1441 р. (SSNO IV, 111), пол. *Olchowski* (SN VII, 51).

***Ольšевъскъѣ**: ст.-укр. **Ѡльšевский**, 1585 р. (УП I, 402), укр. *Ольшевський*, *Ольшовський* (Богдан 207), рос. *Ольшевский* (МО), блр. *Альшоўскі* (Бірыла 20), ст.-пол. *Stanislaus Olschewsky*, 1446 р., *Olschowsky*, 1466 р. (SSNO IV, 121), пол. *Olszewski*, *Olszowski* (SN VII, 65, 66), чеськ. *Olšovský* (ЧП), слвц. *Jalšovský* (TZ Bratislava 144), *Olšovský* (TP 164).

***Ольшанъѣ**: рос. *Ольшанов* (ЖПТ), ст.-пол. *Olschan*, 1438 р. (SSNO IV, 120), чеськ. *Olšán* (ЧП) ~ рос. діал. *ольшáный* ‘ластатий’ (СРНГ 23, 193) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 82).

***Ольšанъскъѣ**: укр. *Ольшанський* (Редько 2, 762), рос. *Ольшанский* (ЖПТ), ст.-пол. *Mychailo Olschansky*, 1439 р. (SSNO VI, 120), пол. *Olszański* (SN VII, 65).

***Ельšникъ** / ***Ольšникъ**: рос. *Олешников* (МО), слвн. *Elšnik*, *Jelšnik* (ZSSP 125, 231), чеськ. *Olešník* (Svoboda 195), луж. *Wolšnik* (Wenzel II/2, 164).

***Ольховиѣ**: укр. *Ольхович* (Богдан 207), рос. *Ольхович* (МО), блр. *Альховіч* (Бірыла 21), хорв. *Johović* (Leksik 265), пол. *Olchowicz* (SN VII, 51).

Деривати з коренем **Grab-*, **Grabr-*

***Grabъ / *Grabъ:** ст.-укр. Есифъ *Грабъ*, 1649 р. (Реєстр 240), укр. *Грабъ*, 1718 р. (ДІП I, 166), *Hrab*, *Grab*, 1787 р. (Чучка 157), *Габ* – сучасне прізвище (СП 101), *Габ* – сучасне прізвисько (СПУ I, 261), ст.-рос. Михалец *Грабов*, 1570 р. (АСМ 1479–1571 pp.: 221), Дмитрѣ Ольферьевичъ *Грабовъ*, 1610 р. (Тупиков 523), рос. *Габ*, *Грабов*, *Грабров* (МО), блр. *Габ* (Бірыла 115), болг. *Габеров* (Илчев 122), макед. *Габер* (Речник ПКМ I, 230), *Габер* – чол. ім'я в народній творчості, пов'язане з віруваннями і звичаями македонців (Коробар-Белчева 61), хорв. *Gabar*, *Gaber*, *Grabar*, *Graber* (Leksik 178, 198), слвн. *Gaber*, *Graber* (ZSSP 151, 174), ст.-пол. Michaelo dicti *Grab*, XVII ст. (SSNO II, 188), пол. *Grab*, *Hrab* (SN III, 475; IV, 169), чеськ. *Hrab*, *Habr*, *Hábr* (ЧП), ст.-слвц. *Grab*, 1135 р. (Bartek 115), н.-луж. *Grab* (Wenzel II/1, 118) ~ **grabъ / *grabъ* (ЭССЯ 7, 99–100). Пор. ще (порівняння) як *граб* ‘високий, великий’, ‘стрункий’ (Добролюжа 2003: 94, 97), слвц. діал. *chlap jako hrah* ‘сильний’ (HSSJ I, 614), чеськ. *habr* ‘дурень’ (Kott I, 401).

Суфіксальні деривати:

***Grabikъ:** укр. *Hrabik*, 1704 р. (АЮЗР VI/2, 8), *Габик* (СП 101), *Габік* (Дуйчак 89), рос. *Габик* (МО), *Грабиков* (Самарськ. обл.), пол. *Grabik*, *Hrabik* (SN IV, 169), чеськ. *Hrabík* (ЧП), луж. *Grabik* (Wenzel II/1, 119).

***Grabъko, *Grabъkъ:** укр. *Габко*, 1718 р. (ДІП I, 245), *Габко* – сучасне прізвище (СП 101), рос. *Грабок*, *Габко*, *Грабков* (МО), болг. *Габко* (Ковачев 1992: 174), хорв. *Grabek* (Leksik 198), слвн. *Grabek* (ZSSP 174), пол. *Grabek*, *Grabko*, *Hrabek*, *Hrabko* (SN III, 477, 479; IV, 169), чеськ. *Hrábek* (ЧП), слвц. *Hrabek*, *Hrabko* (TZ Bratislava 122).

***Grabъсь, *Grabъсь:** укр. *Грабець* (Богдан 93), рос. *Грабец*, *Грабцов* (МО), *Грабцев* (м. Калуга), слвн. *Gaberc*, *Gabrc*, *Grabec* (ZSSP 151, 174), пол. *Grabiec*, *Hrabiec* (SN III, 478; IV, 169), чеськ. *Hrabec* (ЧП).

***Grabovъ(ъ):** ст.-укр. Иванъ *Грабовици*, 1649 р. (Реєстр 183), укр. *Грабовий* (СП 101), рос. *Грабовой* (ЖПТ), пол. *Grabowy* (SN III, 480).

***Grabovikъ:** рос. *Грабовик* (МО), блр. *Грабовик* (ЖПТ), пол. *Grabowik* (SN III, 480).

***Grabovъсь, *Grabovъсь:** рос. *Грабовец*, *Грабовцев* (МО), хорв. *Grabovac*, *Grabovec*, *Grabrovac*, *Grabrovec* (Leksik 198), пол. *Grabowicz* (SN III, 480), слвц. *Hrabovec* (TZ Bratislava 122).

***Grabina**: укр. *Грабина* (Редько 1, 241), рос. *Грабинин* (МО), хорв. *Grabina* (Leksik 198), пол. *Grabina, Hrabina* (SN III, 478; IV, 169), чеськ. *Hrabina* (ЧП), слвц. *Hrabina* (TZ Bratislava 122) ~ укр. *грабі-на* 'дерево граб' (Грінченко 1, 320), слвц. діал. *hrabina* 'т. с.' (Orlovský 105), в.-луж. *hrabina* 'букові зарості' (Трофимович 57) та ін.

***Grabitjъ**, ***Grabritjъ**: рос. *Грабич, Грабичев* (МО), хорв. *Grabić, Grabrić* (Leksik 198), слвн. *Gabrič* (ZSSP 151), пол. *Grabicz* (SN III, 478).

***Grabovitjъ**: укр. *Грабович* (Богдан 93), рос. *Грабович* (МО), пол. *Grabowicz* (SN III, 480).

Деривати з коренем **Lip-*

***Lipa**: укр. *Липа*, 1756 р. (АК 5, 223), *Липа* — сучасне прізвище (Панцьо 109), *Липа* — сучасне прізвисько (с. Забороль Луцьк. р-ну Вол.; ОАІУМ), рос. *Липин* (МО), блр. *Ліпа* (Бірыла 252), болг. *Липа* (Займов 140), хорв. *Lipa* (Leksik 367), слвн. *Lipa* (ZSSP 335), ст.-пол. Jeromirus Gregory *Lipa*, 1462 р. (SSNO III, 263), пол. *Lipa* (SN V, 607), чеськ. *Lipa* (ЧП), слвц. *Lipa* (TZ Bratislava 208), н.-луж. *Lipa* (Wenzel II/1, 249) ~ рос. діал. *лі́па* 'худа, бідна, погано одягнена людина', 'настирлива, надокучлива особа' (СРНГ 17, 53), чеськ. (порівняння) *holý jako lípa* (Kott I, 923) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 114—116).

***Ліръ(жь)**: укр. *Лип* (Красовський 98), рос. *Лип, Липов* (ЖПТ), хорв. *Lip* (Leksik 367), слвн. *Lip* (ZSSP 336), ст.-пол. Petrus *Lip*, 1412 р. (SSNO III, 263), пол. *Lip* (SN V, 607) ~ **ліръ(жь)* (ЭССЯ 15, 129).

Праантропоніми-композиції:

***Lipogolъ(жь)**: слвн. *Lipoglav* (ZSSP 336).

***Liponogъ(жь)**: пол. *Liponoga* (SN V, 610).

***Suxolіръ(жь)**: ст.-укр. Васко *Сухолитъ*, 1649 р. (Реєстр 430).

Афіксальні похідні:

***Nelіpa**: укр. *Неліпа* (м. Черкаси), рос. *Нелипин* (м. Запоріжжя).

***Lipіga**: рос. (похідне) *Липигино* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN V, 144) ~ **lipіga* (ЭССЯ 15, 122).

***Lіpaшъ**: рос. *Липашев* (ЖПТ), ст.-чеськ. Mach *Lipášek*, 1490 р. (АЧ XVII, 342).

***Lіpіxa** / ***Lіpіša**: рос. *Липихин, Липишин* (МО), (похідні) *Липихино* — ойконіми в колишніх Костромській і Вологодській губ. (RGN V, 145), хорв. (вторинне) *Lipišić* (Leksik 367), пол. (вторинне) *Lipiszko* (SN V, 609) ~ **lipіxa* (ЭССЯ 15, 122).

***Ліроха** / ***Лірошъ**: укр. *Лироха* — прізвисько (СПУ 2, 140), болг. *Лирош* (Ковачев 1992: 177), хорв. *Lipoš* (Leksik 367), слвн. *Lipoš* (ZSSP 336).

***Ліриха** / ***Ліриша**: рос. *Липухин, Липушин* (ЖПТ), (похідне) *Липуховка* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN V, 158), болг. *Липуш* (Ковачев 1992: 177), хорв. *Lipuš* (Leksik 367) ~ рос. діал. *липуша* 'надоїдлива особа' (СРНГ 17, 53) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 128: **ліриха*).

***Ліраї**: укр. *Липай* (Редько 1, 597), рос. *Липаев* (ЖПТ), блр. *Липай* (ЖПТ), хорв. *Lipaj* (Leksik 367), слвн. *Lipaj* (ZSSP 336), пол. *Lipaj* (SN V, 607).

***Ліреї**: ст.-укр. *Лиреу*, XVI ст. (Жерела III, 123), укр. *Луней* (Редько 1, 597), рос. *Лунеев* (ЖПТ), хорв. *Lipej* (Leksik 367), слвн. *Lipej* (ZSSP 336), ст.-пол. *Iacobo Lipreu*, 1410 р. (SSNO III, 264).

***Ліріє**: рос. *Липий* (МО), *Липиев* (ЖПТ), пол. *Lipijew* (SN V, 608) ~ **ліріє* (ЭССЯ 15, 134).

***Ліраць** / ***Лірашъ**: укр. *Липак* (Богдан 169), (похідне) *Липачукове* — мікрогідронім на Вінниччині (Павликівська 76), ст.-рос. (похідне) дер. на *Бесовце словет Липачовых*, 1563 р. (ПКОП 117), рос. *Липак, Липаков* (МО), *Липак* — прізвисько (СРНГ 17, 53), *Липачев* (ЖПТ), (похідне) *Липачевской* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN V, 143), хорв. *Lipak* (Leksik 367), пол. *Lipak* (SN V, 607), чеськ. *Lipák* (ЧП) ~ рос. діал. *ліпач* 'дерев'яна палиця із загостреним кінцем' (СРНГ 17, 53), слвц. діал. *lipák* 'чай з липового цвіту' (SSN II, 71) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 116—117: **ліраць II*).

***Лірік**: рос. *Липик* (МО), *Липиков* (Горпинич, Тимченко 160).

***Ліріка**, ***Ліріко**, ***Лірікъ**: ст.-укр. *Лирко, Лірка*, XVI ст. (Жерела III, 99, 154), Andrzej *Lipka*, 1640 р. (Biłous 88), укр. *Лунка*, 1752 р. (Пивовар 60), *Лунка, Лунко* — сучасні прізвища (Редько 1, 597), рос. *Липка, Липков, Липкин* (МО), (похідні) *Липкино* — ойконіми в колишніх Владимирській і Псковській губ. (RGN V, 147), ст.-блр. Теодоръ *Липка*, 1664 р. (Усціновіч 1975: 133), блр. *Лінка* (Бірыла 252), болг. *Липка* (Заимов 140), хорв. *Lipka* (Leksik 367), слвн. *Lipko* (ZSSP 336), ст.-пол. Paulus *Lipka*, 1402 р., Petrus *Lipko*, 1470—1480 pp. (SSNO III, 264), Iohanes *Lipka*, 1563 р., Stanisław *Lipka*, 1614 р. (Мутник 166), пол. *Lipek, Lipka, Lipko* (SN V, 607, 609), ст.-чеськ. Tomáš *Lipka*, 1655 р. (А҃ XXIX, 282), чеськ. *Lipka* (ЧП), слвц. *Lipka* (TP 146), н.-луж. *Lipka* (Wenzel II/1, 249) ~ **ліріка* (ЭССЯ 15, 129—130).

***Родыльірка**: рос. *Подлипки* (МО), пол. *Podlipka* (SN VII, 434).

***Ліріца**: укр. *Липиця* (Богдан 170), рос. *Липицин* (м. Єлєць Липецьк. обл.), ст.-блр. Крыштоф *Липица*, 1567 р. (Бірыла 1969: 230) ~ **lirica* (ЭССЯ 15, 121–122).

***Лірьсь**: укр. *Липець* (СП 210), *Липці*, *Липча* – відантропонімі ойконіми в Харківській і Закарпатській обл., рос. *Липцов* (ЖПТ), блр. (похідне) *Липча* – мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 371), хорв. *Lipac*, *Lipac* (Leksik 367), слвн. *Lipac* (ZSSP 336), пол. *Lipiec* (SN V, 608) ~ ст.-укр. *липецъ* ‘місяць липень’ (Тимченко 1, 403), укр. діал. *липец* ‘липень’ (Турчин 163), *липѣць* ‘мед із липового цвіту’ (СБІ 387), *ліпці* мн. ‘чотири смужки лика, з яких плели постоли’ (Гримашевич 86) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 132).

***Родыльірьсь**: хорв. *Podlipac* (Leksik 517), слвн. *Podlipaz*, 1741 р. (Malnar 111).

***Ліранъ**: рос. *Липанов* (ЖПТ), болг. *Липан*, *Липанов* (Илчев 304), макед. (вторинне) *Липановски* (Речник ПКМ I, 753), хорв. *Lipanović* (Leksik 367), пол. *Lipān* (SN V, 607), чеськ. *Lipān* (ЧП), н.-луж. *Lipjan* (Wenzel II/1, 249) ~ **lipanъ* (ЭССЯ 15, 117).

***Ліріна**, ***Ліріпъ**: укр. *Липин* (Holutiak 249), ст.-рос. Ондрѣй *Липинъ*, 1639 р. (Тупиков 622), рос. *Липинин* (ЖПТ), (похідне) *Липинова* – ойконім у колишній Курській губ. (RGN V, 145), хорв. *Lipin*, *Lipina* (Leksik 367), пол. *Lipin*, *Lipina* (SN V, 608), чеськ. *Lipina* (ЧП) ~ укр. діал. *липинā* ‘липовий ліс’ (ЕСУМ 3, 237) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 122–123: **lipina*, **lipinъ*).

***Ліріпъ**: рос. *Липунов* (ЖПТ), (похідні) *Липунова*, *Липуново*, *Липуновы* – ойконіми в колишніх Смоленській, Калузькій, Новгородській губ. (RGN V, 144) ~ **lipinъ* (ЭССЯ 15, 128–129).

***Лірьпъ(йъ)**: рос. *Липный* (МО), хорв. *Lipni* (Leksik 367), пол. *Lipny* (SN V, 610) ~ рос. діал. *ліпный* ‘липовий, зібраний з лип (мед)’ (НОС 5, 27).

***Родыльірьпъ(йъ)**: укр. *Підлипний* (Богдан 224), рос. *Подлипнов* (м. Самара), пол. *Podlipny* (SN VII, 434), чеськ. *Podlipný* (ЧП).

***Лірьпъ**: ст.-укр. Fedak *Lipen*, 1618 р. (Чучка 339), укр. *Липень* (Панцьо 109), рос. *Липнев* (МО), блр. *Ліпень* (Бірыла 252), пол. *Lipień* (SN V, 608) ~ **lirpъ* (ЭССЯ 15, 132).

***Лірьнікъ**: укр. *Липник* (Богдан 351), рос. *Липник*, *Липников* (МО), хорв. *Lipnik* (Leksik 367), слвн. *Lipnik* (ZSSP 336), ст.-пол. Stanislaus *Lipnik*, 1398 р. (SSNO III, 265), пол. *Lipnik* (SN V, 610),

слвц. *Lipník* (Krištof 196) ~ укр. діал. *липнік* 'постіл, виплетений з липового лика' (Гримашевич 86) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 134–135).

***Ліпарь**: укр. *Липар* (Новикова 480), рос. *Липарев* (МО), хорв. *Lipar* (Leksik 367), слвн. *Lipar* (ZSSP 336), пол. *Liparz* (SN V, 607), чеськ. *Lipár* (ЧП), слвц. *Lipár* (TZ Bratislava 208) ~ **liparь* (ЕССЯ 15, 118–119).

***Ліпатъ**: укр. *Липатенко* (Редько 1, 597) – патронім на -енко від **Липатий*, рос. *Липатов* (ЖПТ), (похідні) *Липатов курень* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 163), *Липатов*, *Липатовской* – ойконіми в колишній В'ятській губ., *Липатовская* – у колишній Пермській губ. (RGN V, 143), пол. *Lipatow* (SN V, 607) ~ рос. діал. *липát* 'простакувата людина' (СРНГ 17, 53) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 120: **lipatъjъ*).

***Ліпе, -ѣте**: д.-руськ. Іван Константинович *Липятин*, 1370 р. (Веселовський 181), ст.-укр. Дмитрии *Ли(на)та*, 1392 р. (ССУМ І, 546), укр. (похідне) *Лип'ятин* – ойконім на Вінниччині, ст.-рос. *Липытычъ* Іванъ, 1406 р., Федоръ Федоровичъ *Липятинъ*, 1503 р. (Тупиков 622), рос. *Липятин* – сучасне прізвище, пол. *Lipięta* (SN V, 608).

***Ліпіть(ь)**: укр. *Липитко* (Богдан 170), рос. *Липитов* (м. Перм), (похідні) *Липитино* (2 фіксації), *Липиты* – ойконіми в колишніх Костромській, Московській, Псковській губ. (RGN V, 145), (вторинні) макед. *Липитков* (Речник ПКМ І, 753), хорв. *Lipitak* (Leksik 367).

***Ліпіть**: ст.-укр. Тумко *Lypicz*, XVI ст. (Жерела II, 151), укр. *Липич*, 1911 р. (ДАВО ф. 263, оп. 1, спр. 41, арк. 42 зв.), рос. *Липич* (МО), *Липичев* (м. Санкт-Петербург), (похідне) *Липичи* – ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN V, 146), блр. *Лініч* (Бірыла 252), макед. *Липик* (Речник ПКМ І, 753), хорв. *Lipić* (Leksik 367), слвн. *Lipič* (ZSSP 336), пол. *Lipicz* (SN V, 608).

***Ліпѣта**: хорв. *Liptai* (Leksik 367), пол. *Liptay* (SN V, 611), чеськ. *Liptaj* (ЧП), слвц. *Liptaj* (TZ Bratislava 208) ~ **lipѣtati* (ЕССЯ 15, 132).

***Ліпѣтакъ**: хорв. *Liptak* (Leksik 367), пол. *Liptak* (SN V, 611), чеськ. *Lipták* (ЧП), ст.-слвц. *Liptak*, 1554 р., *Lipták*, 1720 р. (Krištof 229), слвц. *Lipták* (TZ Bratislava 208).

***Ліпѣтанъ**: рос. *Липтанов* (м. Москва), ст.-пол. Andreass *Liptan* de Grap, 1443 р. (SSNO III, 266).

***Ліравъ(ь)**: хорв. (вторинне) *Lipavić* (Leksik 367) ~ **lipavъ(ь)* (ЕССЯ 15, 120).

***Ліровъ(јь)**: ст.-укр. Семен *Липовый*, 1649 р. (Реєстр 36), укр. *Липовий*, 1752 р. (Пивовар 33), *Липовий* – сучасне прізвище (СП 210), рос. *Липовый* (МО), ст.-блр. Томко *Липовый*, 1567 р. (Бірыла 1969: 230), ст.-пол. Mathias *Lurrowu*, 1470–1480 pp. (SSNO III, 266), пол. *Lipowu* (SN V, 610), чеськ. *Lipovú* (ЧП) ~ **lipovъ(јь)* (ЭССЯ 15, 126–127).

***Ліровіса**: ст.-рос. Истома Игнатъев сын *Липовицын*, 1623 р. (Парфенова 135), рос. *Липовицин* (м. Коротояк Воронежск. обл.).

***Ліровьсь**: ст.-укр. Роман *Липовець*, 1649 р. (Реєстр 71), укр. *Липовец*, 1784 р. (ИСК 6), *Липовець* (Вол.), рос. *Липовец* (ЖПТ), болг. *Липовец* (Илчев 304), серб. *Lipovac* (Kilibarda 100), хорв. *Lipovac* (Leksik 367), слвн. *Lipovec* (ZSSP 336), пол. *Lipowiec* (SN V, 610) ~ **lipovъсь* (ЭССЯ 15, 127).

***Ліровікъ**: укр. *Липовик* (Богдан 170), ст.-рос. Гридка *Липовикъ*, 1495 р. (Тупиков 227), рос. *Липовиков* (м. Новосибирск) ~ укр. діал. *ліповик* ‘постіл, виплетений з липового лика’ (Гримашевич 86) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 125).

***Ліровъка**: рос. *Липовка* (ЖПТ), *Липовкин* (МО), блр. *Ліпаўка* (Бірыла 252) ~ укр. діал. *ліпівка* ‘сорт динь’ (СБІ 387).

***Ліровать(јь)**: укр. *Липоватий* (Глуховцева 2, 16), рос. *Липоватый* (м. Москва).

***Ліровітјь**: ст.-укр. Iwan *Lipowicz*, XVI ст. (Жерела I, 30), Мартин *Липович*, 1654 р. (РПП 73), укр. *Липович* (Богдан 170), рос. *Липович* (МО), хорв. *Lipović* (Leksik 367), слвн. *Lipovič* (ZSSP 336), пол. *Lipowicz* (SN V, 610).

***Лірьскъ(јь)**: ст.-укр. *Lipsky*, XVI ст. (Жерела III, 27), Иванъ *Липъскии*, 1649 р. (Реєстр 328), укр. *Липский*, 1718 р. (ДІП I, 178), *Липський* (Богдан 170), рос. *Липский* (МО), ст.-пол. Venceslai *Lypsky*, 1446 р. (SSNO III, 266), Joannes *Lipski* Oleksyc, 1652 р. (Мутник 167), пол. *Lipski* (SN V, 611), ст.-чеськ. Václav *Lipský*, 1474 р. (AČ VII, 484), чеськ. *Lipský* (ЧП), слвц. *Lipský* (TZ Bratislava 208) ~ **lipъskъ(јь)* (ЭССЯ 15, 136–137).

***Ліровъскъ(јь)**: ст.-укр. Васко *Липовский*, 1654 р. (РПП 132), укр. *Липовський* (Горпинич, Бабій 71), укр. *Липівський* (Редько 1, 597), рос. *Липовский* (ЖПТ), блр. *Ліпоўскі* (Бірыла 252), хорв. *Lipovsky* (Leksik 367), ст.-пол. Johannes *Lypowsky*, 1470–1480 pp. (SSNO III, 266), Michael *Lipowski*, 1565 р. (Мутник 167), пол. *Lipowsky* (SN V, 610), чеськ. *Lipovský* (ЧП), слвц. *Lipovski*, 1796 р. (Krištof 251), *Lipovský* – сучасне прізвище (TZ Bratislava 208).

Деривати з коренем **Loz-*

***Loza**: ст.-укр. *Лоза*, 1507 р. (Тупиков 231), Михайло *Лоза*, 1691 р. (ПСП 110), укр. *Лоза*, 1718 р. (ДІП I, 248), *Лоза* — сучасне прізвище (СП 214), *Лоза* — сучасне прізвище («в молодості була дуже стрункою і гнучкою»; СПУ 2, 153), рос. *Лоза*, *Лозин* (МО), ст.-блр. *Яцко Лоза*, 1566 р. (ДМА I, 212), блр. *Лазз* (Бірыла 241), болг. *Лоза* (Илчев 306), *Лоза* — жін. ім'я (Заимов 140), серб. *Лоза* — жін. ім'я (Грковић 120), ст.-пол. *Iohanne Loza*, 1320 р. (SSNO III, 335), *Łukasz Łoza*, 1633 р. (Mytnik 172), пол. *Łoza* (SN VI, 64) ~ укр. діал. (порівняння) як *лоза* 'стрункий' (Доброльожа 2003: 97), *гнучкий як лоза* 'про стрункого хлопця' (Юрченко, Івченко 85), рос. *стрóйный (тóнкий) как лозá* 'про стрункого, гнучкого молодика (частіше дівчину)' (Мокиєнко, Никитина 351) та ін. Див. ще (ЭССЯ 16, 118—120: **loza*).

***Lozъ**: ст.-рос. (похідне) *Лозево*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 45), рос. *Лозев* (ЖПТ), макед. *Лозев* (Речник ПКМ I, 757) ~ **lozъ* (ЭССЯ 16, 122).

Суфіксальні деривати:

***Lozějъ**: рос. *Лозеев* (ЖПТ), хорв. *Lozej* (Leksik 374), слвн. *Lozej* (ZSSP 342).

***Lozica**: болг. *Лозица* — жін. ім'я (Заимов 140), хорв. *Lozica* (Leksik 374) ~ **lozica* (ЭССЯ 16, 120).

***Lozъсь**: пол. *Łoziec* (SN VI, 64).

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Lozakъ**: рос. *Лозаков* (м. Донецьк), ст.-пол. *Lozas*, XIII ст. (SSNO III, 335), пол. *Łozak* (SN VI, 64).

***Lozikъ**: укр. *Лозик* (Панцьо 110), рос. *Лозиков* (ЖПТ), пол. *Łozik* (SN VI, 64).

***Lozукъ**: рос. *Лозуков* (ЖПТ).

***Lozъka**: ст.-укр. *Иванъ Лозка*, XVI ст. (Тупиков 231), Петрушка *Лозка*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 378), рос. *Лозка* (МО), *Лозкин* (м. Москва), ст.-блр. *Стефанъ Лозка*, 1590 р. (Тупиков 231), блр. *Лѳзка* (Бірыла 241), болг. *Лозка* (Илчев 306).

***Lozapъ**: укр. *Лозан* (СП 214), (похідне) *Лозанівка* — ойконім у Запорізькій обл., рос. *Лозанов* (ЖПТ), болг. *Лозан*, XVI ст. (Заимов 140), макед. *Лозанов* (Речник ПКМ I, 755), (похідне) *Lozapovo* — ойконім (Im. m. 267), хорв. *Lozan* — прізвище (Leksik 374), схв. *Lðzan* — чол. ім'я (Rječnik VI, 176), пол. *Łozanow* (SN VI, 64) ~ укр. (застаріле) *лозán бот.* 'деякі кущові породи верби' (ЕСУМ 3, 281).

***Ložěňъ**(**јъ**): укр. *Лозян* (ДАРО ф. Р–479, оп. 2, спр. 259, арк. 171), рос. *Лозяной* (МО), болг. *Лозен* (Илчев 306).

***Ložěnikъ**: укр. *Лозяник* – сучасне прізвисько («предки займалися плетінням із лози»; СПУ 2, 153).

***Ložina**, ***Ložinъ**: рос. *Лозинин*, *Лозинов* (МО), болг. *Лозина* (Илчев 306), хорв. *Ložina* (Leksik 374), словн. *Ložina* (ZSSP 342), пол. *Łożina* (SN VI, 64) ~ укр. діал. (порівняння) як *лозина* ‘стрункий’ (Добролюбова 2003: 97), *гнеться* як *лозина* ‘про покірну людину’ (Юрченко, Івченко 50), рос. *стрóйный* (тóнкий) как *лозі́на* ‘про стрункого, гнучкого молодика (частіше дівчину)’ (Мокиєнко, Никитина 351) та ін. Див. **ložina* (ЭССЯ 16, 120–121).

***Ložinъka**: рос. *Лозинкин* (МО), болг. *Лозинка* (Илчев 306) ~ укр. діал. *лозі́нка* ‘ломиніс лозяний, Clematis vitalba L.’ (ЕСУМ 3, 281), рос. *стрóйный* (тóнкий) как *лозі́нка* ‘про стрункого, гнучкого молодика (частіше дівчину)’ (Мокиєнко, Никитина 351) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 121).

***Ložunъ**: рос. *Лозунов* (ЖПТ).

***Ložunъ**: укр. ст.-рос. (похідне) *Лозынино*, XVII ст. – назва пустоща в колишній Московській губ. (ОПКМ 174), рос. *Лозынина ж.* (МО), (похідні) *Лозынич* – ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN V, 198), *Лозынино* – ойконім у Московській обл.

***Ložьňъ**(**јъ**): рос. *Лозный* (МО), схв. *Лозна* – особове ім’я (Речник XI, 546), пол. *Łożny* (SN VI, 65).

***Ložьnica**: укр. *Лозниця* (ЛЖС 2008, № 15, 64), рос. *Лозница* (МО), схв. *Ložnica* – прізвисько (Rječnik VI, 178) ~ **ložьnica* (ЭССЯ 16, 122–123).

***Ložьnikъ**: рос. *Лозников* (МО), хорв. *Ložnik* (Leksik 374) ~ укр. діал. *ложник* ‘*Astragalus virgatus* Pall.’ (ЕСУМ 3, 281), *лізні́к* ‘верболіз’ (Хобзей 369) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 123).

***Ložьň’akъ**: хорв. *Ložňjak* (Leksik 374), пол. *Łożniak* (SN VI, 65) ~ **ložьň’akъ* (ЭССЯ 16, 123).

***Ložovina**: хорв. *Ložovina* (Leksik 374).

***Ložitъ**: ст.-укр. Яцко *Лозичъ*, 1508 р. (Тупиков 626), рос. *Лозичев* (ЖПТ), блр. (похідні) *Лазічы* – ойконіми в Брестській і Вітебській обл. (Рап. Бр. 73; Рап. Віц. 220), хорв. *Ložić* (Leksik 374), (похідне) *Ložići* – ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 267), словн. *Ložič* (ZSSP 342).

***Lozovikъ**: ст.-укр. Кондрат *Лозовик*, 1654 р. (РПП 140), укр. *Лозовик* (Горпинич, Корнієнко 136), *Лозовик* — сучасне прізвисько («плете кошики з лози»; СПУ 2, 153), рос. *Лозовиков* (ЖПТ), блр. (похідні) *Лазавікі*, *Лазовікі* — ойконіми в Гродненській і Вітебській. обл. (Рап. Гр. 134; Рап. Віц. 220), пол. *Łozowik* (SN VI, 65).

Іносуфіксальні деривати:

***Lozarъ**: укр. *Лозар* (Новикова 491), рос. *Лозарев* (МО), болг. *Лозаров* (Илчев 306), макед. *Лозаров* (Речник ПКМ I, 756), слвн. *Lozar* (ZSSP 342), хорв. *Lozar* (Leksik 374), (похідне) *Lozari* — ойконім (Im. m. 267), пол. *Łozar*, *Łozarz* (SN VI, 64) ~ укр. діал. *лозárь* 'в'язальник корзин' (Керча 1, 480), болг. *лозár* 'виноградар' (Стоянов 339), макед. *лозар* 'т. с.' (Гавриш 332), серб. діал. *лозjár* 'т. с.' (Златковић 1, 419).

***Lozitiъ**: слов'ян. *Лозитъ*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 55).

***Lozovatyъ(jъ)**: укр. *Лозоватий* (Горпинич, Корнієнко 136).

***Lozovitiъ**: ст.-укр. Григорій *Лозовичъ*, 1626 р. (Тупиков 626), рос. *Лозович* (ЖПТ), блр. (похідні) *Лазовічы* (2) — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 159), схв. *Lozović* (Rječnik VI, 178), пол. *Łozowicz* (SN VI, 65).

***Lozuta**, ***Lozutiъ**: рос. *Лозутин*, *Лозутов* (ЖПТ), ст.-блр. Иван *Лозута*, 1646 р. (Бірыла 1966: 231).

***Lozovъ(jъ)**: укр. *Лозовий*, 1718 р. (ДІП I, 270), *Лозовий* — сучасне прізвище (СП 214), рос. *Лозовой*, *Лозовый* (МО), пол. *Łozowu* (SN VI, 65) ~ укр. діал. *лозóвий* 'зроблений з верби' (ЕСУМ 3, 281) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 121—122).

Деривати з коренем **Orkyt-*

***Orkyta**, ***Orkytъ**: ст.-укр. Иван *Рокита*, 1649 р. (Реєстр 181), укр. *Рокита*, 1784 р. (ИСК 131), *Ракита* (Горпинич, Тимченко 230), *Ракита* (СП 296), *Рокита* (Редько 2, 902) — сучасні прізвища, ст.-рос. *Ракита*, 1495 р. (Веселовский 265), Агапитко Пантелеєв сын *Ракитин*, 1623 р., Васька Агапитов сын *Рокитин*, 1647 р. (Полякова 187), рос. *Ракита*, *Ракитин*, *Ракитов* (МО), блр. *Ракіта* (Бірыла 348), болг. *Ракита* — жін. ім'я (Илчев 419), ст.-пол. *Rokita* (SSNO IV, 478), пол. *Rokita* (SN VIII, 128), ст.-чеськ. Jan *Pokyta*, 1570 р. (АЧ XXVIII, 295), чеськ. *Rokyta* (ЧП), слвц. *Rakyta* (TZ Bratislava 298), луж. *Rokyta* (Wenzel II/2, 86) ~ **orkyta*, **orkytъ* (ЭССЯ 32, 173—175).

***Orkytka**: рос. *Ракиткин* (МО), болг. *Ракитка* – жін. ім'я (Илчев 419), пол. *Rokitka* (SN VIII, 128) ~ **orkytka* (ЭССЯ 32, 176).

***Orkytľь(jь)**: укр. *Ракитний* (Новикова 695), *Рокитний* (Редько 2, 902), рос. *Ракитный* (ЖПТ), пол. *Rokitny* (Rymut II, 357) ~ **orkytľь(jь)* (ЭССЯ 32, 177).

***Orkytľnica**: пол. *Rokitnica* (SN VIII, 128) ~ **orkytľnica* (ЭССЯ 32, 176).

Деривати з коренем **Ops-*

***Orsonъjь**: укр. *Осовий* (СП 260), рос. *Осовой, Осовый* (МО), пол. *Osowy* (SN VII, 111) ~ укр. діал. *осові* 'осиковий' (Аркушин 369) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 97: **orsonъjь*).

***Orsonъсь**: укр. *Осовец* (ЖПТ), *Осовець* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 337), рос. *Осовец, Осовцов* (МО), блр. *Осовец* (ЖПТ), пол. *Osowiec* (SN VII, 111).

***Orsonikъ**: укр. *Осовик* (Редько 2, 772), рос. *Осовик* (МО), пол. *Osowik* (SN VII, 111), а також слов'ян. *Осовик*, 1618 р. (Тупиков 292).

***Opsica**: рос. *Осицин* (м. Калуга), пол. *Osica* (SN VII, 104) ~ укр. діал. *осіця* 'осика' (Аркушин 368) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 93–94).

***Opsika**: укр. *Осука*, 1789 р. (АЮЗР III/5, 722), укр. *Осика* – сучасне прізвисько (СП 259), *Осика* – прізвисько (СПУ 2, 336), рос. *Осика, Осикин* (ЖПТ), болг. *Осика, Ясика* (Ковачев 1992: 178, 181), хорв. *Jasika* (Leksik 258), пол. *Osika* (SN VII, 106), чеськ. *Osika* (ЧП) ~ укр. діал. (порівняння) *тонка як осіка* 'струнка дівчина', 'тонкий стан' (Мацюк 2013: 323), *полохливий як осика* 'боязкий' (Доброльова 2003: 46). Див. ще (ЭССЯ 32, 94: **opsika*).

***Opsikonъ(jь)**: ст.-укр. Федоръ *Осиковий*, 1691 р. (ПКСР 153), укр. *Осиковий*, 1704 р. (ДСБ 37), рос. *Осиков* (МО) ~ **opsikonъ(jь)* (ЭССЯ 32, 94–95).

***Opsicľь(jь)**: укр. *Осичний* (Новикова 610).

***Opsina**: ст.-рос. Игнатій *Осина*, XV ст. (НПК I, 866), рос. *Осина, Осинин* (ЖПТ), блр. (вторинне) *Асіненка* (Бірыла 24), болг. *Осина* (Ковачев 1992: 178), пол. *Osina* (SN VII, 106) ~ укр. діал. *восина́*, *осина* 'осика, *Populus tremula* L.' (Аркушин 71), *осі́на* 'т. с.' (Аркушин 2022: 111) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 95).

***Opsinъka**: укр. *Осинка* (Панцьо 113), рос. *Осинкин* (ЖПТ), пол. *Osinka* (SN VII, 106) ~ **opsinъka* (ЭССЯ 32, 96).

***Opsinъсь**: рос. *Осинец, Осинцев, Осинцов* (ЖПТ), (похідне) *Осинцово* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 492).

***Orsinovъсь**: рос. *Осиновец* (ЖПТ).

***Orsinъль(ъ)**: рос. *Осинный* (ЖПТ) ~ **orsinъль(ъ)* (ЕССЯ 32, 97).

***Orsinъскъ(ъ)**: укр. *Осинський* (Редько 2, 771), рос. *Осинский* (ЖПТ), пол. *Osiński* (SN VII, 106).

***Orsynъ(ъ)**: укр. *Осиний* (СП 260).

***Orsyn'akъ** / ***Orsynaсъ**, ***Orsyn'aсъ**: укр. *Оснач* (ЖПТ), ст.-рос. Михайло Олферьевъ с. *Осначева*, 1571 р. (Тупиков 681), *Осначево*, XV ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородщині (НПК II, 159), рос. *Осняков* (ЖПТ), *Оснач*, *Осначев*, *Осняч* (МО), пол. *Osnacz*, *Ośniak* (SN VII, 110, 125) ~ **orsyn'akъ* (ЕССЯ 32, 98).

***Orsynікъ**: укр. *Осник* (Панцьо 113) ~ **orsynікъ* (ЕССЯ 32, 98).

***Orsovitjъ**: укр. *Осович* (Редько 2, 772), рос. *Осович* (МО), пол. *Osowicz* (SN VII, 111).

Ст.-рос. (похідне) *Оснобоково*, XVI ст. — назва пустища на Псковщині (ПКП 267) — потенційний рефлекс псл. ***Orsynobokъ(ъ)**.

Деривати з коренем **Sosn-*

***Sosna**: укр. *Сосна*, 1718 р. (ДІП I, 86), *Сосна* — сучасне прізвище (СП 332), *Сосна* — сучасне прізвисько («високий»; Чабаненко ПНН 2, 395), ст.-рос. Меньшичко *Сосна*, 1579 р. (Полякова 209), Степан Максимов с(ы)н *Сосна*, 1624 р. (Парфенова 358), Федоръ Борисовъ прозвище *Сосна*, XVII ст. (ПКУ 602), (похідне) *Соснино*, 1543 р. — ойконім у колишньому Московському пов. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 88), рос. *Соснин* (ЖПТ) — патронім на *-ин*, (похідні) *Соснино* (14 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 461), блр. *Сосна*, 1771 р. (Бірыла 1966: 260), *Сасна* — сучасне прізвище (Бірыла 366), ст.-пол. Jan dictus *Sosna*, 1386 р. (SSNO V, 150), пол. *Sosna*, *Sośna* (SN VIII, 582, 584), *Sosna* — прізвисько («jest wysoka/-i», «jest szczupły, wysoki»; Mrózek 96), ст.-чеськ. *Sosna*, 1538 р. (АС XXX, 64), чеськ. *Sosna* (ЧП) ~ ст. укр. *со(с)на рін(us)* (Славинецький 316), укр. діал. як *сосна* 'високий, великий'; *пишна* як *сосна* 'вродлива' (Добролюба 2003: 80, 94), рос. *высокая как сосна* 'про високу, струнку дівчину, жінку', *стрóйная как сосна* 'про струнку поставну жінку' (Мокиєнко, Никитина 647), блр. (порівняння) *вырасла як сосна*, *вялікі як сосна* (Выслоўі 297, 300).

***Sosnica**: рос. *Сосницин* — сучасне прізвище, ст.-пол. Iohanne *Sosznyca*, 1467 р. (SSNO V, 150), Mathias *Sosnica*, 1680 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sosnica*, *Sośnica* (SN VIII, 582, 584).

***Sosnikъ**: укр. *Сосник* (Богдан 284), ст.-рос. *Карпа Сосникъ*, 1684 р. (Шахматов 7), (похідне) *Сосниково*, XVI ст. — назва пустища в історичній Новгородщині (НПК VI, 475), рос. *Сосник*, *Сосников* (МО), хорв. *Sosnik* (Leksik 605), пол. *Sosnik*, *Sośnik* (SN VIII, 584) ~ укр. діал. *соснік* 'сосновий гай' (ЕСУМ 5, 359), рос. діал. *сoснiк* 'сосновий ліс' (СРНГ 40, 52) та ін.

***Sosn'акъ**: укр. *Sośniak*, 1787 р. (Чучка 529), *Сосняк* (Панцьо 119), рос. *Сосняков* — сучасне прізвище, ст.-пол. *Nicolao Szosznak*, 1458 р. (SSNO V, 150), *Christoph Soszniak*, 1665 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sosniak*, 1791 р. (Bubak II, 70), *Sosniak*, *Sośniak* — сучасні прізвища (SN VIII, 582, 584) ~ укр. *сосняк* 'сосновий гай; соснова памолодь', діал. 'вид гриба', ент. 'сосновий пильщик. *Tenthredo (pini)* L. (*Diprion pini*) L.' (ЕСУМ 5, 359), рос. діал. *сосняг* 'сосновий ліс' (СРНГ 40, 55) та ін.

***Sosnъka**: рос. *Сосонкин* (МО), блр *Сасонка* (Бірыла 366), пол. *Sosenka*, *Sosienka* (SN VIII, 581), чеськ. *Sosenka* (ЧП) ~ укр. діал. (порівняння) *тонка-тонка як сосонка* 'струнка' (Добролюбова 2003: 98).

***Sosnar^(*)ъ**: пол. *Sośniarz* (SN VIII, 584), чеськ. *Sosnar* (ЧП).

***Sosnovъ (jъ)**: ст.-укр. Григорей *Сасновой*, 1669 р. (ПКХ 55), Хвеско *Сосновий*, 1691 р. (ПКСП 90), укр. *Сосновий*, 1718 р. (ДІП I, 256), *Сосновий* — сучасне прізвище (Новикова 783), рос. *Сосновый* (ЖПТ), пол. *Sosnowy* (SN VIII, 583).

***Sosnovikъ**: укр. *Сосновик* (СП 332), рос. *Сосновиков* (ЖПТ), пол. *Sosnowik* (SN VIII, 582) ~ рос. діал. *сoснoвiк* 'сосновий ліс', 'їстівний гриб, який росте в сосновому лісі' (СРНГ 40, 53) та ін.

***Sosnovъсь**: рос. *Сосновцев* (ЖПТ), *Сосновцы* (5 фіксацій) — відантропоніміні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 468), хорв. *Sosnovec* (Leksik 605), пол. *Sosnowiec* (SN VIII, 582), ст.-чеськ. *Jan Sosnovec*, 1492 р. (АС X, 451), чеськ. *Sosnovec* (ЧП) ~ укр. діал. *сосновѣць* ент. 'великий брунатний сосновий довгоносик, *Hylobius abietis* L. (*Hylobius pini*)' (ЕСУМ 5, 359).

***Sosnovъскъ (jъ)**: укр. *Сосновский*, 1718 р. (ДІП I, 258), *Сосновський* (Редько 2, 997), рос. *Сосновский* (ЖПТ), блр. *Сасноўскі* (Бірыла 366), хорв. *Sosnovska* (Leksik 605), ст.-пол. *Stanislaus Sosnowski*, 1396 р. (SSNO V, 150), *Jacobus Sosnowsky*, 1660 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sosnowski* (SN VIII, 583), чеськ. *Sosnovský* (ЧП).

***Sosnitjъ**: укр. *Соснич* (Горпинич, Корнієнко 219), пол. *Sosnicz*, (SN VIII, 582).

***Sosnovitjъ**: рос. *Соснович* (МО), пол. *Sosnowicz* (SN VIII, 582).

Праантропоніми, пов'язані з іхтіонімами

Похідні від псл. **azъ*

***Азь**: укр. *Язь* (КПУ Київ. 7, 283), ст.-рос. Федька Клементьев сын *Язев*, 1623 р. (Полякова 273), рос. *Язев* (ЖПТ), (похідні) *Язева*, *Язево*, *Язевка* — ойконіми в колишніх Оренбурзькій, Московській, В'ятській губ. (RGN X, 492), блр. *Язь* (Бірыла 499), *Язеў* (Памяць Петр. 511), слвн. *Jez* (ZSSP 236), пол. *Jaź* (SN IV, 328) ~ укр. *язь*, *в'язь іхт*. 'прісноводна риба родини корошових, *Leuciscus idus* L.' та ін. (ЕСУМ 6, 539). Див. ще (ЭССЯ 1, 103).

Похідні від псл. **bolenъ* / **bolenъ*

***Boленъ** / ***Boленъ**: пол. *Bolen*, *Boleń* (SN I, 409), чеськ. *Bolen* (ЧП), (похідне) *Bolenov* — ойконім, відомий з 1390 р. (Profous I, 124) ~ укр. діал. *бóлень іхт*. 'білизна, *Aspius aspius* L.' (ЕСУМ 1, 225) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 172).

Похідні від псл. **elъsъ*

***Ельсь**: ст.-укр. Оедоръ Ивановичъ *Елецъ*, 1539 р. (Тупиков 142), Петро *Ялец*, 1649 р. (Реєстр 104), рос. *Елецов* (ЖПТ), ст.-блр. Даниель *Елец*, 1670 р. (Усціновіч 1975: 124), ст.-пол. *Clemente dicto Ialecz*, XV ст. (SSNO II, 400), пол. *Jelec* (SN IV, 339), чеськ. *Jelec* (Svoboda 223), луж. *Jelc* (Wenzel II/1, 174) ~ укр. *ялець іхт*. 'стовпчик, *Leuciscus vulgaris*', діал. 'верховодка, *Ciprinus alburnus* (*Alburnus lucidus*)' (ЕСУМ 6, 543), діал. *яле́ц*, *яле́ц* 'ялець звичайний, *Leuciscus Leuciscus* L.' (Дейниченко 110), рос. діал. (*сделаться*) *как елец* 'про огрядного, дужого, енергійного чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 190) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 22–23).

Похідні від псл. **esetrъ*

***Esetръ**: укр. *Осетр* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 314), ст.-рос. Субота *Осетр*, 1572 р. (Тупиков 292), Якунка *Осетровъ*, 1615 р. (Тупиков 680), Васька Матвеев сын *Осетр*, 1623 р. (Полякова 165), (похідне) *Осетровъ*, XVI ст. — назва починка в ко-

лишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 246), рос. *Осетров* (ЖПТ), ст.-пол. *Johannes Gyessotr*, 1465 р. (SSNO II, 483), пол. *Jasiotr*, *Jesiotr* (SN IV, 312, 355) ~ укр. *осетѣр іхт*. 'Acipenser L.', діал. *осѣтр*, *осятѣр*, *ясѣтр* 'т. с.', рос. діал. *глуп как осетѣр* 'про дурня, недоумка' (Мокиєнко, Никитина 469) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 219; ЭССЯ 6, 30–32).

Похідні від псл. **golvjъ*

***Golvjъ**: укр. (похідне) *Головлі* — ойконім у Хмельницькій обл., рос. *Головлев* (ЖПТ), (похідне) *Головлево* — назва поселення в колишній Смоленській губ. (RGN II, 407), блр. (похідне) *Галаўлі* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 64) ~ укр. діал. *головль іхт*. 'короп' (ЕСУМ 1, 551), *голови́ль* 'риба *Salmo bucho*' (Сабадош 50) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 10).

Похідні від псл. **karasъ*

***Karasъ**: ст.-укр. *Карась*, 1552 р. (Тупиков 174), Васко *Карас*, 1649 р. (Реєстр 453), укр. *Карась* (СП 169), *Карась* — сучасне прізви́сько (СПУ 2, 34), ст.-рос. *Карась* Манухинъ сынъ Есюков, 1498 р. (Тупиков 174), рос. *Карасѣв* (ЖПТ), *Карась* — прізви́сько («внешнее сходство с рыбой», «из-за истории на рыбалке»; Боброва 81), ст.-блр. Гринь *Карась*, 1566 р. (ДМА I, 339), блр. *Карась* (Бірыла 183), хорв. *Karas* (Leksik 282), слвн. *Karas* (ZSSP 251), ст.-пол. *Michaelēm Karaś*, 1678 р. (Мутник 133), пол. *Karaś* (SN IV, 492), *Karaś* — прізви́сько («hoduje rybu»; Mrózek 61), ст.-чеськ. Jan *Karas*, 1490 р. (АС XVII, 301), чеськ. *Karas* (ЧП), ст.-слвц. *Jacobus Karas*, 1460 р. (HSSJ II, 29), слвц. *Karas* (TP 128), в.-луж., н.-луж. *Karas* (Wenzel II/1, 188) ~ (порівняння) укр. діал. *дурний як карась* (Добролюба 2003: 12), рос. діал. *ленивый как карась*; *жирный как карась* (Мокиєнко, Никитина 247) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 152: **karasъ*).

Похідні від псл. **korъ*

***Korъ**: ст.-укр. Іуан *Korop*, 1607 р. (Чучка 287), Гринєць *Koropъ*, 1649 р. (Реєстр 254), укр. *Koron*, 1787 р. (ОКН 273), *Koron* — сучасне прізви́ще (Новикова 417), *Koron* — сучасне прізви́сько («завзятий рибалка»; Чабаненко 1, 216), рос. *Koropov* (ЖПТ), хорв. *Krap* (Leksik 331), слвн. *Krap* (ZSSP 299), пол. *Krop* (SN V, 296), *Korop* (SN V, 164) < укр., чеськ. *Kapr* (ЧП) ~ **korъ* (ЭССЯ 11, 90–93).

Похідні від псл. **kostrežь* / **kostrīžь*

***Kostrežь** / ***Kostrīžь**: ст.-укр. Аньдрусъ *Кострыж*, 1649 р. (Реєстр 258), укр. *Костриж* (СП 190), (похідне) *Кострижівка* – ойконім на Чернівеччині, рос. *Кострижев* (м. Дніпро), *Кострыж* (МО), серб. *Костреж* (ЖПТ), схв. *Kostreš* – чол. ім'я (Rječnik V, 376), хорв. *Kostreš* (Leksik 320), чеськ. *Kostrīž* (ЧП) ~ укр. діал. *ка́стриж*, *ко́стриж*, *ко́строж* 'окунь' (ЕСУМ 3, 54) та ін. Див. (ЕССЯ 11, 161).

Похідні від псл. **leščь*

***Leščь**: ст.-укр. Улас *Лящь*, 1691 р. (ПКСП 220), укр. *Лящ* (СП 220), *Лящ* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 171), (похідне) *Лящівка* – ойконім у Черкаській обл., ст.-рос. Палка *Лещовъ*, 1500 р. (Тупиков 621), *Лящ*, 1624 р., Климка Степановъ с. *Лещовъ*, 1625 р. (Зарайск 5), рос. *Лещев*, *Лящев* (ЖПТ), (похідні) *Лещева Нива*, *Лещева* (7 фіксацій), *Лещевка* (4) – назви населених пунктів у різних регіонах (RGN V, 131), блр. *Леуц*, 1764 р. (Бірыла 1966: 230), *Лешч*, *Ляшчеу* – сучасні прізвища (Бірыла 251), пол. *Leszcz* (SN V, 572) ~ укр. *лящ*, діал. *леш*, *леш*, *ліщ*, *ляш іхт*. 'Abramis brama L.' (ЕСУМ 3, 345), *хлящ*, *ящ* 'т. с.' (Дейниченко 95, 111), блр. (порівняння) *плоскі як лешч* (Выслоўі 367) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 142–145).

Похідні від псл. **linь*, **līnь*

***Linь**, ***Līnь**: укр. *Лин* (СП 210), *Лин* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 138), ст.-рос. Окунь *Линевъ*, 1495 р. (Тупиков 621), Иван *Линь*, 1588 р. (ВХК 1573–1595 гг.: 60), рос. *Линев*, 1710 р. (Парфенова 238), *Линев*, *Линов* (ЖПТ), *Линева*, *Линево* (4 фіксації) – відантропонімі назви поселень у різних регіонах (RGN V, 140–141), блр. *Ліноў* (Бірыла 252), хорв. *Lin* (Leksik 366), ст.-пол. Petrus *Lin*, 1466 р. (SSNO III, 261), пол. *Lin* (SN V, 602), чеськ. *Lin*, *Lín* (ЧП), луж. *Lin* (Wenzel II/1, 248) ~ укр. діал. (порівняння) *як лин* 'про спритного тестя' (Мацюк 2013: 252), *ходить як лин по дну* 'поводиться тихо, не привертає до себе уваги' (Юрченко, Івченко 82), блр. (порівняння) *гладкі як лін* (Выслоўі 304) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 112, 113: **linь*, **līnь*).

***Linькь**: укр. *Линок* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 138), ст.-рос. Тимошка Стефановъ сынъ *Линковъ*, 1609 р. (Тупиков 622), рос. *Линков* (ЖПТ), хорв. *Linek* (Leksik 367), пол. *Linek* (SN V, 604), чеськ. *Linek*, *Linék* (ЧП), словц. *Linek* (TZ Bratislava 208) ~ **linькь* (ЕССЯ 15, 112–113).

Похідні від псл. **lososъ*

***Lososъ**: ст.-рос. Янушъ *Лосось*, 1539 р. (Тупиков 232), Карпъ *Лососевъ*, XVI ст. (НПК V, 365), рос. *Лососев* — сучасне прізвище, пол. *Łosos, Łosoś* (SN VI, 61), ст.-чеськ. *Losos, Lozos*, 1228 р. (Моршкін 112), чеськ. *Losos* (ЧП) ~ укр. *лосось*, діал. *лосос іхт*. 'Salmo salar L.' (ЕСУМ 3, 291) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 88–91).

Похідні від псл. **okunъ*, **okunь*

***Okunъ**, ***Okunь**: ст.-укр. Иванъ *Ѡкунь*, 1649 р. (Рєстр 315), укр. *Окунь*, 1765–1769 рр. (МПР 275), *Окунь* (Редько 2, 758), *Окунь* — сучасне прізвище («завзятий рибалка; має великі очі»; Чабаненко ПНН 2, 312), ст.-рос. *Окунь* Линева, 1495 р. (Тупиков 287), Савка *Окунев*, 1695 р. (Полякова 163), (похідні) *Окунево*, 1544 р. — ойконім, володіння Кирило-Білозерського монастиря (Прокофьева 200), *Окунев*, 1551–54 рр. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 161), рос. *Акунев, Окунь, Окунев, Окунов* (МО), *Окунь* — прізвище (Кушкова 31), *Окунева, Окунево* (7 фіксацій), *Окуневка, Окуневы* (3) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Список Томск. 358; RGN VI, 389), блр. *Акунѣў, Окунеў* (Бірыла 19), *Окунь* (ЖПТ), (похідне) *Окунево* — назва фільварка в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 275), хорв. *Okun* (Leksik 468), ст.-пол. *Okun*, 1145 р. (Taszycki 113), *Okunі*, 1204 р. (SSNO IV, 106), Martyn *Okun*, 1614 р. (Mytnik 204), пол. *Okun, Okunі* (SN VII, 47), чеськ. *Okoun* (ЧП), *Okounov* — відантропонімний ойконім (Profous III, 258), н.-луж. *Okunі, Wokun, Wokunі* (Wenzel II/2, 46), а також слов'ян. *Окунь* (Магницький 61), запозичене чувашами, ймовірно, від волзьких болгар.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *сидіти окунем* 'про лінивого чоловіка' (Мацюк 2013: 147), рос. діал. *окунь* 'пройдисвіт, шахрай' (СРНГ 23, 174), а також апелятивну лексику, зібрану під гаслами **okunъ*, **okunь* (ЭССЯ 32, 43–44).

Похідні від псл. **ogorъ*

***Ogorъ**: укр. *Угор* (Новикова 849), ст.-рос. Истома *Угорь*, 1585 р. (Веселовский 330), рос. *Угорева* (Карагандинськ. обл.), блр. (вторинне) *Угорыч* (Бірыла 420), хорв. *Ogor, Ugor* (Leksik 467, 697), пол. *Wegor, Wegorz* (SN X, 176) ~ укр. *вугор іхт*. 'Angilla angilla L.' (ЕСУМ 1, 436), (порівняння) діал. *слизький як вугор* 'про хитру людину' (Мацюк

2013: 93), рос. діал. *как ўгорь* 'про спритного, меткого, проворного чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 702) та ін. Див. (ЭССЯ 41, 33–35: **ogorь I*).

Похідні від псл. **řešьkarь*

***Рєшькарь**: ст.-укр. Михно *Пискарь*, 1603 р. (ОО 96), укр. *Пискарь* (Глуховцева 2, 130), *Пискарь* – сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 335), рос. *Пескарев* (ЖПТ), блр. *Пяскар* (Бірыла 342) ~ укр. *піска́р іхт.* 'пічкур, *Gobio gobio L.*' та ін. Див. (ЕСУМ 4, 414).

Похідні від псл. **řešьkozobь*

***Рєшькозобь**: укр. *Піскозуб* (СП 276) < **Піскозоб*, рос. *Пескозобов* (м. Ветлуга Нижегородськ. обл.), пол. *Piskozób, Piskozub, Piskożup* (SN VII, 373) ~ укр. діал. *піскозоб* 'піскар, *Gobio gobio L.*', *піскозуб* 'т. с.', рос. діал. *пескозоб* 'шипівка звичайна; піскар', *пескозуб* 'піскар, *Gobio gobio L.*', пол. діал. *piaskoząb* 'шипівка звичайна, *Gobitis taenia L.*' (ЕСУМ 4, 414). Пор. ще ст.-рос. (похідне) *пѣскозобець* 'піскар', 1600 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 17).

Похідні від псл. **ryba*

***Рьба**: укр. *Рьба* (Панцьо 116), *Рьба* – сучасне прізвище (СПУ 3, 12), ст.-рос. Івашко *Рьба*, 1498 р. (Тупиков 344), рос. *Рыбин* (ЖПТ), *Рьба* – прізвище («глаза необычной формы»; «очень худая женщина»; Боброва 136), (похідні) *Рыбина*, XVIII ст. – ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 376), *Рыбино* – назва поселення в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 501), болг. *Рубата* (Илчев 424), хорв. *Riba* (Leksik 560), пол. *Ryba* (SN VIII, 201), *Ryba* – прізвище («ma duże usta»; Mrózek 92), ст.-чеськ. *Jílek Ryba*, 1476 р. (АС VII, 510), чеськ. *Ryba* (ЧП), словц. *Ryba* (TZ Bratislava 308), н.-луж. *Ryba* (Wenzel 355) ~ ст.-укр. *рьба piscis* (Славинецький 317), укр. діал. (порівняння) як *ръба* 'про мовчазних і скромних' (Мацюк 2013: 384), *слизький як рьба* 'хитрий, підступний', *німий як рьба* 'мовчазний' (Добролюба 2003: 68, 145), *здоров як рьба* 'про людину з міцним здоров'ям' (Юрченко, Івченко 50), блр. (порівняння) *вочы як у рыбы, халодная як рыба* (Выслоўі 295, 407), болг. (порівняння) (мълча) *като рьба* 'про впертого мовчуна' (ФРБ 1, 507), словц. діал. *ryba* у порівняннях: *vrtki jag riba* 'повороткий, спритний, моторний', *čušī jag riba* 'мовчазний', *svobodni ako riba vo vodje* 'неодружений' (SSN III, 798) та ін.

***Рубьѣка**: д.-руськ. Іванъ *Рубкинъ*, 1340 р. (Тупиков 731), ст.-укр. Іванъ *Рубка*, 1589 р. (УП 1, 439), укр. *Рубка*, 1784 р. (ИСК 56), *Рубка* — сучасне прізвище (СП 300), *Рубка* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 14), (похідні) *Рубки*, *Рибчине* — ойконіми у Вінницькій і Кіровоградській обл., ст.-рос. Ѡедка *Рубкинъ*, 1679 р. (Тупиков 731), *Рубка*, XVII ст. — прізвисько (Соколов 13), рос. *Рубкин* (ЖПТ), *Рубка* — прізвисько («мелкое телосложение»; Суперанская 488), *Рубкино* (4 фіксації) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 3), ст.-блр. *Рубка*, 1541 р. (Усціновіч 1975: 140), блр. *Рубка* (Бірыла 356), (похідне) *Рубкі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 233), ст.-пол. Mirosławo dicto *Rybka*, 1403 р. (SSNO IV, 523), пол. *Rybka* (SN VIII, 202), *Rybka* — прізвисько («jest szczupła, ma rościągłą twarz, duże oczy»; Mrózek 93), ст.-чеськ. *Rybka*, 1490 р. (Аґ XVII, 357), чеськ. *Rybka* (ЧП), слвц. *Rybka* (ТР 179) ~ ст.-укр. *рибка* piscul(us) (Славинецький 317), болг. *рибка* змениш. до *риба* (БЕР 6, 244), слвц. діал. *rybka* 'рибинка' (SSN III, 800) та ін.

***Рубакъ**: ст.-укр. Petryk *Rybak*, 1604 р. (ОО 156), Янка *Рубакъ*, 1654 р. (Тупиков 344), укр. *Rybak*, 1787 р. (Чучка 482), *Рубак* — сучасне прізвище (СП 300), *Рубак* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 12), (похідне) *Рубаківка* — ойконім у Миколаївській обл., рос. *Рубаков* (ЖПТ), *Рубаков*, *Рубаково* — відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Смоленській губ. (RGN VIII, 1), ст.-блр. Ігнат *Рубак*, 1684 р. (Бірыла 1966: 253), блр. *Рубак* (Бірыла 356), (похідні) *Рубакі* — ойконіми у Вітебській і Гродненській обл. (Рап. Віц. 335; Рап. Гр. 211), слвн. *Ribak* (ZSSP 515), ст.-пол. Albertus *Rybak*, 1644 р. (Мутник 239), пол. *Rybak* (SN VIII, 201), ст.-чеськ. Kuba *Rybák*, 1490 р. (Аґ XVII, 327), чеськ. *Rybak*, *Rybák* (ЧП), слвц. *Rybák* (TZ Bratislava 308), в.-луж., н.-луж. *Rybak* (Wenzel II/2, 91) ~ ст.-укр. *рибакъ* piscator (Славинецький 317), рос. діал. *рыбák* 'скупник риби; продавець риби' (СРНГ 35, 293), блр. діал. *рыбák* 'рибалка' (Касьпяровіч 273) та ін.

***Рубар'ъ**: ст.-укр. Waszil *Ribar*, 1618 р., укр. *Rybar*, 1772 р. (Чучка 482), *Рибарь* (Піпаш, Галас 241), *Рубар'* (Дуйчак 209), (похідне) *Рибарево* — назва угіддя (Піпаш, Галас 238), рос. *Рибарев* (м. Саратов), болг. *Рибарев*, *Рибаров* (Илчев 424), (похідні) *Рибарево* (2) (Ковачев 2001: 244; Ангелова-Атанасова Горнооряховско 260), *Рибаревата страна*, *Рибаровото* (Първанова-Грьошел 211) — мікротопоніми, серб. *Рибар* — прізвисько (Кожељац 155), хорв. *Ribar* (Leksik

560), слвн. *Ribar* (ZSSP 515), пол. *Rybar*, 1843 р. (Bubak II, 50), *Rybarz* (SN VIII, 202), *Rybarzowice* (2) — відантропонімі ойконіми (NMP XII, 89), чеськ. *Ribar*, *Ribár*, *Rybář*, *Rybiař* (ЧП), слвц. *Ribar*, 1769 р. (Křištof 228), *Rybár* — сучасне прізвище (TZ Trnava 156), *Ribár* — прізвисько (Orlovský 283), луж. *Rybar?* (Wenzel II/2, 92) ~ ст.-слов'ян. *рыбарь* 'рибалка' (CC 586), д.-руськ. *рыбарь* 'рибак' (Срезневський II, 208), ст.-укр. *рибарь*, *riśinari(us)* 'рибалка', 1642 р. (Славинецький 317), укр. *рибár*, діал. *рибяр* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 72), *рибár* (Шило 226), *рибáрь* 'рибак' (Сабадош 307), ст.-рос. *рыбарь* 'рибалка' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 22, 269), рос. діал. *рыбарь* 'т. с.' (СРНГ 35, 294), ст.-блр. *рыбарь*, *рыбарь* 'т. с.' (ГСБМ 31, 9), болг. *рибár* 'рибак, рибалка; продавець риби' (Стоянов 594), макед. *рибар* 'рибалка' (Гавриш 669), схв. *рибáрь* 'т. с.' (СХРС 518), хорв. діал. *riḅ'ār* (Jurišić 2, 182), слвн. *ribár* 'рибалка' (Pleteršnik II, 422), ст.-слвц. *rybár* 'т. с.' (HSSJ V, 202), слвц. *rybár* 'рибалка, риболов, рибак' (Bunganič 461), діал. *ribár* 'т. с.' (Orlovský 283), *rybár* 'т. с.' (SSN III, 799), в.-луж. *rybar* 'рибак' (Трофимович 269), н.-луж. *rybar* 'т. с.' (Muka II, 356).

Пор. ще відапелятивні серб. *Ribari* (2) (Im. m. 376), *Велико Рибаре*, *Мало Рибаре* (Елезовић 2, 177), хорв. *Ribari* (Im. m. 376) — ойконіми, пол. *Rybarze* — назва поселення (NMP XII, 89), чеськ. *Rybářě* — ойконім (Profous III, 617), ст.-слвц. *Rybary*, 1439 р. — топонім (HSSJ V, 202).

***Rybitvъ**: ст.-укр. Матѣи *Рибитва*, 1649 р. (Реєстр 228), рос. *Рыбитва* (МО), ст.-пол. Іасоб *Ribythw*, 1564 р. (Mytnik 239), чеськ. (похідні) *Rybitví* (2) — ойконіми (Profous III, 617) ~ д.-руськ. *рыбитвъ* 'риболов' (СДРЯ X, 505), ст.-укр. *рыбитвъ* 'рибалка' (Тимченко 2, 302), ст.-блр. *рыбитвъ*, *рибитвъ* 'т. с.' (ГСБМ 31, 9–10) та ін. Див. (Boryś 529).

***Rybolovъ**: ст.-укр. Іан *Ribolow*; *Rybolow*, 1615 р. (ОВ 210, 241), укр. *Риболов* (СП 300), *Риболов* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 14), ст.-рос. Івашко *Рыболовъ*, 1495 р. (Тупиков 344), Михалко Романовъ с. *Рыболовъ*, 1646 р. (Ростов 6), рос. *Рыболовов* (МО), (похідне) *Рыболовль*, XVIII ст. — ойконім у Звенигородському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 376), ст.-блр. Яц *Рыболов*, 1540 р. (Бірыла 1966: 253), болг. *Риболов* (Илчев 425), ст.-пол. Іваско *Ribolow*, 1545 р. (Mytnik 239), пол. *Rybolowicz* (SN VIII, 202) ~ д.-руськ. *рыболовъ* 'рибалка' (СДРЯ X, 506), ст.-блр. *рыболовъ*, *риболовъ* 'т. с.' (ГСБМ 31, 11–12), блр. діал. *рыбалоў* 'т. с.' (Касьпяровіч 273) та ін.

***Рубьнікь**: укр. *Рибник* (Редько 2, 204), (похідне) *Рибники* — ойконім на Тернопільщині, ст.-рос. *Рыбник* Самойловъ, 1539 р., Антошка *Рыбниковъ*, 1674 р. (Тупиков 731), рос. *Рыбников* (ЖПТ), (похідне) *Рыбники* — назва поселення в колишній Костромській губ. (RGN VIII, 25), ст.-блр. Симон *Рыбнік*, 1681 р. (Бірыла 1966: 253), блр. *Рыбнік* (Бірыла 356), (похідне) *Рыбнікі* — ойконім на Берестейщині (Рап. Бр. 112), болг. *Рибников* (Илчев 425), слвн. *Ribnik* (ZSSP 515), ст.-пол. Iohanne *Rybnyk*, 1375 р., Andris *Ribnig*, 1486 р. (SSNO IV, 523), пол. *Rybnik* (SN VIII, 204) ~ рос. діал. *ры́бник* 'рибалка' (СРНГ 35, 297), блр. діал. *ры́бнік* 'т. с.' (Каспяровіч 273), болг. *ры́бник* 'т. с.' та ін. (БЕР 6, 247), ст.-чеськ. *rybnik* 'рибак' (Rušánek 546) та ін.

Похідні від псл. **saranъ*

***Saranъ**: укр. *Саран* (РУС 371), *Шаран* (Богдан 261), (похідні) *Саранів хутір* — у Сумській обл. (Черепанова Микротоп. 250), *Шаранов* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 520), ст.-рос. *Саранъ*, XVII ст. — власне особове ім'я (Соколов 8), рос. *Саран*, *Саранов*, *Шаранов* (ЖПТ), (похідні) *Саранов* (2), *Саранова*, *Шаранова*, *Шараново*, *Шараны* (2) — назви поселень у різних регіонах (RGN VIII, 100—101; X, 223, 224), *Шаранова мельница* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 362), блр. *Саран*, *Шаран* (Бірыла 366, 468), болг. *Саранов*, *Шаранов* (Илчев 440, 552), макед. (вторинне) *Шарановиќ* — сучасне прізвище (Речник ПКМ II, 756), схв. *Saran* [Petro *Saranni*, 1228 р. (Rječnik XIV, 643)], ст.-серб. *Шаран*, 1353 р. (Славева 126), серб. *Шаран* — чол. ім'я (Грковић 212), *Saranovo*, *Šarani* — відантропонімні ойконіми (Im. m. 385, 422), хорв. *Saran*, *Šaran* (Leksik 580, 631), слвн. (вторинне) *Saranovič* (ZSSP 534), ст.-пол. Szymon *Szaran*, 1691 р. (Mytnik 267), пол. *Saran*, 1787 р., *Szaran*, 1813 р. (Bubak II, 86), чеськ. *Saran*, *Šaran* (ЧП), слвц. *Šaran* (TZ Bratislava 340).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *сарán ixт.* 'короп, Cyprinus carpio', *шарán ixт.* 'маленький короп, Cyprinus' (СБІ 699, 840), ст.-рос. *саранъ* 'короп' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 23, 65), рос. діал. *шарán* 'короп, сазан' (Даль 4, 622), болг. *шарán* 'короп, Cyprinus', діал. *шарán* 'т. с.' (Стойков 274), макед. *шаран*, схв. *шарán*, серб. діал. *шаран* 'короп' (Елезовић 2, 473), пол. *szaran*, чеськ. *šaran* 'короп' та ін. Детальніше див. (Шульгач 2020: 139—141).

Похідні від псл. **somъ*

***Somъ**: ст.-укр. Семень Андрѣв, прозвище *Сом*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 120), укр. *Сом* (СП 331), *Сом* — прізвисько («мав довгі вуха і мовчазний»; СПУ 3, 92; «мовчить, як риба», «має довгі вуса й пикатий»; Чабаненко ПНН 2, 393), (похідне) *Сомівка* — ойконім у Харківській обл., ст.-рос. *Сомъ* Линевъ, 1471–1477 рр. (Тупиков 368), Александръ *Сомъ*, XVI ст. (Лихачев, Мятлев 252), Петрушка *Сомов*, 1579 р. (Полякова 208), рос. *Сом*, *Сомов* (МО), (похідні) *Сомов* (2), *Сомова* (6), *Сомово* (15) — назви поселень у різних регіонах (RGN VIII, 447), блр. *Сом* (Бірыла 387), *Сомаў* (Памяць Лоеўск. 466), болг. *Сомов* (Илчев 458), хорв. *Сом* (Leksik 604), схв. (похідне) *Somov* — топонім (Rječnik XV, 915), ст.-чеськ. *Sum* (Moldanová 177), пол. *Sum* (SN IX, 151), *Sum* — прізвисько («jest otyły», «ma długie wąsy»; Mrózek 98) ~ укр. *сом*, діал. *сім*, *сум*, *сон іхт*. 'Silurus L.' (ЕСУМ 5, 357), рос. діал. *молчаливый как сом* 'мовчун' (Мокиенко, Никитина 644), болг. діал. *сом іроніч*. 'тупа людина' (БЕР 7, 317), серб. діал. *сóm* 'дурень' (Тирић 2018: 974) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 351; БЕР 7, 317; Boryś 586: **somъ*).

Демінутиви:

***Somikъ**: укр. *Сомик* (СП 331), *Сомик* — прізвисько («має вуса, як у сома»; СПУ 3, 93), рос. *Сомик*, *Сомиков* (МО), пол. *Sumik* (SN IX, 151), чеськ. *Sumík* (Moldanová 177).

***Somъko**, ***Somъkъ**: ст.-укр. Матвей *Сомко*, 1681 р. (ДСБ 25), укр. *Сомко* (Holutiak 379), *Сомок* (Новикова 781), *Сомок* — прізвисько (СПУ 3, 93), (похідне) *Сомкова Долина* — ойконім у Кіровоградській обл., рос. *Сомко*, *Сомков* (МО), блр. *Самкоў* (Бірыла 387), хорв. *Somek* (Leksik 604), пол. *Sutek* (SN IX, 151) ~ укр. діал. *сómка іхт*. 'сом' (Шило 243), рос. діал. *сомок* 'сом' (СРНГ 39, 316), ст.-блр. *сомокъ зменш.* від *сомъ* (ГСБМ 32, 85) та ін.

***Somъсь**: ст.-укр. Ермачко Власов сынъ *Сомецъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 352), рос. *Сомцова ж.* (МО), блр. *Самец* (Бірыла 387), чеськ. *Sutec* (Moldanová 177), словц. *Sutec* (TZ Bratislava 333) ~ укр. діал. *сомéць* 'невеликий сом' (СБІ 729), блр. діал. *сомéць* 'сом' (СБГ 4, 520), ст.-словц. *sutec іхт*. 'Silurus glanis' (HSSJ V, 556) та ін.

***Somitъ**: укр. *Сомитч* (Дуйчак 223), рос. *Сомичев* (МО), хорв. *Somić* (Leksik 604), пол. *Sumicz* (SN IX, 151) ~ схв. *somić* 'малий, молодий сом' (Rječnik XV, 913).

Похідні від псл. *šćika

*Šćuka: ст.-укр. Денись *Шука*, 1565 р. (Тупиков 455), укр. *Шука* (Новикова 975), *Шука* — сучасне прізвище (СПУ 3, 343), ст.-рос. Игнатко *Шука*, 1456–62 рр. (АСЭИ I, 198), Марья *Шука*, 1603 р. (Веселовский 378), Гришка Ивановъ с. *Шука*, 1646 р. (Белев 16), (похідне) *Шукино*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 709), рос. *Шукин* (ЖПТ), *Шука* — прізвище: 1. «с большими острыми зубами» (Суперанская 489), 2. «очень вредная и хитрая» (Боброва 176), (похідні) *Шукино* (33 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN X, 406), ст.-блр. Щепан *Шука*, 1567 р. (Бірыла 1966: 280), блр. *Шчука* (Бірыла 489), (похідні) *Шчуки* (Рап. Віц. 429; Рап. Гр. 259; Рап. Мін. 420), *Шчучын* (Рап. Гр. 260), *Шчучына* (Рап. Віц. 420) — ойконіми, болг. *Шука*, *Шукин* (Илчев 565), хорв. *Štuka* (Leksik 663), слвн. *Šćika* (ZSSP 594), пол. *Szczuka* (SN IX, 251), ст.-чеськ. *Sstyka*, 1431 р., чеськ. *Štika* (Moldanová 190), слвц. *Šťuka* (TZ Bratislava 355), луж. *Šćuka* (Wenzel II/2, 120).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *шука callarias* (Славинецький 109), укр. *щу́ка іхт.* ‘хиза прісноводна риба, Esox lucius L.’, діал. *щу́ка* ‘т. с.’ та ін. Див. (ЕСУМ 6, 515), порівняння *худий як шука* (Добролюба 2003: 101), рос. діал. *жа́дный как щу́ка*, *зуба́стый как щу́ка* ‘про різку, агресивну особу’, *то́нкая как щу́ка* ‘про дуже худу жінку’ (Мокиенко, Никитина 770), блр. (порівняння) *высах як шчука* (Выслоўі 298).

Похідні з коренем *šćip- (*šćiprakъ, *šćipрьль)

*Šćuprakъ: укр. *Шупак* (СП 407), *Шупак* — сучасне прізвище (СПУ 3, 153), рос. *Шупак*, *Шупаков* (МО), блр. *Шупак*, 1764 р. (Бірыла 1966: 280), *Шчупак* — сучасне прізвище (Бірыла 488), пол. *Szczupak* (SN IX, 252), чеськ. *Šćipák* (ЧП) ~ укр. *шупа́к іхт.* ‘щука-самець; щука’, ст.-блр. *шупакъ* ‘щука’, 1679 р. (ГСБМ 37, 251), блр. (порівняння) *зубы як у шчупака* (Выслоўі 331) та ін. Див. (ЕСУМ 6, 515; Boryś 599).

*Šćipрьль: рос. *Шуплев* (ЖПТ), пол. *Szczupiel* (SN IX, 252), н.-луж. *Šćipěl* (Мука III, 99) ~ укр. діал. *шупе́ль*, *шупі́ль іхт.* ‘самець щуки’ (СБІ 869), ‘щука’, н.-луж. *šćipjel* ‘т. с.’ (ЕСУМ 6, 515).

Похідні від псл. *uklěja, *uklějbъ

*Uklěja, *Uklějbъ: укр. *Окле́й* (Новикова 602), ст.-рос. Илья *Уклея*, 1645 р. (Веселовский 331), (похідне) *Уклеино*, XV ст. — ойконім

в історичній Новгородській землі (НПК I, 178), рос. *Уклеев, Уклеин* (ЖПТ), блр. *Уклеи, Уклеино* – відантропонімні ойконіми в колишній Вітебській губ. (RGN IX, 277), ст.-пол. *Nicolaus Vcleya*, 1400 р., *Johannes Wkleja*, 1474 р., *Micolai Wkley*, 1476 р. (SSNO V, 520), пол. *Uklej, Ukleja* (SN X, 12) ~ укр. діал. *уклея* ‘верховодка’, *уклій, оклій* ‘т. с.’, рос. діал. *уклея* ‘верховодка’, пол. *uklej*, діал. *ukleja, oklej* ‘т. с.’ та ін. Див. (ЕСУМ 6, 27; Boryś 665).

Похідні від псл. **vъjunъ*

***Въjunъ**: ст.-укр. *Въjunъ*, 1635 р. (АКЖ 111), укр. *Уюн*, 1723 р. (Швидько 237), *Уюнъ*, 1756 р. (АК 5, 44), *В'юн*, *Оюн* («дуже швидкий і спритний, як в'юн») – сучасні прізвиська (СПУ 1, 213, 341), рос. *Вьюн, Вьюнов* (ЖПТ), *Оюн* (МО), блр. *Уюноў* (Бірыла 422).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *Ѹюны мн.*, 1580 р. (УП 1, 319), *уюнъ*, 1600 р. (ККПС 132), укр. *в'юн*, діал. *ов'юн, оюн, юн іхт.* ‘в'юн, *Misgurnus fossilis* L.’ (Дейниченко 63, 65), *воюн* ‘т. с.’ (Аркушин 72), *в'юн* ‘в'яз, *Convolvulus sepium*’ (Піпаш, Галас 31), (порівняння) *як в'юн* ‘хто швидко рухається’, ‘худий’ (Мацюк 2013: 97), *вертлявий як в'юн* ‘метушливий, жвавий’ (Добролюбожа 2003: 52), *верткий як в'юн* ‘про хитру людину’ (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *ваюн* (СРНГ 4, 79), *как вьюн* ‘хитрун, обманщик’, ‘про спритного, моторного чоловіка’ (Мокиєнко, Никитина 127), блр. діал. *ваюн, вуюн* (Бялькевіч 106, 115), *віюн, в'юн, уюн, юн* ‘в'юн’ (СБГ 1, 318), (порівняння) *гібки як уюн* (Вислоўі 304) та ін.

Праантропоніми, пов'язані з орнітонімами

Похідні від псл. **arębъ*

***Aręba, *Arębъ**: (формально модифіковані) ст.-укр. *Иван Оранъ*, 1699 р. (ПКСР 43), укр. *Оранъ*, 1762 р. (ПВЗ 47), *Open* (Горпинич, Бабій 89), рос. *Арябов, Орябин* (МО), хорв. *Jereb* (Leksik 263), слвн. *Jereb* (ZSSP 232), ст.-пол. *Jarżab*, 1645 р. (Bubak I, 146), пол. *Jarżab, Jarżab, Jarzęb, Jarzęba* (SN IV, 306, 307), ст.-чеськ. *Klimko Jerab*, 1501 р. (Rušánek 209), чеськ. *Jeřáb* (ЧП), слвц. *Jarab* (TZ Bratislava 142), *Jaraba* (TZ Trnava 103) ~ блр. діал. *орáb* ‘рябчик’ (Драздовіч 2016а: 137), слвц. діал. *jarab, jaráp* зоол. ‘Grus’ (SSN I, 715) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 73–75: **arębъ*).

***Arębikъ**: ст.-пол. *Jarżabik*, 1509 р. (Mytnik 126), пол. *Jarżabik* (Rymut I, 338).

*Агебѣка, *Агебѣко, *Агебѣкъ: ст.-рос. Никита Ярьбоко, XV ст. (НПК I, 758), Яробка Федор Иванович Борков, 1569 р. (Веселовский 381), рос. Яробкин (Смоленськ. обл.), ст.-блр. Петрель Орябокѣ, 1540 р. (Усціновіч 1975: 137), блр. Арабок (Бірыла 23), хорв. Jerebek (Leksik 263), ст.-пол. Jarzabek, 1615 р. (Bubak I, 146), пол. Jarzabek, Jarzābek, Jarzābka, Jarzembek, Jarzēbek, Jerzabek, Jerzābek (SN IV, 306, 307, 353), чеськ. Jeřábek, Řeřábek (ЧП), словц. Jarábek, Jariabek, Jariabka (TZ Bratislava 142) ~ ст.-укр. рабка: орябка, куро-патва (Беринда 111), орябка ‘куріпка’, яромбок ‘рябчик’ < пол. (Тимченко 2, 51, 511), укр. діал. о́рябка, воря́бка, оробка, рябо́к орн. ‘рябчик лісовий’, (Tetrastes (Tetrao) bonasia L.), о́рябок зоол. ‘рябчик, Bonasia silvestris’ (Онишкевич 2, 25), орі́бка, оре́бка, орі́пка, оря́пка зоол. ‘куріпка, птах Perdix perdix’ (ГГ 140), ст.-блр. црябокѣ ‘рябчик’ (ГСБМ 14, 148), блр. діал. арабо́к ‘рябчик’ (СБГ I, 100) та ін. Див. (ЭССЯ I, 76: *arebъkъ).

***Агебсь:** укр. *Орябець* (Новикова 609), пол. *Jarzębiec* (SN IV, 307)
~ укр. діал. *орябець* ‘рябчик лісовий, *Tetrastes* (*Tetrao*) *bonasia* L.’
(ЕСУМ 4, 216).

***Аребіка:** словц. *Jarabica* (TZ Trnava 103) ~ ст.-рос. *єрябица* ‘куріпка’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 59), словн. діал. *jerebica* ‘курка’ (Gregorič 127), ст.-словц. *jarabica pol’na* ‘*Perdix perdix*’ (HSSJ I, 516), словц. діал. *jarabica зоол.* ‘*Perdix cinerea*’ (SSN I, 715) та ін. Див. (ЭССЯ I, 73).

***Arebitjъ**: хорв. *Jerebić* (Leksik 263), словн. *Jerebič* (ZSSP 233).

Похідні від псл. **astreǫbъ* / **astrobъ*

***Астрѣбъ**, ***Астроѣбъ**: д.-руськ. *Ястрѣбъ*, 1237 р. — псковський воевода (Морошкин 213), ст.-укр. Самоило *Иѡстрѣбъ*, 1649 р. (Реєстр 241), укр. *Jastrzemb*, *Jastrzqb*, XVIII ст. (Красовський 174), *Астряб* (Holutiak 47), *Ястраб* (Панцьо 125), *Ястрѣб* (Новикова 989), *Ястриб* (Пура СПР V, 189), *Яструб* (РУС 496), *Астр'аб* — прізвисько (Дуйчак 265), (похідні) *Яструбове* — ойконім на Тернопільщині, *Яструбиль* — мікротопонім (с. Жиричі Ратнівськ. р-ну Вол.; Сл ММВ 2, 532), ст.-рос. Оѣдоръ *Ястребовъ*, 1545 р. (Тупиков 857), Афанасий *Ястребов*, 1608 р. (Веселовский 382), (похідне) *Ястребово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 86), рос. *Ястреб*, *Ястребов*, *Яструб*, *Яструбова ж.* (МО), (похідні) *Ястребова*, XVIII ст. — ойконіми (2) в колишній Московській губ. (Кусов II, 395), блр. *Ястраб* (Бірыла 500), (похідне) *Ястрѣбово* — мікротопонім (Зайка 212), болг. *Ястреб*, *Ястребов* (Илчев 572), *Яс-*

треб — чол. ім'я (Заимов 253), схв. *Jǣtprēb* (Речник VIII, 601), слвн. (альпійськ.) *Iaztra*, 1111 р., *Iaztram*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Jastrēb*), ст.-пол. *Gregorium dictum Jastrzamb*, 1408 р. (SSNO II, 455), пол. *Jastrzqb*, 1807 р. (Bubak I, 147), *Jastrzemb*, 1898 р. (Magda-Czekaj 57), *Jastrab*, *Jastrzqb*, *Jastreb*, *Jastrzemb*, *Jastrēb*, *Jastrzēb* (SN IV, 317, 318), *Jastrzqb* — прізвисько («jest spostrzegawcza», «ma jasrtzēbi nos»; Mrózek 59), *Jastrzēbowo* — відантропонімний ойконім (NMP IV, 131), ст.-чеськ. *Waniek Jestrzab*, 1430 р., чеськ. *Jestřáb* (Svoboda 196), (похідні) *Jestřebice* (3) — ойконіми < антропоніма *Jestřáb* (Profous II, 106, 134), слвц. *Astrab*, *Jastráb* (TZ Bratislava 8, 143), *Jastrabi* мн. — прізвисько (Orlovský 122), (похідне) *Jastreby*, 1439 р. — ойконім (HSSJ I, 518), н.-луж. *Jastšeb* (Wenzel 185), яким типологічно відповідає лит. антропонім *Vānagas* < *vānagas* 'яструб' (LPŽ II, 1158—1159).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *яструбъ* 'яструб' (Тимченко 2, 512), укр. *єструбъ* 'яструб', *Astur palumbarius*, XVIII ст. (ІСУМ I, 894), укр. діал. *астря́б* 'хижий птах, Accipiter', *ястреб* 'великий яструб, Accipiter gentilis L.', *ястрі́б* 'яструб' (ЕСУМ 6, 558), *ястрап*, *ястр'ан*, *ястр'он*, *ястреп*, *ястр'in*, *ястрип*, *яструп*, *ястря́б* 'т. с.' (Онишкевич 2, 405), рос. *как ястреб* 'про стрімливого, хваткого, наваального чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 779), ст.-блр. *ястрабъ*, *ястребъ*, *ястробъ*, *яструбъ* 'т. с.' (ГСБМ 37, 396), слвн. діал. *jastreb* 'яструб' (Gregorič 125), ст.-слвц. *jastrab* 'Accipiter' (HSSJ I, 518), слвц. діал. *jasträb*, *jästräb*, *jastrjab*, *jestreb*, *riastriab*, *astriab*, *astrab*, *estrab*, *ostrab* 'яструб' (Orlovský 122) та ін. Див. (ЭССЯ I, 83—84, 86).

Суфіксальні деривати:

***Astrēbikъ**: рос. *Ястреби́ков* — сучасне прізвище, чеськ. *Jestřabík* (ЧП), слвц. *Jastrabík* (TZ Bratislava 143).

***Astrēbъкъ** / ***Astroḃъкъ**: укр. (похідні) *Яструбки*, *Яструбків* — назви поселень в АР Крим і Львівській обл., рос. *Ястребок*, *Ястребков* (МО), ст.-пол. *Alberto Iastrambek*, 1394 р. (SSNO II, 455), пол. *Jastrzqbek*, 1807 р. (Bubak I, 147), *Jastrzqbek*, *Jastrebek*, *Jastrzēbek* (SN IV, 317, 318), *Jastrzqbki* — відантропонімний ойконім (NMP IV, 126), чеськ. *Jestřábek* (ЧП) ~ укр. діал. *ястребо́к* 'малий яструб, Accipiter nisus L.' (ЕСУМ 6, 558) та ін. Див. (ЭССЯ I, 85: **astrēbъкъ*).

***Astrēbъсь** / ***Astroḃъсь**: укр. *Яструбець* (РУС 496), *Яструбці* — відантропонімний ойконім в АР Крим, ст.-рос. (похідні) *Ястреб-*

цова, XVI ст. — ойконім у колишньому Ростовському пов., *Ястреб-цовець верхъ* — мікрогідронім у колишньому Орловському пов. (ПКМГ I/2, 14, 944), рос. *Ястребцов* (ЖПТ), слвн. (похідне) *Jastrebcí* — ойконім (Im. m. 210), ст.-пол. *Nicolao Iastrzambecz*, 1384 р. (SSNO II, 455), пол. *Jastrzębiec* (SN IV, 318) ~ укр. діал. *яструбець змениш*. 'яструб; малий яструб, *Accipiter nisus* L.' (ЕСУМ 6, 559), ст.-блр. *ястребець змениш*. від *ястребъ* 'яструб' (ГСБМ 37, 396) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 85).

***Astrōbitjъ**: укр. *Яструбичі* — відантропонімний ойконім на Львівщині.

Про потенційність безафіксного ***Astrъ** свідчать рос. *Ястров* (МО), пол. *Jaster* (SN IV, 317) ~ укр. діал. *ястер* 'хижий птах, *Accipiter*' (ЕСУМ 6, 558) та ін. (ЭССЯ 1, 86).

Похідні від псл. **botъjanъ* / **botěнь*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 2, 226—227). Пор. ще ст.-укр. *боцянь*, 1627 р., *ботянь*, XVII ст., укр. *боцянь*, XVIII ст., діал. *боця́н*, *боця́н*, *баця́н*, *боця́н* 'чорногуз, лелека, *Ciconia*' (ЕСУМ 1, 239), (порівняння) як *боцюн* 'про високу людину' (Мацюк 2013: 53), а також деякі їх реалізації у сфері антропонімії: укр. *Vocian*, 1787 р. (Чучка 86), *Боцан* (СП 54), *Боцон* (Панцьо 97), *Боцян* (Редько 1, 94), *Боцан* — прізвисько (Дуйчак 271), (похідні) *Боцяни* — мікротопонім, *Боцянівка* — ойконім на Ровенщині (Сл.ММР 52), рос. *Ботьян* (ЖПТ), блр. *Ботян* (ЖПТ), (похідне) *Ботяново* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN I, 518), слвн. *Botjan* (ZSSP 51), ст.-пол. *Martinus Boczan*, 1404 р. (SSNO I, 179), пол. *Vocian* (SN I, 381), *Vodczian* (Lexikon 1, 50), ст.-чеськ. *Štěpán Vočan*, 1417 р., чеськ. *Vocan*, *Vočan*, *Vočán* (Moldanová 32), слвц. *Vocan*, *Vocian*, *Vočán* (TZ Bratislava 32), в.-луж. *Ваѡон*, н.-луж. *Bošan*, *Bošen*, *Bošon* (Wenzel II/1, 27, 55) < ***Botъjanъ** / ***Botěнь**.

Похідні від псл. **buxaľъ*

***Buxaľъ**: укр. *Бухал* (КС Київ. 1, 199), (похідні) *Бухалівка* — ойконім на Полтавщині, *Бухалове* (2) — назви поселень на Полтавщині і Сумщині, ст.-рос. Федор *Бухалов*, 1490 р. (Веселовский 58), (похідні) *Бухалова Гора*, XV ст. — оронім, *Бухалово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 613), рос. *Бухалов* (ЖПТ), болг. *Бухалов* (Илчев 95), ст.-блр. Василь *Бухал*, 1682 р. (Бірыла 201),

блр. *Бухал* (ЖПТ), пол. *Buchał* (SN I, 533), словц. *Buchal* (TZ Bratislava 42) ~ укр. діал. *бу́хал* 'білий журавель, *Ciconia ciconia* L.' та ін. Див. (ЕССЯ 3, 79–80).

Похідні від псл. **bukъ*

***Вукъ:** хорв. *Buk* (Leksik 80), ст.-пол. *Buk*, 1396 р. (SSNO I, 297), пол. *Buk* (SN I, 555), чеськ. *Buk* (ЧП) ~ чеськ. *bouk, buk* 'пелікан' та ін. Див. (ЕССЯ 2, 235).

***Букаць:** хорв. *Bukač* (Leksik 80), чеськ. *Bukač* (ЧП) ~ чеськ. *bukač* 'пелікан, *Ardea stellaris*', *chlap jako bukač* 'надутий, товстий' (Kott I, 109) та ін. Див. (ЕССЯ 3, 87).

Похідні від псл. **bъrglezъ* / **bъrglězъ* / **bъrglъ*

Заголовні архетипи, рефлексів яких зафіксовано переважно в західно-, південно- і — спорадично — східнослов'янських мовах, відновлено в (ЕССЯ 1, 166–167). Альтернативну реконструкцію (**bъrglězъ*, **bъrglъ*) див. (SP 1, 416–417).

Є підстави для відновлення відповідних праантропонімів:

Bъrglezъ** (Bъrglězъ**): ст.-рос. Федка Ивановъ сынъ *Берглезовъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1284), рос. *Берглезов*, *Берлезов* (ЖПТ), (похідне) *Берглезово* — ойконім у Тверській обл., хорв. *Brgles, Brglez* (Leksik 41), словн. *Brgles, Brglez* (ZSSP 59), *Berglez* (Malnar 27).

***Bъrglъ:** хорв. *Bergl* (Leksik 41), чеськ. *Brhel, Brchel, Brchl* (Moldanová 34), ст.-словц. *Jan Brhel*, 1493 р. ~ *brhel'* [brhl] 'птахи Oriolus oriolus' (HSSJ I, 156).

Похідні від псл. **čajъka*

Апелятив псл. (північнослов'янське) (Borys 89) **čajъka* реконструйовано в (ЕССЯ 4, 11–12). Географію рефлексів цього архетипу можна розширити, пор.: ст.-укр. *ча́йка* *rauо agrestis* (Славинецький 536), укр. діал. *ча́йка* '*Vanellus vanellus* L.' (Аркушин 602), *че́йка*, *чойка* 'чайка' (ЕСУМ 6, 276), (порівняння) *квилить як чайка* 'про плаксиву особу' (Добролюбова 2003: 145), блр. діал. *ча́йка* 'т. с.' (ТС 5, 286), болг. *ча́йка орн.* 'мартин' (Стоянов 745), ст.-пол. *czajka* 'птах *Vanellus vanellus* L.', XV ст. (SP 2, 108), ст.-словц. *čajka* 'назва різних видів птахів' (HSSJ I, 199).

Рефлексів псл. **čajъka* > ***Čajъka** відображено в історичних і сучасних слов'янських антропоніміконах. Пор.: ст.-укр. *Чайка*, 1552 р.

(Тупиков 421), Роман *Чайка*, 1654 р. (РПП 74), укр. *Czajka*, 1787 р. (Чучка 598), *Чайка* — сучасне прізвище (Новикова 908), *Чайка* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 253), (похідні) *Чайки* (3), *Чайкине* (4), *Чайківка* (5) — ойконіми в різних регіонах, *Чайчине* (3) — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 514), ст.-рос. Іван *Чайкин*, 1580 р. (Веселовський 346), рос. *Чайкин* (ЖПТ), *Чайка* — прізвисько («часто ходит в белом»; Суперанская 489), (похідні) *Чайки*, *Чайкина*, *Чайкино* (2) — ойконіми в колишніх Новгородській, Пермській, Петербурзькій, Тверській губ. (RGN X, 40), *Чайкин*, *Чайкино* — мікрогідроніми в Нижегородській обл. (Климкова 3, 333), ст.-блр. Хведор *Чайка*, 1552 р. (Бірыла 1966: 270), блр. *Чайка* (Бірыла 444), хорв. *Čajka* (Leksik 105), ст.-пол. Stasco *Czayca*, 1369 р. (SSNO I, 397), Paulus *Czajka*, 1586 р. (Mytnik 68), пол. *Czajka* (SN II, 248), (похідні) *Czajki* (7), *Czajkowo*, *Czajków* (7) — ойконіми (NMP II, 169–170), ст.-чеськ. *Caica*, 1052 р., *Johannis dicti Czeuka*, 1407 р., (похідні) *Čejkov*, *Čejku* — ойконіми (Profous I, 307, 308), чеськ. *Čajka*, *Čejka* (ЧП), ст.-слвц. *Csaika*, *wdowa*, 1618 р. (HSSJ I, 199), слвц. *Čajka* (TZ Bratislava 49). В етимологічній літературі реконструйовано й інші пралексеми з коренем *čaj-: *čaja, *čajica, *čajikъ (ЭССЯ 4, 10–11).

У сфері антропонімії рефлексии цих архетипів менш продуктивні. Пор.:

***Čaja**: рос. *Чая* (МО), ст.-блр. Денис *Чая*, 1565 р. (ДМА I, 416), хорв. *Čaja* (Leksik 105), ст.-пол. *Czaia*, 1633 р. (Bubak I, 78), пол. *Czaja*, 1885 р. (Magda-Czekaj 32), *Czaja* (SN II, 248), чеськ. *Čaja*, *Čája* (ЧП).

***Čajikъ**: пол. *Czaik* (SN II, 248).

Похідні від псл. *čarja

***Čarja**: ст.-укр. Григорей Василевич *Чапля*, 1566 р. (УП 1, 126), Сидор *Чапля*, 1649 р. (Реєстр 100), укр. *Цапля*, *Чапля* (Новикова 897, 909), *Чапля* — сучасне прізвисько («довгоносий і худий»; Чабаненко ПНН 2, 452), *Чаплине* — відантропонімний ойконім на Дніпропетровщині, ст.-рос. Варламъ *Чапля*, 1631 р. (Тупиков 421), Вакулка Іванов сын *Чаплин*, 1647 р. (Полякова 242), рос. *Чаплин*, *Цаплин* (ЖПТ), *Цапля*, *Чапля* — прізвиська (Гузнова 275, 276), (похідні) *Чаплино* (3) — ойконіми в колишніх Московській, Петербурзькій, Тверській губ. (RGN X, 45), ст.-блр. *Чапля* Юшкович, 1528 р., Войтех *Чапля*, 1567 р. (Бірыла 1966: 270), блр. *Чапля* (Бірыла 446), (похідне) *Чаплі* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 252), болг. *Чаплов* < назви птаха *чапла* (Илчев 536), хорв. *Čapla* (Leksik 88), слвн.

Čapla (ZSSP 85), ст.-пол. Jan *Czapla*, 1516 р., Simon Purchlik dictus *Czapla*, 1624 р. (Mytnik 68), пол. *Czapla* (SN II, 252), *Czapla* — прізвисько («ma długie nogi», «ma długą szyję»; Mrózek 48), чеськ. *Čapla* (ЧП), ст.-слвц. *Čapla*, 1615 р. (HSSJ I, 201), слвц. *Čapla* (TZ Bratislava 50), в.-луж. *Čapla* (Wenzel II/1, 77).

Стосовно апелятивних відповідників див. (ЕССЯ 4, 19–20). Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. як *ча́пля* ‘про струнку довгоного дівчину’ (Мацюк 2013: 493), *бадьориться як чапля* ‘чванливий’ (Доброльожа 2003: 68), *виступає як чапля в пантофлях* ‘про недоладно одягнену людину’ (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. (*длинноно́гий*) как *ца́пля* ‘про людину з дуже довгими і тонкими ногами’ (Мокиєнко, Никитина 728), блр. (порівняння) *худая як чапля* (Выслоўі 413).

***Čarjitiъ**: ст.-укр. *Чапличъ* Киселинській, 1658 р. (Тупиков 815), укр. *Чаплич* (Редько 2, 1155), блр. *Чаплічы* — відантропонімні ойконіми в Мінській і Гродненській обл. (Реп. Мін. 280; Реп. Гр. 252).

Похідні від псл. *čava, *čavьka

***Čava**: укр. *Чава* (Панцьо 123), *Чава* — сучасне прізвисько (Чабаненко 2, 450), рос. *Чавин* (ЖПТ), болг. *Чава*, XVII ст. — особове ім'я (Заимов 241), серб. *Чава* — особове ім'я (Грковић 322), пол. *Czawa* (SN II, 262), ст.-чеськ. *Čaua*, 1115 р. (наводиться за: Profous I, 302) ~ хорв., слвц. *čava* ‘галка’ (Чучка 598).

***Čavьka**: ст.-рос. Мамлтъй Юрьевъ сынъ *Чавкинъ*, 1565 р. (Тупиков 814), рос. *Чавкин* (ЖПТ), *Чавкино* — відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN X, 37), серб. *Чавка* — особове ім'я (Грковић 322), хорв. *Čavka* (Leksik 107) ~ болг. *чавка* ‘галка, Corvus monedula’ та ін. Див. (ЕССЯ 4, 31–32).

Похідні від псл. *čečera

***Čečera**: ст.-укр. Марьтинъ *Джеджєра*, 1649 р. (Реєстр 146), укр. *Дженєjera* (Горпинич, Корнієнко 69), пол. *Dżendżara*, *Dżendżera*, *Dżendżera* (SN II, 671), чеськ. *Čančara* (ЧП) ~ укр. діал. *джеджєра орн.* ‘сойка, Carrulus glandarius L.’ (ЕСУМ 2, 48), чеськ. *čančara* ‘трясогузка’ та ін. Див. (ЕССЯ 4, 32: *čečera).

Похідні від псл. *čečety, *čečetyka

***Čečety**: ст.-укр. Васко *Чечотъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 327), укр. *Чечет* (Новикова 922), ст.-укр. Васка *Чечотъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.:

327), ст.-рос. *Чечетов*, 1596 р. (Веселовский 354), рос. *Чечот* (МО), *Чечетов* (ЖПТ), (похідне) *Чечетово* — назва поселення в колишній Тверській губ. (RGN X, 136), блр. *Чэчат* (Бірыла 458), (похідне) *Чэчатаў лес* — мікротопонім у Гродненській обл. (МБ 255), рос. *Чечетов* (ЖПТ), блр. *Чечет*, 1904 р. (ПКМин. 151), ст.-пол. *Stanisłai Czczoth*, 1430 р. (SSNO I, 413), пол. *Czczet*, *Czczot* (SN II, 266).

Стосовно апеллятивних відповідників (орнітонімів) пор., наприклад, укр. *чечіт* 'Fringilla Linaria L. (Carduelis flammea L.)' (ЕСУМ 6, 315) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 33).

***Їсечетка**: ст.-укр. Стефанъ *Чечутка*, 1649 р. (Реєстр 332), Елфимко Аѳанасѣвъ сынъ *Чечотка*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 343), укр. *Чечетка*, *Чечітка* (СП 383), *Чечотка* (Новикова 922), *Чичотка* (Вол.), ст.-рос. *Чечетка* Данило Игнатъевич Синего-Жеребцов, XV ст. (Веселовский 354), Мишка *Чечетка*, 1689 р. (Тупиков 429), (похідне) *Чечеткино*, 1420 — поч. 1450-х рр. — пустище в колишньому Вологодському пов. (Рыков 105), рос. *Чечетка*, *Чечеткин*, *Чечотка* (МО), *Цецётка* — прізвисько жінки, яка щебече як пташка (Шустиков 526), *Чечетки*, *Чечеткино* — відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Вологодській губ. (RGN X, 136), *Чечоткино*, XVIII ст. — в колишній Московській губ. (Кусов II, 392), хорв. *Šečetka* (Leksik 107), ст.-пол. *Stanislaus dictus Czczothka*, 1419 р. (SSNO I, 414), пол. *Czczotka*, *Czczótka* (SN II, 266), (похідне) *Czczotki* — ойконім (NMP II, 207), ст.-чеськ. *Šečetka* (Gebauer I, 160), чеськ. *Šečetka* (ЧП), словц. *Šečetka* (TZ Trnava 72) ~ укр. діал. *чечітка орн.* 'камінка' (Марисова 12), чеськ. *čečetka: dítě běhá jako čečatka* (Kott I, 167), ст.-словц. *čečetka (čečatka, čočotka)* зоол. 'Carduelis cannabina' (HSSJ I, 204), словц. діал. *čečetka* 'співучий птах' (SSN I, 242) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 33).

Пол. *Czczotek* (SN II, 266) — рефлекс псл. ***Їсечетькъ**.

Похідні від псл. **čirьkъ* / **čirьka* / **čirьсь*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 4, 117). Пор. деякі їхні реалізації у сфері антропонімії:

***Їрька**, ***Їрькъ**: ст.-укр. Васко *Чирька*, 1649 р. (Реєстр 174), укр. *Чирка* (Новикова 923), *Чирка* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 459), ст.-рос. Митко *Чиркинъ*, 1477 р., Максимъ *Чирковъ*, 1646 р. (Тупиков 825), Левка Михайлов сын *Чирок*, 1623 р. (Полякова 249), Микита Фомин снъ *Чиркин*, 1632 р. (ПЮН ОК 207), рос.

Чирок (МО), *Чирков*, *Чиркин* (ЖПТ), (похідні) *Чиркова* (6), *Чиркина* (3) — ойконіми в різних регіонах (RGN X, 150), *Чирков овраг* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 352), блр. *Чирок*, 1704 р. (Бірыла 1966: 273), *Чыркоў* (Бірыла 456), ст.-пол. *Jasco Czirka*, 1397 р. (SSNO I, 435), пол. *Czyrk*, *Czyrka*, *Czyrek* (SN II, 294), чеськ. *Čirka* (ЧП), словц. *Čirka* (TZ Trnava 74), н.-луж. *Cyrka* (Wenzel II/1, 76) ~ ст.-укр. *чи(р)ка boskas* (Славинецький 104), укр. діал. *чирок*, *чїрка* 'порода невеликих диких пташок' (Аркушин 602, 608), *чїрка*, *чїрка*, *чїрок орн.* 'Anas querquedula L.', *чїрка* 'лісовий шеврик, Anthus trivialis L.' (ЕСУМ 6, 324), рос. діал. *как чирок* 'малорослий' (Мокиенко, Никитина 748), блр. діал. *чы́рка* 'болотна пташка, чирок' (ТС 5, 306), ст.-словц. *čirka зоол.* 'Anas querquedula' (HSSJ I, 217) та ін.

***Їгрьсь**: укр. *Чирець* (Горпинич, Тимченко 300), ст.-рос. *Чирец*, XVI ст. (Веселовский 355), рос. *Чирцев*, *Чирцов* (МО), *Чирцова*, *Чирцово* — відантропонімі ойконіми в колишніх Архангельській і Тверській губ. (RGN X, 151) ~ укр. діал. *чїрець орн.* 'Anas querquedula L.' (ЕСУМ 6, 324) та ін.

Похідні від псл. *čīžь

***Їжъ**: ст.-укр. Юрко *Чижъ*, 1564 р. (Тупиков 429), Масіеу *Czyż*, 1620 р. (ОО 236), Маџим *Чиж*, 1691 р. (ПКСП 144), укр. *Чиж*, 1784 р. (ИСП 15), *Чиж* — сучасне прізвище (Новикова 923), *Чиж* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 458), (похідні) *Чижі*, *Чижів*, *Чижівка* (4 фіксації), *Чижове* (2) — назви поселень у різних регіонах, ст.-рос. Василей *Чижъ*, 1493–1494 рр. (АФЗХ 213), *Чиж* Яковлев сын, 1536–1537 рр. (ПЮН 30), Онисимко *Чижовъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1259), (похідне) *Чижово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 198), рос. *Чиж*, *Чижев*, *Чижов* (МО), *Чиж* — прізвисько (Гузнова 277), (похідні) *Чижев*, *Чижева*, *Чижово* (12), *Чижова* — ойконіми в різних регіонах (RGN X, 142, 143), ст.-блр. Дашко *Чиж*, 1528 р. (Бірыла 1966: 272), блр. *Чыж* (Бірыла 454), *Чыжоўка* — відантропонімічний ойконім у Мінській обл. (Реп. Мін. 283), хорв. *Čiž* (Leksik 112), ст.-пол. *Ciż*, 1136 р. (SSNO I, 444), Нрыс *Czyż*, 1688 р. (Mytnik 74), пол. *Czyż* (SN II, 323), ст.-чеськ. *Jíra Čiž*, 1522 р. (АЇ XXXII, 270), (похідні) *Čížov*, *Čížová* — топоніми (Gebauer I, 182), чеськ. *Číž* (ЧП), словц. *Číž* (TZ Bratislava 55), в.-луж. *Čiž* (Wenzel II/1, 81), н.-луж. *Cyž* (Wenzel II/1,

76) ~ ст.-укр. *чи(ж)* *carduelis* (Славинецький 112), рос. діал. *чиж* 'пташка *Fringilla spinus*' (Даль 4, 603), слвц. діал. *číž* 'співучий птах' (SSN I, 268) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 125).

Суфіксальні деривати:

***Čiže**, **-ęte**: ст.-укр. (переоформлене) Климаш *Чиження*, 1576 р. (ОО 57).

***Čižikъ**: ст.-укр. Михайло *Чижикуъ*, 1664 р. (РСП 335), укр. *Чижикуъ*, 1762 р. (ПВЗ 53), *Чижику* — сучасне прізвисько (Новикова 923), *Чижику* — сучасне прізвисько (с. Кременець Рожищенськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Чижикив*, *Чижикове* (2) — відантропонімні ойконіми у Львівській і Полтавській обл., ст.-рос. Іванъ *Чижикуъ*, 1616 р. (ДКТ 25), *Чижикув*, 1646 р. (Веселовский 354), рос. *Чижикув* (ЖПТ), *Чижику* — прізвисько («маленький и бойкий»; Боброва 168), (похідне) *Чижикуво* — ойконім у колишній Тамбовській губ. (RGN X, 143), блр. *Чыжык*, 1746 р. (Бірыла 1966: 272), *Чыжык* (Бірыла 454), хорв. *Čížik* (Leksik 112), ст.-пол. *Zisik*, 1266 р., *Cziszik*, 1429 р. (SSNO I, 444, 445), Adam *Czyżyk*, 1652 р. (Mytnik 74), чеськ. *Čížik* (ЧП), слвц. *Čížik* (TZ Bratislava 55), в.-луж. *Čížik* (Wenzel II/1, 81), н.-луж. *Cyžyk* (Wenzel II/1, 77), а також слов'ян. *Sziso*, 1218 р., *Zise*, *Zeisch*, 1381 р. — антропоніми в німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 32) ~ укр. діал. *чійжик орн.* 'чиж, *Fringilla spinus*' (Піпаш, Галас 220), (порівняння) як *чійжик* (про людину) 'швидка хода' (Мацюк 2013: 496), рос. діал. *чижику* 'т. с.' (Даль 4, 603), блр. діал. *чыжык зоол.* 'чиж' (СБГ 5, 437), слвц. діал. *čížik* 'співучий птах' (SSN I, 268) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 125).

***Čižitъ**: укр. (похідне) *Чижиці* — ойконім у Львівській обл., хорв. *Čížić* (Leksik 112), (похідне) *Čížići* — назва поселення (Im. m. 120), слвн. *Čizič*, *Čizič* (ZSSP 92).

***Čižьko**, ***Čižьkъ**: укр. *Чижек* (РУС 462), (похідне) *Чижки* — ойконім на Львівщині, рос. *Чижек* (ЖПТ), хорв. *Čížak*, *Čížek* (Leksik 112), слвн. *Čížek* (ZSSP 92), пол. *Czyżek*, *Czyżk*, *Czyżko* (SN II, 323, 324), ст.-чеськ. *Čížek* (1274 р. — *Chiseconis Gen. sg.*) (Pleskalová 130), Jan *Čížek*, 1557 р. (АС XXX, 267), (похідне) *Čížkov*, 1530 р. — ойконім (АС XI, 35), чеськ. *Čížek* (ЧП), слвц. *Čížek* (TZ Bratislava 55), в.-луж. *Čížk*, *Čížko*, н.-луж. *Cyžk*, *Cyžko* (Wenzel II/1, 82) ~ слвн. діал. *čížek* 'пташка чижику' (Kutin 34), чеськ. діал. *čížek* (Gregor 39) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 125: *čížьkъ).

***Čižьсь**: в.-луж. *Čížec* (Wenzel II/1, 81).

***Čižьjъ**: укр. *Чижий* (Богдан 40).

Похідні від псл. *čьrtaкъ

Архетип відновлено в (ЕССЯ 4, 148 — чеськ., словц.). Пор. ще: чеськ. *Čermák* (ЧП), словц. *Čermák* (TZ Trnava 73) — сучасні прізвища, із ***Čьrtaкъ**. Формально сюди можна долучити ст.-укр. *Чермакъ* Попович, 1571 р. (ОО 57), укр. *Чермак* (СП 382), ст.-рос. Гришка Иванов сын *Чермаков*, 1623 р. (Полякова 246), рос. *Чермаков* (ЖПТ), хорв. *Čermak*, *Črmak* (Leksik 109, 114), словн. *Čermak* (ZSSP 89), пол. *Czermak*, 1850 р. (Bubak I, 81), *Czermak* — сучасне прізвище (SN II, 280), а також слов'ян. *Чермакъ* (Магницький 92), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон.

Похідні від псл. *čьrtnogozь

***Čьrtnogozь**: ст.-укр. Иван *Черногуз*, 1614 р. (Сел. рух 1569–1647: 158), укр. *Черногуз* (Богдан 37), ст.-рос. Иван *Черногуз*, XV ст. (Веселовский 382), Івашко Мокиев сын *Черногузов*, 1685 р. (Полякова 247), рос. *Черногузов* (ЖПТ), пол. *Czarnohuz* (SN II, 258), чеськ. *Černohouz* (ЧП) ~ укр. *чорногу́з* 'лелека' (Грінченко 4, 471), діал. *чирногу́з*, *чурнугу́з* орн. 'чорногуз' (МСПГ 437, 440), рос. діал. *чорногу́з* (*чирногу́з*) 'т. с.' (Добровольский 982). Див. ще (Клепикова 162).

Похідні від псл. *dętelь

***Dętelь**: ст.-укр. Сенько *Дятель*, 1578 р. (Памятники III/2, 78), Iwanec *Diatel*, 1604 р. (ОО 133), Савка *Дятел*, 1664 р. (РСП 307), укр. *Дятел*, *Ятел* (РУС 138, 496), *Ятель* (СП 412), *Дятел* — сучасне прізвище («має чуб, як у дятла (червонуватий)»); Чабаненко ПНН I, 142), (похідне) *Дятлів Ріг* — мікротопонім на Черкащині (Павленко 318), ст.-рос. Василий Зиновьевич Станищев *Дятел*, 1473 р. (Веселовский 106), Петръ *Дятловъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 872), (похідні) *Дятлова*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1490), *Дятлово*, 1628–1629 рр. — ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 962), рос. *Дятлев*, *Дятлов* (ЖПТ), *Дятел* — прізвище (Гузнова 239), (похідні) *Дятлова* (4), *Дятлово* (20), *Дятловка* (10) — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 167–168), ст.-блр. Михей *Дзяцел*, 1688 р. (Бірыла 1966: 212), блр. *Дзяцел* (Бірыла 133), (похідні) *Дзятлава* — назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 84), *Дзятлы*, *Дзятлава* — у Вітебській обл. (Рап. Віц. 128), *Дзятлаўка* — ойконіми в Гомельській, Мінській обл. (Рап. Гом. 60; Рап. Мін. 85), *Дятлы* — на Берестейщині (Рап. Бр.

47), хорв. *Detel*, *Detelj*, *Djetelj* (Leksik 128, 131), ст.-пол. *Iohannes Dzanczol*, 1424 р. (SSNO I, 564), пол. *Dzięcioł*, *Dzięcoł*, *Dzięciuł* (SN II, 648, 649), *Dzięcioł* — прізвисько («*ma długi nos*»; Mrózek 52), (похідні) *Dzięciołowo*, *Dzięciołówka*, *Dzięcioły* — назви населених пунктів (NMP II, 509), ст.-чеськ. *Dietel*, 1379 р., (похідні) *Datelov*, *Děteli* — ойконіми (Profous I, 366, 383), чеськ. *Datel*, *Datl* (Moldanová 41), *Jatel* (ЧП), словц. *Datel'* (TZ Bratislava 58), з якими співвідносний лит. антропонім *Meletà* < *meletà* 'дятел' (LPŽ II, 205).

Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *дятель* 'дятел' (СУМ XVI–XVII ст. 9, 29), укр. діал. *дѣтіль*, *дѣтьол* 'дятел, *Picus*' (ГГ 58), *дѣтьол*, *гѣтель*, *дядѣл*, *дѣхтьол* 'т. с.' (Аркушин 116, 133, 147), *дѣтер*, *дѣкол*, *ядел*, *ятол*, *дѣокул* 'т. с.' (ЕСУМ 2, 153–154), *ятель* 'дятел' (СУГО 223), *яків* 'т. с.' (Марисова 10), (порівняння) *розумний як дятел* (Добролюба 2003: 15), рос. діал. *нос как у дятла* 'про людину з великим довгим гострим носом' (Мокиєнко, Никитина 189), ст.-блр. *дятель* 'дятел' (ГСБМ 9, 137), блр. діал. *дзяцѣл* 'т. с.' (ТС 1, 21), (порівняння) *нос як у дзятля дзюба* (Выслоўі 313), чеськ. *upstřel jak datel* (Kott I, 209) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 27–28).

***Дѣтеликъ**: укр. *Дятлик* (Пура СПР V, 49), рос. *Дятликов* (МО), блр. *Дзятлік* (Бірыла 133) ~ укр. діал. *дѣклик*, *дѣдлик*, *дѣклик*, *ятлик* орн. '*Picus*' (ЕСУМ 2, 153, 154), чеськ. *datlík*, (про людину) *skáče jako datlík* (*z místa na místo*) (Kott I, 208, 209).

***Дѣтелиѣ**: словн. *Detelič* (ZSSP 104), хорв. *Detelić*, *Djetelić* (Leksik 128, 131).

***Дѣтеликъ**: ст.-пол. *Jacobus Dzanczolek*, 1388 р. (SSNO I, 564), пол. *Dzięciołek* (SN II, 648).

Похідні від псл. **dleskъ*

***Dleskъ**: хорв. *Dlesk* (Leksik 132), ст.-чеськ. *Protiwco dicto Dlask*, 1507 р. (Moldanová 42), чеськ. *Dlesk*, *Dleseck*, *Dlask* (ЧП) ~ схв. *dlesk* 'птах дубонос' та ін. Див. (ЭССЯ 5, 37).

Похідні від псл. **dropъty*, род. відм. -*ътъве*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 5, 125–126). Пор. ще укр. діал. *гро́фа*, *гро́хва*, *дроф*, *дрóхла*, *дрóхла орн.* 'дрохва, *Otis tarda* L.' (Дейниченко 24, 27).

***Дропъty**, род. відм. -*ътъве*: ст.-укр. *Ѡстапъ Дрохва*, 1649 р. (Реєстр 414), укр. *Дрона*, *Дрофа* (Редько 1, 344), *Дрохва* — сучасне

прізвисько (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Дрофине* — відантропонімний ойконім в АР Крим, рос. *Дропа, Дропин, Дрофа, Дрофин* (МО), ст.-пол. *Miroslaus Drop*, 1398 р. (SSNO I, 526), пол. *Dropa* (SN II, 527), чеськ. *Dropa* (ЧП) ~ укр. діал. *дрѡфа, дрѡхва* 'висока худа жінка, дівчина' (СУСГ 106), (порівняння) *повертається як дрофа* 'про товсту, повільну людину' (Юрченко, Івченко 50).

Похідні від псл. **drozdъ*

Рефлекси псл. **drozdъ* відомі в усіх слов'янських мовах (ЕССЯ 5, 126—127). Пор. ще: ст.-укр. *дроздъ, дрѣздъ, дрѣздъ* 'дрозд, дрізд' (СУМ XVI—XVII ст. 8, 209), укр. діал. *дризд, дрізд* 'Turdus' (Горбач Бродина 160), *дрозд* 'т. с.' (Сірка, Баушенко 36), *друзд* 'т. с.' (Горбач Поляни 288), *дройз* 'дрізд співочий' (Дейниченко 27), ст.-рос. *дроздъ* 'т. с.' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 4, 359), рос. діал. *дрозд* 'хто любить співати; хто часто співає' (СРНГ 8, 197), (порівняння) *прост как дрозд* 'про простакуватого чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 177), блр. діал. *дрозд* 'дрозд' (ТС 2, 40), *друзд, друзд* 'дрозд' (Драздовіч 2016а: 135), слвн. діал. *drozg* 'т. с.' (Gregorič 78), слвц. діал. *drozd зоол.* 'Turdus' (SSN I, 395).

Пор. також реалізацію цього архетипу в слов'янських антропоніміконах (історичних і сучасних):

***Drozdъ**: ст.-укр. ивашко *дроздъ*, 1378 р. (ССУМ I, 326), Iakob *Drozdz*, Jakub *Drosdz*, XVI ст. (Жерела II, 193, 196), Ywaszko *Druzdz*, 1604 р., Iwan *Drozdz*, 1620 р. (ОО 138), Дем'яко *Дрозъдъ*, Петро *Дроздъ*, 1649 р. (Реєстр 170), укр. *Drozdz*, 1787 р. (Чучка 211), *Дрозд* — сучасне прізвище (СП 131), *Дрізд, Дрозд* — сучасні прізвиська (Чабаненко ПНН 1, 137), (похідні) *Дрозди, Дроздів, Дроздівка* — ойконіми, *Дроздове Болото* — мікротопонім на Волині (Сл.ММВ 1, 234), ст.-рос. *Дрозд*, XI ст., зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 526 (Подольская 214), *Дроздъ*, 1495 р. (Тупиков 134), Мисюрь Иванов сын *Дроздов*, 1555 р. (АСМ 1479—1571 гг.: 125), (похідне) *Дроздово*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 58), рос. *Дроздов* (ЖПТ), *Дрозд* — прізвисько чоловіка, який любить співати пісні (Добровольский ПК 422), (похідні) *Дроздово* (30 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (RGN III, 97—98), ст.-блр. Андрей *Дрозд*, 1566 р., Данило *Дрозд*, 1646 р. (Бірыла 211), блр. *Дрозд* (Бірыла 136), (похідні) *Дразды* (Рап. Віс. 130; Рап. Маг. 61; Рап. Гр. 86), *Драздова Лаза, Драздоўка, Дразды*

(Рап. Маг. 62) — назви населених пунктів, болг. *Дрозд*, XVII ст. — чол. ім'я (Займов 98), *Дроздев* (Илчев 185), макед. (вторинне) *Дроздовски* (Речник ПКМ I, 386), хорв. *Drozd* (Leksik 143), слвн. *Drozg*, *Drozog*, *Droz̑k* (ZSSP 119), ст.-пол. *Johanne Drosd*, 1239 р. (SSNO I, 526), *Gregorius dictus Drozd*, 1606 р. (Мытник 84), пол. *Drosd*, 1738 р. (Magda-Czekaj 36), *Drost*, 1789 р., *Drosdz*, 1800 р. (Bubak I, 89), *Drosd*, *Droz̑d* (Lexikon 1, 144), *Drozdowo* (11 фіксацій), *Drozdów* (2), *Drozdy* (3) — відантропонімні ойконіми (NMP II, 431–433), чеськ. *Drozd* (ЧП), (похідні) *Drozdice*, *Drozdov* — ойконіми (Profous I, 477–478), ст.-слвц. *Drozd*, 1620 р. (Krištof 211), слвц. *Drozd* (TZ Bratislava 65), луж. *Drozn*, *Drozda*, *Drozna* (Wenzel II/1, 99).

**drozdica*: укр. діал. *дроздіця* ‘самиця дрозда’ (Онишкевич 1, 235), чеськ. *drozdice* ‘т. с.’ (Kott I, 313). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***Drozdikъ**: ст.-укр. *Chrycko Drozdzyk*, 1643 р. (ОО 376), укр. *Дроздикъ*, 1726 р. — антропонім (МК 280), *Дроздик*, *Дроздік* — сучасні прізвища (СП 131), *Дроздик* (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Дроздік* (с. Велимче Ратнівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — сучасні прізвиська, рос. *Дроздик*, *Дрозди́ков* (МО), блр. *Дрозді́к* — прізвисько невисокого худого чоловіка (Кунцэвіч 2014: 114), (похідне) *Дрозді́кі* — мікротопонім у Мінській обл. (МБ 76), ст.-пол. *Fedorium Drozdyk*, 1636 р. (Мытник 84), пол. *Drozdzyk* (SN II, 530), чеськ. *Drozdík* (ЧП), слвц. *Drozdík* (TZ Bratislava 65) ~ блр. (порівняння) *скача як дрозді́к* (Выслоўі 384), слвц. діал. *drozdík zmeniш*. від *drozd* зоол. ‘т. с.’ (SSN I, 395) та ін.

***Drozdъкъ**: рос. *Дроздов* (ЖПТ), хорв. *Drozdek* (Leksik 143), ст.-пол. *Jacob Drosdek*, 1392 р. (SSNO I, 527), пол. *Drozdek* (SN II, 530), чеськ. *Drozdek* (ЧП).

***Drozditiъ**: слвн. *Drozgič* (ZSSP 119) ~ схв. *дрѣздић* *змениш*. від *дрозд* зоол. ‘Turdus’ (Речник IV, 731).

Похідні від псл. **dudъkъ*

***Dudъkъ**: укр. *Дудок* (СП 133), ст.-пол. *Martin Dudek*, 1591 р., *Pawel Dudek*, 1696 р. (Мытник 86), пол. *Dudek* (SN II, 510), чеськ. *Dudek* (ЧП), слвц. *Dudek* (TZ Bratislava 67) ~ ст.-укр. *дудокъ* ‘одуд’ (СУМ XVI–XVII ст. 8, 223), укр. діал. *дѣдокъ* ‘одуд, Урипа ерорс L.’ (ЕСУМ 3, 141), чеськ. *dudek*: *Ty dudku!* (= *smrdíš jako dudek*) (Kott I, 321) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 150; Boryś 131).

Похідні від псл. **dyrkaśь*

***Дьркась:** ст.-укр. Васко *Деркачь*, 1565 р., Тишко *Деркачь*, 1666 р. (Тупиков 127), укр. *Derkacs*, 1720 р., *Derkacz*, 1787 р. < укр. *деркач* 'коростіл', 'перепел' (Чучка 191), *Деркач* — сучасне прізвище (СП 118), (похідні) *Деркачі* (3), *Деркачівка* — назви населених пунктів, *Деркачі* (3), *Деркачівка* (4), *Деркачова*, *Деркачове* (3), *Деркачовка* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 306), *Деркачова Долина*, *Деркачова Нива*, *Деркачове* — на Ровенщині (Сл.ММР 155), рос. *Деркачев* (ЖПТ), блр. *Дзеркач*, *Дзяркач* (Бірыла 133), *Дзеркачы* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 82), хорв. *Derkač* (Leksik 127), словн. *Derkač* (ZSSP 103), ст.-пол. *Fedorium Derkacz*, 1636 р. (Mytnik 79), пол. *Derkacz*, *Dzierkacz*, *Dyrkacz* (SN II, 408, 613, 641), чеськ. *Drkáč* (ЧП) ~ укр. *ходить як деркач* 'про неохайну, брудну людину' (Юрченко, Івченко 50), блр. діал. *дэркач орн.* 'драч' (Драздовіч 2016а: 135), пол. діал. *dzierkacz*, *dyrkacz*, *drekacz* 'Сгех сгех' та ін. Див. (ЕСУМ 2, 40).

Похідні від псл. **elbēdь / *elbedь / *olbōdь*

Заголовні архетипи відновлено в (ЕССЯ 6, 19). Пор. ще ст.-укр. *лебедь*, *лебедь* 'лебідь' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 250), укр. діал. *лѣбедь*, *лѣбет*, *лѣбеть*, *лебодь* 'лебідь' (ЕСУМ 3, 205), (порівняння) *гáрний як лѣбідь* 'про вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 249), а також слов'янську антропонімну лексику: ст.-укр. Нгус *Lebed*, 1606 р. (Mytnik 163), Наумъ *Лебедь*, Степанъ *Лебедь*, 1649 р. (Реєстр 343, 481), Тимко *Лебидь*, 1691 р. (ПКСП 372), укр. *Лебедь*, 1784 р. (ИСП 13), *Лебедь*, *Лебідь* — сучасні прізвища (СП 207), *Лебідь* — сучасне прізвисько («високий, з довгою вигнутою шиєю»; Чабаненко ПНН 1, 246), ст.-рос. Івашко *Лебедь*, 1495 р. (Тупиков 225), Івашко Яковлевъ с(ы)нъ Шахматов прозвище *Лебед(ь)*, 1624 р. (Парфенова 235–236), Редька *Лебедев*, 1695 р. (Полякова 133), (похідне) *Лебедево*, 1535 р. — ойконім у колишньому Галицькому пов. (АФЗХ 1506–1613 гг.: 51), рос. *Лебедь*, *Лебедев* (МО), *Лебедь* — прізвисько (Гузнова 250), (похідне) *Лебедёвка* — топонім, *Лебедева Речка* — гідронім («тут у речки *Лебедевы* жили») у Нижегородській обл. (Климкова 2, 152), ст.-блр. Миколай *Лебедь*, 1590 р. (Бірыла 229), блр. *Лебедзь* (Бірыла 248) < ***Elbēdь / *Elbedь**.

Стосовно потенційної мотивації пор., наприклад, укр. *вірний як лебідь*, *гарний як лебідь*, *білий ек лебідь* (Доброльожа 2003: 26, 78,

106), рос. *как лебедь* 'про витончену, граціозну, струнку дівчину чи молодицю' (Мокиєнко, Никитина 337), блр. (порівняння) *шыя як у лебедзя* (Вислоўі 423).

***Olboďь**: серб. *Labud* (Leksik 354), *Лабуд* — чол. ім'я (Грковић 117), ст.-пол. *Labacz*, 1433 р. (SSNO III, 303), пол. *Łabędź* (SN VI, 7) ~ **olboďь* (ЭССЯ 32, 51).

Похідні від псл. **gaga*

***Gaga**: укр. *Гага* — сучасне прізвище (Горпинич, Тимченко 51), *Гага* — сучасне прізвище (СПУ 1, 216), ст.-рос. Андрей князь Петровъ сынъ *Гагинъ* Великой, 1516 р. (Тупиков 513), рос. *Гагин* (ЖПТ), *Гага* — прізвище довгошийого чоловіка (Вальтер, Мокиєнко 149), (похідні) *Гагино* (3) — ойконіми в колишніх Нижегородській, Рязанській, Тверській губ. (RGN II, 292) ~ укр. *га́га орн.* 'птах з родини качок *Somateria molissima* L.' (ЕСУМ 1, 448), діал. *rára* 'хижий птах' (Піпаш, Галас 42), рос. діал. (*чёрный*) *как га́га* 'про смугляву чорноволосу особу (особливо дівчину, жінку)' (Мокиєнко, Никитина 128) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 83).

Похідні від псл. **galebъ*, **galobъ*

Пов'язані суфіксальною варіантністю заголовні архетипи, реконструйовані в (ЭССЯ 6, 91, 95), відобразилися в хорв. *Galeb* (Leksik 180), словн. *Galob* (ZSSP 153) < ***Galebъ**, ***Galobъ**.

Похідні від псл. **galica*, **galьka*

***Galica**: укр. *Галиця* (СП 86), (*j*-ові похідні) *Галич* (2) — ойконіми в Івано-Франківській і Тернопільській обл., ст.-рос. Ивашко *Галица*, 1495 р. (Тупиков 102), рос. *Галицин* (ЖПТ), (похідне) *Галицыно*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 334), блр. (похідне) *Га́лічына* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 95), болг. *Галица* (Илчев 125), *Галица* — чол. ім'я (Заимов 60) ~ укр. діал. *га́лиця орн.* 'кавка, *Corvus monedula* L.' (ЕСУМ 1, 461) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 92).

***Galьka**: д.-руськ. Петръ *Галка*, 1300 р. (ПСРЛ II, 348), ст.-укр. Петро *Галка*, 1649 р. (Реєстр 134), укр. *Галка* (Редько 1, 187), *Галка* — сучасне прізвище («темна на вигляд»; СПУ 1, 221), ст.-рос. *Галка*, 1500 р. (Тупиков 102), Агафья *Галка*, 1595 р. (Веселовский 77), (похідне) *Галкино*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 107), рос. *Галкин* (ЖПТ), *Галка* — прізвище дівчини-

брюнетки (Вальтер, Мокиєнко 151), *Галкино*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 334), блр. *Галка* (Бірыла 99) ~ укр. *гálка орн.* 'кавка, *Corvus monedula* L.' (ЕСУМ I, 461), *чорний як галка* 'про чорняву людину' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *гálка* 'про чорноброву і чорновологу людину' (СРНГ 6, 114), блр. (порівняння) *чорны як галка* (Вислоўі 418) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 96–97).

Похідні від псл. **gava*

***Gava**: ст.-укр. Анѣдрушко *Гава*, 1649 р. (Реєстр 216), Іванъ *Кгава*, 1686 р. (АППС I, 204), укр. *Гава*, 1718 р. (ДІП I, 236), *Гава* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 28), *Гава* — сучасне прізвисько (СПУ I, 282), рос. *Гавин* (ЖПТ), пол. *Gawa* (SN III, 275) ~ укр. *гáва орн.* 'ворона, *Corvus corніх*', діал. *гáва* 'ворона' (ЕСУМ I, 446) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 110).

Похідні від псл. **ga(jь)vornъ*

***Ga(jь)vornъ**: ст.-укр. Іуан *Нauran*, 1607 р. (Чучка 129), укр. *Hawran*, 1787 р. (Чучка 129), *Гайворон* (СП 84), *Гавран* (Панцьо 99), (похідне) *Гайворони* — мікротопонім на Волині (Сл.ММВ I, 155), рос. *Гавран*, *Гайворон* (МО), болг. *Гарванов* (Илчев 127), макед. *Гавранов* (Речник ПКМ I, 231), серб. *Гавран* — чол. ім'я (Грковић 62), хорв. *Gavran* (Leksik 184), словн. *Gavran* (ZSSP 156), ст.-пол. *Gauron*, 1386 р., Nicolai *Gawron*, 1447 р. (SSNO II, 89, 90), *Gawron*, 1608 р. (Bubak I, 113), пол. *Gawron*, *Hawron* (SN III, 282; IV, 74), *Gawron* — прізвисько («та ciemne włosy i długi nos»; Mrózek 55), ст.-чеськ. Jan *Hawran*, 1473 р. (наводиться за: Profous I, 600), чеськ. *Havran* (ЧП), (похідне) *Havraň* — ойконім, який виводять із антропоніма *Havran* + присвійний суфікс -*ъ* (Profous I, 600), ст.-словц. *Hauran*, 1286 р. (HSSJ I, 401), словц. *Havran* (TZ Bratislava 109).

Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *гайворонъ* 'гайворон' (СУМ I, 182), укр. *га́йворон орн.* 'грак, *Corvus frugilegus* L.', діал. *га́ворон* 'т. с.' (ЕСУМ I, 451–452), чеськ (порівняння) *bílý jako havran*; *vlasý černé jako havran* (Kott I, 414) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 88–89).

Похідні від псл. **golobъ* / **golobъ*

***Golobъ** / ***Golobъ**: ст.-укр. *Голубъ*, 1581 р. (Торгівля 187), Іван *Ноѣуб*, 1604 р. (ОО 131), укр. *Голубъ*, 1718 р. (ДІП I, 211), *Голуб* —

сучасне прізвище (Новикова 201), *Голуб* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 106), *Голуби* — родинне прізвисько (с. Ремчиці Сарненськ. р-ну Рв.; ОАІУМ), (похідні) *Голуби* (4), *Голубів*, *Голубівка* (17) — ойконіми в різних регіонах, *Голубова Гора*, *Голубова Долина* — мікротопоніми на Волині (Сл.ММВ 1, 177), *Голуби* (4), *Голубів*, *Голубівка* (17) — відантропонімні ойконіми, ст.-рос. Івашко *Голубь*, Бориско *Голубевъ*, 1495 р. (Тупиков 112, 519), (похідне) *Голубово*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 189), рос. *Голубев*, *Голубов* (ЖПТ), *Голубь* — прізвисько («прозвище юноши по фамилии *Голубевъ*»; Вальтер, Мокиєнко 167), (похідні) *Голубева* (2), *Голубево* (4), *Голуби* (3), *Голубово* (25) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 414–415, 417), *Голубев Дол*, *Голубев Родник*, *Голубев Колодець*, *Голубево* (2) — мікротопоніми і мікрогідроніми в Нижегородській обл. (Климкова 1, 255–256), ст.-блр. Ждан *Голуб*, 1567 р., блр. *Голубь*, 1730 р. (Бірыла 1966: 206), *Голуб*, *Галуб* — сучасні прізвища (Бірыла 113), (похідні) *Галубова*, *Галубы* — ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 96, 110), *Галубы* — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 64), *Галубоўка* — на Гомельщині і Могильовщині (Рап. Гом. 49; Рап. Маг. 48), болг. *Гълъб* (Илчев 147), *Гълъб*, XIV ст. — чол. ім'я (Заимов 74), (похідні) *Гълъбовата могила* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 101), *Гълъбов рид*, *Гълъбова орница*, *Гълъбов сечак* — в Пернишко (Велев 131), серб. *Голуб* — чол. ім'я (Грковић 66), *Голубов* (Ђапић 1967а: 228), хорв. *Golub*, *Golup* (Leksik 194, 195), словн. *Petrus dictus Golop*, 1421 р. (Merkù 408), *Golob*, 1447–1448 рр. (SL 37), *Golob*, 1885 р. (Malnar 54), ст.-пол. *Martinus Golamb*, 1419 р. (SSNO II, 157), пол. *Gołab*, *Gołqb*, *Gołęb*, *Gołub*, *Gołyb* (SN III, 422, 424, 426, 429, 430), *Golomb*, *Golob*, *Gollob*, *Gollub* (Lexikon 1, 206), *Gołqb* — прізвисько («od charakterystycznych ruchów głowy», «ma siwe włosy»; Mrózek 56), чеськ. *Holub*, 1801 р. (АЇ XXV, 435), *Holub* — сучасне прізвище (ЧП), *Holubov* — відантропонімний ойконім (Profous I, 672), словц. *Holup*, 1769 р. (Krištof 174), *Holub* (TP 112), н.-луж. *Gołb* (Wenzel 131), з якими типологічно співвідносний лит. антропонім *Balañdis* < *balañdis* 'голуб' (LPŽ I, 166).

Щодо мотивації пор. ст.-укр. *голубь*, *голубь* 'голуб' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 10–11), (порівняння) *сивий як голуб* 'про сивочолу людину' (Юрченко, Івченко 39), *лагідний як голуб сивий* (Доброльожа 2003: 136), блр. (порівняння) *сівы як голуб* (Выслоўі 382) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 215–216).

Суфіксальні похідні:

***Golqbe**, **-ete**: укр. (похідне) *Голуб'ятин* — ойконім у Житомирській обл., рос. *Голубяттов* (ЖПТ), болг. *Гълъбе*, XVIII ст. — чол. ім'я (Займов 74), *Гълъбят* — родове ім'я (Ковачев 2001: 117) ~ ст.-укр. *голуба* 'голуб'я' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 11) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 215).

***Golobica**: рос. *Голубицин* (ЖПТ), болг. *Гълъбица* — жін. ім'я, XVIII ст. (Займов 74), серб. *Голубица* — жін. ім'я (Грковић 237), словн. *Cholobica*, 1362 р. (Merkù 88), *Golobica* (ZSSP 168), пол. *Gołębica* (SN III, 426), *Gołębica* — прізвисько («jest łagodna»; Mrózek 56), словц. *Holubica* (TZ Bratislava 117) ~ ст.-укр. *голубица*, *голубиця*, *голубица* 'голубиця, голубка' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 10) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 215).

***Golubьsь**: ст.-укр. *Голубець*, 1565 р. (Тупиков 112), Iwan *Hołubiec*, 1620 р. (ОО 205), укр. *Holubiec*, 1787 р. (Чучка 151), *Голубець* — сучасне прізвище (Новикова 206), *Голубець* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 250), *Голубці* — відантропонімний ойконім на Сумщині, ст.-рос. Ларка *Голубцовъ*, 1615 р. (Тупиков 519), (похідне) *Голубцово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 64), рос. *Голубцов* (ЖПТ), *Голубец* — прізвисько («прозвище ученика по фамилии Голубев»; Вальтер, Мокиенко 167), (похідні) *Голубцево* (2), *Голубцев Починок*, *Голубцы* (2) — назви поселень (RGN II, 417), ст.-блр. Гаврило *Голубець*, 1566 р. (ДМА I, 359), блр. *Галубец* (Бірыла 113), пол. *Gołębiec*, *Gołubiec* (SN III, 426, 429), ст.-чеськ. Jan *Holubec*, 1655 р. (АЇ XXIX, 285), чеськ. *Holubec* (ЧП), (похідне) *Holubeč* — ойконім < антропоніма *Holubec* + *-j-* (Profous I, 672), словц. *Holubec* (TZ Bratislava 117) ~ **golubьsь* (ЕССЯ 6, 218).

***Golqbikь**: рос. *Голубик* (МО), ст.-пол. *Gołębik*, 1684 р. (Bubak I, 122), ст.-чеськ. Petr *Holubík*, 1661 р. (АЇ XXIII, 363).

***Golqbьkь**, ***Golqbьka**: укр. *Голубка* — сучасне прізвище (Новикова 201), *Голубка* (Чабаненко ПНН 1, 106), *Голубок* (СПУ 1, 250) — сучасні прізвиська, *Голубкове* — ойконіми в Запорізькій і Сумській обл., ст.-рос. Гришка Матвеевъ сынъ *Голубокъ*, 1631 р. (Тупиков 112), рос. *Голубков*, *Голубкин* (ЖПТ), *Голубок* — прізвисько (Вальтер, Мокиенко 167), *Голубково* (15 фіксацій) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN II, 416), ст.-блр. Радко *Голубок*, 1660 р. (Усціновіч 1975: 122), блр. *Галубок* (Бірыла 113), *Галубка* (Памяць Петр. 515), (похідне) *Галубкі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін.

66), болг. *Гълѣбка* (Илчев 147), серб. *Голупка* — жін. ім'я (Грковић 237), ст.-пол. *Paschko Golambek*, 1419 р. (SSNO II, 157), *Sobestyan Gořabek*, 1665 р. (Мутник 101), пол. *Gořabek*, *Gořembek*, *Gořembka*, *Gořabek*, *Gořabka*, *Gořebek*, *Gořebka*, *Gořubek*, *Gořubek* (SN III, 423, 424, 426, 427, 429, 430), *Gořabek* — прізвисько («*hoduje gořebie*», «*często się zakochuje*»; Mrózek 56), ст.-чеськ. *Holoubek*, 1519 р. (АЧ XXI, 520), *Alžběta Holubka*, 1655 р. (АЧ XXIX, 283), чеськ. *Holubek*, *Holubka* (ЧП), (похідне) *Holoubkov* — ойконім, відомий з 1379 р. (Profous I, 670), словц. *Holubek*, *Holúbek* (TZ Bratislava 117), луж. *Golubk* (Wenzel II/1, 116) ~ ст.-укр. *голубка* 'голубиця, голубка', *голубокъ* 'голубок' (СУМ XVI—XVII ст. 7, 10), укр. (порівняння) *мила як голубка* (Доброльожа 2003: 43) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 216—217).

***Golobar**': укр. *Голубар* (Новикова 206), болг. *Гълбаров* (Илчев 147), (похідні) *Гълбарьовото* — мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 176), *Гълбарьо(в) връх (връф)*, *Гълбарови оре(х)и* — мікротопоніми в Панагюрско (Заимов Панагюрско 91), хорв. *Golubar* (Leksik 195), словн. *Golobar* (ZSSP 168), пол. *Golembiarz*, *Gołębiarz* (SN III, 426), *Gołębiarz* — прізвисько («*hoduje gołębie pocztowe*»; Mrózek 55), ст.-чеськ. *Holubars*, 1412 р. (Gebauer I, 456), чеськ. *Holubář* (ЧП), ст.-словц. *Jan Holuber*, 1543 р. (HSSJ I, 426) ~ укр. *голубár* 'хто розводить, тримає голубів' (СУМ II, 118), діал. *голуб'яр* (ЕСУМ I, 555), болг. *гълбár* 'голубовод, голуб'ятник' (Стоянов 139), макед. *гулабар*, діал. *галабар* 'голуб'ятник; любитель голубів' (Гавриш 91, 109), схв. *golúbâr* 'хто опікується голубами' (Rječnik III, 260), серб. діал. *голубár* 'хто розводить голубів' (Елезовић I, 103), словн. *golobár* 'продавець голубів' (Pleteršnik I, 227), чеськ. *holubář* 'голубар, голуб'ятник' (ЧУС I, 181), ст.-словц. *holubiar* 'хто розводить голубів' (HSSJ I, 426), в.-луж. *hołbjer* 'т. с.' (Трофимович 54), н.-луж. *gółubjař* 'т. с.' (Muka I, 291).

***Golubitj**: хорв. *Golubić* (Leksik 195), словн. *Andreas de Cholubich*, 1404 р. (Merkù 408).

Похідні від псл. **gosь*

***Gosь**: укр. *Huś*, 1704 р. (АЮЗР III/2, 612), *Husz*, 1715 р. (Чучка 166), *Гусь* — сучасне прізвисько (СП 109), *Гусь* — сучасне прізвисько («*ходить, як гусак*»; Чабаненко ПНН I, 119), ст.-рос. *Якимко Гусь*, 1495 р. (Тупиков 124), *Коземка Гусев*, 1682 р. (Полякова 68), (похідні) *Гусев*, 1551—54 рр. — назва починка (ПМТ 161), *Гусево*,

XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 220), рос. *Гусев* (ЖПТ), *Гусь* — прізвисько: 1. < прізвища *Гусев* (Кушкова 29); 2. «похож на гуся» (Боброва 64), (похідні) *Гусева* (4), *Гусево* (45 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 620–621), блр. *Гусь* (Бірыла 122), ст.-пол. *Mathias Ganz*, 1385 р. (SSNO II, 104), пол. *Gąś*, *Geś* (SN III, 292, 323), *Geś* — прізвисько («ma długą szyję»; Mrózek 55), чеськ. *Hus* (ЧП) ~ *ty huso (hloupá jako hus)* (Kott I, 511), луж. *Hus* (Wenzel II/1, 159) ~ **gōsь* (ЭССЯ 7, 88–89).

Суфіксальні деривати:

***Gōsьjь**: рос. *Гусьев* (БК 590) — патронім від *Гусий*, хорв. *Gusi* (Leksik 210), пол. *Gąsi* (SN III, 290) ~ ст.-укр. *гусий* ‘гусячий’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 120), укр. діал. *гусый* ‘гусячий’ (Панцьо 2015: 50) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 89).

***Gōse, -etę**: укр. (гібридне) *Гусенята* — родинне прізвисько («всі у родині невисокого росту»; СПУ 1, 277), (похідне) *Гусятин* — ойконім у Тернопільській обл., рос. *Гусятина ж.* (МО), блр. *Гусёнак* (Бірыла 122), болг. *Гусе*, *Гъсе* (Илчев 146, 149), ст.-пол. *Ganscha*, 1252 р., *Gansya*, 1420 р. (SSNO II, 92), пол. *Gąsia* (SN III, 290), чеськ. *Husa* (ЧП) ~ ст.-укр. *гуся*, *гуса* ‘гуся, гусеня’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 122), укр. діал. *гу́ся* ‘гусеня’ (Сабадош 55) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 83).

***Gōsakъ**: ст.-укр. Стецько *Гусакъ*, 1578 р. (УП 1, 262), Marton *Huszak*, 1648 р. (Чучка 166), укр. *Huszak*, 1720 р. (Чучка 166), *Гусакъ*, 1754 р. (АК 2, 73), *Гусак* — сучасне прізвище (СП 109), *Гусак* — сучасне прізвисько («високий і довгоший»; «має довгий ніс»; Чабаненко ПНН 1, 118), *Гусаки*, *Гусаків*, *Гусакове* — відантропонімні ойконіми на Полтавщині, Львівщині, Черкащині, ст.-рос. (похідне) *Гусаково*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 132), рос. *Гусаков* (ЖПТ), *Гусак* — прізвисько (Гузнова 238), *Гусаки*, *Гусаково* (3) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN II, 618, 619), ст.-блр. *Гусакъ* Солодуша, 1566 р. (ДМА I, 364), блр. *Гусак*, 1747 р. (Бірыла 1966: 209), *Гусак* — сучасне прізвище (Бірыла 122), *Гусак* — прізвисько пронозливої людини (Трухан 169), (похідні) *Гусакі*, *Гусакова* — ойконіми у Вітебській обл. (Рар. Віц. 118), хорв. *Gusak* (Leksik 210), слвн. *Gosak* (ZSSP 172), пол. *Gąsak*, *Geśak* (SN III, 289, 322), чеськ. *Husák* (ЧП), слвц. *Husák* (TZ Bratislava 128), в.-луж. *Husak* (Wenzel II/1, 159), н.-луж. *Gusak* (Wenzel 124) ~ укр. діал. (порівняння) *надувся як гусак* ‘сварливий, злий’, *гордий як гусак*, *поважний як гусак* ‘чванливий’, *босий як гусак* ‘бідний’,

ходить як гусак (Доброльожа 2003: 40, 69, 71, 118, 128), рос. діал. *гусáк* 'прізвисько високого хлопчача' (СРНГ 7, 239), *как гусак* 'про гордовиту, пихату, чванливу особу' (Мокиєнко, Никитина 157), блр. (порівняння) *выцягвае шыю як гусак* (Выслоўі 299) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 82–83: **gosakъ*).

***Госька**: ст.-укр. Хведор *Гуска*, 1576 р. (ОО 47), укр. *Huska*, 1772 р. (Чучка 167), *Гуска* – сучасне прізвисько (СП 109), *Гуска ж.* – сучасне прізвисько («висока, з довгою шиєю і світлим волоссям», «хода схожа на гусячу»; СПУ 1, 277), ст.-рос. Максимко *Гуска*, 1495 р. (Тупиков 123), Левонко *Гускин*, 1594 р. (Анпилогов 1967: 217), рос. *Гускин* (ЖПТ), *Гускино* – відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Псковській губ. (RGN II, 623), ст.-блр. Івань *Гускинъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 492), болг. *Гьска* (Илчев 149), хорв. *Guska* (Leksik 210), ст.-пол. Albertus dictus *Ganska*, 1296 р. (Taszycki 101), *Ganska*, 1421 р. (SSNO II, 93), *Gaska*, 1650 р. (Bubak I, 115), пол. *Gaska*, *Geska* (SN III, 291, 323), *Gaska* – прізвисько («ma długa szyję»; Mrózek 55), чеськ. *Húska* (ЧП), слвц. *Huska*, *Húska* (TP 117), луж. *Huska* (Wenzel II/1, 159) ~ укр. діал. *гúска* у словосполученнях *безмóзгла гúска* 'про нерозумну жінку', *ходíти як гúска* 'про ходу жінки, яка очікує дитину' (Мацюк 2020: 131), *товстий як гуска во-сени*, *біжить як гуска* (Доброльожа 2003: 103, 129). Див. ще (ЭССЯ 7, 88: **gosъka*).

***Госынь**: ст.-рос. Семен *Гусыня*, 1614 р. (Веселовский 92), рос. *Гусынин* (ЖПТ), *Гусыня* – прізвисько (Гузнова 238), (похідне) *Гусынино* – назва поселення в колишній Ярославській губ. (RGN II, 624) ~ **gosyni* (ЭССЯ 7, 83).

***Гос'ар'ь**: укр. *Гусар'* (Дуйчак 95), рос. *Гусарев*, *Гусарь* (ЖПТ), *Гусяров* (МО), блр. *Гусар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 209), *Гусараў* (Бірыла 122), болг. *Гьсаров* (Илчев 149), слвн. *Gosar* (ZSSP 172), пол. *Gąsiarz*, *Geśiarz* (SN III, 290, 323), чеськ. *Housar* (ЧП), ст.-слвц. *Gyryk Huser*, 1554 р. (HSSJ I, 458), слвц. *Husar*, 1769 р. (Krištof 205), н.-луж. *Gusar'* (Wenzel 143) ~ укр. діал. *гуся́р* 'пастух гусей' (ЕСУМ I, 627–628), болг. *гъсáр* 'доглядач гусей' (БРР 125), слвн. *gosár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 248), чеськ. *husar'* 'т. с.' (Kott I, 511), ст.-слвц. *husár*, *húser* 'пастух гусей' (HSSJ I, 458), діал. *husǎr* 'гусяр' (Orlovský 110), *husiar* 'пастух гусей' (SSN I, 644), в.-луж. *husar* 'пастух гусей' (Трофимович 61), н.-луж. *husar'* 'т. с.' (Muka I, 342).

***Gqserъ**: болг. *Гусеров* (Илчев 146), ст.-пол. *Petro Ganszor*, 1392 р. (SSNO II, 93), *Gqsiur*, 1654 р. (Bubak I, 115), пол. *Gonsior*, 1850 р. (Magda-Czekaj 45), *Gasior*, *Gqsiur*, *Gqsiór*, *Gqsiur*, *Gensior*, *Geşior* (SN III, 269, 291, 307, 323), *Gqsiur* — прізвисько («od układu warg», «jest opryskliwy»; Mrózek 55), чеськ. *Huser*, *Hüser* (ЧП), в.-луж. *Husor*, н.-луж. *Gusor* (Wenzel II/1, 159) ~ **gqserъ* (ЭССЯ 7, 82–83).

Похідні від псл. **gračь*

***Gračь**: ст.-укр. Мусій *Грачъ*, 1565 р. (Тупиков 524), укр. *Грач* (СП 102), *Грачівка* — відантропонімний ойконім на Харківщині, ст.-рос. *Грач*, 1457 р. (АЖЗХ 50), *Грачъ*, 1539 р., Ефимко *Грачевъ*, 1671 р. (Тупиков 118, 524), рос. *Грачев* (ЖПТ), *Грач* — прізвисько («высокий, горбатый, носатый и взгляд птицы»; Боброва 63), (похідні) *Грачева* (5), *Грачево*, *Грачевка* (37 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (RGN II, 535), блр. *Грач* (Бірыла 116), ст.-пол. *Paulo Gracz*, 1459 р. (SSNO II, 194), пол. *Gracz* (SN III, 481) ~ рос. (чёрный) *как грач* ‘про чорноволосого смаглявого чоловіка’ (Мокиенко, Никитина 150), блр. (порівняння) *чорны як грач* (Выслоўі 418) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 100).

***Gračikъ**: рос. *Грачиков* (ЖПТ), пол. *Graczyk*, *Hraczyk* (SN III, 481; IV, 169).

***Gračькъ**: рос. *Грачков* (ЖПТ), хорв. *Graček* (Leksik 198), пол. *Graczek*, *Hraczek* (SN III, 481; IV, 169) ~ рос. діал. *чѣрен как грачѣк* ‘про брудну, неохайну дитину’ (Мокиенко, Никитина 150).

***Gračitъ**: хорв. *Gračić* (Leksik 198).

Похідні від псл. **grakъ*

***Grakъ**: ст.-укр. Івашко *Грак*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), укр. *Грак* (Редько 1, 242), *Грак* — сучасне прізвисько («чорне волосся на голові і довгий гострий ніс»; Чабаненко 1, 111), (похідні) *Гракове* (2) — ойконіми на Харківщині, рос. *Граков* (ЖПТ), блр. *Грак*, 1746 р. (Бірыла 208), *Гракаў* (Памяць Лоеўск. 495), *Грак* — прізвисько темноволосого чоловіка (Кунцэвіч 2014: 114), (похідні) *Гракоўка* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 55), *Гракава*, *Гракова* — на Вітебщині (Рап. Віц. 113), хорв. *Grak* (Leksik 199), пол. *Grak* (SN III, 486) ~ укр. діал. (порівняння) *дурний як грак* (Доброльожа 2003: 9), блр. (порівняння) *худы як вясновы грак*, *чорны як грак* (Выслоўі 413, 418) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 102–103).

Похідні від псл. **gǫrdlica*

***Gǫrdlica**: ст.-укр. *горлиця* велецкы(и), 1422 р. (УГ XV ст. 66), укр. *Горлиця* (СП 99), *Горлиця ж.* — сучасне прізвисько («має дуже тонкий голос»; СПУ 1, 255), рос. *Горлицин* (ЖПТ), *Горлицыно* — відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN II, 482), болг. *Гурлица* < діал. *гурліца* ‘горлиця’ (Илчев 146), *Гурлица*, *Гърлица* — особові імена (Заимов 73, 75), слвн. *Grlica* (ZSSP 68), ст.-пол. *Johannes Gardelicza*, 1371–1374 pp. (SSNO II, 82), чеськ. *Hrdlica* (ЧП), слвц. *Hrdlica* (TZ Bratislava 123) ~ ст.-укр. *горлиця*, *горлиця* ‘горлиця’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 30), укр. діал. як *гѳрлиця* ‘про вродливу дівчину’ (Мацюк 2013: 117) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 203–204: **gǫrdlica*).

Похідні від псл. **gylb*

***Gylb**: ст.-укр. *Hil*, 1615 р. (ОВ 230), укр. *Гиль*, *Гиль* (Новикова 193, 195), *Гиль* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 239), ст.-рос. Бориско *Гилев*, 1579 р. (Полякова 58), Семейка *Гилев*, 1624 р. (Парфенова 110), рос. *Гилев* (ЖПТ), блр. *Гиль* (Бірыла 108), (похідні) *Гілі* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 106), *Гілёўка* — в Мінській обл. (Рап. Мін. 72), ст.-пол. *Venceslaus Gyl*, 1394 р. (SSNO II, 118), *Gil*, 1660 р. (Bubak I, 116), пол. *Gil*, *Hil* (SN III, 349; IV, 116), чеськ. *Hýl* (ЧП), ст.-слвц. *Johanue Hyl*, 1505 р. (HSSJ I, 462), слвц. *Hýl* (TZ Bratislava 130) ~ укр. діал. *гиль*, *гиль орн.* ‘снігур’ (ЕСУМ 1, 506), блр. (порівняння) *чырвоны як гіль* (Выслоўі 420), чеськ. *tá na nose hýla* (*tá omrzlý, červený nos*) (Kott I, 516) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 221).

Похідні від псл. **jъvьlga*

***Jъvьlga**: ст.-укр. Івашко *Іволга*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 423), укр. *Іволга*, 1708 р. (Універсали Мазепи 537), *Іволга* (КПУ Сум. 3, 90), рос. *Иволга*, *Иволгин* (ЖПТ), (похідні) *Иволгина*, *Иволгина Гора*, *Иволгино*, *Иволгинской* — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 594).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. *ви́во(л)га* *galbula*, 1642 р. (Славинецький 205), укр. *іволга* ‘іволга’ (Грінченко 2, 195), діал. *івол* ‘вивільга, Ogiolus’ (Горбач Ступно 27), *івва* ‘іволга’ (Дейниченко 36), рос. діал. *іволга* ‘пройда, пройдисвіт’ (СРНГ 12, 60), блр. діал. *івол ч.*, *іволá ж.* ‘іволга’ (Кучук, Малюк 49) та ін. (ЭССЯ 8, 251: **jъvьlga*).

Похідні від псл. **kan'a*, **kanь*

Апелятив **kan'a* реконструйовано в (Булаховский 101; ЭССЯ 9, 142; ЕСУМ 2, 367). У сфері антропонімії його континують: укр. *Каня*, 1718 р. (ПГП 107), *Каніа*, 1772 р. < *кánя* 'мала сова', 'канюк' (Чучка 248), *Каня* – сучасне прізвище (Панцьо 105), *Каня* – сучасне прізвисько («з довгими і худими ногами»; СПУ 2, 29), ст.-рос. Оедко Гаврилов *Канин*, 1666 р. (Веселовский 565), рос. *Каня*, *Канин* (МО), (похідні) *Канино* (5 фіксацій), *Канино Большое*, *Канино Малое* – ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 40), *Канино Болото* – гелонім у Нижегородській обл., пов'язаний з антропонімом *Каня* (Климкова 2, 20), хорв. *Kanja* (Leksik 280), ст.-пол. *Miszko Kanya*, 1415 р. (SSNO II, 529), *Albertus Kania*, 1668 р. (Magda-Czekaj 60), пол. *Kania*, *Kanja*, *Kanya* (Lexikon 1, 304), чеськ. *Káňa* (ЧП) ~ *chodí jako mokrá káně* (Kott I, 665), ст.-слвц. *Kana*, 1323 р., *Mateg Kanie*, 1520 р., *Georgius Kanya*, 1572 р. (HSSJ II, 20), слвц. *Kaňa* (TZ Trnava 153), в.-луж. *Kanja* (Wenzel 196), н.-луж. *Kaňa* (Wenzel II/1, 186) < ***Kan'a**.

Про потенційність варіанта ***Кань** свідчать: ст.-укр. Макар *Канев*, 1654 р. (РПП 78), літописний *Канів* – ойконім на Черкащині, *Канівка* – на Хмельниччині, рос. *Канев* (ЖПТ), (похідне) *Каневка* – ойконім у колишній Архангельській губ. (RGN IV, 39), блр. (похідне) *Канево* – ойконім у Вітебській обл. (Пап. Віц. 185), слвн. (вторинне) *Kanjc* (ZSSP 250), пол. *Kań* (SN IV, 477), чеськ. *Kaň* (Moldanova 80), н.-луж. *Kańow* (Wenzel 196).

Суфіксальні деривати:

***Kanica**: рос. *Каница*, *Каницин* (МО), ст.-пол. *Canitza*, 1403 р. (SSNO II, 529), пол. *Kanica* (SN IV, 472), *Kaniža* (Lexikon 1, 305).

***Kaniкь**: рос. *Каников* (МО), пол. *Kanik* (SN IV, 472), чеськ. *Kaňik* (ЧП).

***Kan'akь**: рос. *Каняков* (Донецьк. обл.), ст.-пол. *Kaniak*, 1634 р. (Bubak I, 156), пол. *Kaniak* (SN IV, 471), чеськ. *Kaňák* (ЧП), слвц. *Kaňák* (TZ Trnava 153), а також слов'ян. *Канякъ* (Магницький 50), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон, очевидно, від волзьких болгар ~ **kan'akъ* (ЭССЯ 9, 143).

***Kan'ukь**: ст.-укр. *Stecz Kaniuk*, 1602 р. (Чучка 248), укр. *Канюк*, 1749 р. (Чучка 248), *Канюк* – сучасне прізвище (СП 168), *Канюк* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 29), ст.-рос. *Канюк*, 1545 р. (Веселовский 133), рос. *Канюков* (ЖПТ), (похідні) *Канюки*, *Канюков*, *Каню-*

кова — назви поселень у колишній Пермській губ. (RGN IV, 43), блр. *Канюки* — відантропонімний ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN IV, 43), хорв. *Kanjuch*, *Kanjuk*, (вторинне) *Kanjugović* (Leksik 280), пол. *Kaniuch*, *Kaniuk* (SN IV, 473), чеськ. *Kaňuk* (ЧП), словц. *Kaňuch*, *Kaňuk* (TZ Trnava 153) ~ укр. *кани́ок орн.* 'птах родини яструбових' (ЕСУМ 2, 367), рос. діал. *кани́ок* 'надоїдливий прошак, жебрак' (СРНГ 13, 48) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 143).

***Канька**: укр. *Канька* (м. Донецьк), рос. *Канькин* (МО), хорв. *Kanjka* (Leksik 280), пол. *Kańka* (SN IV, 477), чеськ. *Kaňka* (ЧП).

***Кани́ть**: рос. *Каничев* (МО), блр. (похідне) *Каничы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 85), словн. *Kanič* (ZSSP 250), пол. *Kanicz* (SN IV, 472).

Похідні від псл. **kava*

***Кава**: укр. *Кава* (Глуховцева 1, 297), *Кава* — сучасне прізвисько («темноволоса»; СПУ 2, 20), рос. *Кавин* (ЖПТ), ст.-пол. *Jadam Kawa*, 1610 р. (Bubak I, 161), ст.-чеськ. *Kawa* (Gebauer II, 24), н.-луж. *Kawa* (Wenzel 201) ~ ст.-укр. *кава* 'галка' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 4), укр. діал. *ка́ва* 'галка, сива ворона' (ЕСУМ 2, 335) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 165).

***Кавька**: ст.-укр. *Kawka*, 1449 р. (Чучка 244), давид *ка(в)ка*, 1576 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 5), укр. *Kauka*, *Kawka*, XVIII ст. (Красовський 76), *Кавка* (Новикова 344), *Кавка* — сучасне прізвисько (Дуйчак 295), рос. *Кавкин* (ЖПТ), ст.-блр. Демидъ *Кавка*, 1598 р. (Тупиков 170), Филип Захаринич *Кавка*, 1683 р. (Бірыла 1966: 217), словн. *Kavka* (ZSSP 256), ст.-пол. *Jacobus Kawka*, 1607 р. (Mytnik 135), пол. *Kawka*, *Kafka*, *Kaffka* (Lexikon 1, 318), ст.-чеськ. *Jan Kavka*, 1542 р. (АС XX, 465), чеськ. *Kafka*, *Kavka* (ЧП), ст.-словц. *Sauca*, 1138 р., *Ladislao Kawka*, 1492 р. (HSSJ II, 37), словц. *Kafka* (TZ Bratislava 151), *Kavka* (TZ Trnava 107), н.-луж. *Kawka* (Wenzel 201) ~ ст.-укр. *кавка* 'галка' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 4—5), укр. діал. *ка́вка* 'галка, сива ворона' (ЕСУМ 2, 335) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 166).

Похідні від псл. **kavornъ*

***Каворнъ**: рос. *Кавранов* (МО), хорв. *Kavran* (Leksik 287), словн. *Kavran* (ZSSP 256) ~ укр. діал. *ка́ворон* 'грак, *Corvus frugilegus*' (ЕСУМ 2, 335) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 166).

Похідні від псл. **kleskъ* / **klestъ*

***Kleskъ** / ***Klestъ**: ст.-рос. Андрюшка *Клестов*, 1579 р., Ивашка Григорьев сын *Клест*, 1623 р. (Полякова 104), Трофимко *Клестов*, 1629 р. (КВ 205), рос. *Клестов* (ЖПТ), (похідні) *Клесково*, *Клестово* (8 фіксацій), *Клестовы*, *Клесты* — назви поселень у різних регіонах (RGN IV, 193–194), слвн. *Kleseki* (ZSSP 268), можливо, пол. *Kleski* (SN IV, 658) ~ укр. діал. *клест*, *кляс орн.* ‘шишкар, *Loxia curvirostra* L.’ (ЕСУМ 2, 459) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 13).

Похідні від псл. **kľvačъ*

***Kľvačъ**: рос. *Клевачев* (ЖПТ), болг. *Кълвачев*, *Кълвачов* (Илчев 289), чеськ. *Kľvač* (ЧП), слвц. *Kľvač* (TZ Bratislava 164) ~ болг. *кълвач* ‘дятел’ та ін. (ЭССЯ 10, 82).

Похідні від псл. **kniga*

***Kniga**: ст.-укр. Дмитро *Книга*, 1691 р. (ПКСП 79), укр. *Книга* (Новикова 388), *Книга* — прізвисько (ОАІУМ, запис 1967 р.), ст.-рос. Микула Федоровъ сынъ *Книгинъ*, 1554 р. (Тупиков 574), рос. *Книга*, *Книгин* (МО), (похідне) *Книгино* — ойконім у колишній Олонечській губ. (RGN IV, 227), ст.-блр. Иванко *Книга*, 1647 р. (Бірыла 1966: 221), блр. *Книга*, 1797 р. (BC I, 396), *Кніга* — сучасне прізвище (Бірыла 209), пол. *Kniga* (SN V, 25), чеськ. *Kniga*, *Kniha* (ЧП) ~ укр. *кніга* ‘чайка, *Vanellus vanellus*’ (ЕСУМ 2, 473), чеськ. *kniha* ‘чайка’ (Kott I, 711) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 84).

Похідні від псл. **kobuzъ*

***Kobuzъ**: укр. *Кобузенко* (Глуховцева 1, 332) — патронім на -енко, *Кобус* (Горпинич, Корнієнко 105), *Кебуз* (Редько 1, 453), ст.-рос. Василий Ананьич *Кобузов*, 1492 р. (Веселовский 145), Кулага *Кобузов*, 1594 р. (Анпилогов 1967: 248), рос. *Кобузов* (ЖПТ), блр. *Кобузи* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Реп. Мін. 135), пол. *Kobuz* (SN V, 37) ~ укр. діал. *кóбуз орн.* ‘підсоколик, чеглик, *Hypotriorchis subbuteo* L.’ (ЕСУМ 2, 478) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 92).

Похідні від псл. **kobyсь*

Рефлекси псл. **kobyсь* ‘*Falco vespertinus* L.’ засвідчено в більшості слов'янських мов (ЭССЯ 10, 101–102; ЕСУМ 2, 442). Аналогічне явище спостережено й у сфері антропонімної лексики.

Пор.: ст.-укр. Васко *Кобець*, 1649 р. (Реєстр 71), укр. *Кѣбець*, 1762 р. (ПВЗ 36), *Кобец*, 1784 р. (ИСК 56), *Кобець* (СП 178), *Кобці* мн. — родинне прізвисько (СПУ 2, 65), (похідні) *Кобці*, *Кобцівка*, *Кобче* — ойконіми в Київській, Харківській, Волинській обл., *Кобці*, *Кобцев Гай* — мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 350), ст.-рос. Игнат *Кобцов*, 1499—1502 рр. (АСЭИ I, 539), Левонь *Кобець*, 1593 р., Гаврило *Кобцев*, 1655 р. (Тупиков 183, 575), (похідні) *Кобцево болото*, 1501—1502 рр. — гелонім у колишньому Костромському пов. (АФЗХ 225), *Кобцова*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Веневському пов. (ПКМГ I/2, 1580), рос. *Кобцев* (ЖПТ), ст.-блр. *Кобець* Яцута, 1540 р. (Усцінович 1975: 128), блр. *Кобец* (Бірыла 210), схв. *Кѡбѣц* (Речник IX, 685), хорв. *Кобс* (Leksik 303), ст.-пол. Махум *Кобыecz*, 1435 р. (SSNO III, 33), Naurillo *Kobecz*, 1684 р. (Mytnik 270), пол. *Kobec*, *Kobiec* (SN V, 31, 33) < ***Кобьсь**.

***Кобьсьікь**: рос. *Кобчик*, *Кобчиков* (МО), пол. *Kobczyk* (Lexikon 1, 340).

***Кобьсьітѣ**: ст.-укр. Мышко *Кобичь*, 1545 р. (АЮЗР IV/1, 42).

Похідні від псл. **kočetъ*

***Коčetъ**: укр. *Кочет* (м. Київ), *Кочетівка* — ойконім відантропонімного походження в Харківській обл., ст.-рос. Савка *Кочетовъ*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 1211), рос. *Кочетов* (ЖПТ), *Кочет* — прізвисько (СРНГ 15, 129), (похідні) *Кочетов*, *Кочетова* (3 фіксації), *Кочетовка* (29), *Кочетово* (4), *Кочеты* — назви поселень у різних регіонах (RGN IV, 489—490), пол. *Kocot*, *Koczot*, *Kotzot*, *Kozott* (Lexikon 1, 343) ~ укр. діал. *кѡчет* зоол. 'півень' (СБІ 342), рос. діал. *ходіть как кѡчет* 'про молодцюватого погордливого задерику, задаваку' (Мокиєнко, Никитина 302) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 106).

Похідні від псл. **kogutъ*

***Kogutъ**: ст.-укр. Иоа(н) кова(л) *когу(т)*, 1588 р., яско *кѡгѹтъ*, 1609 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 160), укр. *Когут*, 1718 р. (Чучка 273), *Кугутъ*, 1762 р. (ПВЗ 59), *Когут* — сучасне прізвище (СП 180), *Кугут* — прізвисько (с. Слобідка Городенківськ. р-ну ІФ; ОАІУМ), (похідні) *Когути* — ойконім на Львівщині, *Когутівка* (Сл.ММВ 1, 345), *Когутове поле* (Гнатишак 267) — мікротопоніми, рос. *Когут*, *Когутов* (МО), ст.-пол. Albertus *Cogut*, 1481 р. (SSNO II, 45), пол. *Kochut*, 1706 р., *Kogut*, 1763 р. (Bubak I, 172), *Kogut*, *Kohut* — сучасні

прізвища (SN V, 58, 59), *Kogut* — прізвисько («*jest niski*», «*ma grzywkę na grzebień*», «*jest zaczepny*», «*ma piskliwy głos*»; Mrózek 64), ст.-чеськ. *Kohút*, 1490 р. (АС XVII, 324), чеськ. *Kohout*, *Kohut*, *Kohůt* (ЧП), *Kohoutov* (2) — відантропонімні ойконіми (Profous II, 275), ст.-слвц. Martino *Kohwth*, 1505 р. (HSSJ II, 67), *Kohut*, 1715 р. (Křištof 174), слвц. *Kohút* (Bernát 89) ~ ст.-укр. *когутъ* 'півень' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 160), укр. діал. *когут* 'півень' (Никончук 192), *кугут* 'т. с.' (Дейниченко 47), чеськ. (порівняння) *chodí co uklibaný kohout* (Kott I, 717) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 107—108).

Похідні від псл. **kokošъ*

***Kokošъ**: ст.-укр. Benech filium *Kakas*, 1363 р., Janos *Kokos*, 1418 р. (Чучка 277), укр. *Кокош* (СП 181), ст.-рос. Федор *Кокош*, XV ст. (Веселовский 148), Гриша *Кокошев*, 1556 р. (Тупиков 579), рос. *Кокош*, *Кокошев* (МО), блр. *Кокаш* (Бірыла 211), болг. *Кокошев* (Илчев 264), макед. (вторинне) *Кокошовски* (Речник ПКМ I, 643), хорв. *Kokoš* (Leksik 306), слвн. *Kokoš* (ZSSP 278), пол. *Kokoš* (SN V, 64), *Kokosz* — прізвисько («*jest powolny*»; Mrózek 64), чеськ. *Kokeš*, *Kokoš* (ЧП), ст.-слвц. *Kokos*, 1218 р. (Bartek 116), слвц. *Kokoš* (TZ Bratislava 167), н.-луж. *Kokoš* (Мука III, 52) ~ укр. діал. *кокош* 'півень' (ЕСУМ 2, 506) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 115—116).

Похідні від псл. **kokotъ*

***Kokotъ**: укр. *Кокот* (Горпинич, Тимченко 129), ст.-рос. Михаил *Кокотов*, 1571 р. (Веселовский 148), рос. *Кокот*, *Кокотов* (МО), (похідні) *Кокотово* — назви поселень у колишніх Костромській і Псковській губ. (RGN IV, 296), блр. (похідне) *Кокатава* — ойконіми в Мінській і Могильовській обл. (Рап. Мін. 89; Рап. Маг. 92), макед. *Кокотова ж.* (Речник ПКМ I, 643), хорв. *Kokot* (Leksik 306), (похідне) *Kokoti* — ойконім (Im. т. 230), слвн. *Kokot* (ZSSP 278), ст.-пол. Nicolaus *Kokoth*, 1398 р. (SSNO III, 47), пол. *Kokot* (SN V, 64), *Kokot* — прізвисько («*jest agresywny, zapalczywy*», «*nosi wysoko spięte włosy*»; Mrózek 64), (похідне) *Kokotów* — ойконім (NMP V, 46), ст.-чеськ. Barta *Kokot*, 1324 р. (Profous II, 275), чеськ. *Kokot* (Svoboda 196), в.-луж., н.-луж. *Kokot* (Wenzel II/1, 204), а також слов'ян. Petir *Kokot*, 1377 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 64) ~ **kokotъ* (ЭССЯ 10, 117—118).

Похідні від псл. **korgujь*

Генезис псл. **korgujь* 'Acipiter та ін.' інтерпретують по-різному. Див. (ЭССЯ 11, 68–69 — з оглядом етимологічних версій). Аргументи щодо питомого походження континуантів цього архетипу див. (Козлова 237–238).

Є підстави для відновлення аналогічного праантропоніма ***Korgujь**: болг. *Крагуй*, *Крагуев* (Илчев 276), *Крагуй* — чол. ім'я (Займов 127), макед. *Крагуй* Цветко, 1570 р. (ТДок. V/5, 261), (вторинне) *Крагуєвиќ* (Речник ПКМ I, 691), (похідне) *Крагуеве* — мікротопонім (Иванова Словарь 331), серб. *Крагџи*, 1764 р. (Елезовић 1, 321), *Крагуж* — чол. ім'я (Грковић 114), (похідне) *Kraguievac* — назва поселення (Im. m. 24), хорв. (вторинне) *Kragujac* (Leksik 328).

Похідні від псл. **korgulь*

Псл. **korgulь* реконструйовано в (Козлова 1997: 239).

Стосовно антропонімних рефлексів пор., наприклад, хорв. *Kragulj* (Leksik 328), словн. *Cragul*, 1490 р., Andre *Kragul*, 1523 р. (Torkar 2020: 103), *Kragulj* — сучасне прізвище (ZSSP 294), пол. *Krogul*, *Krogull*, *Krogoll* (Lexikon 1, 384), (вторинні) чеськ. *Krahulík* (ЧП), словц. *Krahulec* (TZ Trnava 115) < ***Korgulь**.

Похідні від псл. **korstěľь* / **korstěľь*

Заголовні праформи реконструйовано в (ЭССЯ 11, 96–97). Пор. ще укр. діал. *коростіль* 'деркач, *Sorex pratensis* L.', *хоростіль*, *хорустіль* 'пастушок водяний, *Rallus aquaticus*' (ЕСУМ 3, 42), ст.-блр. *коростель* 'деркач' (ГСБМ 16, 31).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність праантропонімів ***Korstěľь** / ***Korstěľь** > ст.-укр. Василь *Коростель*, 1597 р. (Тупиков 199), Степанъ *Коростель*, 1618 р. (АЮЗР III/1, 249), укр. *Коростель*, 1784 р. (ИСП 8), *Коростель* (Рв.), *Коростиль* (Новикова 417), *Коростіль* (Редько 1, 515), (похідні) *Коростильово* — мікротопонім на Сумщині (Черепанова Микротоп. 144), *Коростелева* — ойконім у колишній Чернігівській губ. (RGN IV, 429), ст.-рос. Данила *Коростелев*, 1551–54 рр. (ПМТ 145), Івашка Михайлов сын *Коростель*, 1647 р. (Полякова 116), (похідні) *Коростелево*, 1539/40 р. — ойконім, *Коростелево*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 513), рос. *Коростель*, *Коростелев* (ЖПТ), (похідні) *Коростелева* (2), *Коростелево* (6), *Коростелев Починок*,

Коростелево Старое — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 429), ст.-блр. Івань *Коростель*, 1552 р. (АЮЗР VII/2, 627), блр. *Корасцелєў* (Бірыла 213), пол. *Chróścieł*, *Chróścieł* (SN II, 123), *Krościeł* (SN V, 299), чеськ. *Křístel* (ЧП), слвц. *Chriaštel'* (TZ Bratislava 132).

Похідні від псл. **kosъ*

Рефлекси орнітоніма псл. **kosъ* 'Turdus' відомі майже в усіх слов'янських мовах. Див. (ЕССЯ 11, 175–177).

Пор. також деякі поміна ргоргіа: ст.-укр. Юрій *Косъ*, 1574 р. (Тупиков 202), укр. *Кос* (СП 188), (похідні) *Косів* — ойконіми в Івано-Франківській і Тернопільській обл., *Косів Верх* — на Закарпатті, ст.-рос. *Косово*, XVI ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 261), рос. *Косов* (ЖПТ), (похідні) *Косово* (15) — назви поселень у різних регіонах (RGN IV, 453), блр. (похідні) *Косава* (2) — назви населених пунктів у Брестській і Вітебській обл. (Рап. Бр. 67; Рап. Віц. 202), *Косаўка* — в Мінській обл. (Рап. Мін. 136), болг. (похідні) *Косово* (4) — назви поселень (БЕР 2, 652), макед. *Косов* (Речник ПКМ I, 667), (похідне) *Kosovo* — ойконім (Im. m. 236), серб. (похідне) *Kosovo Polje* — ойконім (Im. m. 236), хорв. *Kos* (Leksik 317), (похідне) *Kosovo* — ойконім (Im. m. 236), слвн. *Stefanum dictum Cos*, 1447–1448 pp. (SL 37), *Koss*, 1672 р. (Malnar 74), *Kos* — сучасне прізвище (ZSSP 288), ст.-пол. *Georgio Koos*, 1455 р. (SSNO III, 92), пол. *Kos* (SN V, 178), чеськ. *Kos* (ЧП), *Kosov* — відантропонімний ойконім (Profous II, 319), слвц. *Kos* (TZ Bratislava 174), н.-луж. *Kós* (Wenzel 226). На основі цих фактів імовірна реконструкція праантропоніма ***Косъ**.

Похідні від псл. **kraščьka*

***Кращька**: укр. *Крячка* (Горпинич, Тимченко 147), (похідні) *Крячки* — ойконім на Хмельниччині, *Крячківка* — на Черкащині, рос. *Крячкин* (МО), *Крячкин* (ЖПТ) ~ **kraščьka* (ЕССЯ 12, 83).

Похідні від псл. **kračьva*

***Крачьва**: укр. *Краквенко* (Глуховцева 1, 362) — патронім із суфіксом *-енко*, ст.-рос. Степан *Кряквин*, 1556/57 р. (АСМ 1479–1571 pp.: 137), рос. *Краквин* (МО), *Кряквин* (ЖПТ) — патронім із суфіксом *-ин*, (похідне) *Кряквы* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN IV, 614) ~ укр. діал. *кракв́а* 'широкони́ска, *Anas clupeata* L.' (ЕСУМ 3, 125) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 93).

Похідні від псл. **krečetъ*

***Креґеть:** укр. *Кречет* (м. Дніпро), ст.-рос. *Кречет* Никулич Веляминов, XV ст. (Веселовский 164), рос. *Кречет*, *Кречетов* (ЖПТ), (похідні) *Кречетова*, *Кречетово* – назви поселень у колишніх Новгородській і Тверській губ. (RGN IV, 553), блр. *Крачаты* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 140), пол. (вторинне) *Kreczetowski* (SN V, 275) ~ ст.-укр. *кречетъ* ‘кречет’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 103), укр. *крéчѐт* ‘птах із родини соколиних, *Falco gyrfalco* L.’ (ЕСУМ 3, 87), діал. *крéчит орн.* ‘птах дерихвіст, *Glaucophrastus*’ (СБІ 349) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 111).

Похідні від псл. **krŭtŭgolъ*, **krŭtŭgolъ(jь)*

***Krŭtŭgolъ, *Krŭtŭgolъ(jь):** ст.-укр. Васи(л) *Крѹтоголо(в)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 152), укр. *Крутоголовий* (Новикова 441), *Крутигорова* (СП 195), рос. *Крутиголов* – сучасне прізвище, *Крутоголов* (ЖПТ), блр. *Крутагалоў* (Бірыла 220), пол. *Kręci głowa* (SN V, 284) ~ ст.-укр. *крутиголовъ* ‘птах крутиголовка’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 151) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 29, 32–33).

Похідні від псл. **krukъ*

Орнітонім **krukъ* ‘ворон, *Corvus corvus* L.’ реконструйовано в (ЕССЯ 13, 42; ЕСУМ 3, 108; див. також: Клепикова 183). Стосовно мотиваційних засад пор. ще укр. *чорний як крук* ‘про чорняву людину’ (Юрченко, Івченко 78).

Пор. також деякі його континуанти в антропонімній лексиці: ст.-укр. Бажько *Крукъ*, 1649 р. (Реєстр 159), укр. *Крук*, XVIII ст. (Красовський 391), *Крук* (СП 194), *Крук* – сучасне прізвище («темне волосся», «голосно кричить»; СПУ 2, 103), *Круки* – відантропонімний ойконім на Ровенщині, рос. *Круков* (МО), ст.-блр. Станиславъ *Крукъ*, 1640 р. (Усціновіч 1975: 131), блр. *Крук* (Бірыла 219), *Крук* – сучасне прізвище (Кулік 184) ~ блр. (порівняння) *чорны як крук* (Выслоўі 419), (похідні) *Крукі*, *Крукава Паляна* – ойконіми в Гомельській обл. (Рап. Гом. 93), *Крукі* – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 96), *Крукава* – в Мінській обл. (Рап. Мін. 141), *Крукі*, *Крукова*, *Крукоўка* – на Вітебщині (Рап. Віц. 207), болг. *Круков* (Илчев 279), хорв. *Kruk* (Leksik 340), слвн. *Kruk* (ZSSP 309), пол. *Kruk* (SN V, 307). На основі цих фактів імовірна реконструкція праантропоніма ***Krukъ**.

Із псл. **Krukъ* пов'язаний демінутив **Круськъ* > рос. *Кручков* (МО), хорв. *Kruček* (Leksik 340), ст.-пол. *Reina Kruczek*, 1667 р. (Mytnik 152), пол. *Kruczek* (SN V, 305).

Похідні від псл. **kukava*

**Kukava*: рос. *Кукавин* (МО), блр. *Кукавін* (м. Мінськ), пол. *Kukawa* (SN V, 395), н.-луж. *Kukawa* (Wenzel 241) ~ **kukava* (ЭССЯ 13, 89–90).

Суфіксальні деривати:

**Kukavъka*: рос. *Кукавкин* (м. Санкт-Петербург), блр. *Кукаўка* (Бірыла 228), хорв. (вторинне) *Kukavčić* (Leksik 345), пол. *Kukawka* (SN V, 395), н.-луж. *Kukawka* (Wenzel 241) ~ укр. діал. *кукавка* 'зо-зуля' та ін. Див. (ЭССЯ 13, 90).

**Kukavica*: рос. *Кукавица* (МО), *Кукавицин* (м. Барнаул), хорв. *Kukavica* (Leksik 345), слвн. *Kukavica* (ZSSP 312) ~ ст.-укр. *кукавица* 'птаха, cuspulus' (Славинецький 148).

Похідні від псл. **kulikъ*

**Kulikъ*: ст.-укр. *Wasko Kulik*, 1604 р. (ОО 124), *Куликъ*, 1636 р. (АЮЗР I/6, 718), укр. *Куликъ*, 1718 р. (ДІП I, 221), *Kulik*, 1787 р. (Чучка 312), *Кулик* – сучасне прізвище (СП 198), *Кулик* – сучасне прізвище («живе на краю села біля болота»; Чабаненко ПНН 1, 236), (похідні) *Кулики* (2), *Куликів* (3), *Куликівка* (7), *Куликова Балка*, *Куликове* (2) – ойконіми, *Куликів*, *Куликівка* (3), *Куликове* (2) – мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 373), ст.-рос. *Куликъ* Котокъ, 1495 р., Степанъ *Куликъ*, 1539 р. (Тупиков 216), Івашко Іванов сын *Кулик*, 1623 р. (Полякова 127), (похідне) *Куликово*, 1551–54 рр. – назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 221), рос. *Куликов* (ЖПТ), *Кулик* – прізвище довгоногого чоловіка (Шустиков 527), ст.-блр. Проц *Кулик*, 1566 р., Василь *Кулик*, 1646 р. (Бірыла 1966: 228), блр. *Кулік* (Бірыла 229), (похідні) *Кулікова* – ойконіми в Могильовській, Вітебській обл. (Рап. Маг. 98; Рап. Від. 214), *Кулікоўка* – в Мінській і Могильовській обл. (Рап. Мін. 145; Рап. Маг. 98), *Кулікава*, *Кулікава Поле* – мікротопоніми у Брестській і Вітебській обл. (МБ 131), хорв. *Kulik* (Leksik 346), ст.-пол. *Johannis Kulik*, 1410 р. (SSNO III, 192), пол. *Kulik*, 1887 р. (Magda-Czekaj 74), *Kulik* (SN V, 406), (похідні) *Kuliki*, *Kulików*, *Kulikówka* – ойконіми (NMP V, 469), чеськ. *Kulík* (ЧП), слвц. *Kulík*

(TZ Trnava 120), в.-луж., н.-луж. *Kulik* (Wenzel II/1, 230) ~ укр. (порівняння) *сидить як кулик на болоті* 'про відлюдкувату людину' (Юрченко, Івченко 78), рос. діал. *кулік* 'прізвисько людини з довгим носом', 'про недорікувату, недогадливу особу' (СРНГ 16, 65) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 96–97).

Похідні від псл. **kurъ*

***Куръ**: ст.-укр. Демко *Кур*, 1664 р. (РСП 245), укр. (похідні) *Курів*, *Курівка* — ойконіми в Івано-Франківській і Хмельницькій обл., ст.-рос. Федоръ *Куръ*, 1392 р. (ДРГ 11), Михалко *Куръ*, 1495 р. (Тупиков 219), Дмитрий *Куров*, 1550 р. (Веселовский 171), Никита *Куръ*, 1616 р. (МА 93), (похідне) *Курово*, 1504 р. — ойконім у колишньому Дмитровському пов. (ДДГ 388), *Курово*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 97), рос. *Куров* (МО), (похідні) *Курова* (9), *Курова Гора*, *Курово* (48) — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 707–708), блр. *Кур* (Бірыла 232), (похідне) *Курово* — назва філварка в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 65), болг. *Куров* (Илчев 285), слвн. *Kur* (ZSSP 315), ст.-пол. *Сур*, 1398 р. (SSNO III, 203), Zygmunt *Kur*, 1518 р. (Mytnik 158), пол. *Kur* (SN V, 429), (похідне) *Kurowo* — ойконім (NMP V, 492), чеськ. *Kur* (ЧП), н.-луж. *Kur* (Wenzel II/1, 245), а також слов'ян. *Kur* (1370 р. — *Kurs*) — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 73) ~ рос. діал. *кур* 'жених' (СРНГ 16, 106) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 129–130: **kurъ I*).

Похідні від псл. **kura*

***Кура**: ст.-рос. *Кура*, 1539/40 р. (ПМТ 52), Исайко *Куринъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 997), (похідне) *Курино*, 1628–1629 рр. — ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 920), рос. *Курин* — сучасне прізвисько (МО), пол. *Kura* (SN V, 429), (похідне) *Kurzuно* — ойконім (NMP V, 501), чеськ. *Kura* (ЧП), в.-луж. *Kura* (Wenzel II/1, 234) ~ укр. діал. *ку́ра* 'курка' (Никончук 192) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 118: **kura I*).

Похідні від псл. **kurica*

***Kurica**: ст.-укр. *Курица* Хоменко, 1649 р. — антропонім (СУМ XVI–XVII ст. 15, 194), укр. *Kuricza*, 1715 р., *Kurycia*, 1787 р. (Чучка 311), *Куриця* (Богдан 152), *Куриця* — сучасне прізвисько (Чабанен-

ко ПНН 1, 238), *Курицине* – відантропонімний ойконім у Донецькій обл., ст.-рос. Федоръ *Курицын*, 1488–1493 рр. (Тупиков 611), Івашко *Курица*, 1495 р. (Тупиков 219), (похідне) *Курицыно*, 1526 р. – назва пустища в колишньому Суздальському пов. (АФЗХ 143), рос. *Курица*, *Курицин*, *Курицын* (МО), *Курица* – прізвисько («хлопотливая»; Суперанская 490), (похідні) *Курицина* (2), *Курицына*, *Курицыно* (3) – ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 702), *Курицын Колодець* – мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 134), блр. *Курицин* (СБГТ 253), пол. *Kurzusca* (SN V, 452), луж. *Kurica* (Wenzel II/1, 234) ~ ст.-укр. *курица* ‘курка’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 194), укр. діал. *ку́риця зоол.* ‘курка’ (Бевка 80), рос. діал. *ку́рица* ‘про малорухливого чоловіка’ (СРНГ 16, 128), (*жéнищина*) *как ку́рица* ‘про особу, яку не поважають’ (Мокиєнко, Никитина 326) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 121–122: **kurica* І).

Похідні від псл. **kurьka*

***Курька**: ст.-укр. Микита *Ку(р)ка*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 195), укр. *Kurka*, 1766 р. (АЮЗР VI/2, 128), *Курка* – сучасне прізвище (СП 200), *Курка* – сучасне прізвище («вирощує курей»; Чабаненко ПНН 1, 238), ст.-рос. Іван *Курка*, 1545 р. (Веселовский 173), Лукьянь *Куркин*, 1656 р. (Тупиков 611), (похідне) *Куркино*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 218), рос. *Куркин* (ЖПТ), (похідні) *Куркина* (5 фіксацій), *Куркино* (20) – ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 702–703), блр. *Курка* (Бірыла 232), хорв. *Kurka* (Leksik 349), пол. *Kurka* (SN V, 429), *Kurka* – прізвисько («wygląda jak kura»; Mrózek 69), ст.-чеськ. Marek *Kurka*, 1494 р. (АЇ XVII, 443), чеськ. *Kurka* (ЧП), словц. *Kurka* – прізвисько (ТР 230) ~ ст.-укр. *курка* ‘курка’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 194–195), укр. діал. *ку́рка зоол.* ‘курка’ (Гнатишак 294), (порівняння) *як ку́рка* ‘про людину старшого віку’ (Мащук 2013: 244), ‘ряба’, *говорить наче курка сокорить* (Доброльова 2003: 87, 134), *дурний як курка* ‘про тупу, нерозумну людину’ (Юрченко, Івченко 79) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 131).

Похідні від псл. **kurę*, -*ęte*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 13, 120–121). Пор. ще д.-руськ. *Куря*, 1096 р. – половецький князь (ПСРЛ II, 281), ст.-укр. *куря*, *кура* ‘курча’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 197–198), а та-

кож укр. *Кур'я* (Горпинич, Корнієнко 124), *Курята* (Пура СПР V, 86), ст.-рос. *Куря* Олексєвичь, Шемятовъ, 1474 р. (Тупиков 219), рос. *Курята*, *Курятин* (МО), хорв. *Kure* (Leksik 349), слвн. *Kure* (ZSSP 316), пол. *Kurze* (SN V, 450), чеськ. *Kuře* (Svoboda 196), в.-луж. *Kurja*, можливо, Ген. sg. < *Kurje* < н.-луж. *kurje* 'курча' (Wenzel 246), а також слов'ян. Остафей *Куря*, 1619 р. (ОДВ IX, 330) < ***Kure**, -ęte.

Із базовим **kur*- пов'язане псл. **kurojědъ* (ЭССЯ 13, 127) > укр. *Куроїд* (Новикова 456), (похідне) *Куроедовка* — ойконім у колишній Катеринославській губ. (RGN IV, 709), ст.-рос. Игнатий Федорович *Куроедов*, 1534 р. (Веселовский 173), Федоръ *Куроѣдовъ*, 1684 р. (Поливанов, Красовский 90), рос. *Куроедов*, XVIII ст. (Кр.В 215), *Куроед*, *Куроедов* (МО), *Куроедова*, *Куроедово* (3 фіксації), *Куроедовка* (2) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 709), ст.-блр. Мартин *Куроед*, 1590 р. (Бірыла 1966: 228), блр. *Кураедаў* (Бірыла 232) < ***Kurojědъ**.

Похідні від псл. **kuropъty*, **kuropъtve*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 13, 127–128). Пор. ще антропоніми: укр. *Куропатва*, *Куропать* (Богдан 152), *Куропата* (Глуховцева 1, 382), рос. *Куропатов* (ЖПТ), (вторинні) *Куропатка* — прізвисько: 1. стрункої, акуратної жінки (Шустиков 526); 2. «женина, 'рыжая, нос крючком'» (Корнилов 1973: 64), блр. *Курапата* (Бірыла 232), ст.-пол. *Kuropatwa*, 1375 р. (Морошкин 108), *Curapatwa*, 1455 р. (SSNO VII, 124), Stanisław *Kropatwa*, 1524 р. (Мутник 159), пол. *Kuropatwa*, *Kropatwa*, *Kuropatwa* (SN V, 164, 297, 442), *Kuropatwa* — прізвисько («ubiera się na szaro, ma długi nos»; Mrózek 69), чеськ. *Kuropata* (ЧП), слвц. *Kuropata* (TZ Bratislava 197) < ***Kuropъty**, род. відм. ***Kuropъtve**.

Щодо потенційної мотивації пор. ще рос. діал. (боязливый, осторѣжный) как куропатка 'про боязку, обережну, полохливу, постітно налякану особу' (Мокиєнко, Никитина 329).

Похідні від псл. **kvaka*

Архетип відновлено в (ЭССЯ 13, 147). Пор. ще антропоніми: рос. *Квакин* (ЖПТ), (похідне) *Квакино* — назва поселення в колишній Тульській губ. (RGN IV, 123), пол. *Kwaka* (SN V, 483) < ***Kvaka**.

Похідні від псл. **kvoка*

***Kvoка:** укр. *Kvoка*, 1787 р. (Чучка 255), *Kвока* (Панцьо 106), *Квока* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 47), рос. *Квока*, *Квочин* (МО), пол. *Kwoка* (SN V, 494), *Kwoка* — прізвисько («jest opiekuńcza, troskliwa»; Mrózek 69) ~ укр. діал. *кв́ока* ‘квочка’ (СБІ 295), ‘курка, яка квочке, висиджуючи курчат або вже доглядає за ними’ (Аркушин 2022: 70), слвн. діал. *kvoка* ‘квочка’ (Лукаш 188), слвц. діал. *kvoка: sedzi jak kvoка na vajsoch* ‘сидить довго, непорушно’ (SSN I, 926) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 168–169).

***Kво́чка:** ст.-укр. Семе́н *Квочче́нко*, 1691 р. (ПКСП 352) — патронім на *-енко*, укр. *Квочка*, 1782 р. (Чучка 255), *Квочка* — сучасне прізвище (Новикова 371), *Квочка* — сучасне прізвисько («має багато дітей»; Чабаненко 1, 188), рос. *Квочка*, *Квочкин* (ЖПТ), серб. *Квочка* (Михајловић 520), хорв. *Kvočka* (Leksik 353), ст.-пол. *Weremko Kwoczka*, 1630 р. (Mytnik 162), пол. *Kwoczka* (SN V, 494), чеськ. *Kvočka* (ЧП) ~ укр. *кв́очка* ‘курка (квочка)’ (Грінченко 2, 234), діал. ‘курка, яка водить курчат, доглядає їх’ (Аркушин 217), (порівняння) *як кв́очка* ‘про незадоволену людину’ (Мацюк 2013: 204), *сердита як квочка* ‘про дуже розгнівану жінку’ (Юрченко, Івченко 65), рос. діал. *кв́очка* ‘про жінку, яка швидко говорить’ (СРНГ 13, 171), *как кв́очка* ‘про жінку, яка постійно перебуває вдома’ (Мокиєнко, Никитина 252), серб. діал. *кв́очка* ‘курка, яка висиджує курчат’ (Букумирић 242), слвн. діал. *kvoúčka* ‘квочка’: *kvoúčka piščance vodi* (Novak 69), слвц. діал. *kvočka: sed’í ako kvočka* (SSN I, 926) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 168).

Похідні від псл. **kvičь*, **kvičala*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЕСУМ 2, 417–418; Boryś 278). Пор. ще антропоніми: укр. *Kwicz*, 1787 р., *Квич* — сучасне прізвище, рос. *Квич* (МО), *Квичев* (м. Кривий Ріг) < ***Kvičь**, які можна зіставляти з укр. діал. *квич орн.* ‘пугач, сич’ (Чучка 255), ‘чикотень, ялівник, *Turdus pilaris* L.’ (ЕСУМ 2, 417).

***Kvičala:** пол. *Kwiczala* (SN V, 490), чеськ. *Kvičala*, *Kvičala* (ЧП), слвц. *Kvičala*, *Kvičala* (TP 142) ~ слвц. діал. *kvičala орн.* ‘*Turdus pilaris* L.’ та ін. Див. (ЕСУМ 2, 417).

Похідні від псл. **kьrgujь*

Псл. **kьrgujь* реконструйовано на пропріальному матеріалі в (Козлова 252). Антропонімі рефлексі поглиблюють хронологію

цього архетипу, а поодинокі апелятиви свідчать про історично ширший ареал їх функціонування. Пор., наприклад, ст.-рос. Юрій *Каргудев*, XVI ст. (МИК 1, 121), (похідні) *Кургуєво*, 1500 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 26), *Кургуєва гора*, 1568 р. — назва поселення, згадана в актах Ревельського міського архіву (РАР 217), рос. *Киргуєва ж.* (МО), *Коргуєв* (ЖПТ), *Кургуєв* (МО) — антропоніми < ***Къргуѣ** ~ макед. діал. *къргуј* 'птаха' (Пеев 2, 354).

Похідні від псл. **kъršakъ*

***Кърšакъ**: ст.-укр. Васил *Коршакъ*, 1580 р. (УП 322), укр. *Коршак* (Горпинич 45), (похідні) *Коршаки* — ойконім, *Коршакове* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 361), ст.-рос. *Коршакъ* Онтушковъ, 1495 р. (Тупиков 200), Федоръ *Коршаковъ*, XVI ст. (НПК VI, 841), рос. *Каршаков* (МО), *Коршаков* (ЖПТ), (похідні) *Коршаки*, *Коршакова* — ойконіми в колишніх Псковській і Архангельській губ. (RGN IV, 440), блр. *Каршак*, *Коршак* (Бірыла 189, 214), чеськ. *Kršák* (ЧП), ст.-слвц. *Jacobus Krssak*, 1592 р., *Jura Kršak*, 1665 р. (UFP I, 464; 2, 332), слвц. *Kršák*, XVIII ст. (Bernát 91). Формально до цього списку можна долучити болг. *Кършакков* (Илчев 291), серб. *Kršak* (Šimundić 1983: 179), хорв. *Kršak* (Leksik 340), пол. *Korszak* (SN V, 168).

Стосовно мотиваційних засад пор. укр. *кóршак* 'коршун' (Ніковський 368), рос. діал. *каришák* 'сова' (ПОС 14, 28), блр. діал. *каришák*, *коршák* 'яструб' (цит. за: ЕСУМ 3, 46), слвц. діал. *kršiak* 'яструб' (Marićová 88) та ін. (ЭССЯ 13, 240–241).

Похідні з коренем **last-* (псл. **lastovъka* та ін.)

***Lastovъka**: укр. *Łastowka*, 1757 р. (АЮЗР VI/2, 101), *Ластівка* — сучасне прізвище (СП 207), *Ластівка* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 245), рос. *Ластовка*, *Ластовкин* (ЖПТ), блр. *Ластаўка* (Бірыла 246), (похідні) *Ластаўкі* (2) — назви населених пунктів у Брестській і Вітебській обл. (Рап. Бр. 74; Рап. Віц. 224), слвн. *Lastovka* (ZSSP 325), ст.-пол. *Iwan Lastowka*, 1443 р. (SSNO III, 313), пол. *Łastówka* (SN VI, 28), чеськ. *Lastovka*, *Lašovka* (ЧП), слвц. *Lastivka* (TZ Bratislava 203).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, (порівняння) *бистрий як ластівка* 'метушливий, жвавий' (Добролюбова 2003: 15), *звивáтися як лáстівка* 'дуже швидко рухатися' (Мацюк 2013: 248),

чёмна, як *ластівка* 'порядна, вихована' (Коваленко 184) та ін. Див. (ЭССЯ 14, 45).

***Lastavica**: серб. *Lastavica* (Михаїлович 673), хорв. *Lastavica* (Leksik 358) ~ **lastavica* (ЭССЯ 14, 42–43).

***Lastavitiъ**: хорв. *Lastavić* (Leksik 358).

***Lastica**: рос. (похідне) *Ластуцыно* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN V, 67), ст.-чеськ. *Vlastica*, XIII ст. (Pleskalová 144) ~ **lastica* (ЭССЯ 14, 43).

***Lastovica**: ст.-рос. Таїсія *Ластовициныхъ*, 1690 р. (Тупиков 618), рос. *Ластовица* (ЖПТ), чеськ. *Laštovica* (ЧП), словц. *Lastovica* (TZ Bratislava 203) ~ **lastovica* (ЭССЯ 14, 44).

***Lastovitiъ**: укр. *Ластович* (ЖПТ), пол. *Lastowicz* (SN VI, 28), ст.-словц. *Antonius Lastowicz*, 1476 р. (HSSJ II, 197).

***Lastovička**: чеськ. *Laštovička* (ЧП) ~ **lastovička* (ЭССЯ 14, 44–45).

***Lastъka**: ст.-рос. Иван *Ласткин*, 1455 р., Михаил Александрович *Ластка* Ростовский, 1544 р. (Веселовский 178), (похідні) *Ласткина лука*, XV ст. — мікротопонім в історичній Новгородській землі (НПК I, 454), *Ласткино*, 1498–1499 рр. — ойконім у колишньому Московському пов. (АФЗХ 55), *Ласткино*, 1551–54 рр. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 188), рос. *Ласткин* (ЖПТ), *Ласткино* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN V, 67) ~ **lastъka* (ЭССЯ 14, 45–46).

Похідні від псл. **lelekъ*, **lel'akъ*, **lelikъ*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 6, 19). Пор. ще деякі їх реалізації у сфері антропонімної лексики: укр. *Лелек* (СП 208), *Лелик*, *Лелік*, *Леляк* (Новикова 475), *Лелик* (СПУ 2, 132), *Лілік* (с. Осівці Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — сучасні прізвиська, рос. *Лелаков*, *Лелеко*, *Леликов*, *Леляков* (МО), (похідне) *Лелеко* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN V, 96), ст.-пол. *Lelek*, 1409 р. (SSNO III, 240), пол. *Lelak*, *Lelek*, *Lelik* (SN V, 552, 553), ст.-чеськ. *Lelek*, 1203 р. (Морошкин 111), чеськ. *Lelek* (Moldanová 105) ~ *lelek* 'дурень' (Kott I, 894), (похідне) *Leletice* — назва поселення, яку пов'язували з антропонімом *Lelek* (Profous II, 501), словц. *Lelek* (Orlovský 161) < **Lelekъ*, **Lel'akъ*, **Lelikъ*.

Похідні від псл. **lunь*

Псл. орнітонім **lunь* реконструйовано в (ЕССЯ 16, 176). Пор. ще укр. *лунь*, діал. *лун* ‘Circus’, *улунь* ‘болотяний лунь, Circus aeguginosus L.’ (ЕСУМ 3, 306), *білий як лунь* ‘про зовсім сиву людину’ (Юрченко, Івченко 86), рос. діал. *лунь* у виразі *лунь-лунём* ‘про розгублену людину, дурня’ (СРНГ 17, 197), *глухой как лунь* ‘про повністю глухого чоловіка’, *седой как лунь*, *сивый как лунь* ‘про зовсім сивого чоловіка’ (Мокиєнко, Никитина 362), блр. (порівняння) *сивы як лунь* (Выслоўі 382).

У сфері антропонімії цей архетип континують: ст.-укр. Матвѣй *Лунѣ*, 1649 р. (Реєстр 355), укр. *Лун* (Новикова 498), *Лунь* (Горпинич, Корнієнко 137), ст.-рос. Івашко *Луневѣ*, 1495 р. (Тупиков 629), Степан *Лунев*, 1568 р., Семен *Лунь*, 1624 р. (Веселовский 186), рос. *Лунев* (ЖПТ), *Лунь Седой* – прізвисько (Гузнова 251), (похідні) *Лунев* (24 фіксації) – ойконіми в різних регіонах (RGN V, 256), ст.-блр. Кузьма *Лунь*, 1614 р. (Бірыла 1966: 232), блр. *Лунь* (Бірыла 258), ст.-пол. Michael dictus *Lun*, 1408 р. (SSNO III, 346), пол. *Łun*, *Łunі* (SN VI, 78, 79) < **Lunь*.

**Lunіть*: рос. *Луничев* (ЖПТ), хорв. *Lunić* (Leksik 378), пол. *Łunicz* (SN VI, 78).

Похідні від псл. **modrakъ*

**Modrakъ*: хорв. *Modrak* (Leksik 441), ст.-пол. Nic. *Modrak*, 1485–1491 pp. (SSNO III, 543), пол. *Modrak* (SN VI, 417), чеськ. *Modrák* (ЧП), в.-луж. *Módrak*, н.-луж. *Módrák* (Wenzel II/2, 28) ~ чеськ. *modrák* ‘птаха falco cyanopus’ та ін. Див. (ЕССЯ 19, 95–96).

Похідні від псл. **nyrьka* / **nyrьkъ*

**Nyrьka*, **Nyrьkъ*: укр. *Нирка* (Редько 2, 742), *Нирків*, *Ниркове* – відантропоніміні ойконіми в Тернопільській і Луганській обл., рос. *Нырка*, *Нырков* (МО), блр. *Ныркой* (Бірыла 301) ~ укр. *нирѡк орн.* ‘*Aythya Boie*’, діал. *нірка* ‘нирок’ (ЕСУМ 4, 90) та ін. Див. (ЕССЯ 26, 65–66).

Похідні від псл. **orybъ* / **erybъ*

**Erybъ*: н.-луж. *Jerolъ*, яке виводять із *jerjeł*, *jerjoł*, *jerol* ‘хижий птах’, *jerel*, *herel* ‘орел’ (Wenzel 188). Див. ще (ЕССЯ 32, 233).

**Orybъ*: ст.-укр. Терентей Тимофеев сын *Орел*, 1546 р. (АСМ 1479–1571 pp.: 73), Wasko *Orel*, 1618 р. (Чучка 419), Іванъ *Орловѣ*,

1659 р. (Тупиков 680), (похідне) *Орловъ*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 236), укр. *Орель*, 1743 р. (ПЛ 103), *Орел* — сучасне прізвище (СП 258), *Орел* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 314), ст.-рос. Васко *Орель*, 1498 р. (Тупиков 291), Игнашка Семенов сын *Орел*, 1647 р. (Полякова 164), (похідне) *Орлов*, 1551—54 рр. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 248), рос. *Орлов* (ЖПТ), (похідні) *Орлово* (3), *Орлов Починок* — ойконіми в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 491), ст.-блр. Мишко *Орол*, 1577 р., Иван *Орел*, 1691 р. (Бірыла 1966: 241), (похідні) *Арлы*, *Арлоўка* — ойконіми в Могильовській обл. (Рап. Маг. 19), *Арлова*, *Арлова Гара* — в Гродненській обл. (Рап. Гр. 24), *Арлова*, *Арлоўка* — на Вітебщині (Рап. Віц. 27), блр. *Арол* (Бірыла 23), хорв. *Orel* (Leksik 470), слвн. *Orl*, 1740 р. (Malnar 103), *Orel* (ZSSP 413), ст.-пол. Iohanni *Orel*, 1383 р. (SSNO IV, 143), michno *orzeł*, 1540 р. (Mytnik 209), Jan *Orzeł*, 1677 р. (Magda-Czekaj 93), пол. *Orzeł* (SN VII, 99), *Orzeł* — прізвисько («ma dobry wzrok», «ma duży nos»; Mrózek 81), *Orłowo* (10 фіксацій), *Orłów* (6) — відантропонімі ойконіми (NMP VIII, 144—146), чеськ. *Orel*, *Vorel* (ЧП), (похідні) *Orlov* (6 фіксацій) — ойконіми (Profous III, 286), слвц. *Orel* (TZ Bratislava 264), н.-луж. *Wóřel* (Wenzel II/2, 165), з якими співвідносний лит. антропонім *Arēlis* < *arēlis* 'орел' (LPŽ I, 120).

Стосовно апелятивних відповідників див. (ЭССЯ 32, 233). Щодо безпосередньої мотивації пор., наприклад, (порівняння) укр. діал. як *орѣл* 'про вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 322), 'сміливий' (Доброльожа 2003: 47), *дужий як орел* 'про дужого, відважного чоловіка' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *как орѣл* 'про хвацького, сильного, надміру бадьорого чоловіка', *смел как орѣл* 'про дуже сміливу, відважну особу' (Мокиєнко, Никитина 466, 467) і под.

Суфіксальні похідні:

***Оръе**, -ѣте: ст.-укр. Оксентей *Орля*, 1599 р. (ДССМ 184), болг. *Орлето* (Илчев 269), макед. Раде, син на *Орле*, 1452 р. (ТДок. I, 399), серб. *Орле* — чол. ім'я (Грковић 151), хорв. *Orle* (Leksik 470), ст.-пол. *Orlye*, 1427 р. (SSNO IV, 138), ст.-чеськ. Matěj *Orle*, 1559 р. (АЧ XXX, 319), ст.-слвц. Simon *Orle*, 1554 р. (UFPI, 170) ~ укр. діал. *вірля* 'орля' (ЕСУМ 4, 211) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 231).

***Оръликъ**: укр. *Орлик* (Панцьо 113), *Орлик* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 314), ст.-рос. Богдашка *Орликъ*, 1613 р. (Тупиков 291), рос. *Орликов* (м. Томськ), ст.-блр. Иванъ Якимовичъ *Ор-*

ликъ, 1620 р. (Тупиков 291), блр. *Орлік* (Бірыла 23), болг. *Орликов* (Илчев 269), хорв. *Orlik* (Leksik 471), слвн. *Orlik* (ZSSP 414), ст.-пол. Nicolai *Orlicz*, 1497 р. (SSNO IV, 138), Gabriel *Orlik*, 1607 р., пол. *Orlik*, 1887 р. (Magda-Czekaj 93), *Orlik* (SN VII, 92), *Orlik* — прізвисько («та orli nos»; Mrózek 81), (похідні) *Orlicz*, *Orlikowo* — ойконіми, мотивовані антропонімом *Orlik* (NMP VIII, 141), ст.-чеськ. *Orlik*, 1449 р. (Морошкин 144), чеськ. *Orlík*, *Vorlík* (ЧП), слвц. *Orlík* (TZ Bratislava 265), н.-луж. *Wórlík* (Wenzel II/2, 165) ~ рос. діал. *орѣлик* 'жвавий, моторний хлопчина' (СРНГ 23, 334) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 231).

***Орґліть**: укр. *Орлич* (Богдан 209), серб. *Орлић* — чол. ім'я (Грковић 152), хорв. *Orlić* (Leksik 470), слвн. *Orlič* (ZSSP 414), ст.-пол. Nicolai *Orlicz*, 1497 р. (SSNO IV, 138), Iwan *Orlicz*, 1623 р. (Mytnik 208), *Orlicz* (SN VII, 92) ~ **orǵlitjь* (ЭССЯ 32, 232).

Похідні з коренем **or-* (псл. **orica* та ін.)

***Qtica**: рос. *Утицин*, *Утицын* (ЖПТ), *Утицы*, *Утицына* — відантропонімі ойконіми в колишніх Московській і Тверській губ. (RGN IX, 347) ~ **orica* (ЭССЯ 40, 76–77).

***Qte, -ęte**: рос. *Уятин* (ЖПТ), блр. *Уяткін* (Бірыла 422) ~ укр. діал. *утя орн*. 'дитя качки' (Дейниченко 94) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 75–76).

***Qtitjь**: рос. *Утичев* — сучасне прізвище, блр. (похідне) *Утичево* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN IX, 347).

***Qтъka, *Qтъkь**: ст.-укр. *Vika*, 1615 р. (OB 177), укр. *Утка* (ЖПТ), *Утка* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 171), (похідні) *Уткине* (2), *Уткине* — ойконіми в Луганській обл. і АР Крим, *Утківка* — на Харківщині, ст.-рос. Васко *Утка*, 1495 р. (Тупиков 411), Івашко *Утка*, 1579 р. (Полякова 233), рос. *Уткин*, *Утков* (ЖПТ), *Утка* — прізвисько («ходит вперевалку»; Суперанская 489), (похідні) *Уткина* (11 фіксацій), *Уткино* (35) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 346–347), ст.-блр. Омелянь *Утка*, 1603 р. (Тупиков 411), блр. *Вуткін*, *Уткін* (Бірыла 91), (похідне) *Вуткі* — ойконім у Мінській обл. (Реп. Мін. 56), хорв. (вторинне) *Utković* (Leksik 700) ~ укр. діал. *вутка* 'качка' (ЕСУМ 1, 440), *умний як утка* 'про дурну людину' (Юрченко, Івченко 154), блр. (порівняння) *валюхаецца як вутка* (Выслоўі 292) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 89–90).

***Qty, -ъve**: ст.-укр. Паръхомъ *Утва*, 1649 р. (Реєстр 477), укр. *Утва* (Горпинич, Корнієнко 237), рос. *Утва* (МО), блр. (похідне)

Вутвы — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 32), хорв. (вторинне) *Utvíč* (Leksik 700) ~ **oty*, -*ove* (ЕССЯ 40, 92).

***Отъ**: укр. *Вуць* (Новикова 172), ст.-рос. *Уть* Степанов, 1579 р., Микитка Семенов сын *Утев*, 1623 р. (Полякова 233), рос. *Утев* (ЖПТ), *Утевка* — відантропонімний ойконім у колишній Самарській губ. (RGN IX, 345) ~ **oty* (ЕССЯ 40, 92–93).

Похідні від псл. **perpelь*

Заголовний архетип тлумачать як поєднання звуконаслідувального кореня **pel-* або **per-*, який відтворює крик перепела або його пурхання (з наступним розподілом сонорних) (ЕСУМ 4, 345). Див. також (Boryś 493; Snoj 2003: 567).

Perpelь** (Pelpeľ**): ст.-рос. Семейка *Пелепель*, 1624 р. (Тобольск 7), рос. *Перепелов* (ЖПТ), пол. *Przepiór* (SN VII, 577), чеськ. *Krepel*, *Křepel* (ЧП) ~ укр. *пéрепéл орн.* ‘Coturnix coturnix L.’ та ін. (ЕСУМ 4, 344; ЕССЯ 42, 256–257).

Perpelica** (Pelpelica**): ст.-укр. Аньдрус *Перепелица*, 1649 р. (Реєстр 263), укр. *Перепелиця*, 1718 р. (ПГП 107), *Перепелиця* — сучасне прізвище (СП 270), (похідне) *Перепелицівка* — ойконім на Харківщині, ст.-рос. Михаил *Пелепелица*, XV ст. (Веселовский 241), Григорей Микитинъ сынъ *Перепелицина*, 1518 р. (Тупиков 689), Афонасей *Пелепелицын*, 1615 р. (ДПП 396), рос. *Перепелицин* (ЖПТ), хорв. *Prepelica* (Leksik 531), словц. *Prepelica* (TZ Trnava 151) ~ укр. *пéрепелиця*, діал. *пелепеліця орн.* ‘перепілка’, рос. діал. *перепелица фольк.* ‘молода дівчина’ (СРНГ 26, 182), *идти перепелицею* ‘іти перевальцем (про жінку)’ (Мокиєнко, Никитина 491) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 344; ЕССЯ 42, 255–256).

Perpelьсь** (Pelpeľсь**): хорв. *Prepelac*, *Prepelec* (Leksik 531), словн. *Plepelec* (ZSSP 458).

Perpelька** (Pelpeľка**): ст.-укр. *Перепелка*, 1673 р. (Тупиков 301), укр. *Перепілка* — сучасне прізвище («непосидюча, мотається (перелітає) то туди, то сюди»; Чабаненко ПНН 2, 326), (похідне) *Перепілкине* — ойконім в АР Крим, ст.-рос. Ондрейко *Перепелкинъ*, 1481 р. (Тупиков 689), Василий Борисович *Пелепелка* Мешерский, XV ст. (Веселовский 241), Гришка *Пелепелкин*, 1613 р. (ДПП 224), Ивашка *Пелепелка*, 1625 р. (Зарайск 27), (похідне) *Перепелкина*, 1628–1629 рр. — ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 878), рос. *Перепелкин* (ЖПТ), блр. *Перапёлка* (Бірыла 321), ст.-пол. *Przepiórka*,

1653 р. (Bubak I, 39), пол. *Przepiórka* (SN VII, 577) ~ укр. *перепілка*, діал. *перепёлка* 'перепілка', рос. діал. *перепёлка* фольк. 'молода дівчина' (СРНГ 26, 182), *худенькая как перепёлка* 'про струнку тендітну дівчину' (Мокиєнко, Никитина 492) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 344; ЭССЯ 42, 257–258).

***Perpelіčъjъ**: ст.-укр. Іванъ *Перепеличий*, 1691 р. (ПКСП 382).

***Perpelіčъ**: хорв. *Prepelic* (Leksik 531), словн. *Prepelic* (ZSSP 484).

Похідні від псл. **rětuxъ*

***Rětuxъ**: ст.-укр. Матвѣй *Петухъ*, 1649 р. (Реєстр 356), укр. *Pituch*, XVIII ст. (Красовський 123), *Пітух* (с. Брониця Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Петух* (с. Іванівка Корецьк. р-ну Рв.; ОАІУМ) – сучасні прізвиська, ст.-рос. *Петух*, 1585 р. (Веселовський 244), *Петух* Устинов, 1579 р. (Полякова 172), рос. *Петухов* (ЖПТ), (похідне) *Петухова Вершина* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 32), ст.-блр. Федор *Петух*, 1528 р. (Бірыла 1966: 244), блр. *Пётух*, *Пятух* (Бірыла 320), (похідні) *Петухі* – ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 304), *Петухова* – на Гродненщині (Рап. Гр. 193), *Петухоўка* – в Гомельській, Мінській, Могильовській обл. (Рап. Гом. 137; Рап. Мін. 212; Рап. Маг. 141), ст.-пол. *Pietuch*, 1501 р. (Mytnik 219), пол. *Pietuch*, *Piotuch* (SN VII, 337, 365).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *петух* 'півень' (Никончук 192), ст.-рос. *пѣтухъ* 'півень' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 70), рос. *как петух* 'про задираку' (Мокиєнко, Никитина 497), ст.-блр. *петухъ* 'півень', блр. *пятух* 'т. с.' та ін. (ЭСБМ 10, 320).

Похідні від псл. **rětylъ*

***Rětylъ**: рос. *Петлев* (ЖПТ), болг. *Петлев* (Илчев 391), хорв. (вторинне) *Pijetlović* (Leksik 507), словн. *Petelj* (ZSSP 442) ~ укр. (порівняння) *говорить как петель туркоче* 'швидко, монотонно говорить', *дробить как петель* 'швидко, незрозуміло говорить' (Юрченко, Івченко 116), ст.-рос. *пѣтель*, *пѣтель* 'півень' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 27), болг. діал. (порівняння) *като мокър петел* 'про жалюгідну, посоромлену, зганьблену особу' (ФРБ 1, 494) та ін. Див. (Bezljaj III, 30).

Похідні від псл. **rěvnylъ*

***Rěvnylъ**: ст.-укр. Степан *Пѣвєн*, 1691 р. (ПКСП 128), укр. *Пѣвень*, 1751 р. (АК 2, 597), *Півень* – сучасне прізвище (СП 274), *П'євень*

(Грищенко, Мойсієнко 63), *Півень* (СПУ 2, 392) — сучасні прізвиська, (похідні) *Півньове* (2) — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 439), рос. *Певнев* (ЖПТ), ст.-блр. Федор *Певень*, 1697 р. (Бірыла 1966: 243), блр. *Певень*, *Півень* (Бірыла 320), з якими співвідносний лит. антропонім *Gaidỹs* < *gaidỹs* 'півень' (LPŽ I, 606).

Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *пѣвень* 'півень' (Тимченко 2, 260), укр. *півень*, діал. *гарний півень* 'про акуратного хлопця', *гулящий півень* 'про зрадливого чоловіка' (порівняння) як *півень* 'про вродливого гордовитого хлопця' (Мацюк 2013: 158, 348), *горлатий як півень* 'сварливий, злий'; *чванливий як півень*; *сили як у півня*; *співає як півень* (Доброльожа 2003: 34, 72, 108, 144), блр. *пéвень* 'самець курки' та ін. Див. (ЭСБМ 9, 10).

Похідні від псл. **pliska*

Архетип реконструйовано в (Булаховский 101; ЕСУМ 4, 444; Boryś 441).

Пор. ще деякі континуанти у сфері антропонімної лексики: ст.-укр. Іван *Плиска*, 1654 р. (РПП 50), укр. *Плиска*, 1767 р. (УЛИ XIII), *Плиска*, *Пліска* — сучасні прізвища (СП 278), *Плиска* — сучасне прізвисько («дуже метка, енергійна, як пташка»; СПУ 2, 405), рос. *Плискин* (ЖПТ), блр. *Пліска* (Бірыла 327), (похідні) *Плискино*, *Плищино* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (RGN VII, 61, 63), ст.-пол. Johannes *Pliska*, 1458 р. (SSNO IV, 288), пол. *Pliszka*, *Plizka* (SN VII, 396), чеськ. *Pliska* (ЧП), слвц. *Pliska* (TZ Bratislava 283), в.-луж. *Pliška* (Wenzel II/2, 63) < ***Pliska** ~ укр. *пліска* орн. 'трясогузка, Motacilla', діал. *пліска*, *пліська*, *плюська* 'т. с.' (ЕСУМ 4, 444 — з інослов'янськими відповідниками), *ліска*, *плістка* 'плиска біла, Motacilla alba L.' (Никончук 151).

Похідні з коренем **pŕt-* (псл. **pŕtica* та ін.)

Апелятив **pŕtica* реконструйовано в (ЕСУМ 4, 624). Пор. ще деякі його континуанти в антропонімній лексиці:

***Pŕtica**: ст.-укр. Серешка *Птица*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 229), укр. *Птиця*, 1784 р. (ИСК 68), *Птиця* — сучасне прізвище (Новикова 686), *Птиця* — сучасне прізвисько («має довгий ніс, мов у птаха дзьоб»; Чабаненко ПНН 2, 348), ст.-рос. Кузйя *Птицин*, 1495 р. (Тупиков 712), Михайло *Птица*, XVI ст. (РИ 2, 22), рос. *Птицын* (ЖПТ), (похідні) *Птицын* *Пчельник* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 108), *Птицино* (3) — ойконіми в ко-

лишніх Псковській, Орловській, Новгородській губ. (RGN VII, 428), ст.-блр. Иван *Птица*, 1552 р. (Бірыла 249), чеськ. (похідне) *Ptíč* — ойконім, який виводили з антропоніма **Ptica* (Profous III, 500).

Стосовно мотивації пор., наприклад, порівняння укр. *пішла як птиця полетіла* (Доброльожа 2003: 127), рос. діал. *нестісь как птіца* ‘про людину, яка швидко, стрімко рухається’ (Мокиєнко, Никитина 546) та ін.

***Рѣтицька**, ***Рѣтицькъ**: укр. *Птичка* — прізвисько (с. Квасів Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), ст.-рос. Юрѣя Галахтионовъ с. *Птичка*, 1678 р. (Углич 44), рос. *Птичка*, *Птичкин* (МО), *Птичка* — прізвисько (СРНГ 33, 102), хорв. *Ptiček* (Leksik 536) ~ рос. діал. *как птичка* ‘про маленьку, худеньку, спритну дівчинку’ (Мокиєнко, Никитина 547).

***Рѣтичар’ъ**: хорв. *Ptičar* (Leksik 536), словн. *Ptičar* (ZSSP 491), *Tičar*, 1842 р. < *Ptičar* (Malnar 139) ~ болг. *птичар* ‘птахівник’ (БЕР 5, 842).

***Рѣтахъ**, ***Рѣтахъ**: укр. *Птах* (Новикова 686), *Птаха* (ЖПТ), *Птах* (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.), *Птаха* (сmt Люблинець Ковельськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — прізвиська, рос. *Птахин* (ЖПТ), *Птаха* — прізвисько жінки, яка любить співати пісні (Добровольський ПК 423), *Птахино* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Псковській і Смоленській губ. (RGN VII, 428), ст.-блр. Станиславъ *Птахъ*, 1676 р. (Усціновіч 1975: 139), пол. *Ptach* (SN VII, 603) ~ ст.-укр. *птахъ* ‘пташка’ (Тимченко 2, 256), укр. *вільний як птах* ‘про вільну, незалежну людину’ (Юрченко, Івченко 122), рос. діал. *пта́ха* ‘любителька співати пісні’ (СРНГ 33, 100), блр. (порівняння) *вольны як птах* (Выслоўі 294) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 623).

***Рѣташъка**, ***Рѣташъкъ**: ст.-укр. Iachim *Ptaszka*, 1620 р. (ОО 189), укр. *Пташка*, 1726 р. (МК 149), *Пташка* — сучасне прізвище (Новикова 686), *Пташка* — сучасне прізвисько (с. Судче Любешівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Пташок* (РІ Хм. 2, 551), рос. *Пташка*, *Пташкин* (МО), *Пташков* (м. Владивосток) — сучасні прізвища, *Пташка* — прізвисько («мелкое телосложение»; Суперанская 488), ст.-пол. *Ptasek*, 1352 р., Nicolaus *Ptaszkow*, 1399 р. (SSNO IV, 391), Georgius *Ptasek*, 1690 р. (Magda-Czekaj 101), пол. *Ptaszek* (SN VII, 604), чеськ. *Ptašek* (ЧП) ~ укр. *весела як пташка* ‘про веселу, жваву дівчину’ (Юрченко, Івченко 123), рос. *как пташка* ‘про вільну, незалежну особу (особливо жінку)’ (Мокиєнко, Никитина 545).

***Рѣтаѣкаръ**: н.-луж. *Ptaškar, Taškar* < *ptaškar, taškar* 'птахолов' (Wenzel 338).

***Рѣтуха**, ***Рѣтухъ**: ст.-укр. Пархомъ *Птуха*, 1649 р. (Реєстр 105), Михайла *Птух*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 329), укр. *Птух* (КПСВ 12, 446), *Птуха*, 1735 р. (АК 1, 273), *Птуха* — сучасне прізвище (Редько 2, 868), рос. *Птухин* (ЖПТ), *Птухов* — сучасне прізвище (м. Владивосток), блр. *Птуха* (Бірыла 336), пол. *Ptucha* (Lexikon 2, 185) ~ укр. діал. *пту́ха* 'пташеня' (Аркушин 454).

***Рѣтушка**: укр. *Птушка*, 1781 р. (ОКН 131), *Птушка* — сучасне прізвище (Глуховцева 2, 157), рос. *Птушкин* (ЖПТ), блр. *Птушка* — прізвисько високої чорнявої жінки (Трухан 171) ~ ст.-укр. *птушка* 'пташина' (Тимченко 2, 256), рос. діал. *пту́шка* 'прізвисько низькорослої товстої жінки' (СРНГ 33, 103), блр. (порівняння) *бачыць як птушка, вольны як птушка, лёгкі як птушка* (Выслоўі 284, 294, 340).

***Рѣтакъ**: ст.-укр. Mattias *Ptak*, XVI ст. (Жерела II, 257), укр. *Птак* (РУС 344), рос. *Птаков* (м. Ростов-на-Дону), ст.-пол. Nicolaus *Ptak*, 1400 р. (SSNO IV, 390), пол. *Ptak*, 1704 р. (Magda-Czekaj 101), ст.-чеськ. *Ptak*, 1043 р. (Морошкин 160), чеськ. *Pták* (ЧП), н.-луж. *Ptak* (Wenzel 338) ~ ст.-укр. *птакъ* 'пташка' (Тимченко 2, 255) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 623).

***Рѣтаѣкъ**: рос. *Птачек* (ЖПТ), хорв. *Ptaček* (Leksik 536), слвн. *Ptaček* (ZSSP 491), ст.-пол. Petro *Ptaczek*, 1436 р. (SSNO IV, 390), пол. *Ptaczek* (SN VII, 603), ст.-чеськ. *Ptaček*, 1436 р. (Морошкин 160), чеськ. *Ptáček* (ЧП), слвц. *Vtáčková ж.* (TZ Bratislava 394), луж. *Ptačk* (Wenzel II/2, 72).

***Рѣтакаръ**: н.-луж. *Ptakar* (Wenzel 338).

Похідні від псл. **rarogъ*

Псл. **rarogъ* не має загальноприйнятої етимології. Див. (Трубачев 64–65; ЕСУМ 5, 28–29; Borys 510; Rejzek 528; Králik 492).

У сфері антропонімної лексики цей архетип континують: ст.-укр. Lewko *Rarog*, 1649 р. (Жерела IV, 310), Леско *Рарог*, 1667 р. (ПКХ 22), укр. *Рарог* (Новикова 696), *Раруг* (КПУ Льв. 4, 150) < пол., рос. *Рарог*, 1812 р. (НООВ 178), *Рарог* — сучасне прізвище (МО), пол. *Rarog, Raróg, Rarok* (SN VIII, 45, 46) < ***Рарогъ** ~ укр. діал. *ра́ріє, ра́роє орн.* 'сокіл балабан, Falko cherrug Gray. (Falko lanarius)' (ЕСУМ 5, 28), ст.-блр. *рарогъ* 'порода сокола, Falko', блр. *ра́рог* 'т. с.' (ЭСБМ

11, 106), ст.-слвц. *rároh* 'птаха Falko' (HSSJ V, 24) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 28).

Похідні від псл. **sinica*

***Sinica:** ст.-укр. Степан *Синица*, 1660 р. (РСП 26), укр. *Синица*, 1784 р. (ИСК 145), *Синиця* (СП 320), *Синиця* — сучасне прізвисько («схожа на пташку»; СПУ 3, 62), (похідні) *Синицине*, *Синицівка* — назви поселень в АР Крим і Кіровоградській обл., ст.-рос. Івашко *Синица*, 1495 р. (Тупиков 356), Василей *Синица*, 1520 р. (АСМ 1479—1571 рр.: 35), Ларька *Синицын*, 1625 р. (Зарайск 28), (похідне) *Синицыно*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 247), рос. *Синица*, *Синицин*, *Синицын* (ЖПТ), *Синицино* (7 фіксацій), *Синицыно* (13) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 281), ст.-блр. Филип *Синица*, 1601 р. (Тупиков 356), Якимко *Синицын*, 1680 р. (Полякова 203), ст.-блр. (похідне) *Синицыно*, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 483), блр. *Синица*, 1704 р. (Бірыла 1966: 256), *Сініца* — сучасне прізвище (Бірыла 374), (похідне) *Сініцы* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 350), хорв. *Senica* (Leksik 586), слвн. *Sinica* (ZSSP 551), пол. *Sinica* (SN VIII, 422) < **sinica* *орн.* 'Parus L.' (Булаховський 113; ЕСУМ 5, 236).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. (порівняння) безглузда як *синиця* 'про нерозумну, нетямущу жінку' (Юрченко, Івченко 135).

***Siničьka:** рос. *Синичкин* (ЖПТ), *Синичкино* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 282), блр. *Сінічка* (Бірыла 374).

***Siničitъ:** укр. *Синичич* (Редько 2, 350), рос. *Синичич* (м. Москва).

Похідні від псл. **skvorьсь*

Псл. **skvorьсь* 'шпак, *Sturnus L.*' та ін. реконструйовано в (ЕСУМ 5, 269 — з оглядом етимологічних версій).

Пор. ще деякі його континуанти в антропонімній лексиці: укр. *Скворець* (Горпинич, Тимченко 253), (похідні) *Скворцівка* — ойконім на Херсонщині, *Скворцове* — в АР Крим, ст.-рос. Куземка *Скворець*, 1495 р., Сидорь *Скворцовъ*, 1680 р. (Тупиков 357, 747), рос. *Скворцов* (ЖПТ), *Скворец* — прізвисько (Гузнова 258), (похідні) *Скворцево*, *Скворцова*, *Скворцовка*, *Скворцово* (4 фіксації) — ойконіми в

різних регіонах (RGN VIII, 302–303), ст.-блр. Иванъ Ивановъ сынъ *Скворцовъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 485), Анисимъ *Скворецъ*, 1654 р. (Тупиков 357), блр. *Скварцоў* (Бірыла 377), *Скварцы*, *Скварцова* – відантропонімні ойконіми і Мінський і Вітебський обл. (Рап. Мін. 244; Рап. Віц. 353), болг. *Скорците* мн. – родове прізвище (Илчев 453), (похідні) *Скорци* – мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 359), *Скорците* – ойконім (Габровско), хорв. *Skvorc* (Leksik 596), словн. *Škorc*, *Škvorc* (ZSSP 604), пол. *Skorzec*, *Skworzec* (SN VIII, 463, 489), ст.-чеськ. *Scorec*, XIII ст. (Pleskalová 140), чеськ. *Škorec* (ЧП), ст.-словц. *Jano Sskorecz*, 1555 р. (HSSJ V, 635), словц. *Škorec*, *Škvorec* (TZ Bratislava 348, 349), в.-луж., н.-луж. *Škyrc* (Wenzel II/2, 126). На основі цих фактів імовірна реконструкція праантропоніма ***Skvorьсь**.

Похідні від псл. **slōka*

Архетип відновлено в (Булаховский 105; ЕСУМ 5, 310; Králík 541). Пор. також антропоніми: укр. *Слука* (Горпинич, Корнієнко 215), ст.-рос. Офонка Бороздинъ прозвище *Слука*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1223), рос. *Слукин* (ЖПТ), (похідні) *Слукино* – назви поселень у колишніх Смоленській і Тверській губ., *Слуки* – в Тверській і Тульській губ., *Случино* – на Новгородщині (RGN VIII, 375, 386), блр. *Слука* (Бірыла 382), *Слуки* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 246), хорв. *Sluka*, *Šljuka* (Leksik 599, 649), ст.-пол. *Staszek Slanka*, 1386 р. (SSNO V, 115), *Sląka*, 1523 р. (Maćczyński 186), пол. *Słanka*, *Słonka*, *Słunka* (SN VIII, 500, 508, 511), ст.-чеськ. *Nicolao Sluka*, 1373 р. (наводиться за: Profous IV, 105), чеськ. *Slouka* (ЧП), (похідне) *Sloučín* – ойконім (Profous IV, 105), ст.-словц. *Matuss Sluka*, 1576 р. (HSSJ V, 303), словц. *Sluka* (TP 182) < ***Slōka**.

Ст.-рос. Сенка *Слуковъ*, 1495 р. (Тупиков 752), рос. (похідне) *Слуковка* – ойконім на Смоленщині (RGN VIII, 375), блр. *Слук* (Бірыла 382), ст.-пол. *Słęk*, 1641 р. (Rymut II, 445), чеськ. *Slouk* (ЧП) свідчать про потенційність парадигматичного варіанта чол. роду ***Slōkь**, мотивованого апелятивною лексикою на зразок укр. діал. *слук орн.* ‘вальдшнеп, *Scolopax rusticola* L.’ (ЕСУМ 5, 310).

Суфіксальні похідні:

***Slōčikь**: укр. *Случик* (Пура СПР V, 149), рос. *Случиков* – сучасне прізвище, ст.-пол. *Słaczuk*, 1567 р. (Rymut II, 445), словц. *Slučik* (TP 182).

***Slŏčitiŭ**: укр. *Случич* (м. Бердичів Жит.), ст.-блр. Наумъ *Случичъ*, 1635 р. (Тупиков 752), блр. *Случич* (м. Мозир), хорв. *Slukić*, *Šljukić* (Leksik 599, 649).

Деривати від псл. **soja*

***Soja**: укр. *Соя*, 1732 р. (РЧП 376), *Соя* — сучасне прізвище (Новикова 784), ст.-рос. (вторинне) Стенка *Соин*, 1655 р. (Тупиков 755), рос. *Соин* (МО), (похідні) *Соина*, *Соино* — ойконіми в колишніх Псковській і Смоленській губ. (RGN VIII, 413), блр. *Соя*, 1764 р. (Бірыла 1966: 260), (похідне) *Соина* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 358), хорв. *Soja*, *Šoja* (Leksik 602, 651), пол. *Soja*, *Szoja* (SN VIII, 560; IX, 317), чеськ. *Soja* (ЧП) ~ укр. діал. *со́я орн.* ‘garrulus Briss.’ (ЕСУМ 5, 344), ‘сова’ (Бевка 121), *шóя* ‘сойка’ (Аркушин 629), (порівняння) як *со́я* ‘про ліниву людину’ (Мацюк 2013: 439), рос. діал. *со́я* ‘лісова пташка’ (Даль 4, 286), блр. діал. *со́я* ‘сойка’ (Драздовіч 2016а: 138), пол. *soja* ‘сойка’ (Boryś 567), в.-луж. *soja* ‘т. с.’ (Трофимович 289) та ін.

Демінутиви:

***Soje**, -**ęte**: слвн. *Soje* (ZSSP 564).

***Sojka**: укр. *Szojka*, 1760 р. (Чучка 526), *Сойка* — сучасне прізвище (СП 330), *Сойка* (с. Борисковичі Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — сучасне прізвисько, рос. *Сойкин* (ЖПТ), *Сойкина* (2), *Сойкино* (8) — відантропонімі ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 413), блр. *Сойка* (Бірыла 386), *Сойка* — прізвисько жінки невисокого зросту (Трухан 171), (похідне) *Сойчына* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 358), хорв. *Sojka*, *Šojka* (Leksik 602, 651), ст.-пол. Swanthoslaus *Soyka*, 1389 р. (SSNO V, 142), *Sojka*, 1680 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sojka*, *Szojka* (SN VIII, 560; IX, 317), ст.-чеськ. Zigmund *Sojka*, 1537 р. (АČ XXVI, 519), чеськ. *Sojka* (ЧП), ст.-слвц. Georgius *Zoika*, 1592 р. (HSSJ V, 329), слвц. *Sojka* (TP 184), з якими співвідносний лит. антропонім *Kėkštas* < *kėkštas* ‘сойка’ (LPŽ I, 967).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. *со́йка*, діал. *сійка орн.* ‘garrulus Briss.’ (ЕСУМ 5, 344), рос. діал. *со́йка* ‘про балакучу особу’: *трещит, как сойка* (СРНГ 39, 227), блр. діал. *сыйка* ‘сойка’ (Драздовіч 2016а: 138), серб. діал. *со́јка зоол.* ‘garrulus glandarius’ (Ђирић 2018: 973) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 344).

Похідні від псл. **sokolъ*

***Sokolъ**: ст.-укр. *Szokol*/Ferencz, 1520 р., *Iwan Szokol*, 1618 р., укр. *Sokoł*, 1787 р. (Чучка 527), *Сокіл*, *Сокол* — сучасні прізвища (СП 330), *Сокіл* — сучасне прізвище (СПУ 3, 88), (похідні) *Соколів* (4), *Соколів Брід*, *Соколівка* (21 фіксація), *Соколова*, *Соколова Балка*, *Соколове* (4) — ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. Федот *Сокол*, 1491 р. (АСЭИ I, 441), *Сокол* Гридин, 1579 р. (Полякова 207), Микифоръ *Соколовъ*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 875), (похідне) *Соколово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 103), рос. *Соколов* (ЖПТ), *Сокол* — прізвище («зоркий»; Суперанская 490), (похідні) *Соколова* (25 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 417), ст.-блр. Оникей *Сокол*, 1567 р. (Бірыла 1966: 259), блр. *Сакол*, *Сокал* (Бірыла 386), (похідні) *Сакалы*, *Сокалы* — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 236, 248), *Сакалы*, *Сакалова*, *Сакалоўка*, *Сокалава* — у Вітебській обл. (Рап. Віц. 339, 358), *Сакалы*, *Сакалова* — на Гродненщині (Рап. Гр. 214), *Сакалова*, *Сакалоўка* — на Могильовщині (Рап. Маг. 155), болг. *Сокол*, *Соколов* (Илчев 457), макед. *Сокол*, 1641 р. (ТДок. IV, 100), *Соколов* (Речник ПКМ II, 438), серб. *Сокол* — чол. ім'я (Грковић 182), (похідне) *Sokolovo* — ойконім (Im. m. 400), хорв. *Sokol* (Leksik 603), словн. *Sokol* (ZSSP 564), ст.-пол. *Sokol*, 1275 р. (SSNO V, 144), пол. *Sokoł* (SN VIII, 562), ст.-чеськ. *Sokol*, 1490 р. (АЇ XVII, 312), Jan *Sokol*, 1531 р. (АЇ XXVI, 158), чеськ. *Sokol* (ЧП), *Sokol*, *Sokolovice*, *Dolní Sokolovec* — відантропонімі ойконіми (Profous IV, 131—132), ст.-словц. *Sokol*, 1138 р. (Bartek 227), Stephanus *Zokol*, 1592 р. (UFP II, 445), словц. *Sokol* (TZ Bratislava 324), в.-луж. *Sokol*, н.-луж. *Sokoł* (Wenzel II/2, 103), з якими співвідносний лит. антропонім *Sākalas* < *sākalas* 'сокіл' (LPŽ II, 658).

Щодо мотиваційних засад пор. укр. *сокіл орн.* 'Falco', (порівняння) діал. як *сокіл* 'про вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 433), *гарний як сокіл ясний*; *гол як сокол* (Доброльожа 2003: 79, 119), рос. діал. *сокол фольк.* 'красивий, мужній, сміливий юнак' (СРНГ 39, 241) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 345).

Суфіксальні похідні:

***Sokole**, **-ete**: рос. (похідне) *Соколяты*, XVIII ст. — мікротопонім у Звенигородському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 381), болг. *Соколе*, *змениш.* від *Сокол*, XVII ст. (Займов 202) ~ укр. *соколя* 'пташа соколиці' (СУМ IX, 440).

***Sokolikъ**: укр. *Соколик*, 1785 р. (ИСК 94), *Соколик* — сучасне прізвище (СП 330), рос. *Соколиков* (МО), *Соколик* — прізвисько (Гузнова 258), ст.-пол. *Strobino Iohannis Sokolyk*, 1435 р. (SSNO V, 143), *Sokolik*, 1640 р. (Bubak II, 69), пол. *Sokolik* (SN VIII, 561), ст.-чеськ. *Sokolík*, 1465–1468 рр. (АЧ XXI, 353), чеськ. *Sokolík* (ЧП), словц. *Sokolík* (Bernát 101) ~ укр. *соко́лик* ‘молодий сокіл’ (ЕСУМ 5, 345), діал. (порівняння) *гол як соколик* (Доброльожа 2003: 119) та ін.

***Sokolъкъ**: рос. *Соколов* (ЖПТ), (похідне) *Соколково* — назва населеного пункту в колишній Псковській губ. (RGN VIII, 416), ст.-пол. *Sokolek*, 1426 р. (SSNO V, 144), пол. *Sokołek* (SN VIII, 562) ~ рос. діал. *соко́лок фольк.* ‘ласкаве звертання до рідної, любимі людини’ (СРНГ 39, 245).

***Sokoľсь**: укр. (похідні) *Сокільці* — ойконім на Вінниччині, *Сокільча* — в Житомирській обл., *Соколье* — топонім на Чернігівщині (Павленко 481), *Соколье* — мікротопонім (Горбач Терєб. 178), ст.-рос. *Сокольево*, 1551–54 рр. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 158), рос. *Сокольец*, *Сокольцов* (ЖПТ), ст.-пол. *Jaschco Sokolecz*, 1400 р. (SSNO V, 143) ~ рос. діал. *соко́лец* ‘сокіл’, *со́колец* ‘сміливий, відважний юнак’ (СРНГ 39, 242).

***Sokolica**: ст.-рос. Овдотья *Соколицина*, 1613 р. (Тупиков 756), рос. *Соколицин* (МО), болг. *Соколица* (Займов 203) ~ укр. *соколі́ця* ‘самка сокола’ (СУМ IX, 440), рос. діал. *соко́ліца* ‘т. с’, *фольк.* ‘красива дівчина, жінка’ (СРНГ 39, 244).

***Sokolijъ**: рос. (вторинне) *Соколев* (м. Москва), хорв. *Sokoli* (Leksik 603), словн. *Sokoli* (ZSSP 564), пол. *Sokoli* (SN VIII, 561), чеськ. *Sokoli* (ЧП).

***Sokolar'ъ**: макед. (похідне) *Sokolarci* — ойконім (І. т. 398), хорв. *Sokolar* (Leksik 603), пол. *Sokolarz* (SN VIII, 561), чеськ. *Sokolář* (ЧП) ~ укр. діал. *соко́ляр* ‘сокільник’ (Керча 2, 356), болг. *соко́лар* ‘т. с.’ (БРР 1027), макед. *соколар* ‘т. с.’ (Гавриш 743), схв. *соко́лар* ‘т. с.’ (СХРС 558), словн. *sokolár* ‘мисливець-соколяр’ (Pleteršnik II, 527) та ін. Пор. ще відапелативне болг. *Соколаре* — ойконім (Врачанско).

***Sokoliťъ**: серб. (похідне) *Sokolići* — ойконім (Ім. т. 399), хорв. *Sokolić* (Leksik 603), словн. *Sokolič* (ZSSP 564), (похідне) *Sokolići* — ойконім (Ім. т. 399), пол. *Sokolicz* (SN VIII, 561) ~ укр. діал. *соко́лич* ‘молодий сокіл’ (ЕСУМ 5, 345).

Похідні з коренем **solv-* (псл. **solvъjъ* та ін.)

Апелятив **solvъjъ* орн. 'Luscinia Forst.' реконструйовано в (Булаховський 101; ЕСУМ 5, 347).

У сфері антропонімії його континують: ст.-укр. *Соловєи*, 1579 р. (УП 1, 298: «къ дому кравца луцкого Солови»), Иван *Саловей*, 1667 р. (ПКХ 45), укр. *Solowej*, *Sołowiew*, 1787 р. (Чучка 528), *Соловей*, *Соловій* – сучасні прізвища (СП 330), *Соловей*, *Соловій* – сучасні прізвиська (СПУ 3, 89, 91), ст.-рос. Ілейка *Соловьєв*, 1579 р., Иван Ерофеев сын *Соловей*, 1596 р. (Полякова 207), *Соловей*, XVII ст. – особове ім'я (Соколов 8), рос. *Соловьєв* (ЖПТ), *Соловей* – прізвисько («хорошо поет»; Суперанская 491), (похідні) *Соловьєво* (27 фіксацій) – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 433), ст.-блр. *Соловей* (Бірыла 1966: 259), блр. *Соловей*, 1746 р. (Бірыла 1966: 259), *Салавей* – сучасне прізвище (Бірыла 361), (похідні) *Салаўёва*, *Салаўёўка*, *Салаўі* – ойконіми на Вітебщині (Рап. Віц. 340), болг. *Славеев* (Илчев 454), серб. *Славей* – чол. ім'я (Грковић 180), пол. *Słowej*, *Słowiej*, *Słowij* (SN VIII, 509, 510). На основі цих фактів можна відновити праантропонім **Solvъjъ*.

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, (порівняння) укр. діал. як *соловєй* 'про молодого вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 433), рос. діал. *соловєй* 'веселун' (СРНГ 39, 276), блр. (порівняння) *засвістаў як салавей* (Выслоўі 325).

Пор. також спільнокореневі:

**Solvъjъ*: серб. *Славуй* – чол. ім'я (Грковић 180), хорв. *Slavuj* (Leksik 598).

**Solvъсь*: укр. *Соловець* (Горпинич, Корнієнко 218), ст.-рос. *Соловец* Вельяминов, XV ст. (Веселовский 295), Василій *Соловцовъ*, XVI ст. (НПК VI, 795), рос. *Соловцев*, *Соловцов* (ЖПТ), рос. (похідні) *Соловцово* (6 фіксацій), *Соловцовка*, *Соловцы* – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 432), блр. *Салавец* (Бірыла 361), слвн. *Slavesc*, *Slavc* (ZSSP 559), пол. *Słowies* (SN VIII, 510) ~ рос. діал. *соловєц* 'соловей' (СРНГ 39, 277) і под.

**Solvikъ*: укр. *Соловиченко* (ЖПТ), рос. *Соловик* (ЖПТ), слвн. *Slavik* (ZSSP 559), ст.-пол. Mathie *Słowik*, 1377 р. (SSNO V, 119), Adam *Słowik*, 1661 р. (Magda-Czekaj 111), пол. *Słowik* (SN VIII, 510), *Słowik* – прізвисько («często śpiewa»; Mrózek 96), чеськ. *Slávik* (ЧП), ст.-слвц. Paulus *Zlavyk*, 1554 р. (HSSJ V, 288), слвц. *Slavik* (TZ Bratislava 321) ~ **solvikъ* (Boryś 559).

***Solvitjъ**: блр. (похідне) *Салавічы* — назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 215), слвн. *Slavič* (ZSSP 559), пол. *Słowicz* (SN VIII, 510), чеськ. *Slavič* (ЧП).

***Solvъka**, ***Solvъkъ**: рос. *Соловкин*, *Соловков* (ЖПТ), пол. *Słówek* (SN VIII, 509), ст.-чеськ. *Václav Slavek*, 1519 р. (АЧ XIX, 444) ~ рос. діал. *солówka* 'самка солов'я' (СРНГ 39, 276).

Похідні від псл. **sorka*

***Sorka**: ст.-укр. Сенко *Сорока*, 1578 р. (Пам'ятники III/2, 80), Demeter *Szoroka*, 1618 р. (Чучка 529), Гаврило *Сорока*, 1649 р. (Реєстр 186), укр. *Сорока*, 1751 р. (Чучка 529), *Сорока* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 94), *Сорока* — сучасне прізвисько («носить пістрявий одяг»; Чабаненко ПНН 2, 394), (похідні) *Сороки* (4), *Сорокине*, *Сорочине* (3 фіксації) — ойконіми, ст.-рос. Аким *Сорока*, 1495 р. (Веселовський 296), Якушъ *Сорокинъ*, 1498 р. (Тупиков 758), Родка Івановъ, прозвисько *Сорока*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 786), (похідне) *Сорокино*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 635), рос. *Сорокин* (ЖПТ), (похідні) *Сорокино* (86 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 454–456), ст.-блр. Максим *Сорока*, 1589 р. (Бірыла 1966: 260), блр. *Сарока* (Бірыла 366), (похідні) *Сарокі* (3) — ойконіми на Вітебщині (Рап. Віц. 343), Гродненщині (Рап. Гр. 217), Мінщині (Рап. Мін. 238), *Сарочына* — в Могильовській, Мінській, Вітебській обл. (Рап. Маг. 156; Рап. Мін. 238; Рап. Віц. 343), *Сарокіна* (3 фіксації) — на Вітебщині (Рап. Віц. 343), болг. *Сврака* (Илчев 443), хорв. *Svraka* (Leksik 627), слвн. *Sraka* (ZSSP 570), ст.-пол. Jacobus *Sroka*, 1395 р. (SSNO V, 161), *Sroka*, 1608 р. (Bubak II, 72), пол. *Sroka* (SN VIII, 610), ст.-чеськ. *Straka*, 1379 р. (наводиться за: Profous IV, 182), чеськ. *Straka* (ЧП), (похідні) *Straky* (2), *Strakov* — ойконіми (Profous IV, 182), ст.-слвц. Demetrius *Ztraka*, 1554 р. (UFP I, 182), слвц. *Straka* (TP 188), в.-луж., н.-луж. *Sroka* (Wenzel II/2, 105), з якими співвідносний лит. антропонім *Šárka* < *šárka* 'сорока' (LPŽ II, 889).

Щодо мотиваційних засад пор. укр. *сорóка* орн. 'Pica Briss.', (порівняння) як *сорока* 'брудний'; *хитрий* як *сорока* (Доброльожа 2003: 68, 75), *говорить* як *сорока* *скрекаче* 'дуже швидко говорить' (Юрченко, Івченко 145), рос. *как сорóка* 'про балакучу жінку, торохтійку' (Мокиєнко, Никитина 646), блр. (порівняння) *белабокі* як *сарока*, *шчабеча* як *сарока* (Выслоўі 286, 423), пол. *sroka*, чеськ. *straka*, в.-луж. *sroka* та ін. Див. (ЕСУМ 5, 356; Borys 573).

***Sorčitiъ**: ст.-укр. Вакула *Сорочиъ*, 1587 р. (Тупиков 758), укр. *Сорочич* (Новикова 783), хорв. *Svrakić, Svrčić* (Leksik 627).

***Sorkorǫdъ**: ст.-укр. *Сорокопуд*, 1675 р., укр. *Сорокопуд*, 1762 р. (ПВЗ 44), *Сорокопуд* (СП 332), *Сорокопуди мн.* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 95), рос. *Сорокопудов* (ЖПТ), *Сорокопудово* — відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN VIII, 457), блр. *Сарапануды* — відантропонімний ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 156) ~ укр. *сорокопуд орн.* 'невеликий хижий птах ряду горобцеподібних, *Lanius*' та ін. Див. (ЕСУМ 5, 357).

Похідні від псл. **sova*

***Sova**: ст.-укр. Борисъ Ивановичъ *Сова*, 1554 р. (Тупиков 366), *Sowa*, 1557 р. (Чучка 526), Гарасим *Сова*, 1649 р. (Реєстр 253), укр. *Сова*, 1781 р. (ОКН 146), *Сова* — сучасне прізвище (СП 330), *Сова* — сучасне прізвисько (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), ст.-рос. Івашко *Сова* Кожинъ, 1461 р., Ондрей Григорьевъ сынъ *Совинъ*, 1567 р. (Тупиков 366, 755), Федка *Сова*, 1616 р. (ДКТ 23), рос. *Совин* (ЖПТ), *Сова* — прізвисько: 1. «с большими светлыми глазами» (Суперанская 488), 2. «манера поведения, как у совы» (Боброва 143), (похідні) *Совино* (3) — ойконіми в колишніх Вологодській, Новгородській, Ярославській губ. (RGN VIII, 409), ст.-блр. Борис *Сова*, 1567 р. (Бірыла 1966: 259), блр. *Сава* (Бірыла 360), *Совіна* — відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 118), хорв. *Sova* (Leksik 605), словн. Mathia *Soua*, 1589 р. (Torkar 2020: 143), *Sova* — сучасне прізвище (ZSSP 567), ст.-пол. Mathias *Sowa*, 1414 р. (SSNO V, 151), *Sowa*, 1660 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sowa* (SN VIII, 585), *Sowa* — прізвисько («nosi okulary», «jest bardzo mądra i oczytana», «ma duże oczy», «jest ponury»; Mrózek 96), ст.-чеськ. *Sova*, 1435 р. (АЧ XXVI, 135), чеськ. *Sova* (ЧП), ст.-словц. *Sowa*, 1690 р. (HSSJ V, 334), словц. *Sova* (Bernát 101), *Sova* — прізвисько (ТР 230), в.-луж., н.-луж. *Sowa* (Wenzel II/2, 104), з якими співвідносний лит. антропонім *Pelėda < pelėda* 'сова' (LPŽ II, 425).

Стосовно мотивиції пор., наприклад, ст.-укр. *сова* (Зіновіїв 125), укр. *совá орн.* 'Asio otus L.', 'Bubo bubo L.', 'Strix aluco L.', діал. (порівняння) як *совá* 'про чутливий сон' (Мацюк 2013: 432), 'розумний', 'про сивочолу людину', *надувся як сова* 'сварливий, злий', *висє як сова* 'плаксивий' (Доброльожа 2003: 9, 38, 106, 145), *вродлива як сова* 'про невродливу жінку' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *совá*

— прізвисько жінки з великими очима (СРНГ 39, 177), блр. (порівняння) *вочы як у савы, ходзіць як сава* (Вислоўі 295, 412) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 341).

***Sovitjъ**: ст.-укр. *Sowith* Michael, 1607 р. (Чучка 526), укр. *Сович* (Дуйчак 223), рос. *Совичев* — сучасне прізвище (м. Москва), хорв. *Sović* (Leksik 605), слвн. *Sovič* (ZSSP 567), пол. *Sowicz* (SN VIII, 586), чеськ. *Sovič* (ЧП), слвц. *Sovič* (TZ Bratislava 326).

***Sowьka**: ст.-рос. Григорій Михайловъ сынъ *Совкинъ*, 1478 р. (Тупиков 755), рос. *Совкин* (м. Хабаровськ), (похідні) *Совкино* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 409—410), *Соўкі* — відантропонімний ойконім на Вітебщині (Пап. Віц. 359), ст.-пол. *Sowka*, 1393 р. (SSNO V, 152), пол. *Sowka* (SN VIII, 587), чеськ. *Sovka* (ЧП), ст.-слвц. *Nicolaus Zowka*, 1592 р. (HSSJ V, 334), слвц. *Sóvka* (TZ Bratislava 326), в.-луж., н.-луж. *Sowka* (Wenzel II/2, 104).

***Sovina**: рос. *Совинин* — сучасне прізвище, хорв. *Sovina* (Leksik 605), слвн. *Sovina* (ZSSP 567), ст.-пол. *Petrus Sowina*, 1412 р. (SSNO V, 151), пол. *Sowina* (SN VIII, 587), чеськ. *Sovina* (ЧП).

Праантропоніми з коренем **Sop-*

***Sopъ**: укр. *Сур*, 1787 р. (Чучка 539), *Сун* — сучасне прізвище (Пура СПР V, 155), рос. *Супов* (ЖПТ), блр. *Сун* (Бірыла 398), *Nicolaus Samp*, 1453 р., *Nicolaus Semp*, 1464 р. (SSNO V, 42), пол. *Sqr*, *Semp*, *Sęp*, *Siemp* (SN IX, 312, 354, 376, 400), чеськ. *Sur* (ЧП) ~ укр. діал. *суп* 'шуліка, *Milvus Lacer.*', макед. *суп*, схв. *сѹп*, пол. *zęp*, чеськ., слвц., в.-луж., н.-луж. *sur* та ін. (ЕСУМ 5, 476), а також ст.-блр. *супѣ*, *сепѣ*, *семпѣ*, 1518 р. (ЭСБМ 13, 49), ст.-слвц. *sur* 'хижий птах *Buteo buteo*' (HSSJ V, 557).

Демінутиви:

***Sopikъ**: укр. *Супик* (Новикова 803), рос. *Супик* (ЖПТ), блр. *Супік* (Бірыла 398), пол. *Sempik*, *Sępik* (SN IX, 354, 376), чеськ. *Supik* (ЧП).

***Sopitjъ**: хорв. *Supić* (Leksik 624), слвн. *Supič* (ZSSP 587).

***Sopъсь**: хорв. *Supac* (Leksik 624).

***Sopъкъ**: укр. *Супок* (Богдан 294), хорв. *Supek* (Leksik 624), пол. *Sapek*, *Sempek*, *Sępek* (SN IX, 312, 354, 376), чеськ. *Supek* (ЧП), слвц. *Supek* (TZ Bratislava 333).

Похідні від псл. **strižь*, **strežь*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЕСУМ 5, 441; ЭСБМ 12, 339; Воруґ 583). Пор. їхню реалізацію в слов'янській антропонімії:

***Strižь**, ***Strěžь**: ст.-укр. Игнать *Стрыж*, 1649 р. (Реєстр 386), укр. *Стриж* (Глуховцева 2, 236), *Стріш*, -жа (Дуйчак 226), (похідні) *Стрижівка* (2 фіксації) — назви поселень на Житомирщині, ст.-рос. Васья *Стрижевъ*, 1689 р. (Тупиков 763), Андрюшка Онтонов сын *Стрижов*, 1647 р. (Полякова 212), *Стрижъ*, XVII ст. — прізвисько (Соколов 14), рос. *Стрежев* (МО), *Стрижов* (ЖПТ), *Стриж* — прізвисько (Гузнова 269), (похідні) *Стрижева* (2), *Стрижево* (8) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 598, 599), ст.-блр. Михайло *Стрыж*, 1528 р. (Бірыла 1966: 261), блр. *Стрыж* (Бірыла 392), *Стрыжава* — відантропонімна назва поселення на Вітебщині (Рап. Віц. 368), хорв. *Striž* (Leksik 619), (похідне) *Striževo* — ойконім (Im. m. 413), слвн. *Striz*, 1602 р. (SL 42), пол. *Strzyż* (SN IX, 122), ст.-чеськ. *Strez*, XII ст. (Pleskalová 141), чеськ. *Stríž* (ЧП), слвц. *Stríž* (TP 189), а також слов'ян. Clavus *Strys*, 1382 р. — у німецьких середньовічних документах (Schlimpert 133).

Демінутиви:

***Striže**, -ęte: хорв. *Striže* (Leksik 619).

***Strižькь**, ***Strěžькь**: ст.-укр. Миско *Стрижик*, 1691 р. (ПКСП 110), укр. *Стрижик* — прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 400), рос. *Стрежик*, *Стрижи́ков* (МО), ст.-пол. *Strziszek*, 1391 р., *Striszk*, 1406 р. (SSNO V, 240), пол. *Strzyżyk* (SN IX, 123), чеськ. *Strížik* (ЧП) ~ укр. діал. *стрижик орн.* 'шурик береговий, *Riparia riparia* L.', рос. діал. *стри́жик*, *стрѣ́жик* 'птах стриж', *береговой стрѣ́жик* 'берегова ластівка' (СРНГ 42, 6), пол. *strzyżyk* 'волове очко, *Troglodytes troglodytes* L.' (ЕСУМ 5, 441).

***Strižькь**, ***Strěžькь**: укр. *Стрижок* (Новикова 797), рос. *Стрижков* (м. Иркутськ), хорв. *Strížek* (Leksik 619), слвн. *Strežek* (ZSSP 582), пол. *Strzyżek* (SN IX, 122), чеськ. *Strížek* (ЧП) ~ рос. діал. *стри́жек*, *стрижѡ́к* 'птах стриж' (СРНГ 42, 5).

Пор. ще хорв. *Strižirep* (Leksik 619) — один із рідкісних континуантів псл. ***Strižerępь**. Стосовно компонента -*reęp*- *'хвіст' у складі праантропонімів типу *composita* пор. **Reęoryjь* > ст.-чеськ. *Řeporyje* — ойконім: 1446 р. — *in Řeporyjích* (АЧ IV, 553), **Reęrouxь* > пол. *Rzępouch* (SN VIII, 239) та ін. Див. (Шульгач VI, 315).

Похідні від псл. **stŕkъ*

***Стъркъ**: рос. *Стерков* (ЖПТ), болг. (похідне) *Штъркова мала* – топонім (Дуриданов Ломско 83), хорв. *Štrk* (Leksik 663), слвн. *Štrk* (ZSSP 619, 623) ~ рос. діал. *стерк* ‘білий журавель’ (СРНГ 41, 150), схв. *штѣрк* ‘лелека’ та ін. Див. (Клепикова 163–168; Bezljaj IV, 121; Skok III, 417; Snoj 2003: 743).

Похідні від псл. **суѣ*

***Суѣ**: ст.-укр. Maszko *Szucz*, 1565 р. (Тупиков 384), *Суч*, 1578 р. (Памятники III/2, 78), Wancza *Szicz*, 1618 р. (Чучка 516), Stepan *Sucz*, 1620 р. (ОО 238), Евхим *Суч*, 1649 р. (Реєстр 296), укр. *Сичь*, 1762 р. (ПВЗ 32), Paulus *Szics*, 1772 р. (Чучка 516), *Сич* – сучасне прізвище (СП 321), *Сич* – сучасне прізвище («похмурий, завжди надутий»; Чабаненко ПНН 2, 380), (похідні) *Сичі*, *Сичівка* (4 фіксації) – ойконіми, ст.-рос. Івашко *Сучь*, 1495 р. (Тупиков 384), *Суч*, 1540 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 161), Герасимко Андреев сын *Сычов*, 1576 р. (Полякова 217), *Сычево*, 1551–54 рр. – відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 144), рос. *Сычев* (ЖПТ), *Суч* – прізвище (Гузнова 270), (похідні) *Сычево* (25 фіксації) – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 688), *Сычов овраг*, *Сычов угол*, *Сычова новь*, *Сычова насека* – мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климова 3, 254), блр. *Суч* (Бірыла 403), *Сычоў* (Памяць Лоеўск. 459), (похідні) *Сычова* (2) – відантропонімні ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 373), *Сычоўка* – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 171), *Сычы* – в Брестській і Мінській обл. (Рап. Бр. 123; Рап. Мін. 261), пол. *Sucz* (SN IX, 185), (похідні) *Suczów*, *Suczówka* – назви поселень (SMP 1114), чеськ. *Суѣ* (ЧП), слвц. *Суѣ* (TZ Bratislava 334).

Щодо мотивації наведених антропонімів пор., наприклад, ст.-укр. *сы(ч)* (Зіновіїв 125), укр. *сич орн.* ‘Athene Boie’, ‘сова вухата, Asio otus L.’, діал. (порівняння) *злий як сич* ‘про сердиту людину’ (Мацюк 2013: 417), *надувся як сич* ‘сварливий, злий’; *самотній як сич* (Доброльожа 2003: 38, 120), рос. діал. *суч* ‘про надмірно жвавого, моторного чоловіка’ (СРНГ 43, 180), блр. (порівняння) *глядзіць як сыч* (Выслоўі 306) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 248 – з інослов’янськими відповідниками).

Демінутиви:

***Суѣкъ**: ст.-укр. Яцко *Сычик*, 1570 р. (Атаманенко 2015: 100), Кондратей *Сычик*, 1654 р. (Алфьоров 4), укр. *Сичик* (Новикова 760),

Сичик – сучасне прізвисько (с. Новосілки Маневицьк. р-ну Вол.; ОАІУМ), рос. *Сычик* (ЖПТ), блр. *Сычык* (Бірыла 403), *Сычыкі* – відантропонімний ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 373), пол. *Syczik* (SN IX, 185) ~ укр. діал. *сичик* ‘корольок жовтоголовий, *Regulus regulus* L.’ (ЕСУМ 5, 248), рос. діал. *сы́чик* ‘різновид сови’ (СРНГ 43, 181).

***Суцькь**: рос. *Сычков* (ЖПТ), ст.-пол. *Nicolai Syczek*, 1411 р. (SSNO V, 264), пол. *Syczek* (SN IX, 185), ст.-чеськ. *Sýc*, 1373 р. (Profous IV, 264), чеськ. *Sýček* (Beneš 94), (похідне) *Sýčkov* – ойконім (Profous IV, 264) ~ чеськ. *sýček* ‘сич хатній’, діал. ‘корольок, *Glaucidium*’ (ЕСУМ 5, 248).

Похідні від псл. **sykora*

Орнітонім, пов’язаний «з вигуком *syk*, що передає сичання синиці, коли до неї хтось наближається» (ЕСУМ 5, 228; див. ще: *Rejzek* 620; *Králik* 570), реконструйовано в (*Borys* 547: **sykora* < **sykati*). Пор. також антропонімі рефлексії цього архетипу:

***Sykora**: ст.-укр. *Sikora* Demeter, 1607 р. (Чучка 512), укр. *Alexa Szikora*, 1715 р. (Чучка 512), *Сикора*, *Сікора* – сучасні прізвиська (СП 319, 322), *Сікора* (СПУ 3, 67), *Шікора* (Негрич 201) – сучасні прізвиська, рос. *Сикорин* (ЖПТ), блр. *Сікора* (Бірыла 373), хорв. *Sikora* (Leksik 590), слвн. *Sikora* (ZSSP 549), ст.-пол. *Petrus Szikora*, 1389 р. (SSNO V, 74), *Woyciech Sikora*, 1626 р. (Мытник 250), пол. *Schikora*, 1886 р., *Schiekora*, 1889 р. (Magda-Czekaj 109), *Sikora*, *Sykora* (SN VIII, 415; IX, 188), ст.-чеськ. *Martin řečeny Sýkora*, 1391 р. (Moldanová 178), *Martino Sicora*, 1460 р. (*Ryšánek* 620), чеськ. *Sikora*, *Síkora*, *Sykora*, *Sýkora* (ЧП), ст.-слвц. *Sykora*, 1554 р., *Zýkora*, 1571 р., *Sjkora*, 1661 р. (*Křištof* 174, 195, 229), н.-луж. *Sykora* (*Wenzel* 377) ~ укр. *недобра як сікора* ‘про сердиту, роздратовану жінку’ (Юрченко, Івченко 136).

***Sykory**: рос. *Сикоров* (м. Воронеж), блр. *Сікор* (Бірыла 373), пол. *Sikor* (SN VIII, 415), н.-луж. *Sykor* (*Wenzel* 377) ~ укр. діал. *сікор*, *сікор*, *сі́кір орн.* ‘синиця-коник, *Parus major*’ (ЕСУМ 5, 228).

Похідні від псл. **ščegolъ*, **ščigolъ*

Для орнітономів ст.-укр. *щиго(л)* *ascanthis*, *idis*, 1642 р. (Славинецький 64), укр. *щіголь* ‘невеликий співочий птах із родини в’юркових з яскравим строкатим оперенням, *Carduelis carduelis* L.’,

які мають відповідники в усіх слов'янських мовах, немає загальноприйнятого реконструйованого архетипу. Пор., наприклад, (Булаховський 101 — *ščeglъ; ЕСУМ 6, 508 — *ščigъlъ (*ščigъlъ / *ščъglъlъ / *ščъglъlъ; Boryś 600 — *ščegъlъ (*ščigъlъ).

Стосовно його реалізації в антропонімії пор. ст.-укр. Рудольф Савостиан *Счогол*, 1630 р. (Яковенко 59), укр. *Щеголь*, 1781 р. (ОКН 94), *Щегол*, *Щиголь* (Горпинич, Корнієнко 264), *Щигол* (м. Луцьк), *Щеголь*, *Щоголь* (Новикова 975), *Щегель* (м. Бориспіль Київськ. обл.; Анк.), *Щиголь* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 341), (похідне) *Щиглі* — ойконім на Львівщині, ст.-рос. *Щогол*, XV ст. (Веселовський 378), *Щеголь*, 1539 р., Івашко *Щегловъ*, 1647 р. (Тупиков 849), рос. *Щегалев*, *Щигалев*, *Щеголев*, *Щеголов*, *Щиголов*, *Щоголев*, *Щеглов*, *Щиглов* (ЖПТ), *Щегол* — прізвисько (Гузнова 279), (похідні) *Щеглов*, XVIII ст. — мікротопонім у Бронницькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 394), *Щеглов*, *Щеглова* (2), *Щегловка* (4), *Щеглово* (3), *Щеглы*, *Щеголев*, *Щеголева* (4), *Щеголево* (9) — назви поселень у різних регіонах (RGN X, 387), ст.-блр. Степан *Щегол*, 1582 р. (Бірыла 1966: 280), блр. *Шчыглоў* (Бірыла 488), *Шчаглоўка* — відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Пап. Маг. 193), хорв. *Štigel*, *Štigel* (Leksik 661), ст.-пол. Nicolaus *Sczigil*, 1377 р., Albertus *Sczigel*, 1499 р. (SSNO V, 296), Anna *Szczygieł*, 1676 р. (Magda-Czekaj 116), пол. *Szczegieł*, *Szczogiel*, *Szczogieł*, *Szczugiel*, *Szczugiel*, *Szczygiel*, *Szczygiol*, *Szczygioł*, *Szczygił*, *Szczygoł*, *Szczyhoł* (SN IX, 239, 249, 251, 254, 255), чеськ. *Stehel* (ЧП) < *ŠČegъlъ, *ŠČigъlъ.

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, порівняння як *щбголь* 'про акуратного хлопця' (Мацюк 2013: 515).

Суфіксальні деривати:

*ŠČegъlъ, -ęte: ст.-рос. Матвѣй *Щеглятевъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 210), рос. (похідні) *Щеглята* (2), *Щеглятево* — назви поселень у колишніх В'ятській, Пермській і Московській губ. (RGN X, 387).

*ŠČegъlikъ, *ŠČigъlikъ: укр. *Щеглик* (м. Нововолинськ Вол.), рос. *Щегликов* (ЖПТ), блр. *Щеглик* (ЖПТ), *Шчэгликі* — відантропонімний ойконім на Берестейщині (Пап. Бр. 137), пол. *Szczeglik*, *Szczyglik* (SN IX, 238, 254), чеськ. *Stehlik* (ЧП), словц. *Stehlik* (TZ Trnava 163) ~ укр. *щі́глик*, діал. *штíглик*, чеськ. *stehlík* та ін. Див. (ЕСУМ 6, 508).

*ŠČegъlъсь, *ŠČigъlъсь: рос. *Щеглецов* (ЖПТ), хорв. *Štiglec* (Leksik 661) ~ болг. *щі́глец* та ін. Див. (ЕСУМ 6, 508).

Похідні від псл. *šćьракъ

Заголовний архетип реконструйовано в (Machek 619; ЕСУМ 6, 456).

Пор. ще деякі антропонімні рефлексі: ст.-укр. Митко *Шнакъ*, 1649 р. (Реєстр 124), укр. *Шнакъ*, 1766 р. — антропонім (АК 1, 254), *Шнак* — сучасне прізвище (СП 400), *Шнак* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 325), (похідні) *Шнаки*, *Шнаків*, *Шнаківка*, *Шнакове* (2) — назви населених пунктів, рос. (похідне) *Шнаки* — ойконім на Псковщині (RGN X, 349), ст.-блр. *Шнак* Опихимович, 1549 р., Лук'ян *Шнак*, 1614 р. (Бірыла 1966: 279), блр. *Шнак* (Бірыла 479), *Шнакаў* (Памяць Лоеўск. 468), *Шнакі* — відантропонімні ойконіми на Берестейщині, Вітебщині (Рап. Бр. 136; Рап. Віц. 417), ст.-рос. Прокopf *Шнакъ*, 1593 р. (Тупиков 449), рос. *Шнаков* (ЖПТ), ст.-пол. *Sprak*, 1388 р. (SSNO V, 320), *Szprak*, 1679 р. (Bubak II, 92), пол. *Szprak* (SN IX, 325), чеськ. *Šprak* (ЧП), слвц. *Šprak* (TZ Bratislava 351) < *Šćьракъ ~ укр. *шпак* орн. 'невеликий перелітний співучий птах ряду горобиних, *Sturnus vulgaris* L.', ст.-блр. *шпакъ* 'шпак' (ГСБМ 37, 169) та ін. Див. (ЕСУМ 6, 456).

Похідні від псл. *tetervъ

***Tetervъ**: ст.-рос. Кузьма Ананьин *Тетерев*, 1524 р. (Веселовский 316), рос. *Тетерев*, *Тетеров* (ЖПТ), ст.-пол. *Ianusch Czetrzew*, 1353 р. (SSNO III, 377), пол. *Ciećwierz*, *Ciećwież*, *Ciećwiesz*, *Ciećmierz* (SN II, 164), чеськ. *Tetřev* (ЧП), слвц. *Tetřev* (TZ Bratislava 363) ~ укр. *тєтерев* орн. 'Lygurus tetrix L.', рос. діал. *тєтерев* 'про спокійного, флегматичного чоловіка' (СРНГ 44, 100), чеськ. *tetřev* 'дурень', 'глуха людина': *jest hluchý jako tetřev* (Kott IV, 74) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 562; Boryś 82).

Пор. також спільнокореневі:

***Tetera**, ***Teterъ**: ст.-укр. Јо. *Thethere*, 1542 р. (Чучка 550), Ігнатка *Тетера*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 349), укр. *Тетера* (ЖПТ), *Тетеря* (СП 345), *Тетер*, *Тетеря* — сучасні прізвиська (СПУ 3, 137), ст.-рос. Куземка *Тетера*, 1498 р. (Тупиков 390), Истомка *Тетеря*, 1579 р. (Полякова 221), Ефремко *Тетеря*, 1676 р. (Парфенова 373), рос. *Тетерин*, *Тетерев* (ЖПТ), *Тетёра* — прізвисько низькорослої товстої жінки (Шустиков 526), (похідні) *Тетерин*, *Тетерина*, *Тетерино*, XVIII ст. — топоніми в колишній Московській губ. (Кусов II, 385), *Тетерино* (3) — в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 509),

ст.-блр. *Тетера*, 1567 р., блр. *Цецера*, 1754 р. (Бірыла 1966: 264), *Цяцера* — сучасне прізвище (Бірыла 443), (похідні) *Цецяроўка* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 250), *Цяцерын* — у Могильовській обл. (Рап. Маг. 186), хорв. *Tetar* (Leksik 675), ст.-пол. *Martini Czczior*, 1497 р. (SSNO I, 365), пол. *Ceciora*, *Ciecier*, *Cieciera*, *Ciecior*, *Cieciora*, *Czczior*, *Czczor*, *Czczora* (SN II, 17, 163, 265, 266), (похідні) *Ciecierówka* (2), *Ciecierzyn* (3), *Ciecierzyno*, *Ciecioru* — назви поселень (NMP II, 125–127) ~ укр. діал. *тѣтер*, *тѣтѣра* ‘*Lyrurus tetrix L.*’, (порівняння) як *тетеря* — про людину з вадами слуху (Коваленко 356), ‘зовсім глухий’ (Юрченко, Івченко 151), ‘про стару людину’, *токує* (говорить) як *тетеря* (Доброльожа 2003: 105, 140), рос. діал. *те-тѣра* ‘про глухого чоловіка’, ‘прізвисько товстого низькорослого чоловіка’ (СРНГ 44, 100), блр. (порівняння) *глухі як цяцера* (Вислоўі 305) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 562). Див. ще (Boryś 82: псл. **tetera* ‘самка тетерева’).

**teterę, -ęte*: укр. діал. *тетерятко* ‘маля тетереука’ (Аркушин 554), рос. діал. *тетерята* мн. ‘пташенята тетерева’ (СРНГ 44, 103). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

**Teteritjъ*: ст.-укр. Яцько *Тетеричъ*, 1649 р. (Реєстр 193), укр. *Тетерич* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 137), *Цяцерыч* (Бірыла 443), хорв. *Teterić* (Leksik 675) ~ укр. діал. *тетѣрич орн.* ‘*Lyrurus tetrix L.*’ (Аркушин 547).

**Teterukъ*: ст.-укр. Tymosz *Teteruk*, 1664 р. (АЮЗР VI/1, прил. 50), укр. *Тетерук* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 137), рос. *Тетеруков* (м. Санкт-Петербург), блр. *Тетеруков* (ЖПТ) ~ укр. діал. *татару́к орн.* ‘*Lyrurus tetrix L.*’ (Аркушин 547), (порівняння) *затоковався* як *тетерук* ‘не помічає нікого навкруги’ (Юрченко, Івченко 151), рос. діал. *тетеріок* ‘тетерев’ (СРНГ 44, 102), блр. (порівняння) *балбоча як цецярук*, *глухі як цецярук*, *дурні як цецярук* (Вислоўі 284, 305, 316).

Похідні з коренем **vorb-* (псл. **vorbyjъ* та ін.)

**Vorbyjъ*: ст.-укр. Денис *Воробеи*, 1570 р. (ОО 38), Петро *Воробеи*, 1649 р. (Реєстр 117), Іванъ *Воробей*, 1657 р. (Отрывки 32), укр. *Оробей*, 1711 р. (Лазаревский 15), *Воробей*, 1718 р. (ПСт.П 152), *Арабей*, *Горобей*, *Оробейко* — сучасні прізвища (Новикова 36, 212, 609), *Оробій* (Глуховцева 2, 105), *Воробій* (Редько 1, 169), *Воробей* (Рв.), *Воробей*, *Горобей* — сучасні прізвиська (СПУ 1, 204, 256), ст.-

рос. Ефимко *Воробей*, 1495 р. (Тупиков 94), Иван Иванович Синица *Воробьев*, 1551 р. (Веселовский 72), Ондрюшка Моршевь прозвище *Воробей*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1081), (похідне) *Воробьево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 100), рос. *Урабей* — прізвисько (Добровольский ПК 423), *Воробей* — прізвисько швидкого і хитрого чоловіка (Вальтер, Мокиенко 143), ст.-блр. Iwan *Worobyey*, 1552 р. (ПКПК 17), блр. *Варабей* (Памяць Петр. 316), *Арабей* (Бірыла 22) < **Варабей*, *Веребей* (ЖПТ) < **Воробей*, *Варабей* — прізвисько низькорослої вертлявої жінки (Трухан 168), (похідне) *Арабы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 16).

Пор. також назви населених пунктів відантропонімного походження на теренах Східної Славії: *Варобы*, *Варобьево*, *Веребьев*, *Веребьевка*, *Веребьево*, *Воробьев* (12 фіксацій), *Воробьева* (19), *Воробьевка* (69), *Воробьево* (74), *Варобы* (41) та ін. (RGN I, 651; II, 182–185).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *верібей*, *вєрабей*, *вирибей*, *воробей*, *горобей*, *орибей* ‘горобець; будь-яка дрібна пташка (ластівка, коноплянка, синиця, соловей, коршак і т. ін.)’ (ЕСУМ I, 569–570; Лисенко 41), рос. діал. *вирибей* ‘горобець’ (СОГ 2, 50), *верябей* ‘т. с.’ (РГСО 22), *горобей* ‘горобець’ (СРНГ 7, 54), *гырабей* ‘т. с.’ (ТМД 3, 64), ст.-блр. *воробей* (ГСБМ 4, 186), блр. діал. *воробей*, *оробей* ‘т. с.’ (ТС 1, 140), (порівняння) *адна як верабей* (Выслоўі 281), болг. *врабей* (БЕР 1, 178). Для укр. *верібей*, рос. *верібей*, блр. *вєрабей* ‘горобець’ реконструюють псл. **verbъjъ* (Аникин 6, 271). Імовірініше, це один із прикладів модифікованої рефлексії в кореневих структурах зразка tort. Див. ще (Шульгач II, 121–123).

***Vorъbъsъ**: ст.-укр. Прокопъ *Воробець*, 1649 р. (Реєстр 285), Василь *Оробец*, 1689 р. (АППС I, 307), укр. *Воробець*, 1723 р. (Швидько 23), *Worobes*, 1734 р. (АЮЗР III/3, 71), *Оробець*, 1756 р. (АК 3, 255), *Воробець* — сучасне прізвисько (СП 81), *Горобець* (Новикова 212), *Оробець* (СП 259), а також *Горобець* (СПУ 1, 256), *Воробец* (Піпаш, Галас 242) — сучасні прізвиська, ст.-рос. Григорій *Оробець*, 1672 р. (Тупиков 291), Марчко Григорьев сын *Воробцов*, 1685 р. (Полякова 53), рос. *Воробцов*, *Оробец* (ЖПТ), *Горобцов* (Новикова 212), *Воробцовка Большая*, *Воробцовка Малая* — відантропонімні ойконіми в колишній Саратовській губ. (RGN II, 182), серб. *Врабац* (Михајловић ВП 150), *Врабац* — прізвисько (Бапић 1968: 170), слвн.

Dominicus de *Grabeč*, 1396 р., яке виводили із *vrabec* (Merkù 138), *Vrabec* — сучасне прізвище (ZSSP 688), пол. *Wrobiec* (SN X, 340), *Orobeč*, *Worobeč*, *Worobiec* (SN VII, 94; X, 320) < укр., ст.-чеськ. Jessco *Wrabecz*, 1400 р. (AČ XXVI, 139), чеськ. *Vrabec* (ЧП), ст.-слвц. Georgius *Wrabecz*, 1611 р. (HSSJ VI, 439), слвц. *Vrabec*, XVIII ст. (Bernát 106), *Vrabec* — сучасне прізвище (TZ Trnava 184), з якими співвідносний лит. антропонім *Žvirblis* < *žvirblis* ‘горибець’ (LPŽ II, 1354).

Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *воробець* ‘горибець’ (Житецкий 14), укр. *воробець*, *горибець*, діал. *воробець* ‘горибець’ (Шкрумеляк 35), *оробець* ‘*Passer domesticus*’ (ЕСУМ 1, 569), *вербець* ‘т. с.’ (Лисенко 41), (порівняння) як *горибець* ‘веселий’ (Добролюба 2003: 72), *молодець*, як *воробець* (Хобзей 160), рос. діал. *горобець* ‘горибець’ (СРНГ 7, 54), ст.-блр. *воробець* (ГСБМ 4, 186), болг. *врабек* та ін. Див. (БЕР 1, 178).

***Vorbikъ**: пол. *Wrobik* (SN X, 340), *Worobik* (SN X, 320) < укр., чеськ. *Vrábík* (ЧП), ст.-слвц. *Wrabyk*, 1557 р. (Křištof 174) ~ ст.-блр. *воробикъ* ‘змени. до *воробей*’ (ГСБМ 4, 186), чеськ. *vrabík* ‘горибець’ (Kott IV, 804) та ін.

***Vorbьka**, ***Vorbьko**, ***Vorbьkъ**: укр. *Воробок* (Редько 1, 169), *Воробко* (ПСС 3, 87), ст.-рос. (похідне) *Воробково*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 272), рос. *Арабкин* (Новикова 212) < **Варабкин*, *Воробков* (Астраханськ. обл.), блр. *Арабок* (Бірыла 23) < **Варабок*, (похідне) *Веребки* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN II, 38) < **Воробки*, болг. *Врабек*, XIV ст., *Врабко*, XVI ст. (Заимов 55), пол. *Orobko* (SN VII, 95) < укр., *Wrobek* (SN X, 340), чеськ. *Vrábek*, *Vrabka* (ЧП), слвц. *Vrábko* (TZ Bratislava 393) ~ укр. *воробок* ‘горибець’ (ЕСУМ 1, 569), рос. діал. *воробка* ‘самка горибця’, ‘горибець’ (СРНГ 5, 103), чеськ. *vrábek* ‘горибець’ (Kott IV, 804).

***Vorbьlъ**: укр. *Воробель* (ПСС 2, 392), *Врубель* (Рв.) < пол., *Варабель* — сучасне прізвище («невисокого росту»; СПУ 1, 172), слвн. *Vrabelj* (ZSSP 688), ст.-пол. *Wrobel*, 1631 р. (Bubak II, 128), пол. *Wróbl*, *Wróbel* (SN X, 342), *Worobel* (SN X, 321) < укр., чеськ. *Vrabel'* (ЧП), ст.-слвц. Martin *Wrabel*, 1520 р. (HSSJ VI, 439), Michael *Rabel*, 1554 р. (UFP I, 179), слвц. *Vrábel*, XVIII ст. (Bernát 106), *Vrábel'* — сучасне прізвище (TZ Bratislava 393) ~ укр. діал. *ворабель*, *горибелъ* ‘*Passer domesticus*’ (ЕСУМ 1, 569, 570), *варабелъ* ‘горибець’ (Аркушин 2016:

43), *воробѣль* 'т. с.' (Аркушин 2022: 29), *врабель* 'т. с.' (СД 185), слвн. *vrábelj*, ст.-чеськ. *vrábel* 'т. с.' (Rušánek 716) та ін. Зникле болг. *врабел* збереглося в алб. *harabel*. Див. (БЕР 1, 178).

***Vorbitъjъ**: слвн. *Vrabič* (ZSSP 688), пол. *Worobicz* (SN X, 320) < укр.

Похідні від псл. **vornъ*, **vorna*

***Vornъ**: ст.-укр. Михно *Ворон*, 1654 р. (РПП 70), укр. *Voron*, 1745 р. (Чучка 125), *Ворон* – сучасне прізвище (СП 81), *Ворон* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 205), (похідні) *Воронів* (4), *Воронівка* (10), *Воронове* (2) – ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. *Воронъ*, Мартюша *Вороновъ*, 1495 р. (Тупиков 96, 508), Лучка Михайлов сын *Воронов*, 1623 р. (Полякова 54), Осипъ Кириловъ сынъ прозвище *Воронъ*, 1640 р. (ПОС 4, 155), (похідне) *Вороново*, 1628–1629 рр. – ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 943), рос. *Воронов* (ЖПТ), *Ворон* – прізвисько (Гузнова 235), ст.-блр. Богданъ *Воронъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/2, 627), блр. (відантропонімні ойконіми) *Варонаўка* – на Гродненщині (Рап. Гр. 49), *Вараноўка* – на Вітебщині і Могильовщині (Рап. Віц. 71; Рап. Маг. 37), *Варанова* – на Вітебщині (Рап. Віц. 71), серб. *Вран* – чол. ім'я (Грковић 57), (похідне) *Vranovo* – назва поселення (Im. m. 469), хорв. *Vran* (Leksik 728), (похідне) *Vranov Dol* – ойконім (Im. m. 468), слвн. Iacobo de *Vrana*, 1335 р. (Merkù 345), *Vran*, 1642 р. (SL 43), *Vran* – сучасне прізвище (ZSSP 688), чеськ. (похідні) *Vranov* (13) – ойконіми (Profous IV, 615–515), слвц. (похідне) *Vranov* – ойконім (Majtán 1972: 462), н.-луж. *Wron* (1730 р. – *Rohn*) (Wenzel 431).

Щодо апелятивної лексики пор., наприклад, ст.-укр. *воронъ* 'ворон' (Житецкий 14), укр. *ворон орн.* 'крук, *Corvus corax* L.', діал. *ворін*, *орон* 'т. с.', рос. діал. *ворон* 'скупа, зла людина' (СРНГ 5, 111) та ін. Див. (ЕСУМ 1, 427).

***Vorna**: ст.-укр. *Ворона*, 1458 р. (ССУМ I, 197), *Worona*, 1621 р. (ОО 322), укр. *Ворона*, 1785 р. (ИСК 34), *Ворона* – сучасне прізвище (СП 81), *Ворона* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 205), ст.-рос. Иванко *Ворона*, 1495 р. (Тупиков 95), Ивашко Козмин сын *Ворона*, 1647 р. (Полякова 53–54), (похідні) *Воронин*, 1551–54 рр. – назва починка (ПМТ 275), *Воронино*, XVI ст. – ойконім (ПКМГ I/2, 100) – у колишньому Тверському пов., рос. *Воронин* (ЖПТ), *Ворона* – прізвисько смуглого чорноволого чоловіка (Вальтер, Мокиенко

144), ст.-блр. Дорошъ *Ворона*, 1566 р. (ДМА I, 379), блр. *Варона* (Бірыла 83), болг. *Врана* — особове ім'я (Займов 56), слвн. [W]rana, 1360 р. (м. Трієст) (Merkù 345), *Vrana* — сучасне прізвище (ZSSP 688), ст.-пол. Jan *Wrona*, 1552 р. (Мутник 304), пол. *Wrona*, 1889 р. (Magda-Czekaj 130), *Wrona* (SN X, 340), ст.-чеськ. Jan *Vrána*, 1514 р. (АЇ IX, 448), чеськ. *Vrana* (ЧП), ст.-слвц. Ambrosius *Wrana*, 1554 р. (UFP I, 181), слвц. *Vrana* (TZ Bratislava 393), з якими співвідносний лит. антропонім *Várna* < *várna* 'ворона' (LPŽ II, 1165).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *воро́на орн.* 'гава, *Corvus corone* L.' та ін. (ЕСУМ I, 427), порівняння *співає як ворона*; *крикливий як ворона* (Доброльожа 2003: 141, 143), *дурний як ворона* 'дуже дурний' (Юрченко, Івченко 31), рос. діал. *воро́на* 'неакуратна жінка з розкуйовдженим волоссям' (СРНГ 5, 111), блр. (порівняння) *сарланиць як варона*, *дурны (глун) як варона* (Выслоўі 303, 316), серб. діал. *врдна зоол.* '*Corvus cornis*' (Гирић 2018: 96) та ін.

Демінутиви:

***Ворнѣка**, ***Ворнѣкъ**: укр. *Воронек* (Новикова 169), *Воронка* (Редько 1, 170), (похідні) *Воронки* (2), *Воронківці* — ойконіми, ст.-рос. Иванъ Ивановъ сынъ *Воронковъ*, 1568 р. (Тупиков 508), *Воронка*, XVI с. (НПК VI, 171), рос. *Воронков* (ЖПТ), *Воронек* — прізвище (Гузнова 235), блр. *Варанкі* — відантропонімна назва поселення у Гродненській обл. (Рап. Гр. 48), болг. *Вранка* (Илчев 116), хорв. *Vranak*, *Vranek* (Leksik 728), ст.-пол. *Wronka*, 1674 р. (Magda-Czekaj 130), пол. *Wronek*, *Wronka* (SN X, 341), ст.-чеськ. Jan *Vránek*, 1499 р. (АЇ XXI, 438), чеськ. *Vránek*, *Vranka* (ЧП), ст.-слвц. Joannes *Wranka*, 1592 р. (HSSJ VI, 435), слвц. *Vranek*, *Vranka* (TZ Bratislava 394), н.-луж. *Wronk* (Wenzel 431).

***Ворнѣсь**: укр. *Воронець* (Новикова 169), (похідні) *Воронцівка* (4), *Воронцове* — ойконіми, ст.-рос. *Воронецъ*, 1400 р. (Морошкин 48), Васюкъ *Воронцовъ*, 1495 р. (Тупиков 509), (похідне) *Воронцово*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 513), рос. *Воронцов* (ЖПТ), (похідні) *Воронцово*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 333), *Воронцова*, *Воронцово* (7 фіксацій) — в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 457), блр. (похідні) *Варонча*, *Варанцы* — ойконіми у Гродненській і Вітебській обл. (Рап. Гр. 49; Рап. Віц. 71), хорв. *Vranc*, *Vranec* (Leksik 728), слвн. *Vranc* (ZSSP 688), пол. *Wroniec* (SN X, 341), чеськ. *Vranec* (ЧП), слвц. *Vranec* (TZ Bratislava 394).

***Vornikъ**: пол. *Wronik* (SN X, 341), чеськ. *Vranik, Vraník* (ЧП), словц. *Vraník* (TZ Bratislava 394), н.-луж. *Wronik* (Wenzel 431).

***Vornitъjъ**: ст.-укр. Іван *Ворониць*, 1649 р. (Реєстр 149), укр. *Ворониц* (СП 81), рос. *Ворониц, Вороничев* (МО), блр. *Вароніч* (Бірыла 83), *Варонічы* – відантропонімні ойконіми у Вітебській, Гродненській, Мінській обл. (Рап. Віц. 72; Рап. Гр. 49; Рап. Мін. 47), хорв. *Vranić* (Leksik 728), (похідне) *Vranići* – ойконім (Im. m. 468), словн. *Vranič* (ZSSP 688), пол. *Wronicz* (SN X, 341).

Похідні від псл. **vurъ*

Архетип реконструйовано в (Булаховский 101).

Пор. ще ст.-рос. Шишой *Выповъ*, 1562 р. (Тупиков 511), Дементий Федорович Хлопов *Вить*, 1625 р. (Веселовский 75), рос. *Вытов* (м. Новокузнецьк Кемеровськ. обл.), *Выпово* – відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN II, 232) < ***Vуръ** ~ укр. діал. *веп* ‘птах бугай, *Botaurus stellaris*’ (Дейниченко 17) < **вин*, рос. діал. *вып, вить* ‘птах *Ardea stellaris*’ (Даль 1, 309).

Похідні від псл. **vъjurъkъ*

***Vъjurъkъ**: рос. *Вьюрков, Юрков* (Новикова 86, 491), *Вьюрок* – прізвисько (Гузнова 235), пол. *Wiurek* (SN X, 262).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *в'юрок орн.* ‘юрок, *Fringilla montifringilla* L.’, діал. *юрók* ‘т. с.’, рос. діал. *вьюрók* ‘меткий, розторопний чоловік’ (СРНГ 6, 69), *юрók* ‘сорока’, блр. діал. *юрók* ‘юрок, *Fringilla montifringilla* L.’, ‘зяблик, *Fringilla coelebs* L.’, *уюрók* ‘юрок’ (ЕСУМ 6, 523).

Похідні від псл. **zъba*

Архетип реконструйовано на основі схв. *zeba*, словн. *zeba*, пол. *zięba*, словц. *zeba*, в.-луж. *zyba* в (ЕСУМ 2, 284–285; Boryś 740).

Пор. також деякі антропонімні рефлексії: хорв. *Zeba* (Leksik 746), ст.-пол. Stanislaum *Zamba*, 1447 р. (SSNO VI, 320), пол. *Zieba, Ziemba, Zięba, Zięmba, Ziomba* (SN X, 493, 499, 506, 507, 516), н.-луж. *Zeba, Zyba* (Wenzel II/2, 175) < ***Zъba**.

Суфіксальні деривати:

***Zъbъka, *Zъbъkъ**: рос. *Зябков* (ЖПТ), ст.-блр. Андрей *Зябка*, 1552 р. (Бірыла 216), блр. (похідне) *Зябкі* – ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 166), ст.-пол. Martinus *Zampka*, 1452 р. (SSNO VI, 320),

Jan Ziembka, 1682 р. (Mytnik 312), пол. *Ziembka, Ziębek, Ziębka, Ziombek, Ziombka* (SN X, 499, 506, 507, 516), в.-луж. *Zybka* (Wenzel II/2, 175), н.-луж. *Zebka* (Wenzel 437) ~ укр. діал. *зябо́к* 'зяблик' (СБІ 265), рос. діал. *зябо́к* 'зяблик, *Fringilla coelebs* L.' (СРНГ 12, 48).

***Зѣбылікъ**: укр. *Зяблик* (Горпинич, Тимченко 106), ст.-рос. *Зябликово*, 1539/40 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 111), рос. *Зябликов, Зябриков* (ЖПТ), *Зяблик* — прізвисько (Гузнова 240), (похідні) *Зябликова*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 344), *Зябликово* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 388), блр. *Зяблик* (Бірыла 162) ~ лит. *Kikilis* (LPŽ I, 990) ~ рос. діал. *зяблик* 'дятел', *зябрик* 'зяблик, *Fringilla coelebs* L.', 'базіка; веселун, жартівник' (СРНГ 12, 47, 48) та ін.

***Зѣбылица**: ст.-рос. Максим *Зяблица*, 1573 р. (АСМ 39), рос. *Зяблицин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *зяблица* 'зяблик' (СБІ 265), рос. діал. *зяблица* 'зяблик, *Fringilla coelebs* L.' (СРНГ 12, 47).

Похідні від псл. *žegъzuŕa

Архетип реконструйовано в (Булаховский 109; ЕСУМ 2, 274; ЭСБМ 3, 356—357. Див. ще: Rejzek 748). У сфері антропонімної лексики його континують: ст.-укр. *Zežula*, 1615 р. (ОВ 233), Пилипъ *Зезуля*, Семенъ *Зезоля*, Стефанъ *Зазуля*, 1649 р. (Реєстр 53, 67), Гришка *Зезоля*, Пронка Ермолинъ сынъ *Зезголя*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 367, 385), укр. *Зозуля*, 1762 р. (ПВЗ 34), *Zuzula*, 1766 р. (АЮЗР VI/2, 128), *Zazula, Zežula, Zozula, Zuzula*, XVIII ст. (Красовський 73, 74), *Зазуля* (ЖПТ), *Зазуля, Зозуля* (СП 148, 157), *Зезоля* (СКТ 281), *Зозуля* (Новикова 330), *Зузуля* — сучасне прізвисько (с. Студині Рожищенськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), (похідні) *Зозулине, Зозулі* (3 фіксації) — ойконіми, ст.-рос. Петро Савелевъ *Зекзюлинъ*, 1582 р. (МИРД 67), Олешко Игнатъевъ сынъ *Зекзюлинъ*, 1616 р. (Тупиков 555), Васька *Зазюлинъ*, 1671 р. (Палладий 129), Іванъ Яковлевъ сынъ *Зюкзила*, 1683 р. (ПАСБ 106), рос. *Зазулин, Зезулин, Зизулин, Зозулин, Зузулин* (ЖПТ), *Зязюлин* (Глуховцева 1, 288), (похідні) *Зезюлин* — назва хутора в колишній Курській губ. (АУ 23), *Зезюлино* — ойконім у Рязанській обл., ст.-блр. Іванъ *Зовзуля*, 1629 р. (Тупиков 162), Василей *Зезоля*, XVII ст. (БА I, 186), блр. *Зязюля*, 1746 р. (Бірыла 1966: 216), *Зязюля* — сучасне прізвище (Бірыла 162), *Зязюлі, Зязюліна* — відантропонімні ойконіми на Вітебщині (Рап. Віц. 166), пол.

Grzegrzula, Grzegrzula (SN III, 562), *Zozula, Žegzuła* (SN X, 534, 577), *Žegzuła* (Rymut II, 759), ст.-чеськ. *Zežula*, 1402 р. (Moldanová 222), чеськ. *Zazula, Zežula, Žežula* (ЧП), слвц. *Zežula* (TZ Bratislava 403) < **Žegžul'a*.

Щодо потенційної мотивації наведених антропонімів пор., наприклад, укр. діал. (порівняння) *як зозуля 'ряба'; вірна, як зозуля; говорить мов зозуля кує* (Добролюбова 2003: 25, 87), рос. діал. *зезюля 'зозуля', зозу́ля лайл. 'п'яниця'* (СРНГ 11, 244, 326), блр. (порівняння) *адна як зязюлька* (Вислоўі 281).

Укр. *Зезуль* (ТДІ 119), *Земзюль* (КПУ Сум. 13, 80), *Зозуль* (КПУ Полт. 7, 604), співвідносні з укр. *зо́зуль* 'самець зозулі' (ЕСУМ 2, 274) — рефлексії псл. **Žegžulь*.

Пор. ще спільнокореневі:

**Žegžza*: ст.-рос. Васка Тимофеевъ сын *Зогза*, 1621 р. (ПКА 74), (похідне) *Зогзино*, 1504 р. — ойконім у колишньому Дмитровському пов. (ДДГ 390), рос. *Зюзгин* (ЖПТ) < **Зюзгин, Зогзино* — відантропонімний ойконім у Ярославській обл. ~ **žegžza* (Фасмер II, 91; Булаховский 109).

**Žegžica*: ст.-рос. (похідне) *Зогзицино*, 1500 р. — назва поселення в колишній Водській п'ятині (Сергий 99) ~ д.-руськ. *зегзица, зогзица* 'зозуля' (Срезневский I, 969, 993), рос. *зегзі́ца* 'т. с.' (Фасмер II, 91), діал. 'іволга' (СРНГ 11, 244).

Похідні від псл. **žeravь, *žeravjь*

Архетип реконструйовано в (Булаховский 110; ЕСУМ 2, 210 — **žeravjь*; Boryś 757–758 — **žeravь* < **žerav-jь*; Bezlaž IV, 449, Rejzek 246 — **žerav'ь*; Snoj 2003: 867 — **žerāvь, *žeravl' ь*; Králik 694 — **žeravь*).

Стосовно потенційності праантропоніма **Žeravjь* пор.: ст.-укр. Семен *Журавел*, 1649 р. (Реєстр 119), Грицько *Журавель*, 1668 р. (ЛРК 143), укр. *Журавель*, 1718 р. (ДІП I, 71), *Журавль, Журавель* — сучасні прізвиська (СП 145), *Журавель* — сучасне прізвисько («високий на зріст із довгими ногами»; СПУ 1, 369), (похідне) *Журавлева Буда* — ойконім у Чернівецькій обл., ст.-рос. Івашко *Жиравль*, 1519 р. (АФЗХ 42), Никита *Жеравль*, XVI ст. (НПК III, 883), Іванъ григорьевъ сынъ *Журавлевъ*, 1604 р. (Тупиков 549–550), *Журавль Грязной*, 1613 р. (УА 109), Павлик Осипов сын *Жаравлев*, Васька Максимов сын *Жеравлев*, 1647 р. (Полякова 83), (похідні) *Жеравлево*, 1504 р. — ойконім у колишньому Рузькому пов. (ДДГ 386),

Жоравлево, 1539/40 р. (ПМТ 23), воно ж *Жеравлево*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 136), рос. *Жеравлев* (МО), *Журавлев* (ЖПТ), блр. *Журавель* (Бірыла 148), (похідні) *Жураўлёўка*, *Жураўлёва Рудня* — ойконіми в Гомельській обл. (Рап. Гом. 66), *Жураўлёва*, *Журавнёва* — на Вітебщині (Рап. Віц. 143), ст.-пол. *Jowko Żorawel*, 1625 р. (Мутник 316), пол. *Żurawiel*, *Żurawl* (SN X, 605), з якими співвідносний лит. антропонім *Gėrvė* < *gėrvė* ‘журавель’ (LPŽ I, 659).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, порівняння як *журавель* ‘про струнку довгоного дівчину’ (Мацюк 2013: 175), ‘худий’, ‘високий’, ‘носатий’ (Добролюбова 2003: 85, 94, 99), блр. (порівняння) *дзыбаты* як *журавель* (Выслоўі 312).

***Žeravъ**: ст.-укр. Мануйло *Жорав*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 269), укр. *Żoraw*, *Żuraw*, XVIII ст. (Красовський 72), ст.-рос. Михаил *Журав*, 1545 р. (Веселовский 116), Василиско *Жеравовъ*, 1691 р. (СГКЭ II, 284), рос. *Жеравов* (МО), блр. *Жураў* (Памяць Лоеўск. 218), (похідні) *Журавы* (3) — ойконіми в Гродненській, Мінській, Могильовській обл. (Рап. Гр. 93, Рап. Мін. 96, Рап. Маг. 68), хорв. *Žerav*, *Žerjav* (Leksik 758), слвн. *Žerjav* (ZSSP 718), ст.-пол. *Iwaszko Żoraw*, 1558 р. (Мутник 316), пол. *Zóraw*, *Zuraw*, *Żóraw*, *Żuraw* (SN X, 534, 541, 598, 605), чеськ. *Jeřáb* (ЧП), ст.-слвц. *Anthonius Zeraw*, 1552 р. (UFP I, 67), слвц. *Žerav* (TP 209), луж. *Žorawa* (Wenzel II/2, 182) ~ ст.-укр. *жоравъ* ‘журавель’, 1566 р. (Тимченко 1, 254), рос. діал. *жеравъ* ‘журавель’, *журав* ‘худий високорослий чоловік’ (СРНГ 9, 130, 228) та ін. Див. (ЕСУМ 2, 210).

***Žeravikъ**: пол. *Zorawik*, *Zórawik*, *Zurawik*, *Żorawik*, *Żórawik*, *Żurawik* (SN X, 532, 534, 541, 596, 598, 605), чеськ. *Žeravík* (ЧП), слвц. *Žeravík* (TZ Bratislava 407).

***Žeravitiъ**: укр. *Журавич* (ЖПТ), (похідне) *Журавичі* — назва поселення на Волині, блр. (похідне) *Журавічы* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 66), хорв. *Žerjavić* (Leksik 758), слвн. *Žerjavič* (ZSSP 718), пол. *Zurawicz*, *Żorawicz*, *Żórawicz*, *Żurawicz* (SN X, 541, 596, 598, 605).

***Žeravъka**, ***Žeravъkъ**: укр. *Журавок* (РІ Черніг. 5, 79), рос. *Журавкин*, *Журавков* (МО), блр. (похідне) *Жураўкі* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 143), пол. *Żórawek*, *Żurawek*, *Żurawka* (SN X, 598, 605), чеськ. *Jeřábek*, *Řeřábek*, *Žeravek* (ЧП) ~ рос. діал. *журавка* ‘журавель’ (СРНГ 9, 229).

***Žeravьсь**: укр. *Журавец* (ЖПТ), рос. *Журавцев* (ЖПТ), блр. *Журавец* (ЖПТ), (похідне) *Жураўцы* — назва поселення на Вітебщині (Рап. Віц. 143), хорв. *Žerjavac* (Leksik 758), пол. *Żerawiec*, *Żurawiec* (SN X, 584, 605).

***Žeravica**: хорв. *Žeravica* (Leksik 758).

Похідні від псл. *žьlna

Архетип реконструйовано в (ЕСУМ 2, 202; див. ще: Булаховський 123).

У сфері антропонімії його континують: ст.-укр. Борись *Жолна*, 1561 р. (АЮЗР VI/1, 37), Яцко *Жолна*, 1649 р. (ДІП I, 39), (похідне) *Жовнин*, 1637 р. — назва поселення в Золотоноському пов. колишньої Полтавської губ. (Сб. лет. 96), нині с. *Жовнине* Черкаської обл., укр. *Жовна*, 1773 р. (ДІП V, 161), ст.-рос. Федор *Жолна*, 1498 р. (Веселовський 116), Ілейка *Жолна*, 1629 р. (КВ 283), (похідне) *Жолнино*, 1496 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 52), рос. *Желнин*, *Жолнин* (ЖПТ), *Жалнин*, *Желонин* (МО) (похідні) *Желнин*, *Желнино* (5 фіксацій), *Жолны* — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 275, 276), блр. *Жаўнін*, *Жалнін* (Бірьла 145), (похідне) *Жовнино* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN III, 303), хорв. *Žuna* (Leksik 763), пол. *Żołna*, *Żółna* (SN X, 593, 597), ст.-чеськ. *Žluna* (Svoboda 196), чеськ. *Žolna* (ЧП) < *žьlna.

Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-укр. жо(л)на *apiastra*, 1642 р. (Славинецький 87), укр. жо́вна́, діал. жо́нва, джо́нва *орн.* 'Picus L.' (ЕСУМ 2, 202), жо́вна́ 'дятел' (с. Кисоричі Рокитнівськ. р-ну Рв.), 'іволга' (Доброльожа 2003: 158), жо́нва́ 'т. с.' (Астаф'єва, Воронич 1, 504), джо́лна́ *орн.* 'жовна, *Dryocopus martius* L.', жавна́, жална́ 'Oriolus oriolus L.' (Дейниченко 26, 29), порівняння *меле* як *жовна* 'нерозбірливо говорить' (Доброльожа 2003: 137), *язик* як у *жовни* (Мацюк 2013: 87), рос. діал. жа́вна 'іволга' (РГСО 45), желна́ 'жвавий, моторний чоловік', желна́, жална́ 'скупя людина', слвн. діал. žolna, žuna 'назва птаха' (Gregorič 540, 541) та ін. Див. (ЕСУМ 2, 202).

***žьlnьka**: рос. *Желонкин* (ЖПТ), (похідні) *Желонки*, *Желонкин* — назви поселень у колишніх Псковській і Калузькій губ. (RGN III, 277), чеськ. *Žolotka* (ЧП), слвц. *Želonka*, *Žlnka* (TZ Bratislava 407, 408) ~ укр. діал. же́лонка, жо́ло́нка, джо́ло́нка 'іволга, Oriolus' (ЕСУМ 2, 202) — форми з секундарними голосними після плавного.

II. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деякі рефлекси і.-є. **der-* у слов'янській антропонімії

У цьому підрозділі проаналізовано деякі похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *e-* та *o-* ряду. Рефлекси потенційних псл. **Dǫrd-*, **Dǫrb-* описано в (Шульгач II, 48–56, 56–60), **Dǫrb-* — у (Шульгач III, 18–22).

Деривати з *-g-* детермінативом

**Dьrga*, **Dьrgo*, **Dьrgъ*: рос. *Дергин* (МО), *Дергов* (м. Москва), хорв. *Drga* (Leksik 142), пол. *Dzierga*, *Dzierha* (SN II, 640, 641), чеськ. *Drha* (Beneš 287), ст.-слвц. *Zofia Drgowa*, 1580 р. (UFP I, 312), Nicolaus *Drga*, 1625 р. (UFP II, 125), слвц. *Drga* (TZ Bratislava 65), *Drgo* (TP 163), а також форми з секундарними голосними після плавного на зразок укр. *Дерега* (СП 117), (похідні) *Дерегівка* — 1. ойконім у Харківській обл., 2. мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 307), рос. *Дерегин* (МО), пол. *Dereg*, *Derega* (SN II, 405) і под.

Щодо апеллятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *дєрга*: *дєрга турецкаа* ‘попона, повсть’, 1584 р. (АКЖ 76), укр. *дєрга* ‘рядно; попона; чорний шерстяний одяг, подібний до запаски’ (ЕСУМ 2, 35–36), діал. *дєрга*, *дьбрга* ‘т. с.’, *дєрга* ‘скребло’ (Лисенко 65, 71), ‘рибальська снасть’ (Никончук 138), ‘груба, без прикрас запаска’ (Вашенко 28), ‘тертка терти картоплю’ (Аркушин 2016: 124), ‘попона; домоткана вовняна тканина’ (ГГ 57), *дєргá* ‘вид жіночої спідниці’ (Глуховцева 64), *дєрьга* ‘груба тканина’ (Піпаш, Галас 47), рос. діал. *дєрги мн.* ‘жіночий одяг із клаптиків тканини’ (РГСО 40), ст.-блр. *дєрга* ‘кінська попона’, 1589 р. (ГСБМ 8, 45), блр. діал. *дзєрг* (*дзєрьг*) ‘рвання, сіпання’ (Юрчанка 1977: 174).

Зважаючи на фонетичний рух анлаутного $D > J$, до цього списку слід долучити: ст.-рос. Андрей *Ерга*, 1585 р. (Веселовский 109), Сергушка Гаврилов *Ерга*, 1682 р. (Тупиков 143), рос. *Ерегин* (МО) і под. < **Дерга*, **Дерегин* ~ рос. діал. *ergá*, *ěrga* ‘непосидючий; обідранець, волоцюга’ (СРНГ 8, 366).

Праантропоніми-композиції:

***Дьгобьъзъ**: рос. *Дергабурзов* (РУС 122).

***Дьгогозъ**: рос. *Дергоузов* (м. Маріуполь), *Дерговузов* (МО).

***Дьгоосъ**: укр. *Дергоус* (КПУ Харк. 12, 197), ст.-рос. Микитка *Дергоусъ*, 1629 р. (Тупиков 126), (похідні) *Дергоусово*, варіант *Дерговусово*, 1499 р. — ойконім у Бежецькій п'ятині Новгородщини (ПKNЗ I, 169, 177), *Дергоусова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 105), рос. *Дергаусов*, *Дергоусов* (ЖПТ), (похідне) *Дергаусово* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN II, 713), блр. *Дергаус* (ЖПТ).

***Дьгоудъ**: укр. *Дергауд* (НКП Харк. 435), рос. *Дергоудов* (м. Харків).

***Дьгозоѡбъ**: рос. *Дергозубов* (МО).

Суфіксальні деривати:

***Дьгаѡъ**: рос. *Ергашев* (МО), *Дергашев*, *Дергашов* — сучасні прізвища ~ слвн. діал. *drǵáše ж.* ‘щітка для чесання’ (Pleteršnik I, 171).

***Дьгуха** / ***Дьгуша**, ***Дьгуѡъ**: ст.-рос. *Дергушино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК VI, 904), рос. *Дергушин*, *Дергушев* (МО), блр. *Дергуш* (м. Барановичі).

***Дьгаѡъ**: ст.-укр. *Дергаи* Лубкович, 1576 р. (Атаманенко 2021: 51), укр. *Дергай*, 1756 р. (АК 5, 156), *Дергай* — сучасне прізвище (Редько I, 294), ст.-рос. Онцифорикъ *Дергай*, 1499–1500 рр. (АЮБ III, 127), Наумко *Дергаевъ*, 1615 р. (ГХ 21), (похідне) *Дергаева*, 1569–1601 рр. — топонім у колишньому Білозерському пов. (ВХК 373), рос. *Дергай*, *Дергаев*, *Ергаев* (ЖПТ), *Яргаев* (МО), *Дергаева* (2), *Дергаево* (5), *Дергаевская Пустошь* — відантропонімі ойконіми в різних регіонах (RGN II, 713), блр. *Дзяргай* (Бірыла 132), (похідне) *Дзергаі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 83), пол. *Dziergaj* (SN II, 640).

Похідні з консонантом $-k-$ / $-č-$ у суфіксі

***Дьгакъ** / ***Дьгаѡъ**: укр. *Дергак* (ТДБ 234), *Єргак* (РУС 142), *Дергач* (СП 117), (похідні) *Дергачі* — ойконім у Харківській обл.,

Дергачівка — мікротопонім на Чернігівщині (Черепанова Микротоп. 88), ст.-рос. *Дергач*, 1495 р., Агафон *Ергачев*, 1564 р., Иван Тихомиров *Ергаков*, 1688 р. (Веселовский 94, 109), (похідне) *Дергачево*, XVI ст. — мікротопонім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 143), рос. *Дергак* (МО), *Ергаков*, *Ергачев*, *Дергачев* (ЖПТ), *Дергачі* *мн.* — прізвисько (Сл. Печоры 1, 171), *Ергáč* — прізвисько (СРНГ 8, 367), (похідні) *Дергачи* (5 фіксацій), *Дергачево* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 713), *Ергачева* — ойконім у колишній Олонецькій губ. (RGN III, 225), *Дергачевский мост* — мікротопонім, *Дергачева* / *Ергачево* — ойконім у Заонежжі (СТЗ 114, 151), блр. *Дзєргачоў*, *Дзяргач* (Бірыла 132), пол. *Dziergacz* (SN II, 640), чеськ. *Drgáč* (ЧП), слвц. *Drgáč* (TZ Bratislava 65) ~ укр. діал. *дергáч* ‘чесальник’ (ЕСУМ 2, 36), *дѣргач* ‘щітка з високими залізними зубцями (для чесання волокна, льону, клоччя)’ (ГГ 57), рос. діал. *дергáч* ‘жебрак’ (Иванова Словарь 108), ‘нечепура, задрипанець’ (Дилакторский 101), ‘франт, чепурун’ (СРНГ 8, 9), *ергáч* ‘польова рослина’ (СРГК 2, 27), слвн. *drgáč* ‘шліфувальний камінь’ (Pleteršnik I, 171).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксі

***Дьргаль**: укр. *Дергаль* (Новикова 246), рос. *Дергале* (ЖПТ), хорв. *Drgalić* (Leksik 142) ~ блр. діал. *ды́ргаль* ‘дуже високий’ (Кунцэвіч 94), болг. *дѣргаль* ‘обрив, оголений після дощу; безплідний крутий схил’ (БЕР 1, 459).

***Дьрголь**: укр. *Дерголенко* (Новикова 246), ст.-рос. *Өедька*, Васильєвъ сынъ, Новоторговъ, прозвищемъ *Ерголь*, 1639 р. (САШ 69), а також слов'ян. *Ерголя* (Магницкий 39), запозичене в чуваський антропонімікон.

***Дьргула**, ***Дьргуль**: рос. *Дергулин*, *Ергулин* — сучасні прізвища, *Дергулев* (м. С.-Петербург), *Ергулев* (МО), хорв. *Drgula* (Leksik 142) ~ болг. *даргѹль* ‘немічна людина або тварина’ (БЕР 1, 460), слвн. *drgúlja* ‘скребок, скребачка’ (Pleteršnik I, 171).

***Дьргъль**: ст.-рос. Митяй Васильєвъ сынъ *Дергелевъ*, 1585 р. (Сторожев Десятни 116), рос. *Дергелев* (ЖПТ), пол. *Dziergiel* (SN II, 640).

***Дьргуль**: ст.-рос. Григорій Петровъ *Дергилевъ*, 1585 р. (АПА 583), рос. *Дергилев* (ЖПТ).

***Дьргадло**: укр. *Дергало* — сучасне прізвище (м. Шепетівка Хм.), ст.-рос. Федоръ *Дергаловъ*, 1670 р. (КиН 120), (похідне) *Дергалово*, 1568—9 рр. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II,

185), рос. *Ергалов, Дергалов* (МО), (похідні) *Дергалово* — назви поселень у колишніх Псковській і Ярославській губ. (RGN II, 713) ~ рос. діал. *дѣргало (дѣрьгало)* 'високорослий чоловік' (АОС 11, 38), слвн. *drǵǵlō* 'шліфувальний камінь' (Pleteršnik I, 171).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі

***Дьргань:** укр. *Єрган* (Новикова 289) < **Дерган*, (похідне) *Дерганівка* — ойконім у Житомирській обл., ст.-рос. *Дерганово*, поч. XVII ст. — назва поселення («сельцо») в Новгородсько-Псковській землі (ОПКН 193), рос. *Ерганов, Дерганов* (МО), (похідні) *Дергановка* — ойконім у колишній Пензенській губ. (Списки Пенз. 108), *Дергановка* (3 фіксації) — в колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 527), *Ергановка* — гідронім у водозборі Оки (Смолицкая 253), слвн. *Dergan, Drǵan* (ZSSP 103, 117), пол. *Dziergan* (SN II, 640).

***Дьргонь, *Дьргонь:** рос. *Дергонов* (м. Москва), *Ергонов* (Іркутськ. обл.), *Дергонева* (Смоленськ. обл.), чеськ. *Drgoň* (ЧП), слвц. *Drgoň* (TZ Bratislava 65) ~ слвц. діал. *drgoň* 'бовдур, дурень' (SSN I, 387).

***Дьргунь, *Дьргунь:** укр. *Дергунь*, 1775 р. (Ділова ДГ 70), *Дергун* — сучасне прізвище (Редько 1, 294), *Дзергун* (Новикова 252), *Єргун* (КПУ Полт. 7, 371), *Дергун* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 124), (похідне) *Дергунова* — гідронім у водозборі Сіверського Дінця (СГУ 166), ст.-рос. Тимофей *Дергунов*, 1495 р. (Веселовский 94), (похідне) *Дергуново*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 97), рос. *Дергунев* (БК 422), *Дергунов, Ергунов, Яргун* (ЖПТ), (похідні) *Ергуновка* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN III, 225), *Дергуновка, Дергуново* — в колишніх Самарській і Тверській губ. (RGN II, 714), блр. *Дзяргун* (Бірыла 132) ~ укр. діал. *дергун* 'той, хто сильно рве' (ЕСУМ 2, 36), рос. діал. *дергун* 'беручий, затятий (до роботи)' (СРНГ 8, 10), *орн.* 'деркач' (Моисеев 39), болг. діал. *доргунъ* 'німецька людина або тварина' (БЕР 1, 460) та ін.

Іносуфіксальні деривати:

***Дьргар'ь:** рос. *Дергарев*, 1914 р. (svrt.ru/1914/viatsk/1914-viatsk-d.pdf) ~ укр. діал. *дергяр* 'той, хто плете линви з прядива' (ЕСУМ 2, 36).

***Дьргась:** рос. *Дергасов* (м. Краматорськ Донецьк. обл.), слвн. *Dergas* (ZSSP 103), пол. *Dziergas* (SN II, 640).

***Дьрготь:** пол. *Dziergot* (SN II, 641).

***Дьрготъ**: укр. *Дергант* (ЖПТ) — форма з розщепленим носовим, рос. (похідне) *Яргутов* (МО), *Наволоч*, *Дерегутово тож* — ойконім у колишній Новгородській губ. (ИСОТ XXXVI) ~ рос. діал. *дергучий* 'кокетливий, манірний, кривляка' (СРНГ 8, 10), блр. діал. *дзяргучый* 'подразнювальний' (СБГ 2, 67) < **dьrgotъjь*.

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду

Вокалізм *ъ* (ступінь редукції *o*-ряду) у кореневих структурах, пов'язаних з і.-є. **der-*, найпроблематичніший. Однак, як свідчить фактичний матеріал, він цілком можливий і закономірний. Пор., наприклад, лексико-словотвірні мікросистеми з коренями **Дьrb-*, **Дьrd-*, відновлені на матеріалі апелювальної і пропріальної лексики в (Козлова 2008: 80—100; Шульгач II, 48—56; Шульгач III, 18—22).

Рефлекси і.-є. **der-* з іншими детермінативами (тут і в наступних фрагментах) менш продуктивні. Зауважимо також, що генезис вокалізму бінарних груп *-ap-*, *-ur-*, *-or-*, *-ur-*, особливо *-ur-*, не завжди однозначний. Пор., наприклад, укр. діал. *дь́рсати* 'трясти на вибоїнах' (Алмашій 33), *удь́ргати* (льон) 'обмолотити' (Онишкевич 2, 313), *замі́ркнутися* 'потемніти, затьмаритися' (Онишкевич 1, 276), *запíрчитися* 'задертися' (Онишкевич 1, 280), *мі́рва* 'пом'я-та солома' (Онишквич 1, 440) та ін., в яких кореневі сполуки «голосний + плавний», найімовірніше, суть місцеві реалізації *tyrt* > *tyrt*.

***Дьрга**, ***Дьрго**, ***Дьргъ**: ст.-укр. *Дорѣ*, 1448 р. (ССУМ I, 318), рос. *Доргов*, *Доргин* (МО), *Дьрга* (ИПЧ 5, 70), *Дьргин* (м. Донецьк), хорв. *Dargović*, *Durga*, *Durgo* (Leksik 122, 148), пол. *Darga*, *Dorga*, *Durga*, *Dyrga* (SN II, 359, 488, 579, 613), чеськ. *Dirga* (ЧП).

**badьrga* / **padьrga*: рос. діал. *ба́дорга* 'висохлі стебла картоплі' (СВор.Г 1, 53), *па́дорга* 'непогода, буря, заметіль' (СРНГ 25, 134).

***Водьрга**: рос. *Бударгин* — сучасне прізвище (МО). Як рефлекс посл. **Водьрга* — в (Шульгач I, 23).

***Додьрга**, ***Додьргъ**: рос. *Дудорга*, *Дудургов* (МО), блр. *Дудорга* (м. Мінськ), пол. *Dudorga* (SN II, 562) ~ блр. *дудорга* 'піскарь, Gobio, gobio' (Линдберг, Герд 159). Як рефлекси посл. **Dodьrga*, **Dodьргъ* — в (Шульгач I, 48).

***Дьргаць**: рос. *Доргачев* (м. Хабаровськ), пол. *Dargacz*, *Dorgacz*, *Dyrgacz*, *Dyrhacz* (SN II, 359, 488, 613).

***Дьргадло**: ст.-укр. Сенько *Даргайло*, 1649 р. (Реєстр 363), пол. *Dyrgała*, *Dyrgała* (SN II, 613), чеськ. *Durgala* (ЧП), словц. *Durgala* (TZ Trnava 79).

***Дѣргаѣ**: рос. *Даргаева ж., Доргаев* (МО), пол. *Dargaj* (SN II, 359), словц. *Dargaj* (TZ Bratislava 58).

***Дѣрголь**: пол. *Dargol* (SN II, 359).

***Дѣргьль**: укр. *Даргель* (КПУ Херс. 1, 224), рос. *Доргелев* (Кемеровськ. обл.), хорв. *Durgel* (Leksik 148), пол. *Dargel, Dargiel* (SN II, 359).

***Дѣргань**: рос. *Дорганов* (ЖПТ), *Дарганов* — відантропонімний ойконім у Котельниківському р-ні Волгоградської обл.

***Дѣргонь**, ***Дѣргонь**: пол. *Dargoń, Darhon, Dyrgoń* (SN II, 359, 613).

***Дѣргась**: пол. *Dargas, Dyrgas* (SN II, 359, 613), чеськ. *Dirgas* (ЧП).

***Дѣргашь**, ***Дѣргошь**, ***Дѣргушь**: рос. *Доргашев* (м. Москва), пол. *Dargas, Dorgosz, Dorgusz* (SN II, 359, 488).

Деривати з -х- / -ѣ- детермінативом

***Дѣрха**, ***Дѣрхъ** / ***Дѣрѣа**, ***Дѣрѣъ**: рос. *Дершов* (ЖПТ), *Дерех, Дершин* (МО), (похідне) *Дершино* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN III, 3).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Дѣрхаль**: чеськ. *Drchal* (Beneš 273).

***Дѣрхота**: чеськ. *Drchota* (Beneš 292).

***Дѣрѣакъ**: рос. *Дершаков* — сучасне прізвище, словн. *Deršak* (ZSSP 103), чеськ. *Deršak* (Beneš 78).

***Дѣрѣікъ**: рос. *Дершиков* (МО).

***Дѣрѣька**, ***Дѣрѣько**, ***Дѣрѣькъ**: рос. *Дершков* (м. Новочебоксарськ, Чувашія), хорв. *Drška* (Leksik 143), словн. *Deršek* (ZSSP 103), пол. *Dzierszko* (SN II, 641), чеськ. *Drška* (ЧП), словц. *Drška* (TZ Trnava 78).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дѣрха**, ***Дѣрхъ** / ***Дѣрѣа**, ***Дѣрѣъ**: рос. *Дорхов* (м. Ставрополь), *Доршев* (ЖПТ), *Дурхін* (КПУ Дн. 12/2, 81), *Дорхин, Дорш, Доршин, Дуршев, Дуршин, Дырха, Дырша* (МО), (похідне) *Доршево* — ойконім у колишній Московській губ. (Нистрем 443), пол. *Darch, Dorsz, Dorsza* (SN II, 358, 493).

***Дѣрхоль**: слов'ян. *Дырхоль* (Pamięć 2, 265).

***Дѣрѣікъ** / ***Дѣрѣісь**: хорв. *Diršić, Doršić* (Leksik 131, 138), пол. *Darszyk, Dorszyk* (SN II, 362, 493).

Деривати з -к- / -ѣ- детермінативом

***Дѣрка**, ***Дѣрко**, ***Дѣркъ**: укр. *Дерко* (Богдан 46), (похідні) *Дерків брід* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 155), *Дерківка* —

мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 306), рос. *Деркин, Дерков* (ЖПТ) — патроніми на *-ин, -ов*, (похідне) *Дерковка* — ойконім у колишній Орловській губ. (RGN III, 1), хорв. *Drk* (Leksik 142), слвн. *Drk* (ZSSP 118), пол. *Dzierka, Dzierko* (SN II, 641), чеськ. *Drk* (Beneš 298).

**dьrkъ(jь)*: укр. діал. *деркій* ‘шерехатий’ (ЕСУМ 2, 41, стаття *дёрти*). Антропонімі рефлексів не засвідчено.

***Дьркась**: ст.-укр. Васко *Деркачь*, 1565 р., Григорей *Деркаченко*, 1654 р. (Тупиков 127, 531), укр. *Деркач* (СП 118), (похідні) *Деркачі* (3 фіксації), *Деркачівка* — ойконіми, *Деркачева пасіка* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл.ММ 1, 216), *Деркачі, Деркачівка, Деркачова долина, Деркачова нива* — мікротопоніми на Ровенщині (Сл.ММР 155), рос. *Деркачев* (ЖПТ), блр. *Деркачи* — відантропонімі ойконіми в колишніх Мінській і Гродненській губ. (RGN III, 1), хорв. *Drkačin* (Leksik 142), слвн. *Derkač* (ZSSP 103), пол. *Dzierkacz* (SN II, 641), чеськ. *Drkáč* (Beneš 290) ~ укр. *деркач* ‘низькорослий’ (Ніковський 190), ‘стертий віник’ (ЕСУМ 2, 41, стаття *дёрти*) та ін.

***Дьркаль, *Дьркаль**: рос. *Деркалев* (м. Донецьк), чеськ. *Drkal* (ЧП).

***Дьrkola**: чеськ. *Drkola* (Beneš 292).

***Дьrkula, *Дьrkul’а, *Дьrkulь**: укр. *Деркулов* — сучасне прізвище (с. Нові Петрівці Вишгородськ. р-ну Київ.), (вторинне) *Деркульський* (СП 118), хорв. *Drkula, Drkulja* (Leksik 142), чеськ. *Drkula* (ЧП).

***Дьrkunь**: укр. (вторинне) *Деркунський* (Глуховцева 1, 228), рос. *Деркун, Деркунов* (МО).

***Дьркась**: рос. *Деркасов* (ЖПТ).

***Дьrkosъ**: хорв. *Drkos* (Leksik 142), слвн. *Derkos* (ZSSP 103).

***Дьrkosъ, *Дьркусь**: ст.-укр. Iwan *Derkosz*, XVI ст. (Жерела I, 31), рос. *Деркошев* (м. Волгоград), хорв. *Drkušić* (Leksik 142), чеськ. *Drkoš* (ЧП).

***Дьrkota**: рос. *Деркотин* (МО).

***Дьrkota, *Дьrkотъ**: рос. *Деркутов* (м. Рубцовськ, Алтайський край), хорв. *Drkuta* (Leksik 142).

***Дьркавъ(jь)**: укр. (вторинне) *Деркавець* (Чучка 191) ~ укр. діал. *деркавий* ‘заїка, заїкуватий’, чеськ. *drkavý* ‘переривистий (про мову та ін.)’ (ЕСУМ 2, 37).

Укр. *Дерканос* (*Дерконос*) (ЖПТ), рос. *Дерканосов* (ВК 569) — рефлексів псл. ***Дьrkonosъ(jь)**.

Похідні з коренем **Dьrč-*

***Дь҃р҃ча**, ***Дь҃р҃сь**: ст.-укр. Іасуб *Dercza*, XVI ст. (Жерела II, 217), укр. *Дерч* (ЖПТ), *Дерча* (КПУ Харк. 9, 87), серб. *Дрча* (Пешикан 473).

***Дь҃р҃чаць**: укр. *Дерчак* (Богдан 46), рос. *Дерчаков* (м. Одеса).

***Дь҃р҃сікь**: укр. *Дерчик* (СП 118).

***Дь҃р҃сіукь**: укр. *Дерчук* (Богдан 46).

***Дь҃р҃ська**: чеськ. *Drčka* (ЧП).

***Дь҃р҃сіупь**: рос. *Дерчунов* (МО).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дь҃рка**, ***Дь҃рко**, ***Дь҃ркь**: ст.-рос. Захарко *Дыркин*, 1646 р. (ЯП 14) — патронім на *-ин*, рос. *Доркин*, *Дырков* (МО), укр. *Дирко* (СП 121), хорв. *Durk* (Leksik 148), пол. *Darka*, *Darko*, *Dork*, *Dorka*, *Dorko*, *Durka*, *Durko*, *Dyrka*, *Dyrka* (SN II, 359, 488, 579, 580, 613).

***Дь҃ркась**: укр. *Дуркач* (Зосимов 314), рос. *Дыркачев* (м. Москва), *Доркачев*, *Дуркач* (МО), пол. *Durkacz*, *Dyrkacz* (SN II, 580, 613).

***Дь҃ркадло**: укр. *Дуркало*, 1725 р. (МК 211), *Дуркало* (Панчук 148), рос. *Дуркалов*, *Дыркалов* — сучасні прізвища, пол. *Durkało* (SN II, 580) ~ укр. діал. *дуркати* 'штовхати з розгону' (Астаф'єва, Воронич 1, 481), 'штовхатися' (СБук.Г 105), 'трясти' (Матвіяс 114), 'стука-ти, щоб відчинили' (УНК 19, 366).

***Дь҃ркайь**: рос. *Дыркаев* (МО).

***Дь҃ркаль**: укр. (вторинне) *Дуркалевич* (м. Дрогобич Льв.), рос. *Дыркалев* — сучасне прізвище, пол. *Durkales* (SN II, 580).

***Дь҃ркапь**, ***Дь҃ркопь**: укр. *Дурканець* (КПУ Льв. 3, 177), рос. *Дурконов* (КДП 781), пол. *Dorkan* (SN II, 488), а також слов'ян. *Дуркан* (Рамієс 2, 109).

***Дь҃ркиупь**: рос. *Доркунов* (МО).

***Дь҃ркарь**: пол. *Durkarz* (SN II, 580).

***Дь҃ркашь**: укр. *Дуркаш* (Зосимов 314), рос. *Дуркашев* (ЖПТ), пол. *Durkasz* (SN II, 580).

***Дь҃ркота**, ***Дь҃ркоть**: укр. *Дуркіт* (Панцьо 104), *Дуркот*, *Дуркота* (Зосимов 314), пол. *Durkot* (SN II, 580), чеськ. *Durkot* (ЧП), словц. *Durkot* (TZ Trnava 79).

Похідні з коренем **Dьrč-*

***Дь҃р҃ча**, ***Дь҃р҃сь**: рос. *Дорчин* (м. Москва), *Дурчина ж.* (МО), хорв. *Dorč* (Leksik 137), пол. *Darcz*, *Dorc*, *Durcz*, *Durcza*, *Durczow*, *Dyrcz*

(SN II, 358, 487, 578, 579, 613) ~ укр. діал. *дурчити* 'трясти, наприклад, на возі або на залізниці' (Кміт 217).

***Дѣ҃чаѣъ**: укр. *Дурчак* (СП 135), *Дырчак* (КПУ Керчь 1, 169), блр. *Дырчаков* (м. Мінськ), хорв. *Dorčak* (Leksik 137), пол. *Darczak, Dorczak, Durczak, Dyrzczak* (SN II, 358, 487, 578, 613), чеськ. *Dorčák* (ЧП), слвц. *Dorčák, Durčák* (TZ Bratislava 63, 68).

***Дѣ҃чіѣъ** / ***Дѣ҃чіѣъ**: хорв. *Dorčić* (Leksik 137), пол. *Darczyk, Dorczyk, Durczyk* (SN II, 358, 487, 579), слвц. *Dirčik, Dyrčik* (TP 96), *Dorčáková ж.* (TZ Bratislava 63).

***Дѣ҃чуѣъ**: пол. *Durczuk* (SN II, 579).

***Дѣ҃чыѣъ**: пол. *Durczek, Durczok, Dyrzcza, Dyrzczok* (SN II, 578, 579, 613).

***Дѣ҃чимѣъ**: рос. *Дурчимов* (МО).

***Дѣ҃чанѣъ**: рос. *Дурчанов* (МО).

***Дѣ҃чинѣъ**: серб. *Дурчин* (Пешикан 473).

***Дѣ҃чатѣъ**: рос. *Дурчатов* (МО).

Деривати з -l- детермінативом

***Дѣ҃гла**, ***Дѣ҃гль**, ***Дѣ҃гль**: ст.-укр. Степан *Дерлюк*, 1649 р. (Реєстр 122), укр. *Дерлюк* (Рв.) — патроніми на -'ук, ст.-рос. Григорей Михайлов с. *Дерловъ*, 1566 р. (Тупиков 531), Никита Иванович *Дерловъ*, 1668 р. (Гераклитов Столбцы 94), рос. *Дерлов* (м. Тобольськ), (похідні) *Дерлова, Дерлово* — ойконіми в колишніх Орловській і Курській губ. (RGN III, 2), болг. *Дърлев* (Илчев 190), пол. *Dzierla* (SN II, 641), чеськ. *Drla* (ЧП). Пор. також *Dorlatz Bruch* — мікротопонім на польському Помор'ї, який виводять із антропоніма ***Дѣ҃ль** (Rzetelska-Feleszko, Duma 107).

***Дѣ҃рлѣга**: укр. *Дерляга* (Богдан 46), рос. *Дерлягин* (м. Москва), пол. *Dzierlęga* (SN II, 641).

***Дѣ҃рлига**: ст.-рос. Іванъ *Дерлига*, 1695 р. (Тупиков 127).

Дѣ҃рлугъ** (Дѣ҃рлогъ**): рос. *Дерлугов* (ЖПТ).

***Дѣ҃рл'аѣъ**: слвц. *Drláček* (TP 96), (похідне) *Dorlatz Bruch* — топонім на польському Помор'ї, перший компонент якого виводять із антропоніма ***Дѣ҃рл'аѣъ** (Rzetelska-Feleszko, Duma 107).

***Дѣ҃рликъ** / ***Дѣ҃рліѣъ**: ст.-укр. *Дерликъ*, 1572 р. (Тупиков 127), хорв. *Drlić, Drljić* (Leksik 142), слвн. *Drlik* (ZSSP 118), пол. *Dzierlik* (SN II, 641), ст.-чеськ. Procopio dicto *Drlik*, 1380 р. (наводиться за: Profous I, 475), чеськ. *Drlik* (ЧП), слвц. *Drlík* (TZ Bratislava 65).

***Дьліца**: укр. *Дерлиця* (Редько 1, 296), рос. *Дерлицин* (похоронений на військовому кладовищі в м. Бад-Лангезальце, Німеччина).

***Дьльсь**: чеськ. *Drlec* (наводиться за: Profous I, 475).

***Дьлімъ**: укр. *Дерлименко* (ЖПТ).

***Дьлінь**: чеськ. *Drlín* (Beneš 266).

***Дьлє**, **-ѣ-**: рос. *Дерлятко* (ИС 75), чеськ. (похідне) *Drletín*, яке виводять із особового імені **Drlata* (Profous I, 474–475).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дьрла**, ***Дьрл'а**, ***Дьрло**, ***Дьрлъ**: ст.-рос. *Дурло*, 1545 р. (Веселовський 104), рос. *Дорлов* (ЖПТ), *Дурлова ж.* (МО), (похідне) *Дурлово* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN III, 150), пол. *Darla*, *Durla*, *Durła*, *Durło*, *Dyrła* (SN II, 359, 580, 614), (похідне) *Darłowo* — ойконім (SMP 198).

***Дьрlega**: пол. *Dorłęga* (SN II, 488).

**dьrlyga*: укр. діал. *дурлига* 'дурисвіт' (Матвіяс 63).

***Дьрл'ажь**: ст.-рос. Івашко *Дурляй*, 1448 р. (АФЗХ I, 108), Четвертой *Дурляев*, 1573 р. (Альшиц 45), Гаврило *Дурляевъ*, 1689 р. (Тупиков 540), рос. *Дурляев* (м. Харків).

***Дьрлѣъ**: рос. *Дурлеев* (Кемеровськ. обл.), пол. *Darlej*, *Durlej* (SN II, 359, 580).

***Дьрlica**: пол. *Dyrlica* (SN II, 614).

***Дьрлакъ**, ***Дьрл'акъ** / ***Дьрл'аць**: рос. *Дурлаков* (м. Ковров Владимирськ. обл.), *Дурлачев* (МО), пол. *Darlak*, *Darłak*, *Durlak*, *Durłak*, *Dyrlacz* (SN II, 359, 360, 580, 614), чеськ. *Durlák* (ЧП).

***Дьрлікъ** / ***Дьрліць**: хорв. *Darlic* (Leksik 122), пол. *Darlik*, *Durlik*, *Dyrlík* (SN II, 359, 580, 614).

Деривати з *-m-* детермінативом

***Дьрма**: укр. *Дерма* (КПУ Ник. 1, 634), рос. *Дермин* (МО), пол. *Dzierma* (SN II, 641) ~ **дьрма* (ЭССЯ 5, 223).

Суфіксальні похідні:

***Дьрмага**, ***Дьрмагъ**: пол. *Dziermaga*, (вторинне) *Dziermagowski* (SN II, 641),

Дьрмугъ** (Дьрмогъ**): ст.-рос. *Дермугово*, 1499 р. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (ПКНЗ 1, 200).

***Дьрмайъ**: ст.-слвц. Nicolaus *Drmaj*, 1625 р. (HSSJ I. 314).

***Дьрм'акъ** / ***Дьрмаць**: рос. (похідне) *Дермякова* — ойконім у колишній Рязанській губ. (RGN III, 2), хорв. *Drmač* (Leksik 143).

***Дѣгмікъ** / ***Дѣгміць**: укр. *Дермик* (Богдан 46), рос. *Дермичев* (ЖПТ), хорв. *Drmić* (Leksik 143).

***Дѣгмела**, ***Дѣгмелъ**: ст.-рос. Иван Арбуз *Дермель*, XV ст. (Веселовский 95), Игнашка Костентиновъ с. *Дермелевъ*, 1625 р. (Зарайск 13), (похідне) *Дермелева*, 1572 р. — ойконім на Рязанщині (ПКРК I/1, 467), сучасне *Дермелево* — в Рязанській обл., рос. *Дермелев* (ЖПТ), слвн. *Dermelj*, *Drmelj* (ZSSP 103, 118), чеськ. *Drmela* (ЧП).

***Дѣгмолъ**, ***Дѣгмоъ**: слвн. *Dermol*, *Drmol* (ZSSP 103, 118), чеськ. *Drmola* (Beneš 87), слвц. *Drmola* (TZ Trnava 77).

***Дѣгманъ**: ст.-укр. Лівко *Дерманикъ*, 1649 р. (Реєстр 310), укр. *Дерман* (Глуховцева 1, 228), рос. *Дерман* (МО), *Дерманов* (м. С.-Петербург), серб. *Дръмань* (Даничић III, 589), хорв. *Drman* (Leksik 142).

***Дѣгмена**, ***Дѣгмень**: рос. *Дерменев* (ЖПТ), (похідне) *Дерменино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 342).

***Дѣгмінъ**, ***Дѣгмонъ**: ст.-рос. Постникъ *Дерминъ*, 1585 р. (МПКР I, 41), рос. *Дермин* (МО), хорв. *Drmon* (Leksik 143).

***Дѣгмаѣ**, ***Дѣгмеѣ**: рос. *Дермашев* — сучасне прізвище (м. Владимир), хорв. *Drmeš* (Leksik 143), слвн. *Drmaš* (ZSSP 118).

***Дѣгмота**: чеськ. *Drmota* (ЧП).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дѣгма**, ***Дѣгто**, ***Дѣгтъ**: ст.-укр. *Durta*, XVI ст. (Жерела III, 5), укр. *Дорменко* (КПУ Ник. 1, 90) — патронім на *-енко*, *Дурмо* (КПУ Сум. 1, 100), рос. *Дормин*, *Дормов* (ЖПТ) — патроніми на *-ин*, *-ов*, *Дырма* (МО), хорв. *Durt* (Leksik 148), ст.-пол. Adam *Durta*, 1605 р. (ABK XXXI, 292), пол. *Durta*, *Dyrta* (SN II, 580, 614).

***Дѣгмајъ**: рос. *Дурмаев* (м. Казань), пол. *Durtaj* (SN II, 580).

***Дѣгмадо**: рос. (похідне) *Дурмалово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN III, 150), пол. *Durtało* (SN II, 580).

***Дѣгmidlo**: рос. (похідне) *Дормилово* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN III, 78), пол. *Durmiła* (SN II, 581).

***Дѣгмакъ** / ***Дѣгмаѣъ**: рос. *Дормачев* (ЖПТ), *Дурмаков* (м. Москва) ~ рос. діал. *дурма́к* 'дурень' (СРНГ 8, 267).

***Дѣгмікъ** / ***Дѣгміць**: рос. *Дормичев* (м. С.-Петербург), хорв. *Dormić*, *Durmić* (Leksik 137, 148), слвц. *Durmik* (TZ Bratislava 68).

***Дѣгтъкъ**: слвц. *Durtek* (TZ Bratislava 68).

***Дѣгманъ**, ***Дѣгманъ**: укр. *Дирман*, *Дурман* (Новикова 254), рос. *Дурманов*, 1736 р. (Дмитренко 25), *Дурманов* (ЖПТ), *Дырмань* (КПУ

Дон. 11, 396), *Дорманов*, *Дырман* (МО), блр. *Дирман* (с. Бостинь Лунінецьк. р-ну Брестськ. обл.), хорв. *Durman* (Leksik 148), пол. *Durman* (SN II, 614) ~ рос. діал. *дурман*, *дурман* 'дурень' (СРНГ 8, 267).

***Дьмасъ**: рос. *Дурмасов* (ЖПТ).

***Дьгмашь**, ***Дьгмишь**, ***Дьгмошь**: рос. *Дормашев* (МО), хорв. *Durmiš* (Leksik 148), пол. *Durmasz* (SN II, 581), (похідне) *Darmoszewo* — ойконім (SMP 198).

***Дьмать(ь)**: рос. *Дорматов* (ЖПТ).

Деривати з -*n*- детермінативом

***Дьгна**, ***Дьгно**, ***Дьгнь**, ***Дьгнь**: ст.-рос. Яковъ *Дерновъ*, 1610 р. (Тупиков 531), рос. *Дернев*, *Дернин*, *Дернов* (МО), блр. *Дзёрн* (Бірыла 129), слвн. *Dern* (ZSSP 103), пол. *Dzierna*, *Dzierno* (SN II, 641), чеськ. *Drn* (ЧП) ~ **дьгнь* (ЭССЯ 5, 224).

***Дьгнајь**: рос. *Дернаев* (м. С.-Петербург), слвц. *Drnaj* (TZ Bratislava 65).

***Дьгнакъ** / ***Дьгнась**: укр. *Дернак* (Богдан 46), *Дернаки* — відантропонімний ойконім на Львівщині, рос. *Дернаков*, *Дерначев* (МО), слвн. *Dernač*, *Drnač* (ZSSP 104), чеськ. *Drnák* (ЧП), слвц. *Drnák* (TZ Trnava 77).

***Дьгнікъ** / ***Дьгнісь**: рос. *Дерников* (МО), *Дерничев* (м. Перм), хорв. *Drnić*, *Drniković* (Leksik 143), слвн. *Dernič*, *Drnik* (ZSSP 104, 118).

***Дьгнукъ**: хорв. *Drnuik* (Leksik 143).

***Дьгнька**, ***Дьгнькъ**: чеськ. *Drnek*, *Drnka* (ЧП).

***Дьгньсь**: чеськ. *Drnes* (ЧП).

***Дьгніса**: рос. *Дерницин*, *Дерницын* (МО).

***Дьгнась**: хорв. *Drnas* (Leksik 143).

***Дьгнушь**: рос. *Дернышев*, *Дернышов* (МО).

***Дьгнота**: укр. *Дернута* (Богдан 46).

***Дьгновъ(ь)**: укр. *Дерновий* (СП 118), рос. *Дерновой* (МО).

Ст.-рос. Левка Иванов *Дерноусов*, 1568 р. (Кюршунова 146), рос. *Дерноусов* (м. Ставрополь) — рефлексіє псл. ***Дьгноусъ**.

Деривати з -*p*- детермінативом

***Дьгра**, ***Дьгръ**: укр. *Дерна* (КПУ Сум. 4, 461), *Дерепа* (Новикова 247) — форма з другим повноголоссям, рос. *Дерон* (Кр.Д. 835) < **Дерп*, *Ерпин*, *Дернов*, *Дерепа*, *Дерепин*, *Деренов* (МО), хорв. *Drpa* (Leksik 142) ~ **дьдрати* (ЭССЯ 5, 225).

Афіксальні деривати відапелятивного походження:

***Дьгракъ** / ***Дьграсъ**: укр. *Дернак* (РІ ІФ 5, 81), *Дернач* (СП 118), рос. *Дернак* (МО), *Дерначев* (Курськ. обл.), болг. *Дърначев* (Илчев 191) ~ укр. діал. *дерпáк бот.* ‘драпак, ожина, *Rubus fruticosus*’, орн. ‘деркач, *Сгех сгех*’ (ЕСУМ 2, 40 – «результат контамінації основ *драпáк* (*дряпати*) і *дёрти*»).

***Дьгрісь**: серб. (похідне) *Др̀нића кўче* – мікротопонім (Цицмил-Реметић 192), хорв. *Drpić* (Leksik 142), слвн. *Drpič* (ZSSP 119).

***Дьгръть**: рос. *Дерптов* (ЖПТ).

Деривати з -s- детермінативом

***Дьrsa**, ***Дьрсъ**: укр. (похідне) *Дерсове* – ойконім на Донеччині, рос. *Дерес* (МО), *Дерсов* (м. Нижньовартовськ), ст.-блр. Михно *Дерсевичъ*, 1552–1555 рр. (ПКПК 23), пол. *Dziersa* (SN II, 641), чеськ. *Drs* (ЧП) ~ **dьrsati* (ЭССЯ 5, 225).

Суфіксальні похідні:

***Дьrsакъ**: укр. *Дерсак* (Панцьо 103), рос. *Ерсак*, *Ерсаков* (МО).

***Дьrsька**, ***Дьrsькъ**: рос. *Дерсков* (м. Балаково), *Дересков* (МО), чеськ. *Drsek*, *Drska* (ЧП).

***Дьrsань**, ***Дьrsань**: рос. *Ерсан* (МО) < **Дерсан*, пол. *Dziersan*, *Dziersań* (SN II, 641).

***Дьrsинь**: рос. *Дерсинов* (МО), блр. *Дерсинов* (м. Брест).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду

***Дьrsa**, ***Дьрсъ**: укр. *Дарас* (Красовський 62) – форма з другим повноголоссям, *Дурса*, 1812 р. (Ономастікон 122), *Дурса* (Зосимов 1, 314), ст.-рос. *Иванъ Дурса*, 1649 р. (Латкин 208), рос. *Дурсин* (ЖПТ), *Дурс*, *Дурсов*, *Доросов* (МО), (похідне) *Дурсово* – ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 152), серб. (похідне) *Дурсина падина* – мікротопонім (Ђирић 1997: 129), пол. *Dars*, *Durs* (SN II, 362, 581), чеськ. *Darsa* (Beneš 63), а також слов'ян. *Дырса*, 1888 р. (ПККГ 1887: 118) ~ рос. діал. *дырса* ‘рослина *Bromus*’ (Даль 1, 507).

Суфіксальні похідні:

***Дьrsайъ**: рос. *Дарсай* (МО).

***Дьrsакъ**: рос. *Дурсаков* (svrt.ru/1914/viatsk/1914-viatsk-d.pdf).

***Дьrsикъ**: рос. *Дурсиков* (м. Тула), пол. *Dursik* (SN II, 582).

***Дьrsькъ**: пол. *Darskowo* (3) – відантропонімні ойконіми (SMP 198).

***Дърсана**, ***Дърсанъ**: укр. *Дурсан* (Богдан 55), рос. *Дурсанов* (м. Харків), ст.-рос. *Фетка Дурсанин*, 1651 р. (КИ 508).

***Дърсенъ**: рос. *Дурсенев* (ТСК 94).

***Дърсинъ**: ст.-рос. Данилко Оверкиєвъ сынъ *Дурсинъ*, 1629 р. (КВ 9), рос. *Дурсинов* (ЖПТ), (похідне) *Дурсинский* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN III, 152).

***Дърсунъ**: рос. *Дурсун*, *Дурсунов* (МО), серб. *Дурсун* (Јањатовић 119).

Деривати з -t- детермінативом

***Дъртъ**: рос. *Дертевъ*, 1704 р. (АВД 1, 235), *Дертев* (ЖПТ) ~ **dьrtь* (ЭССЯ 5, 227).

Суфіксальні похідні:

***Дъртѣѣ**: рос. *Дертеев* (ЖПТ).

***Дъртіца**: ст.-рос. (похідне) *Дертицыно*, XV ст. — назва пустища в історичній Новгородській землі (НПК I, 52) ~ укр. діал. *дѣртиця* 'тонка дошка' (ЕСУМ 2, 41).

***Дъртакъ**: укр. *Дертак* (РУС 123).

***Дъртікъ**: хорв. *Drtik* (Leksik 143), чеськ. *Drtik* (ЧП).

***Дъртіна**, ***Дъртінь**: рос. *Дертинов* (ЖПТ), чеськ. *Drтина* (ЧП), словц. *Drtinová ж.* (TZ Trnava 78).

***Дъртунъ**: укр. *Дертун* (КПУ Київ. 6, 380), рос. *Дертунов* (МО).

***Дъртнікъ**: ст.-рос. (похідне) *Дертники*, 1644 р. — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Титов ВП 6), воно ж *Дертники* (Списки Яросл. 342), сучасне *Дертники* — в Ярославській обл., блр. *Дзертнікі* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 82).

***Дърт'ар'ъ**: ст.-укр. Іван *Дертяр*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 90), рос. *Дертярь*, *Дертярев* (МО).

Деривати із -z- детермінативом

***Дърза**, ***Дързь**: укр. *Йорза* (Ромни 257), рос. *Дерзов* (ЖПТ), *Дерзин* (м. С.-Петербург), *Ерза* (ИС 53) < **Дерза*, *Ерзов* (МО), (похідні) *Ерзова* (2), *Ерзово* (3), *Ерзовка* (33) — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 230), блр. (похідні) *Дерзино* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN III, 1), *Ёрзаўка* — мікротопонім на Вітебщині (МБ 81), болг. *Дързов* (Илчев 190), пол. *Dierz* (SN II, 427).

Стосовно апелятивної лексики пор., наприклад, рос. діал. *дѣрза* 'задирака' (АОС 11, 96).

**dyrzь(jь)*: рос. діал. *ѣрызый* 'пронизливий' (СРНГ 9, 26), ст.-блр. *дерзый* 'нешанобливий, неввічливий' (ГСБМ 10, 60), словц. діал. *drzy* 'грубий, неслухняний' (SSN I, 400) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 228–229). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

Праантропоніми-композиції:

***Дьрзободь**: слов'ян. *Darsebande*, 1318 р. — топонім (Jeżowa 51 — з реконструкцією **dřzobodi*).

Суфіксальні деривати:

***Дьрзуга**: ст.-рос. (похідне) *Дерзугина*, 1686 р. — назва пустища в колишній Псковській губ. (ОПКН 228).

***Дьрзакъ**, ***Дьрз'акъ**: ст.-рос. Архипъ Алексѣевъ сынъ *Дерзакъ*, 1596 р. (ПС VIII, 137), рос. *Дерзаков* (м. С.-Петербург), *Ерзаков* (ЖПТ), (похідне) *Ерзаки* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 230) < **Дерзаки*, хорв. *Drzak* (Leksik 144), пол. *Dierzak* (SN II, 427), словц. *Drziak* (TZ Trnava 78).

***Дьрзикъ**: ст.-рос. Андрей *Ерзик*, 1594 р. (Веселовский 109) < **Дерзик*, рос. *Дерзи́ков* (м. Челябінськ), *Ерзи́ков* (ЖПТ).

***Дьрзукъ**: рос. *Ерзуков* (ЖПТ).

***Дьрзъкъ**: рос. *Дерзков* (м. Москва), чеськ. *Drzek* (Beneš 264).

***Дьрзъкъ(йь)**: укр. *Дерзкій*, 1756 р. (АК 5, 156) ~ укр. *дерзкій* 'жорстокий, міцний; сміливий' (ЕСУМ 1, 39), діал. *дѣрзкій* 'дуже працьовитий, старанний', 'фізично витривалий, жвавий' (Матіїв 120), *дерзкій* 'енергійний, життєрадісний' (Сабадош 63), *дерзкій* 'мужній, сильний, здоровий' (Кміт 211), ст.-блр. *дерзкий* 'відважний, сміливий' (ГСБМ 10, 59), блр. діал. *дзѣрзкі* 'рішучий, сміливий' (ТС 2, 17), болг. *дѣрзък* 'сміливий' (БЕР 1, 462) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 229).

**dyrzadlo*: болг. *дарзало* 'заїдлива людина', 'чесалка для льону, конопель і под.' (БЕР 1, 460). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Дьрзель**: укр. *Дерзель* (Пура СПР I, 37).

***Дьрзанъ**: рос. *Ерзанов*, *Дерзанов* (МО).

***Дьрзинъ**: рос. *Дерзин* (м. С.-Петербург), *Ерзин* (ЖПТ) < **Дерзин*.

***Дьрзунъ**: ст.-рос. Петрушка *Ерзуновъ*, 1495 р. (Тупиков 544) < **Дерзуновъ*, рос. *Дерзунов* (Рязанськ. обл.), *Ерзунов* (ЖПТ), (похідні) *Ерзунова*, *Ерзуново* — ойконіми в колишніх Калузькій і Петербурзькій губ. (RGN III, 230) ~ укр. діал. *дерзу́н* 'сміливець' (ЕСУМ 1, 39).

***Дързотъ**: рос. *Ерзутов* (МО) < **Дерзутов*, слов'ян. *Ерзутъ* (Магницький 30), запозичене чувашами, очевидно, від волзько-камських болгар.

Похідні в ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дърза**, ***Дързь**: рос. *Дорзов* (м. Єкатеринбург), *Дорозов* (ЖПТ) — форма з другим повноголоссям, *Дързин* (МО), блр. (похідне) *Дурзин*, 1738 р. — ойконім у колишньому Мстиславському воєводстві (КДАК 730), пол. *Durza* (SN II, 582) ~ укр. діал. (похідне) *зідурза* 'задерта шкіра навколо нігтя на пальці' (Аркушин 2016: 164), блр. діал. *дърза* 'висока цибата дівчина' (Данілович 24), *дързаць* 'повільно рухатися' (СБГ 2, 114).

***Дързидло**: пол. *Darzyło* (SN II, 363).

***Дързайъ**: пол. *Dorzaj*, *Durzaj* (SN II, 494, 582).

***Дързакъ**: рос. *Дурзаков* — сучасне прізвище, пол. *Darzak*, *Dorzak*, *Durzak* (SN II, 363, 494, 582).

***Дързикъ**: рос. *Дарзи́ков* (м. С.-Петербург), пол. *Durzik*, *Durzyk* (SN II, 582).

***Дързькъ**: пол. *Dyrzek* (SN II, 614).

***Дързаль**: пол. *Durzal* (SN II, 582).

***Дързанъ**: рос. *Дорзанов* (МО).

***Дързинъ**: рос. *Дарзин* (ЖПТ), пол. *Darzinow* (SN II, 363).

Деривати з -ž- детермінативом

***Дърѣа**, ***Дърѣъ**: укр. (похідне) *Держів* — ойконім у Львівській обл., рос. *Держев*, *Держин* (СП 117), *Дережов* (МО) — форма з другим повноголоссям, чеськ. (похідне) *Držov* — ойконім (Profous I, 478), луж. *Derža* (Wenzel II/1, 89) ~ укр. діал. *дърѣа* 'ручка' (ЕСУМ 2, 39).

Праантропоніми-компози́ти з компонентом **Дърž-*

***Дърѣікрайъ**: д.-руськ. *Держикрай* Володиславичь, 1223 р. (Тупиков 127), болг. *Держикрай* — чол. ім'я (Іванова, Радева 135), ст.-пол. *Dzrżycray*, 1388 р. (SSNO I, 572), ст.-чеськ. *Drisicray*, 1253 р., (похідне) *Dircsraiow*, 1291 р. — ойконім (Gebauer I, 348).

***Дърѣимиръ**: болг. *Держимир*, *Държимир* — чол. імена (Іванова, Радева 135, 141), схв. *Drisimir*, IX ст. — чол. ім'я (Rječnik I, 837), серб. *Држимир* — чол. ім'я (Грковић 84), слвн. *Držimir* (Kos 118). Пор. ще

Desemer — топонім на польському Помор'ї, який виводять із антропоніма **Dǫžimirъ* (Rzetelska-Feleszko, Duma 108).

***Дьґжірокъ(жъ)**: укр. *Держирук* (РУС 123).

***Дьґжіславъ**: д.-руськ. *Держиславъ* Абрамовичъ, 1221 р. (Тупиков 127), рос. (похідне) *Держиславль* — назва городища в колишній Тверській губ. (Плетнев 103), болг. *Държислав*, *Държослав* — чол. імена (Займов 100), схв. *Držislav* — чол. ім'я, відоме з X ст. (Rječnik I, 837), серб. *Држислав* — чол. ім'я (Грковић 84), ст.-пол. *Dersislauo*, 1224 р. (SSNO I, 573), ст.-чеськ. *Dersizlavs*, 1142—1148 р. (Pleskalová 131), *Drisislaus*, 1268 р. (Gebauer I, 349), чеськ. (похідні) *Drslav*, *Drslavice* (2) — ойконіми, які пов'язують з особовим іменем *Držislav* (Profous I, 478).

***Дьґжівожъ**: схв. *Drživoj* — чол. ім'я, відоме з XIII ст. (Rječnik I, 837).

Суфікальні похідні:

***Дьґжајъ**: рос. *Держаев* (МО), слвн. *Držaj* (ZSSP 120).

***Дьґжакъ**: укр. *Держак* (СП 117), *Держак* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 125), *Держаки* — відантропонімний ойконім у Хмельницькій обл., рос. *Держаков* (МО) ~ укр. *держак* 'ручка, рукоятка, древко' (Ніковський 190), діал. *держак* 'стебло соняшника' (ЕСУМ 2, 39) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 230).

***Дьґжікъ** / ***Дьґжічьъ**: болг. *Държиков* (Илчев 190), серб. *Држић* (Грковић 84), слвн. *Držič* (ZSSP 120), слвц. *Držík* (TZ Trnava 78), луж. *Deržik* (Wenzel II/1, 89).

***Дьґжіукъ**: рос. *Держук* (МО) ~ укр. діал. *держук* 'держак' (ЕСУМ 2, 37).

***Дьґжька**, ***Дьґжько**, ***Дьґжькъ**: укр. *Держко*, *Держко* (Новикова 247, 252), рос. *Держков* (м. Ростов-на-Дону), серб. (похідне) *Држков* *лаз* — мікротопонім (Лома 82), ст.-чеськ. *Drisek*, 1183 р. (Pleskalová 131 — з реконструкцією *Dřžekъ*), чеськ. *Držka* (Beneš 123), (похідні) *Držkov*, *Držkovice* — ойконіми, які пов'язують з особовим іменем *Držek* (Profous I, 478), слвц. *Držka* (TZ Bratislava 66), луж. *Deržk*, *Deržka*, *Deržko* (Wenzel II/1, 89).

**дырѣкъ(жъ)*: укр. *держкий* 'чіпкий; стійкий' (ЕСУМ 2, 37). Рефлекс у сфері антропонімії невідомі.

***Дьґжідо**: укр. *Держило* (Редько 1, 296), рос. *Держилов* (МО), (похідне) *Держилово* — ойконім у колишньому Ростовському пов. (ВНР 7).

***Дьгѣимъ**: рос. *Держимов* (м. Новокузнецьк), чеськ. *Držim* (Svoboda 163) ~ рос. діал. *держі́мый* 'використовуваний для повсякденного носіння' (СРГК 1, 455).

***Дьгѣапъ**: укр. (вторинне) *Держанюк* (Редько 1, 296), (похідні) *Держанівка* (5 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах, блр. *Держан* (Бірыла 129), болг. *Дѣржан* (Илчев 190), слвн. *Držan* (ZSSP 120) ~ укр. діал. *держан* 'ручка' (ЕСУМ 2, 39).

***Дьгѣипъ**: рос. *Держинов* (м. Москва), серб. *Држин* (Грковић 84).

***Дьгѣупъ**: укр. *Держун* (СП 117), рос. *Держунов* — сучасне прізвище.

***Дьгѣѣта**: (похідне) *Dersentin*, 1292 р. — топонім у Мекленбурзі, який виводять із антропоніма **dŕǣta* (Jeżowa II, 75).

***Дьгѣита**: блр. (похідне) *Держитино* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN III, 1).

***Дьгѣішъ**: луж. *Deržiš* (Wenzel II/1, 89).

***Дьгѣава**: укр. *Держава* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 125), рос. *Державин* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *держава: в дворѣ державы своеѣ*, 1580 р. (УП 1, 309) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 231–232).

***Дьгѣавъсь**: рос. *Державцев* (ЖПТ).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду

***Дьгѣъ**: рос. *Доржев* (м. Омськ), пол. *Darż* (SN II, 363), *Darżewo* (3) — відантропонімні ойконіми (SMP 198).

***Дьгѣакъ**: рос. *Доржак* (МО), *Доржаков* (м. Красноярськ), пол. *Durżak* (SN II, 582).

***Дьгѣікъ**: рос. *Доржигов* (МО).

***Дьгѣькъ**: рос. *Доржков* (м. Іркутськ), пол. *Darżkowo* (2) — відантропонімні ойконіми (SMP 198).

***Дьгѣапъ**: хорв. *Doržan* (Leksik 138).

***Дьгѣипъ**: рос. *Держинов* (МО), пол. *Darżynow* (SN II, 363).

Праантропоніми з коренем **God-*

***Goda, Godъ, Godь**: ст.-укр. *János Goda*, 1600 р. (Чучка 147), укр. *Год* (ОКІУМ), *Года* (КПУ Терн. 2, 511), *Годи́в* — відантропонімний ойконім на Тернопільщині, ст.-рос. Пятко *Годовъ*, 1648 р. (АЮБ III, 172), рос. *Годин*, *Годов* (МО) — патроніми на *-ин*, *-ов*, болг. *Года* (Илчев 136), серб. *Года* (Грковић 65), хорв. *God* (Leksik 193), пол. *God*,

Goda, Hoda (SN III, 403; IV, 130), (похідні) *Godów* (4) — ойконіми (SMP 299—300), ст.-чеськ. *Hóda* (Gebauer I, 443), чеськ. *Goda, Hod, Hoda* (ЧП), словц. *Goda* (TZ Bratislava 94) ~ укр. діал. *года* 'передшлюбна угода' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 191—192).

Префіксальні деривати:

***Bezgodъ**(jъ): ст.-рос. Федор *Безгод*, 1570 р. (Веселовский 31), Василей *Безгодов*, XVII ст. (ТК II, 662), (похідні) *Безгодова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 93), рос. *Безгодов* (ЖПТ), (похідне) *Безгодова* — ойконім у Свердловській обл., луж. **Bezgod* (ААО 5, 18) ~ укр. діал. *безгóда* 'негода' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 25).

***Dogoda, *Dogodъ**: укр. *Догод* (КПУ Харк. 2, 327), *Догода* (Процюк 127), рос. *Догодин* (МО), пол. *Dogoda, Dohoda* (SN II, 456, 457) ~ укр. *догóда* 'догодження' (ЕСУМ 1, 544), словц. діал. *dohoda* 'домовленість, згода' (SSN I, 334) та ін.

***Lagoda**: ст.-укр. Васко *Лагода*, 1570 р. (Атаманенко 2015: 100), укр. *Лагода* (Новикова 465), рос. *Лагода, Лагодин* (МО), блр. *Лагода* (Бірыла 240), пол. *Łagoda, Łahoda* (SN VI, 15, 17), ст.-чеськ. *Lahoda*, 1366 р. (Moldanová 102), чеськ. *Lahoda* (ЧП), словц. *Lahoda* (TZ Bratislava 201), в.-луж. *Łahoda*, н.-луж. *Łagoda* (Wenzel II/1, 240) ~ **lagoda* (ЕССЯ 14, 13—14).

***Sъlagoda**: укр. *Злагода* (СП 156) ~ укр. *злáгода* 'лагода; взаємна домовленість; погодженість' (ЕСУМ 3, 179), діал. 'згода' (Піпаш, Галас 69) та ін.

***Nagoda, *Nagodъ**: рос. *Нагода* (МО), *Нагодин* (Калузьк. обл.), хорв. *Nagoda* (Leksik 453), ст.-пол. *Nagod*, 1204 р. (SSNO IV, 6), пол. *Nagoda* (SN V, 360), чеськ. *Náhoda* (ЧП) ~ **nagoda* (ЕССЯ 22, 40—41).

***Negoda, *Negodъ**: укр. *Негода* (СП 246), (похідне) *Негодине* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 414), ст.-рос. *Негода*, 1497/98 р. (АСЭИ 2, 533), рос. *Негодов, Негодин* (ЖПТ), блр. *Нягодзін* (Бірыла 301), серб. *Негода* (Грковић 144), чеськ. *Nehoda* (Beneš 245), пол. *Niegoda, Niehoda* (SN VI, 597), чеськ. *Nehoda* (ЧП) ~ укр. діал. *нигóда* 'погана погода, негода' (Шкрумеляк 103), *негíда* 'негідник' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 24, 127—128, 129).

***Negodica**: рос. (похідні) *Негодицы* (2) — ойконіми в колишніх Псковській та Петербурзькій губ. (RGN VI, 115) ~ укр. діал. *негодиця* 'негода' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 24, 128).

***Nedogoda**: укр. *Недогода* (РУС 290), рос. *Недогода* (МО), пол. *Niedogoda* (SN VI, 592) ~ укр. *недогода* 'невдоволення' (Грінченко 2, 544) та ін.

***Nejъzgoda**, ***Nesъzgoda**: укр. *Незгода* (КПУ Він. 7, 530), ст.-пол. *Niezgoda*, 1472 р. (SSNO IV, 61), макед. *Huezgoda* — сучасне прізвище, ст.-пол. *Joannes Niezgoda*, 1604 р. (Митник 199), пол. *Niezgoda* (SN VI, 619), чеськ. *Neshoda* (ЧП), словц. *Neshoda*, *Nezhoda* (TZ Trnava 138, 139) ~ **nejъzgoda* (ЭССЯ 24, 137), **nesъzgoda* (ЭССЯ 25, 29–30).

***Neugodъ**: ст.-укр. Сенко *Невгод*, 1600 р. (АЮЗР I/6, 259), укр. *Невгод* (КПУ Він. 5, 188), ст.-рос. *Неугод* Давид Нефедьевич Арбузов, 1585 р. (Веселовский 220), *Неугодъ* Раковъ, поч. XVII ст. (Акты МАМЮ 26), рос. *Неугодов* (ЖПТ), *Неугодово* — відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN VI, 150), блр. (похідне) *Невгодово* — ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN VI, 110), ст.-чеськ. *Neugod*, 1115 р. (Beneš 286) ~ **neugodъ* (ЭССЯ 25, 53).

***Obgoda**, ***Obgodъ**: рос. *Огодин* (МО), пол. *Ogod* (SN VII, 34).

***Orzgodъ**: рос. *Разговая ж.* (МО) ~ укр. діал. *розгѡда* 'незгода' (ЕСУМ I, 544).

***Pogoda**, ***Pogodъ**: укр. *Погода* (Богдан 228), рос. *Погода*, *Погодин* (МО), *Погодов* (ЖПТ), *Погоды* (4), *Погодино* — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 89), блр. (похідні) *Пагодзіна* (2) — ойконіми в Могильовській і Вітебській обл. (Рап. Маг. 47; Рап. Віц. 285), пол. *Pogoda* (SN VII, 445), чеськ. *Pogoda* (ЧП) ~ ст.-укр. *погода* 'зручна пора' (Тимченко 2, 126), укр. діал. *погѡда* 'згода' (Піпаш, Галас 145) та ін.

***Nepogoda**, ***Nepogodъ**: ст.-рос. *Непогода* Неплюев, 1565 р. (Веселовский 218), *Непогодъ* Савельевъ, 1586 р. (АПА 19), рос. *Непогодин* (ЖПТ), блр. *Непогода* (м. Мінськ), пол. *Niepogoda* (SN VI, 605) ~ **nepogoda*, **nepogodъ* (ЭССЯ 24, 192, 193).

***Prigoda**, ***Prigodъ**: ст.-укр. Грицко *Пригода*, 1565 р. (Тупиков 321), укр. *Пригода*, 1787 р. (Чучка 467), *Пригода* — сучасне прізвище (Новикова 678), ст.-рос. (похідне) *Пригодино*, XVI ст. — ойконіми в історичній Новгородщині (НПК VI, 408), рос. *Пригода*, *Пригодин* (МО), (похідні) *Пригодина*, *Пригодино* — назви поселень у колишніх Тверській і Вологодській губ. (RGN VII, 89), *Пригодино*, XVIII ст. — назва пустища у Верейському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 372), пол. *Przygoda* (SN VII, 590), чеськ. *Prîhoda* (ЧП) ~ ст.-укр. *пригода* 'випадок', 'нещастя, біда' (Тимченко 2, 221), укр. діал. *пригѡда* 'випадок; подія' (Керча 2, 183) та ін.

***Сѣгодѣ**: рос. *Сегодов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *згода*, *зѣгода* ‘договір, умова, згода’, ‘злагода’, ‘союз, згода’ (СУМ XVI–XVII ст. 11, 155–156).

Сѣгода** (Вьсегода**?), ***Сѣгодѣ**: укр. *Сегода* (Редько 2, 937), рос. *Сегодин* (МО) ~ рос. діал. *сѣгоды* ‘нинішній рік’ (СРГСУ 5, 126).

***Ugoda**, ***Ugodѣ**: ст.-рос. (похідне) *Угожь*, XVI ст. — назва слободи, пізніше *Угодици* — ойконім у Ростовському пов. колишньої Ярославської губ. (Артынов 6), рос. *Угодин* (МО), *Угодов* (м. Нижній Новгород), блр. (похідне) *Угодин* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN IX, 261), пол. *Ugoda* (SN V, 10) ~ укр. *угóда* ‘домовленість; догодження’ (ЕСУМ 1, 544) та ін.

***Vygoda**: рос. *Выгодин* (МО), хорв. *Vigoda* (Leksik 715), пол. *Wygoda* (SN V, 360), чеськ. *Vyhoda* (ЧП) ~ ст.-укр. *выгода* ‘вігóда, користь’ (СУМ XVI–XVII ст. 5, 135), ‘затишок, спокій’ (Тимченко 1, 133), укр. діал. *ві́года* ‘користь’ (ЕСУМ 1, 544), *вігóда* ‘вігода’ (Шкрумеляк 26) та ін.

***Zagoda**: рос. *Загодин* (м. Слюдянка Іркутськ. обл.), хорв. *Zagoda* (Leksik 743), слвн. *Zagoda* (ZSSP 704), пол. *Zagoda* (SN V, 360) ~ укр. діал. *за́года* ‘домовленість; згода’ (Керча 1, 289), *загóда* ‘задоволення’ (ЕСУМ 1, 544) та ін.

Суфіксальні деривати відапелятивного походження

***Godežь**: укр. *Годіж* (м. Сокаль Льв.), слвн. *Godež* (Kos 116) ~ **godežь* (ЭССЯ 6, 186–187).

Деривати з консонантом -х- / -š- у суфіксі

***Godaxъ** / ***Godašь**: рос. *Годахов* (МО), *Годашев* (м. Воткінськ), ст.-пол. *Godas*, 1265 р. (SSNO II, 143), пол. *Hodasz* (SN IV, 130), (похідне) *Godaszewice* — ойконім (SMP 299).

***Godeša**, ***Godešь**: болг. *Годеш* (Займов 65), (похідне) *Годешево* — ойконім (Гоцелчевско), серб. *Годеша* (Грковић 65), слвн. *Godes*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Godešь*), *Godeša* (ZSSP 165), (похідне) *Godešič* — ойконім (Snoj 2009: 141), ст.-пол. *Godes*, 1136 р. (SSNO II, 146), пол. *Godziesz* (SN III, 406), ст.-чеськ. *Hodeš* (Gebauer I, 444).

***Godišь**: рос. *Годиш* (МО), *Годишев* (м. Кривий Ріг Дн.), ст.-пол. *Godis*, 1204 р. (SSNO II, 147), Stanislaw *Godzisz*, 1682 р. (Mytnik 101), пол. *Godzisz* (SN III, 407), (похідні) *Godziszów* (3), *Godziszewo* (3) —

ойконіми (SMP 300), ст.-чеськ. *Hodiš* (Gebauer I, 445), чеськ. *Godiš* (ЧП), (похідне) *Hoděšovice* — ойконім, для якого відновлюють первісну форму *Hodišovice* (Profous I, 652), луж. *Hodiš* (Wenzel II/1, 147), а також слов'ян. *Hodisch*, 1374/82 р. — антропонім у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 52).

***Godoša**, ***Godošь**: рос. *Годошин* (МО), пол. *Godosz*, *Hodosz* (SN III, 405; IV, 130), словц. *Hodoš* (TZ Bratislava 114).

***Goduxa**, ***Goduxь** / ***Goduša**, ***Goduшь**: рос. *Годуха*, *Годушин* (ЖПТ), ст.-пол. *Godussa*, XII ст. (SSNO II, 146), пол. *Goduch*, *Godusz* (SN III, 405), (похідне) *Goduszyn* — ойконім (SMP 300), чеськ. *Hodouš* (ЧП), *Hodušín* — відантропонічний ойконім (Profous I, 657), словц. *Goduš* (TZ Bratislava 94), полаб. **Goduшь*, яке виводять із топоніма *Göschitz* (AAO 3/4, 139).

***Godyшь**: ст.-рос. (похідне) *Годышовъ Бродъ*, XV ст. — топонім в історичній Новгородщині (НПК I, 634), рос. *Годышев* (МО), пол. *Godysz* (SN III, 406), *Hodysz* (SN IV, 132).

Деривати з консонантом -j- у суфіксі

***Godajь**: рос. *Годаев* (ЖПТ), хорв. *Godaj* (Leksik 193), пол. *Godaj*, *Hodaj* (SN III, 403; IV, 130).

***Dogodajь**: рос. *Догодаев* (ЖПТ).

***Zagodajь**: рос. *Загодаев* (ЖПТ).

***Godějь**: рос. *Годеев* (ЖПТ), ст.-пол. Michael *Godzeg*, 1485 р. (SSNO II, 146), пол. (похідні) *Godziejów* (3) — ойконіми (SMP 300), ст.-чеськ. *Hoděj* (Gebauer I, 444), чеськ. *Hodějov* (2), *Hodějovice* (3) — відантропонічні ойконіми (Profous I, 651–652), словц. (похідне) *Hodejov* = угор. *Várgede* — топонім, який пов'язують з антропонімом **Godej*, пор. словц. *Hodej* (Stanislav II, 184).

***Negodějь**: ст.-рос. Окимъ *Негодяевъ*, 1430 р. (Тупиков 662), Митька *Негодяев*, 1579 р. (Полякова 155), Ондрюшка *Негодяев*, 1630 р. (Парфенова 279), (похідні) *Негодяева Нива* — назва починка, *Негодяєво*, *Негодяєва Гора*, XVI ст — ойконіми в історичній Новгородщині (НПК VI, 103, 407, 959), рос. *Негодеев*, *Негодяев* (МО), (похідні) *Негодяєва* (4), *Негодяєвка* (8 фіксацій), *Негодяєвская* (2) — ойконіми в різних регіонах (RGN VI, 115), чеськ. **Nehoděj*, яке пов'язують з ойконімом *Nehodiv* (Profous III, 193) ~ укр. *негодяй* 'нездатна людина' (ЕСУМ I, 544) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 128).

***Godojь**: рос. *Годой* (МО), пол. *Godoj* (SN III, 405).

***Godujь**: рос. (вторинне) *Годуйко* (МО) ~ **godujь* (SP 8, 18).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксі

***Godakъ** / ***Godačъ**: укр. *Годак* (Holutiak 112), рос. *Годаков* (Новикова 201), *Годачев* (МО), хорв. *Godač* (Leksik 193), ст.-пол. *Godak*, 1265 р., *Albertus Godacz*, 1434 р. (SSNO II, 143), пол. *Godacz*, *Hodacz*, *Hodak* (SN III, 403; IV, 130), ст.-чеськ. *Hodač*, *Hodák* (Gebauer I, 443), чеськ. *Hodáč*, *Hodák* (ЧП), словц. *Hodák* (TZ Bratislava 114), луж. *Hodak* (Wenzel II/1, 147) ~ укр. діал. *годák* 'однорічна тварина' (Керча 1, 169).

***Godikъ** / ***Godičъ**: укр. *Годик*, *Годич* (Панцьо 100), рос. *Годиков* (ЖПТ), *Годич*, *Годичев* (МО), ст.-блр. Василь *Годич*, 1640 р. (АЗР V, 58), серб. *Годич* (Грковић 65), схв. *Godić* — чол. ім'я (PI 262), словн. *Godić* (ZSSP 165), (похідне) *Godičevo* — ойконім (Im. m. 168), ст.-пол. *Godicus* Dneprouic, 1224 р. (SSNO II, 147), пол. *Godzicz*, *Godzik*, *Hodzik* (SN III, 406; IV, 132), (похідне) *Godzików* — ойконім (SMP 300), ст.-чеськ. *Hodik* (Gebauer I, 444), чеськ. *Godík*, *Hodík* (ЧП), в.-луж. *Hodžik* (Wenzel II/1, 147), а також слов'ян. Nickil *Hodik*, 1374/82 р. — антропонім у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 52).

***Lagodikъ** / ***Lagodičъ**: укр. *Лагодич* (Новикова 465), рос. *Лагодич* (ЖПТ), блр. *Лагодзіч* (Бірыла 240), пол. *Łagodzík*, *Łagodzicz* (SN VI, 15).

***Negodičъ**: хорв. *Negodić* (Leksik 455).

***Pogodikъ** / ***Pogodičъ**: укр. *Погодич* (Чучка 457), рос. *Погоди́ков* (м. Москва), *Погоди́чев* (МО), пол. *Pogodzík* (SN VII, 446).

***Prigodičъ**: рос. *Пригодич* (МО), (похідне) *Пригодичи* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN IX, 261), блр. *Пригодич* (ЖПТ).

***Vъsegodičъ**: ст.-рос. (похідне) *Всегоди́чи*, 1642 р. — ойконім у колишньому Владимирському пов. (Шумаков 112), пізніше — *Малые Всегоди́чи*, *Большие Всегоди́чи*, 1648 р. (ПКВЗ 46).

***Godъka**, ***Godъko**, ***Godъkъ**: укр. *Годко* (ЖПТ), *Годок* (Горпинич, Тимченко 59), ст.-рос. *Годково*, 1582 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Московському пов. (Маштафаров 36), рос. *Годкин*, *Годков* (МО), болг. *Годко*, XV ст. (Заимов 65), хорв. *Godek* (Leksik 193), ст.-пол. *Godek*, 1204 р., *Godko*, 1396 р. (SSNO II, 144), пол. *Godek* (SN III, 403), пол. *Godek*, *Godko*, *Hodek* (SN III, 403, 404; IV, 130), (похідні) *Godkowo*, *Godków* (2) — ойконіми (SMP 299), ст.-чеськ. *Hodek*, *Hodka* (Gebauer I, 444, 446), чеськ. *Hodek* (ЧП), (похідні) *Hodkov* (2), *Hodky* — ойконіми (Profous I, 653), словц. *Hodek*

(TZ Bratislava 114), (похідне) *Hodkovce* — топонім, який виводили з особового імені *Hodek* (Stanislav II, 185) ~ рос. діал. *годок* 'ровесник' (СРНГ 6, 274) та ін.

***Bezgodъko**, ***Bezgodъkъ**: укр. *Безгодко* (СКТ 51), ст.-рос. (похідне) *Безгодково*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Білозерському пов. (ВХКЗ, 389), рос. *Безгодков* (ЖПТ), (похідне) *Безгодково* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN I, 306).

***Obgodъkъ**: рос. *Огодков* (МО), пол. *Ogodek* (SN VII, 34).

***Godъсь**: рос. *Годцев* (м. Єкатеринбург), хорв. *Godec* (Leksik 193), словн. *Godec* (ZSSP 165), пол. *Godec*, *Godzies*, *Hodzies* (SN III, 403, 406; IV, 132), ст.-чеськ. *Hodec* (Gebauer I, 444), чеськ. *Hodec* (ЧП).

***Lagodъсь**: пол. *Lagodzies* (SN VI, 15).

***Godalъ**, ***Godalъ**: рос. *Годалов* (МО), ст.-пол. Stanislaus *Godal*, 1445 р. (SSNO II, 143), чеськ. *Hodál* (ЧП).

***Godelъ**, ***Godelъ**: болг. *Годел* (Заимов 65), *Годелев* (Илчев 136), пол. *Godziel* (SN III, 406).

***Godila**, ***Godilъ**: серб. (похідні) *Годиља*, *Годиље* — топоніми, які пов'язують з особовим іменем *Годиль* (Лома 58—59).

***Godolъ**: рос. *Годолов* (м. Таганрог), блр. *Годол* (ЖПТ), болг. *Годол* (Заимов 65).

***Godula**, ***Godulъ**: рос. *Годулин*, *Годулова ж.* (МО), ст.-пол. Nicolaus *Godula*, 1250 р. (SSNO II, 144), пол. *Goduła*, *Hoduł*, *Hoduła* (SN III, 405; IV, 130), чеськ. *Godula*, *Hodúl* (ЧП), словц. *Hodúl* (TZ Bratislava 114).

***Godъlo**: укр. *Годла* (Глуховцева 1, 196), ст.-пол. Nicolaus *Godlo*, 1433 р. (SSNO II, 143), пол. *Godłow* (SN III, 404) ~ **godъlo* (ЭССЯ 6, 192), **godlo*, з яким безпідставно пов'язують укр. *кóдло* 'родина, рід' (SP 8, 16), **god(ъ)lo* (Šivic-Dular 165).

***Godylъ**, ***Godylъ**: блр. *Гадылёва* — відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Пап. Маг 47), ст.-пол. Mattis *Godil*, 1475 р. (SSNO II, 146).

***Godidlo**: ст.-укр. Stan *Hodila*, 1570 р. (Чучка 147), укр. *Годиленко* (Новикова 201) — патронім на -енко від *Годи́ло*, (похідне) *Годи́лів* — ойконім у Чернівецькій обл., рос. *Годи́ло* (МО), ст.-пол. Mathias *Godzidlo*, 1439 р. (SSNO II, 146), пол. *Godzidło*, *Hodzidło* (SN III, 406; IV, 132).

***Godima**, ***Godimъ**: укр. (похідні) *Годимівка* (Пура Походження 1, 95), *Годимівці*, *Годімля* — мікротопоніми в Ровенській обл.

(Сл.ММР 120), рос. *Годим, Годимов* (МО), пол. *Godym, Godzim* (SN III, 405, 406), *Нодым, Нодута* (SN IV, 132) ~ **goditi* (s ē) (ЭССЯ 6, 188–190).

***Dogodimъ**: ст.-укр. Степан *Догодимов*, 1654 р. (Переяслав 72).

***Godoma, *Godomъ**: укр. (похідне) *Годом'є* – мікротопонім у Ровенській обл. (Пура Походження I, 95), серб. (похідні) *Годоминь*, 1501 р. – топонім (Споменик III, 135), *Годомин* – назва поля (Милићевић 131).

***Godomъсь**: укр. (похідні) *Великі Годомці, Малі Годомці* – ойконіми в Житомирській обл., ст.-рос. (похідне) *Годомцова*, XVII ст. – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 101).

***Godomiъсь**: рос. *Годомич* (МО), укр. *Годомич* (Глуховцева 1, 196), (похідне) *Годомичі* – назва поселення на Волині.

Деривати з консонатом -n- у суфіксальній морфемі

***Godanъ, *Godanъ**: рос. *Годанов* (МО), болг. *Годан* (Илчев 136), хорв. *Godan, Godanj* (Leksik 193), пол. *Godan, Godań, Hodan, Hodań* (SN III, 403; IV, 130), ст.-чеськ. *Hodaň* (Gebauer I, 443), чеськ. *Hodan, Hodań* (ЧП), словц. *Hodań* (TZ Bratislava 114), в.-луж. *Hodan* (Wenzel II/1, 147).

***Godina, *Godinъ**: укр. *Година* (Горпинич, Бабій 31), рос. *Годин, Година, Годино* (ЖПТ), болг. *Годин*, XVI ст., *Година* (Заимов 65), макед. *Годинов* (Речник ПКМ I, 266), хорв. *Godina* (Leksik 193), словн. *Godina* (ZSSP 165), ст.-пол. *Godina*, 1136 р. (SSNO II, 147), пол. *Godzina* (SN III, 407), чеськ. *Hodina* (ЧП) ~ укр. діал. *годи́на* ‘горе; прикрий час’ (Матіїв 102), ‘затяжна негода’ (Гавука 89) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 187–188).

***Lagodinъ**: рос. *Лагодин* (МО), пол. *Łagodzin* (SN VI, 15).

***Negodinъ**: рос. *Негодин* (ЖПТ), блр. *Нягодзін* (Бірыла 301) ~ **negodina* (ЭССЯ 24, 128).

***Pogodinъ**: рос. *Погодин* (ЖПТ), блр. *Пагодзін* (Бірыла 305).

***Prigodinъ**: ст.-рос. Дружина *Пригодин*, 1635 р. (ТК Вологда 2, 250), рос. *Пригодин* (МО), блр. *Прыгодзін* (Бірыла 334).

***Ugodinъ**: рос. *Угодин* (ЖПТ).

***Vygodinъ**: рос. *Выгодин* (ЖПТ).

***Zagodinъ**: рос. *Загодин* (м. Слюдянка Иркутськ. обл.).

***Godonъ, *Godonъ**: рос. *Годонов* (МО), пол. *Godon, Godoń, Hodon, Hodoń* (SN III, 405; IV, 130), ст.-чеськ. *Hodoň* (Gebauer I, 448), чеськ. (похідні) *Hodonice* (2) – ойконіми (Profous I, 654–655).

***Godunъ**, ***Godunъ**: ст.-укр. Грицко *Годунъ*, 1585 р. (Тупиков 109), Степанъ *Годунувъ* зять, 1654 р. (РПП 56), укр. *Годун* (Новикова 202), (похідні) *Годунівка* — ойконіми в Київській і Сумській обл., рос. *Годунов* (ЖПТ), (похідне) *Годунов овраг* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 254), блр. *Годун*, 1726 р. (Бірыла 1966: 206), *Гадун* — сучасне прізвище (Бірыла 94), (похідне) *Гадуны* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 63), болг. *Годун* (Илчев 136), пол. *Godun*, *Godun*, *Hodun*, *Hodun* (SN III, 405; IV, 130) ~ укр. діал. *году́н* 'годувальник' (ЕСУМ 1, 545).

***Godynъ**: укр. *Годиня* (КПУ Харк. 10, 81), (похідне) *Годині* — ойконім на Львівщині, рос. *Годинін* (КПУ Сум. 3, 125), блр. *Годыня* (м. Могильов), пол. *Godun* (SN III, 406), *Hodun* (SN IV, 132).

***Godъnъ(jъ)**: укр. *Годний* (Новикова 201), рос. *Годный* (МО), болг. *Годен* (Заимов 65), серб. *Годен* (Грковић 65), слвн. *Godna*, *Godnov* (ZSSP 165), пол. *Godny* (SN III, 404) ~ ст.-укр. *годный*, *годний*, *годъ-ный*, *годенъ* 'гідний, достойний', 'придатний, гожий (до чого)', 'приємний, бажаний' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 244–245), укр. діал. *гóден*, *гóдний* 'спроможний' (Шкрумеляк 41) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 192–193).

***Bezgodъnъ(jъ)**: рос. *Безгоднов* (ЖПТ).

***Lagodъnъ(jъ)**: укр. *Лагодний* (Зайцева, Ковальчук 89), рос. *Лагодный* (МО), пол. *Łagodna* (SN VI, 15), чеськ. *Lahodný* (Moldanová 102) ~ укр. *ла́гідний*, діал. *ла́гóдний* 'лагідний' (ЕСУМ 3, 179) та ін.

***Negodъnъ(jъ)**: рос. *Негоднов*, *Негодных* (МО) ~ ст.-укр. *негодный* 'недостойний, огидний' (Тимченко 1, 481), укр. діал. *негóдний* 'кволий, немічний' (Негрич 122), *нигóдин* 'кволий, немічний, неспроможний', *нигóдний* 'виснажений, стомлений' (Шкрумеляк 103) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 130).

***Nejъzgodъnъ(jъ)**: пол. *Nieźgodna* (SN VI, 619).

***Neugodъnъ(jъ)**: рос. *Неугоднов* (ЖПТ) ~ **neugodъnъ(jъ)* (ЭССЯ 25, 54).

**obgodъnъ(jъ)*: укр. діал. *огідний* 'працьовитий' (Шкрумеляк 106). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Pogodъnъ(jъ)**: рос. *Погоднова ж.* (МО), пол. *Pogodna* (SN VII, 446) ~ укр. діал. *погíдний* 'погожий, урожайний рік' (Піпаш, Галас 145).

***Prigodъnъ(jъ)**: рос. *Пригоднов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *пригодный* 'випадковий' (Тимченко 2, 221) та ін.

***Ugodъnъjъ**: ст.-рос. Степанъ *Угодной*, 1629 р. (Тупиков 408), рос. *Угоднов* (м. Москва) ~ укр. діал. *угідний* 'роботящий; приємний' (СБук.Г 560) та ін.

***Vygodъnъjъ**: укр. *Вигідний* (Богдан 325), рос. *Выгодный* (МО), *Выгоднов* (м. Уфа), пол. *Wygodny* (SN X, 360) ~ ст.-укр. *выгодный* 'придатний' (СУМ XVI–XVII ст. 5, 135) та ін.

***Zagodъnъjъ**: укр. *Загодний* (Богдан 335), рос. *Загоднов* (м. Тамбов).
Іносуфіксальні деривати:

***Godarъ**, ***Godarъ**: укр. *Годар* (Новикова 201), рос. *Годарев* (ЖПТ), болг. *Годаров* (Илчев 136), макед. (вторинне) *Годаревски* (Речник ПКМ I, 266), хорв. *Godar* (Leksik 193), слвн. *Godar* (ZSSP 165), чеськ. *Godár* (ЧП) ~ болг. *godâr* 'товариш жениха на заручинах' (БЕР 1, 259).

***Godyrъ**: рос. *Годырев* (ЖПТ).

***Godęta**: ст.-рос. (вторинне) *Годячко* (Чечулин 82), схв. *Godeta* – особове ім'я (PI 262), пол. (похідне) *Godzięcín* – ойконім (SMP 300), ст.-чеськ. *Godata*, 1208–1211 pp. (Pleskalová 131), чеськ. (похідні) *Hodětín* (2) – ойконіми, які пов'язують з особовим іменем *Hod'ata* (Profous I, 653).

***Goduta**: ст.-укр. *Годута*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 605).

***Godava**: ст.-пол. *Godawa*, 1265 р. (SSNO II, 143), пол. *Godawa* (SN III, 403), ст.-чеськ. *Hodava* (Gebauer I, 444).

***Godivъ**: болг. *Годив* (Займов 65), макед. (похідне) *Godivje* – ойконім (Im. m. 168) ~ ст.-укр. *годивый* 'придатний, здатний (до чого)' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 239).

***Godovъ(jъ)**: укр. (похідне) *Годовичі* – ойконім на Волині, ст.-рос. Максимко Матвеев сын *Годовой*, 1647 р. (Полякова 60), рос. *Годовых* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *годовый* 'річний' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 245), укр. діал. *годовый* 'однорічний' (Керча 1, 169) та ін. Див. (SP 8, 18).

***Godjъjъ**: ст.-укр. Юско *Гожый*, 1649 р. (Реєстр 176), укр. *Гожий* (Горпинич, Тимченко 59), Микита *Гожей*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 224), рос. *Гожий* (ЖПТ), ст.-блр. Иван *Гожий*, 1691 р. (Бірыла 1966: 206) ~ ст.-укр. *гожий*, *гожый*, *гожъ* 'придатний, гожий' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 246), укр. діал. *гóжий* 'гарний, хороший, смачний' (Аркушин 94) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 190).

***Bezgodjъjъ**: ст.-рос. Васюкь *Безгожий*, 1572 р. (Самоковасов I, 84).

***Pogodjъjъ**: укр. *Погожий* (Глуховцева 1, 135), ст.-рос. Михайло *Погожей*, 1478 р., Иванъ Борисовъ сынъ *Погожевъ*, 1564 р. (Тупиков 308, 697), рос. *Погожий* (ЖПТ).

***Prigodjъjъ**: укр. *Пригожа* (Новикова 678), рос. *Пригожий* (ЖПТ), блр. *Прыгожы* (Бірыла 334) ~ ст.-укр. *пригожий* 'догідний, придатний' (Тимченко 2, 221) та ін.

Праантропоніми типу composita

***Godimilъ**: схв. *Godimil* — чол. ім'я (PI 262).

***Godimira**, ***Godimirъ** / ***Godiměrъ**: серб. *Годимир* (Грковић 65), словн. *Godemir*, 957 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Godimirъ*), *Godimar*, 1060—1070 рр. (Kos SOI 10 — *Godimir*), (похідне) *Godimir*, 1316 р., *Godemarci*, історично *Godimerzen*, 1445 р. — ойконіми, які пов'язують з особовим іменем **Godimirъ* (Torkar 2013: 115), ст.-пол. *Godzimir*, 1434 р. (SSNO II, 147), пол. *Godzimira* (SN III, 407), (похідні) *Godzimierz* (3 фіксації) — ойконіми (SMP 300), полаб. **Godimir*, яке виводять із топоніма *Gummern* (ААО 5, 47), а також слов'ян. *Guddemer*, 1356 р. — антропонім у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 47 — з реконструкцією **Godimer*).

***Godimyslъ**, ***Godimyslъ** / ***Godomyslъ**: словн. *Godemus*, 864 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Godimyslъ*), *Godemisl* (Kos 118), чеськ. *Hoděmysl* (Svoboda 81), (похідне) *Hoděmysl* — ойконім, для якого на основі історичних фіксацій відновлюють первісну форму *Hodomyšl* (Profous I, 652).

***Godislava**, ***Godislavъ**: болг. *Годеслав*, *Годеслава* — особові імена (Заимов 65), серб. *Годеслав* (Грковић 65), схв. *Godislav* — чол. ім'я (PI 262), словн. *Gotislau*, 1050 р. (Kronsteiner 207), *Godizla*, 1065—1075 рр. (Kos SOI 10 — з прочитанням *Godislav*), *Godezlawa*, XII ст. (Kronsteiner 207), ст.-пол. *Godislaus*, 1325—1327 рр. (SSNO II, 147), ст.-чеськ. *Hodislav*, *Hodislava* (Gebauer I, 445), чеськ. (похідне) *Hodslav* — ойконім, який пов'язують з особовим іменем *Hodislav* (Profous I, 656), ст.-словц. *Hodizlaus*, 1268/1272 р. (HSSJ I, 420).

***Godogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Годогоша*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 93).

***Godol'ubъ**: схв. *Godoljub* — чол. ім'я (PI 262).

***Godoměrъ** / ***Godomirъ**: серб. *Годомир* (Грковић 65), пол. *Godomer* (SN III, 405).

***Godoorba**: укр. *Годороба* (СП 94).

***Godorogъ**: укр. *Годорог* (СП 94).

***Godoslavъ**: ст.-пол. *Godoslai*, 1295 р. (SSNO II, 144).

***Godostroјъ**: хорв. *Godostro*, 1018 р., яке відновлюють як **Godostroј* (Šimundić 1982: 234).

***Godovidъ**: чеськ. (похідне) *Hodoviz* — ойконім, який пов'язують з особовим іменем *Hodovid* (Profous I, 656).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-god-* у постпозиції

***Їьrnogodъ**: укр. *Чорногод* (КПУ Хм. 7, 730).

***Dobrogoda**, ***Dobrogodъ**: укр. *Доброгодин* (ЖПТ), ст.-рос. (похідне) *Доброгож*, 1614 р. — мікротопонім у колишньому Карачаєвському пов. (Антонов 2004: 240), слвн. *Dobrogod*, 1220 р. (Kronsteiner 206).

***Јьgodъ?**: рос. (похідне) *Игодово* — ойконім у колишній Костромській губ. (Херсонский 2, 324).

***Коѣgodъ**: ст.-рос. (похідне) *Кочегодово*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 593).

***Кьrtogodъ**: рос. *Куртогодов* (ХГКП 179).

***Lixogodъ**: укр. *Лихогод* (ЄР 488).

***L'ubogodъ**: чеськ. *Libohod* (Moldanová 106, стаття *Liba*).

***Mirogodъ**: ст.-пол. *Mirogodonis*, 1427 р. (SSNO III, 522).

***Mysligodъ**: болг. *Мислигод* (Займов 175), (похідне) *Мислегोजе* — ойконім (Займов БГИ 130).

***Sьdęgodъ**: ст.-пол. *Sdegodonis*, XIV ст. (SSNO VI, 303).

***Terbogodъ**: луж. *Treb(o)god* (Müller 113).

***Velegoda**: ст.-рос. Емельянь *Легода*, XV ст. (НПК II, 580) < **Ве-легода*.

Праантропоніми з коренем **Gost-*

У науковій літературі реконструюють псл. **Gostъ* (субстантив з основою на -ō) і **Gostъ* (субстантив з основою на -i'). Див. (Казлова 2009: 119).

Щодо їх реалізації у сфері антропонімії пор.: ст.-укр. *Гость* (1618 р. — Dmītr *Hosty*) (Чучка 156), (похідні) *Hosthow*, 1443 р., *Hostow*, 1578 р., сучасне *Гостів* — ойконім в Івано-Франківській обл. (Худаш, Демчук 82), *Гоца* — ойконім на Ровенщині, відомий з 1444 р.: *in Hoszcza* (АЮЗР I/10, 5), ст.-рос. *Гость* Дмитрієвъ, 1585 р. (Тупиков 117), Яков, прозвище *Гость*, 1685 р. (Шабаєв 141), (похідне)

Гостево, XVI ст. — назва поселення в історичній Новгородській землі (НПК VI, 502), рос. *Гостев*, *Гостов* (МО), (похідні) *Гостева*, *Гостев* *Илья*, *Гостевка*, *Гостево*, *Гостевская*, *Гостевское* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 523), ст.-блр. Івань *Гость*, 1640 р. (Тупиков 118), блр. (похідні) *Гошч-Чорнае* — ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 54), *Гощево* — назви поселень у колишніх Гродненській і Мінській губ. (RGN II, 527), хорв. *Гост* — чол. ім'я (Грковић 67), (похідне) *Gostovo Polje* — ойконім (Im. m. 185), пол. *Gost*, *Gość* (SN III, 456, 459), ст.-чеськ. *Host*, 1433 р. (Moldanová 68), (похідні) *Hosti*, 1268 р. (Profous I, 718–719), *Gosszcz*, 1400 р. (Gebauer I, 476) — ойконіми, чеськ. *Host* (ЧП), словц. *Host* (TZ Trnava 95), (похідне) *Hostová* — ойконім (Majtán 1972: 142), н.-луж. *Gost* (Wenzel 135) < ***Gostь**, ***Gostь**.

Крім слов'янських, рефлексів архетипу **ghostis* відомі в германських, кельтських і грецькій мовних традиціях. Див. (Топорова 237). Скіфські імена Γοστης, Γοστεις, невіддільні від **Gostь*, **Gostь*, збереглися в епіграфіці давньогрецьких міст Пантікапея і Георгіппії (сучасні території Керчі і Анапи). Див. (Абаєв 12).

***Negostь** / ***Negostь**: ст.-рос. Ефимъ *Негостевъ*, 1607 р. (Тупиков 662), (похідні) *Негостово*, *Негоща* — топоніми в колишній Новгородській губ. (RGN VI, 116) < **Негость* + -j-, *Негоще* — назва ручая (НОС 6, 35), ст.-блр. (похідне) *Негость*, 1689 р. — топонім у колишній Могильовській губ. (ИЮМ VI, 64) ~ **negostь* (ЭССЯ 24, 131).

***Sьgostь**: макед. (похідне) *Згошта* — ойконім, який пов'язують з чол. іменем **Згост* (Станковска 1995: 559) ~ рос. діал. *сгостіться* 'будучи з ким-небудь разом у гостях, звикнути один до одного, здружитися' (СРНГ 37, 40).

***Tugostь**: чеськ. (похідні) *Tuhošť*, 1524 р. — назва лісу [«les v Tuhoštěch» (Sedláček 160)], *Tuhošť*, 1563 р. — оронім (Sedláček 173).

***Ugostь** / ***Ugostь**: ст.-рос. (похідне) *Угоща*, історично *Угощи*, 1581–1582 рр. — ойконім на Новгородщині (наводиться за: Васильєв 171), пол. *Ugost* (наводиться за: Svoboda 103), чеськ. *Úhošť* — назва поселення, яку виводили з антропоніма **Uhost* (Profous IV, 422), ст.-словц. *Uhost*, XII ст. (Majtán 1996: 179).

***Zagostь**: (відантропонімні похідні) пол. *Zagość* (1317 р. — *Zagosc*), чеськ. *Záhostice* < антропоніма **Záhost*, полаб. *Zagostowo*, 1440 р. — топоніми (див.: Profous IV, 703).

Суфіксальні деривати:

***Gostaхъ** / ***Gostaša**, ***Gostašъ**: ст.-пол. *Gostasz*, 1426 р., *Gostach* (SSNO II, 174), ст.-чеськ. *Hostass*, (похідні) *Hostassow* — мікротопонім (Gebauer I, 473), *Hostašovice* (2) — ойконіми, які виводили з чол. імені *Hostaš* (Profous I, 716—717), чеськ. *Gostaš*, *Gostaša* (ЧП), (похідне) *Hostašov*, *Hostašovice* — ойконіми на Мораві, які пов'язували з особовим іменем *Hostaš* (Hosák, Šrámek I, 279).

***Gostехъ** / ***Gostešъ**: ст.-рос. (похідне) *Гостехово* — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 349), рос. (похідне) *Гостешево* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN II, 523), ст.-пол. *Gozstech*, 1155 р. (Taszycki 103).

***Gostixa**, ***Gostiхъ** / ***Gostiša**, ***Gostišъ**: ст.-рос. Исай *Гостихинъ*, 1659 р. (Тупиков 523), рос. *Гостишев* (МО), *Гостихино* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (RGN II, 524), серб. *Гостича* — чол. ім'я (Грковић 67), хорв. *Gostiša* (Leksik 197), словн. *Gostiša* (Kos 119), ст.-пол. *Gosticha*, XIII ст., *Gostis* (Taszycki 103), Johannes *Gosczych*, 1407 р., Kmetho *Gosczych*, 1469 р. (SSNO II, 179), ст.-чеськ. *Gostis* (Gebauer I, 475), (похідне) *Hostišov* — ойконім, відомий з 1362 р. (Profous I, 722), *Hostišová*, *Hostišovice* — ойконіми на Мораві, які пов'язували з чол. іменем *Hostiš* (Hosák, Šrámek I, 282), луж. *Gostiš* (Wenzel II/1, 118).

***Gostoхъ**, ***Gostošъ**: рос. *Гостохов* (МО), чеськ. *Gostoš* (ЧП).

***Gostuxa**, ***Gostuša**, ***Gostušъ**: рос. *Гостухина ж.* (МО), болг. *Гостуш* — чол. ім'я (Займов 68), схв. *Gostuša* — жін. ім'я (PI 64), чеськ. *Gostouš* (ЧП).

***Gostějъ**: рос. *Гостеев* (ЖПТ), (похідні) *Гостеевка*, *Гостеевский Завод* — ойконіми в колишніх Тамбовській і Пермській губ. (RGN II, 523), болг. *Гостей*, XIV—XV ст. — чол. ім'я (Займов 68), словн. *Gostev*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Gostějъ*), *Gostej* (ZSSP 172), ст.-пол. *Goszczy*, 1393 р. (SSNO II, 179), пол. *Gosciej* (SN III, 455), *Gościejewo* (2), *Gościejowo* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 276), ст.-чеськ. *Gostey* (Gebauer I, 473), *Hostějovec* — ойконім відантропонімного походження, пор. ст.-чеськ. *Hoztey*, 1255 р. — антропонім (Profous I, 717), *Hostějov* — ойконім на Мораві, який виводили з особового імені *Hostěj* (Hosák, Šrámek I, 279).

***Gostoјъ**: ст.-чеськ. *Hostoj* (1239 р. — *Hostoy*) (Pleskalová 132).

***Gostujъ**: рос. *Гостуев* (BK 286), ст.-пол. *Gosthuy*, 1434 р. (SSNO II, 175), пол. *Gostui* (SN III, 457).

***Gostakъ / *Gostačъ:** пол. *Gostak* (SN III, 456), ст.-чеськ. *Gostak*, (похідні) *Hostakouice*, 1227 р., *Gostacow*, 1318 р. — ойконіми ~ *hosták* 'купець, чужинець' (Gebauer I, 473), чеськ. *Hosták* (ЧП), луж. *Hostak* (Wenzel II/1, 154).

***Gostikъ / *Gostičъ:** ст.-укр. *Гостич* (1691 р. — *Hasztics*) (Чучка 156), рос. *Гостик* (ЖПТ), блр. *Гостик* (ЖПТ), хорв. *Gostić* (Leksik 197), ст.-пол. *Gostic*, XIII ст. (Taszycki 103), пол. *Gostik*, *Gościk* (SN III, 457, 459), *Hostik*, *Hościk* (SN IV, 165, 166), *Gościkowo* — відантропонімний ойконім (NMP III, 278), ст.-чеськ. *Gostik*, (похідні) *Hostíkovice* (Profous I, 719), *Hostici* (Gebauer I, 474) — ойконіми, чеськ. *Hostík* (Moldanová 154), луж. *Hostik* (Wenzel II/1, 154) ~ рос. діал. *гѡстик* 'гість' (СРНГ 7, 92).

***Gostъka, *Gostъko, *Gostъkъ:** ст.-рос. Матюша *Гостков*, 1678 р. (Парфенова 125), *Госткина*, *Госткино*, XVI ст. — відантропонімні ойконіми в історичній Новгородщині (НПК IV, 546; V, 26), рос. *Госткин* (МО), (похідне) *Госткино* — ойконім у Ленінградській обл., ст.-пол. *Gostek*, 1204 р., *Gostko*, 1256 р., *Gostca*, 1265 р. (SSNO II, 174), пол. *Gostek*, *Gostka* (SN III, 456, 457), (похідні) *Gostkowo*, *Gostków* — назви поселень (NMP III, 265–266), ст.-чеськ. *Gostek*, 1052 р. (Gebauer I, 473), Johannes *Hostek*, 1423 р. (Moldanová 68), чеськ. *Hostek* (ЧП), (похідне) *Hostkov* — ойконім (Profous I, 724–725), а також слов'ян. **Gostъkъ*, яке відновлювали з топоніма *Gustekow*, 1300 р. — на терені Мекленбурга на півночі Німеччини (Jeżowa II, 70).

***Gostъсь:** ст.-рос. (похідне) *Гостъци* — ойконім в історичній Новгородщині (НПК II, 464), пол. *Gościec* (SN III, 458).

***Gostica:** ст.-пол. *Gostica*, 1439 р. (SSNO II, 179).

***Gostaļъ, *Gostaļъ:** ст.-пол. *Gostal*, 1218 р. (SSNO II, 174), пол. *Gostal*, *Gostał* (SN III, 456).

***Gostidlo, *Gostiļъ:** ст.-укр. *Гостило*, 1455 р., *Гостиļъ*, 1459 р. (ССУМ I, 257), укр. *Гостило* (КПУ Київ. 4, 743), *Гасило* (КПУ Київ. 7, 27), ст.-рос. Микулка *Гостиловъ*, XVI ст. (НПК V, 112), (похідне) *Гостилово*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 220), рос. *Гостилов* (ЖПТ), (похідні) *Гостилова* (2), *Гостилово* (9) — назви поселень у різних регіонах (RGN II, 523), ст.-блр. *Гостило*, 1528 р. (Бірыла 1966: 208), блр. *Госціла* (Бірыла 105), (похідне) *Гасцілавічы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 39), болг. *Гостил* Орешанин, Неделко *Гостилов*, 1637 р. (Милев 161), схв. *Gostilo*, IX ст. — чол. ім'я (Rječnik III, 324), серб. *Гостило* — чол. ім'я

(Грковић 67), (похідні) *Гостиловац* — мікротопонім, *Гостиљ*, *Гостиље* (2) — назви поселень (Михаїловић 1968: 165), пол. *Gościło*, *Gościłło* (SN III, 459), *Hościło*, *Hościłło* (SN IV, 166), ст.-чеськ. (похідне) *Hoslovice* — ойконім, відомий із 1352 р., який виводили з **Hostilovice* < антропоніма **Hostil* (Profous I, 716).

З білоруського антропонімікону запозичено лит. прізвища *Gastilà*, а також *Ascilà* < *Gascilà* (LPŽ I, 127, 629).

***Gostima**, ***Gostimъ**: рос. *Гостимов*, (похідне) *Гостимля* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN II, 523), болг. *Гостим* — чол. ім'я (Заимов 68), пол. *Gościmin Wielki*, *Gościmowice* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 278–279), чеськ. *Hostim* — ойконім на Мораві (Hosák, Šrámek I, 279), слов'ян. (похідне) Гостѣи — топонім на території Греції, із **Gostimъ* (Vasmer Die Slaven 181) ~ рос. діал. *гостѣимый* 'який гостить, перебуває в гостях' (СРНГ 7, 93).

***Gostimiťjъ**: ст.-рос. (похідне) *Гостимичи* — назва пустища в колишній Новгородській губ. (ОПКН 6).

***Gostoma**, ***Gostomъ**: ст.-укр. Семень *Гостомъ* (Демчук 86), Семен *Гостомець*, 1649 р. (Реєстр 127), укр. (похідне) *Гостомель* — ойконім на Київщині, ст.-рос. (похідне) *Гостомля*, 1539–1540 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 108), рос. (похідні) *Гостомля* — назва поселення в колишній Курській губ. (RGN II, 524), *Гостомль* — відантропонімний ойконім в Орловській обл., болг. *Гостом* — чол. ім'я (Заимов 68), хорв. *Gostom* (Leksik 197), пол. (похідні) *Gostomje*, *Gostomin* (2) — топоніми (NMP III, 266–267), ст.-чеськ. (похідні) *Gostomice* (2) — ойконіми (Profous I, 725–726), чеськ. *Hostom*, полаб. *Gostom* (Svoboda 163).

***Gostanъ**, ***Gostanъ**: рос. *Гостанов* (м. Хабаровськ), схв. *Gostan*, XIV ст. — чол. ім'я (Rječnik III, 323), ст.-пол. *Gosztań*, XIV ст. (SSNO II, 174), ст.-чеськ. *Hostan*, 1395 р. (Moldanová 68), чеськ. *Gostan*, *Gostań* (ЧП).

***Gostěna**, ***Gostěň**, ***Gostěň**: рос. *Гостенев*, *Гостенов* (ЖПТ), (похідні) *Гостенино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN II, 523), пол. *Goścień* (SN III, 459), ст.-чеськ. *Gosten*, *Gostena*, XII ст. (Gebauer I, 473), чеськ. *Hostěnice* — ойконім на Мораві, який виводили з особового імені *Hostěň* (Hosák, Šrámek I, 279).

***Gostina**, ***Gostinъ**: ст.-рос. *Гостины*, XVI ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородщині (НПК IV, 68), рос. *Гостинин*, *Гостинов* (МО), блр. *Гостиново* — відантропонімний ойконім у

колишній Вітебський губ. (RGN II, 524), болг. Рад *Гостинов*, 1637 р. (Милев 157), *Гостин* (Илчев 139), схв. *Gostin* — чол. ім'я (PI 265), слвн. *Gostin*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією **Gostinъ*), *Gostina* (ZSSP 172), ст.-пол. *Gostina*, 1136 р., *Iohannes Gosczin*, 1440 р. (SSNO II, 176), ст.-чеськ. *Hostin* (Gebauer I, 474), чеськ. *Hostin* (ЧП), ст.-слвц. *Hoztyna*, 1241 р. (HSSJ I, 436), слвц. *Hostin* — сучасне прізвище в Трнаві (TZ Trnava 95).

***Gostinъсь**: укр. (похідне) *Гостинцеве* — ойконім на Львівщині, рос. *Гостинцев* (ЖПТ), схв. *Gostinac* (Rječnik III, 324), пол. *Gościniec* (SN III, 459).

***Gostinънь**: пол. *Gościenny* (SN III, 459).

***Gostonъ**, ***Gostonъ**: слвн. *Gostonj* (ZSSP 173), ст.-пол. *Goston*, 1136 р. (Taszycki 103).

***Gostunъ**: болг. *Гостун*, VIII ст. — чол. ім'я (Займов 68), ст.-чеськ. (похідні) *Hostouř* (2) — ойконіми, мотивовані чол. іменем *Hostún* (Profous I, 726), а також слов'ян. *Gastuno* — в давньопруському антропоніміконі (Trautmann AP 28).

***Gostynъ**: ст.-рос. (похідне) *Гостыничи*, XVI ст. — назва волості в історичній Новгородській землі (НПК VI, 479), блр. (похідне) *Гостыни* — назва фільварку в колишній Вітебській губ. (RGN II, 524), (похідне) *Гастынічы* — ойконім на Вітебщині (Рад. Віц. 104), ст.-пол. *Iacobi de Gosthyn*, 1479 р. (SSNO VII, 74), пол. *Gostyn* (SN III, 457).

***Gostišče**: ст.-рос. Михайло *Гостищевъ*, 1648 р. (Тупиков 523), рос. *Гостищев* (ЖПТ), (похідні) *Гостищева* — топонім на Кубані (Фелицын № 1471), *Гостищево* — ойконім у колишній Курській губ. (RGN II, 524).

***Gostęta**: укр. (похідне) *Гостятин* — назва хутора в Чернігівській обл. (Павленко 298), ст.-рос. *Гостятино* — відантропонімний ойконім в історичній Новгородщині (НПК III, 773), рос. (похідне) *Гостятино* — назва поселення в колишній Петербурзькій губ. (RGN II, 524), ст.-пол. *Gostenta*, 1275 р. (SSNO II, 179), пол. *Gościeta* (SN III, 459), *Gościęcice*, *Gościęcín*, *Gościęcino* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 277–278), ст.-чеськ. *Gostata*, 1088 р. (Gebauer I, 473), (похідні) *Hostěnice* (2) (Profous I, 718), *Hostětin*, 1449 р. (АЧ XVI, 116) — ойконіми ~ **gostęta* (ЭССЯ 7, 64).

***Gostava**: ст.-пол. *Gostaua*, 1265 р. (SSNO II, 174), ст.-чеськ. (похідне) *Hostavice* — ойконім, відомий із 1432 р., який пов'язували з жін. іменем **Hostava* (Profous I, 717).

***Gostivъ**: блр. (похідне) *Госцівель* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 51), болг. *Гостив* — чол. ім'я (Заимов 68).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Gost-* у препозиції

***Gostiborъ**: схв. *Gostibor* — чол. ім'я (PI 265), ст.-чеськ. *Hostibor* (Gebauer I, 474).

***Gostibylъ** / ***Gostobylyъ**: слвн. *Goztibil*, 957 р. (Kos 119; Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Gostibylъ*), (похідне) *Gastabil* — ойконім, який виводять із **Gostobylyъ* < антропоніма **Gostobylyъ* (Torkar 2013: 115).

***Gostičajъ**: слвн. *Goztizai*, 957 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Gostičajъ*), (похідне) *Gostičaj* — ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 185).

***Gostidorgъ**: серб. *Гостидраг* — чол. ім'я (Грковић 67), слвн. *Gostidrag* (Kos 119), ст.-слвц. *Gostidrah*, IX ст. (Majtán 1996: 176).

***Gostil'ubъ** / ***Gostol'ubъ**: ст.-рос. (похідне) *Гостелюбле* — ойконім в історичній Новгородщині (ПKNЗ III, 264), болг. *Гостилюб*, XIII ст., *Гостолуб* — чол. імена (Заимов 68), макед. (похідне) *Гостолуби* — ойконім (Станковска 1995: 560), схв. *Gostiljub*, *Gostoljub* — чол. імена (PI 265), пол. **Goś(c)lub* (Malec 87), (похідне) *Goślub* — ойконім (NMP III, 281).

***Gostimila**, ***Gostimilъ**: схв. *Gostimil* — чол. ім'я (PI 265), пол. *Gościmila* (SN III, 459), ст.-чеськ. *Hostmil* (Gebauer I, 475), чеськ. *Hostimil* (Svoboda 79), ст.-слвц. *Gostimil*, XII ст. (Majtán 1996: 176), слвц. *Hostimil* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123).

***Gostimirъ** / ***Gostomirъ**: рос. *Гостимирово* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (RGN II, 523), *Астемирова* — назва поселення в районі П'ятигорська (RGN I, 193), блр. (похідне) *Госьмир* — ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN II, 525), болг. *Гостомир* — чол. ім'я (Заимов 68), схв. *Gòstimir*, XI ст. — чол. ім'я (Rječnik III, 324), ст.-серб. *Гостимиръ* — чол. ім'я (Даничић III, 578), серб. *Гостимир*, *Гостомир* — чол. імена (Грковић 67), хорв. *Gostimir* (Leksik 197), слвн. *Gostimir* — чол. ім'я (Lenarčič 138), (похідне) *Kozmerice* — ойконім, історично — *Costamerica*, 1377 р. < **Gostimirja* (въсь) + *-ica* < **Gostimirъ* (Torkar 2013: 116), ст.-пол. *Goscimirus*, 1439 р. (SSNO II, 179), а також слов'ян. Неунне *Gosmir*, 1381 р. — у німецьких середньовічних джерелах, який виводять із **Gostimir* (Schlimpert 48), *Costomiru* — ойконім у Румунії, який реконструювали як *Gostomir-jъ* (Rospond 75).

***Gostiněgъ**: рос. (похідне) *Гостинеж* — ойконім у Тверській обл. (Вороб'єв 104), історично — *Гостнѣжъ*, XVI ст. (НПК VI, 107), *Гостиниж* (RGN II, 524).

***Gostiradъ** / ***Gostiordъ**: болг. *Гостирад*, XIV ст. — чол. ім'я (Займов 68), макед. **Гостирад* < ойконіма *Гостиражда*, сучасне *Гостиражни* (Прилепско) (Станковска 1995: 560), серб. (похідне) *Gostiradići* — ойконім (Im. m. 185), словн. (похідне) *Gasteraj Spodnji, Srednji, Zgornji*, історично *Goztyray*, 1265–1267 рр. — ойконіми, які виводять із **Gostiradjъ* (*dolъ, vьrxъ*) < особового імені **Gostiradъ* (Torkar 2013: 115), ст.-пол. *Gostirad*, 1204 р. (SSNO II, 180), пол. *Gościeradów, Gościeradz* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 276–277), ст.-чеськ. *Gostirad*, 1052 р. (Gebauer I, 475), (похідне) *Hostěradice* — ойконім, відомий із 1310 р. < *Hostiradice* (Profous I, 718), чеськ. *Hostirad* (Svoboda 83), словц. *Hostirad* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123), а також слов'ян. **Geszteréd-Geszterégy*, історично *Gestred*, 1019/1370 р., *Gueztered*, 1271 р. — ойконім в Угорщині, який реконструювали як **Gostiradzъ* і виводили з псл. **Gostiradjъ* (Stanislav II, 164), (полабське) **Gostirad*, яке реконструювали на основі топоніма *Guztrade*, 1230 р. (Müller 106) ~ д.-в.-нім. *Gastrad* (Топорова 233).

***Gostislava**, ***Gostislavъ**: схв. *Gostislav* — чол. ім'я (PI 265), ст.-пол. *Gostizlavi*, 1214 р., *Gostizlawa*, 1265 р. (SSNO II, 180), пол. **Gostislav*, яке виводили з мікротопоніма *Gützlaffswiese* — на Західному Помор'ї (Rzetelska-Feleszko, Duma I, 127), ст.-чеськ. *Hostizlai*, 1262 р. (Gebauer I, 475), словц. *Hostislav* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123), а також слов'ян. *Gosslaus*, 1294 р. — у німецьких середньовічних джерелах, яке пов'язували з **Gostislav* (Schlimpert 49).

***Gostitěxъ**: чеськ. *Hostitěch* (Пачич 46).

***Gostivarъ**: макед. (похідне) *Гостивар* — ойконім (Станковска 1995: 560), ст.-чеськ. (похідне) *Hostivař* — ойконім, відомий з 1068 р. (Profous I, 723–724).

***Gostividъ**: ст.-пол. *Goszyuidus*, 1398 р. (SSNO II, 180).

***Gostivitъ**: ст.-пол. *Goszcziwith*, 1400 р. (SSNO II, 180), ст.-чеськ. *Gostivit* (Gebauer I, 475), словц. *Hostivít* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123).

***Gostivodъ**: ст.-чеськ. *Gostivod* (Gebauer I, 475).

***Gostivojъ**: болг. *Гостовой* < *Гостивой* — чол. ім'я (Займов 68).

***Gostobojъ**: ст.-чеськ. *Hostboj* (Gebauer I, 473).

***Gostomyslъ**: д.-руськ. *Гостомысль*, пол. *Gostomysł*, прибалт.-слов'ян. *Goztomizli*, *Gestimulus*, IX ст. — князь ободритів. Відновлено в (ЕССЯ 7, 67).

Пор. ще: рос. *Гостомыслов* (МО), *Гостомысловка* — відантропонімний ойконім у колишній Саратовській губ. (RGN II, 524), ст.-слвц. (похідне) *Hostamistil*, 1208 р. — топонім (HSSJ I, 436), а також слов'ян. *Goztomuizl*, 844 р. (Schlimpert 49). Ці факти спростовують тезу про те, що ім'я «*Гостомисл*» не увійшло до номенклатури слов'янських двоосновних імен і залишилося по суті іменем одного (історичного) новгородського посадника» (Невская 101).

***Gostoradъ** / ***Gostoordъ**: болг. *Госторад*, XII ст. — чол. ім'я (Займов 68).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-gost- у постпозиції

***Badogostъ**: слов'ян. **Badogost*, яке відновлюють з топоніма *Badegast*, 1273 р. на території Німеччини (Bily 120).

***Bĕlogostъ** / ***Bĕlogostъ**: укр. (похідне) *Білогорща* (1356 р. — *Bielohoszcz*, 1515 р. — *Biellohoszcza*, 1731 р. — *Бѣлогощѣ*) — ойконім на Львівщині (Худащ, Демчук 57), рос. (похідне) *Белогощ* — відантропонімний ойконім у Брянській обл., болг. *Белогост* (Займов 17).

***Bol'egostъ**: чеськ. (похідні) *Bolehošť* — ойконім (Profous I, 123), *Bolehošťský* — мікротопонім (SPJČ 4, 109). Див. ще (ЭССЯ 2, 186).

***Bolgogostъ**: слов'ян. *Благогост* / *Blagogost* (Пачич 4).

***Bratogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Братогощъ*, XVI ст. — лімніонім в історичній Новгородщині (НПК VI, 74). Див. ще (Єфіменко 288).

***Budigostъ**, ***Budigostъ**: рос. *Будогощ* — ойконім у Ленінградській обл., історично — *Будогоща Большая*, *Будогоща Малая* — в Новгородській губ., *Будогощъ* — назва поселення в колишній Орловській губ. (RGN I, 563), блр. *Будагощ*, історично *Будогощъ*, 1499 р. — топонім («двор») (РИБ XXVII, 782), *Будогощ* — в колишній Могильовській губ. (RGN I, 563), а також слов'ян. **Budigostъ*, реконструйоване з топоніма †*Baudegast*, історично *Budegast*, 1378 р. (HOS I, 46).

***Bŭdigostъ**. Реконструйовано в (ЭССЯ 3, 110).

***Bytogostъ**: слов'ян. **Bytogost*, яке відновлюють із топоніма *Bitegast*, 1375 р. на території Німеччини (Bily 121).

***Čagostъ** / ***Čagostъ**: (похідні) ст.-рос. *Чагоща*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 307), *Чагоша*, 1504 р. — назва поселення в колишньому Можайському пов. (ДДГ 355), блр. *Чагошчы* — мікротопонім (ТС 5, 381), болг. *Чагост*, XI ст. — чол. ім'я (Займов 241), (похідне) *Čagošta* — топонім на терені сучасної Албанії (Займов 1968: 435), слвн. *Čagošče* — ойконім, історично — *Tragotsch*, *Tragotz*, 1350 р. (Torkar 2013: 114), *Čagošta* — назва посе-

лення в Боснії і Герцеговині (Im. m. 115), слов'ян. †*Zschagast* – топонім на території Саксонії, який виводять з особового імені **Čagost* (Bily 123; NOS II, 655) ~ **čagostь* (ЭССЯ 4, 10).

***Čedogostь**: ст.-рос. (похідне) *Чадогошь*, XVI ст. – гідронім у колишній Бежецькій п'ятині Новгородщини (НПК VI, 1071). Див. ще (Єфіменко 289; Васильєв 180).

***Čestogostь**: чеськ. (похідне) *Častohostice* – ойконім на Мораві, який виводили з чол. імені *Častohost* (Hosák, Šrámek I, 152).

***Črnogostь**: блр. (похідне) *Черногостье* – назва поселення в колишній Могильовській губ. (RGN X, 109), воно ж (сучасне) *Чарнагоще* (Рап. Віц. 403).

***Dal'egostь**: (похідні) *Daljegošta Mala*, *Daljegošta Velika* – ойконіми в Боснії і Герцеговині (Im. m. 123).

***Dervogostь**: чеськ. (похідне) *Dřevohostice*, 1472 р. – ойконім (АЩ XVI, 177).

***Dědogostitjь**: ст.-рос. (похідне) *Дѣдгостичи* – назва місцевості в колишньому Смоленському князівстві (Доп. АИ I, 6).

***Divogostь**: ст.-рос. (похідне) *Дивогоща*, XV ст. – ойконім у Деревській п'ятині історичної Новгородщини (НПК II, 38).

***Dobegostь**: пол. (похідне) *Dobegast* – лімнонім (Leyding II, 41).

***Dobrogostь** / ***Dobrogostь**: д.-руськ. *Доброгость*, 1205 р. (ПСРЛ II, 157), ст.-укр. *Доброгость* Чорный, 1411 р., *Доброгость*, 1433 р. (Чучка COI 159), *Dobrogostio de Ostrorog Camenecensi*, 1443 р. (АЮЗР I/1, 444), укр. *Доброгостів* – відантропонімний ойконім на Львівщині, *Доброгорища* – у Хмельницькій обл., рос. *Доброгост* (ЖПТ), ст.-блр. *Доброгост* Нарбутович, 1496 р. (Бірыла 1966: 210), Станиславъ *Доброгостъ*, 1567 р. (ЛМ 1915: 544), (похідне) *Доброгоще*, XVI ст. – назва урочища в колишньому Пінському старостві (ПКПС II, 242), блр. *Доброгост* (м. Мінськ), *Дабрагошча* (2) – відантропонімні ойконіми в Гомельській обл. (Рап. Гом. 57), серб. *Доброгост* – чол. ім'я (Грковић 78), хорв. (похідне) *Dobrogošće* – ойконім (Im. m. 130), ст.-пол. *Dobrogost*, 1153 р. (SSNO I, 487), Paulus Gruczecki *Dobrogost*, 1652 р. (Мытник 81), пол. *Dobrogost*, *Dobrogość* (SN II, 448, 449), ст.-чеськ. *Dobrogost*, 1175 р. (Pleskalová 131), Wolf *Dobrohost*, 1525 р. (АЩ XXII, 51), (похідне) *Dobrohošť*, 1379 р. – ойконім (Gebauer I, 272), чеськ. (похідні) *Dobrohostov*, *Dobrohošť* – ойконіми (Profous I, 407–408), ст.-слвц. *Dobrohost*, XII ст. (Majtán 1996: 176), слвц. (похідне) *Dobrohošť*, історично *Dobrogoz*, *Doborgoz*, 1237 р.

— ойконім (Majtán 1972: 106; Stanislav II, 133), а також слов'ян. **Dobrogost*, яке відновлюють з топоніма *Dobergast*, 1166 р. на території Німеччини (Bily 125) ~ **dobrogostь* (ЕССЯ 5, 42).

***Domagostь**, ***Domagostь**: ст.-рос. (похідні) *Домагоща* — назва бору, варіант *Домогоща*, 1496 р. — назва поселення в колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 51), *Домогостово* — назва пустища (Шумаков Сотниці₄ 161), ст.-слвц. *Domahost*, XI ст. (Majtán 1996: 176) та ін. Див. (ЕССЯ 5, 67).

***Dorgogostь**: луж. *Drohohost* (Wenzel II/1, 97).

***Doržigostь**: слвн. (похідне) *Dražgoše* (1291 р. — *Drasigos*, 1481 р. — *Draschigosch*) — ойконім, який відновлюють як **Dražigost'ane* < **Dražigost'a* вьсь < антропоніма **Dražigostь* (Snoj 2009: 126).

***Godogostь**: ст.-рос. (похідне) *Годогоща*, 1495 р. — ойконім в історичній Новгородській землі, який виводять з антропоніма **Godogostь* (Васильєв 172).

***Xoligostь**: болг. *Холигост* — чол. ім'я (Заимов 233) ~ **xoliti* (ЕССЯ 8, 61).

***Xotigostь** / ***Xotigostь**: рос. *Хотигоще* — відантропонімний ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN IX, 530), *Otiгоšće* — відантропонімний ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 3121) < **Hotigošće*, слвн. (похідне) *Tegoška gora*, історично *Tegoshe*, 1843 р. — ойконім, який виводять з антропоніма **Hotěgostь* (Torkar 2013: 119), полаб. (похідне) *Gutegost*, 1226 р. — ойконім (Müller 105). Див. ще (Васильєв 179).

***X(v)orogostь**. Реконструйовано з ойконіма *Рагоуці* на Чернігівщині, історично — *Оргоуць*, 1159 р., *Ргоуць*, 1496 р. (АЛМ I/1, 123), *Рогоуць*, 1754 р. Див. ще (Шульгач 2002: 218–221).

***Jarogostь**: ст.-рос. (похідне) *Ирогоще*, XV ст. — ойконім у Водській п'ятині Новгородщини (НПК III, 252). Реконструкцію див. (Васильєв 173).

***Jutrogostь** / ***Jutrogostь**: ст.-рос. (похідні) *Утрогоуць* (НПК IV, 57), *Вутрогоуца* (НПК V, 4) — ойконіми в історичній Новгородщині, *Jutrogošta* (2) — відантропонімні назви поселень у Боснії і Герцеговині (Im. m. 216), ст.-пол. (похідне) *Jutrogoszcz*, сучасне *Wiatrogoszcz* / *Witrogoszcz* — топонім (Males 90). Пор. також слов'ян. (полабське) *Jutergotz*, 1263 р. — топонім, який пов'язують з особовим іменем **Jutrogostь* (Müller 106).

***Jьnogostь** / ***Jьnogostь**: ст.-рос. (похідне) *Иногоуца*, *Иногоуць* — лімномім в історичній Новгородщині (НПК II, 181, 186, 224; VI,

1058, 1068), блр. (похідне) *Выногощ*, 1567 р. — топонім у колишній Вітебській губ. (ЛМ 1915: 449), болг. *Иногост* (Заимов 112), (похідне) *Иногощ*, варіант *Виногощ*, XV ст. — топонім (Заимов БГИ 111), макед. (похідне) *Иногошта*, 1570 р. — ойконім (ТДок. V/5, 22).

***Kojigostъ**: ст.-рос. (похідне) *Коегощ*, XVI ст. — ойконім у колишній Бежецькій п'ятині Новгородщини (НПК V, 930), який виводять з антропоніма **Коигость* (Васильев 174).

***Kromĕgostъ**: ст.-рос. (похідні) *Кромегоща*, 1401 р., *Коромегоща*, 1501 р. — топоніми в Шелонській п'ятині історичної Новгородської землі (НПК IV, 5; V, 348). Див. ще (Васильев 174).

***L'ubogostъ** / ***L'ubogostъ**: ст.-рос. *Любогоща*, 1688 р. — відантропонімний ойконім у колишній Тульській губ. (ДОК 71), рос. (похідні) *Любогоще*, *Любогощи* — ойконіми в колишніх Смоленській і Тульській губ. (RGN V, 290), ст.-пол. *Lubcost*, XII ст. (Taszycki 330), ст.-чеськ. *Libhost*, 1029 р. (Regesta I, 40), (похідне) *Libohošť* — топонім (Profous II, 596), а також слов'ян. **L'ubogost*, яке відновлюють із топоніма *Lubegast*, 1419 р. на території Німеччини (Bily 128) ~ д.-в.-нім. *Leubastes* < **Leubgastes* (Топорова 234). Див. ще (ЭССЯ 15, 177).

***L'udogostъ** / ***L'udĕgostъ**: ст.-рос. (похідне) *Легоща* — назва вулиці в історичному Новгороді. Фіксується як: *отъ Людигощи ѹлицы*, 1369 р. (ПСРЛ VIII, 16), *отъ Люгощи ѹлицы до Яковли*, 1377 р. (ПСРЛ IV, 72), *Людогоща ѹлица*, 1406 р. (ПСРЛ III, 103), *с Легощи улицы*, 1500 р. (НПК III, 112). Про потенційність особового імені **L'udĕgostъ* свідчить патронім *Людъгостиничъ*, XI–XIII ст. — напис на стіні Новгородського Софійського собору (Медынцева 161). Пор. також ойконім *Людогощ* — в колишній Могильовській губ. (RGN V, 296), історично — двір *Людогоща*, 1457 р., двір *Людогощъ*, 1499 р. (РИБ XXVII, 44, 782) < **L'udogostъ* (варіант із поєднувальним -о-) ~ д.-в.-нім. *Liudigast* (Топорова 197).

***L'utogostъ** / ***L'utogostъ**: ст.-укр. (похідне) *Літогоща* — ойконім у Рожищенському р-ні Волинської обл. [1527 р. — «у Літогощи», 1528 р. — «у Лютогощи», 1559 р. — «з Літогоща», 1564 р. — *Литогощъ* (Шульгач 2001: 78)], чеськ. (похідне) *Litohošť* — ойконім (Profous II, 639).

***Malogostъ** / ***Malĕgostъ**: болг. *Малогост*, XV ст. (Заимов 145), пол. *Małogoszcz* — відантропонімний ойконім (NMP VI, 490), чеськ. (похідне) *Malhostice* — ойконім (Profous III, 11–12), луж. *Malgast*, 1375 р. — топонім (Müller 106) ~ **malĕgostъ* (ЭССЯ 17, 177).

***Maslogostь**: рос. *Маслогостицы* — відантропонімний ойконім у Псковській обл.

***Milogostь**, ***Milьgostь**: ст.-укр. *Mylgozt*, 1226 р. (Чучка СОІ 235), болг. *Милогост* (Заимов 152), серб. *Милгост* (Грковић 132), ст.-пол. *Milogost*, XII ст., *Milgost*, 1256 р. (SSNO III, 512), ст.-чеськ. *Milgost*, 1175 р., *Milegozt*, 1234 р. (Pleskalová 135), чеськ. (похідні) *Milhošť*, *Milhostice* (2) — ойконіми (Profous, III, 79), ст.-слвц. *Milgozt*, 1138 р. (HSSJ II, 303), а також слов'ян. *Milegastas*, 823 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 85). Див. ще (ЕССЯ 19, 37).

***Mirogostь** / ***Mirogostь**: ст.-укр. *Мирогощь*, XV ст. — ойконім (ССУМ I, 595), сучасне с. *Мирогоща* на Ровенщині, ст.-рос. (похідне) *Мирогоща*, XVI ст. — мікротопонім (НПК VI, 494), рос. *Мирогостово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN V, 571), блр. *Мирогощь* — назва поселення в колишній Могильовській губ. (RGN V, 571).

***Modlogostь**: ст.-рос. (похідне) *Моглогость*, 1500 р. — ойконім у колишній Водській п'ятині Новгородщини, який виводять із *Модлогость* (давньонівгородський перехід *dl > gl*) < антропоніма **Модлогость* (Васильєв 182) ~ ст.-пол. *modła* 'жертвоприношення' та ін. (ЕССЯ 19, 85).

***Mьlčigostь**: чеськ. *Mlčehost* (Пачич 64).

***Mysligostь** / ***Mysligostь**, ***Myslogostь** / ***Myslogostь**: ст.-рос. (похідне) *Мыслигостицкая губа*, 1687 р. (Токмаков 1887: 16), болг. *Мислогост* (Заимов 175), макед. *Мислогост* (Станковска Речник 188), (похідне) *Мислегошти* — ойконім у Костурско (Станковска 1995: 560), ст.-пол. **Mysłogost*, збережене в ойконімі *Mysłogoszcz* (Варшавський повіт) (Malec 98), слов'ян. Μεσολογγόστιον — топонім на території Греції, із **Myslegošь* (Vasmer Die Slaven 185).

***Načegostь**: ст.-чеськ. *Načehost*, 1087 р. (Морошкин 134).

***Nudogostь**: ст.-рос. *Нудогоща*, 1496 р. — відантропонімний ойконім у колишній Обонезькій п'ятині Новгородщини (ПКНЗ I, 244). Див. ще (Васильєв 176).

***Onogostь**. **Уногость** — назва міста Нікшич у сербському фольклорі (Даничић II, 217), воно ж *Onogoscte*, 1643 р. (Споменик XI, 92) — відантропонімне похідне. На думку Р. Мароевича, в основу ойконіма покладено особове ім'я *Оногость* [пор. романізовану античну форму *Anagastum*, яка в слов'янському мовному середовищі зазнала словотвірної адаптації за допомогою посесивного суфікса -j- (Мароевич 105)]. Див. ще (Новаковић 15–23 — з оглядом версій).

***Ostrogostъ** / ***Ostrogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Острогоща*, 1652 р. — урочище, гідронім у басейні Тихої Сосни (АМГ II, 679), рос. *Острогост* (Пачич 73).

***Pirogostъ** / ***Pirogostъ**: укр. *Пирогоща*, сучасне *Пирогове* — ойконім на Київщині, ст.-рос. *Пирогоща*, 1496 р. — ойконім у колишній Деревській п'ятині Новгородщини (ПКНЗ I, 83). Пор. також слов'ян. *Πειράγαστος*, VII ст. н. е. — особове ім'я (Топоров 21, зноски 31).

***Radigostъ** / ***Ordigostъ**, ***Radogostъ** / ***Ordogostъ**: укр. *Радогоща*, 1396 р. (ССУМ II, 286), сучасне *Радогоща* — ойконім на Житомирщині, ст.-рос. *Радигост*, II пол. XII — I пол. XIII ст. (Медынцева 141), рос. *Радогош*, *Радогоща* — відантропонімі назви поселень у колишніх Орловській і Новгородській губ. (RGN VII, 503), *Радогоща* — сучасна назва населеного пункту на р. Лідь у Вологодській обл., *Радугош*, *Радугощи* — в колишній Тульській губ. (Списки Тул. 186), ст.-блр. *Радогоща* — гідронім у колишньому Пінському старостві (ПКПС I, 402), блр. (похідні) *Радагошча* — назва поселення на Гродненщині (Рап. Гр. 203), *Рагадашч* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 108) < **Радагашч*, болг. *Радогост*, VI ст. (Займов 186), серб. *Радогошта* — відантропонімічний ойконім (Даничић III, 11), словн. *Radagozt*, 957 р. (Kronsteiner 209 — з реконструкцією **Radogostъ*), ст.-словц. *Radhost*, IX ст. (Majtán 1996: 178), а також слов'ян. **Radogost*, яке відновлюють з топоніма *Rodegast*, 1284 р. на території Німеччини (Bily 138), *Радогош* — назва поселення в Албанії (Селищев 266) ~ д.-в.-нім. *Ratgast* (Топорова 235). Див. ще (Васильев 170).

***Rēdigostъ** / ***Rēdogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Редогоща*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 456), чеськ. *Ředhošť* — ойконім, відомий з 1203 р., який виводили з антропоніма *Ředhost* < **Ředihost* (Profous IV, 549—550), а також *Rēdogostъ* — топонім на теренах історичних ободритів та велетів-лютичів (Skalová 65).

***Sadlogostъ**: пол. (похідне) *Sadłogoszcz* — ойконім (SMP 1007).

***Samogostъ**: пол. *Samogoszcz* (2 фіксації) — відантропонімі ойконіми (SMP 1010).

***Sedmigostъ**: блр. (похідне) *Сямігосцічы* — назва поселення в Брестській обл. (Рап. Бр. 123). Реконструйовано в (Казлова 2009: 116).

***Serdogostъ**: ст.-рос. (похідні) *Середогощъ надъ Мхомъ*, *Середогоща*, XVI ст. — ойконіми (НПК V, 153, 517). Див. ще (Васильев 177).

***Skorogostъ**: болг. *Скорогост*, XIV ст. (Займов 200), (похідне) *Скорогоще* — зниклий ойконім (Займов 1975: 185), пол. (похідне)

Skorogoszcz, історично *Skorogostov Most*, 1223 р. (NMP XIV, 49). Пор. ще топонім *Skoregast*, 1109 р. — у Баварії (наводиться за: Rospond SE 352).

***Sologostъ** / ***Sologostъ**: ст.-рос. *Сологост Меньшая*, 1585 р. — ойконім у колишньому Белгородському пов. (Барашкова 76), рос. *Сологощ* — назва озера в Рязанській обл., у гідросистемі правобережної Оки (Смолицкая 165), *Сологостъ* — назва пустища в колишньому Череповецькому пов. (Герасимов 85), *Сологостъ* — ойконім у колишній Новгородській губ., блр. *Сологощ*, *Сологоща* — ойконіми в колишній Мінській губ. (RGN VIII, 434), *Салагощч* — сучасна назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 237) відантропонімного походження. Див. ще (Казлова 2009: 116).

***Stanigostъ**: ст.-рос. *Станигостъ*, кін. XI — рубіж XI/XII ст. (Зализняк, Янин 2007: 6).

***Stojigostъ**: ст.-рос. (похідне) *Стогоща*, XV ст. — ойконім (НПК IV, 38). Реконструйовано в (Васильєв 177).

***Šcedrogostъ**: ст.-укр. (похідне) *Sczodrohoszcz*, 1500–1512 рр., сучасне с. *Шедрогір* на Волині. Детальніше див. (Шульгач 2001: 152).

***Šcitogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Щитогощъ*, XV ст. — ойконім у Шелонській п'ятині Новгородщини (НПК IV, 250). Реконструйовано в (Єфіменко 289; Васильєв 178).

***Terbogostъ**, ***Terbigostъ**: словн. *Tribagos*, 900 р., *Trebegoz*, 963 р. (Kronsteiner 211 — з реконструкцією *Třebigost*), чеськ. *Třebihost*, *Třebohost* (Svoboda 89), (похідні) *Třebihošť*, *Třebohostice* (2) — топоніми (Profous IV, 358, 362), ст.-словц. *Trebihost*, XIII ст. (Majtán 1996: 179), ст.-луж. **Trebogost* (ААО V, 77).

***Trъgostъ**: ст.-рос. (похідне) *Трегоща*, варіант *Тригоща*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК IV, 307; V, 581). Див. ще (Васильєв 184–185).

***Ujegostъ**: ст.-рос. (похідне) *Уегощъ*, XVI ст. — ойконім у Шелонській п'ятині Новгородщини (НПК IV, 96). Реконструйовано в (Васильєв 178).

***Unegostъ** / ***Unegostъ**: рос. *Внегоща* — відантропонімний ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN II, 123), сучасне *Внегощи* — поселення в Смоленській обл., у межириччі Десни та Угри («вне “гостевых” путей»; Милонов 148), ст.-пол. *Vnegost*, XII ст. (SSNO V, 523), чеськ. *Unhošť*, історично *Hunehostz*, XIII ст. — ойконім, який пов'язували з антропонімом *Uněhost* (Profous IV, 447–447).

***Velegostъ / *Velegostъ:** (похідні) укр. *Вильгоща* — назва урочища в околицях с. Піддубці Луцького р-ну Волинської обл. (Анк.), історично — *Вильгоще*, 1913 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1, спр. 61, арк. 61), *Вилгощи*, 1552 р. (АЮЗР VIII/4, 353), рос. (похідні) *Велегощи* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN II, 23), *Велегошь* — гідронім у басейні Оки (Смолицкая 275), болг. *Велегост* (Заимов 45), макед. (похідне) *Велигошти* — ойконім в Охридсько (Станковска 1995: 560), історично *Велгошти*, 1583 р. (ТДок. VIII/2, 607), ст.-серб. (похідне) *Велгост* — топонім (Грковић Имена 144), полаб. *Welgost* (Müller 113). Пор. ще слов'янські топоніми *Велагошти* — в Албанії (Селищев 337), Βελγοοτη — на території Греції (Vasmer Die Slaven 150).

***Vidogostъ / *Vidogostъ, *Vidъgostъ:** ст.-рос. (похідне) *Видогоущъ*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 276), блр. (похідне) *Видогоущ* — назва маєтку в колишній Мінській губ. (Ярмолевич 271), чеськ. (похідні) *Vidhostice (Widhostitz), Vidhošť*, історично *Widhosst*, 1544 р. — ойконіми (Profous IV, 538–539), а також слов'ян. **Vidogost*, яке відновлюють з топоніма *Widogosti*, 979 р. на території Німеччини (Bily 145). Див. ще (Казлова I, 73).

***Vitogostъ / *Vitogostъ:** ст.-рос. (похідне) *Витогоущъ*, 1498 р. — ойконім у Шелонській п'ятині історичної Новгородщини (НПК IV, 37), (слов'ян.) *Vitegast*, 1346 р. — топонім на терені Мекленбурга на півночі Німеччини (Jeżowa I, 104).

***Vojegostъ / *Vojigostъ (*Vojъgostъ):** д.-руськ. *Воигоствъ*, II пол. XI — I пол. XII ст. (Медынцева 91), укр. *Воегоща* — відантропонімний ойконім на Волині, відомий з 1502 р. (AS I, 148), ст.-рос. (похідне) *Вогоща*, 1539 р. — гідронім у колишній Шелонській п'ятині (НПК IV, 245), рос. (похідні) *Воегоща Верхняя, Воегоща Нижняя* — назви поселень у колишній Курській губ. (RGN II, 131).

***Vъrtogostъ:** болг. *Въртогост* (Заимов 59).

***Zъlogostъ:** ст.-рос. Бажень *Злыгостевъ*, 1613 р. (Тупиков 556), Ивашко *Злыгостъ*, 1621 р. (Мосин 152), рос. *Злогостев, Злыгостев* (ЖПТ), *Злыгостева* (5 фіксацій) — відантропонімні назви поселень у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 397), болг. *Злогостъ* (БЕР I, 646), (похідне) *Злогош* — ойконім (Заимов 1975: 178).

***Zeligostъ / *Zeligostъ.** Фактичний матеріал для реконструкції праантропонімів див. (Васильев 164 — з літературою).

***Žirogostь**: ст.-рос. *Жигороощо*, 1500 р. — ойконім у колишній Водській п'ятині Новгородщини, який виводять із **Жирогоощо* (метатеза) < антропоніма **Жирогость* (Васильєв 172).

***Živogostь** / ***Živogostь**: серб. (похідне) *Живогоща* — ойконім (Даничић I, 335), варіант *Живогоште* (Споменик III, 9), чеськ. *Živohošť* — відантропонімний ойконім, відомий з 1057 р. (Profous IV, 852).

Праантропоніми з коренем **Xod-*

***Xoda**, ***Xodь**: укр. *Хода* (Горпинич 254), (похідне) *Ходине* — ойконім на Сумщині, ст.-рос. (похідне) *Ходино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 148), рос. *Ход*, *Хода*, *Ходов*, *Ходин* (МО), блр *Ходзін* (м. Мінськ), (похідне) *Ходаў* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 130), ст.-пол. *Choda*, 1444 р., *Chod* Poroiicz, 1446 р. (SSNO I, 323), пол. *Choda* (SN II, 90), *Chodowa*, *Chodów* (5 фіксацій) — відантропонімні ойконіми (SMP 154), чеськ. *Chod*, *Choda* (Kotík 63, 69), *Chodov* (3) — відантропонімні ойконіми (Profous II, 29–29) ~ **xoda*, **xodь* (ЭССЯ 8, 51–52).

***Xodь(ь)**: пол. *Chody* (SN II, 93).

Префіксальні похідні:

***Doxoda**, ***Doxodь**: укр. *Дохода* (Панцьо 103), рос. *Доходин* (м. Одеса), *Доходов* (МО) ~ ст.-укр. *доходъ* 'прибуток' (СУМ XVI–XVII ст. 8, 189), рос. діал. *доход* 'завершення' (СРНГ 8, 160), ст.-блр. *доходъ* 'дохід' (ГСБМ 9, 52) та ін.

***Naxoda**, ***Naxodь**, ***Naxodь**: укр. *Наход* (Горпинич, Корнієнко 160), *Нахідзь* (Богдан 197), рос. *Наход* (МО), *Находов* (сmt Ворзель Київськ. обл.), *Находин* (м. Москва), хорв. *Nahod* (Leksik 453) ~ д.-руськ. *находъ* 'напад, вторгнення' (Срезневский II, 347), ст.-укр. *находъ* 'нашесть, вторгнення, напад' (Тимченко 1, 474), укр. діал. *нахід* 'навала, нашесть' (ЕСУМ 6, 192) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 55–86).

***Nexoda**, ***Nexodь**, ***Nexodь**: ст.-укр. Степанъ *Нехода*, 1690 р. (АППС 1, 285), укр. *Нехода*, 1723 р. (Швидько 213), *Нехода* — сучасне прізвище (Новикова 587), (похідне) *Неходины Хутора* — топонім у колишній Полтавській губ. (RGN VI, 153), рос. *Нехода* (МО), *Неходов* (м. Запоріжжя), блр. *Нехода* (м. Гомель), пол. *Niechoda*, *Niechodź* (SN VI, 588).

***Nedoxoda**, ***Nedoxodь**: ст.-укр. Wasiel *Niedochod*, 1545 р. (Mytnik 198), укр. *Недоходъ*, 1723 р. (Швидько 191), ст.-рос. (похідні) *Недо-*

ходовское, 1464–1482 рр. — ойконім у Рязанській землі (ПРПР 9), *Недоходова*, 1639 р. — назва пустища (Шумаков Сотниці, 21), рос. *Недоход* (МО), *Недоходов* (м. Єкатеринбург), (похідне) *Недоходово* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN VI, 118), пол. *Nedochoda*, *Niedochód* (SN VI, 568, 592) ~ укр. діал. *недохід* ‘прибуток’ (ЕСУМ 6, 193) та ін.

***Obxodъ**: ст.-рос. (похідне) *Обходова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПКМГ I/2, 4), рос. *Обходов*, *Оходов* (ЖПТ), пол. *Ochod* (SN VII, 21) ~ **obxodъ* (ЭССЯ 27, 70–71).

***Obixodъ**: укр. *Обіход* (СП 253), (похідні) *Обиходи*, *Обиходівка* — ойконіми на Житомирщині, рос. *Обиходов* (МО) ~ **obixodъ* (ЭССЯ 27, 94).

***Orzxoda**, ***Orzходъ**: рос. *Расходов*, *Расходина ж.* (МО) ~ **orzходъ* (ЭССЯ 33, 141–143).

***Perxoda**, ***Perходъ**: ст.-укр. Гришка *Переход*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 117), укр. *Переход*, 1704 р. (ПОП 37), *Переход* — сучасне прізвище (Редько 2, 807), *Перехода* (Новикова 639), *Переход*, *Перехода* — сучасні прізвища (СПУ 2, 378), рос. *Переход*, *Переходов* (МО), *Переходин* (м. Саратов), блр. *Пераход* (Бірыла 321) ~ ст.-укр. *переходъ* ‘прохід’ (Тимченко 2, 102), укр. діал. *переход* ‘перехід; прохід’ (Керча 2, 72) та ін.

***Poxoda**, ***Pоходъ**: укр. (вторинне) *Походенко* (Новикова 675), рос. *Походов*, *Походин* (МО), блр. *Паходаў* (Бірыла 158), (похідне) *Пахадавічы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 140), пол. *Pochoda* (SN VII, 419) ~ ст.-укр. *походъ* ‘поступ, хода’ (Тимченко 2, 200), ст.-рос. *походъ* ‘переміщення, перехід’, *похода* ‘манера ходіння’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 18, 54, 55) та ін.

***Prixoda**, ***Priходъ**: ст.-укр. Степан *Приход*, 1649 р. (Реєстр 121), укр. *Прихода*, 1765–1769 рр. (МПР 328), *Прихід*, *Прихода* — сучасні прізвища (Глуховцева 2, 152), рос. *Приходов*, *Приходин* (ЖПТ), серб. *Приход* (Грковић Имена 198), хорв. *Prihoda* (Leksik 532), слвн. *Prihoda* (ZSSP 486), пол. *Przychoda* (SN VII, 589) ~ д.-руськ. *приходъ* ‘прийшлий, іноземець’ (Срезневский II, 1489) та ін.

***Proxoda**, ***Proходъ**: укр. *Прохода*, 1756 р. (АК 5, 61), *Прохода* — сучасне прізвище (Новикова 683), рос. *Проход*, *Прохода*, *Проходов* (МО), *Проходин* (м. Краснодар), чеськ. *Prochoda* (Beneš 288) ~ ст.-блр. *проходъ* ‘дорога’ (ГСБМ 29, 274–275) та ін.

***Uxoda**, ***Uходъ**: рос. *Уход*, *Уходов* (МО), *Уходин* — сучасне прізвище, хорв. *Uhoda* (Leksik 697).

***Vuxodъ**: ст.-рос. Івашка *Выходов*, 1634 р. (ПЮН ОК 45), рос. *Выходов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *выходъ* ‘вихід’ (СУМ XVI–XVII ст. 6, 101), рос. діал. *въход* ‘повсякденне взуття’ (СРНГ 6, 53), ст.-блр. *выходъ* ‘схід (сонця)’, ‘смерть’ та ін. (ГСБМ 6, 190), в.-луж. *wuchod* ‘вихід’ (Трофимович 391) та ін.

***Zaxoda**, ***Zaxodъ**, ***Zaxodъ**: укр. *Захода* (Новикова 320), *Заходъ* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 385), ст.-рос. (похідне) *Заходово*, 1539/40 р. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 122), рос. *Захода*, *Заходов*, *Заходин* (МО), блр. *Заходзін* (Бірыла 158) ~ ст.-укр. *заходъ* ‘захід (сторона світу)’ (Тимченко 1, 296), укр. діал. *záxid* ‘спідня пола чумарки або свити’ (ЕСУМ 6, 192), рос. діал. *захода* ‘капризуля’ (СРНГ 11, 157), ст.-блр. *заходъ* ‘захід (сонця)’, ‘кінець’, ‘занепад’ (ГСБМ 11, 258–259), в.-луж. *zachod* ‘вхід, в’їзд’ (Трофимович 420) та ін.

Праантропоніми-композиції

***Xodimirъ**: болг. *Ходимир*, XII ст. – чол. ім’я (Займов 232), серб. *Ходимир* – чол. ім’я (Грковић 203), слов. (похідне) *Hodimarje* – ойконім, який пов’язують з антропонімом *Hodimirъ* (Torkar 2013: 115).

***Xodislavъ**: серб. *Ходислав* – чол. ім’я (Грковић 203) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 48).

***Xodivojъ**: серб. *Ходивој* – чол. ім’я (Грковић 203) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 49).

***Xodonogъ(ъ)**: рос. (похідне) *Ходоногов родник* – мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 318).

***Xodoorba**: укр. *Ходороба* (СП 371).

***Xodoqъъ(ъ)**: рос. (похідне) *Ходоусово* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IX, 501).

***Xodorogъ**: укр. *Ходорог* (СП 371).

***Bъrзоходъ**: серб. (похідне) *Bъrзоhode* – ойконім (Im. m. 102), ст.-чеськ. *Brъzhod* (Gebauer I, 108), *Brizgod*, XIII ст. (Pleskalová 12) ~ схв. *брзоход* ‘сороход’.

**бъrзоходъсь*: ст.-рос. *борзоходець* ‘сороход, гонець’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 293), болг. *брзохѣдец* ‘сороход, сороходець’ (Стоянов 75). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Čestoxodъ**: ст.-укр. Тишко *Частоходовъ*, 1649 р. (Реєстр 392).

***Čistoxodъ**: рос. *Чистоходов* (ЖПТ).

***Dobroxodъ**: рос. *Доброходов* (ЖПТ).

***Drobъnoходъ**: укр. *Дрібнохід*, *Дрібноход* (СП 130), рос. *Дробноход* (ЖПТ).

***Дърдоходѣ**: укр. *Дриндохід* (КПУ Харк. 7, 374).

***Јьноходѣ**: укр. *Винохід* (КПУ Дн. 10, 409), ст.-рос. Аврамко Панкратовъ сынъ *Иноходовѣ*, XVII ст. (Выписи 26), рос. *Виноходов*, *Иноходов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *инохода* 'хитрість, підступність' (СУМ XVI–XVII ст. 13, 142), рос. діал. *виноход* 'іноходець' (СРНГ 4, 289).

***Јьноходѣсь**: ст.-укр. *Iwan Inochodecz*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 164), рос. *Виноходцев*, *Иноходцев* – сучасні прізвища, (похідне) *Виноходцево* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN II, 102) ~ рос. діал. *виноходец* 'іноходець' (СРНГ 4, 289).

***Мѣкъкоходѣ**: укр. *Мягоход* (ТДЗг. 46), *М'якоход* (ТД Новопсков 79), рос. *Мягоход* (ЖПТ).

***Мимоходѣ**: укр. *Мимохід* (РІ Терн. 5, 303), *Мимоход* (Новикова 542), рос. *Мимоходов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *мимоходѣ* 'прохожий', 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 17, 181).

***Рѣсеходѣ**: ст.-рос. Іван *Пешеходов*, 1564 р. (Веселовский 244), Степанъ *Пѣсеходовѣ*, 1645 р. (МИВ 14, 1453), рос. *Пешеходов* (Новикова 639) ~ ст.-рос. *пешеходѣ* 'пішохід' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 16, 41).

***Рустоходѣ**: рос. *Пустоходов* (МО), блр. *Пустаходаў* (Бірыла 338) ~ блр. діал. *пустаход* 'бездумний, волоцюга' (ЭСБМ 10, 237).

***Скороходѣ**: ст.-укр. Іван *Скороход*, 1548 р. (AS VI, 86), Степанъ *Скороходовѣ* зят, Сидоръ *Скороходѣ*, 1649 р. (Реєстр 182, 448), укр. *Скороходѣ*, 1756 р. (АК 5, 135), *Скороход* – сучасне прізвище (Новикова 766), ст.-рос. (похідне) *Скороходово*, 1563/64 р. – ойконім у колишній Деревській п'ятині (ПКНЗ 2, 126), рос. *Скороходов* (ЖПТ), (похідне) *Скороходово* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 505), блр. *Скараход*, *Скараходаў* (Бірыла 377), (похідне) *Скороходово* – назва фільварка в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 52), пол. *Skorochod*, *Skorochód* (SN VIII, 461) ~ ст.-рос. *скороходѣ* 'скороход, гонець' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 24, 251).

***Тихоходѣ**: укр. *Тихохід* (СП 347), рос. *Тихоход* (МО).

***Тихоходѣсь**: рос. *Тихоходцев* – сучасне прізвище ~ ст.-блр. *тихоходець* 'тихохід' (ГСБМ 33, 316).

***сърпоходѣсь**: укр. діал. *снохідець* 'сновида' (СБІ 726). Антропонімічні рефлекси невідомі.

Суфіксальні деривати:

***Ходѣба**: рос. *Ходѣбин* (м. Краснодар), пол. *Chodźba* (SN II, 95) ~ **ходѣба* (ЭССЯ 8, 52–53).

***Ходаха** / ***Ходашь**: ст.-укр. Өетка *Ходаш*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), укр. *Hodás*, 1722 р. (Чучка 586), рос. *Ходашев* (ЖПТ), блр. *Хо-*

даш (Бірыла 432), (похідне) *Ходашино* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IX, 499), пол. *Chodasz* (SN II, 91).

***Xodešъ**: болг. *Ходеш*, XVIII ст. (Заимов 232).

***Xodiša**, ***Xodišъ**: серб. *Ходиша* (Грковић 203), чеськ. (похідне) *Chodžov* — ойконім, який виводять із *Chodišov* (Profous II, 30).

***Xodoxa** / ***Xodoša**, ***Xodošъ**: рос. *Ходошин* (ЖПТ), *Ходошов* (МО), болг. *Ходош* (Заимов 233), хорв. *Hodoš* (Leksik 227), словн. *Hodošek* (ZSSP 205), ст.-пол. *Chodosz*, 1455 р. (SSNO I, 326), пол. *Chodosz* (SN II, 92).

***Xoduxa** / ***Xoduša**: рос. *Ходухин*, *Ходушин* (МО), (похідне) *Ходушино* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IX, 501) ~ блр. діал. *хадұха* 'пішохід' (Крыўко 1976: 127).

***Xodyšъ**: укр. *Ходиш* (Панцьо 122), рос. *Ходышев* (МО), (похідне) *Ходышева* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 502), пол. *Chodysz* (SN II, 94), луж. *Chodyš?* (Wenzel II/1, 161).

***Xodajъ**: укр. *Ходай*, 1723 р. (Швидько 197), рос. *Ходаев* (ЖПТ), (похідне) *Ходаева* — назва поселення в Подольському пов. колишньої Московської губ. (Кусов 2, 390), нині *Ходаєво* — ойконім у Московській обл., пол. *Chodaj* (SN II, 90).

***Poxodajъ**: укр. *Походай* (СП 286), рос. *Походай*, *Походаев* (МО), пол. *Pochodaj* (SN VII, 419).

***Prixodajъ**: рос. *Приходаев* — сучасне прізвище (м. Ростов-на-Дону), пол. *Przychodaj* (SN VII, 589).

***Xodějъ**: рос. *Ходеев* (ЖПТ), (похідне) *Ходейкова* — ойконім у колишній Курській губ. (RGN IX, 499), хорв. *Hodej* (Leksik 227), пол. *Chodziej* (SN II, 94).

***Poxodějъ**: укр. *Походій* (Горпинич, Корнієнко 188), *Похозей* (Пур СПР V, 131), рос. *Походеев* (МО), пол. *Pochodziej* (SN VII, 419).

***Xodojъ**: болг. *Ходой* (Заимов 233).

***Xodujъ**: рос. *Ходуев* (ЖПТ).

***Xodakъ** / ***Xodačъ**: ст.-укр. Игнашка *Ходакъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 344), укр. *Ходакъ*, 1704 р. (ПОП 49), *Ходак*, *Ходач* (Горпинич, Корнієнко 244), *Ходак* — сучасне прізвище (СПУ 3, 207), (похідні) *Ходаки* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 505), ст.-рос. *Θома Ходаковъ*, XVI ст. (НПК V, 491), (похідне) *Ходачево*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 500), рос. *Ходаков*, *Ходачев* (МО), (похідні) *Ходаков*, *Ходаковка* — ойконіми на Дону і в колишній Саратовській губ. (RGN IX, 498), блр. *Ходак*,

Хадакоу (Бірыла 425), (похідні) *Хадакова* — ойконіми в Мінській і Вітебській обл., *Хадакі* — в Брестській, Гродненській, Мінській обл. (Рап. Бр. 128; Рап. Мін. 271; Рап. Віц. 391; Рап. Гр. 145), серб. *Ходак* (Грковић 203), *Ходач* (Грковић Имена 210), хорв. *Hodač*, *Hodak* (Leksik 226), ст.-пол. *Chodak*, 1472 р. (SSNO I, 324), пол. *Chodacz*, *Chodak* (SN II, 90), *Chodaki*, *Chodaków*, *Chodaków* (3) — відантропонімні ойконіми (SMP 153), чеськ. *Chodák* (ЧП), словц. *Chodák* (TZ Bratislava 131).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ходák* хлопець, який залицяється до дівчини' (СУО 203), 'старий черевик' (Шило 267), *ходакі* 'постоли' (УНК 17, 465), *ходакі* *мн.* 'жіноче та чоловіче взуття з дерев'яною підшовою та шкіряним верхом' (Пономар 147), блр. діал. *ходák* 'зношений постіл' (Драздовіч 2016: 132), *хадакі* *мн.* 'шкіряні постоли' (Кунцэвіч 2018: 22), ст.-словц. *chodak* 'ходок' (HSSJ I, 470) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 47).

**nexodakъ*: укр. діал. *неходяк* 'хто не любить ходити пішки' (Керча 1, 597). Антропонімні рефлексі невідомі.

**Poxodakъ*: укр. *Походак* (Богдан 228).

**Xodikъ* / **Xodičъ*: ст.-укр. Naurilo *Chodicz*, 1618 р. (Чучка 587), Микита *Ходичъ*, 1691 р. (ПКПС 36), укр. *Ходик* (СП 371), *Ходич* (ЖПТ), рос. *Ходиков*, *Ходич* (МО), блр. *Ходзікаў* (Бірыла 432), болг. *Ходич*, XV ст. (Займов 233), серб. *Ходућ* (Грковић 203), хорв. *Hodić* (Leksik 227), словн. *Hodiček* (ZSSP 205), пол. *Chodzik*, *Chodzicz* (SN II, 94) ~ рос. діал. *хóдик* 'віз' (ОСВГ 11, 230).

**Nexodičъ*: ст.-укр. Stepan *Niechodzicz*, XVI ст. (Жерела III, 224).

**Prixodičъ*: ст.-укр. Гриць *Приходичъ*, 1606 р. (АЮЗР VI/1, 325).

**Uxodičъ*: хорв. *Uhodić* (Leksik 697).

**Xoduka*, **Xodukъ*: ст.-рос. (похідне) *Ходукино*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 166), рос. *Ходукин* (МО), блр. *Хадукін* (Бірыла 425), хорв. *Hoduk* (Leksik 227).

**Ходѣка*, **Ходѣко*, **Ходѣкъ*: ст.-укр. *Ходко* Шелловичь, 1445 р. (ССУМ II, 555), укр. *Ходко* (Редько 2, 1127), рос. *Ходков*, *Ходкин* (МО), блр. *Ходок*, 1711 р. (Бірыла 1966: 269), *Хадко* (Бірыла 432), болг. *Ходко*, XVII ст. — чол. ім'я (Займов 233), хорв. *Hodek*, *Hodko* (Leksik 227), словн. *Hodek*, *Hodko* (ZSSP 205), ст.-пол. *Chodka*, 1447 р., *Chodek*, 1470–1480 рр., Stanislaw *Chodko*, 1474 р. (SSNO I, 324–325), пол. *Chodek*, *Chodko* (SN II, 91), *Chodkowo*, *Chodków* — відантропонімні ойконіми (SMP 153).

***Находька**, ***Находько**: укр. *Находко* (Зайцева, Ковальчук 61), рос. *Находкин* (ЖПТ), пол. *Nachodko* (SN VI, 518) ~ **находька* (ЭССЯ 22, 86).

***Неходька**, ***Неходько**: ст.-укр. Климко *Неходко*, 1563 р. (Тупиков 277), Іван *Nieschodka*, XVI ст. (Жерела III, 224), рос. *Неходкин* (м. Сизрань Самарськ. обл.).

***Обходька**, ***Обходькь**: пол. *Ochodek*, *Ochodka* (SN VII, 21), чеськ. *Ochodek* (ЧП).

***Рерходька**: укр. *Переходка* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 378), рос. *Переходкин* (МО).

***Роходька**: рос. *Походкин* (ЖПТ).

***Рриходько**: ст.-укр. Тимко *Приходко*, 1654 р. (Тупиков 322), рос. *Приходкин* (м. Москва), пол. *Przychodko* (SN VII, 589).

***Проходька**: ст.-укр. Гаврилка *Проходка*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 232), рос. *Проходкин* (МО) ~ ст.-укр. *проходка* 'прогулянка' (Тимченко 2, 253) та ін.

***Сьходька**: рос. *Сходкин* (ЖПТ).

***Уходька**: рос. *Уходкин* (ЖПТ).

***Вуходька**: рос. *Выходкин* (м. Смоленськ) ~ укр. діал. *виходьк* 'зношений постіл' (Пономар 147) та ін.

**ходькь(ь)*: рос. діал. *хóдкий* 'швидкий, меткий', *ходко́й* 'швидкий, легкий на підйом' (ОСВГ 11, 230), блр. діал. *хóдкі* 'швидкий у ходьбі' (ТС 5, 248) та ін. Антропонімні рефлексі невідомі.

***Ходька**, ***Ходько**, ***Ходькь** / ***Ходьсь**: ст.-укр. *Ходька*, 1471 р. (ССУМ II, 510), (вторинне) Васил *Ходьчич*, 1572 р. (Білоус ТК 118), укр. *Ходика* (Новикова 887), ст.-рос. Федько, *Ходькин* братъ, 1492 р. (LM № 4, 153), Федор *Ходька*, 1540 р. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 71), Сидорь Ивановъ сынъ *Ходькинъ*, 1690 р. (ОСС 12, 148), (похідне) *Ходькино*, 1519 р. — ойконім у колишньому Переяславському пов. (АФЗХ 45), рос. *Ходьков*, *Ходькин* (ЖПТ), *Ходьч* (МО), (похідні) *Ходьки*, *Ходькин*, *Ходькина*, *Ходькино* (4) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 501), ст.-блр. Авидей *Ходька*, 1552 р. (Бірыла 1966: 269), Szidor *Chodyczic*, 1558 р. (ПКГЭ I, 527), блр. *Хадыка* (Бірыла 425), пол. *Chodycz*, *Chodyka*, *Chodyko* (SN II, 93).

Стосовно мотивації пор., наприклад, блр. діал. *chadyka* 'волоцюга' (Varłuha 26) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 52).

***Ходьсь**: укр. (похідне) *Ходче* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 427), мотивований антропонімом **Ходець*, ст.-рос. Мит-

ро *Ходець*, 1495 р. (Тупиков 415), рос. *Ходцев*, *Ходцов* (МО), блр. (похідне) *Ходцы* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 395), ст.-пол. *Chodecz*, 1445 р. (SSNO I, 324), пол. *Chodzież* (SN II, 94), *Chodeża*, *Chodecz* — відантропонімні ойконіми (SMP 153), чеськ. *Chodec* (ЧП), *Chodeč* — відантропонімний ойконім, пор. *Martinus chodecz*, 1401 р. (Profous II, 27) ~ укр. діал. *ходѣць* 'ходок' (ЕСУМ 6, 192), ст.-блр. *ходець* 'посланець' (ГСБМ 36, 108), ст.-слвц. *chodec* 'ходок' (HSSJ I, 470) і под. Див. (ЭССЯ 8, 53).

***Неходѣсь**: рос. *Неходцев* (МО), блр. *Неходцева ж.* (м. Вітебськ).

***Рерходѣсь**: рос. *Переходцев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Пераходицы* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 302) ~ рос. діал. *перехо́дец* 'переселенець' (СРНГ 26, 263) та ін.

***Приходѣсь**: ст.-рос. Федко *Приходец*, 1539 р. (ПКНЗ 3, 20), Илюшка Андреив сын *Приходец*, 1646 р. (ППД 47), рос. *Приходцев* (ЖПТ), пол. *Przychodzież* (SN VII, 589) ~ д.-руськ. *приходьць* 'прийшлий, іноземець' (Срезневский II, 1489), укр. діал. *при́ходець* 'прибулець' (Піпаш, Галас 156), рос. діал. *прихо́дец* 'переселенець' (СРГК 5, 223).

***Проходѣсь**: ст.-рос. Илейка *Проходець*, 1495 р. (Тупиков 324), рос. *Проходцев* (МО) ~ укр. діал. *прохо́дец* 'мандрівник' (ЕСУМ 6, 192), рос. діал. *прохо́дец* 'пройда, пройдисвіт' (СРНГ 33, 30) та ін.

***Вуходѣсь**: укр. *Выходец*, 1811 р. (КПУ 70), *Виходец* (СП 74), ст.-рос. Тимофей *Выходец*, 1598 р. (Веселовский 99), Микитка *Выходец*, 1661 р. (РМО 71), рос. *Выходцев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *выхо́дец* 'прийшлий, переселенець' (ПОС 6, 93).

***заходѣса**: ст.-укр. *заходца* 'прийшлий', 1543 р. (ABB 108).

***косноходѣсь**: ст.-укр. *косноходець* 'той, хто повільно ходить' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 48). Антропонімі рефлексів не засвідчено.

***Ходаль**: укр. *Ходаль* (Богдан 116), рос. *Ходалев* (ЖПТ), хорв. *Hodalj* (Leksik 226).

***Xodola**, ***Xodol'a**, ***Xodolъ**: рос. *Ходолев* (МО), хорв. *Hodolić* (Leksik 227), пол. *Chodola*, *Chodoła* (SN II, 92).

***Xodul'a**, ***Xodulъ**, ***Xodulъ**: укр. *Ходуля* (Новикова 888), *Ходуля* — сучасне прізвисько («має короткі ноги»; Чабаненко ПНН 2, 438), ст.-рос. *Ходуля*, XVI ст. (НПК VI, 174), (похідне) *Ходулино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 325), рос. *Ходулев*, *Ходулин*, *Ходулова ж.* (МО), (похідне) *Ходулино* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 501), блр. (похідні) *Хадулы* —

ойконіми у Вітебській і Могильовській обл. (Рап. Віц. 391; Рап. Маг. 182), *Ходулово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IX, 501), болг. *Ходул* (Займов 233), хорв. *Hodul* (Leksik 227), ст.-пол. *Chodula*, 1474 р. (SSNO I, 326), пол. *Choduła* (SN II, 92) ~ укр. діал. *ходу́л'я* 'нога' (Аркушин СЕ 32), *ходу́лі* мн. 'високі палиці, за допомогою яких діти ходили болотом' (Аркушин 585) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 50).

***Xodidlo**: ст.-рос. (похідне) *Ходилово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 76), рос. *Ходилов* (м. Москва), пол. *Chodźidło* (SN II, 94), *Chodyłuwka* — відантропонімний ойконім (SMP 153) ~ **xodidlo* (ЭССЯ 8, 48).

***Naxodidlo**: укр. *Находзіло* (Богдан 197).

***Poxodidlo**: укр. *Походило* (Богдан 228), ст.-рос. Ефтіюшка Феодоровъ *Походиловъ* Бажено онъ же, 1689 р. (Парфенова 320), рос. *Походилов* (МО), (похідне) *Походилова* — ойконім у Свердловській обл., пол. *Pochodziło* (SN VII, 419).

***Prixodidlo**: укр. *Приходило* (Горпинич, Корнієнко 189), рос. *Приходилов* (м. Євпаторія).

***Zaxodidlo**: пол. *Zachodyło* (SN X, 392).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність праантропонімів, співвідносних з part. passiv. praes. на *-*im*-, *-*om*-. Пор.:

***Xodimъ**: укр. *Ходимчук* (КС Київ. 2, 75), рос. *Ходим*, *Ходимов* (МО), чеськ. *Chodim* (Kotík 119), а також слов'ян. *Ходимович* (Рамієс 2, 285).

***Nejъzxodimъ**: укр. *Несходим* (Томіленко 70), рос. *Несходим*, *Несходимов* (МО).

***Proxodimъ**: рос. *Проходимов* (МО) ~ рос. діал. *проходи́м* 'волоцюга, зайда' (СРНГ 33, 30).

***Xodoma**, ***Xodomъ**: укр. *Ходомай* (КПСВР 7, 135) < *Ходом-ай*, рос. *Ходомова ж.* (МО), пол. *Chodom* (SN II, 92), чеськ. *Chodouny*, первісно *Chodumi*, 1273 р. — ойконім, із *Chodomi*, мн. від *Chodom* (Profous II, 28).

***Xodanъ**, ***Xodanъ**: ст.-укр. *Chodan*, 1699 р. (Чучка 586), укр. *Ходан* (СП 371), *Ходань* (Редько 2, 1126), рос. *Ходан*, *Ходанов* (ЖПТ), (похідне) *Ходаны* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN IX, 498), блр. *Ходан*, *Хаданоў* (Бірыла 425), (похідні) *Хаданава*, *Хаданы* — ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 391), ст.-серб. *Ходань* — чол. ім'я (Даничић III, 417), серб. *Ходан* (Грковић 203), хорв. *Hodan*, *Hodanj* (Leksik 227), пол. *Chodan*, *Chodan* (SN II, 90), чеськ. *Chodanič* (ЧП), н.-луж. *Chodan* (Wenzel 173).

***Xodina**, ***Xodinъ**: укр. *Ходина* (Вол.), ст.-рос. *Иванъ Ходинъ*, 1639 р. (Тупиков 807), рос. *Ходинов* (ЖПТ), (похідне) *Ходиново* — ойконім у колишній Херсонській губ. (RGN IX, 499), блр. *Ходзін* (Бірыла 432), болг. *Ходин* (Заимов 232), серб. *Ходин* (Грковић 203), хорв. *Hodina* (Leksik 227), слвн. *Hodin* (ZSSP 205) ~ рос. діал. *ходѣны тільки мн.* 'взуття' (ОСВГ 11, 230).

***Poxodinъ**: рос. *Походин* (МО), *Походинов* (м. Нижній Новгород), пол. *Pochodzin* (SN VII, 419).

***Priходinъ**: ст.-рос. *Денисъ Приходинъ*, XVI ст. (НПК VI, 891), рос. *Приходин* (МО), *Приходинов* (Калінінградськ. обл.), пол. *Przychodzin* (SN VII, 589).

***Xodonъ**, ***Xodonъ**: рос. *Ходонева ж.*, *Ходонов* (МО), пол. *Chodon*, *Chodoń* (SN II, 92).

***Xodunъ**: ст.-укр. *Іванъ Ходунъ*, 1691 р. (ПКСП 335), укр. *Ходун* (Новикова 888), *Ходун* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 207), ст.-рос. (похідне) *Ходуново*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 620), рос. *Ходунов* (ЖПТ), (похідне) *Ходуново* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN IX, 501), блр. *Хадун* (Бірыла 425), болг. *Ходун* (Заимов 233), пол. *Chodun* (SN II, 93), чеськ. *Chodouň*, *Chodouny* — відантропонімні ойконіми (Profous II, 28).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *ходу́н* 'пристосування, за допомогою якого вчать дітей ходити' (Аркушин 585) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 50—51).

***Poxodunъ**: укр. *Походун* (Новикова 675), рос. *Походун*, *Походунова ж.* (МО).

***Xodynъ**: укр. *Ходинь* (Радіон 67), ст.-рос. (похідне) *Ходынино*, XVII ст. — ойконім у колишній Рязанській губ. (ПКРК I/2, 745), рос. *Ходынев* (МО), (похідне) *Близкие Ходыни* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN I, 403), ст.-блр. *Останко Ходыничъ*, 1552 р. (Тупиков 807), (похідне) *Ходынич*, 1563 р. — ойконім у колишній Кобринській економії (РКЭ 307), сучасне *Хадынічы* — назва поселення в Брестській обл. (Рап. Бр. 128), блр. *Хадынук* (м. Вітебськ), пол. *Chodun* (SN II, 94) ~ **ходуни* (ЭССЯ 8, 52).

***Xodynъ(jъ)**, ***Xodyna**: ст.-рос. *Перша Ходнев*, 1565 р. (МИТА 40—41), *Іванъ Алексѣвъ сынъ Ходневъ*, 1681 р. (Тупиков 807), рос. *Ходнев*, *Ходня* (МО), блр. *Хадневич* (Бірыла 425), (похідне) *Ходнева* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 183), рос. (похідні) *Ходнева*, *Ходнево* — ойконіми в колишніх Смоленській і Новгородській

губ. (RGN IX, 499), пол. *Chodzeń* (SN II, 94), (похідне) *Chodnów* – ойконім (SMP 154) ~ укр. діал. *хóден* ‘коханець’, *ходня́* ‘ходіння без мети’ (Аркушин 585), *хóдн’а* ‘нога’ (Аркушин СЕ 16, 32) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 53).

**доходьнѣ(ѣ)*: рос. діал. *доходной* ‘худий, охлялий’ (ЯОС Доп. 1, 205).

**Находьнѣ(ѣ)*: рос. *Находнов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *нахідний* ‘навіжений’ (ЕСУМ 6, 192).

**Рерходьнѣ(ѣ)*: укр. *Переходень* (Редько 2, 807), рос. *Переходнев* (м. Краснодар) ~ ст.-укр. *переходень* ‘прохожий’ (Тимченко 2, 102) та ін.

**Роходьнѣ(ѣ)*: укр. *Походный* (ЖПТ), *Походня* (Новикова 675), рос. *Походной* (МО).

**Рриходьнѣ(ѣ)*: ур. *Прихідний* (Богдан 236), рос. *Приходный* (ЖПТ), пол. *Przychodny* (SN VII, 589) ~ ст.-укр. *приходень* ‘прийшлий, мандрівник’ (Тимченко 2, 239) та ін.

**Съходьнѣ(ѣ)*: укр. *Східний* (Богдан 275), рос. *Сходнев*, *Сходнов* (МО).

**Заходьнѣ(ѣ)*: рос. *Заходнов* (МО), блр. *Заходны* (Бірыла 158), пол. *Zachodny* (SN X, 392) ~ ст.-укр. *заходний* ‘західний’ (Тимченко 1, 161) та ін.

**Ходар’ѣ*: ст.-укр. Михайло Иванов с(ы)н *Ходар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 27), укр. (вторинні) *Ходаренко* (Память 2, 114), *Ходарик* (Богдан 116), рос. *Ходарь*, *Ходарев*, *Ходаров* (МО), блр. *Ходар* (Бірыла 432), пол. *Chodar*, *Chodarz* (SN II, 90), а також слов’ян. *Ходаръ*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 90) ~ укр. діал. *ходарь* ‘ходок’ (СУО 203), *ходар* ‘міцний до ходу (бігу) собака’ (Аркушин 585), рос. діал. *ходара* ‘кінь’ (ОСВГ 11, 229), *ходары* *мн.* ‘ноги’ (Карнаухов 74) та ін.

**Ходора*, **Ходоръ*: рос. *Ходорев*, *Ходоров* (МО), хорв. *Hodora* (Leksik 227), пол. *Chodor*, *Chodora* (SN II, 92), чеськ. *Chodora* (ЧП) ~ укр. діал. *ходор* ‘ледар’ (Аркушин 585), *ходори* *мн.* ‘бігуни в колисці’ (Шило 267).

**Ходура*, **Ходуръ*, **Ходуръ*: рос. *Ходурева ж.*, *Ходуров* (МО), хорв. *Hodur* (Leksik 227), пол. *Chodur*, *Chodura*, *Chodurz* (SN II, 94), чеськ. *Chodur*, *Chodura* (ЧП), словц. *Chodúr* (TZ Bratislava 131).

**Ходура*, **Ходуръ*, **Ходуръ*: ст.-рос. *Ходурь* Ивановъ сынъ Скрипицинь, поч. XVI ст. (Шумаков Обзор₄ 313), Оксен Серово сын

Ходырев, 1602–1603 рр. (Станиславский 282), Иван *Ходыря*, XVII ст. (РИ 34), (похідні) *Ходырево*, 1589–1590 рр. — назва поселення в колишньому Вологодському пов. (Федышин 66), *Ходырино*, 1594 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (Антонов 2001: 131), *Ходырево*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 200), рос. *Ходырев*, *Ходыров* (МО), (похідні) *Ходырева улица*, *Ходыревы луга* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климова 3, 318), *Ходырева* — ойконім у колишній Курській губ., *Ходырево* (2) — в колишніх Вологодській і Московській губ., *Ходырино* — в колишній Ярославській губ. (RGN IX, 502), блр. *Хадырын*, *Ходыр* (Бірыла 425, 432), (похідне) *Ходырава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 395), пол. *Chodyr*, *Chodyra* (SN II, 93), *Chodyrówka* — відантропонімний ойконім (SMP 153) ~ блр. діал. *chódur* ‘швидкий, безупинний рух’ (Varłyha 25).

***Xodasъ**: укр. *Ходас* (Новикова 887), рос. *Ходас*, *Ходасов* (МО), блр. *Ходас* (Бірыла 432), (похідні) *Ходасы*, *Хадасы* — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 271, 274), пол. *Chodas* (SN II, 90), слвц. *Chodasová ж.* (TZ Bratislava 131) ~ укр. діал. *ходас* ‘візок на дерев’яних осях’ (Авдеева 2, 259).

***Xodosъ**: рос. *Ходосов* (МО), хорв. *Hodosov* (Leksik 227), пол. *Chodos* (SN II, 92).

***Xodusъ**: укр. *Ходус* (Новикова 888), рос. *Ходусов* (ЖПТ).

***Xodatelъ**: рос. *Ходателев* (МО) ~ рос. діал. *ходатель* ‘ходатай, довірена особа’ (ОСВГ 11, 229) — свідчення потенційності псл. **xodati*. Пор., наприклад, рос. діал. *ходати* ‘ходити’ (ОСВГ 11, 220). Пор. (ЭССЯ 8, 48 — стаття **xodatajъ*).

***Xodaty(jъ)**: рос. *Ходатова ж.* (МО), (похідні) *Ходатово* — ойконім у колишній Псковській губ., блр. *Ходатовичи* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN IX, 498) ~ рос. діал. *ходатый* ‘сват’ (РГСО 147).

**xodastъ(jъ)*: рос. діал. *ходастый* ‘швидкий, невтомний’ (ОСВГ 11, 229). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Xodeta**, ***Xodetъjъ**: рос. *Ходячий* (МО), ст.-чеськ. *Chodata* (Palacký 61).

***Xodota**: пол. *Chodota* (SN II, 92) ~ **xodota* (ЭССЯ 8, 50).

***Xodota**, ***Xodotъ**: укр. *Хадута* (КПУ Черниг. 6, 435), ст.-рос. Сенка *Ходутинъ*, 1556 р. (Шляпин I, 266), Василей *Ходутин*, 1635 р. (ТК I, 255), (похідні) *Ходутино*, XVI ст. — ойконім у колишній

Тверській губ. (ТПК 73), рос. *Ходутов* (МО) ~ рос. діал. *ходучий* 'хто багато ходить' (НОС 12, 19) < **ходѣтъ*ь.

**Xodŋtjъ*: блр. (похідне) *Хадуцічы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 180).

**Xodavъ*(*ъ*): ст.-пол. *Iochannis Chodawa*, XVI ст. (SSNO I, 324) ~ блр. діал. *хадавый* 'бувалий, досвідчений' (СБГ 5, 276).

**Xodivъ*(*ъ*): рос. *Ходив* (МО) ~ ст.-блр. *ходивый* 'рухливий (про людину чи тварину)' (ГСБМ 36, 108).

Праантропоніми з коренем **Xodj-*

**Xodjajъ*: ст.-укр. Алексій *Хожай*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 213), укр. *Хожай* (СП 371), ст.-рос. (похідне) *Хожяево*, 1539 р. — ойконім в Бежецькій п'ятині Новгородської землі (ПKNЗ 3, 17), рос. *Хожяев* (ЖПТ), (похідні) *Хожяева*, *Хожяево* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 502), пол. *Chodżaj* (SN II, 95) ~ укр. діал. *ходжай* 'ходок', *хожай* 'мішок, який носять за плечима торговці-рознощики' (ЕСУМ 6, 192), 'стежка; прохід' (Керча 2, 545), *хожай* мн. 'стежки-доріжки' (Сабадош 405) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 49—50).

**Poxodjajъ*: укр. *Похожай* (Богдан 228), *Походжай* (Редько 2, 855), рос. *Похожаев* (ЖПТ).

**Prixodjajъ*: укр. *Прихожай* (ЖПТ), рос. *Прихожаев* (м. Воронеж).

**Proxodjajъ*: укр. *Прохожай* (Глуховцева 2, 156), рос. *Прохожаев* (МО).

**ixodjajъ*: укр. діал. *ухожай* 'округ, район' (ЕСУМ 6, 193), ст.-блр. *ухожай*, 'угіддя' (ГСБМ 35, 326) та ін. Антропоніми рефлексів невідомі.

**Zaxodjajъ*: рос. *Захожай* (МО), *Захожаев* (м. Краснодар).

**Xodjajъсь*: ст.-укр. Масикъ *Хожяецъ*, 1649 р. (Реєстр 442).

**Poxodjajъсь*: ст.-укр. Митка *Похожаецъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 329).

**Xodjanъсь*: ст.-укр. Парьхом *Хажанецъ*, 1662 р. (РСП 63), рос. *Хожанец* (МО).

**Xodjъ*(*ъ*): укр. *Хожий* (КПУ Полт. 2, 101), блр. (похідне) *Хажова* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 272) ~ **ходъ*(*ъ*) (ЭССЯ 8, 49).

**Naходjajъ*: ст.-рос. Митька *Нахожей*, 1568 р. (Кюршунова 365), рос. *Нахожев* (м. Москва) ~ ст.-рос. *нахожий* 'прийшлий' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 10, 301), рос. діал. *нахожий* 'т. с.', 'знайдений' (СРНГ 20, 269) та ін. Див. (ЭССЯ 22, 85).

***Nexodъjъ**: ст.-рос. Филька *Нехожой*, 1543/44 р. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 91), рос. *Нехожев* (МО).

***Perxodъjъ**: рос. *Перехожев* (ЖПТ).

***Roxodъjъ**: рос. *Похожева ж.* (МО) ~ ст.-укр. *похожи* ‘неосілий, вільний’, 1590 р. (УП 1, 453), ст.-блр. *похожий*, *похожый* ‘прийшлий, чужак’ (ГСБМ 19, 388) та ін.

***Priходъjъ**: ст.-укр. Назарь *Прихожый*, 1595 р. (АЮЗР VI/1, 247), Stecko *Przychoży*, 1620 р. (ОО 201), Харка бобыль *Прихожей*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 267), укр. *Прихожий*, 1714 р. (ДІП I, 110), *Прихожий* — сучасне прізвище (Редько 2, 861), ст.-рос. Острать *Прихожий*, XVI ст. (НПК VI, 831), рос. *Прихожий* (ЖПТ), ст.-блр. Степань *Прихожий*, 1583 р. (Усціновіч 1975: 139) ~ д.-руськ. *прихожи* ‘прийшлий, іноземний’ (Срезневский II, 1489), ст.-укр. *прихожи* ‘прийшлий’, 1590 р. (УП 1, 451), укр. діал. *прихóжый* ‘т. с.’ (Керча 2, 203) та ін.

***Proходъjъ**: рос. *Прохожев* (ЖПТ), блр. *Прахожы* (Бірыла 332) ~ укр. діал. *прохóжый* ‘прохожий; зустрічний’ (Керча 2, 226) та ін.

***Zaxodъjъ**: ст.-укр. Лукян *Захожий*, Антошка *Захожей*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 46, 265), Фомка *Захожий*, 1686 р. (Тупиков 158), укр. *Захожий* (Редько 1, 392), рос. *Захожий* (ЖПТ), ст.-блр. Арафей *Захожы*, 1680 р. (Бірыла 1966: 216), блр. *Захожы* (Бірыла 158) ~ ст.-блр. *захожий*, *захожый* ‘прийшлий, чужак’ (ГСБМ 11, 261—262) та ін.

Деякі рефлекси і.-є. **mel-* у слов'янській антропонімії

Рефлекси і.-є. **mel-* (у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду) на матеріалі антропонімії частково описані в (Шульгач II, 240—241: **Mьlm-*; 241—245: **Mьlg-*) і в (Казлова I, 191—200: **Mьld-* / **Smьld-* — на апелятивному та пропріальному матеріалі різних ономастичних класів).

Деривати з коренем **Mьld-*

Первісні **Mьlda*, **Mьldo*, **Mьldъ* / **Smьlda*, **Smьldo*, **Smьldъ*, **Smьldъ* можна реконструювати на основі антропонімів із:

а) різноманітною вокалізацією *ъ* у сполучі «редукований + плавний»: ст.-укр. Івань *Молда* (*Модда*), 1649 р. (Реєстр 164), укр. *Молдо* (КПУ Полт. 3, 157), ст.-рос. (похідне) *Молдово*, XV ст. — назва погосту в колишній Бежецькій п'ятині (Веселовский 1936: 31), рос. *Малдин* — сучасне прізвище, *Мелдо*, *Мелдов* (ЖПТ), *Милдин*, *Мол-*

дин, Молдов (МО), (похідні) *Мильдино* — назва пустища на Псковщині (Василев 1, 190), *Мулдово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 557), *Мелдово* — в колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 555), *Молди*, *Молдино* — назви поселень у Тверській обл., *Смольдовка* — в Рязанській обл., блр. *Молдов* (м. Барановичі) — патронім на -ов, пол. *Małda*, *Meldo*, *Milda*, *Mildo*, *Mıldowska*, *Mołda* (SN VI, 162, 284, 365, 371, 431), *Smołda* (SN VIII, 531), чеськ. *Melda*, *Mild*, *Milda*, *Molda* (ЧП), словц. *Molda* (Krištof 291), *Moldová* (TZ Bratislava 244);

б) переходом анлаутного *C-* > *Ш-*: укр. *Шмолда* (ЖПТ), рос. *Шмолда* (ЖПТ), пол. *Szmałda*, *Szmilda*, *Szmołda* (SN IX, 304, 308, 309), чеськ. *Šmolda* (ЧП);

в) асиміляцією -л- > -в-, -л- > -н-, -л- > -д- у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Іванъ *Модда*, 1649 р., яке помилково пов'язували з франц. *modat* 'виряджений, вичепурений' (МЗУА 87), укр. *Минда* (Горпинич 349), *Монда* (ТДУ 77), *Шманда* (Богдан 266), *Шминда* (КПУ Терн. 1, 224), *Шмонд* (Ономастикон 297), рос. *Мавда*, *Мывдов-Молда* (ЖПТ), *Шмондин* (МО), *Мунд* (СЭ 314), блр. *Мунда* (ЖПТ), пол. *Mind*, *Minda* (SN VI, 374), *Smond*, *Smunda*, *Smynda*, *Szmand* (SN VIII, 531, 536, 538; IX, 304), чеськ. *Manda* (Beneš 83), ст.-словц. *Mikolaš Mando*, 1658 р. (UFP II, 290);

г) переходом -л- > -л'- > -й- у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. *Andrzej Smaydo*, XVI ст. (Жерела III, 14), укр. *Майда*, *Шмайда*, *Смейда* (Богдан 181, 266, 279), рос. *Майда* (ЖПТ), *Мульд* (КП Твер.), *Мульдин* (МО), пол. *Majda*, *Majdo*, *Mayda*, *Mejda*, *Meyda*, *Mojda* (SN VI, 127, 128, 263, 281, 304, 422), *Smajda*, *Smajdo* (SN VIII, 515), *Szmajda*, *Szmejda*, *Szmojdo*, *Szmojda*, *Szmyjda* (SN IX, 303, 305, 312), чеськ. *Majda*, *Šmajda* (ЧП), *Šmejda*, яке пов'язують з апелятивом *smejda* 'старі речі' (Moldanová 186);

г) метатезами -лд- > -дл- у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Модло* (Новикова 555), *Шмадло* (Радіон 131), рос. *Модлин*, *Мудлов* (МО) і под.

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. *смовдь* (бот.) 'Peucedanum L.', діал. *смовть* 'смовдь піскова, Peucedanum arenarium W.K.', *мовдь* 'смовдь гірська, Peucedanum oreoselinum Mnch.', віднесене до рефлексів псл. **mьldь*, **mьldь* (ЕССЯ 19, 181), *мєйда* 'гостра на слова дівка' (Аркушин 2016: 306), словн. діал. *smled* 'смовдь гірська', пол. *smłit*, діал. *smłód* (ЕСУМ 5, 324), а також укр.

діал. *мавдь* 'дрібний дощ; мряка' (Матіїв 264), *шмóнді* 'неохайна жінка' (Негрич 189), рос. діал. *мунды мн.* у стійкому словосполученні *кунды-мунды* 'моглох, ганчір'я' (Селигер 3, 170), *мэльда* 'солodka заболонь сосни' (Мызников Беломорье 215).

Праантропоніми-композиції:

***Мьдоборгъ**: рос. *Майдибор* (ЖПТ), *Молдоборов* (КПУ Дон. 5, 235).

***Мьдомогъ**: пол. *Majdutor* (SN VI, 129).

***Мьдовѣрь**: рос. *Молдавер* (м. Новосибірськ), *Молдовер* (САМ 154).

***Мьдоворгъ**: рос. *Майдовуров* (НКП Дон. 2, 327).

***Смьдогольъ**: ст.-серб. (похідне) *Смоудиглавъ*, 1313–1318 pp. — ойконім (ОССП 97).

**смьдоногѣъ*: укр. діал. *шмондоногий* 'клишоватий' (Горбач МГ 295).

***Смьдогорь**: ст.-серб. *Смоудирогъ*, 1313–1318 pp. (ОССП 96).

Префіксальні деривати:

***Амьда**: (вторинні) рос. *Ямалдин* (КПУ Зап. 16, 464), *Ямолдин* (МО).

***Асмьдѣ**. Відновлено на основі д.-руськ. *Асмолдѣ* (варіанти *Ас-мундѣ*, *Асмудѣ*, *Асмутѣ*) — ім'я, відображене в "Повісті минулих літ" (Козлова Проблемы 67–68). Воно ж *Ясмуд* — в Устюзькому літописі (ПСРЛ XXXVII, 58). Аналогічний фонетичний розвиток — асиміляцію плавного — ілюструє слов'ян. *Ясмунд* — назва острова біля берегів Німеччини (Балтійське море).

***Їсмьда**: рос. *Чемолдин* (КП Алтай 2, 474) ~ укр. діал. *чамайда* 'роззява, нездара' (Пиртей 2004: 336), блр. діал. *чамайда* 'безвольна, бездарна особа' (Цыхун 161).

***Хамьда**, ***Хамьдо**, ***Хамьдѣ**: укр. *Хамойдо* (РІ Дон. 8, 148), (вторинні) *Хамайдюк* (КПУ Хм. 9, 307), *Хамейдюк* (КПУ Рв. 2, 558), рос. *Хамайдов* (МО), блр. *Хамайда* (м. Вітебськ) ~ укр. діал. *як хамейда* 'про невродливу дівчину (жінку)' (Мацюк 245), рос. діал. *хамайда* 'змія' (ССГ 11, 45). Префіксальне **Ха-* могло еволюціонувати з **Ка-*.

***Камьда**: укр. *Гамайда* (Панцьо 100), рос. *Гамайда* (МО) — форми з одзвінченням анлауту.

***Комьда**, ***Комьдѣ**: укр. *Команда* (Черніг.), ст.-рос. *Федоръ Кумандинъ*, 1613 р. (АСБА III, 13), рос. *Комолдин* — сучасне прізвище, *Командин* (КП Саратов.), *Комалдинов* (МО), блр. *Каманда* (м. Гомель), *Камандзенка* (Бірьла 175), болг. *Комондов* (Илчев 266) < **Комолдов*, пол. *Kotajda*, *Kotand*, *Kotanda* (SN V, 95).

***Zakomylda**: рос. *Закомолдин, Закомолдин* (МО) ~ рос. діал. *закомолда* 'здоровило' (Чикачев 26).

***Pomylda**: укр. *Помайда* (Горпинич, Бабій 97), пол. *Potojda* (SN VII, 478).

***Skomylъ**: слов'ян. *Скомонд*, 1248 р., варіант *Скуманд*, 70–80 рр. XIII ст. – вождь ятвягів, язичник: «**ѣѣ волѣхѣѣ. и кобникѣѣ**» (Матузова, Назарова 377).

***Somylda**: укр. *Шумелда* (КПУ Льв. 4, 703) < **Шумълда, Шумельда* (Богдан 270), пол. *Szujajda* (SN IX, 364).

***Šemylda**: укр. *Шемийда* (Вол.), *Шумелда* (Тернопіль 514), *Шумельда* (Богдан 270), *Шамайда* (КПУ Сум. 14, 294), а також *Жемойда* (КС Дн. 3, 48) – форма з одзвінченням анлауту.

***Vysmylda**: слов'ян. (похідне) *Висмолды* – ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 465).

Суфіксальні похідні:

***Mylъuga**: рос. (похідне) *Миндюгино* – назва поселення в колишній Ярославській губ. (Списки Ярослав. 356).

***Mylъuga**: ст.-рос. Данилко Григорьев сын *Мандыгин*, 1672 р. (ХКК 1, 38), рос. *Малдыгин* (МО).

***Mylъaxa**, ***Mylъaxъ** / ***Mylъašъ**: укр. *Молдах* (КПУ ІФ 1, 512), *Majdach* (Фаріон 233), рос. *Майдашев* (МО), *Майдашин* (КПУ Зап. 12, 204), *Мондашин* (КПУ Черк. 3, 648), пол. *Majdasz, Mołdach* (SN VI, 128, 431).

***Mylъešъ**: ст.-рос. Иванъ *Милдешевъ*, 1562 р. (АММ 157).

***Mylъoxa**, ***Mylъoxъ** / ***Mylъošъ**: рос. *Молдошев* (МО), пол. *Małtoch, Majdosz, Małdoch, Mewdocha, Mołdoch, Mołdosz* (SN VI, 115, 128, 162, 304, 431).

***Mylъuxъ**, ***Smylъuxъ** / ***Mylъušъ**: рос. (вторинне) *Мундушкин* (Память 2, 127), пол. *Majduch, Małduch, Mojduška, Mołduch* (SN VI, 128, 163, 422, 431), *Szmajduch* (SN IX, 303).

***Mylъušъ**: укр. (похідне) *Миндишів* – назва колишнього хутора в Ровенській обл. (Сл.ММ 2, 91), ст.-рос. (вторинне) Степан *Милдышевский*, 1675 р., варіант Степан Козьмин сын *Малдышевский*, 1676 р. (ПАСБ 61, 82), рос. (вторинне) *Молдышков* – сучасне прізвище, пол. *Małdysz, Mojdziesz* (SN VI, 163, 422), чеськ. *Majduš* (ЧП).

***Mylъajъ**: рос. *Мандаев* (Рамієс 2, 180), блр. *Мандай* (Бірыла 274).

***Mylъeжъ**: укр. *Мандій* (КПУ Полт. 2, 433), рос. *Молдеев* (МО).

***Mylъujъ**: ст.-рос. *Мундуй* – у новгородській берестяній грамоті № 249 (Янин, Зализняк 285) < **Мулдуй*, (похідне) *Мундуева гора*,

1500 р. — оронім у колишній Водській п'ятині на Новгородщині (ПОКН 228), рос. *Молдугев* (МО).

***Мылдака**, ***Мылдакъ**, ***Мылд'акъ** / ***Smылдакъ**: укр. *Майдак* (Богдан 181), *Миндак* (КПУ Київ. 5, 847), *Мондяк* (Горпинич 21), *Мундак*, 1811 р. (Дмитренко 527), *Шмундак* (КПУ Харк. 1, 611), ст.-рос. Савва *Мандаков*, 1490 р. (Веселовский 193), (похідне) *Мандаково*, 1555 р. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (Антонов 1999: 31), варіант *Молдаково*, XVII ст. (ИАЯ II, 60), рос. *Майдакин*, *Молдаков*, *Шмундак* (ЖПТ), пол. *Majdak*, *Majdziak*, *Maudziak*, *Mejdak*, *Mełdak*, *Mindziak*, *Mojdak*, *Mołdak*, *Myndak* (SN VI, 127, 129, 261, 281, 287, 375, 422, 431, 507), чеськ. *Majdák* (ЧП), *Mandák* (Beneš 78), словц. *Majdák* (Krištof 258).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *майда́к* ‘люди́на з фізичними вадами (горбатий, кривоногий, сутулий і т. п.)’ (Элиасов 192), чеськ. діал. *tand'ák* ‘лівша’ (Bartoš 191).

***Комылдакъ**: рос. *Командаков* — сучасне прізвище (Курськ. обл.).

***Мылдащъ**: укр. *Мандач* (Терн.) < **Малдач*.

***Мылдикъ** / ***Smылдикъ**: укр. *Майдик* (Зосимов 2, 12), *Мондик* (Терн.), рос. *Майди́ков* (МО), *Минди́ков* (м. Саратов), *Молди́ков*, *Монди́ков* (МО), (похідне) *Монди́ки* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 356), пол. *Majdzik*, *Mamdzik*, *Mawdzik*, *Mindik*, *Mołdzik* (SN VI, 129, 170, 262, 375, 432), *Smaudzik*, *Smondzik* (SN VIII, 519, 531), чеськ. *Mandík* (Beneš 121), ст.-словц. *Palko Majdzik*, 1618 р., *Juro Majdik*, 1625 р. (UFP II, 102, 193).

***Момылдикъ**: ст.-укр. *Iwan Motoydyk*, XVI ст. (Жерела II, 285).

***Мылдищъ** / ***Smылдищъ**: укр. *Майдич* (Новикова 508), *Малдич* (МО), *Мандич* (КПУ Харк. 6, 521), *Миндич* (РУС 272), *Мондич* (ТДУ 77), *Смандич* (Богдан 279), рос. *Майдич* (САЛ 509), *Молдичев* (КПУ м. Київ 2, 607), ст.-блр. *Шмондичъ*, 1595 р. (АВК XIV, 517).

***Мылдукъ**, ***Мылд'укъ**: укр. *Мавдюк* (РУС 252), *Майдук* (РІ Зап. 2, 415), *Майдюк* (Льв.), рос. *Майдук* (КП Алтай 2, 208), *Майдуков* (Новикова 508), пол. *Majduk*, *Mauduk*, *Maudziuk*, *Mawduk*, *Mayduk*, *Meiduk*, *Mejduk*, *Minduk* (SN VI, 128, 261, 262, 263, 280, 304, 375) ~ блр. діал. *маўду́к* ‘мовчазна людина’ (СБГ 3, 46), *майдук* ‘т. с.’ (РСВ 2, 15).

Хамылд'укъ** (Камылд'укъ**): укр. *Хамайдюк* (КПУ Хм. 9, 307).

***Мылдка**, ***Мылдко**, ***Мылдькъ**: укр. *Мондок* (ТДУ 77), пол. *Majdek*, *Majdka*, *Maydek*, *Mindko*, *Muldek* (SN VI, 128, 163, 375, 487).

***Мыдыкъ**: пол. *Majdyk, Małdyk, Mindyk* (SN VI, 129, 263, 375) ~ чеськ. діал. *tandyka* 'ліва рука' (Bartoš 192).

Іносуфіксальні деривати:

***Мыдаѣ**: укр. *Майдал* (Хм.), пол. *Majdał* (SN VI, 127).

***Мыдула**, ***Мыдуль**, ***Мыдуль**: укр. *Мандула* (КПУ Дон. 6, 329), рос. *Мундулов* (Новикова 566), пол. *Majdul, Majduła, Mejduł* (SN VI, 128, 281).

***Мыдимъ**: *Meydim* — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann AP 57).

***Мыдидло**: укр. *Мандило* (Горпинич 56), рос. *Мандилов* (МО).

Стосовно мотивувального дієслова пор., наприклад, укр. діал. *шмóндати* 'ходити, совгаючи ногами' (Негрич 189), рос. діал. *смы́ндить* 'украсти' (СРПС 4, 361).

***Мыдомъ**: пол. (вторинне) *Majdamik* (SN VI, 127).

***Мыданъ** / ***Смыданъ**: ст.-укр. *Иван Шмайдан*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 101), *Иванъ Майданъ*, 1672 р. (Тупиков 239), укр. *Майдан*, 1718 р. (ПМП 1718: 201), *Майдан* — сучасне прізвище (Новикова 507), рос. *Майданов, Молданов* (ЖПТ), *Монданов* (МО), (похідне) *Майданово*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кузовов II, 357), пол. *Majdan* (SN VI, 127), чеськ. *Majdan, Moldan* (ЧП), ст.-слвц. *Matheus Maydan*, 1552 р. (UFP I, 52) ~ рос. діал. *майдáн* 'довга чоловіча сорочка' (СРНГ 17, 303).

***Камыданъ** / ***Комыданъ**: рос. *Камайданов, Комолданов* (МО), *Комайданов* (КПУ Звитязці Київ. 2, 188).

***Мыдинъ** / ***Смыдинъ**: рос. *Майдин* (ЖПТ), *Мальдин* (КП Саратов.), *Шмалдин* (КПУ Луг. 7, 450), *Шмондин* (МО), хорв. *Meldin* (Leksik 417) ~ блр. діал. *шмóўдзіна* 'бружмель' (ТС 5, 331).

***Голомыдинъ**: ст.-рос. *Юдка Голомолдинъ*, 1673 р. (ТКСГ 3, 75).

***Комыдинъ**: рос. *Камандинов* (МО).

***Мыдонъ**, ***Мыдонъ**: пол. *Majdoń, Małdonek, Małdoń, Mełdoń* (SN VI, 128, 162, 287).

***Мыдуль**, ***Мыдуль**: д.-руськ. Шутрь (Шютрь) *Монъдуничъ*, 1227 р. — ятвязький князь, який розорив околиці Берестя (ПСРЛ II, 751), укр. *Молдун* (КПУ Він. 1, 954), рос. *Молдунов* (Новикова 556), блр. *Молдунов* (м. Мінськ), *Мяльдун* (м. Вітебськ), пол. *Majdun, Małduń*, (вторинне) *Melduniecki* (SN VI, 128, 163, 284), слов'ян. (похідне) *Малдуны* — назва поселення в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 562).

***Мѣдѣнь** / ***Smѣdѣнь**: укр. (вторинне) *Молднєвская* (КС Од. 2, 139), рос. *Смолднєв* (КПК).

***Мѣдѣагъ** / ***Мѣдѣагь**, ***Smѣdѣагь**: укр. *Миндар* (КПУ Харк. 7, 171), ст.-рос. (похідне) *Мандарова*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ИАЯ II, 56), рос. *Мандар*, *Мандарь*, *Мандаров*, *Мендарев*, *Молдарев*, *Мондарев*, *Мондаров*, *Мулдаров*, *Мульдаров*, *Смолдарь*, *Смолдарев* (МО), (похідні) *Майдарово*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 357), *Мундары* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN VI, 1), пол. *Mejdar* (SN VI, 281).

***Момѣдѣагь**: укр. *Мумуйдар* (КПУ Дон. 3, 314).

***Šemѣdѣагь**: ст.-рос. *Шимаїдаров*, 1646 р. (Веселовский 368) < **Ше-молдар-ов*.

***Мѣдѣогъ** / ***Smѣdѣогь**: укр. *Мондор* (Богдан 188), *Смовдоренко* (ЖПТ), ст.-рос. Ондрюшка *Мундоринъ*, 1629 р. (KB 80), (похідні) *Мандорово*, 1500 р. — ойконім у колишньому Ореховському пов., *Мундорово*, 1500 р. — у колишньому Карельському пов. (Сергий 66, 95), рос. *Майдоров* (ЖПТ), (похідне) *Мундорово* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VI, 1), пол. *Smajdor* (SN VIII, 515), *Szmajdor* (SN IX, 303), чеськ. *Smajdor* (ЧП).

***Мѣдѣуа**, ***Мѣдѣуь** / ***Smѣdѣуь**: ст.-укр. (вторинне) Степан *Майдуренко*, 1655 р. (Альбовский 191), Степанъ *Мандур*, 1660 р. (Юркевич 154), (похідне) *Майдурова*, 1692 р. — долина на лівому березі Дніпра (Пивовар 165), укр. *Маидур*, 1762 р. (ПВЗ 66), *Мандур*, *Майдур* (КПУ Дон. 4, 368; 7, 230), ст.-рос. Богданъ *Малдуоровъ*, 1657 р. (АИСМ 1024), рос. *Мандуоровъ*, 1722 р. (ПЗН 90), *Майдуров* (ЖПТ), *Мойдуоров* (Горпинич 296), *Мандур*, *Мендуоров*, *Шмандуоров* (МО), пол. *Majdura*, *Mindur*, *Mindura* (SN VI, 129, 375), *Smajdur* (SN VIII, 515).

***Мѣдѣо**, ***Мѣдѣь** / ***Smѣdѣо**, ***Smѣdѣь**: укр. *Мандро*, *Мондро* (Богдан 177, 188), (вторинні) *Мавдрик* (Богдан 181), *Молдрик* (PI IФ 2, 272), рос. (вторинне) *Малдрик* (ЖПТ), блр. (похідне) *Мельдеры* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 137), пол. *Sztołdra* (SN VIII, 309).

***Šemѣdѣо**: укр. *Чумандра* (Горпинич 328), рос. *Чумандрин* (МО).

***Комѣдѣь**: рос. (вторинне) *Командровский* (КП Саратов) < **Комолдровский*.

***Мѣдѣуь** / ***Smѣdѣуь**: ст.-укр. (вторинне) Гаврила *Смодыренко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 216) — форма з абсорбованим плавним, Ничи-

***Мыга**, ***Мыго**, ***Мыгъ** / ***Смыга**, ***Смыгъ**: ст.-укр. Ларка *Молга*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 225), укр. *Майга*, 1723 р. (Швидько 98) < **Мальга* < **Малга*, *Мелега* (Новикова 536), *Молога* (КПУ Од. 1, 524) – форми з другим повноголоссям, *Смига* (Новикова 773), (похідне)

Мійгове — назва озера в Дніпропетровській обл., ст.-рос. Івашко *Мелга*, 1495 р. (Тупиков 247), *Малга* Яковлев, 1540 р. (Тороп. книга 357), Гришка Степанов *Молга*, 1563/64 р (ПKNЗ II, 114), Іванко *Малгов*, 1566 р. (МИК 183), Нифонт *Мологин*, 1585 р. (ХКЧМ 126), Ондриюшка *Молгин*, 1589 р. (Баранов 127), Петр *Малгов*, 1611 р. (АСЗ III, 55), Мелентій *Мальгин*, 1664 р. (ОДМ VII/2, 149), Ооска Федоровъ сынъ *Мунгинъ*, 1677 р. (БПК 18), Ларіонъ Михайловъ с. *Мологинъ*, 1678 р. (Углич 19), Коземка *Малгинъ*, 1681 р. (СГКЭ II, 759), (похідні) *Малгинские пожни*, 1574 р. — мікротопонім у колишньому Двінському пов. (СГКЭ I, 204), *Мольгино*, 1585 р. — назва пустища в колишньому Белозерському пов. (Барашкова 78), *Молжино*, XVII ст. — назва пустища в колишній Новгородській губ. (ОПКН 53), рос. Никита Михайловъ с. *Мологинъ*, 1717 р. (Углич 19) — форма з другим повноголоссям, *Мангов*, 1759 р. (Дмитренко 153), *Майгинов*, *Майгов*, *Малгин*, *Малгов*, *Мальгин*, *Мальгов* (МО), *Шмун* (ЖПТ) < **Смулг*, *Смилга* — сучасне прізвище в Санкт-Петербурзі, *Смилгова ж.* (МО), *Смолгин* (КПУ Херс. 7, 287), *Мальгин* (КП Твер.), *Мульгин* (КПУ Зап. 12, 224), (похідні) *Молгино*, *Молгина* — топоніми в колишніх Смоленській і Тверській губ. (RGN V, 650), *Молгово* — в колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 556), *Мульгина* — в колишній Орловській губ. (Списки Орл. 222), *Мунгова Гора* — в колишній Новгородській губ. (RGN VI, 1) < **Мулгова Гора*, блр. *Смольгов*, *Смольгов* *Малый*, *Смольгово* — назви поселень у колишній Мінській губ. (RGN VIII, 389), *Меньгово*, *Смілгі* (історично *Смылги*), *Мольгино* — в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 159, 287; RGN VIII, 397), пол. *Smilgin* (SN VIII, 525), слов'ян. *Мумго* (Рамієс 2, 36) < **Мулго*.

Мотиваційну апелятивну лексику для реконструйованих праантропонімів практично не виявлено і належним чином не прокоментовано. Доступні лексикографічні джерела фіксують рос. діал. *мольга́* ‘рукоять весла’ (СРНГ 18, 250) та фонетичні різновиди: *мальга́* ‘дерев'яне топорище’ (СРНГ 17, 343), *мульга́* ‘шароподібний кінець, виступ на ручці весла, жердки, сокири і под.’ (СРНГ 18, 343), ‘рукоять корби для обертання’ (ЭССЯ 20, 187), *мыльга* ‘рукоять весла’ (СРНГ 19, 55), *мунга* ‘весло’ (СРГС 2, 302) < **мулга*, *мунго* ‘частина весла від рукоятки до лопаті’ (СРГС 2, 302). Ці факти — семантично близькі чи ідентичні — в науковій літературі не об'єднувалися (стосовно реалізації *ǫl* > -ал-, -ол-, -ул-, -ыл- та лабі-

алізації плавного в кореневих структурах на зразок *tylt*) і сукупно не розглядалися. Можливо, саме через це для рос. діал. *мульга* пропонують архетип **mulbga* — дериват на *-bga* від дієслова **muliti* (ЭССЯ 20, 187).

Крім псл. **mьlga*, на апелятивному рівні можна реконструювати окремі префіксальні похідні: **šetmьlga* > рос. діал. *шумульга* 'рукоять весла, т. с., що *мульга*' (Сл. Оби 3, 243); **komьlga* > рос. діал. *кумельга* 'клубок, грудка' (ВСк. 211), блр. діал. *комыльга* 'наріст на дереві' (ДСБр. 103); **skomьlgati* > укр. діал. *шкумельгати* 'кульгати' (Бевка 74 — стаття *кокиндати*); **s(ъ)mьlgati* (*sę*) > рос. діал. *шмульгать* 'колихати' (СРГК 6, 895), *смоньгаться* 'стертися, зноситися (про взуття)' (СРНГ 39, 39); **obs(ъ)mьlgati* > блр. *обшмульгаць* 'обтерти що-н. шорстке, пом'якшити тертям; витерти' (Носович 355).

Основи **Mьlga-* / **Smьlga-* пов'язані з **Mьlž-* / **Smьlž-* < **Mьlgi-* / **Smьlgi-*. В антропонімній лексиці вони реалізувалися як: укр. *Монжа* (КПУ Дн. 8, 307) < **Молжа* (можливо, через проміжну стадію **Момжа*), *Смовж* (КПУ Київ. 4, 47), *Смолженко* (ПСС 2, 835), ст.-рос. (похідні) *Смолжево*, 1539/40 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 45), *Мойжевичи*, 1563 р. — ойконім в Обонезькій п'ятині (ПКОП 59), *Молжина*, *Молжева*, XVII ст. — назви поселень у колишніх Московській та Псковській губ. (ОПКМ 282; ОПКН 205), рос. *Смовж*, *Смовжа* (МО), *Смовжев* (Новикова 774), *Смавжов* (КП Алтай 2, 36), ст.-блр. Хома *Смолжъ*, 1688 р. (ИЮМ V, 4), *Мойж* Станислав, *Мойжа* Ян, *Момжа*, XVII ст. (ОДВ I, 21, 101, 210), хорв. *Smuž* (Leksik 602), пол. *Małż*, *Smałż*, *Mejża*, *Mojża* (SN VI, 169, 282, 424; VIII, 517), ст.-слвц. *Mattheus Moyž*, 1625 р. (UFP 2, 126) < **Mьlža*, **Mьlžь*, **Smьlža*, **Smьlžь* ~ **(s)mьlžь* (ЕСУМ 5, 325; Boryś, Popowska-Taborska IV, 329–330).

На основі укр. *Мемжик* (КПУ Звитязці Київ. 1, 545), *Мележик* (РУС 267), *Мойжик* (Зосимов 2, 69), рос. *Мележик* (МО), ст.-блр. Андрей *Мальжич*, 1643 р. (СПБ 1, 269), пол. *Małżyk*, *Mejżyk*, *Mojżyk* (SN IV, 160, 282, 424) можна відновлювати демінутиви **Mьlžikь* / **Mьlžičь*.

Іносуфіксальні деривати:

**Mьlžuga*: укр. *Малжуга* (КПУ Дон. 1, 441).

**Mьlgaйь* / **Mьlžaйь*: укр. *Мангай* (КПУ м. Київ 3, 874) < **Малгай*, рос. *Мангаев* (ЖПТ), *Молжаев* (Алгинин 436), *Мумжаев* (КПУ Луг. 1, 678) < **Мулжаев*.

***Мѣлгуѣ**: блр. *Мельгуй* (м. Вітебськ), ст.-рос. Ларионик *Мелгуев*, 1496 р. (ПКОП 6), рос. *Мамгуев* (ЖПТ), *Мангуев* — сучасне прізвище, блр. *Мельгуй* (м. Вітебськ).

***Мѣлгadlo**: рос. *Мунгалов* (РУС 282).

***Мѣлгакъ** / ***Мѣлгаць**: ст.-рос. (похідне) на *Малгачевской Горе* — назва починка в Новгородській землі (ПКНЗ 2, 251), рос. *Молгач* (ИС 13), *Молгачев*, *Мулгачев* (МО), (похідні) *Молгачкино* — ойконім у колишній Симбірській губ. (RGN V, 650), *Мильгачева* — назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Список Олонец. 313).

***Мѣлготъ**: рос. *Малгам* (ЖПТ) < **Малгом*, *Малгамов*, *Молгамов* (РУС 257, 277).

***Мѣлганъ** / ***Смѣлганъ**: укр. *Мовган* (Богдан 351), ст.-рос. *Сенка Мелганов*, 1563 р. (ПКОП 233), *Афонька Иванов сын Мульганов*, 1623 р. (Полякова 151), рос. *Мовганов*, *Молганов* (ЖПТ), *Мальганов* (Новикова 514), *Малганов*, *Майганов* (МО) < **Мальганов*, *Мульганов* (ЖПТ), *Шмовганцов* (Гаврилов 334).

***Мѣлгунъ** / ***Смѣлгунъ**: укр. *Молгун* (Богдан 351), *Мовгун* (КПУ Ник. 6, 137), *Мальгун*, *Мольгун* (Новикова 514, 558), *Майгун* (Рв.), ст.-рос. Борис Прокофьевич *Мельгунов*, 1595 р. (Веселовский 196), Ондрей *Мелгунов*, 1613 р. (ДПП 293), рос. *Мелгунова ж.*, *Мольгунов* (МО), *Смогунов* (Новикова 774) — форма з абсорбованим плавним, *Мильгуново* — відантропонімний ойконім у Костромській обл.

Суфіксальною варіантністю пов'язані ***Мѣлгара**, ***Мѣлгура**, ***Мѣлгуръ** / ***Смѣлгуръ** > ст.-укр. Еско *Мангур*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 292), укр. *Мамгур*, *Майгур* (РУС 253), *Мангура* (КПУ Полт. 2, 497), *Мамгур* (РУС 257), рос. *Молгарин* (ЖПТ), *Майгуров* (МО), *Монгаров* (КПУ Дон. 13, 302), *Шмайгуров* (КП Твер.). Пор. ще *Майгурова* — назва хутора на Кубані (Фелицин № 1904) ~ рос. діал. *мангáр* 'розбійник, грабіжник' (СРГС 2, 257) < **малгар*.

***Мѣлгатъ**: рос. *Майгатов* (ЖПТ) < **Мальгатов* < **Малгатов*.

***Мѣлгота**, ***Мѣлготъ**: укр. *Малгота* (КПУ Дн. 2, 602), ст.-рос. *Малгот*, 1626 р. (АХУ III, 9), Перша *Малготов*, 1665 р. (АЮБ III, 199), рос. *Малгота*, *Мальгота* (МО).

***Мѣлготъ**: укр. *Майгут* (Богдан 181) < **Мальгут*.

***Мѣлгащъ**: рос. *Мульгашов*, 1794 р. (Дмитренко 306), слов'ян. *Молгашъ* (Магницький 58).

***Мѣлгуша**, ***Мѣлгушь**: рос. *Молгушин* (Рамієс 2, 305) ~ рос. діал. *монгушки мн.* 'різновид річкової риби' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 139).

***Мѣлгавъѣ**: рос. *Мальгавка* (ЖПТ).

***Мѣлгоза**: ст.-рос. Іван *Мелгозин*, 1613 р. (ДПП 202).

На основі рос. *Кумылганов* (ЖПТ) можна відновлювати раритетне префіксальне псл. ***Комѣлганъ** ~ рос. діал. *кумельга* ‘грудочка’ (ИОС 1, 234), блр. діал. *комыльга* ‘чага’ (ДСБр. 103). Стосовно словотвірної моделі (**Ко-*) пор. гідроніми *Кумылга* л. Хопр л. Дону у Волгоградській обл., який відносять до тюркізмів (Крюкова, Супрун 187), *Кумалга*, XVII ст. — в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 241) < **Комѣлга*.

Враховуючи випадки незакономірної лабіалізації (денталізації) плавного в коренях на зразок тѣлт, до списку споріднених слід долучити антропонім **Мамолга* < ***Мамѣлга**, збережений у назвах поселень *Мамонгино Новое*, *Мамонгино Старое* — в колишній Пензенській губ. (RGN V, 390) < **Ма-молгино*.

***Огзмѣлгъ**: рос. *Размолгозов* (ЖПТ) — форма з другим повноголоссям.

На основі українського прізвища *Томолга* (Горпинич 315), співвідносного щодо структури з укр. *Тоболток* (КПУ Од. 7, 225) < *То-болток*, ст.-рос. Донай *Тоболдин*, 1585 р. (ДМИМ 1, 162) < *Тоболдин*, Іван *Тотолмин*, 1649 р. (ПССГ 135) < *То-толмин*, рос. *Тотолгина ж.* (АБИ 1, 195) < *То-толгина* і под., можна реконструювати первісне ***Томѣлга**.

Пор. також гідроніми *Ёмалга*, *Кáмылга* в Архангельській обл. (АОС 13, 111) — потенційні рефлексії інопрефіксальних **Амѣлга*, **Камѣлга*.

Деривати з коренем **Мѣлх-* / **Мѣлѣ-*

***Мѣлха**, ***Мѣлхъ**: укр. *Мевх* (Редько 1, 673), ст.-рос. (похідне) *Молишина*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 677), рос. *Мевхов* (КПУ Киров. 1, 542), *Майхов*, *Малхин*, *Малхов*, *Мелхов* (МО), *Молхов* (КПЖ 1, 73), *Махलोво* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN V, 471) < **Малхово*, *Мельхово* — в колишній Орловській губ. (Списки Орл. 221), слвн. *Mulh* (ZSSP 394), пол. *Małcha*, *Małcho*, *Milch*, *Mojcha* (SN VI, 134, 162, 364, 422).

Суфіксальні деривати:

***Мѣлхаѣ**: укр. *Махлай* (КПУ Звитязці Київ. 1, 505) < **Малхай*, рос. *Махлаев* (МО).

***Мѣлхакъ** / ***Мѣлхасъ**: рос. *Махлаков*, *Махлачев* (МО) — форми з метатезою -лх- > -хл- ~ блр. діал. *малъхѣч* ‘лівша’ (РСВ 2, 17).

***Мълхапъ**: рос. *Малханов, Мальханов* (МО).

***Мълхагъ**: слвн. *Mulhar* (ZSSP 394).

**мълханѡ(ѣ)*: укр. діал. *милъхавий* 'полохливий' (Пиртей 2001: 149). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Мълъ** / ***Smълъ**: укр. *Мали* (КС Од. 3, 885), *Малъш* (Новикова 515), *Мевш* (м. Миколаїв), *Мевша* (Богдан 184), *Мейш* (Вол.), *Мовша* (Новикова 554), рос. *Малъш* (ЖПТ), *Майшев* (МО), *Мовшев* (Новикова 554), *Мулиев* (МО), *Смовшев* (КПУ Од. 8, 266), (похідне) *Милъшино* — ойконім у колишній Тульській губ. (ГСТ 201) < **Мылъшино* < **Мълъшино*, блр. *Мовша* (м. Гомель), пол. *Małsz, Milsza, Smelsz* (SN VI, 158, 166, 370; VIII, 520), чеськ. *Melš, Melša* (ЧП).

Щодо мотивації пор., наприклад, блр. діал. *моўша* 'лівша' (Кананенка, Малажай 157).

***Їемълъ**: укр. *Чмовш* (PI Зак. 2, 757) < **Чемовш*.

***Комълъ**: укр. *Кумейша* (Пура СПР V, 85) < **Комълша* (-у- < -о- під впливом губного; -й- < -л' - < -л-), блр. *Камейша* (м. Дзержинськ).

***Мълъакъ**: укр. *Мойшак* (Зосимов 2, 69), рос. *Мольшаков* (МО), пол. *Majszak, Malszak* (SN VI, 134, 158).

***Мълъікъ**: укр. *Мойшик* (Зосимов 2, 69), пол. *Majszyk* (SN VI, 134).

***Мълъукъ**: укр. *Мившук, Мівшук, Мимшук, Мовшук* (Вол.), рос. *Майшук* (МО), пол. *Majszuk* (SN VI, 134).

***Мълъька, *Мълъькъ**: рос. *Малишков* (АКПП 107), пол. *Malszek, Malszka* (SN VI, 158).

***Мълъіпъ**: рос. *Милъшин* (СП 236), *Мовшин* (МО), *Молхин* (Рамієс 2, 422).

Деривати з коренем **Мълк-* / **Мълъ-*

***Мълка, *Мълко, *Мълкъ** / ***Smълкъ**: ст.-укр. *Молко* Свитовичъ, 1545 р. (Тупиков 254), Пашко *Молков*, 1629–1639 рр. (РАС), укр. *Мелек* (Редько 1, 675), ст.-рос. Володя *Молковъ*, 1495 р. (Тупиков 648), (вторинне) Тарас *Милковский*, 1604 р. (Веселовский 198), Мина Григорьевъ с. *Молковъ*, 1678 р. (Углич 72), рос. *Мавков, Молков* (ЖПТ), *Мольков* (МО), хорв. *Мук, Мука, Smuk* (Leksik 448), слвн. *Milkov, Molk, Molka* (ZSSP 381, 387), *Моѣка, Моѣко* (SN VI, 432), слов'ян. *Молка, Смълка*, запозичені чувашами (Магницький 58, 78).

Стосовно апелятивних відповідників пор. лексику, зібрану під гаслом **мълкъ* (ЕССЯ 21, 108).

Афіксальні деривати:

***Мълкошь**: ст.-рос. Иван *Мавкошев*, 1565 р. (АФЗХ 1956: № 312).

***Мѣкуѣа**, ***Мѣкуѣъ**: укр. *Мавкуш* (КПУ Льв. 2, 104), *Малкуш* (ЖПТ), рос. *Малкушин* (Рамієс 2, 174), *Молкуш* (МО) ~ укр. діал. *мѡвкуш* 'білка (*Sciurus*)' (Сабадош 175).

***Мѣкаѣъ**: рос. *Малкаев* (МО), *Молкаев* — сучасне прізвище.

***Мѣкаѣъ**: рос. *Мовкач* (МО), *Молкачев* (ИСП 355).

***Мѣкадло**: укр. *Мевкало* (Зосимов 2, 40), рос. *Мовкалов* (Горпинич 147), *Мойкало* (ЖПТ), блр. *Мовкало* (ТС Мозырь 142).

***Мѣканъ** / ***Смѣканъ**: ст.-укр. Івашко *Смолкан*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 373), укр. *Майкан* (СП 221), ст.-рос. Назар *Молканов*, 1613—1615 рр. (ДПП 260), рос. *Молканов* (МО).

***Мѣкунъ**: укр. Васил *Мовкунъ*, 1732 р. (РЧП 90), рос. *Малкунов* (МО), *Милькунов* (РУС 272), *Молкунов* (Рамієс 2, 175) ~ блр. діал. *маўкун* 'мовчун' (Сцяшковіч 284) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 107: **мѣкунъ*).

***Смѣкота**: рос. *Смолкотин* (МО). Стосовно мотивації див. (ЭССЯ 21, 107, стаття **мѣкота*).

***Мѣкота**, ***Мѣкотъ**: укр. *Майкут*, *Майкута*, *Малькута* (Льв.).

***Мѣку**, -ѣе: слвц. *Mlkva* (TZ Trnava 135).

***Мѣса**, ***Мѣсь** / ***Смѣсь**: укр. *Мальч*, *Мовча* (РУС 257, 276), рос. *Молчев*, *Молчин* (МО), хорв. *Миѣ* (Leksik 447), пол. *Milcz*, *Molcz* (SN VI, 364, 428), *Smolcz* (SN VIII, 531), слвц. *Mlčo* (TZ Trnava 135) ~ укр. діал. *милч* 'гніт, шнур; частина рога в рогатій худоби' (Бевка 87). Див. ще (ЭССЯ 21, 105: **мѣсь*).

***Немѣса**, ***Немѣсь**: укр. *Немовча* (КПУ Харк. 7, 438), рос. *Немолчева ж.* (МО).

***Мѣсахъ**: рос. *Молчахова ж.* (м. Москва), пол. *Milczach* (SN VI, 364).

***Мѣсѣхъ**: пол. *Milczuch* (SN VI, 365), чеськ. *Mlčůch* (ЧП), слвц. *Mlčich* (TZ Bratislava 243) ~ укр. діал. *мовчу́ха* 'жінка, яка звичайно мовчить, мало говорить' (Лєснова 157).

***Мѣсѣѣъ**, ***Мѣсѣѣъ**: рос. *Молчаев*, *Мильчуй* (МО).

***Мѣсѣакъ**: укр. *Мольчак*, *Мульчак* (Вол.), ст.-рос. Оксенка *Мончаковъ*, 1646 р. (УП 35) — форма з асимілюваним плавним, рос. *Молчаков* (КП Тул.), *Мильчаков* (МО), хорв. *Миѣак* (Leksik 447), пол. *Małczak*, *Milczak*, (SN VI, 162, 364), чеськ. *Milčák*, *Mlčák* (ЧП), слвц. *Mlčaková ж.* (TZ Bratislava 243), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок д.-руськ. *молчакъ* 'мовчун', укр. діал. *мовча́к* 'мовчазна людина' (ЕСУМ 3, 493) і т. п. Див. (ЭССЯ 21, 99—100: **мѣсѣакъ*).

***Мѣѣікъ**, ***Мѣѣісь** / ***Смѣѣікъ**, ***Смѣѣісь**: ст.-укр. Яцько *Смолчичь*, 1469 р. (Тупиков 753), укр. *Мобчич* (Горпинич, Бабій 81) < **Мовчич*, рос. *Мовчиков*, *Мыльчиков*, *Смольчиков* (МО), блр. *Мовчиков* (ЖПТ), хорв. *Миѣіѣ* (Leksik 447), пол. *Małczuk*, *Milczuk*, *Molczyk*, *Mołczyk* (SN VI, 162, 365, 428, 431), *Smolczyk*, *Smołczyk*, *Smulczyk* (SN VIII, 529, 531, 535), чеськ. *Molčik* (ЧП).

***Мѣѣікуь**: укр. *Мовчук* (ЖПТ), пол. *Małczuk*, *Milczuk* (SN VI, 162, 365).

***Мѣѣіко**, ***Мѣѣікъь**: укр. *Мовчко* (Льв.), рос. *Молчков* (МО), (похідне) *Молчков колодец* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 255), болг. *Млъчков* (Илчев 341), *Małczek*, *Milczek*, *Milczko* (SN VI, 162, 365), чеськ. *Mlček* (ЧП) ~ укр. *мовчók* ‘мовчання’, діал. ‘мовчазна людина; ханжа; лицемір; буркотун’ (ЕСУМ 3, 493), рос. діал. *молчók* ‘мовчун’ (СРДГ 2, 141), болг. діал. *млѣчко* ‘мовчун’ (БЕР 4, 392) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 105: **мѣѣікъь*).

***Мѣѣіаль**: ст.-рос. Оедка Микифоровъ *Молчаль*, 1678 р. (ВКП 125). Щодо мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **мѣѣіаль* (ЭССЯ 21, 100).

**мѣѣіала*: блр. діал. *маўчу́ла* ‘мовчун’ (ЭСБМ 6, 266). Антропонімні рефлексів не засвідчено.

***Мѣѣіань**: ст.-укр. Lukian *Mołczan*, 1556 р. (Атаманенко, Дубляниця 19), Климъ *Молчань*, 1578 р. (Памятники III/2, 33), Дмитро *Мовчань*, 1674 р. (АКП III, 45), укр. *Мовчан*, *Молчан* (Новикова 554, 558), ст.-рос. Ивашко *Молчань*, 1495 р. (Тупиков 254), Стефанъ *Молчань* Семеновъ сынъ, 1564—1565 р. (Гейман 287), Степан *Молчанов*, 1613—1615 рр. (ДПП 386), Isosim *Mołczan*, 1654 р. (СГЧА 79), (похідне) *Молчаново*, 1589—1590 рр. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Федышин 40), рос. *Мавчанов*, *Малчанов*, *Мильчанов*, *Молчанов* (МО), (похідні) *Молчаново*, XVIII ст. — назва пустища в Подольському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 362), *Молчановский* — ойконім у колишній Томській губ. (Список Томск. 18), *Молчаново* (2) — ойконіми в Нижегородській і Брянській обл., ст.-блр. Оома *Молчань*, 1694 р. (Тупиков 255), блр. *Малчан*, *Маўчан* (Бірыла 279), (похідні) *Маўчанкі*, *Маўчаны* — ойконіми в Гомельській і Мінській обл. (Рап. Мін. 174; Рап. Гом. 110), болг. *Мълчанов* (Илчев 349), хорв. *Миѣан* (Leksik 447), пол. *Małczan*, *Milczanek*, *Molczan*, *Mołczan* (SN VI, 162, 364, 428, 431), чеськ. *Molčan* (ЧП), слов'ян. (похідні) *Мелчани*, *Молчани* — ойконіми на терені Албанії (Селищев 287, 288).

Наведені антропоніми мотивовані відповідними апелятивами. Пор. укр. діал. *мовчан* 'мовчазна людина' (ЕСУМ 3, 493) та ін. (ЭССЯ 21, 101 — **мыѣчанъ*).

***Мыѣчнъ**: ст.-укр. Ванка *Молчин*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 306), рос. *Молчинов* (МО).

***Мыѣчнъ**: укр. *Малчун* (РУС 257), *Мовчун*, *Молчун* (Новикова 554, 558), рос. *Молчун*, *Молчунова ж.* (МО), *Молчун* — прізвисько («молчаливый, застенчивый»; Superanskaja 1999: 45), блр. *Маўчун* (Бірыла 279), пол. *Milczun*, *Mołczun* (SN VI, 365). Щодо апелятивних відповідників див. (ЭССЯ 21, 105: **мыѣчнъ*).

***Мыѣчагъ**: пол. *Milczarz* (SN VI, 365) ~ блр. діал. *маўчарык* 'мовчун' (Юрчанка НМ 246).

Деривати з коренем **Мълm-*

***Мълma**, ***Мълтъ**: укр. *Малма*, 1720 р. (Ділова НРМ 125), *Мельма* (Панцьо 111), *Мейм* (Вол.), ст.-рос. Иванъ *Мовма*, 1648 р. (ПЮН ОК 260), рос. *Мальм* (ЖПТ), *Мальмов* (Рамієс 2, 463), *Мальмин*, *Мульма* (МО), пол. *Malm*, *Malma* (SN VI, 156) ~ блр. діал. *мульмо* 'мозоль' (ЭСБМ 7, 90).

Суфіксальні деривати:

***Мълmyга**: укр. *Мовмига* (КПУ Луг. 10, 179), *Мавмыга* (КПУ Херс. 8, 444), *Малмига* (м. Луцьк), *Мумига* (НКП Кіров. 248) < **Мулмига*, рос. *Малмыгин* (ЖПТ), *Мамлыгина ж.* (МО) < **Малмыгина*, *Мовмыга*, *Молмыга* (м. Москва), блр. *Малмыга* (Бірыла 271), (похідне) *Малмыгі* — ойконім у Мінській обл. (Реп. Мін. 167), пол. *Małmyga* (Rymut II, 60).

Наведені антропоніми виникли в результаті пропріалізації відповідних апелятивів. Пор., наприклад, рос. діал. *малмы́ги мн.* 'товсті щоки' (Краснояр. 190), блр. діал. *малмы́га* 'скуласте обличчя, скули' (Бірыла 271), *малмы́ги мн.* 'великі ноги' (Усціновіч 1979: 44), *маўмы́га* 'насуплена, мовчазна людина' (Зайка 133), віднесені до балтизмів (ЭСБМ 6, 265).

***Мълmajъ**: укр. *Мамлай* (РУС 257) — форма з метатезою -*лм-* > -*мл-*, *Маламай* (Вол.) — форма з другим повноголоссям, рос. *Мулмаев* (м. Москва).

***Мълmyшь**, ***Мълmyжь**: укр. *Мамлуш* (КПУ Київ. 8, 381) < **Малмуш*, рос. *Малмыш* (м. Москва), *Маймышев* (МО) ~ рос. діал. *майму́х* 'пічкур', *майму́хи мн.* 'дрібна риба', *мэймуха* 'мальок' (Мызников Беломорье 208, 209, 227).

***Мѣмакъ** / ***Мѣмаѣь**: рос. *Малмаков* (ЖПТ), *Мамлаков* (МО), *Молмачев* (м. Москва) ~ рос. діал. *маймакі* мн. зимове хутряне взуття' (СРГС 2, 249), блр. діал. *мумак* 'наріст на дубових пеньках' (ЭСБМ 7, 91 – «очевидно, балтизм») < **муумак*.

***Мѣмѣикъ**: укр. *Момлик*, рос. *Мамликов*, *Момликов*, *Мумликов*, *Мымликов* (МО) – форми з метатезою -лм- > -мл-.

***Мѣмѣукъ**: ст.-укр. Миско *Мовмученко*, 1649 р. (Реєстр 224), укр. *Мелмук* (ЗЧ 202).

***Мѣмѣука**: рос. *Малмыкин* (ИС 42).

***Мѣмѣула**: укр. *Маймула*, 1756 р. (АК 5, 55), *Маймула* – сучасне прізвище (Новикова 508), рос. *Маймула*, *Маймулин* (МО).

***Мѣмѣпанъ**: укр. *Мельман* (Новикова 537), *Мильман* (КПУ Ник. 14, 26), рос. *Мальман* (ЖПТ), *Малманов* (м. Москва), *Маламанов* (Новикова 511) – форма з другим повноголоссям.

***Мѣмѣмѣра** / ***Мѣмѣмѣра**, ***Мѣмѣмѣругъ** / ***Мѣмѣмѣругъ**: укр. *Маймур* (КПУ Дн. 4, 162) < **Малмур* (солодкозвучність), *Маймура* (Вол.), ст.-рос. Василий Никитич Фомин *Малмѣра* (*Молмѣра*), XVI ст. (Веселовский 192, 202), Кузенка *Момырь*, 1617 р. (ПК Суздаль 257) < **Молмырь* ~ блр. діал. *маўмыра* 'мовчазна людина' (МАСМ 1, 57), віднесене до давніх балтійських запозичень (ЭСБМ 6, 265), *моўмура* 'понура особа' (ТС 3, 94).

***Мѣмѣмѣатъ**: рос. *Малматов* (ЖПТ).

***Мѣмѣмѣотъ**: ст.-укр. Семе́н *Мовѣмотенко*, 1649 р. (Реєстр 162).

Зауважимо, що фонетична реалізація кореневого -ѣл- у цьому фрагменті така ж, як і в інших кореневих структурах зразка тѣлѣ.

Деривати з коренем **Мѣлс-*

***Мѣлса**, ***Мѣлсѣь**, ***Мѣлсѣь**: укр. Юско *Момса*, 1756 р. (АК 5, 77), *Мамса* (КС Сум. 1, 338), *Майса* (Зосимов 2, 13), *Мойса* (РУС 277), *Мелесѣь* (Вол.), ст.-рос. Тимофей Федоров сын *Мелсина*, 1651 р. (Сб. Щукина IV, 22), рос. *Майсов* (МО), *Мойсов* (РУС 277), *Мамса* (ЖПТ), *Мамсов* (МО), пол. *Małs*, *Mays*, *Molsa*, *Mołs*, *Moys*, *Moysa* (SN VI, 166, 263, 430, 433, 465), чеськ. *Mls* (ЧП).

Суфіксальні похідні:

***Мѣлсаѣь**: укр. *Маласай* (Горпинич, Корнієнко 142), блр. *Маласай*, *Молосай* (ЖПТ) – форми з другим повноголоссям.

***Мѣлсакъ**, ***Мѣлс'акъ**: укр. *Майсак* (Новикова 508), *Мойсак* (РУС 277), рос. *Молсакѣь* (м. Москва), пол. *Małsiak*, *Maysiak*, *Milsiak*, *Moysak* (SN VI, 166, 263, 370, 465).

***Mьlsikъ**: укр. *Момсикъ*, 1762 р. (ПВЗ 33), *Мейсик* (Вол.), *Мелесик* (Вол.) < **Мелсик*, *Момсик* (КПУ Черк. 3, 647), рос. *Мамсиков* (МО), *Мемсиков* (Рамієс 2, 492), *Момсиков* (МО), *Мовсиков* (м. Москва), пол. *Mołsik* (SN VI, 433) ~ укр. діал. *момсик* 'пустун, якому в усьому догоджають' (СБІ 436).

***Mьlsimъ**: рос. *Молсимова ж.* (МО), пол. *Mojsym* (SN VI, 424) < **Molsym* / **Mołsym* ~ **mьlsiti* (ЭССЯ 20, 225).

***Mьlsomъ**: блр. *Мовсунов* (м. Мінськ).

***Mьlsinъ**: ст.-рос. Домашней Данилов сын *Мелсин*, 1613 р. (Гневашев 194), Осип *Мулсин*, 1626 р. (Воскобойникова 247), Обращка Епифанов сын *Мельсин*, 1646 р. (ППКВ 1, 61), рос. *Малсин* (КМ 55), *Мовсинов* (м. Москва).

***Mьlsunъ**: укр. *Майсун* (Зосимов 2, 13), рос. *Мовсунов* (МО).

***Mьlsarъ**: рос. *Мовсаров* (ЖПТ), *Мильсаров* (КП Саратов.).

***Mьlsasъ**: ст.-рос. (похідне) *Малсасово*, 1660 р. — ойконім у колишній Владимирській губ. (Тихонравов 61).

***Mьlsitъ**: рос. *Мельситов*, *Мильситов* (МО).

Деривати з коренем **Mьlt-*

Структурно корінь **Mьlt-* співвідносний з **Bьlt-*, **Kьlt-*, **Pьlt-*, **Sьlt-* і под.

Про потенційність первісних, афіксально не ускладнених, посл. ***Mьlta**, ***Mьlto**, ***Mьltъ** / ***Sьmьlta**, ***Sьmьltъ**, ***Sьmьltъ(ь)** свідчать: укр. *Мальт* (КПУ Дн. 12/1, 614), *Малто* (КПУ Дн. 2, 602), *Мальто* (Пура СПР V, 105), *Мейта* (СП 233) < **Мельта*, *Мелет* (Новикова 536) — форма з другим повноголоссям, *Мильто* (Пура СПР V, 105), *Мильто* (Горпинич 35), *Мольт* (КПУ Дон. 4, 420), *Монто* (КПУ Жит. 9, 605), *Смовтенко* (КПУ Зап. 1/2, 164), ст.-рос. *Мунтъ* Татищев, 1488 р. (Тупиков 260) — форма з денталізованим плавним, рос. *Мальтин*, *Мальтов* (МО), *Смовт* (ЖПТ), (похідні) *Малтино*, XVIII ст. — назва пустища в Серпуховському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 358), *Мильтино* (*Мильтинская*) — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 485), блр. *Милто* (м. Постава), *Мильто* (СБГТ 282), пол. *Majta*, *Majto*, *Malta*, *Małta*, *Mejta*, *Milt*, *Milto*, *Miłta*, *Miłto*, *Mojta*, *Molt*, *Mujta* (SN VI, 134, 158, 165, 282, 370, 373, 424, 431, 485), *Smełty*, *Szmulta* (SN VIII, 520; IX, 310), чеськ. *Milt*, *Molt* (ЧП), а також слов'ян. *Мильта*, запозичене чувашами (Магницький 57), (похідне) *Смельтино* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 54).

***Амыльть**: укр. *Ямонт* (СЖВ 207), ст.-блр. Миколай *Ямонътовичъ*, Мартинъ *Ямунътовичъ*, 1528 р. (ЛМ 1915: 70, 107). Пор. ще *Ямонт* — намісник Вітовта у Смоленську (ПСРЛ XI, 162) — форми з асиміляцією (денталізацією) плавного у позиції перед дентальним.

Суфіксальні деривати:

***Мытыга**: укр. *Мультига* (КПУ Полт. 8, 43), рос. *Монтыгин* (КП Сарат.₂) ~ рос. діал. *молты́га* 'гульвіса', 'пустомеля' (ТСГТО 4, 61).

***Мылтаѡ**: пол. *Majtasz* (SN VI, 134), чеськ. *Moltaš* (ЧП).

***Мытохъ** / ***Мытоѡ**: пол. *Małtosz*, *Mołtoch* (SN VI, 166, 433).

***Мытуха**, ***Мытухъ** / ***Мытуѡ**: рос. *Мелтухин* (МО), пол. *Mejtusz*, *Miłtuch* (SN VI, 282, 373).

***Мытихъ**, ***Мытухъ**: укр. *Малтих* (Новикова 524), *Мултих* (Льв.), *Мултых* (КПУ Дон. 10, 200).

***Мытаѡ**, ***Мытѡѡ**: рос. *Мовтаев* (м. Москва), *Минтеев* (РУС 272) < **Милтеев*.

***Мытадо**: укр. *Майтала* (РУС 254), рос. *Майтало* (МО).

***Мытакъ** / ***Мытаѡ**: укр. *Майтак* (КПУ Черк. 5, 853), рос. *Майтак* (МО), *Майтаков* (КМ 54), *Малтаков* (КПУ Ник. 8, 183), пол. *Majtasz*, *Majtak*, *Maltak*, *Małtasz*, *Miltak* (SN VI, 134, 158, 166, 370), чеськ. *Milták* (ЧП).

***Мытикъ**: укр. *Мультик* (Панчук 138), рос. *Мальтиков* (КПУ Дон. 1, 530), *Мелтиков* (МО).

***Мытька**, ***Мытько**, ***Мытькъ**: ст.-рос. Василий *Мунтковъ*, 1504 р. (Тупиков 654), рос. *Мелтков* (МО), пол. *Majtek*, *Majtka*, *Mejtka*, *Miltko*, *Moltko*, *Моутка* (SN VI, 134, 282, 370, 431, 465), слвц. *Mojtek* (TZ Bratislava 243).

***Мытукъ**: рос. *Молтуков* (м. Москва), пол. *Maltuk* (SN VI, 158).

***Мытыка**, ***Мытыкъ**: рос. *Малтыков* (МО), пол. *Majtyk*, *Majtyka*, *Miltyk*, *Mojtyka* (SN VI, 134, 370, 424) ~ рос. діал. (похідне) *молты́читъся* 'повільно діяти, вовтузитися' (ОСВГ 5, 72).

***Мытула**, ***Мытуѡ**: укр. *Мантула* (КПУ Дон. 12, 117), рос. *Мантулов* (м. Москва).

***Мытана**, ***Мытанъ**: укр. *Майтана* (РУС 254), *Мульта́н* (Новикова 566), (вторинне) *Молтановський* (КПУ Дн. 3/2, 374), рос. *Мульта́н* (ВО 1, 382), (похідне) *Мултанов* — ойконім в Астраханській обл., блр. (похідне) *Мултанова* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 182), пол. *Małtan*, *Multan* (SN VI, 158, 488), чеськ. *Multán* (ЧП).

***Мытинъ**: рос. *Мейтин* (Новикова 267), *Мильтин* (КП Твер.), *Молтин* (Рамієс 2, 240).

***Мѣлѣнъ**: пол. *Mejten* (SN VI, 282).

***Мѣлѣнь**: ст.-рос. Федька *Малтников*, 1683 р. (Полякова 142).

***Мѣлѣтъ**: укр. *Мантур* (Новикова 519) < **Малтур*, ст.-рос. *Мантуръ* Орефинъ, 1500 р. (Тупиков 244), Сенко Тимофѣєвъ *Мантур*, 1621 р. (ПКА 132), рос. *Мантуров* (МО).

***Мѣлѣтъ**, ***Мѣлѣтъ**: рос. *Молтасов* (м. Москва), *Майтусов* (СП 221), *Малтусов*, *Мултасов* (МО), пол. *Majtas*, *Majtus*, *Małtas*, *Miltus* (SN VI, 134, 166, 370).

Деривати з коренем **Мѣлв-*

***Мѣлѣ**, ***Мѣлѣво**, ***Мѣлѣнь**, ***Мѣлѣнь**: ст.-укр. Васил *Мова*, 1691 р. (ПКСП 270), укр. *Мова*, 1732 р. (РЧП 244), *Мавло* (м. Очаків Мик.) < **Малво*, *Мольва* (НКП Од. 1, 306), (похідне) *Мовина долина* — мікротопонім у Чернігівській обл. (ОАІУМ), ст.-рос. Гридя *Молѣ* Петрашалоѡъ, 1491 р. (Тупиков 254), рос. *Мовлев* (ЖПТ), *Молѣ* (ОА 4, 2460), *Молвин*, *Мольвов* (МО), (похідні) *Молвина*, *Молвина Слобода*, *Молвино*, *Мольвино* — назви поселень у різних регіонах (RGN V, 650, 659), блр. *Мова* (м. Могильов), слвн. *Molvo* (ZSSP 388), пол. *Mełwa*, *Mołwa* (SN VI, 288, 433), чеськ. *Molva* (ЧП), слов'ян. (похідне) *Мильвы* — назва поселення в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 564).

Щодо апелятивних відповідників див. (ЭССЯ 20, 225—226, 228; БЕР 4, 386—387). Первісне значення кореня **мѣлв-* 'шуміти' реалізоване й у гідронімії. Пор., наприклад, рр. *Молѣ* 1. пр. Сосьви — в колишній Пермській губ., 2. пр. Проні, басейн Оки — в колишній Рязанській губ. (Vasmer III, 299), *Мылѣ* л. Печори — в колишній Архангельській губ. (Брусилов 4) та ін.

Префіксальні деривати:

***наѣлѣ**, ***наѣлѣ**: ст.-укр. *намоѣ* 'наговір, наклеп, обмова', 1434 р. (ССУМ II, 19), *намова* 'змова, умова', 1578 р. (УП I, 282), рос. діал. *намоѣ* 'наклеп' (СРНГ 20, 38), ст.-блр. *намова* 'т. с.' (ГСБМ 19, 146), блр. діал. *намоў* 'намова, ворожіння' (Бялькевіч 277), в.-луж. *патоѣ* 'заклик; звернення' (Трофимович 138) та ін. Антропонімні рефлексі невідомі.

***Немѣлѣ**(ъ), ***Немѣлѣ**: укр. *Немов* (Пура СПР V, 114) — форма з абсорбованим плавним, ст.-рос. Отдаш *Немолвин*, 1564—1565 рр. (АСС 260), рос. *Немолвин* — сучасне прізвище, (похідне) *Немолвы* — мікротопонім у колишній Псковській губ. (Василев 1, 201), чеськ. *Nemluva* (Beneš 260).

Щодо мотивації пор. укр. діал. *немо́ва* ‘німа, німий’ (Пиртей 2001: 176), ‘неговірка людина’ (ЕСУМ 3, 492) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 164: **netъlvъ*(jъ)).

***Nedomъlva**: ст.-укр. Пронка *Недомолва*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 63), укр. *Недомовний* (ЖПТ), ст.-рос. *Недомолва*, 1495 р. (Тупиков 269), Сенка *Недомолвинъ*, 1680 р. (Томск 58), рос. *Недомолвин* (Грушко, Медведев 547), (похідне) *Недомолвино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN VI, 118), слвц. *Nedomová* (TZ Trnava 138) ~ укр. *недомо́ва* ‘хто не вміє говорити’ (Грінченко 2, 545), діал. ‘людина, яка невиразно, тихо говорить’ (Чабаненко Словник 4, 362), ‘недо-рікуватий, заїка’ (ЕСУМ 3, 492).

***Neumъlvъ**(jъ): укр. *Невмовенко* (Черніг.).

**obtlъlva*: ст.-укр. *обмова* *‘непорозуміння, сварка’: *вчини(в)ши ѡ(б)мову з сестре(н)цеѣмъ свои(м)*, 1569 р. (ВГ 45), ‘заперечення, відповідь’ (Тимченко 2, 13), укр. діал. *обмо́ва* ‘домовленість; наклеп’ (Піпаш, Галас 121) та ін. Див. (ЭССЯ 28, 92–93). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Orgъmlva**: ст.-укр. Іванъ *Розмова*, 1649 р. (Реєстр 194), укр. *Розмова*, 1762 р. (ПВЗ 42), рос. *Размолвин* — сучасне прізвище, *Раз-молова* (МО) ~ ст.-укр. *розмо́ва* ‘розмова, бесіда’, 1607 р. (ЛУЧ 4), ст.-блр. *розмова*, *розмолва* ‘розмова’ (ГСБМ 30, 253) та ін. Див. (ЭССЯ 34, 55).

**otъmlva*: ст.-укр. *отмова* ‘відмовка’ (Тимченко 2, 65), укр. діал. *одмо́ва* ‘відмова’ (Дуда 73), ст.-блр. *отмова*, *отмолва* ‘т. с.’ (ГСБМ 23, 155, 159) та ін. Див. (ЭССЯ 37, 203).

**rotъmlva*, **rotъlvъ*: ст.-укр. *помова* ‘наклеп’, 1508 р. (Тимченко 2, 164), ‘слухи’, 1613 р. (Сел. рух 153), укр. діал. *помо́ва* ‘плітки’ (ЕСУМ 3, 492), ст.-рос. *помолва* ‘нарікання’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 17, 26), рос. діал. *помо́ва* ‘прислів’я, приказка’ (Усачева 117), ст.-блр. *помова* ‘наклеп’ (ГСБМ 26, 277), блр. діал. *памо́ва* ‘домовленість, договір’, *памоў* ‘умова’ (Бялькевіч 313), ст.-слвц. *rotmluva* ‘наговір’, 1763 р. (HSSJ IV, 75), слвц. діал. *rotmluva* ‘наклеп’ (SSN II, 965).

**primъlva*: укр. *примо́ва* ‘знахарське замовляння’, діал. ‘поговір; поголоска; згадка; натяк; приказка’ (ЕСУМ 3, 492), ‘примовляння, замовляння від хвороби чи переляку’ (Крохмалюк 117), ст.-рос. *примолва* ‘наговір; слова, які мають магічну силу’, 1505 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 19, 224), ст.-пол. *przymowa*, 1428 р. (Sl. społ. VII, 306), ст.-слвц. *přimliva* (Ryšánek 493). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**promъlva*: укр. *промова* ‘публічний виступ з якого-небудь приводу’ (СУМ VII, 234), ст.-блр. *промова* ‘промова’ (ГСБМ 29, 186–187) та ін.

**szъmlva*: ст.-рос. *смова*, *смолва* ‘договір, угода’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 198, 201) та ін. Антропонімічні рефлексії невідомі.

**Umъlva*: укр. *Умова* (Горпинич, Бабій 121) ~ ст.-укр. **оумолва* *‘умова, угода, домовленість’, 1393 р. (Молдован 267), *умова* ‘т. с.’, 1401 р. (ССУМ II, 476), укр. діал. *умова* ‘договір, домовленість, угода’ (Піпаш, Галас 201), ст.-блр. *умова* ‘домовленість’ (ГСБМ 34, 422), блр. діал. *умова* ‘умова’ (Бялькевіч 460), ст.-слівц. *útluva* (Ryšánek 668).

**vutъlva*: ст.-укр. *вымова* ‘відмова’ (СУМ XVI–XVII ст. 5, 213–214), укр. *вимова* ‘вимовляння’, діал. ‘домовленість’ (ЕСУМ 3, 491), ст.-блр. *вымова*, *вымолва* ‘оправдання’ (ГСБМ 5, 278, 283), словц. діал. *vítuva* ‘вимова’ (Štefeková 175).

**Zamъlva*: рос. *Замова* (м. Москва) ~ ст.-укр. *замова* ‘змова’ (СУМ XVI–XVII ст. 10, 98), укр. діал. *замова* ‘замовляння, заклинання’ (ЕСУМ 3, 491), блр. діал. *замова* ‘закляття’ (СБГ 2, 230).

На основі ст.-блр. *Мовколѣ* – ім’я сина полоцького князя Ростислава Рогволодовича і батька Міндовга (варіанти *Молковѣ*, *Молконѣ*, *Мовколоѣ*) можна відновлювати праантропонім-комполіт **Мьлѣкълѣ*. У дослідженні Р.М. Козлової (Казлова III, 198) другий компонент антропоніма зведено до гнізда з коренем **къld-*, перший залишено без етимологічного коментаря.

**krivomъlvъ(jь)*: укр. *кривомовий* ‘недорікуватий’ (Грінченко 2, 304).

**Pustomъlva*: рос. (похідне) *Пустомолвина* – назва поселення на Уралі (Списки Урал. 8, 469).

Суфіксальні деривати:

**Мьlvuga*: укр. *Мовлига* (КПУ Полт. 1, 271) < **Молвига* (метатеза).

**Мьlvакъ*, **Мьlv’акъ*: укр. *Мов’як* (Вол.), рос. *Мовак* (КП Алтай 2, 173), пол. *Mowak*, *Mowiak* (SN VI, 465).

**Мьlvікъ* / **Мьlvіць*: укр. *Мовлик*, *Моловик* (РУС 276, 278), *Мивлич* (НКП Зап. 497) < **Милвич*, *Мелевич* (Льв.) – форма з другим повноголоссям, рос. *Малвич*, *Мович* (МО), (похідне) *Мовикова Гора* – ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN V, 630), словн. *Movič* (ZSSP 388), ст.-пол. *Henricus Molwicz*, 1389 р. (SSNO III, 548), пол. *Mowik* (SN VI, 465).

**Namъlvіць*: пол. *Namowicz* (SN VI, 541).

***Нѣтълѣиць**: ст.-укр. Iwan *Nietowicz*, XVI ст. (Жерела III, 240), укр. (похідне) *Немовичі* — ойконім у Ровенській обл.

***Мѣлъка**, ***Мѣлъкъ**: укр. *Мовка* (Рв.), ст.-рос. *Мовка* Печлюгин, 1595 р. (Веселовский 201), Левонтей *Мовкин*, 1621 р. (ПКА 8) < **Молвкин*, Иван *Мовка*, 1686 р. (Шабаетв 161), пол. *Mowek*, *Mowka* (SN VI, 465) ~ укр. діал. *мѣлка* 'мовний зворот, вираз' (ЕСУМ 3, 491), 'мова, мовлення' (Аркушин 2016: 314), *мѣлка-прѣмовка* 'прислів'я-приказка; приповідь' (Бевка 88), ст.-рос. *мѣлка*, *мовка* 'наклеп, звинувачення' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 9, 241), рос. діал. *мѣлка* 'поговор' (СВГ 4, 86) та ін.

***Вѣтълѣиць**: укр. *Безмолка* (КПУ Ник. 8, 214).

***Мѣломѣлка**: ст.-рос. Матюшка *Маломолка*, 1655 р. (Тупиков 241) < **Маломолка*.

**мѣлъка*: укр. діал. *нѣмѣлка* 'підмова, умовляння' (ЕСУМ 3, 492), рос. діал. *нѣмѣлка* 'поговор' (СРНГ 20, 40).

***Нѣдомѣлка**: ст.-рос. Куземка *Недомолкинъ*, 1678 р. (Тупиков 663), рос. *Недомолкин* (МО) ~ ст.-рос. *недомолка*, 1639 р. (Протопопов 201).

**мѣлъка* (ЭССЯ 28, 194). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Орѣмѣлка**: рос. *Размовка* (МО), блр. *Размолвка* (ИС 31).

**мѣлъка*: укр. діал. *мѣмѣлка* у прислів'ї: *про вѣлка мѣмѣлка, а вѣлк у кошарі* (Павловский 83), рос. діал. *мѣмѣлка* 'говор, манера говоріння', *мѣмѣлка* 'підозра, наклеп' (СРНГ 29, 217, 221), блр. діал. *мѣмѣлка*, *мѣмѣлка* 'приказка' (МДСГ 6, 154, 202), *мѣмѣлка* 'наклеп' (ТС 4, 154) та ін.

**мѣмѣлка*: ст.-блр. *мѣмѣлка* 'підговорювання' (ГСБМ 25, 239).

**мѣмѣлка*: ст.-укр. *мѣмѣлка* 'насмішка' (Тимченко 2, 227), укр. діал. *мѣмѣлка* 'замовляння' (Хобзей 499), 'жінка, яка лікує замовлянням' (Негрич 144), *мѣмѣлка* 'прислів'я, приказка' (Шило 216), *мѣлка-мѣмѣлка* 'прислів'я-приказка; приповідь' (Бевка 88), блр. діал. *мѣмѣлка* 'приказка' (ТС 4, 247) та ін.

**мѣмѣлка*: укр. діал. *мѣмѣлка* 'мова, мовлення' (Аркушин 2016: 450), ст.-рос. *мѣмѣлка*, *мѣмѣлка* 'обмовка, необдумане слово' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 20, 170).

**мѣмѣлка*: укр. (застаріле) *мѣмѣлка* 'договір, умова' (ЕСУМ 3, 492).

**мѣмѣлка*: ст.-укр. *мѣмѣлка*, *мѣмѣлка* 'відмовка, викрут' (СУМ XVI—XVII ст. 5, 215—216), 'наклеп' (Житецкий 16), укр. діал. *мѣ-*

мўвка (*вимівка*) ‘причина відмови, виправдання’ (Мовна 32), *вимівка* ‘відмовка’ (УНК 33, 412), *вїмовка* ‘відмовка’, *вимівка* ‘ви-мова’ (ЕСУМ 3, 491), *вымѡвка* ‘вибачення, оправдання; докір’ (Головацький 449).

**zатѣлѣка*: ст.-укр. *замовка* ‘привід, відмова’ (Тимченко 1, 275), укр. діал. *замѡвка* ‘замова’ (ЕСУМ 3, 491), ‘мова, мовлення’ (Аркушин 2016: 170). Антропонімні рефлексі невідомі.

**уутѣлѣка*: ст.-укр. *вымовка* ‘наклеп’ (Житецкий 16).

**Мѣлѣсь*: ст.-укр. *Мовець* Заблужанин, 1542 р. (AS IV, 324) ~ **тѣлѣсь* (ЭССЯ 20, 228–229).

**Краснѡмѣлѣсь*: укр. *Красномовець* (КПУ Переможці Жит. 6, 294), рос. *Красномовец* (МО) ~ ст.-укр. *красомовца* ‘ритор, вітія’ (Житецкий 38).

**Гибѡтѣлѣсь*: д.-руськ. *любомѣлѣць* ‘базіка, лепетун’ (СДРЯ IV, 143). Рефлексі у сфері антропонімії не виявлено.

**обтѣлѣса*: ст.-укр. *обмовца* ‘наклепник’ (Тимченко 2, 13).

**ротѣлѣса*: ст.-укр. *помовца* ‘наклепник’, 1576 р. (Тимченко 2, 165).

**велѣтѣлѣса*: ст.-укр. *велѣмовца* ‘базіка, пустомеля’ (СУМ XVI–XVII ст. 3, 209), ст.-блр. *велѣмовца* ‘пустодзвін; нахаба’ (ГСБМ 3, 79).

**Затѣлѣсь*: рос. *Замовец* (м. Москва) ~ укр. діал. *замѡвец* ‘замовник’ (Пиртей 2004: 101).

**Мѣлѣса*: укр. *Моловиця* (Горпинич, Корнієнко 154) – форма з другим повноголоссям ~ болг. *мѣлѣца* (БЕР 4, 387).

**Мѣлѣѣ*: рос. *Малеев* (Сиксль 464).

**Мѣлѣуѣ*: рос. *Мувеуев* (КПУ Луг. 6, 220) < **Мулѣуев*.

**Мѣлѣапѣ*: укр. *Малванюк* (СП 223, 240), рос. *Молванов* (ЖПТ).

**Мѣлѣпѣ*, **Мѣлѣпіпѣ*: укр. *Мовлян* (КПУ Киров. 1, 547), ст.-рос. *Петръ Павловъ сынъ Молвянинъ*, 1518 р. (Тупиков 254), *Яков Парфеньев сын Молвянов*, 1545 р. (Кистерев 118), *Ивашка Молвянинов*, 1682 р. (Новосельский 328).

**Мѣлѣпѣ*: рос. *Молвин* (Матисон 9, 152), *Мовин* (ЖПТ), (похідне) *Молвиничи* – ойконім у колишній Орловській губ. (RGN V, 650).

**Мѣлѣупѣ*: укр. *Мовунъ*, 1732 р. (РЧП 396).

**Мѣлѣпѣ(ѣ)*: укр. *Мовний* (Зосимов 2, 67), ст.-пол. *Rusin Mowni*, 1629 р. (Bubak Słownik I, 422), пол. *Mownu* (SN VI, 465) ~ укр. *мѡвний* ‘пов’язаний з мовою’, діал. *мівний* ‘балакучий’ (ЕСУМ 3, 491), *мѡвний* ‘базікало’ (Рудченко 251), ст.-рос. *мѣлѣпѣний* ‘підбурювальний’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 9, 241), блр. діал. *моўны* ‘говіркий’ (Гілевіч 71).

***Везмѣльньпѣ(ѣ)**: ст.-укр. *Иванъ Безмольный*, 1600 р. (Каманин 14), ст.-рос. *Безмольный*, XV ст. (Клепатский 520) ~ ст.-укр. *безмольный* 'мовчазний, безмовний, тихий, спокійний' (СУМ XVI–XVII ст. 2, 46), укр. діал. *безмовний* 'німий' (ЕСУМ 3, 491), *безмовной* 'мовчазний' (Грицак 1, 143) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 33).

Потенційно могли онімізуватися:

**ліхотѣльньпѣ*: ст.-укр. *лихомовні* 'лихомовний' (СУМ XVI–XVII ст. 16, 67), укр. діал. *лихомовний* 'той, який уживає грубі і дошкульні слова й вирази' (Глуховцева 117).

**малотѣльньпѣ*: укр. діал. *маломовний* 'мовчазний' (СПЛГ 48).

**тѣлноготѣльньпѣ*: ст.-укр. *многомольний* 'багатоголосий, гаміркий' (СУМ XVI–XVII ст. 17, 234).

**немѣльньпѣ*: укр. діал. *немовний* 'маломовний' (Дуда 192), 'мовчазний' (СПЛГ 117) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 164).

**обтѣльньпѣ*: укр. діал. *обмовний* 'який здатний до обмови когось; осудливий' (СПЛГ 124).

**велетѣльньпѣ*: ст.-блр. *велемовный* 'багатослівний' (ГСБМ 3, 79).

***Мѣльвистѣ**: ст.-рос. *Васка Молвистый*, 1689 р. (СГКЭ II, 546), монахъ Силвестръ, прозваніємъ *Молвистой*, 1696 р. (Ефименко 62), рос. *Молвистов*, 1793 р. (КР 2, 82) ~ ст.-рос. *молвистый* 'балакун', 1696 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 9, 241).

***Мѣльѣта**: ст.-рос. *Молвятиновъ*, 1628 р. (САШ 39), (похідні) *Молвятицы*, 1480 р. — назва поселення (ПСРЛ XII, 198), *Молвятицкий погост*, XV ст. — топонім у Новгородській землі (НПК I, 652), *Молвятино*, 1576 р. — ойконім у колишньому Ржевському пов. (Антонов 1996: 87).

***Мѣльвита**, ***Мѣльвитѣ**: ст.-рос. Кирилль *Мелвитовъ*, XVI ст. (НПК III, 524) < **Мѣлвитов*, рос. *Молвитов* (м. Волгоград), (похідне) *Молвитино* — ойконім у колишній Костромській губ. (СЕК 1, 24).

Деривати з коренем **Мѣлз-*

***Мѣлза**, ***Мѣлзъ**, ***Мѣлзь** / ***Смѣлзь**: д.-руськ. Василь *Молза*, 1213 р. (Тупиков 310), укр. *Мавза* (КПУ Рв. 2, 421), *Майза* (КПУ Харк. 11, 306), *Мевз* (КПУ Терн. 2, 532), *Манза* (Горпинич 7) — форма з денталізованим плавним, (вторинне) *Мамзенко* (КПУ Киров. 1, 231) — форма з лабіалізованим плавним, ст.-рос. (похідне) *Молзин ржавец*, XVI ст. — мікрогідронім у колишній Рязанській губ. (Анпилогов 1982: 178), рос. *Мовза* (МО), *Молзов* (КП Саратов.), *Молзин* (м. Волгоград), (похідні) *Молзино* — ойконім у колишній Мос-

ковській губ. (Нистрем 254), варіант *Мальзино*, 1820 р. (АГС IV, 207), *Момзино* — назва поселення в Нижегородській обл. (Морохин 135), *Молзино* — мікротопоніму колишньому Череповецькому пов. (Герасимов 58), блр. (похідне) *Переволоки-Смовзы* — ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN VIII, 385), болг. *Мльзев* (Илчев 341), слвн. *Melz* (ZSSP 371), хорв. *Štuz* (Leksik 650), пол. *Majza*, *Malz*, *Małz*, *Maź*, *Mamza*, *Manz*, *Mejza*, *Melz*, *Memza*, *Menz*, *Mejza*, *Minz*, *Mojza*, *Molz*, *Munz* (SN VI, 135, 159, 169, 173, 183, 282, 287, 288, 294, 304, 378, 424, 431, 489), *Smałz*, *Szmalz*, *Sztauz*, *Szmelz* (SN VIII, 517; IX, 305, 306).

Праантропоніми-композиції:

***Golomylzъ**(jъ): укр. *Голомовзий* (Редько 1, 225), *Голомоз* (РУС 102), *Голомозий* (Зап.) — форми з абсорбованим плавним, ст.-рос. Илейко *Голомойза*, 1579 р. (ПКЯ 162), рос. *Голомолзин*, *Голомолзов*, *Голомозов* (МО).

Стосовно мотивації пор. укр. *голомобзий* ‘лисий’, діал. *голомобзий* ‘голомозий’, *голомобзик* ‘лиса людина, голомозько’, блр. діал. *галамобъзы* ‘безвусий, безбородий’ (Шаталава 37), *галамубъзы* ‘лисий’ (РСВ 1, 138), *гулумубъзы* ‘світловолосий’ (Філософ 177), *галамобъза* ‘безрога тварина; плюгава людина’, рос. діал. *голомолза* ‘базіка’, *голомобзий* ‘лисий’ (ЕСУМ 1, 553) та ін. (ЭССЯ 6, 212 — стаття **golomylza*).

Афіксальні деривати:

***Komylzъ**: рос. *Комовзов* (ЖПТ).

**romylza*: блр. діал. *памайза* ‘тюхтій’ (Лепешаў 46), ‘шибеник, пустун’ (ПД 67). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Myłzějъ**: рос. *Манзеев* (МО), пол. *Manzkiej*, *Manzjij*, *Manzkiej* (SN VI, 173, 184).

***Myłzica**: хорв. *Muzica* (Leksik 451).

***Myłzakъ**: рос. *Манзак* (МО), хорв. *Muzak* (Leksik 451), пол. *Menzak* (SN VI, 294).

***Myłzikъ** / ***Myłzičъ**: укр. *Мейзик* (PI Хм. 3, 574), *Мунзик* (КПУ Хм. 10, 196), (похідне) *Мойзики* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл.ММ 2, 98), ст.-рос. Еуфимий *Монзииков*, 1619 р. (АФЗХ 1961: 371), Семень *Молзииковъ*, 1664 р. (Курдюмов IVa, 92), рос. *Майзик*, *Мамзииков*, *Момзииков* (ЖПТ), *Манзик*, *Молзииков*, *Мунзииков*, *Манзич* (МО), блр. *Майзікаў* (Бобрык 233), хорв. *Muzić* (Leksik 451), пол. *Menzik* (SN VI, 294) ~ рос. діал. *момзик* ‘хлопчак’ (СРНГ 18, 251).

***Мълзукъ**, ***Мълз'укъ** / ***Smълз'укъ**: укр. *Майзюк* (СП 221), *Мамзюк* (Вол.) < **Малзюк*, *Смовзюк* (Новикова 774), рос. *Манзуков* (ЖПТ), пол. *Majzük, Mojzük* (SN VI, 135, 424).

***Мълзъкъ**: рос. *Мизлков* (КП Саратов₄) < **Милзков*, хорв. *Mizek* (Leksik 451).

***Мълзыкъ**: ст.-рос. Стефанида Васильева жена *Мазлыкова*, 1678–1680 рр. (РК 74) — форма з метатезою -лз- > -зл-, рос. *Майзык* (ЖПТ), блр. (похідне) *Мользыка Воезера* — ліммонім на Гродненщині, пол. *Majzyk, Mojzyk* (SN VI, 135, 424).

***Мълзель**: блр. *Майзель* (Бірыла 268), пол. *Majzel, Manzel, Mayzel, Mejzel, Menzel, Meuzel, Mojzel, Monzel, Mujzel, Munzel* (SN VI, 135, 184, 263, 282, 294, 303, 424, 439, 485, 489).

***Мълзолъ**, ***Мълзолъ**: рос. *Мамзолов*, (вторинне) *Мовзолевский* (ЖПТ), пол. *Majzol, Menzol* (SN VI, 135, 294).

***Мълзулъ**: укр. *Мензул* (Новикова 537), хорв. *Mizul* (Leksik 451), пол. *Menzul* (SN VI, 294).

***Мълzadlo**: рос. *Мамзалов*, *Манзалова ж.* (МО) < **Малзалова*.

***Мълzidlo**: рос. *Мамзилов* (МО), блр. *Мамзілаў* (Бірыла 273).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *смѡлзить* 'поцупити, украсти що-небудь' (СРНГ 39, 38) < *смѡлзить*, блр. діал. (префіксальне) *закамѡўзіць* 'поспіхом розчинити тісто' (Шаталава 59).

На основі пол. *Mojzym* (SN VI, 424) можна реконструювати дієприкметник пасивного стану ***Мълzimъ**.

***Мълzanъ**: рос. *Малзанов* (ЖПТ), *Манзанов*, *Молзанов* (МО), макед. *Мамзанов* (Речник ПКМ II, 21), пол. *Majzan, Molzan* (SN VI, 135, 431).

***Мълzinъ**: ст.-рос. Смахно *Мовзинъ*, XVI ст. (НПК IV, 232), Жданко *Мелзин*, 1605 р. (АМГ I, 74), Гришка *Монзин*, 1613 р. (УГГ 157), Івашко Степанов сын *Милзин*, XVII ст. (ВТС 40), рос. *Мавзин* (Рамієс 2, 273), *Малзин*, *Мамзин*, *Мувзин* (ЖПТ), *Мальзин* (КП Саратов₄).

***Мълzonъ**, ***Мълzonъ**: пол. *Majzon, Majzoń, Melzon* (SN VI, 135, 287).

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

***Мълzara**, ***Мълzargъ**: укр. *Мовзара*, 1732 р. (РЧП 270), *Манзар* (Горпинич 157), ст.-рос. Іванъ Іван. *Мунзаринъ*, 1622 р. (Ізюмов 190), рос. *Манзаров* (ЖПТ), хорв. *Muzar* (Leksik 451), пол. *Mamzar, Munzar* (SN VI, 173, 489).

***Мълзора**: ст.-рос. Васюкъ Ивановъ сынъ Хлуденева *Мунзора*, 1500 р. (Тупиков 260), Матфей *Мунзорин*, 1566/57 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 135).

***Мълзуга**, ***Мълзугъ**: укр. *Майзура* (Зосимов 2, 13), рос. *Майзуров* (КПУ Луг. 1, 614), *Мамзурин*, *Манзуоров* (ЖПТ), *Манзурин* (МО).

***Мълзугъ**: рос. *Манзырев* (МО).

Рос. *Майзут* (АУЛ 2, 578), *Маузут* (КМ 241), пол. *Majzit* (SN VI, 135) – рефлексі потенційного ***Мълзить**.

Деякі рефлексі і.-є. *(s)tel- у слов'янській антропонімії

Рефлексі і.-є. *(s)tel- частково описані. Див., наприклад, (Шульгач I, 279–282: ***Тьлд-**; Шульгач II, 257–262: ***Тьлг-**; 263–268: ***Тьлт-**).

Похідні з коренем ***Тьлб-** / ***Стьлб-**

Базові, посл. ***Тьлба**, ***Тьлбо**, ***Тьлбъ** / ***Стьлба**, ***Стьлбъ**, можна реконструювати на основі фактичного матеріалу з:

а) різноманітною вокалізацією плавного: укр. *Толба* (КПУ Київ. 1, 277), *Тольба* (Зосимов 2, 430), *Тулба* (Горпинич 255), *Тульба* (НКП Мик. 132), *Тельбо* – прізвище («у якого великий живіт»; СПУ 3, 133), *Стовба*, 1735 р. (АК 7, 78), *Столбъ*, 1751 р. (АЮЗР III/3, 624), *Столба* (КПУ Харк. 14, 282), *Стульба* (Новикова 800), *Штольба* (Редько 2, 1223), ст.-рос. Семен *Столбов*, 1463 р. (АСЭИ II, 374), Юрка *Столб*, 1544 р. (Прокофьева 188), Григорій *Столбовъ*, 1665 р. (Углич 1), (похідні) *Толбина* XVII ст. – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 252), *Столбово*, 1555 р. – ойконім у колишньому Вологодському пов. (АС I, 375), *Столбово*, 1613/14 р. – назва пустища на Псковщині (Ермолаев 144), рос. *Тильба* (Superanskaja 1997: 9), *Талбов*, *Телбов*, *Толбов*, *Стелба*, *Штольба* (МО), *Толба*, *Столба*, *Столбов* (ЖПТ), *Тулба*, *Тульба* (МО), *Сталбо* (САЛ 624), *Стульба* (КП Твер.), (похідні) *Столбово* – ойконім у колишній Псковській губ. (Василев 2, 242), *Толбино* – в Брянській обл., (вторинне) *Тельбовичи* – в колишній Новгородській губ. (RGN IX, 43), кваліфіковане як назва з неслов'янською (давніофінською чи давньобалтійською) основою (Васильев 206), *Толбино*, XVIII ст. – назва пустища в Подольському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 385), блр. *Стульба*, *Стульбо* (ЖПТ), *Стылба* (Бірыла 395),

(похідні) *Стылбы* (2) — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 358), слвн. *Stolba, Štolba* (ZSSP 579, 621), пол. *Stolba, Stołba, Stulba, Stylba, Styłba* (SN IX, 83, 84, 126, 131), чеськ. *Štolba* (ЧП), а також слов'ян. Станиславъ *Стулба*, 1567 р. — віленський міщанин (ЛМ 1915: 482);

б) асимілятивними видозмінами плавного в кожному з вокалізованих варіантів (-л- > -в-, -л- > -м- > (-н-) та ін.): ст.-укр. *Товба*, 1673 р. (Акты ЮЗР XI, 220), Тимошъ *Стовба*, 1668 р. (АКП I, 140), укр. *Товба*, 1756 р. (АК 5, 58), *Товба* — прізвисько (с. Квасів Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Тенба* (Новикова 819) < **Темба* < **Телба*, *Товб* (Зосимов 2, 427), *Товба* (Ономастікон 272), *Тувба* (КПУ Київ. 8, 71), *Томба* — сучасне прізвище, *Стовба*, 1732 р. (ПВЗ 69), *Стовб*, *Стовба* — сучасні прізвища (РУС 401), ст.-рос. (похідне) *Тоньбовъ*, 1650 р. (АГР II, 194), воно ж *Танбов*, 1689 р. (Доп. АИ XII, 275), сучасне *Тамбов* — назва обласного центру Росії, заснованого 1636 р. (Гоноровский 11), етимологія якого на ґрунті фінно-угорських мов (Зимин 183) помилкова, рос. *Тамбов*, 1702 р. (ПКВМ 176), *Товб* (САЛ 639), (похідні) *Тамбово* — ойконім у колишній Нижегородській губ. (RGN VIII, 715), блр. *Тоўба* (Бірыла 412), *Товбо* (м. Могильов), *Томба* — прізвисько (Кулік 186), пол. *Stobba, Stomba, Stowba, Stubba, Tanba* (SN IX, 85, 90, 485), а також слов'ян. Янь *Тавба*, 1579 р. (Метрыка № 272: 318);

в) секундарними голосними після плавного: укр. *Талаба* (СП 341), *Телеба* (Памяць Лоеўск. 320), *Толуб* (РУС 420), *Тулуб* (ПІ Дн. 4/3, 341), *Тулиб*, 1732 р. (ПМП 1732: 68), *Столуб* (Горпинич 273), ст.-рос. Івашко *Тылибо*, 1500 р. (Тупиков 406), рос. *Талевин*, *Талибин*, *Талыбин*, *Толуб*, *Толубов* (ЖПТ), *Талубов*, *Тулубов* (Новикова 810, 843), *Толобов* (МО), (похідне) *Телебино* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN IX, 38), пол. *Totub* (SN IX, 548);

г) абсорбцією плавного в кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Тоба* — сучасне прізвище, *Туба*, *Штаба*, *Штиба* (Новикова 841, 963, 964), рос. *Тоба*, *Тобин* (МО), пол. *Staba, Stoba, Stub, Stuba, Styba, Sztoba, Taba, Toba, Tuba, Tubo* (SN IX, 5, 75, 123, 129, 347, 471, 539, 612, 613);

г) переходом -л- > -л'- > -й- (солодкозвучність): укр. *Тойб* (СП 348), *Штайб* (НКП Од. 1, 692), рос. *Туйбов* (ЖПТ), (похідне) *Стойбы* — назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев 2, 242), слов'ян. *Тойба*, запозичене чувашами (Магницкий 83) і под.

Ст.-рос. (похідне) *Тублево*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 156) < **Тулбево* (метатеза) — свідчення потенційності основи ***Тьльь**.

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. *то́лба* ‘кожух із перехватом у талії, але без складок’, *толоб* = *кадіб*, *штовб*, *шту́б* ‘стовбур дерева’ (Грінченко 4, 272, 514, 515), діал. *те́льбо* ‘людина з великим животом’ (Аркушин 2016: 549), *ходи́ти з те́льбом* ‘про ходу жінки, яка очікує дитину’ (Мацюк 294), *то́вба* ‘купа’ (ПК 204), ‘огрядна жінка’, *ту́лба* ‘шкіряна сумка через плече, оздоблена вирізкою’ (СБук.Г 547, 555), *штовб*, *што́вба* ‘дурень’ (ГГ 220), *стовб* ‘стовп’, *стовба* ‘деталь плуга, що з’єднує чепігу з граділем’, діал. ‘вісь плуга, осьовий брус; частина рала; вертикальний корінь дерева; стебло’ (ЕСУМ 5, 421 — з інослов'янськими відповідниками), *сто́вба* ‘гряділь плуга, сохи’ (Лисенко 204), ‘стрімка гора’, ‘стрімка вершина гори, скеля’ (Личук 268), *сто́ба* ‘деталь плуга. Стовпа’ (СБІ 743), рос. діал. *то́йба* ‘перепона на дорозі’, *то́лба* ‘голова’ (СРНГ 44, 174, 182), *то́мба* ‘скирта льону’ (СРНГ 44, 224), *ту́мба* ‘острівець над руслом ріки’ (Элиасов 417), *ту́мба* ‘жінка-товстуха’ (СРНГ 45, 247), *сто́лб* ‘висока, незграбна людина’ (СРНГ 41, 201), ‘хребет’ (Кр. СОГ 249), *сто́лба* ‘юрба, натовп’ (СРНГ 41, 201), *сто́лоб*, *-лба* ‘стовп’ (Опыт 216), ‘обрубок дерева’ (СРГК 6, 346), ‘дурень’ (Опыт 520), *сту́лбы* мн. ‘дерев’яні стовпи, поставлені під кути зруба’ (СРНГ 42, 89), ст.-блр. *сто́лба*, *сто́вба* ‘стовп’ (ГСБМ 32, 403), блр. діал. *то́ўба* ‘незграба’ (ТС 5, 146), *стоўб* ‘квітконосне стебло буряків’ (Груца 137), болг. діал. *што́лба* ‘гілка дерева’ (Кабасанов 88), пол. діал. *tałba* ‘шматок, уламок (скелі, глини)’ (Karłowicz 5, 383) та ін., які зводять до псл. **stǫlbā*, **stǫlbъ*. Див. (БЕР 7, 521–522).

***Стълбуохъѣ**: рос. (вторинне) *Столбоушкин* (МО) ~ рос. діал. *сто́лбауха* ‘удар кулаком’ (Добровольский 878).

Префіксальні праантропоніми:

***Котьлба**: укр. *Котельба* (ТСК 372), *Кутульба* (СП 202).

***Тутьлба**: рос. (похідне) *Тутолбино* — назва пустища (Кусов 330).

Суфіксальні деривати:

***Тьльуга**: ст.-рос. Иван Федорович *Толбуга*, 1401 р. (Веселовский 319), Микита *Толбугинъ*, 1627 р. (Сторожев I, 351), рос. *Толбуга*, віднесене до тюркізмів (Баскаков 206; Черкасова 137), *Толбуга* — прізвисько (Герасимов 88), (похідне) *Тильбугино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 373).

***Тылбаха**, ***Тылбахъ**, ***Тылбаѣ** / ***Стылбаха**, ***Стылбахъ**: укр. *Тейбаиш* (РУС 414), *Стовбаха*, 1718 р. (ПМП 1718: 159), рос. *Тайбаиш* (м. Костомукша, Карелія), *Тульбашев*, *Толобаишин* (МО), *Тубашев* (ЖПТ), *Тубашов* (КП Твер.) – форми з абсорбованим плавним, пол. *Stabach*, *Stobach*, *Tabasz*, *Tubacha* (SN IX, 5, 75, 472, 612) ~ укр. діал. *тулубах* ‘пиріг, з якого виколупана начинка’ (Корзонюк 242) – форма з другим повноголоссям.

***Їетылбаѣ**: укр. *Четалбаиш* (ЄР 951).

**stylbexa*: рос. діал. *столбѣха* ‘товста жінка’ (СРНГ 41, 202). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Тылбеѣ**: ст.-укр. *Stecz Teliebiesz*, XVI ст. (Жерела II, 148) – форма з другим повноголоссям.

***Стылбоѣ**: пол. *Stabosz* (SN IX, 5) – форма з абсорбованим плавним.

***Тылбуха**, ***Тылбухъ**, ***Тылбуѣ** / ***Стылбуха**, ***Стылбухъ**, ***Стылбуѣ**: ст.-укр. **В**ниско *Телбух*, 1649 р. (Реєстр 306), *Wasil Tałabuch*, 1650 р. (Жерела V, 286) – форма з другим повноголоссям, Ефим *Телбухов* зять, XVII ст. (Пиріг 25), укр. *Телбух*, 1726 р. (МК 128), *Тельбух* (НКП Зап. 430), *Товбух* (КПУ Він. 1, 207), *Тобух* (Рв.), *Тульбух* (МО), *Стовбуха* (КПУ Звитязці Київ. 4, 106), *Стовбуш* (РУС 401), ст.-рос. *Столбухинъ*, 1675 р. (ОСС 6, 40), рос. *Тельбухов*, *Телебухов*, *Толбухин* (ЖПТ), *Табухин*, *Табухов*, *Тельбухов*, *Тельбуш*, *Товбух*, *Толобухин*, *Тульбух*, *Стовбуха*, *Стелбухин*, *Столбухин*, *Столбухов* (МО), *Сталбухов* (КПУ Зап. 1/2, 177), (похідні) *Столбухина* – ойконім у колишній Тульській губ. (Списки Тул. 188), *Толбухино* – в колишній Костромській губ. (RGN IX, 122), пол. *Talbuch*, *Telbuch*, *Telebuch* (SN IX, 480, 511).

Стосовно апелятивних відповідників пор. ст.-укр. *телбухи мн.* ‘нутроші’ (Тимченко 2, 387), укр. діал. *тѣл’бух* ‘пузата людина’ (Никончук Листвин 91), *тѣльбух* ‘хлопець-підліток’ (СБук.Г 542), ‘живіт’ (Гнатишак 551), ‘великий живіт’ (Аркушин 2016: 552), ‘нутроші; живіт’ (Негрич 167), ‘непомірно повний чоловік’ (Євтушок 121), *телѣбух* ‘нутроші тварини’ (Аркушин 2, 194), *толбуша* ‘*Lenciscus cephalus* Linnaeus’, синонім до *товстолобик* (Дейниченко 89), рос. діал. *толбух* ‘котик (на вітці дерева)’ (СРГК 6, 471), *столбуха* ‘удар по голові’ (СРНГ 41, 20), (вторинні) *столбушка* ‘посудина для зберігання сметани’ (Мызников Поволжье 433), *стубушек* ‘колючка, шип (на рослині)’ (СРНГ 42, 72), блр. діал. *тэльбух*

‘черев’ (Сцяцко 2005: 125), ‘чоловік із великим животом’ (Усціновіч 1979: 48), *тэльбу́х* ‘т. с.’ (СБГ 5, 157), *цельбухі́* *мн.* ‘нутроші, утроба’ (Шаталава 189), яке неправомірно зіставляли з *каўбух*, *кеўбух*, *ке́льбух* (Вогуś 2007: 278), *сталбу́х* ‘чурбан’ (МДСГ 8, 165), пол. діал. *telbich* ‘черев’ (Kałowicz 5, 393).

***Тѣлѣѣ** / ***Стѣлѣѣ**: укр. *Тельбиш* (КС Хм. 1, 665), рос. *Тобышев*, *Столбышев* (МО), ст.-блр. Сопрон *Тубыш*, 1578 р. (Бірыла 1966: 266), *Maxim Tałbysz* (БА 1, 90), варіант Максим *Тальбыш*, 1610 р. (СПБ 1, 189).

***Тѣлѣѣ**: ст.-укр. *Тубай*, 1606 р. (АЮЗР VI/1, 326), Семень *Телебаевъ*, 1647 р. (ОДМ XII, 43), укр. *Талабай* (Терн.), *Тимбай* (РУС 427), *Тімбай*, *Толубай* (Глуховцева 2, 256, 259), *Тубай* (КПУ Полт. 1, 388), (похідні) *Табаївка* — назва населеного пункту в Чернігівській обл., *Талабаєва Гора* — назва колишнього хутора в Камінь-Каширському р-ні Волинської обл., ст.-рос. *Телебаевъ* Семень, 1647 р. (ОДМ XII, 43), Григорій *Столбовъ*, 1665 р. (Углич 1), Іев *Толубаев*, 1668 р. (ОАРП 514), *Тулабаевъ*, XVII ст. (МИВ 2, 250), (похідне) *Тулубаев двор*, 1577/78 рр. — мікротопонім (ГРМ 52), рос. *Тавбаев*, *Товбаев* (МО), *Тембай*, *Тимбай*, *Толбаев*, *Тумбаев* (ЖПТ), *Тулбаев* (КП Сарат.), *Тылбай*, 1762 р. (Енин 113), *Талабаев*, *Талубаев*, *Толобаев* (МО), *Толубаев* (РУС 420), *Тулубаев* (МО), *Толомбаев* (КП Твер.) — форма з епентезою, (похідні) *Толубаевка* — мікротопонім (Ковалев 363), *Тулбаєво* — ойконім у колишній Казанській губ. (Волости IV, 240), *Тольбаєва* — в колишній Уфимській губ. (Волости IV, 191), *Табаєва Гора* — в колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 228), *Толбаєво* — в Чувашії, блр. *Толобаев* (ЖПТ), пол. *Tabaj*, *Tobaj*, *Tubaj*, *Tumbajew* (SN IX, 471, 539, 612, 619), слов'ян. *Толбай* (Магницький 84), запозичене чувашами.

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *телебай* ‘дідуган’ (Іваницький 595) — форма з другим повноголоссям.

***Тѣлѣѣ**: укр. *Телебей* (КПУ Ник. 3, 563), *Товбій* (Зосимов 2, 427), *Тельбій* — прізвисько («повний»; СПУ 3, 133), ст.-рос. Ларион Богданов сын *Тулубеев*, 1602 р. (Носов 366), Петр Сергеев сын *Толубеев*, 1700 р. (КДГ 11, 146), рос. *Толубѣевъ*, 1714 р. (ИЮА 129), *Тамбеев*, *Толбеев*, *Толубеев*, *Тулубеев* (МО), (похідні) *Толубеева*, XVIII ст. — назва поселення в колишній Московській губ. (Кусов II, 387), *Толубеевка* — ойконім у Курській обл., пол. *Tobej* (SN IX, 539) < **Tołbej*.

***Тыбуѣѣ**: ст.-рос. (похідне) *Тобуево*, 1563 р. — назва поселення в колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 95) < **Толбуево*, рос. *Табуев* (ЖПТ) **Талбуев*, *Тебуев* (РУС 414) < **Телбуев*, (похідне) *Телебуевская* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN IX, 38) ~ рос. діал. *томбуѣѣ* 'поплавок [...] ' (СРНГ 44, 224) — форма з лабіалізованим плавним.

***Тыбакъ**, ***Тыб'акъ**, ***Тыбасъ** / ***Стыбакъ**, ***Стыб'акъ**: укр. *Тамбак* (Новикова 810), *Тимбак* (м. Тернопіль), *Тобак* (Богдан 303) — форма з абсорбованим плавним, *Томбак* (КПУ Од. 2, 783), *Тельбач* — прізвисько («який має великий живіт»; СПУ 3, 133), ст.-рос. *Иванъ Сидоровъ сынъ Тулбаковъ*, 1668 р. (АГР II, 309), (похідне) *Телбачево*, 1589 р. — назва пустища (Мельников 118), рос. *Тайбаков*, *Толбаков* (ЖПТ), *Томбак* (САЛ 639), *Тобак*, *Тулбаков*, *Столбак* (МО), *Тумбаков Толбачев* (МО), хорв. *Tubak* (Leksik 692), пол. *Stabak*, *Stabiak*, *Stołbiak*, *Stybak*, *Tabacz*, *Tabak*, *Tambakewicz*, *Tobak*, *Tombak*, *Tubacz*, *Tubiak* (SN IX, 5, 84, 129, 471, 483, 539, 552, 612), слов'ян. *Телбакъ*, *Тойбакъ*, *Толбѣакъ* (Магницький 80, 83, 84), запозичені в чуваський антропонімікон.

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *штовбѣак* 'нетямущий, нездібний учень' (Негрич 191), *штубѣак* 'тупий, тупоголовий учень' (Турчин 348), 'стовбур дерева', 'дуплавий або гнилий пень; пень' (ЕСУМ 6, 481), *штумбѣак* 'незграба, неспритний чоловік, хлопець' (Піпаш, Галас 229), рос. діал. *столбѣак* 'кінський щавель' (НОС 10, 160), болг. діал. *тумбѣак*, *тумбѣак* 'живіт; шлунок' (Петков 143) та ін.

***Тыбѣка**: рос. *Талбекин* (КПУ Луг. 2, 299).

***Тыбикъ** / ***Стыбикъ**: ст.-укр. *Ерофей Стовбик*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 271), укр. *Товбик* (КПУ Хм. 6, 447), *Стовбик* (СП 336), *Тулбик* — прізвисько (СПУ 3, 160), рос. *Столбииков* (ЖПТ), хорв. *Tubik* (Leksik 692), пол. *Stabik*, *Stobik*, *Tobik*, *Tubik* (SN IX, 5, 76, 612) ~ укр. діал. *стѣовбик* *ixt*. 'жерех' (Дейниченко 88), блр. діал. *тоўбік* 'товстун' (Юрчанка НМ 300).

***Тыбіць** / ***Стыбіць**: укр. *Стовбич*, 1723 р. (Швидько 252), *Товбич* (ЖПТ), рос. *Товбич*, 1903 р. (МН 3, 208), хорв. *Tubić* (Leksik 692), пол. *Tobicz*, *Tubicz* (SN IX, 540, 612).

***Тыбука**, ***Тыбукъ** / ***Стыбукъ**: ст.-рос. (похідні) *Телебуково*, 1645 р. — ойконім у колишній Тверській губ. (ГКН 22), *Табуково*, XVII ст. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 91) < **Талбуково*, рос. *Телебукин*, *Тельбуков* (ЖПТ), *Стельбуков*

(МО), (похідне) *Телебукино* — ойконім у колишній Рязанській губ. (RGN IX, 38).

***Тѣлѣко**, ***Тѣлѣкъ** / ***Стѣлѣко**, ***Стѣлѣкъ**: укр. *Талабо* (Новикова 809), *Толбо* (КПУ Жит. 10, 460), *Толубко* (КПУ Полт. 1, 385), *Тулубко* (КПУ Полт. 4, 104), рос. *Толобков* (МО) < **Толбков*, *Толубко*, *Столбков* (МО), *Столбков* (Горпинич 110), блр. *Столбков* (ЖПТ), пол. *Stabko*, *Tombek*, *Tubek* (SN IX, 5, 552, 612) ~ рос. діал. *столбѣк* 'стовпчик' (Элиасов 395), *толобкі* мн. 'різновид гри' (НОС 11, 44) — форми з другим повноголоссям.

***Тѣлѣца**: рос. *Толбицын* (ТСД 3, 454), хорв. *Tubica* (Leksik 692) ~ укр. діал. *стѣвбиця*, *стѣбиця*, *стабіця* 'стовба' (ЕСУМ 5, 421), рос. діал. *столбіца* 'вертикальна частина прялки' (ЯОС 9, 75).

***Тѣлѣсь** / ***Стѣлѣсь**: укр. *Толубець*, *Тулубець* (РІ Дн. 2, 933, 944), ст.-рос. Иван *Столбцов*, 1699 р. (КДГ 11, 136), рос. *Тулубец* (КП Алтай 2, 13), *Тулубцов* (МО), *Тылебцов*, *Тылибцев* (ЖПТ), *Столбей*, *Столбецов* (МО), *Столбцев*, *Столбцов* (ЖПТ), (похідне) *Столбцово* — ойконім у Ростовському пов. колишньої Ярославської губ. (Титов 1, 31) ~ укр. діал. *тулубѣц* 'жакет' (Шило 257), *стовбѣц* 'стовпець', 'пічкур звичайний, *Gobio gobio* L.' (ЕСУМ 421), рос. діал. *столбѣц* 'хребет' (СРГ Морд. 2, 1245), блр. діал. *стаўбѣц* 'риба ялець' (Кривіцкі 111) та ін. Див. (ЭСБМ 12, 296).

***Тѣлѣла**, ***Тѣлѣль** / ***Стѣлѣла**, ***Стѣлѣль**: укр. *Табала* (Новикова 808), ст.-рос. (похідне) *Табалово*, 1647 р. — ойконім у колишній Московській губ. (Рождественский 201), рос. *Тайбалин* (Лен.М 5, 180), *Табалин*, *Табалов* (ЖПТ), блр. *Табала* (ЖПТ), пол. *Stobała*, *Stybal*, *Tabał*, *Tabała*, *Tobała* (SN IX, 75, 129, 471, 539).

З-поміж апеллятивних відповідників пор. рос. діал. (вторинні) *тѣмбалка*: *тѣмбалку дати* 'ударити по голові' (Куликовский 122), *тѣбалец* 'пройдисвіт' (СРНГ 45, 204) — форма з абсорбованим плавним, блр. діал. *табалá* 'пустомеля' (МСМ 1974: 158), 'натовп, юрба' (Бірыла 1976: 45).

***Тѣлѣла**, ***Тѣлѣль**, ***Тѣлѣль**: ст.-укр. Антон *Тобола*, 1649 р. (Реєстр 53), укр. *Табала* (Сум.), *Тоболь* (РУС 418), *Тобола*, *Тубол* (Новикова 829, 842), ст.-рос. Иван *Тоболин*, 1543 р. (Веселовский 318), рос. *Тоболин*, *Тоболов*, *Тоболев*, *Тоболин*, *Туболев*, *Туболов* (ЖПТ), (похідне) *Тоболино* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), блр. *Тобола* (ЖПТ), пол. *Taboł*, *Taboła*, *Toboł*, *Tobol* (SN IX, 473, 541) — форми з абсорбованим плавним ~ рос. діал. *та́йбо-*

ла 'невіглас, неук' (СРНГ 43, 220), *та́бола* 'частина сохи, до якої кріпиться сошник' (СРНГ 43, 203), (похідні) *тобо́лка* 'товстуха' (СВГ 11, 27), *толобо́лка* 'пиріг із житньої муки' (Фасмер IV, 72 – «неясно»), 'товстий пиріг' (Барсов 1, XVIII), блр. діал. *стамбо́ль* 'високоросла особа, дилда' (СРГр. 111) – форма з асиміляцією (лабіалізацією) плавного.

***Тълbула**, ***Тълbуль** / ***Стълbула**, ***Стълbуль**: укр. *Табула* (КПУ Київ. 4, 148) < **Талбула*, *Стамбул* (Новикова 787) – форма з лабіалізованим плавним, рос. *Томбулов* (МО), пол. *Stambuła*, *Stanbuła*, *Tobuł*, *Tobuła* (SN IX, 17, 18, 541), слов'ян. *Тойбула* (Магницький 83), запозичене чувашами ~ укр. діал. *тильбу́ля* 'вагітна жінка' (Аркушин 2016: 552), *сто́вбул* 'стовп' (ЕСУМ 5, 421), *стовбула́* присл. 'стрімголов' (Глуховцева 199)

Укр. *Тубало* (КПУ Дон. 9, 499) < **Тувбало* / **Тулбало*, рос. *Тамбалов* (ОА 5, 3623), *Табалов* – сучасне прізвище, пол. *Tobało* (SN IX, 539) можна кваліфікувати як рефлексі псл. ***Тълbadlo**.

***Тълбанъ** / ***Стълбанъ**: укр. (вторинне) *Табанець* (Новикова 806), *Тайбан* (ОМ 1, 511), *Телебан* (Панцьо 120), *Толбан* (КПУ Він. 1, 207), *Стубан* (Радіон 125), *Штовбан* (РІ Він. 5, 541), ст.-рос. *Иван Табанов*, 1495 р. (Веселовский 311), *Васюкъ Телибанъ*, 1556 р. (АС I, 393), рос. *Табанов*, *Толбанов*, *Тубанов*, *Столбан* (ЖПТ), *Тулбанов* (МО), *Столбанов* (Память 1, 277), блр. (вторинне) *Стыбаневич* (СБГТ 361), хорв. *Štuban* (Leksik 663), пол. *Sztoban*, *Taban* (SN IX, 347, 471) ~ укр. діал. (вторинне) *телеба́нити* 'розчепірувати ноги', *штовба́н* 'обгоріле, стояче дерево; залишений стовп' (Бевка 125, 148), рос. діал. *стулба́н* 'пристрій для намотування ниток, схожий на стержень' (СРНГ 42, 89), блр. діал. *тэ́лбан* 'шлунок', віднесене до звуконаслідувальних (імітативних) за походженням (ЭСБМ 14, 324), *тубан* 'натовп, юрба' (Барадулін 476), *столба́н* 'дурень' (Носович 615).

***Котълбанъ**: укр. *Котельбан* (Близнюк 194).

***Тълбень**: рос. *Толбенев* – сучасне прізвище (м. Санкт-Петербург), *Тембенев* (КПУ Луг. 7, 391) ~ рос. діал. *товбе́нь*, -я 'розумово обмежена людина' (ССГ 10, 185), *столбе́нь*, -я 'стовбур рослини, як правило, із квітами і насінням' (НОС 10, 160), 'удар кулаком' (Добровольський 878), блр. діал. *стаўбе́нь* 'дурень' (Яўсееў 95), *стовбе́ня* 'дурна, незграбна жінка' (Носович 615), *стуїбе́нь* 'незграба' (Барадулін 470), *ту́ебень* 'дурень, нероба', *ту́їбень* 'гультай' (ЭСБМ 14, 208).

***Tylbinъ** / ***Stylbinъ**: рос. Табинов, Талебин, Талибин, Талыбин, Тебинов, Тобин, Товбин, Толбин, Тонбин, Тубин, Столбин, Стумбин, Стылбин (ЖПТ), Толобин (КПУ Черниг. 405), Тульбин (МО), хорв. *Stolbin, Tubin* (Leksik 617, 692), пол. *Towbin, Tubin* (SN IX, 568, 613) ~ рос. діал. *толбу́на* 'болітце' (СВГ 11, 5).

***Tylbon'a**, ***Тылбонъ**, ***Тылбонъ** / ***Stylbонъ**: (вторинні) укр. *Штовбонько* (Він.), *Штувбонько* (НКП Од. 1, 651), рос. *Тамбонов, Толбонов* (МО), *Табонин* (ЖПТ) < **Талбонин* ~ ст.-укр. (похідне) *столбоновата* (шапка), 1561 р. (ЛЗК 286).

***Tylbuna**, ***Тылбунъ** / ***Stylbунъ**: укр. *Стовбунъ*, 1756 р. (АК 5, 58), *Табун* (ЗЧ 292) — форма з абсорбованим плавним, (вторинне) *Тобунченко* (Новикова 829), *Стабун*, *Сталбун*, *Стовбун* — сучасні прізвища (Новикова 398, 401), ст.-рос. Романъ *Табунцовъ*, 1665 р. (ИМГА 98), рос. *Табунов* (ЖПТ), *Толбун* (КП Сарат.), *Толбунин* (МО), *Стовбунов* (Новикова 794), *Столбунов* (ЖПТ), (похідне) *Столбунова*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кузовов II, 382), ст.-блр. Войтехъ *Столбуновичъ*, 1592 р. (АВК XIV, 439), блр. *Сталбун*, 1779 р. (Бірыла 1966: 261), *Стаўбун* — сучасне прізвище (м. Могильов), пол. *Stołbunów* (SN IX, 84).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *тил'бу́н* 'живіт' (Аркушин СЕ 32), *стовбун* 'високий горщик' (Пошивайло 171), рос. діал. *столбу́н* 'високорослий' (СРНГ 41, 209), *столбунці* *мн.* 'квітконосні стебла щавлю' (ЯОС 9, 75), блр. діал. *стаўбу́н* 'високий, тонкий' (Сцяцко 2005: 118), 'хто стоїть і заважає, перешкоджає' (Яўневіч 50), 'горщик' (Крыўко 1976: 119), 'квітконосне стебло часнику, цибулі', 'стояк' (Сцяшковіч 472), 'параліч' (Расторгуев 251), *сталбу́н* 'гличик' (СБГ 4, 579), *табу́н*, *таўбу́н*, *тубу́н* 'стадо, гурт' та ін. Див. (ЭСБМ 12, 297; 13, 166, 258; 14, 202).

***Stylbунъ**: ст.-рос. Федька Ивановъ с. *Столбынинъ*, 1646 р. (Торопец 2), (похідне) *Столбынина деревня*, 1472 р. — ойконім у Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Лебедев 7).

***Stylbунъ**: рос. *Столбнев* (ЖПТ) ~ блр. діал. *сту́ібенъ* 'не сповна розуму; дурень', *стаўбе́нь* 'дурепа' та ін. Див. (ЭСБМ 12, 355).

***Tylbara**, ***Тылбаръ** / ***Stylbarъ**, ***Stylbarъ**: ст.-укр. Никифор *Товбар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 333) < **Товбар* / **Толбар*, укр. *Товбар* — прізвисько (СПУ 3, 144), (вторинне) *Талабарчук* (Горпинич, Корнієнко 226) — форма з другим повноголоссям, рос. *Табарин, Табаров, Стобаров, Стубарева ж.* (ЖПТ), пол. *Tabar, Tabara, Tobar* (SN

IX, 471, 472, 539) ~ рос. діал. *тамбár* 'клубок ниток' (СРГСУ 6, 87) < **талбár* (лабіалізація плавного).

***Тълора**, ***Тълборъ** / ***Стълборъ**: укр. *Тоборъ* (ЖПТ) < **Толборъ*, рос. *Тайборин* (КП Алтай 2, 366), *Тамборин*, *Стоборов*, *Стуборова ж.* (ЖПТ), ст.-блр. Гаврыло *Табор*, 1578 р. (Бірыла 1966: 263) < **Талбор* / **Таубор*, пол. *Stambor*, *Stombor*, *Stybor*, *Tabor*, *Tabora*, *Tambor*, *Tobor*, *Tobora*, *Tombor*, *Tylbor* (SN IX, 17, 85, 129, 473, 484, 541, 552, 641) ~ рос. діал. *тумбор*: *идти (пойти) тумбором* 'про стан повного безладу' (СРНГ 45, 246).

***Тълбura**, ***Тълбуъ** / ***Стълбura**, ***Стълбуъ**: укр. *Табур* (ЖПТ) < **Тавбур* / **Талбур*, *Тайбур* (КПУ Од. 2, 197) < **Тальбур*, *Тибур* (Льв.) < **Тивбур* / **Тилбур*, *Толбура* (Новикова 831), *Ставбур* (Зап.), *Ставбура* (КПУ Київ. 2, 653), *Стовбур* (КПУ Він. 5, 114), *Стовбура* (Ономас-тікон 264), *Штамбур* (Новикова 963), (похідне) *Тамбурів ліс* — мікротопонім у Турківському р-ні Львівської обл. (ТГ 232), ст.-рос. (вторинне) Николай *Тобуркинъ*, 1612 р. (АС II, 239), Григорий *Тубуркин*, 1627 р. (Веселовский 324), рос. *Тамбуров*, *Тымбура* (АУИФ 431, 449), *Стовбур*, *Стумбур* (ЖПТ), пол. *Tabur*, *Tambur*, *Tobur*, *Tibura* (SN IX, 473, 484, 541, 613) ~ укр. *стувбур* 'основна наземна частина дерева', діал. 'стебло; стовп' (ЕСУМ 5, 421 — «не зовсім ясне»), *стóвбур* 'гряділь плуга, сохи' (Лисенко 204), *штóвбур* 'стовбур; редиска, цибуля, що зацвіла' (Шкрумеляк 162), *стóмбур* 'стрілка, стовбур цибулі' (Горбач Верхній Дунавець 36), *штомбур* 'стовбур' (АУМ 1, 844), рос. діал. *то́йбур* 'дерев'яний молоток' (СРНГ 44, 174), *та́мбур* 'різновид вишивки' (СРГС 5, 28), *тамбуры* 'візерунки, які вишивають на полотні' (Барсов 1, XVIII), блр. діал. *табу́р* 'коцюба' (СБГ 5, 76) < **таўбу́р* / **талбу́р*, *сцѣмбу́р* 'стебло' (Авілава 11), *сцѣмбу́р* 'т. с.' (Бубала 8) та ін. Див. (ЭСБМ 12, 297).

***Тълбыга**, ***Тълбуъгъ**, ***Тълбуъгъ** / ***Стълбыга**, ***Стълбуъгъ**, ***Стълбуъгъ**: укр. *Стовбиръ*, 1756 р. (АК 5, 73), *Стовбир* (РІ Полт. 4, 268), *Стовбира* (Глуховцева 2, 233), рос. *Табурин*, *Стовбырь*, *Столбырь* (МО), *Столбырев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *стобы́рь* 'стіжок сіна' (СРНГ 41, 171) < **столбы́рь*, *стубы́рь* 'т. с.' (СРНГ 42, 72).

***Тълбасъ**: укр. *Тельбас* (Горпинич 331), блр. *Товбас* (м. Полоцьк), рос. *Табасов*, 1714 р. (Сиб. города 31) < **Талбасов*, *Толбас* (Лет. ЖС 2007, № 49, 200), *Толбасова ж.* (МО), *Тамбасов* (КП Тул.), *Томбасов*, *Тубасов*, *Тумбасов* (ЖПТ), *Тулумбасов* (КПУ Харк. 7, 757) — форма з інфіксом -м- і секундарним -у-, блр. *Томбасов* (м. Мінськ),

пол. *Tabas* (SN IX, 471), слов'ян. *Тойбасъ*, запозичене чувашами (Магницький 83) ~ рос. діал. **толбас*: *тулумбаса дати* 'сильно вдавити' (Гоголь 413), *тубас* 'розбишака' (СРНГ 45, 204) < **ту́лбас*.

***Тѣлбесъ**, ***Тѣлбизъ**: укр. *Тельбес* (КПУ Зап. 15, 440), *Тельбіс* (Сум.), *Товбіс* (Черк.), *Тубіс* (Новикова 842), блр. *Тювбіс* (КПУ Дн. 3/1, 614), пол. *Tubis* (SN IX, 613).

***Тѣлбосъ**, ***Тѣлбусъ**: рос. *Тубосов* (ЖПТ), *Толбусов* (МО), *Томбусов* (Пура СПР V, 160), *Тумбусов* (ЖПТ), пол. *Tobus* (SN IX, 541).

***Тѣлбатъ(ь)**: укр. *Тельбатий* — прізвисько (СПУ 3, 133), рос. *Толбатов* (ЖПТ), *Томбат* (МО), *Тумбатов* (СМВ 699), пол. *Tabat*, *Tobat* (SN IX, 472, 539), слов'ян. *Тойбатъ* — компонент чуваського антропонімікону (Магницький 83) ~ укр. діал. *тельба́ти*, *тильба́ти* 'людина з великим животом' (Аркушин 2016: 549, 552), *тельбатий* у виразі *тельбата баба* 'з великим животом' (Мацюк 27), блр. діал. *тэ́лба́та* 'про тварину з великим черевом' (ЭСБМ 14, 324), болг. діал. *стѣлба́т* 'розлогий, крилатий': *стѣлба́ти вѣрби* (Стойчев 1983: 342) та ін.

***Тѣлбота**: укр. *Табота* (КПУ Ник. 3, 125), *Тимбота* (Новикова 824), *Тобота*, 1784 р. (ИСК 26), ст.-рос. (похідне) *Тунботино*, 1666 р. (Барсуков 7, 16), варіанти *Тунботин*, 1670 р. (НН 180), *Тумботино* — ойконім у колишній Нижегородській губ. (RGN IX, 212).

***Тѣлбоза**, ***Тѣлбозь**: (похідні) укр. *Товбозино* — назва поселення в колишній Чернігівській губ., рос. *Толбозино* — ойконім у колишній Орловській губ. (RGN IX, 112, 122), сучасне *Товбозино* — у Брянській обл. ~ рос. діал. (вторинне) *то́лбозина* [*тбу́бозина*] 'болото, оточене лісом' (СРГСУ 6, 94).

***Тѣлбуза**, ***Тѣлбузь**: ст.-рос. Василь *Толбу́зин*, 1634 р. (ПЮН ОК 47), рос. *Толбузин* (ЖПТ), *Толбузов* (МО), (похідні) *Томбузино* — ойконім у колишній Тульській губ. (Списки Тул. 189), *Толбузино* — в колишніх Московській і Тамбовській губ. (RGN IX, 122).

Похідні з коренем *(S)*tolx-* / *(S)*tolš-*

Гніздо дериватів із коренем *(S)*tolx-* / *(S)*tolš-* малопродуктивне, етимологічно не освоєне. Деякі його складники можна відновити:

***Тѣлхъ**: укр. *Тайх* (Рв.) < **Тальхъ*, *Тейх* (РУС 414), *Талах* (СП 341), *Телех* (Панцьо 120), *Толох* (Льв.) — форми з другим повногоссям,

рос. *Талхин*, *Тулхов*, *Толох*, *Телехов* (МО), *Танхов* (РУС 412) < **Талхов*, *Тайх* (ЖПТ), блр. *Толах* (Бірыла 412), пол. *Telech*, *Toloch* (SN IX, 511, 547), (похідні) *Źuchowo*, *Źuchówko* – ойконіми (SMP 1158) ~ рос. діал. *телю́х* ‘розвалений сніп’ (СРНГ 44, 18) – форма з секундарним -у-, із **тельх*.

***Тѣлахъ**: укр. *Телехан* (Пура СПР I, 62), *Талахан*, *Тулхан* (МО), блр. (похідне) *Тѣлаханово* – мікротопонім у Брестській обл. (Зайка 191), пол. *Telechan* (SN IX, 511) ~ укр. діал. *телехán* ‘товста людина’ (Лисенко 211) < **телхán* (друге повноголосся).

Корінь **Тѣлх-* пов’язаний із **Тѣлѣ-*. Пор.:

***Тѣлѣа**, ***Тѣлѣбъ**: укр. *Талиа* (НКП Од. 1, 753), *Товша* (КПУ Хм. 1, 155), *Томша* (СП 350) < **Толиа* – форма з незакономірною асиміляцією плавного, *Толош* (Чучка 555), *Талаш*, *Телеш* (РУС 411, 414) – форми з другим повноголоссям, із **Толи*, **Тали*, **Тели*, ст.-рос. *Телеш* Михайлов, XV ст. (Веселовский 314), (похідне) *Толиева* – назва пустища в історичній Новгородській землі (Андріяшев 31), рос. *Тальшев*, *Тальшов*, *Тельшин*, *Тильш*, *Толошев*, *Толошин*, *Тульшин* (МО), (похідні) *Толиева* – назва поселення в колишній В’ятській губ. (RGN IX, 130), (сучасне) *Русская Толиева* – в Кіровській обл., *Таушево* – ойконім у колишній Тульській губ. (Списки Тул. 189), *Тельшино* – в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 509), слвн. *Tajš*, *Tavš*, *Tovš* (ZSSP 630, 633), пол. *Tausz*, *Telesz*, *Telesza* (SN IX, 505, 512, 513), чеськ. *Tyř* (Beneš 64), луж. *Toř* (Zběrka 46). Пор. ще *Тельши* – назва маєтку, зафіксована в документах Віленського центрального архіву (ОДВ I, 151) < **Тѣлши* < **Тѣлѣши*.

Ст.-укр. Уласъ *Стовѣшовиченко*, 1649 р. (Реєстр 243), укр. *Стоша* (РУС 403) < **Столиа*, ст.-рос. (похідне) *Ставишино*, XVI ст. – назва поселення на Новгородщині (НПК IV, 40), рос. *Столишев* (МО), блр. *Стоша*, 1746 р. (Бірыла 1966: 261) < **Столиа* / **Стоўша*, пол. *Stujsz* (SN IX, 126) – свідчення потенційності праформ із *S-mobile* – ***Stѣlša**, ***Stѣlšbъ**.

Суфіксальні деривати:

***Тѣлѣакъ** / ***Stѣlšakъ**: рос. *Стальшаков* (МО), слвн. *Tovšak* (ZSSP 645).

***Тѣлѣикъ** / ***Stѣlšikъ**: пол. *Stojszyk* (SN IX, 81), слов’ян. *Толишкѣ* (Магницький 85).

***Тѣлѣукъ**: укр. *Тайшук* (КПУ м. Київ 3, 315), пол. *Telszuk* (SN IX, 513).

***Тѣльѣка**, ***Тѣльѣко**, ***Тѣльѣкъ**: укр. *Телешко* (РУС 414), рос. *Таушкин* (ЖПТ), *Тошков* (Новикова 835) < **Толшков*, пол. *Teleszko*, *Tłuszek*, *Touszek* (SN IX, 513, 539, 568), слов'ян. *Тоушко* (Рамієць 2, 87) — форма з переходом -л- > -у- (лабіальна артикуляція плавного).

***Тѣльѣаць**, ***Тѣльѣіць**: рос. *Толиащев* (КПУ Ник. 1, 595), рос. *Томшич* (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 237) < **Толишич*, слвн. *Taišič* (ZSSP 632).

***Тѣльѣайъ**, ***Тѣльѣуйъ**: укр. *Ташилай* (КПУ Київ. 2, 73) < **Талишай* (метатеза), ст.-рос. Иван *Тойшуев*, XVI ст. (Н КП III, 505).

***Тѣльѣапъ**: укр. *Таушан* (Новикова 816), рос. *Тавианов* (КПУ Дн. 12/2, 449), *Товшанов* (КПУ Дн. 12/1, 161), блр. (похідне) *Тальшаноўскі* — мікротопонім у Гомельській обл. (МБ 173), серб. *Таушан* (Књига 85).

Є підстави для відновлення патронімів:

***Тѣльѣевъ**: ст.-рос. Китай *Тоушевъ*, 1621 р. (АМГ 1, 168), Иванъ Сергѣевъ сынъ *Таушевъ*, 1679 р. (Доп. АИ IX, 343), блр. *Тайшев* (м. Гомель).

***Тѣльѣинъ**: рос. *Томишин*, 1851 р. (КИ 269), *Тайшин* (Память 2, 61), *Толишин*, *Тамшин* (Память 2, 164), *Томишин* (ЖПТ), *Тошлин* (КПУ Зап. 1/2, 219) < **Толишин*, *Толошин* (МО), а також рос. *Тильхин* (КП Амур.) — форма без ефекту першої палаталізації або результат вирівнювання основ.

**тѣльѣнъ*: рос. діал. *тѣлешень* 'неспритна людина' (Старцева 14) < *тѣлешень* < **тѣлшень* < *тѣлшень*. Антропонімні рефлексі невідомі.

Похідні з коренем **Тѣлк-*, **Тѣлѣ* / **Стѣлк-*, **Стѣлѣ-*

***Тѣлка**, ***Тѣлко**, ***Тѣлкъ** / ***Стѣлка**, ***Стѣлкъ**: укр. *Тилько* (Панцьо 120), *Товк* (Глуховцева 2, 257), *Толок* (Луг.) — форма з другим повноголоссям, *Телько*, *Только* (КПУ Харк. 5, 797, 819), *Столк* (КПУ Луг. 7, 383), *Штовк* (ГДХ 150), ст.-рос. *Тьлкины* мн., 1546 р. (Веселовский 328), *Толк* Торочеев сын, 1654 р. (КПЯ 206), Василей Кондратьевъ сынъ *Толковъ*, 1698 р. (Пушкин 59), рос. *Тильк* (РДв. IV/2, 242), *Тильков* (Вол.), *Толков*, *Тульков*, *Туйков* (МО), *Тылкин*, 1812 р. (ПОРА 394), *Столков*, *Стулков* (ЖПТ), *Столкин* (МО), (похідне) *Туйково* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), ст.-блр. Остапко *Толка*, 1566 р. (ДМА I, 222), блр. *Толок*, *Тылькович* (ЖПТ), (похідне) *Толково* — ойконім уколишній Вітебській

губ. (Список Вит. 332), сучасне *Толкава* (Рап. Бр. 125), пол. *Talk, Talka, Talko, Telk, Telko, Tilk* (SN IX, 481, 513, 533), луж. *Tylk* (Zběrka 46). Пор. ще слов'ян. Геліяшъ *Тельк*, 1604 р. (ОДВ VI, 190), *Тылк* (ЖПТ), запозичене в естонський антропонімікон, а також *Tolk*, 1392 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 145).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *товк*, *толок* 'глузд, розум, толк' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толк* 'голова' (СРГС 5, 60), 'бесіда, розмова' (Былины II, 625), 'взаєморозуміння, згода' (Мосеев 73), 'макогін для товчення, подрібнення чого-н.' (СРНГ 44, 186), ст.-блр. *толкъ* 'розмова', 1540 р. (ГСБМ 33, 355), блр. діал. *толк*, *тоўк* 'толк, вигода, порядок' (Бялькевіч 442, 443), *толк* 'розум, розсудливість' (Янкова 355), в.-луж. *tolk* 'тиснява' (Трофимович 326) та ін. (ЕСУМ 5, 587; ЭСБМ 13, 297).

**patolkъ* (ЭССЯ 41, 237). Антропонімі рефлексів невідомі.

***Ротылкъ**: рос. *Потолков* (ЖПТ).

***Затылка**: рос. *Затолкин* (ЖПТ).

Праантропоніми-композити:

***Дуботылка**, ***Дуботылкъ**: ст.-укр. Миколай *Дуботолка*, Михайлѣ *Дуботовкъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 116, 597), ст.-рос. Макарко *Дуботолкъ*, 1625 р. (ПК Торжок 63), Івашко *Дуботолкъ*, 1654 р. (Переяславль-Залесский 2), *Дуботолкова ж.* (МО), ст.-блр. Jurgi *Dubotowka*, *dubotholk*, 1558 р. (ПКГЭ I, 386), Miska *Dubotołk*, 1561 р. (ПКГЭ II, 49) ~ ст.-блр. *дуботовкъ*, *дуботолкъ* 'хто готує дубову кору для шкіряного промислу' (ГСБМ 9, 94).

***Тылкодѣвъ**: рос. *Толкодубов* (ЖПТ).

***Тылконогъ**: рос. *Толконогов* — сучасне прізвище, (похідне) *Толконогово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Василев 2, 250).

***Тылкосѣй**: ст.-рос. (похідне) *Толкосѣва*, XVII ст. — назва пустища в Новгородсько-Псковській землі (ОПКН 252), блр. *Толкосеев* — сучасне прізвище.

Суфіксальні деривати:

***Тылкашъ**: укр. *Толкаш* (РУС 419), рос. *Толкашев* (МО) ~ рос. діал. *толкѣш* 'обрубок товстої колоди [...] ' (СРНГ 44, 189).

***Тылкуха**, ***Тылкухъ** / ***Тылкуша**, ***Тылкушъ**: укр. *Товкуша* (ПСС 3, 700), ст.-рос. (похідне) *Толкушино*, 1539/40 рр. — ойконім у колишній Тверській губ. (ПМТ 98), рос. *Толкухов*, *Толкушев*, *Толкушин* (МО) ~ рос. діал. *толкуша* 'особа, яка безпричинно сновигає між людьми, зайнятими справою' (Опыт 229), *толкушка* 'стара, незграбна жінка' (СРГ Морд. 2, 1321), 'м'яло' (НОС 11, 453).

***Тыкаѣ**: рос. *Товкай* (ЖПТ), *Толкаева ж.* (МО).

***Тыкуѣ**: ст.-рос. Иванко *Толкуй*, 1653 р. (ПКОП 248), рос. *Толкуев* (АУИФ 442) ~ рос. діал. *толкуй*: *толкуй не работает* 'про дурня' (СРНГ 44, 192).

***Тыкакъ** / ***Тыкась**, ***Стыкакъ** / ***Стыкась**: ст.-укр. Olexa *tolkacz*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 268), Иван *Товкачъ*, 1649 р. (Реєстр 310), Степка *Толкач*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 420), укр. *Товкачъ*, 1732 р. (РЧП 286), *Толкач*, 1752 р. (Пивовар 61), *Толкач*, 1768 р. (ГРУ 449), *Товкач* (Зосимов 2, 427), *Толкач* — сучасне прізвище (СП 349), *Товкач* — прізвисько («лисий чоловік»; СПУ 3, 144), (похідні) *Товкачі*, *Товкачівка* — ойконіми в Житомирській і Чернігівській обл., ст.-рос. Яким *Толкачев*, 1602 р. (Сб. Шукина X, 338), *Толкачъ* Ехидов, XVII ст. (Самоквасов II, 318), рос. *Толкачев* (ЖПТ), *Тулкачев*, *Столкаков*, *Столкач* (МО), (похідні) *Толкачи*, *Толкачева* — ойконіми в колишній Орловській губ. (Списки Орл. 232), ст.-блр. Василей *Толкачевич*, 1455 р. (Ліцкевіч 21), Михайла *Товкач*, 1683 р. (Бірыла 1966: 265), блр. *Талкачоў*, *Талкач* (Памяць Лоеўск. 105, 460), *Таўкачы мн.* — родинне прізвисько (Сіплівеня, Бубновіч 122), (похідні) *Товкачи*, *Толкачи* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 51, 181), *Таўкачоў хутар*, *Таўкачоўка* — мікротопоніми в Могилівській обл. (СММ 181), ст.-пол. Sidor *Tołkacz*, 1560 р. (Tichoniuk 70), пол. *Tałkacz*, *Tołkacz* (SN IX, 483, 547).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *товка́ч* у виразах *голова як товкач*, *лисий як товкач* (Мацюк 206), 'той, хто каструє биків, кабанів, коней' (Ястремська 334), 'кремезний чоловік' (Піпаш, Галас 193), ст.-рос. *толкачъ* 'товкач' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 402), рос. діал. *толка́ч* 'дурень' (Опыт 229), 'нахаба, буян' (Доп. 267), *товка́ч* 'черв'як, який водиться під корою дерева' (СРНГ 44, 164), *телка́ч* 'м'яло, макогін', *телька́ч* 'кілок' (СРНГ 44, 10, 15), ст.-блр. *тулкачъ* = *толкачъ* 'товкач', 1552 р. (ГСБМ 33, 351; 34, 68), блр. діал. *таўка́ч* 'особа, яка тиняється без діла і заважає працювати іншим' (Абабурка 88), 'кетях рогозу' (Аляксейчык 1978: 17), 'маруда' (Сцяцко 2005: 123), 'дурень' (Шатэрнік 277), 'незграба' (Цыхун 144), *таўка́ч*, *тыўка́ч* 'товкач' (Бялькевіч 441, 450), *талка́ч* 'т. с.' (СБГ 5, 81), слвн. діал. *tolkaš* 'т. с.' (Gregorič 461) та ін. Див. (ЭСБМ 13, 259–260).

***Тыкомъ**: пол. (похідне) *Tolkemitze*, 1314 р. — топонім (Jeżowa 40), н.-луж. (похідне) *Tłukom* — ойконім (Мука SMM 57).

Стосовно (віддієслівної) мотивації пор., наприклад. укр. діал. *товкти́ся* 'виявляти статеву охоту (про суку)' (СБІ 736), *товчі́* 'подрібнювати, товкти; бити' (СБук.Г 547), рос. діал. *толкти́* 'товкти' (СРНГ 44, 192) та ін.

***Тыкадло**: укр. *Товкало*, 1718 р. (ПСт. П 140), *Товкало* (КПУ Черниг. 6, 423), *Тайкало* (ЗЧ 563), *Тейкало* (Зосимов 2, 412), *Товкайло* – сучасне прізвище, рос. *Толкалов* (КП Саратов₁₅) ~ слвн. діал. *tolkalo* [*tu'ka:lɔ*] 'товкач' ~ *tolkati* [*'tukat*] 'товкти' (Gregorič 461). Пор. ще тематизовані укр. діал. *тєвкати* 'вдаряти головою об щось' (Бевка 125), рос. діал. *толкáть* 'товкти' (Сл. Алтая 4, 154), *тóлкать* 'розмовляти' (СРНГ 44, 186), блр. діал. *товка́ті* 'штовокати' (СБГ 5, 102).

***Тыкань** / ***Стыкань**, ***Тыкань**: укр. *Товкань*, 1784 р. (ИСК 15), *Товкан* (ТД Тур. 68), *Толкан* (РІ ІФ 2, 317), *Товкань* (КПУ Полт. 4, 387), ст.-рос. (похідне) *Тулканова*, XVII ст. – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 153), рос. *Тельканов* (МО), *Толканов*, *Товкань* (ЖПТ), *Стулканов* (МО), блр. (похідне) *Таўканы* – ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 264), пол. *Tołkan* (SN IX, 547) ~ укр. діал. *товка́н* 'кремезний чоловік' (Піпаш, Галас 193), 'високе горня' (Полянський 408), *тувка́н* 'людина, яка постійно зайнята домашніми роботами' (Корзонюк 242), рос. діал. *толка́н* 'страва із зерна пшениці грубого помолу' (Сл. Алтая IV, 154) та ін.

**тыканѣ*: укр. діал. *то́вканий* у словосполучі *то́вканий баран* 'кастрований' (Ястремська 334).

***Нетыкань**: рос. *Нетолканов* (АПС 66).

***Тыкунь** / ***Стыкунь**: ст.-укр. Гаврило *Товкунь*, 1595 р. (АЮЗР VI/1, 247), Оедор *Толкун*, Васка Өомик сын *Тевкуненко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 365), укр. *Товкунь*, 1756 р. (АК 5, 132), *Тилькун* (ТДЧ 40), *Товкун* (Зосимов 2, 427), *Толкун* (КПУ м. Київ 3, 368), *Стовкун* (КПУ Київ. 1, 545), ст.-рос. Васка *Толкуновъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 884), Тимошка велижанин, прозвище *Толкун*, 1611 р. (ПОСм. 117), рос. *Толкунов* (ЖПТ), *Тылькун* (МО), блр. *Таўкун* (Гродненськ. обл.), (похідні) *Таўкуновскае балота*, *Таўкуны* – мікротопоніми в Гродненській обл. (Ламака 1, 304), *Таўкуны* – ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 378) ~ укр. діал. *товку́н* 'людина, що вовтузиться, метушиться' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толку́н* 'непосида' (СРГ Морд. 2, 1321), 'товкач' (ОСВГ 11, 53), блр. діал. *таўку́н* 'товчена цибуля' (ЭСБМ 13, 260), *тоўку́н* 'т. с.' (Кучук, Малюк 134) та ін.

***Тыкарь** / ***Стыкарь**: ст.-укр. Лєско *Товькаренко*, 1649 р. (Реєстр 88), рос. *Столкарец* (АУИФ 424).

***Тѣкасъ**, ***Тѣкусъ**: укр. *Товкус* (КПУ Сум. 4, 360), рос. *Толкасов* — сучасне прізвище, *Товкусов* (ОА 5, 3693).

Потенційно могли онімізуватися:

**тъkota*, **тъkотъ*: укр. діал. *товкіт* 'стук' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толкотки* мн. 'деруни' (СРНГ 44, 191), блр. діал. *таўкота* 'штовханина' (ЭСБМ 13, 260).

**тъkota*: рос. діал. *толкута* 'страва з вареної риби, товченої з ягідьми' (СРНГ 44, 193).

**тъkovъjъ*: укр. діал. *толковий* 'розумний, розсудливий, діловий' (Сабадош 352), рос. діал. *толковый* 'добротний, такий як потрібно' (СРНГ 44, 191) та ін.

***Тѣла**, ***Тѣлъ**: укр. *Товчъ*, 1756 р. (УП 5, 226), *Товча* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 144), *Тайч* (КПУ м. Київ 3, 315), (вторинне) *Тилченко*, 1732 р. (ПМП 1732: 53), ст.-рос. (похідне) *Тулчино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1505), рос. *Толчев*, *Толчин* (МО), пол. *Talczewski*, *Telcz*, *Tilcz*, *Tolcz*, *Tylcz*, *Tołcz*, *Tołocz* (SN IX, 481, 511, 533, 547, 548, 641), *Tłuszczewo* — відантропонімний ойконім (SMР 1158), а також *Toltsin*, 1322 р. — топонім у полабських слов'ян (Jeżowa II, 26 — **tlčīnā*) ~ укр. *товч* 'дерть; те, що потовчено', діал. 'висівки', *товча* 'штовханина' (ЕСУМ 5, 587), *товч'и*, -чи 'багато людей; натовп' (Піпаш, Галас 193), *стовч* 'догана юнакам, коли запізнаються [...]' (Бевка 122), *толч*, *толча* 'товчені сухарі' (СРНГ 44, 216), в.-луж. *tołč* 'мука грубого помолу, товч' (Трофимович 326) та ін.

Рертѣла** (Рертѣла**): рос. *Перетолчин* (ЖПТ).

Афіксальні деривати:

***Тѣлага**: рос. *Товчага* (КПУ Зап. 8, 297), блр. *Толчагина* (ТС Мозырь 176).

***Тѣлага**: укр. *Товчига* (Зосимов 2, 428), рос. *Тавчига*, *Товчига* (КПУ Зап. 8, 288, 297).

***Тѣлага**: ст.-укр. Івашко *Талчюга*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 316).

***Тѣлахъ**: укр. *Тульях* (КПУ Він. 1, 571).

***Тѣліха**: рос. *Толчихин* (МО).

**тъліха*: укр. діал. *товчу́ха* 'товчена картопля' (Зеленько ССП 35).

***Тѣлѣжъ**: ст.-рос. Оилка Васильевъ сынъ *Толчѣевъ*, 1587 р. (Никольский 151), Івашка Дементьев сын *Толчеев*, 1646 р. (ПКВ 114), рос. *Толчеев* (ЖПТ), *Товчеев*, *Тулчеев* (МО) ~ укр. *товчий* 'людина, яка товче в ступі' (Грінченко 4, 271), ст.-рос. *толчей* 'хто товче що-

небудь', *толчей* 'макогін' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 414, 415), рос. діал. *толчей* 'ступа', *толчѐй* 'ручний станок, на якому мнуть льон, коноплі' (СРГ Морд. 2, 1325).

***Тѣцакъ**: рос. *Толчаков* (м. Санкт-Петербург), пол. *Telczak*, *Tulczak* (SN IX, 511, 616) ~ рос. діал. *толчак* 'макогін' (СРНГ 44, 217).

***Тѣцѣка**, ***Тѣцѣкъ** / ***Стѣцѣкъ**: ст.-укр. Остап *Толчиков*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 309), укр. Никита *Товчика*, 1785 р. (ИСК 50), *Тильчик* (Вол.), рос. *Толчик*, *Стульчиков* (МО), *Толчиков* (м. Белгород), пол. *Tolczyk*, *Tulczyk* (SN IX, 547, 616) ~ укр. діал. *тѣвчик* 'поршень у саморобному шприцові з бузинової трубочки, за допомогою якого діти поливаються водою' (Сабадош 352).

***Тѣцѣукъ**: укр. *Тульчук* (КПУ Дон. 5, 349), пол. *Tulczuk* (SN IX, 511).

***Тѣцѣка**, ***Тѣцѣко**, ***Тѣцѣкъ**: укр. *Товчка*, 1732 р. (РЧП 228), *Тлечко* (КПУ ІФ 3, 164) < **Телчко* (метатеза), *Товчко* (Зосимов 2, 428), ст.-рос. (похідне) *Толчково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 201), рос. *Толчков* (ЖПТ) ~ укр. діал. *тѣвчка* 'ступа', *товчѣк* 'дрючок, яким товчуть у ступі (у товчці)' (Сірка, Баушенко 76), 'стусан' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толчѣк* 'макогін' (СРНГ 44, 219) та ін.

***Тѣцѣанъ** / ***Стѣцѣанъ**: укр. *Стойчан* (РУС 402), *Штовчан* (КПУ Дон. 3, 509), ст.-рос. Федор *Толчанов*, 1629 р. (ИИМ 215), (похідне) *Толочанова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 447), рос. *Толчанов* (ЖПТ).

***Тѣцѣнь**: рос. *Толченев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *толчѣна* 'пиріг із товченим горохом' (СРНГ 44, 217).

***Тѣцѣнъ** / ***Стѣцѣнъ**: ст.-укр. Дѣмко *Толчин*, 1664 р. (РСР 314), ст.-рос. Івашко *Толчинѣ*, 1674 р. (ПКДЛ 72), рос. *Толчин*, *Туйчин* (ЖПТ), *Товчин*, *Столчин* (МО).

Похідні з коренем **Тѣlm-* / **Стѣlm-*

Псл. ***Тѣлма**, ***Тѣлмо**, ***Тѣлмъ** / ***Стѣлма**, ***Стѣлмъ** можна реконструювати на основі фактичного матеріалу з:

а) різноманітною вокалізацією плавного: ст.-укр. *Столма*, 1578 р. (Памятники III/2, 85), укр. *Тальма* (КПУ Харк. 15, 404), *Тельма* (Богдан 301), (вторинне) *Тильменко* (ХГКП 236), *Стельма* (Красовський 169), *Штельма* (Богдан 269), ст.-рос. Михалка Григорьев *Толма*, XVI ст. (ПКОП 253), *Тилмо*, 1656 р. (ОРЗ 369), (по-

хідне) *Телмино*, 1504 р. — ойконім у колишньому Дмитровському пов. (ДДГ 390), рос. *Столмов* (МО), блр. (похідне) *Тэ́льмы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 126), слвн. (похідне) *Tolmin* — ойконім (Im. т. 436), пол. *Stelma*, *Sztelma*, *Talma*, *Telma*, *Tolma* (SN IX, 58, 345, 482, 514, 547), чеськ. *Tolma* (Beneš 106) ~ укр. діал. *те́льма* 'вершина гори' (Черепанова Микротоп. 216), *те́льмом присл.* 'швидко' (СБук.Г 542), рос. діал. *то́лма* 'дурень' (СРГ Морд. 2, 1322), *те́льма* 'юрба' (СРГК 6, 448), 'ланцюг якоря' (СРГО 2, 215), блр. діал. *ты́льма* 'бабка в коня' (ТС 5, 169) та ін.;

б) асиміляцією плавного в кожному з вокалізованих варіантів (-л- > -в-, -л- > -м-): ст.-укр. Конон *Стовъмєнько*, 1649 р. (Реєстр 359), укр. *Товма*, *Тумма* (Новикова 829, 843), рос. *Тевъменко* — прізвище (СРНГ 43, 335), *Товма* (Supersanskaja 1997: 12), ст.-блр. (похідне) **Товмовый мость*, 1594 р. — у колишньому Мінському пов. (АВК XIV, 496);

в) секундарними голосними після плавного: укр. *Телима* (КПУ Він. 7, 614), ст.-рос. (похідне) *Туломово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 588), рос. *Таламов*, *Телемов*, *Толомов* (МО), *Телемин*, *Тилимов* (ЖПТ), *Толома* — прізвище (Герасимов 88), *Толомъ*, 1721 р. — естляндський шляхтич (Веселаго 2, 513) < рос., *Тулум* (МО), пол. *Telemko* (SN IX, 512) ~ рос. діал. *то́лом* 'товста лозина' (Сл. Оби 3, 184), 'натовп' (СРНГ 44, 203), *тулу́м* 'річковий поріг', 'великий камінь у руслі ріки' (СРНГ 45, 236);

г) абсорбцією плавного в кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Гордѣй *Тума*, 1649 р. (Реєстр 72), укр. *Тума* (Новикова 843), *Штим* (Редько 2, 1222), рос. *Тумов* (МО), *Стомов*, *Штом*, *Штымов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *тума́* 'дурниці' (СРНГ 45, 240);

г) переходом -л- > -л'- > -й- (солодкозвучність): ст.-укр. *Wasko Staim*, 1649 р. (Жерела V, 206), рос. *Туймино* — ойконім відантропонімного походження в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), *Тоймова*, 1709 р. — в колишній Уфимській губ. (Пам. СИ I, 379);

д) метатезами: рос. *Тломов* (МО) < **Толмов*, пол. (похідне) *Tłuty* — ойконім (SMP 1158) ~ укр. діал. *тлум* 'натовп' (Дуда 210), блр. діал. *тлум* 'про неметку людину' (СРГр. 116), *тлума́* 'клопіт' (СБГ 5, 100), 'хаші' (МДСГ 9, 119), рос. діал. *тлум* 'шум' (СРНГ 44, 156) та ін.

Префіксальні деривати:

**хотѣлма*: блр. діал. *хытылмá* 'вітрогон' (Бялькевіч 478). Антропонімічні рефлекси невідомі.

**Котѣлма*: укр. *Котельма* (Богдан 137) < **Котѣлма*, рос. *Котолмин* (Волгоградськ. обл.).

**Тотѣлма*, **Тутѣлма*: (похідні) ст.-рос. Ігнатий *Тутолмин*, 1471 р. (Веселовский 327), Юрій *Тутолмин*, XVI ст. (ГРМ 25), Ондруша *Туталмин*, 1601 р. (ВГ 1, 117), Іван *Тотолмин*, 1694 р. (ПССГ 135) — патроніми на *-ин*, (похідні) *Титолмина*, 1534 р. — ойконім (Токмаков 1884: 94), *Тутолмино* — назва слободи (Кусов 330), рос. *Туталмина ж.* (МО), *Тутолмин* (КАК 432), віднесене до тюркізмів (Баскаков 66—67), *Тутолминой Пеньково*, *Тутолминой Подложье* — ойконіми відантропонімного походження в колишній Петербурзькій губ. (RGN IX, 230).

**затѣлма*: блр. діал. *затлѹма* 'заморока' (ДСБр. 74).

Суфіксальні деривати:

**Тѣлмыгъ*: рос. *Толмыгов* (КПУ Киров. 1, 347) ~ блр. діал. *тоўмѹга* 'неохайна людина', 'безрога корова' (ТС 5, 147) — форма з діалектною заміною *ы > у* (ЭСБМ 13, 262).

**Тѣлмахá*, **Тѣлмахъ* **Тѣлмахъ* / **Стѣлмахъ*: ст.-укр. *Kostiuszko Tolmach*, 1545 р. (Памятники IV/2, 178), *Товѣмашъ*, 1649 р. (Реєстр 338), укр. *Толмаш*, 1752 р. (Пивовар 25), *Тельмах* (РУС 415), *Товмаш* (МиП 493), *Толмах*, *Томах* (КПУ Харк. 1, 370, 371), *Толмаха* (КПУ Сум. 14, 288), *Тумаха* (Вол.), ст.-рос. *Тумаши*, 1545 р. (Веселовский 325), рос. *Толмашев* (МО), *Стольмахов* (МО), пол. *Timasz* (SN IX, 619) ~ рос. діал. *тумахá* 'обман, злодійство', *тумашиá* 'метушня, сум'яття' (СРНГ 45, 245), за умови, що суфіксальне *-а-* не з *-о-*, пор. *толмошиá* 'т. с.' (ОСВГ 11, 58).

**Стѣлмухъ*: пол. *Stelmuch* (SN IX, IX, 59).

**Тѣлмушъ*: ст.-рос. (похідне) *Заталмышово*, 1551—1554 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 220), рос. *Толмышев* (МО).

**Тѣлмайъ*, **Тѣлмѣйъ*: рос. *Толмаев*, *Толомаев*, *Телемеев* (МО).

**Тѣлмака*, **Тѣлмакъ*, **Тѣлм'акъ*, **Тѣлмаць* / **Стѣлмакъ*, **Стѣлмаць*: ст.-укр. *Iaczko Tholmacz*, 1494 р. (Крип'якевич 123), *Lazur Tolmacz*, XVI ст. (Жерела III, 361), укр. *Тилмачъ*, 1742 р., *Толмачъ*, 1749 р. (АК 1, 393), *Товмачъ*, 1756 р. (АК 5, 48), *Талмач* (КПУ Ник. 15, 274), *Тельмач* (КПУ Дон. 18, 502), *Тилмач* (Глухівцева 2, 253), *Тильмач* (Новикова 824), *Тлумак* (Рв.), *Тлумачъ*, 1908 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1,

спр. 29, арк. 22 зв.), *Тлумач* (Льв.) – сучасне прізвище, *Толмак* (КПУ Дон. 7, 30), *Товмач*, 1721 р. (ДІП II, 242), *Товмач*, *Толмач* – сучасні прізвища (Горпинич 369; СП 349), *Тумак* (Льв.), *Стальмак* (Новикова 787), *Штимак* (Редько 2, 1222) – форма з абсорбованим плавним, із **Штилмак*, ст.-рос. Неклюд *Толмачев*, 1498/99 р. (ПКНЗ I, 235), Богдан *Тумаков*, XVI ст. (Веселовский 325), Костя *Толмачевъ*, 1566 р. (АГР I, 221), Мишка *Толмач*, 1684 р. (РМО 429), (похідні) *Малые Талмаки*, 1527 р. – ойконім (СГКЭ I, 51), *Толмачево*, 1589/90 р. – назва поселення в колишньому Вологодському пов. (Федышин 29), рос. *Талмаков*, *Талмачев*, *Товмачев*, *Толмаков* (МО), *Толмач*, 1706 р. (СДГП 90), *Тумака*, 1708 р. (СДГП 359), *Тельмаков*, *Телемаков*, *Толмачев* (ЖПТ), *Толмак* – прізвисько (Герасимов 88), *Томаков* (ЖПТ), *Тумаков* (Новикова 843), *Стальмаков* (КП Твер.), *Стольмаков* (МО), *Штаймак* (ЖПТ), (похідні) *Толмаково* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), *Старые Толмачи*, 1729 р. – у колишньому Московському пов. (МАК III, 3), *Толмачева* – в колишній Томській губ. (Список Томск. 30), *Толмачева* – у Брянській обл., ст.-блр. Коштюско *Тольмачъ*, 1518 р. (LM № 22, 91), Hrin *Tholmaczewic*, 1558 р. (ПКГЭ I, 447), блр. *Талмач* (м. Гомель), *Стальмакоў* – прізвище відомого кінорежисера, (похідні) *Штальмаки* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 71), *Талмачова* – в Брестській обл., серб. *Толмач* (Ђапић 1966: 164), пол. *Stelmacz*, *Stelmak*, *Telmiak*, *Tłamacz*, *Tłomacz*, *Tłotak*, *Tłumacz*, *Tłumak*, *Tołmaczew*, *Tumak*, *Tumiak* (SN IX, 58, 514, 538, 539, 548, 619), (похідне) *Tłumaczów* – ойконім (SMP 1158), ст.-чеськ. *Tulmač*, 1475 р. (АЇ IX, 235), ст.-слвц. Adam *Tulmač*, 1537 р. (SLL I, 195), *Tolmacz*, XVI ст. (UFP I, 352), слвц. (похідне) *Tlmače* – ойконім у Тековській жупі, відомий з 1217 р. (Stanislav II, 455; Krajčovič 181), слов'ян. (похідне) *Стельмаки* – ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 440).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. *товмáч*, ‘перекладач, той, хто роз’яснює’ (ЕСУМ 5, 588), діал. *толмáк старій* ‘про людину старшого віку’ (Мацюк 206), *тельмáк* ‘обмежена людина’ (Глуховцева 203), *тэльмачок* ‘вершина гори’ (Черепанова 216), *тлумáк* ‘людина, яка погано розбирається у всіх справах, бовдур’ (СУГО 192), ‘клунок’ (Корзонюк 239), *товмáк* ‘тугодум’ (ВСД 116), ‘тупий чоловік’, *тумáк* ‘розумово відстала людина’ (СБІ 764, 773), *товмáч*, діал. *толмáч* ‘перекладач, той, хто роз’яснює’ (ЕСУМ 5,

588), рос. діал. *толма́к* ‘людина зі значними вадами мовлення’ (Акчим. словарь 6, 24), *толма́к*, *тума́к*, *толма́ч* ‘розумово обмежена людина’ (ТСВГ 132), *томакі́* *мн.* ‘рукавиці на ваті’ (СРГК 6, 479), *тулма́к* ‘оздоба на козацькій шапці’ (СРНГ 45, 234), *тума́к* ‘ледар’, ‘нелюдь’ (СРНГ 45, 241), *толма́ч* ‘дружок на весіллі’, ‘перекладач’, ‘дурень’ (СРНГ 44, 195), ‘бджолине гніздо’ (СРГК 6, 473), *тылма́ч* *мн.* ‘прісні млинці з конопляним соком’ (Добровольский 922), (похідне) *толмачо́к* ‘частина борони’ (Сл. Алтая 4, 154), *тума́ч* ‘удар кулаком’ (СРНГ 45, 245), ст.-блр. *толмачь* ‘перекладач’ (ГСБМ 33, 355), блр. діал. *тлума́к* ‘дурень’ (СБГ 5, 100), *тлу́мак* ‘клунок’ (ДСБр. 228), *таўма́к*, *тоўма́к* ‘кулак’, *тума́к* ‘дурень’ (РСВ 2, 304), ‘стусан’ (МДСГ 9, 117, 136), серб. діал. *тулма́ч* ‘перекладач’ (Жугић 400), слвн. діал. *tòlmač*, *tùlmač* ‘т. с.’ (Rajh 249) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 588).

***Роты́маць**: блр. (похідне) *Потолма́чоў* — мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 373) ~ укр. діал. (вторинне) *патильма́ччя* ‘високі стебла рослин’ (Омельковець 141).

***Ты́лмік** / ***Ты́лмісь**, ***Сты́лмісь**: ст.-укр. Павель *Столмиць*, 1638 р. (Торгівля 307), укр. *Тумік* (Вол.), рос. *Толмиков* — сучасне прізвище (м. Оренбург), *Толмичев* (ЖПТ), пол. *Tumicz* (SN IX, 619).

**tylmica*: рос. діал. *толми́ца* ‘колективна поміч у роботі’ (ОСВГ 11, 55).

***Ты́лму́к** / ***Сты́лму́к**: блр. *Цельму́кі* — ойконім відантропонімного походження в Гродненській обл. (Рап. Гр. 249), пол. *Stelmuk* (SN IX, 60).

***Ты́лмька**, ***Ты́лмько**, ***Ты́лмькь**: укр. *Телемко* (РІ Хм. 2, 777), *Талмка* (МО), пол. *Tłumok*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 167) ~ ст.-укр. *тлумок* ‘торбина’, 1566 р. (УП 1, 123), рос. діал. *толомо́к* ‘вербовий дубець’ (СРГС 5, 62).

***Ты́лmidlo**: рос. *Товмило* (ЖПТ), пол. *Tłumiłowicz* (SN IX, 539), мотивовані апелятивами віддієслівного походження. Пор., наприклад, укр. діал. *то́вмити* (щось у собі) ‘критися (зі своїм горем або болем)’, *то́вмитися* ‘хмаритися’ (ЕСУМ 5, 588 — з інослов’янськими паралелями), рос. діал. *тельми́ть*, *тольми́ть* ‘зубрити; розтлумачувати’, віднесені до неясних (Фасмер IV, 40, 42), *толми́ть* ‘стверджувати, повторювати’ (НОС 11, 44), *тевми́ть* ‘набувати досвід у чому-н., прагнути досягти чого-н.’ (СРНГ 43, 334), (префіксальне) *потолми́ть* ‘запам’ятати, зазубрити’ (СРНГ 30, 289 < **tylmiti* (se)).

**tolmati*: рос. діал. *толмáть* 'м'яти що-небудь' (СРНГ 44, 195).

***Тълмань**, ***Тълмань** / ***Стълмань**: укр. *Талман* (Богдан 299), *Таламан* (Горпинич 298), *Тамань* (Горпинич 307) < **Тавмань* / **Талмань*, *Тейман* (Глуховцева 2, 249), *Телеман* (Памяць Лоеўск. 418), *Тильман* (м. Костопіль Рв.), *Тільман* (КПУ Харк. 1, 689), *Товман* (КПУ Полт. 4, 486), *Томань* (ЖПТ), *Тулуман* (РІ Черк. 7, 165), *Тульман* (Новикова 829), *Стовман* (ОМ 2, 172), рос. *Талманов*, *Толманов*, *Тольманов*, *Тулманов*, *Тульманова ж.* (МО), *Тельманов* (КПУ Харк. 16, 440), *Тільман* (КП Сарат.₁₂), *Толоманов* (КП Твер.), *Тулманов* (МО), *Туйманов* (Рязан. КП 1, 561), *Тыльман* (Память 1, 90), *Томанов*, *Стоманов* (ЖПТ) — форми з абсорбованим плавним, (похідне) *Тайманова* — ойконім у колишній Тверській губ. (Менде 173), блр. *Стоман* (ЖПТ) < **Стоўман* / **Столман*, (похідне) *Тайманава* — назва населеного пункту в Могильовській обл. (Рап. Маг. 172), пол. *Talman*, *Tuman* (SN IX, 482, 619) ~ укр. діал. *тельмáн* 'обрубок дерева; колода' (Добролюба 2003: 158), *тельмáн* у словосполученні *руки як тельмáни* 'повні, товсті руки' (Добролюба 170 — «слово з неясною етимологією»), рос. діал. *толмáн* 'лісова галявина' (СРНГ 44, 195), *тумáн* 'тім'я, верхня частина черепа' (СРНГ 45, 242), (префіксальне) *баталмáн* 'людина несповна розуму' (СРГ Прик. 27).

***Тълмень**: ст.-рос. (похідне) *Телменева*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 70), рос. *Талменев*, *Толменева ж.* (МО), *Тайменев*, *Тельменев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *ту́ймень* 'дурень, незграба' (СРНГ 45, 223).

***Тълминь**: рос. *Талмин*, *Толомин*, *Туминов* (МО), *Телемин*, *Тельминов* (ЖПТ), *Тойминов* — сучасне прізвище (Смоленськ. обл.), ст.-блр. Сенько *Толминовичь*, 1517 р. (ЛМ 1903: 453), пол. *Tutin* (SN IX, 620).

***Тълмонь**: пол. *Talmon* (SN IX, 482).

***Тълмьнъѣ**: укр. *Толумний* (КПУ Він. 7, 104) — форма з секундарним -у-.

***Тълмарь**: рос. *Тумарев* (МО) ~ рос. діал. *ту́марь* 'багатій' (СРНГ 45, 245), блр. діал. *ту́мар* 'т. с.' (НЛГ 150) — форми з абсорбованим плавним.

***Тълмасъ**: укр. *Товмас* (КПУ Сум. 11, 267), *Тумас* (Новикова 843), рос. Федотъ Федоровъ сынъ *Толмасовъ*, 1715 р. (Тула 126), *Талмасов*, *Толмасов* (МО), *Толомасов* (ЖПТ), *Тумасов* (Новикова 843), пол. *Tołmasow*, *Tumas* (SN IX, 548, 619) ~ укр. діал. (похідне) *утовмáси-*

тиси ‘влізити у щось, вимаститись’ (СБук.Г 573), рос. діал. *тёльмас* ‘великий йорж або окунь’ (СРНГ 44, 11), *тумасовка* ‘бійка’ (СРНГ 45, 245).

***Тѣлмосъ**: ст.-рос. Григорей Корнѣевъ сынъ *Толмосовъ*, 1649 р. (МИСТ 137), рос. *Толмосов* (м. Самара).

***Тѣлмусъ**: рос. *Толмусов* — сучасне прізвище (м. Москва), пол. *Talmus* (SN IX, 482).

***Тѣлматъ(ѣ)** / ***Стѣлматъ(ѣ)**: ст.-рос. (похідні) *Талматки* мн., 1517/18 р. — мікротопонім у колишньому Двінському пов. (АХУ II, 4), *Толматово*, 1539/40 р — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 81), рос. *Талматов* (МО), *Толматов* (КП Алтай 2, 240), *Стоматов* (ЖПТ), (похідне) *Туйматов* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 967) ~ рос. діал. *талматá* ‘шум, метушня, безлад’ (Добровольский 903).

***Тѣлмотъ**: пол. *Talmot* (SN IX, 482) ~ блр. діал. *тлуматá* ‘пустота (в голові)’ (МДСГ 9, 120).

***Тѣлмѣтъ**: рос. *Толматов* (м. Воронеж), ст.-блр. Андрей *Толмонтъ*, 1586 р. (ОДВ I, 202) < **Тѣлмжтъ*, (похідні) *Талмѣцішки*, *Тальмонты* — ойконіми в Гродненській обл. (Рап. Гр. 238), *Тальмунты*, *Тальмантовицзна* — ойконіми в колишній Віленській губ. (RGN VIII, 713).

***Тѣлмазъ**: рос. *Толмазов* (ЖПТ).

Потенційно могли онімізуватися:

**тѣлмоватъ(ѣ)*: блр. діал. *томовáты* ‘дурний’ (ТС 5, 141).

**затѣлмистъ(ѣ)*: укр. діал. *затѣлмистий* ‘незграбний’, ‘тупокутний, без плавного переходу від тонкого місця до стовщення’ (Паламарчук 26).

Похідні з коренем **Тѣлр-* / **Стѣлр-*

***Тѣлра**, ***Тѣлръ** / ***Стѣлра**, ***Стѣлръ**, ***Стѣлрь**: ст.-укр. Анѣдрѣй *Столопенко*, Іванъ *Товѣла*, 1649 р. (Реєстр 439, 455), укр. *Талпа* (КПУ Ник. 1, 275, 702), *Телен* (Новикова 817), *Телена* (Красовський 148), *Телип* (КПУ Льв. 3, 478), *Телюпа* (КПУ Кіров. 8, 531), *Тилип* (Горпинич, Корнієнко 229), *Толоп* (РУС 419), *Тилюпа* (КПУ Зап. 3, 575), *Толюпа* (КПУ Дн. 5, 568), *Тулул* (Черніг.), *Тулюпа* (КПУ Ник. 8, 394), *Тюлюпа* (Горпинич 381), *Штолопа* (КПУ Він. 6, 238) — форми з секундарними голосними після плавного, *Товп* (Черк.), *Товпа* (КПУ Кіров. 1, 346), *Толп*, *Толпа*, *Тульп* (Новикова 831, 843),

Тульпа (РС 461), *Томпа* (Зосимов 2, 431), *Стовп* (Богдан 290), *Сто-вна* (Н КП Харк. 2008: 66), *Штольпа* (ОКІУМ), (похідне) *Стуленів-ка* — ойконім у Харківській обл., ст.-рос. *Столыпа*, 1425 р., Арте-мій *Столыпин*, 1541 р. (Веселовский 301), Онисимъ Третьяковъ сынъ *Телепъ*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 1125) форма з другим повноголоссям, (похідні) *Толопово*, *Столыпино*, XV ст., *Столыпово*, *Столопино*, XVI ст. (НПК I, 684; II, 310; IV, 404; VI, 457) — ойконіми в історичній Новгородській землі, *Теліно*, 1645 р. — в колишньому Тотемському пов. (АПД II/1, 310), рос. *Талпа*, *Толпа*, *Тульпа*, *Стельп*, *Столопин* (ЖПТ), *Стельнов*, *Столнов*, *Стульнев* (МО), *Столуна* — прізвисько скупкої людини (Вальтер, Мокиєнко 520) < **Столла*, *Талапов*, *Талапин*, *Талопа*, *Тальпин*, *Тальпова ж.* (ЖПТ), *Телепов*, *Тулунов* (Новикова 818, 843), *Тилип* (ЖПТ), *Толопин*, *Толопов* (МО) — форми з секундарними голосними, (похідні) *Телепино* (3), *Тилипина*, *Телепово*, *Телеповская*, *Толпино* (3 фіксації), *Толупов*, *Тольпино* — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 40, 84, 126, 130, 243), ст.-блр. *Телепъ* Івановичъ, 1541 р. (Усціновіч 1975: 145), Яков *Тейпа*, 1577 р. (Бірыла 1966: 264), *Телепъ* Івановичъ, XVI ст. (АВК XVII, 206), Юрко *Стовп*, 1647 р. (Бірыла 1966: 261), (похідне) *Толпино*, XVI ст. — ойконім у Полоцькому пов. (Оглоблин 1880: 60), блр. (похідні) *Тюльпин*, *Тюльпино* — назви поселень у колишніх Могильовській і Вітебській губ. (RGN IX, 243), пол. *Stolp*, *Stulpa*, *Sztołpa*, *Sztulpa*, *Talp*, *Talpa*, *Tałpa*, *Taupa*, *Telep*, *Telepa*, *Telip*, *Tełep*, *Tolpa*, *Tołpa*, *Tołup* (SN IX, 85, 126, 348, 351, 482, 483, 504, 512—514, 547, 548), чеськ. *Talpa* (Beneš 310), словц. *Štulpa* (TZ Bratislava 355), луж. *Stolp*, *Stolpa* (Zběrka 46).

Стосовно апелятивної лексики пор. ст.-укр. *толпа*: *по сту толпъ соли*, 1593 р. (УП I, 502), *то(лп)а турба*, 1642 р. (Славинецький 405), *стол(н)*, 1671 р. (ЛРК 155), укр. *товпá* ‘натовп’, діал. *толпá* ‘т. с.’ (ЕСУМ 5, 588), *тов́на* ‘т. с.’ (Горбач Бродина 223), *товпа* ‘грудка’ (ЧТор. 170), *тэлеп* ‘нерозсудливий, нерозважливий’ (Матіїв 455) < **телп*, *стовп* ‘дурень’ (Аркушин СЕ 18), ‘вітка, гілка; бовдур’ (Алмашій 109), *стоп* ‘стовп’ (Бодак 351), ‘деталь плуга. Стовпа’ (СБІ 743), *штыльпи мн.* ‘вилоти у високих чоловічих чоботях’ (Пиртей 2001: 332), *стóвна* ‘стрімка гора’, ‘стрімка вершина гори, скеля’ (Личук 268), рос. діал. *толпá* ‘товста жінка’ (СРНГ 44, 206), *тэльна*, *тэльны* ‘два полози, скріплені дошкою, які використовуються для катання з гір’ (Куликовський 118), *то́лпа* ‘ряди колод, з яких скла-

дається будинок' (СРГС 5, 63), 'копиця льону з десяти снопів' (НОС 11, 91), *телёна* 'дурень' (СРНГ 43, 349), *толоп* 'стежка', *толопá* 'звіряча стежка' (СРГС 5, 63) — форми з другим повноголоссям, *тюлёна* 'незграба, нечепура, дурбак', *тюльна* 'дурень', *тюльнá* 'бійка' (СРНГ 46, 21, 22, 23) — форми з експресивним пом'якшенням анлауту (Фасмер IV, 636 — «темне слово»), *ту́нна* 'круглий острівець посеред болота чи луку' (СРНГ 45, 251) < **тумпа* < **тулпа* (лабіалізація плавного), *столи* у словосполучі *долгий столп* 'прізвисько високорослого чоловіка' (Вальтер, Мокиєнко 520), ст.-блр. *толпа* 'натовп', 1510 р. (ГСБМ 33, 357), блр. *стовп* 'дурень' (Носович 615), діал. *сталоп* 'стовп', *стóлап* 'остолоп' (ЭСБМ 12, 284, 306), *тыўна́* 'натовп, юрба' (Бялькевіч 450) та ін. Див. (ЭСБМ 13, 262; БЕР 7, 522—523: **stǫlbъ*). Зауважимо, що форми на зразок рос. діал. *телепа* в науковій літературі виводять із **tolp-*. Див. (Куркина 136).

***Obstьpъ**: ст.-рос. *Остолоп*, 1576 р. (Веселовский 234), Михайль *Остолоповъ*, 1628 р. (Сторожев I, 309), Борисъ *Остолоповъ*, 1700 р. (ГКН 85), рос. *Астолопов*, *Остолопов* (МО), (похідне) *Астолопово*, XVIII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (Кусов II, 324).

Потенційно могли онімізуватися:

**obtьlpa*: укр. діал. *otelep* 'неповоротка людина' (Балецкий 188) — форма з другим повноголоссям.

**orztьlpa*: укр. діал. *розтоло́па* 'дурень' (Горбач Добровода 479) — форма з другим повноголоссям.

**potьlръ*: укр. діал. *пóтовп* 'давка' (ЕСУМ 5, 588).

**protьlръ*: укр. діал. *прóтовп* 'прохід крізь натовп' (ЕСУМ 5, 588).

***Sotьpъ**: рос. (похідне) *Сутолпова* — ойконім у басейні Іртиша (Кусов 519).

***Zatьpa**: рос. *Затолопа* (МО) ~ укр. діал. *затилёпа* 'нерозтопна, вайлувата людина' (ЕСУМ 5, 539).

Суфіксальні деривати:

***Тьlpeга**: рос. *Толпегин*, *Телепегин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *телепéга* 'товста, незграбна людина', *толпéга* 'товста жінка', 'високоросла людина' (СРНГ 44, 6, 206), 'дурень' (Иванова Словарь 510), *тулпéга* 'незграбна, неповоротка жінка' (СРНГ 45, 236).

***Stьlpeга**: укр. *Стовпяга* (КПУ Дон. 5, 625), рос. *Столпяга* (КПУ Луг. 2, 279).

Тълругъ** (Тълругъ**): рос. *Тельпугов* (Федосюк 181), (похідне) *Телепугово* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 40) ~ укр. діал. *товну́га* 'посудина для солі' (ЕСУМ 5, 589), 'шмат' (АУМ 1, 841), рос. діал. *тельпу́г* 'молотило' (СРНГ 44, 17), *толну́га* 'м'яло' (СРГСУ Доп. 531).

***Тълруга**: ст.-укр. (вторинне) *Товпыжка*, 1649 р. (Реєстр 206), укр. *Товпига* (Горпинич 238), *Толпига* (Зосимов 2, 429), ст.-рос. Івашко *Толпыгинъ*, 1630 р. (Новомбергский 322), *Tołpyga* (!), 1655 р. (СГЧА 100), Василей *Толпыга*, 1694 р. (Шпиленко 133), рос. *Тавпыга*, *Товпыга*, *Талпыгин*, *Толпыгин* (МО), (похідні) *Толпыги*, *Толпыгино* (2) — ойконіми в колишніх Смоленській, Ярославській, Костромській губ. (RGN IX, 126), блр. *Талпыга*, *Товпыга* (КП Могил.), пол. *Towpuga*, *Towpyga* (SN IX, 568) ~ укр. діал. *товпі́га* 'товста, незграбна людина' (Грінченко 4, 270), 'глумлива назва дурного, тупого чоловіка' (Вашенко 94), рос. діал. *толпы́га* 'високоросла людина' (СРНГ 44, 207), *толпыга* у виразі *старый толпыга* (*Толстой Л.Н.* Дневники. 10 июня 1909 г.) та ін.

***Тълраха** / ***Тълраѣ**: ст.-укр. (вторинне) *Товпашич*, 1606 р. (Яшук 312), укр. *Талташ* (Красовський 147), *Тамташ* (Панцьо 120), *Тельпаш*, *Толташ*, *Толопаш* (Богдан 301, 303, 353), *Товпаш* (СП 347), рос. *Тупахин* (ЖПТ) < **Тулахин*, пол. *Talrasz*, *Tołrasz*, *Towrasz* (SN IX, 483, 548, 568) ~ укр. діал. *тел'пáш* 'коротка колодка' (Никончук 77), рос. діал. *тельпáш* 'однорічне теля' (СРНГ 44, 17).

***Тълрехъ** / ***Тълреѣ**: укр. *Теленех*, 1718 р. (ПМП 1718: 153), рос. *Тельпешева ж.* (МО) ~ укр. діал. *тел'пéш* 'опецькувата дитина' (Никончук 77), рос. діал. *телепёха* 'товста, незграбна жінка', *тельпéш* 'товста дитина' (СРНГ 44, 7, 17), *тулпёха* 'незугарна жінка' (СРГ Морд. 2, 1349).

***Тълроѣ** / ***Тълроѣ**: укр. *Товпоша* (Горпинич 227), пол. *Tołposz* (SN IX, 548), слов'ян. Јап *Towposza*, 1669 р. (АВК X, 80) ~ рос. діал. *толпошá* 'гармидер, безлад' (СРНГ 44, 207).

***Тълриха**, ***Тълрихъ** / ***Тълриѣ**, ***Тълриѣ**: укр. *Тельпух* (КПУ Черниг. 2, 383), рос. *Тапушин*, *Тельпухов* (ЖПТ), *Толтушов* (Книги РФ X, 403), (похідне) *Толпухово* — назва поселення в колишній Владимирській губ. (RGN IX, 126), блр. *Тампуха* (ТС Мозырь 173) ~ рос. діал. *тельпу́х* 'малорослий, товстий чоловік', *толпу́х* 'палиця' (СРНГ 44, 17, 207), блр. діал. *цяльпу́х* 'незграба' (Ксяндзова 86).

***Тълръѣ**: рос. (похідне) *Телепшино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN IX, 40).

***Тыруха** / ***Тыружь**: ст.-укр. *Tolpyszka*, XVI ст. (Жерела II, 218), укр. *Тельшиш* (КПУ Київ. 3, 616), *Товпишко* (Льв.), ст.-рос. *Ивань Тултышевъ*, 1675 р. (Голицын 258), (похідне) *Толтышево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 277), рос. *Толтышев* (МО), (похідні) *Толтыши*, *Толтышев*, *Толтышева*, *Тултышова* — назви поселень у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 432, 433), *Тюльтышево* — в колишній Вологодській губ. (RGN IX, 243).

***Тырајь**: рос. *Толпаев* (Лет. ЖС 2004, № 38, 147), *Талапаев*, *Телепаев*, *Толопаев* (МО), а також слов'ян. *Толпай* (Магницький 25) ~ рос. діал. *теленій* 'товста, незграбна людина' (СРНГ 44, 5).

***Тырёжь**: рос. *Тавпеев*, *Толпеев*, *Тулупеев* (МО), (похідне) *Телеева* — ойконім у колишній Уфимській губ. (RGN IX, 40) ~ рос. діал. *толпей* 'товста жінка' (СРНГ 44, 207).

***Тыријь**: рос. *Толпуев* (МО).

***Тыракъ**, ***Тыраць** / ***Стыракъ**: укр. *Телепач* (Красовський 148) — форма з другим повноголоссям, *Стовпак* (КПУ Зап. 15, 426), *Стопак* (РУС 402), ст.-рос. Семень Петровъ Остѣвъ-*Толпачевъ*, 1594 р. (Смирнов ОУ 206), рос. *Толпаков* (ЖПТ), *Тумпаков* (СК 608), *Тавпач*, *Толпаков*, *Толпачев*, *Тюльпаков* (МО), *Тюльпачова ж.* (Горпинич 298), *Стальпаков* (КПУ Ув. Дон. 3, 628), *Столпак*, *Столпаков* (РУС 402), (похідне) *Талпаки* — ойконім у Калінінградській обл., блр. *Тюльпак* (м. Вітебськ), пол. *Tołpacz*, *Tołpak* (SN IX, 548).

Стосовно апелативнонь лексики пор. укр. діал. *тел'нак* 'про опецькувату людину (дитину)' (Никончук 77), *старъй стовпнак* 'про неодруженого чоловіка' (Мацюк 200), *стовпнак* 'мальва (*Malva L.*)' (Омельковець 179), 'насінний стовбур у цибулі, часнику, шавлю' (ВСД 112), рос. діал. *толнак* 'велика купчаста хмара' (СРНГ 44, 206), *тулнак* 'обрубок, колода', *тюлнак*, *тюльнак* 'шматок колоди' (Дилаторський 513, 516), блр. діал. *стоўпнак* 'стовпчик' (ТС 5, 107), *стовпнак*, *стоўпнак* 'квітконосне стебло' (ДСБр. 216) та ін.

***Тырёка**: ст.-укр. *Иван Толпѣка*, 1578 р. (Ясинский 670), укр. *Таупека* (Новикова 816), рос. *Товпека*, *Толпекин* (ЖПТ), *Толпечин* (МО), блр. *Толпекин* (м. Вітебськ), (вторинні, похідні) *Таўпечыцы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 173), *Таўпечанскі сѡснѣк* — мікротопонім (там само; Ламака 1, 304), пол. *Taureka* (SN IX, 504) ~ блр. діал. *таўпѣка* 'незграбна жінка' (ЭСБМ 13, 262).

***Тырікъ**, ***Тыріць** / ***Стырікъ**, ***Стыріць**: ст.-укр. Стє(ц) *Телени(к)*, 1599 р. (АСО 90) — форма з другим повноголоссям, укр. *Товпик* (ОМ

1, 523), *Тавнич* (Зосимов 2, 429), *Товнич* (СП 347), рос. *Тельников* (ЖПТ), *Телепиков*, *Тавник*, *Товник*, *Толник*, *Тюльнич* (МО), *Томников* (КП Сарат._г), *Стопичев* (ЖПТ) < **Столпичев*, ст.-блр. Гарасим *Тейник*, 1577 р. (Бірыла 1966: 264), блр. *Товник* (ЖПТ), пол. *Tolpik*, *Tołpik*, *Towpik* (SN IX, 547, 548, 568).

***Тырукъ**: укр. *Тельпук* (РУС 415), блр. *Тельпук* (ЖПТ) ~ укр. діал. *т'ел'пук* 'колодка на дрова' (Никончук 77).

***Тыръка**, ***Тыръко**, ***Тыръкъ** / ***Стыръка**: укр. *Стопка* (ЖПТ), *Толопо* (Горбаль 5, 378), *Телепо* (Красовський 148), *Телипо* (Новикова 818), *Тилипо* (КПУ Ув. Дон. 19, 361), *Толопо* (КПУ Киров. 1, 347), *Тулупка* (СП 354), ст.-рос. *Толопо*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 65), рос. *Телепков* (МО), *Тулупкина ж.* (ЖПТ), (похідне) *Телепково* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 40), пол. *Stołupka*, *Telepka*, *Telepko* (SN IX, 85, 512), *Tolpkowska*, *Tołopka* (SN IX, 547, 548) ~ укр. діал. *телёпка* 'безглузда, пуста розмова' (ЕСУМ 5, 539), *телепка* 'вигадка, пуста бесіда, небилиця' (Пиртей 2001: 384), *телепо* у виразі *дурний як телепо* (Доброльожа 2003: 13), рос. діал. *толёпка* 'нечепура' (СРНГ 46, 21), *телёпки* 'дощані санки без полозів' (СРНГ 44, 7), блр. діал. *сталапо́к* 'стовп' (ЭСБМ 12, 284).

**obtъркъ*: рос. діал. *отелёнок* 'тюхтій, телепень' (СРНГ 24, 174) — форма з другим повноголоссям..

***Тырука**: ст.-укр. *Толпыка*, 1516 р. (ЛМ 1903: 352), Кондрать *Толпыкинъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 114), рос. *Толпыкин* (МО), (похідне) *Толпыкина* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN IX, 127).

***Тырьсь** / ***Стырьсь**: укр. *Стопнець*, *Стовнець*, 1726 р. (МК 87, 79), *Стовнець*, 1765–1769 рр. (МПР 328), *Стовнець* — сучасне прізвище (РУС 401), рос. *Стопнец* (МО), пол. *Stowpiec* (SN IX, 90) ~ укр. діал. *стовнець* 'піскарь' (СБІ 744), *стувнаць* 'невеликий стовп; насіннєве стебло щавлю' (Корзонюк 231), *стовніць* 'насіннєве стебло (цибулі, редиски, моркви і т. ін.)' (Матіїв 443), ст.-блр. *столпнець*, *стовпнець змениш*. від *столпъ* 'стовп' (ГСБМ 32, 408), блр. діал. *стаўне́ц* 'підставка для ручного чесання льону' (Сцяцко 2005: 118).

**тырлица*: рос. діал. *толпи́ца* 'натовп' (СРНГ 44, 207).

***Тырпель** / ***Стырпель**: укр. Іван *Штоппель*, 1785 р. (ИСК 94) < **Штолпель* (лабіалізація плавного), блр. *Товпелев* (СБГТ 370).

**тырпиль*: рос. діал. *ту́мпыль* 'товста, незграбна людина' (СРНГ 45, 247) — форма з лабіалізованим плавним. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Тыpadlo**: рос. *Темпалов* (ЖПТ), *Толталов* (КПУ Переможці Він. 9, 256) ~ укр. діал. *телéпало* 'той, хто повільно йде (особливо по болоті)', *телепáйло* 'той, хто повільно йде' (ЕСУМ 5, 539).

***Тыpidlo**: ст.-укр. *Steczko Tołpiło*, 1563 р. (АЮЗР VII/2, 73), укр. *Толопило* (РУС 419), рос. *Толопилов* (МО), *Тилипалова ж.* (ЖПТ), блр. *Толопило* (ЖПТ), пол. *Tołopiłło* (SN IX, 548) ~ блр. діал. *стоў-ніло* 'незграба' (ТС 5, 102), мотивовані дієслівною лексикою на зразок укр. діал. *тóвпнити* 'натискати, натоптувати, набивати' (ЕСУМ 5, 588) і под.

***Тыpанъ** / ***Stыpанъ**: укр. *Толпан* (Зосимов 2, 429), ст.-рос. Демка *Тулпанов*, 1565—1568 рр. (МИТА 39), (похідне) *Тулпаново*, *Тупаєво тожъ*, XVII ст. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сто-рожев II, 51), рос. *Толпанов* (Московськ. обл.), *Телепанов*, *Тилипанов*, *Тулупанов*, *Тюльпанов*, *Столпанов* (ЖПТ), *Стултан* (ЧТ 289), (похідне) *Толпаново* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), історично — *Тулпаново*, XVII ст. — назва маєтку (Водарский 352), *Тулпаново* (Списки Волог. 510), блр. *Тыпан* (ЖПТ) < **Тылпан* / *Ту́лпан*, пол. *Tołpan*, *Tułpan*, *Tułpanowicz* (SN IX, 548, 618, 619) ~ рос. діал. *телепáн* 'карапуз' (СРНГ 44, 5), *тулупáн* 'верхній одяг' (СРНГ 45, 239), *тюлáн* 'хлібина' (СРНГ 46, 22), блр. діал. *стовпáн* 'квітконосне стебло' (ДСБр. 216), 'стебло (городніх культур)' (Климчук 69).

***Тыpинъ** / ***Stыpинъ**: ст.-рос. Данилко *Тельпинов*, 1623/1624 р. (ППД 32), Григорій Іванов *Тельпин*, 1693—1694 рр. (КМТ 34), рос. *Тюльпинов*, *Столпин* (МО), *Стульпин* (ПККГ 1907: 61), блр. *Тавпи-нец* (ЖПТ).

***Тыpунъ**: рос. *Толпунов* (м. Москва), блр. (вторинне) *Товпунец* (м. Вітебськ), слов'ян. *Толпуны* — ойконім відантропонімного походження в колишній Віленській губ. (RGN IX, 126).

***Тыpьнь** / ***Stыpьнь**: укр. (вторинне) *Стовпник*, 1704 р. (ДГМ 99), *Телепень* (КС Черк. 1, 95), ст.-рос. Ондрѣй Тимофѣєвъ сынъ *Телепневъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 1176), (похідні) *Телепнева Гора*, XVI ст. — топонім, *Столпнево*, XVI ст. — назва починка в Новгородській землі (НПК V, 498; VI, 344), рос. *Толпнев* (Курськ. обл.), *Телепнев*, *Столпник* (ЖПТ), (похідні) *Телепнева*, *Телепневка*, *Телепнево* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 40), ст.-блр. Іванъ *Целепень*, 1698 р. [«отъ Ивана *Целепня*» (ИЮМ XII, 11)], блр. *Целепень*, *Целяпнѣў* (Бірыла 437), *Тофпенец* (м. Мінськ), (похідне) *Телепни* — наз-

ва поселення в колишній Могильовській губ. (RGN IX, 40) ~ укр. *тэлепéнь* 'дурень, недотепа, вайло, тюхтій', діал. 'пустомеля, базіка' (ЕСУМ 5, 539), діал. *телепень* у сполучі *дурний як телепень* (Доброльова 2003: 13) — форми з секундарними голосними після плавного, *товвня́* 'тіснота, товчія', *товвний* 'масовий' (ЕСУМ 5, 588), діал. *сто́впень* 'велика кам'яна брила, що своєю формою нагадує стовп', 'кам'яна брила, кам'яниста гора' (Личук 268), рос. діал. *тэлепéнь* 'велика товста людина', *теле́ння* 'високоросла людина', *тельпéнь* 'товстун (про дитину)', *тюльня́* 'товста, незграбна жінка' (СРНГ 44, 6, 7, 17, 24), *тюля́пень* 'опецьок' (СРГСУ 6, 115), *сто́лпень* 'дуреп'я' (СРНГ 41, 223), блр. діал. *толапень* 'дурень' (МАСМ 1, 96).

***Тылагъ** / ***Стылагъ**: укр. *Тулпар* (КПУ Дон. 11, 266), рос. *Тюльпаров* (МО), *Стопарев* (ЖПТ).

**тылора*: блр. діал. *таўпора* 'неохайна особа' (Юрчанка 3, 119). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Тыригъ**: рос. *Тумпурова ж.* (МО) — форма з лабіалізованим плавним.

***Стырыга**: укр. *Стопиря* (ТД Тур. 42) < **Стовпира* / **Столпира*.

***Тыласъ**: рос. *Толпасов* (Новосибірськ. обл.) ~ рос. діал. *то́лпас* 'велика дощова хмара' (СРНГ 44, 206).

**тылресъ*: рос. діал. *тюльпéс* 'незграбна особа' (СРНГ 46, 24). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Тыровъ**, ***Стыровъ**(жъ): укр. *Стовповий*, 1773 р. (ДІП V, 259), рос. *Тельпов*, *Темпов* (ЖПТ).

Похідні з коренем **Tьls-* / **Stьls-*

***Тыlsa**, ***Тыльс**, ***Тьльс** / ***Стыльс**: укр. *Тевс* (РУС 414), *Тильс* (КПУ Київ. 4, 548), *Толось* (Вол.) < **Толсь* (друге повноголосся), *Шталс* (Новикова 963), ст.-рос. Тимошка Алексеев сын *Туйс*, 1678 р. (Полякова СПП 6, 184), рос. *Тевсов* (РУС 414), *Тейс* (ЖПТ) < **Тельс* (соподкозвучність), *Тойсов*, *Толсов*, *Толосов*, *Томсов* (МО), (похідні) *Тумсово* — ойконім у Темниковському р-ні Республіки Мордовія, *Томсино* — у Псковській обл., блр. (похідне) *Томсино* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN IX, 134), пол. *Tajs*, *Tejs*, *Tews*, *Teus*, *Tilsa*, *Tojs*, *Tojsa*, *Tylsa*, *Tyws* (SN IX, 479, 510, 527, 528, 544, 643, 654).

***Тьльс'акъ**: пол. *Tajsiak*, *Tojsiak* (SN IX, 479, 544).

***Ты́sika**, ***Ты́sикъ**: укр. *Тапсик* (Панцьо 120) < **Тафсик* < **Тавсик*, рос. *Толсиков* — сучасне прізвище, *Талсикин* (КПУ Дон. 1, 338), *Телсиков* (КП Саратов.).

***Ты́senъ**: рос. *Толсенов* (МО).

***Ты́sinъ**: рос. *Томсин* (ЖПТ), *Тыльсин* (Рамієс 2, 207).

***Ты́sargъ**: укр. (похідне) *Тейсарів* — ойконім у Львівській обл.

Похідні з коренем **Тьlv-* / **Стьlv-*

***Ть́lva**, ***Ть́lvo**, ***Ть́lvъ**, ***Ть́lvъ** / ***Сть́lva**: укр. *Тав* (КПУ ІФ 2, 228), *Тов* (Новикова 829) — форми з абсорбованим плавним, (вторинне) *Товленко* (КПУ Дон. 7, 494) < **Толвенко*, *Стульва* (КПУ Харк. 2, 408), ст.-рос. Сергійко *Толва* Кузьмин сын, 1481—1493 рр. (Рыков 100), (похідне) *Толвин* лѹг, 1644 р. — мікротопонім у колишньому Брянському пов. (ПЮН ОК 59), рос. *Тавлев* (МО), *Товлев* (ЖПТ), (похідне) *Толвина* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN IX, 122), блр. (похідні) *Тэўлі* — ойконім у Брестській обл., *Толвин*, *Толвинщина* — у колишніх Гродненській і Вітебській губ. (RGN IX, 122), пол. *Tylwa*, (вторинні) *Tałwińska*, *Tołwiński* (SN IX, 482, 548, 643), (похідні) *Tołwin*, *Tołwiny* — ойконіми (SMP 1159).

Стосовно мотивації пор., наприклад, блр. діал. *тоўла* 'товста, незграбна жінка' (ЭСБМ 13, 314 — без певної етимології) < **то́лва*.

***Коть́lva**: укр. *Котелва*, 1756 р. (АК 5, 61), рос. *Котельва* (МО).

***Ть́lvaga**: ст.-рос. Первой Иванов сын *Толвагин*, 1598 р. (Анпилогов 1977: 341).

***Ть́lvega**: рос. *Товлегин* (ЖПТ) < **Толвегин* (метатеза).

***Ть́lvaxъ** / ***Ть́lvaxъ**: укр. *Тельвах* (РІ ІФ 3, 409), слов'ян. (похідне) *Товлашевская Дзитва* — ойконім у колишній Віленській губ. (RGN VIII, 708), пол. *Tilwach*, *Tylwach* (SN IX, 533, 643).

***Ть́lvajъ**: укр. *Толвай* (РІ Зак. 1, 680), рос. *Толоваевъ*, 1745 р. (Титов ЛД 176) — форма з другим повноголоссям, *Толвай* (МО), *Туваев* (ЖПТ) — форма з абсорбованим плавним, блр. *Таўлай* (Бірыла 411) ~ укр. діал. *тулвай* 'злодій, злочинець' (Хланта 705), блр. діал. *таўла́й* 'опецько' (Бірыла 411).

***Ть́lvějъ**: ст.-рос. Івашко *Тавлѣевъ*, 1684 р. (АНВМ 150), рос. *Тавлеев* (РУС 410) < **Талвеев*.

***Ть́lvujъ**: укр. *Тавлуй* (ЖПТ) < **Талвуй*, ст.-рос. Моисей *Товуевъ*, Артемій *Тойвуевъ*, XVI ст. (НПК III, 541, 910), рос. *Тавлуев* (Луг.),

ст.-блр. Грицко *Товлуевич*, 1524 р. (LM № 14, 189) ~ блр. діал. *таў-луй* 'гультай' (ЭСБМ 13, 261).

***Тывака**, ***Тывакъ**, ***Тыв'акъ** / ***Тываць**: укр. *Телвак* (Зосимов 2, 413), *Тельвак* (Holutiaк 395), *Толивач* (НКП Черніг. 84) — форма з вторинним -и-, рос. *Тавакин*, *Товаков* (МО) < **Талвакин*, **Толваков*, *Тувакин* (ЖПТ), *Толовачев* (МО), пол. *Telwak*, *Tełewiak* (SN IX, 514).

***Тывікь** / ***Тывіць**: укр. *Телвик* (КПУ Зап. 13, 104), *Тевлич* (КПУ Харк. 1, 581), *Тувиченко* (ЖПТ), рос. *Товлик* (МО) < **Толвик*, слов'ян. (похідні) *Тильвики*, *Тыльвики* — ойконіми в Новоолександрівському пов. колишньої Ковенської губ. (Список. Ковен. 262, 264), пол. *Talwik* (SN IX, 482).

***Тывько**: укр. *Телевко* (Панчук 145) — форма з другим повноголоссям.

***Тывука**: рос. *Тувыкин* (ЖПТ) < **Тулвыкин*.

***Тывапъ**, ***Тывапъ**: укр. *Тейван* (РУС 414), *Телеван* (КПУ Ник. 15, 289), *Толованъ* (РІ Черк. 8, 249), (вторинні) *Тильванчук* (Вол.), *Тованець* (КПУ Київ. 1, 76), рос. *Телеванов* (ЖПТ), *Толованов* (МО) — форми з другим повноголоссям.

***Тывень**: рос. *Телевень* (ЖПТ).

***Тывінъ** / ***Стывінъ**: ст.-рос. *Иванко Товин*, 1600 р. (АФЗХ III, 75), *Андрей Товинъ*, XVI ст. (НПК V, 436), рос. *Тувин* (ЖПТ) < **Тулвин*, *Штольвин* (Рязан. КП 1, 445), пол. *Talwin*, *Tulwin* (SN IX, 482, 618).

***Тывасъ**: ст.-рос. *Климъ Тойвасовъ*, XVI ст. (НПК III, 565), рос. *Толовас* (МО) ~ укр. діал. *товв́асити* 'давити, здавлювати' (Алмашій 114), *тувв́азити* 'накладати чого-небудь багато, з вершком' (Сабадош 355).

***Котывасъ**: укр. *Кутальвас* (КПУ Ув. Дон. 3, 512), *Кутольвас* (КС Од. 2, 164), рос. *Кутельвас* (МО).

***Тыватъ**: укр. *Телеватий* (РІ Льв. 2, 702) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. *Алексѣй Тойватовъ*, XVI ст. (НПК III, 931), *Товватовъ*, 1691 р. (СГКЭ II, 313).

***Тывитъ**: ст.-рос. *Иванъ Тойвитъ*, XV ст. (ГВНП 253), рос. *Тольвитич* (Рамієс 2, 186), *Товитов* (МО) < **Толвитов*.

***Тывотъ**: ст.-рос. *Гридька Ивановъ сынъ Товутова*, 1563 р. (СГКЭ I, 161), *Стехно Улика Тойвувовъ*, XVI ст. (НПК III, 890).

Похідні з коренем **ṭolz-* / **Stolz-*

***ṭylza**, ***ṭylъ**, ***ṭylь** / ***Stylъ**: укр. *Тайз* (КПУ Зак. 1, 403) — форма з солодкозвуччям, *Тевз* (Горпинич 207), (вторинне) *Тивзенко*, 1718 р. (ПЧП 224), ст.-рос. Бориско *Толозовъ*, 1563 р. (Смирнов 72) — форма з другим повноголоссям, (похідні) *Таузова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 476), *Тявзино*, XVI ст. — назва поселення в Новгородській землі (НПК V, 567), рос. *Талзов* (МО), *Толозов*, *Тулузов* (МО) — форми з другим повноголоссям, *Ставзев* (Рамієс 2, 323), *Тумзова ж.* (Климкова 1, 34) < **Тулзова*, пол. *Tamza*, *Tauz*, *Tejza*, *Tojza*, *Tylza* (SN IX, 485, 504, 510, 545, 643), слов'ян. *Тельза*, 1508 р. (ЛМ № 25, 149), *Томза* (ПК Пет. Г 1899: 196) < **Толза* (незакономірна асиміляція плавного).

Batylza** (Patylza**): рос. *Баталзин* (РСД 53).

***Matylza**, ***Matylzo**: блр. *Матуйзó* (Бірыла 279), пол. *Matujza*, *Matujzo* (SN VI, 250) < **Matulza*, **Matulzo*.

**ṭlzaјь*: рос. діал. *тулузай* 'хвалько' (СРНГ 45, 236) — форма з другим повноголоссям. Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***ṭylzakъ**, ***ṭylъ'akъ**: укр. *Танзак* (Богдан 300) — форма з денталізованим плавним, ст.-рос. Алексей Иванович *Тоузаков*, 1590 р. (Веселовский 322), Еремка *Таузакаъ*, 1624 р. (Тюмень 27), Петръ *Толузаковъ*, 1662 р. (АЮБ III, 155), (похідні) *Тоузакова*, *Малое Тоузаково*, 1621 р. — ойконіми в Арзамаському пов. колишньої Нижегородської губ. (ПКА 69), *Толзаково*, 1627 р. — в колишній Ярославській губ. (Успенский 1, 32), рос. *Талузаков*, *Толузаков*, *Тоузаков*, *Тулзаков* (ЖПТ), *Тулузаков* (МО), *Тумзаков* (Память 3, 104), (похідні) *Тоузаковка*, *Тоузаково* (2) — ойконіми в колишніх Симбірській, Пензенській, Самарській губ. (RGN IX, 148), *Тоузаково* (*Тулузаково*) — назва поселення в Нижегородській обл., мотивована прізвиськом власника *Тоузакова* (Морохин 187).

***ṭylzikъ**: укр. *Тозик* (ПСС 4, 701), рос. *Тезиков*, *Тозиков* (МО) — форми з абсорбованим плавним, *Томзиков* (ЖПТ) < **Толзиков*, *Тузликов* (МО) < **Тулзиков* (метатеза), блр. *Тозік* (Бірыла 411) < **Тоўзік*, пол. *Tauzik*, *Tomzik* (SN IX, 504, 557).

***ṭylzукъ**: ст.-рос. Никифор *Тозлуковъ*, 1669 р. (Вейнберг 160) < **Толзуковъ* (метатеза -лз- > -зл-), рос. *Тузлуков* (Рязан. КП 1, 47) ~ укр. діал. *тузлук* 'барилло для квасу або води' (Авдеева 2, 238).

***ṭylzyka**: рос. *Талзыкин* (МО).

***Tьlзadlo**: рос. *Тазалов* (ЖПТ) < **Талзалов* (абсорбція плавного).

***Tьlзidlo**: рос. *Тезилов* (ЖПТ) < **Телзилов* (абсорбція плавного).

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, рос. діал. *тѡмзатъ* 'ходити' (СРГК 6, 479), блр. діал. *тѡўзаць* 'смикати' (МСМ 1977: 111) < **тѡлзати*, *тѡмзитъ* 'давати стусанів' (СРГК 6, 535), *тулѡзитъ* 'бити' (СРНГ 45, 236) — форма з другим повноголоссям < **тѡлзiti*.

До цього списку на правах генетично слов'янського слід долучити антропонім Ярополк *Томзаковичъ* — один із половецьких князів, згаданий в Іпатіївському літописі під 1190 р. (ПСРЛ II, 671) < **Толзаковичъ*.

***Tьlзанъ**: рос. *Тулзанов*, *Тулузанов* (ЖПТ), пол. *Tylzan* (SN IX, 643).

***Tьlzinъ**: рос. *Толзин* — сучасне прізвище (м. Ярославль), *Тазин*, *Тавзин*, *Тузін* (ЖПТ), *Танзин* (Рамієс 2, 370), *Тильзина ж.* (МО).

***Tьlzunъ**: рос. *Толзун* (МО).

***Tьlзаръ**, ***Tьlзаръ**: ст.-рос. (похідне) *Тоузарово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Тульському пов. (ПКМГ I/2, 1159), рос. *Тозарев* (МО) < **Толзарев*, *Тулузаров* (ЖПТ) — форма з другим повноголоссям.

Похідні з коренем **Tul-*

***Tula**, ***Tulo**, ***Tulъ**, ***Tulъ**: ст.-укр. Олекса *Тул*, 1607 р. (Сел. рух 140), укр. *Тула* (Зосимов 2, 443), *Туль* (Кравченко 177), (похідні) *Тулин*, *Тулова* — ойконіми на Тернопільщині та Івано-Франківщині, *Тулова*, *Тулове* — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 2, 416, 417), ст.-рос. Степанко *Тулов*, 1496 р. (ПКОП 52), Васько *Тула*, 1689 р. (Тупиков 404), (похідне) *Тулин починок*, 1551–54 рр. — в колишньому Шуйському пов. (ПМТ 295), рос. *Тула*, *Тулов* (ЖПТ), *Тулово* — ойконім у колишній Тверській губ. (Списки Твер. 447), блр. *Тулава* — відантропонімні ойконіми у Вітебській (2) і Гродненській обл. (Рап. Від. 381; Рап. Гр. 242), хорв. *Tul* (Leksik 693), словн. *Tul* (ZSSP 653), ст.-пол. *Szymon Tula*, 1691 р. (Mytnik 282), пол. *Tul*, *Tuła* (SN IX, 616, 617), чеськ. *Tula* (ЧП).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *тул* 'вид головного убору, шапка, картуз', 'сагайдак' (ЕСУМ 5, 671), *ту́ла* 'міцна дівка або жінка' (Бевка 128), рос. діал. *тул*, *ту́ло* 'тулуб', 'стовп, підпора', *тула́* 'дурень', *туль* 'частина очіпка' (СРНГ

45, 229, 230, 232, 234), ст.-блр. *туль* 'колчан, сумка для стріл' (ГСБМ 34, 69), блр. *тул* 'зад, тил' (Носович 643) та ін.

Префіксальні деривати:

***Natula**: рос. *Натулин* (МО), пол. *Natuła* (SN VI, 558).

***Nesъtula**: укр. *Нестула* (м. Черкаси), *Нестуленко* (Глуховцева 2, 89) – патронім на -енко, рос. *Нестулин* (МО).

***Obtulъ**: рос. *Отулов* – сучасне прізвище, (вторинні) пол. *Obtułowicz* (SN VII, 16), слвц. *Obtulović* (TZ Bratislava 260) ~ укр. діал. *обту́ла* 'огорожа' (ЕСУМ 5, 671).

***Patula**, ***Patulъ**: укр. *Патула* (Панцьо 114), рос. *Патулин*, *Патулов* (МО), пол. *Patuła* (SN VII, 514).

***Potula**, ***Potulъ**: ст.-рос. Захар *Потулов*, 1490–98 рр. (АСЭИ II, 414), Игнатий Васильевич *Потул* Волконский, 1519 р., Леванидъ *Потуловъ*, 1588 р. (Шляпин 2, 158), (похідне) *Потулово*, 1589–1590 рр. – ойконім у колишньому Вологодському пов. (Федьшин 41), рос. *Потуловъ*, 1713 р. (ДПС III/2, 745), *Потулин*, *Потулов* (МО), хорв. *Potulović* (Leksik 526), пол. *Potuła*, *Potułow* (SN VII, 514).

***Pritula**, ***Pritulъ(ъ)**: укр. *Притула* (РУС 341), *Притулий* (Горпинич Болг. 297), рос. *Притулин*, *Притулов* (МО), блр. *Прытул* (Бірыла 335), хорв. *Pritula* (Leksik 533), ст.-пол. *Mathie Przitula*, 1423 р. (SSNO IV, 387), пол. *Przytuł*, *Przytuła* (SN VII, 597), чеськ. *Pritula* (ЧП), слвц. *Pritula* (TZ Bratislava 293) ~ укр. *приту́л* 'з'єднання дерев'яних брусків торцями', *приту́ла* 'прибудова' (ЕСУМ 5, 671), діал. 'задня частина печі' (Шило 217), *приту́л* 'притулок', *приту́ла* 'заслінка отвору в печі' (СБІ 629), блр. діал. *прыту́ла* 'приймак' (Янкова 290), *прыту́ль* 'т. с.' (Клімчук 48) та ін.

***Sotula**, ***Sotulъ(ъ)**: ст.-укр. Павло *Сутула*, 1649 р. (Реєстр 164), укр. *Сутула*, 1726 р. (МК 165), *Сутула ч.* (ЖПТ), *Сутулий* (РУС 408), ст.-рос. Калина *Сутулов*, 1551 р. (Веселовский 308), рос. *Сутулин*, *Сутулов* (МО), (похідні) *Сутулово*, *Сутуловская* – топоніми в колишніх Тверській та Олонецькій губ. (RGN VIII, 656), блр. *Сутула* (Бірыла 400), серб. *Шутулов* – прізвисько (Ђапић 1968: 172), хорв. (похідне) *Sutulović* (Leksik 625) ~ рос. діал. *суту́лый* 'згорблений у плечах, трохи горбатий' (Даль 4, 365), блр. діал. *суту́лы* 'сутулий' (ТС 5, 119) та ін. Див. (ЭСБМ 13, 69).

**prisotulъ(ъ)*: ст.-рос. *присутулый* 'сутулуватий', 1652 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 20, 46).

***Sъtula**, ***Sъtulъ**, ***Sъtulъ**: укр. *Стул* (ЖПТ), *Стула*, 1795 р. (Ономастикон 265), ст.-рос. *Стул*, 1430 р. (Веселовский 303), Михайло

Стулов, 1613 р. (Тупиков 765), рос. *Стулин*, *Стулов* (ЖПТ), *Штуль*, *Штулин* (МО), *Стулова*, *Стулово* (12 фіксацій) – відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 615), блр. *Стул* (Бірыла 395), (похідне) *Стулава острова* – мікротопонім у Мінській обл. (МБ 230), хорв. *Stula* (Leksik 621), пол. *Stul*, *Stuła*, *Stułow* (SN IX, 126) ~ укр. діал. *стул* ‘матня’ (ЕСУМ 5, 672), *шту́ля* ‘лінива та молода жінка’ (Бевка 148).

***Utulъ**: рос. *Утулов* (РУС 432).

***Vytulъ**: рос. *Вытулев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вы́тулить* ‘виставити, висунути, вибовчити’ (Хильманович 48).

***Zatula**, ***Zatulъ**: укр. *Затула*, 1723 р. (Швидько 200), *Затула* – сучасне прізвище (РУС 157), *Затули* – відантропонімний мікротопонім на Волині (Сл.ММ 1, 296), рос. *Затулин*, *Затулов* (МО), блр. *Затула* (Бірыла 157) ~ укр. *зату́ла* ‘предмет, яким що-небудь затуляють, закривають’ (ЕСУМ 5, 671), діал. ‘заслінка на печі’ (Шило 125), ‘захист, охорона’ (Лисенко 81), ст.-рос. *затула* ‘захист, укриття’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 326), ст.-блр. *затула* ‘огорожа, оборона’ (ГСБМ 11, 228).

Праантропоніми-композиції:

***Tuligolva**: (вторинне) ст.-укр. Яцко *Тулиголовец*, 1561 р. (ЛЗК 315), укр. *Тулиголове* (2) – відантропонімні назви поселень у Сумській [історично – *Тулиголови*, 1723 р. (Ділова НРМ 154)] та Львівській обл., пол. *Tuligłowiec*, *Tuligłowicz* (SN IX, 617).

***Sъtuligolva**: пол. *Stuligłowa* (SN IX, 126).

***Tulimirъ**: (вторинні) укр. *Тулмир*енко, 1795 р. (Ономастікон 274), хорв. *Tulimirović* (Leksik 693).

**tulonoszъ*: ст.-рос. *тулоносецъ* ‘лучник’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 30, 225). Антропонімі рефлексії не засвідчено.

***Krivotulъ**: укр. *Кривотули* – відантропонімний ойконім в Івано-Франківській обл., рос. *Кривотулов* (МО).

***Samotula**, ***Samotulъ**: ст.-укр. (похідне) *Szamatvly*, 1497 р. – ойконім (AGZ XV, 339), рос. *Самотулин* (МО).

Суфіксальні деривати:

***Tuliba**: пол. *Tuliba* (SN IX, 617).

***Tulyga**: рос. *Тулыгин* (МО) ~ рос. діал. *тулы́га* ‘роззява’ (СРНГ 45, 239).

***Tulaxъ** / ***Tulašъ**, ***Tul'ašъ**: рос. *Тулашев* (ЖПТ), *Туляшев* (МО), пол. *Tulasz* (SN IX, 616), чеськ. *Tulach* (ЧП) ~ укр. діал. *ту́лах* ‘відлюдник’ (Аркушин 2, 213).

***Tulexa**, ***Tulexъ** / ***Tulešъ**: рос. *Тулешин*, *Тулешов* (МО), хорв. *Tulešić* (Leksik 693), чеськ. *Tuleškov* (ЧП) ~ рос. діал. *тулѣха* 'незграбна жінка' (СРНГ 45, 232).

***Tulixa**, ***Tulixъ** / ***Tuliša**, ***Tulišъ**: ст.-рос. Савва *Тулишинъ*, XVI ст. (НПК VI, 928), (похідне) *Тулишово*, XVI ст. — назва пустища в Новгородській землі (НПК III, 719), рос. *Тулишев* (МО), *Тюлихов* (Новикова 847), блр. (похідне) *Тулиши* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 209), пол. *Tulich*, *Tulisz* (SN IX, 616, 617), луж. *Tulich*, *Tuliš*? (Wenzel II/2, 142).

***Tuluša** / ***Tulušъ**: укр. *Тулуша*, 1726 р. (МК 114), *Тулуша* — сучасне прізвище (РУС 425), рос. *Тулушевъ*, 1712 р. (ДПС II/1, 364), *Тулушев* (ЖПТ), *Тулушин* (МО).

***Tulajъ**, ***Tul'ajъ**: ст.-укр. Нриз *Tulajka*, 1648 р. (Чучка 561), укр. *Тулай* (Редько 2, 1074), ст.-рос. Іванко *Тулай*, 1617 р. (ЖЕ 91), рос. *Тулаев* (ЖПТ), (похідне) *Туляева* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN VIII, 210), ст.-пол. *Tulaj*, 1451 р. (SSNO V, 488), пол. *Tulaj*, *Tułaj* (SN IX, 616, 617) ~ рос. діал. *тула́й* 'незграба' (СРНГ 45, 230), 'дурень' (СРГ Прик. 849).

***Tulēja**, ***Tulējъ**: ст.-укр. Левко *Тулей*, 1686 р. (Тупиков 404), укр. (похідне) *Туліїв* — ойконім на Вінниччині, ст.-рос. Івашка *Тюлеев*, 1596 р. (Полякова 229), Іван *Тюлей*, 1610 р. (Веселовский 328), рос. *Тулеев* (МО), (похідне) *Тулеино* — ойконім у колишній Тульській губ. (RGN VIII, 208), блр. *Тулей* (Бірыла 416), пол. *Tulej*, *Tuleja*, *Tulij* (SN IX, 616, 617), чеськ. *Tuleja* (ЧП), словц. *Tuleja* (TZ Trnava 176) ~ рос. діал. *тулея* 'рукав від болота', (похідне) *тулѣйки* мн. 'лико для плетіння постолів' (СРНГ 45, 232).

***Sъtulējъ**: укр. *Стулій* (Горпинич, Бабій 115).

***Nesъtulējъ**: укр. *Нестулій* (Горпинич, Тимченко 195).

***Tulujъ**: ст.-рос. (похідне) *Тулеевской*, 1678 р. — назва починка в колишньому Вологодському пов. (ПК Котельнич 102), рос. *Тулуев* (МО), ст.-блр. (похідне) *Тулуево*, XVI ст. — мікротопонім у колишньому Полоцькому пов. (Оглоблин 1880: 56).

***Tulaka**, ***Tulakъ**, ***Tul'akъ** / ***Tulačъ** // ***Sъtul'akъ**: укр. *Stephan Tullak*, 1715 р. (Чучка 561), ст.-рос. *Тулякъ*, 1535 р. (Тупиков 404), рос. *Тулаков* (МО), *Тулакин*, *Туляков* (ЖПТ), *Тюляков* (РУС 428), (похідні) *Туляки*, *Тулякова*, *Туляково* — ойконіми в колишніх Саратовській, Оренбурзькій, Новгородській губ. (RGN VIII, 210), блр. *Тулач* (Памяць Лоеўск. 429), *Стуляков* (ЖПТ), болг. *Тюляков* (Ил-

чев 501), серб. *Туљак* (Михаїловић ВП 157), хорв. *Tulač, Tuljak* (Leksik 693), слвн. *Tuljak* (ZSSP 653), ст.-пол. *Petro Tułaz*, 1372 р. (SSNO V, 488), пол. *Stulak, Tulacz, Tulak, Tułacz* (SN IX, 126, 616, 617), ст.-чеськ. *Martin Tulák*, 1428 р. (АЇ XXVI, 117), чеськ. *Tulák, Tuláček* (ЧП), слвц. *Tulák* (TZ Bratislava 370) ~ укр. діал. *тула́ч* 'блукач' (ЕСУМ 5, 674), рос. діал. *тула́дка* 'працелюбна жінка' (СРНГ 45, 231), ст.-блр. *тулакъ, тулачъ* 'волоцюга' (ГСБМ 34, 68), блр. *туля́ка* 'т. с.' (Носович 643), пол. *tułacz* 'людина без притулку; волоцюга', *tułak* 'дурень' (Karłowicz 5, 439).

***Obtul'akъ**: пол. *Otulak* (SN VII, 129).

***Patul'akъ**: пол. *Patulak* (SN VII, 230).

***Potul'akъ**: укр. *Потуляк* (м. Дрогобич Льв.).

***Pritul'akъ**: укр. *Притуляк* (СП 289), пол. *Przutulak* (SN VII, 597).

***Tulika, *Tulikъ / *Tuličъ**: ст.-укр. *Stephan Tulik*, 1678 р. (Чучка 561), укр. *Тулик* (Богдан 307), *Туличів* – відантропонімний ойконім на Волині, рос. *Туликин, Туликов, Тюликов* (ЖПТ), *Туличев* (Глуховцева 2, 266), *Тюличев* (ЖПТ), рос. (похідне) *Туличева* – ойконім у колишній Орловській губ. (RGN VIII, 209), ст.-блр. (похідні) *Туличи*, 1563 р. – топонім у Кобринській економії (РКЭ 35), блр. *Туличево, Туличи* – ойконіми в колишніх Мінській і Гродненській губ. (RGN VIII, 209), хорв. *Tulić* (Leksik 693), ст.-пол. *Andrzej Tulik*, 1687 р. (Mytnik 283), пол. *Tulicz, Tulik, Tulika* (SN IX, 617), чеськ. *Tulik* (ЧП), н.-луж. *Tulik* (Wenzel II/2, 142) ~ рос. діал. *тули́к* 'спритний, меткий' (СРНГ 45, 232).

***Obtuličъ**: хорв. *Otulić* (Leksik 474).

**prituličъ*: блр. діал. *прыту́ліч* 'приймак' (Клімчук 48).

***Sotuličъ**: ст.-укр. Остапъ *Сутуличъ*, 1678 р. (ПМК 394).

***Sъtulikъ / *Sъtuličъ**: рос. *Стуликов* (ЖПТ), хорв. *Stulić* (Leksik 621), пол. *Stulik* (SN IX, 126), чеськ. *Stulík* (ЧП).

***Tuluka, *Tulukъ**: укр. *Турук* (РЭС 425), *Туруків* – відантропонімний ойконім в Івано-Франківській обл., ст.-рос. Максимко *Тулуков*, 1579 р. (Полякова 226), рос. *Тулукин, Тулуков* (МО) ~ укр. діал. *тулу́к* 'міцний хлопчик, атлет' (Бевка 129), 'ведмідь-малюк та інші круглі, повні звірята' (Піпаш, Галас 197).

***Tulъka, *Tulъko, *Tulъkъ**: укр. *Тулко* (Зосимов 2, 443), ст.-рос. (похідне) *Тулково*, XV ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК I, 549), рос. *Тулкин* (ЖПТ), *Туло́к* – прізвисько (СРНГ 45, 235), хорв. *Tulek* (Leksik 693), слвн. *Tulek, Tulko* (ZSSP 653), пол. *Tulek* (SN IX,

617), чеськ. *Tulka, Tulek* (ЧП), словц. *Tulek* (TZ Bratislava 370), н.-луж. *Tulka* (Wenzel II/2, 142) ~ рос. діал. *тулок* 'дерев'яна затичка, втулка' (СРНГ 45, 235).

***Pritulьka, *Pritulьko, *Pritulьkь**: укр. *Притулко* (ЖПТ), рос. *Притулкин* (МО), пол. *Przytulęk, Przytulka* (SN VII, 597) ~ укр. діал. *приту́лок* 'провулок' (Піпаш, Галас 157), блр. діал. *прыту́лак* 'місце, де можна сховатися, відпочити, провести час' та ін. Див. (ЭСБМ 10, 158).

***Sьtulьka, *Sьtulьko, *Sьtulьkь**: рос. *Стулков* (ЖПТ), *Стулкина ж.* (МО), ст.-пол. Stanislaو *Stulek*, 1450 р., *Stulko*, 1451 р. (SSNO V, 241), пол. *Stulka* (SN IX, 126).

***Zatulьka, *Zatulьko**: укр. *Затулко* (ЖПТ), рос. *Затулкин* — сучасне прізвище (м. Москва) ~ укр. діал. *зату́лка* 'фартух', *зату́лок* 'капюшон' (Гримашевич 55), блр. діал. *зату́лка* 'фартух' (Сігеда 76), *зату́лак* 'простір між будинками', *зату́лка* 'заслінка в печі' (СБГ 2, 261).

***Tulьka, *Tulьko, *Tulьkь**: укр. *Тулько* (Новикова 849), рос. *Тулков* (Новикова 849), блр. *Тулько* (Бірыла 417), пол. *Tulek, Tulka, Tulko* (SN IX, 617).

***Natulьka**: пол. *Natulka* (SN VI, 558).

***Sьtulьka, *Sьtulьko**: блр. *Стулько* (Бірыла 395), пол. *Stulka* (SN IX, 126).

***Tulica**: укр. *Тулиці* — відантропонімний ойконім у Київській обл., ст.-рос. (похідне) *Тулицыно*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 608), рос. *Тулицын* (ЖПТ).

***Tulьсь / *Sьtulьсь**: рос. *Тульцев, Тульцов, Стульцев* (ЖПТ), (похідне) *Тульцово* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 210), хорв. *Stulec* (Leksik 474), пол. *Tulec* (SN IX, 616), чеськ. *Tulec* (ЧП) ~ рос. діал. *туле́ц* 'лутка' (СРНГ 45, 232).

***Sotulьсь**: укр. *Сутулець* (Рв.).

***Tulimь**: рос. *Тулимов* (МО), пол. *Tulim* (SN IX, 617).

***Tulana, *Tulanь**: укр. *Тулан* (Горпинич 26), рос. *Туланов, Туланин* (МО), (похідне) *Туланова* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN VIII, 208).

***Tulen'a, *Tulenь / *Sьtulень**: укр. *Тюлень* — прізвисько (Чаба-ненко ПНН 2, 421), ст.-рос. Івашка *Туленинь*, 1614 р. (МА 72), Сенька *Тюлень*, 1623 р. (Полякова 229), Ондрюшка *Тюлень*, 1638 р. (РСМ 243), *Туленя*, 1675 р. (ДОК 34), Кост(ь)ка *Тюленев*, 1697 р. (Парфенова 388), рос. *Туленев, Тюлень, Тюленев* (ЖПТ), *Стулень*

(МО), луж. *Tuleńc* (Wenzel II/2, 142) ~ укр. *сту́лень* ‘калач’ (Білецький-Носенко 343), ‘пиріг без начинки’, діал. *сту́линь* ‘нерішучий, несміливий’, *тулєнік* ‘різновид книша’ (ЕСУМ 5, 671, 672), рос. діал. *тюлєнь* ‘незграба, тюхтій’ (СРНГ 46, 22).

***Tulinъ**: рос. *Тулинов* (МО), пол. *Tulin* (SN IX, 617).

***Pritulinъ**: рос. *Притулин* (Глуховцева 2, 153).

***Squtulinъ**: рос. *Сутулин* (ЖПТ).

***Sъtulinъ**: рос. *Стулинов* (м. Москва), пол. *Stulin* (SN IX, 126).

***Zatulinъ**: рос. *Затулин* (ЖПТ).

***Tuluna**, ***Tulunъ**: рос. *Тулунин* (ЖПТ), *Тулунов* (МО) ~ рос. діал. *тулу́н* ‘замкнута, непривітна людина’ (СРГПр. 4, 81).

***Tulyнь**: рос. *Тульнин* (ЖПТ).

***Tulьnikъ**: рос. *Тульников* (ЖПТ), ст.-пол. *Johannes Thulnik*, 1474 р. (SSNO V, 487) ~ укр. *ту́льник заст.* ‘майстер, що виготовляв сагайдаки’, ‘той, хто носить сагайдаки і стріли’ (ЕСУМ 5, 671).

***Sъtulьnikъ**: укр. *Стульник* (Зайцева, Ковальчук 149), рос. *Стульников* (МО), пол. *Stulnik* (SN IX, 126).

***Tulьnъjъ** / ***Sъtulьnъjъ**: рос. *Тульнев* (ЖПТ), *Тульнов* (Глуховцева 2, 266), *Стульнов* (ЖПТ).

***Potulьnъjъ**: укр. *Потульний* (Новикова 674), пол. *Potulny* (SN VII, 230) ~ укр. діал. *поту́льний* ‘смирний, тихий, лагідний’ (Бичко 20).

***Zatulьnъjъ**: укр. *Затульний* (Горпинич, Корнієнко 87).

***Tular'ъ**, ***Tul'ar'ъ**: укр. *Туляр* (Рв.), рос. *Туларева ж.* (МО), пол. *Tularz* (SN IX, 616), луж. *Tułaŕ* (Wenzel II/2, 142).

***Tulasa**, ***Tulasъ**: ст.-укр. *Fedor Thwlas*, 1575 р. (Чучка 561), рос. *Туласов* (МО), пол. *Tułasa* (SN IX, 617).

***Tulisъ**: рос. *Тулисов* (ЖПТ), пол. *Tulis* (SN IX, 617), чеськ. *Tulis* (ЧП), словц. *Tulis* (TZ Trnava 176).

***Tulatъ(jъ)**: рос. *Тулатин* (ЖПТ).

***Tuletiць**: блр. *Туляцічы* – відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 126).

***Tulita**, ***Tulitъ**: ст.-рос. Богданъ *Тулитовъ*, XVI ст. (НПК V, 46), (похідне) *Тулитово*, 1539/40 р. – мікротопонім у Новгородській землі (ПКНЗ I, 375), рос. *Тулитов* (м. Курськ), пол. *Tulita* (SN IX, 617), слов'ян. *Тулитъ*, запозичене чувашами (Магницький 87).

**tulanъ(jъ)*: серб. діал. *ту́лав* ‘хто сутулиться під час ходьби’ (Жугић 394). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Праантропоніми з коренем **Sqd-*

**Sqda*, **Sqdъ*: укр. *Суда* (Панцьо 119), рос. *Судин*, *Судов* (МО), хорв. *Suda* (Leksik 622), словн. *Zanto*, 827 р., *Zato*, 1030 р. – антропоніми альпійських слов'ян (Kronsteiner 212 – з реконструкцією *Sqdъ*), ст.-пол. *Sanda*, 1244 р. (SSNO V, 30), *Sand*, 1610 р. (SSNO VII, 221), пол. *Sand*, *Sanda*, *Sqda*, *Senda*, *Sęda* (SN VIII, 284, 311, 355, 373), *Sqdowno*, *Sqdów*, *Sędowno*, *Sędów* – відантропонімні ойконіми (SMP 1014, 1016), ст.-чеськ. *Svd*, XII ст., *Suda*, 1177 р. (Pleskalová 128), чеськ. *Sud*, *Suda* (ЧП), (похідні) *Sudin* (2) – ойконіми (Profous IV, 228), ст.-словц. *Simon Zwd*, 1554 р. (HSSJ V, 542).

Префіксальні похідні:

**Bezsqdъ(jъ)*: ст.-рос. Первой Федоров сын *Безсудов*, 1646 р. (ПКВ 84), рос. *Бессудов* (МО).

**Nesqdъ*: ст.-пол. *Niesqd* (SSNO IV, 54).

**Obsqda*: пол. *Oseđa* (SN VII, 103) ~ укр. діал. *осѹда* 'пліткарка' (ЕСУМ 5, 467) та ін. Див. (ЭССЯ 30, 17–18: **obsqda* / **obsqdъ*).

**Orzsqda*, **Orzsqdъ*: ст.-рос. Яковъ Артемьевъ с. *Розсуда*, 1677 р. (Боровск 20), рос. *Рассудин*, *Рассудов* (ЖПТ) – патроніми на *-ов*, *-ин*, (похідне) *Разсудово* – ойконім у колишньому Московському пов. (Мешалин II, 358) ~ **orzsqdъ* / **orzsqda* (ЭССЯ 34, 291).

**Posqda*: укр. *Посуда* (Памяць Петр. 401), рос. *Посудин* (ЖПТ).

**Podъsqdъ*: ст.-пол. *Podzod*, 1394 р. (SSNO IV, 437).

**Prisqda*: хорв. *Prisuda* (Leksik 533), словц. *Prisuda* (TP 173).

**Sъsqda*, **Sъsqdъ*: ст.-рос. Мишка Алексѣевъ *Сосудъ*, 1665 р. (ДТП I, 1128), рос. *Сосудина ж.* (МО).

**Zasqda*: пол. *Zasęda* (SN VII, 103).

Суфіксальні деривати:

**Sqdějъ*: рос. *Судеев* (МО), ст.-пол. *Zandej*, 1136 р. (SSNO V, 35), пол. *Sqdej*, *Sędej* (SN VIII, 311, 373), чеськ. (похідне) *Sudějov* – ойконім, мотивований антропонімом *Suděj* (Profous IV, 228).

**Sqdъji*: укр. *Суддя* (Панцьо 119), рос. *Судья*, *Судьин* (ЖПТ), (похідні) *Судьин*, *Судьино* (2) – ойконіми в колишніх Пермській, Петербурзькій, Псковській губ. (RGN VIII, 631), словн. *Sodja* (ZSSP 564), ст.-пол. *Sędzia*, 1386 р. (SSNO V, 35), пол. *Sędzia* (SN VIII, 374), словц. *Sud'a* (TZ Bratislava 332) ~ рос. діал. *судья* 'пліткар, говорун' (СРНГ 41, 178) та ін. Стосовно реконструйованого архетипу див. (Boryś 542).

**sŏdъjičь*: ст.-укр. *су(д)и(ч)* ‘син судді’, 1583 р. (АКЖ 50), ст.-блр. *судьичь, судичь* ‘т. с.’ (ГСБМ 33, 56). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Sŏdikъ** / ***Sŏdičь**: ст.-укр. *Chwil Sudicz*, XVI ст. (Жерела II, 270), укр. *Судик* (Панцьо 119), *Судіч* (Рв.), *Судич* (Вол.) – сучасні прізвища, рос. *Судиков* (МО), хорв. *Sudić* (Leksik 622), слвн. *Sodič* (ZSSP 564), ст.-пол. *Sędzic(z)*, 1399 р. (SSNO V, 35), пол. *Sądzik, Sendzik, Sędzik* (SN VIII, 312, 357, 374), ст.-чеськ. *Sudik*, 1400 р. (Морошкин 189), чеськ. *Sudik* (ЧП).

***Sŏdъka**, ***Sŏdъkъ**, ***Sŏdъko**: укр. (похідне) *Судковичі* – ойконім на Львівщині, ст.-рос. Ульянь *Судокъ*, XV ст. (НПК I, 157), (похідне) *Судки*, XVI ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК IV, 312), рос. *Судков* (ЖПТ), блр. (похідні) *Судков* – ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 164), *Судкі* – в Мінській обл. (Рап. Мін. 257), слвн. *Zunduco*, IX ст. – антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 213 – з реконструкцією *Sŏdъkъ*), *Sodek* – сучасне прізвище (ZSSP 564), ст.-пол. *Zudek*, 1265 р., *Sandek*, 1409 р., *Sandka*, 1497 р. (SSNO V, 31, 32), пол. *Sandek, Sądek, Sendek, Sędek* (SN VIII, 285, 311, 355, 373), *Sędowo, Sędów* – відантропонімні ойконіми (SMP 1016), ст.-чеськ. *Sudek*, 1207 р., *Zudka*, XIII ст. (Pleskalová 128), *Sudko*, 1209 р. (Морошкин 189), чеськ. *Sudek* (ЧП), слвц. *Sudek* (TZ Bratislava 332).

***Sŏdъсь**: укр. *Судець* (Редько 2, 1024), (похідне) *Судче* – ойконім на Волині, рос. *Судец* (МО), хорв. *Sudac, Sudec* (Leksik 622), слвн. *Sodec* (ZSSP 564).

***Sŏdiľь**, ***Sŏdidlo**: д.-руськ. [C]удило, 1122 р. (Корнієнко II, 18), *Судилъ*, 1141 р. (ПСРЛ IV, 7), ст.-рос. (похідне) *Судилово*, XVI ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК VI, 517), рос. *Судилов* (ЖПТ), (похідні) *Судиловка, Судилово* (2) – ойконіми в колишніх Владимирській, Костромській, Ярославській губ. (RGN VIII, 629), блр. *Судзіла* (Бірыла 397), (похідні) *Судзілы* – ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 169), *Судиловичі* – в колишніх Вітебській, Гродненській, Могильовській губ. (RGN VIII, 629), болг. *Съдил*, XII ст. (Займов 212).

***Sŏdima**, ***Sŏdimъ**: укр. *Судим* (СБП 548), *Судима* (Вол.; Анк.), ст.-рос. Гришка Емельянов сынъ *Судимовъ*, 1630 р. (Геронтий 151), (похідне) *Судимли* – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПМ 337), рос. *Судимов* (ЖПТ), *Судимова* – відантропонімний ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VIII, 629), серб.

(похідні) *Sudimnja*, *Gornja Sudimlja* — ойконіми (Ім. т. 177, 416) ~ рос. діал. *судимый* ‘суджений долею’ (СРНГ 42, 164) та ін.

***Nesqdimъ(jь)**: рос. *Несудимов* (МО), *Несудимый* (Голикова 245), блр. *Несудимов* (м. Гомель).

***Orzsqdimъ(jь)**: рос. *Рассудимов* — сучасне прізвище (м. Москва).

***Sqdoma**, ***Sqdomъ**: укр. *Судом* (Редько 2, 1024), *Судома* (Вол.), ст.-рос. *Судомле*, XVI ст. — відантропонімний лімnonім у Новгородській землі (НПК VI, 91), рос. *Судома* (МО), *Судомов* (м. Павлодар), *Судомин* (Челябінськ. обл.).

***Sqdina**, ***Sqdinaъ**: укр. *Судин* (Holutiak 390), рос. *Судинов* (МО), хорв. *Sudinec* (Leksik 622), слвн. *Sodin* (ZSSP 564), ст.-пол. *Zandzyna*, 1495 р. (SSNO V, 36), пол. *Sędzin* (SN VIII, 375), чеськ. *Sudín* (ЧП).

***Sqdynъjь**: укр. *Судний* (Богдан 293), рос. *Суднов* (ЖПТ), ст.-пол. *Albertus Zandny*, 1425 р. (SSNO V, 21), слвц. *Súdný* (TZ Trnava 164) ~ укр. діал. *судній* ‘здатний, придатний’ (ЕСУМ 5, 467), рос. діал. *судный* ‘судовий’ (СРНГ 41, 170), в.-луж. *sudny* ‘судовий’ (Трофимович 306) та ін.

***Bezsqdynъjь**: укр. *Безсудний* (КПУ Харк. 3, 319), рос. *Бессудных*, *Бессуднов* (МО).

***Orzsqdynъjь**: рос. *Рассуднов* (МО) ~ укр. діал. *розсудний* ‘розсудливий’ (ЕСУМ 5, 467) та ін. Див. (ЭССЯ 38, 174).

***Sqđeta**: хорв. *Sudeta* (Leksik 622), ст.-пол. *Sundeta*, 1634 р. (SSNO V, 35).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Sqd-* у препозиції:

***Sqđiborъ**: блр. *Судибор* (ТС Мозырь 172), (похідне) *Судзібар* — ойконім у Гомельській обл. (Пап. Гом. 164).

***Sqđigněwъ**: ст.-полаб. *Sqđigněw* (Müller 110).

***Sqđiměъ** / ***Sqđimirъ**: д.-руськ. *Судимиръ* Кучебичъ, 1147 р. (Тупиков 378), ст.-рос. (похідні) *Судимера*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 292), сучасне *Судимирка* — назва поселення в Тверській обл., рос. *Судимир*, *Судимиры* — ойконіми в колишніх Калузькій і Костромській обл. (RGN VIII, 629), ст.-пол. *Sqđimir*, 1492 р. (SSNO V, 35), пол. *Sendzimir*, *Sędzimir*, *Sędzimir* (SN VIII, 357, 374), ст.-чеськ. *Zudimirus*, 1239 р. (Pleskalová 128).

***Sqđislava**, ***Sqđislavъ**: д.-руськ. *Судиславъ*, 988 р. — син князя Володимира (Тупиков 378), рос. *Судиславль* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VIII, 629), ст.-пол.

Sandislauo, 1250 р., *Zudizlaua*, 1265 р. (SSNO V, 35), пол. *Sędzistaw* – відантропонімний ойконім (SMP 1017), ст.-чеськ. *Sudzizlaua*, XIII ст. (Pleskalová 128), чеськ. (похідні) *Sudislav*, *Sudislavice* – ойконіми (Profous IV, 228–229).

***Sōdivojь**: ст.-укр. *Сѣдывой*, 1441–1443 рр. (AS III, 2), ст.-пол. *Sędziwoj*, 1193 р. (SSNO V, 37), пол. *Sędziwojewo* (2), *Sędziwuje* – відантропонімні ойконіми (SMP 1017), ст.-чеськ. *Sudivoj*, 1195 р. (Морошкин 189).

***Sōdoměрь** / ***Sōdomirь**: укр. *Судомир* (Редько 2, 1024), рос. *Судомир* (МО), болг. *Сѣдомер*, *Сѣдомир* – чол. імена (Заимов 212), серб. (похідне) *Соудомира* – топонім (Даничић III, 197), ст.-пол. *Sandomir*, 1391 р. (SSNO V, 34), пол. *Sandomier*, *Sandomir*, *Sędomierz* (SN VIII, 285, 374), пол. *Sędzimirów*, *Sędzimirz* (2) – відантропонімні ойконіми (SMP 1017), ст.-чеськ. *Sudomirus*, 1239 р., *Zudomier*, 1266 р. (Pleskalová 128), чеськ. (похідні) *Sudoměř* (2), *Sudoměřice* (2) – ойконіми (Profous IV, 229–230).

***Sōdomyja**, ***Sōdomyь**: ст.-рос. Богдан Иванов *Судомоин*, 1543 р. (АФЗХ 1506–1613 гг.: 86), рос. *Судомоин*, 1711 р. (Чайкина 98), *Судомоев*, *Судомоин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *судомой*, *судомоя* ‘хто мие посуд’ (СРНГ 41, 173, 174) та ін.

***Sōdoplatъ**: ст.-рос. Василей Михайлов *Судоплат*, 1628 р. (Чайкина 98), Алексѣй *Судоплатовъ*, XVI ст. (НПК V, 601), рос. *Судоплатов* (ЖПТ), (похідне) *Судоплатово* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 630).

***Sōdoslavъ**: ст.-пол. *Sodoslaus*, 1397 р. (SSNO V, 34).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-*sod-* у постпозиції:

***Bogusōdъ**: ст.-пол. *Bogusand*, 1388 р. (SSNO I, 198), ст.-чеськ. *Bogusud*, XII ст. (Pleskalová 128).

***Bol'esōdъ**: ст.-чеськ. *Bolezud*, 1226 р. (Pleskalová 128).

***Bornisōdъ**: ст.-пол. *Bronissando*, 1399 р. (SSNO VII, 21), ст.-чеськ. *Branzyd*, XIII ст. (Pleskalová 129).

***Dobrosōdъ**: макед. (похідне) *Добросуд* – топонім у Драмско [1301 р. – του Δοβρῶσσοντος (Станковска 1997: 250 < **Добросждъ*)].

***Krivosōdъ**: ст.-укр. Іванъ *Кривосуд*, 1649 р. (Реєстр 334), ст.-пол. *Criwozand*, 1220 р. (SSNO III, 179), пол. *Krzywosqd* (SN V, 350), (похідні) *Krzywosqdów*, *Krzywosqdz* – ойконіми (NMP V, 418, 419), чеськ. *Křivosoudov* – відантропонімний ойконім (Profous II, 405), словц. (вторинне) *Krivosudská ж.* (TZ Nitra 30) ~ **krivosōdъ* (ЕССЯ 12, 168).

***Pravosŭdъ**: ст.-укр. Васил *Правосуд*, 1649 р. (Реєстр 375), рос. *Правосудов* (МО), блр. *Правасуд* (Бірыла 330), пол. *Prawosud* (SN VII, 533).

***Soběsŭdъ**: ст.-пол. *Sobesanth*, 1426 р. (SSNO V, 137).

Праантропоніми з коренем **Stop-*

***Stopa**, ***Stopъ**: укр. *Ступа* (Редько 2, 1022), ст.-рос. Василей *Ступа* Андреевъ, 1555 р. (Тупиков 376), рос. *Ступин*, *Ступов* (ЖПТ), *Ступина* (7), *Ступино* (47 фіксацій) – відантропонімні топоніми в різних регіонах (RGN VIII, 616–617), ст.-блр. Миколай *Ступа*, 1528 р. (Бірыла 262), блр. (вторинне) *Ступін* (Бірыла 395), болг. *Стъпов* (Илчев 469), пол. *Stemp*, *Stempa*, *Step*, *Stępa* (SN IX, 60, 71), (похідні) *Stępowo*, *Stępow* – назви поселень (SMP 1088).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ступ* ‘крок’ (ЕСУМ 5, 459), рос. діал. *сту́па* ‘хто ходить повільно, важко переступаючи’, *ступ* ‘частина ноги – ступня’ (СРНГ 42, 93, 95), в.-луж. *stup* ‘крок; поступ’, *stupa* ‘слід ноги’ (Трофимович 304) та ін.

Префіксальні деривати:

***Dostopъ**: укр. *Доступ* (Новикова 267), рос. *Доступов* (МО).

***Nedostopa**, ***Nedostopъ**: укр. *Недоступ* (Новикова 581), *Недоступа* (Богдан 200), рос. *Недоступа* (МО), *Недоступов* (МО), (похідні) *Недоступов*, *Недоступовка* – топоніми в колишніх Саратовській і Курській губ. (RGN VI, 118), блр. *Недоступ* (м. Гомель), пол. *Niedostup* (SN VI, 593).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *недосту́п* ‘віл або кінь, який не покриває задньою ногою сліду передньої’ (Чабаненко 2, 362), рос. діал. *недосту́п* ‘лежень’ (НОС 6, 40).

***Neobstopъ**: ст.-чеськ. *Neosztup*, 1218 р. (Pleskslová 137).

***Neustopa**, ***Neustopъ**: ст.-укр. *Нѣвступъ* Столпувський, 1366 р. (Грамоти XIV ст. 40), рос. *Неуступин* – сучасне прізвище, *Неуступов* (МО), хорв. *Neustupa* (Leksik 457), чеськ. *Neustupa* (ЧП), ст.-пол. *Nystamp*, 1232 р., *Neustup*, 1272 р. (SSNO IV, 59).

***Obstopъ**: рос. *Осмун* (ЖПТ), блр. *Осмун* (ЖПТ), пол. *Ostęp* (SN VII, 115).

***Perstopъ**: укр. *Переступ* (Редько 2, 806), рос. *Переступов* (м. Усть-Кам'яногорськ, Казахстан) ~ ст.-укр. *переступъ* ‘провина’ (Тимченко 2, 101), укр. *перéстун* ‘т. с.’ (ЕСУМ 5, 459).

***Postopa**, ***Postopъ**: ст.-укр. *Postup*, 1649 р. (Жерела IV, 266), (похідне) *Поступель* — ойконім на Волині, відомий з 1546 р. (Шульгач 2001: 112), рос. *Поступов* (МО), ст.-пол. *Posztamp*, 1276 р. (SSNO IV, 328), чеськ. *Postura* (ЧП) ~ ст.-укр. *поступъ* 'хід' (Тимченко 2, 189) та ін.

**podъstopъ*: ст.-укр. *подступъ* 'лукавство, підступність' (Тимченко 2, 141) та ін.

***Pristopa**, ***Pristopъ**: ст.-укр. Федечко *Приступъ*, 1552 р. (Тупиков 322), Тишко *Приступна*, 1596 р. (УП 1, 573), Jaromł *Prystupa*, 1631 р. (АЮЗР VI/1, 477), Процькь *Прыступъ*, 1649 р. (Реєстр 56), Іван *Приступна*, 1660 р. (РСП 33), укр. *Приступ* (Новикова 679), *Приступна* (СП 289), рос. *Приступин* (ЖПТ), *Приступова ж.* (МО), ст.-блр. Микула *Приступна*, 1552 р. (Бірыла 249), блр. *Прыступна* (Бірыла 335), пол. *Przystup*, *Przystupa* (SN VII, 596) ~ ст.-укр. *приступъ* 'початок, вступ; доступ, підступ, підхід, вхід' (Тимченко 2, 189), укр. діал. *присту́на* 'приймак' (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Vystopъ**: рос. *Выступов* (ЖПТ), пол. *Wystemp*, *Wystep* (SN X, 374), чеськ. *Výstup* (ЧП) ~ ст.-укр. *выступъ* 'вчинок' (Тимченко 1, 158) та ін.

***Zastopъ**: укр. *Заступ* (Новикова 319), ст.-рос. Іван Елизарович *Заступов*, 1568 р. (Веселовский 120), рос. *Заступов* (МО), ст.-чеськ. *Zastup*, XIII ст. (Pleskslová 145) ~ ст.-укр. *заступъ* 'захист' (Тимченко 1, 290), укр. діал. *засту́на* 'захист' (ЕСУМ 5, 459) та ін.

Афіксальні похідні:

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Stopakъ**: ст.-укр. Яцко *Ступак*, 1654 р. (РПП 132), укр. *Ступак* (Новикова 800), *Ступаківка* — відантропонімний ойконім у Чернігівській обл., ст.-рос. Венедиктъ *Ступаковъ*, 1676 р. (Тупиков 765), рос. *Ступаков* (ЖПТ), блр. *Ступак* (Бірыла 395), (похідні) *Ступаки* — ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (RGN VIII, 616), пол. *Stapak*, *Stempak*, *Stepak* (SN IX, 46, 60, 71), чеськ. *Stupák* (ЧП), слвц. *Stupák* (TZ Bratislava 332), в.-луж. *Stupak* (Wenzel II/2, 110) ~ ст.-укр. *ступакъ* 'бігун, рисак': *занято ... ступаковъ два*, 1584 р. (АКЖ 101–102, 189).

***Stopikъ** / ***Stopičъ**: ст.-укр. Chwedecz *Stupicz*, XVI ст. (Жерела III, 171), рос. *Ступиков* (ЖПТ), блр. (похідне) *Ступічава* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 122), луж. *Stupik* (Wenzel II/2, 110).

***Stopъka**, ***Stopъko**, ***Stopъкъ**: ст.-укр. Якушко *Ступокъ*, 1686 р. (Тупиков 376), укр. *Ступка* (Редько 2, 1023), ст.-рос. *Ступка* XVI ст.

(НПК VI, 814), рос. *Ступкин* (ЖПТ), *Ступкино* – відантропонімні ойконіми в колишніх Владимирській і Ярославській губ. (RGN VIII, 618), хорв. (похідне) *Stupkin* (Leksik 621), пол. *Stupka*, *Stempek*, *Stemeko*, *Steprek*, *Stępka*, *Stępko* (SN IX, 18, 60, 61, 71, 72), (похідне) *Stępkow* – ойконім (SMP 1088), чеськ. *Stupka* (ЧП), ст.-слвц. *Michal Stupka*, 1570 р. (HSSJ V, 532), слвц. *Stupka* (TZ Bratislava 332), луж. *Stupka*, в.-луж. *Stupko* (Wenzel II/2, 110) ~ укр. діал. *сту́пка* ‘слід ноги’ (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Nedostopъka**: ст.-рос. Федор *Недоступка*, 1624 р. (Веселовский 215), рос. *Недоступкин* (Тюменськ. обл.).

***Postopъka**: рос. *Поступкина ж.* (МО), пол. *Postępka* (SN VII, 503), чеськ. *Postupka* (ЧП) ~ укр. діал. *пóступки мн.* ‘хатні туфлі’ (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Prostopъka**: рос. *Проступкин* – сучасне прізвище ~ укр. діал. *прóступка* ‘покритка’ (ЕСУМ 5, 459).

***Ustopъka**: рос. *Уступкин* (ЖПТ).

***Vystopъka**, ***Vystopъkъ**: рос. *Выступкин* (м. Новосибірськ), пол. *Występек* (SN X, 374) ~ укр. діал. *ві́ступка* ‘хода’, *ві́ступок* ‘провина’ (ЕСУМ 5, 459).

***Zastopъka**, ***Zastopъkъ**: рос. *Заступкин* (Смоленськ. обл.), пол. *Zastepek* (SN X, 439).

Іносуфіксальні похідні:

***Stopъсь**: рос. *Ступцев* (МО), хорв. *Stupac* (Leksik 621) ~ укр. діал. *сту́нець* ‘східець, шабель’ (ЕСУМ 5, 459) та ін.

**orzstopъсь*: укр. діал. *рóступець* ‘вид весняної гри в танку’ (ЕСУМ 5, 459),

***Pristopъсь**: слвн. *Pristopec* (ZSSP 488).

**prostopъсь*: укр. діал. *прóступець* ‘злочинець’ (ЕСУМ 5, 459).
Антропонімні рефлекси не засвідчено.

***Zastopъсь**: рос. *Заступец* (МО).

***Stopica**: ст.-укр. Богдань *Ступица*, 1545 р. (Тупиков 376), рос. *Ступицин* (МО), хорв. *Stupica* (Leksik 621) ~ укр. діал. *сту́пиця* ‘крок’ (ЕСУМ 5, 459).

***Stopadlo**: укр. *Ступало* (Новикова 800), рос. *Ступалов* (ЖПТ), хорв. *Stupalo* (Leksik 621) ~ в.-луж. *stupadło* ‘східець’ (Трофимович 304) та ін.

Ст.-полаб. **Postapim* (Foster 138) – один із рефлексів потенційного псл. ***Postopimъ**.

***Nedostorъnjъ**: рос. *Недоступнов* (ЖПТ).

***Neustorъnjъ**: рос. *Неуступнова ж.* (МО), чеськ. *Neústupný* (Beneš 256) ~ **neustorъnjъ* (ЭССЯ 25, 61).

***Perstorъnjъ**: пол. *Przestępny* (SN VII, 579).

***Postorъnjъ**: укр. *Поступный* (ЖПТ).

***Ustorъnjъ**: рос. *Уступный* (ЖПТ).

***Storъnikъ**: укр. *Ступник* (Редько 2, 1023), рос. *Ступников* (ЖПТ), *Ступникова* – відантропонімний ойконім на Кубані, *Ступниково* (2) – в колишніх Костромській і Псковській губ., *Ступниковы* – в колишній В'ятській губ. (RGN VIII, 618), блр. *Ступнік* (Бірыла 395), хорв. *Stupnik* (Leksik 621), слвн. *Stopnik* (ZSSP 485), пол. *Stąpnik, Stępnik, Stępnik* (SN IX, 47, 62, 71) ~ укр. діал. *ступнік* 'крок' (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Perstorъnikъ**: слвн. *Prestopnik* (ZSSP 485).

**prostorъnikъ*: укр. діал. *проступник* 'злочинець' (ЕСУМ 5, 459).
Антропонімі рефлексів не засвідчено.

Праантропоніми-композиції:

***Čestostorъ**: ст.-рос. *Частоступ* Второй, XVII ст. (ТК I, 822), рос. *Частоступов* (МО).

***Golostorъ**: рос. *Голоступов* (Рамієс 2, 122), ст.-блр. Данило *Голоступъ*, 1618 р. (АВК IX, 13), блр. *Голоступ*, 1730 р. (Бірыла 1966: 206).

***Gъrdostorъ**: укр. *Гордоступ* (Зосимов 1, 217).

***Krasъnostorъ**: укр. *Красноступ* (СП 192), рос. *Красноступов* – сучасне прізвище.

***Lixostorъ**: укр. *Лихоступ* (Новикова 488), рос. *Лихоступов* (м. Омськ).

***Lъgъkostorъ**: укр. *Легкоступъ*, 1762 р. (ПВЗ 56), *Легкоступ* – сучасне прізвище (СП 208), рос. *Легкоступов* (ЖПТ), блр. *Легкоступов* (м. Гомель).

***Mekъkostorъ**: ст.-укр. Андрій *Мякоступенко*, 1649 р. (Реєстр 32), ст.-рос. Ганка *Мяхкоступов*, 1627 р. (ПК Кострома 106), рос. *Мякоступов*, 1706 р. (Парфенова 275), *Мякоступов* – сучасне прізвище (МО), *Мякоступовская* – відантропонімний ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN VI, 34).

***Širokostorъ**: укр. *Широкоступъ*, 1734 р. (ДІП VI, 391), *Szerokostup*, 1798 р. (АЮЗР V/1, 591), *Широкоступ* – сучасне прізвище (РУС 478), рос. *Широкоступов* (МО), пол. *Szyrokostup* (SN X, 413).

***Tъrdostorъ**: укр. *Твердоступ* (Новикова 817), рос. *Твердоступов* (ЖПТ).

Похідні з коренем *Zim-

***Zima**: ст.-укр. Abraham *Zima*, 1593 р. (Чучка 233), Хвеско *Зима*, 1649 р. (ДІП I, 47), укр. *Зима* (СП 392), (похідне) *Зимине* — ойконім в АР Крим, ст.-рос. *Зима* Волковъ, 1665 р., *Зима*, 1684 р. — прізвисько (Тупиков 161), рос. *Зима* (ЖПТ), блр. *Зіма* (Бірыла 160), хорв. *Zima* (Leksik 750), слвн. *Zima* (ZSSP 710), пол. *Zima* (SN X, 509), чеськ. *Zíma* (ЧП), слвц. *Zima* (TZ Bratislava 404).

Прізвисько *Зима* надавали особам, які народилися взимку (Чучка 233; Чайкина 39).

***Zimъ(jъ)**: пол. *Zimę* (SN X, 513) ~ рос. діал. *зімый* 'призначений для зими' (ПОС 13, 27).

Праантропоніми типу composita:

***Zimogлѣѣъ**: ст.-укр. Кондрать *Зимогляд*, 1691 р. (ПКСП 270), укр. *Зимогляд* (Редько I, 401), рос. *Зимоглядов* (ЖПТ).

***Zimoxодъ**: пол. *Zimochód* (SN X, 512).

***Zimokосъ**: ст.-укр. Яцко *Зимокос*, 1691 р. (ПКСП 62), рос. *Зимокосов* (МО).

***Zimорѣкъ**: укр. *Зиморук* (Пура СПР I, 39).

***Zimozъга**: рос. *Зимоздрин* (МО).

Афіксальні деривати відапелятивного походження:

***Zimajъ**: рос. *Зимаев* (МО), хорв. *Zimaj* (Leksik 750).

***Zimaka**, ***Zimakъ**: укр. *Зимак* (СП 155), рос. *Зимаков*, *Зимакин* (ЖПТ), блр. *Зімак* (Бірыла 160), хорв. *Zimak* (Leksik 750), ст.-пол. Adamus *Zimak*, 1679 р. (Magda-Czekaj 133), пол. *Zimak* (SN X, 509), чеськ. *Zímák* (ЧП) ~ рос. діал. *зимák* 'народжена зимою тварина' (СРНГ 11, 272).

***Zimikъ** / ***Zimičъ**: укр. *Зимич* (Богдан 346), рос. *Зимик* (МО), *Зимиков* (м. Находка, Приморський край), *Зимичев* (ЖПТ), блр. *Зіміч* (Бірыла 160), хорв. *Zimić* (Leksik 750), слвн. *Zimič* (ZSSP 710), пол. *Zimicz*, *Zimik* (SN X, 510).

***Zimъka**, ***Zimъкъ**: укр. *Зимка* (Пура СПР IV, 45), рос. *Зимкин*, *Зимков* (ЖПТ), хорв. *Zimek* (Leksik 750), слвн. *Zimk* (ZSSP 710), пол. *Zimek*, *Zimka* (SN X, 510, 511), чеськ. *Zimek*, *Zimka* (ЧП), слвц. *Zimek*, *Zimka* (TZ Bratislava 404) ~ укр. діал. *зімка* 'озима пшениця' (ЕСУМ 2, 261), рос. діал. *зімка* 'дрібний сніг' (СРНГ 11, 272), 'зима' (СВГ 2, 171) та ін.

***Zimъсь**: укр. *Зимець* (Богдан 346), рос. *Зимцов* (МО), хорв. *Zimas*, *Zimes* (Leksik 750), слвн. *Zimes* (ZSSP 710).

***Ziminъ**: ст.-укр. Василій *Зиминъ*, 1658 р. (Тупиков 556), укр. *Зимин* (Редько 1, 401), ст.-рос. Степанъ *Зиминъ*, 1566 р. (Тупиков 556), рос. *Зиминов* (МО), пол. *Zimin* (SN X, 510), чеськ. *Zimin* (ЧП) ~ рос. діал. *зімин* 'зимовий, холодний' (ПОС 13, 20).

***Zimъnъ(jъ)**: укр. *Зимний* (СП 392), *Зімній* – сучасне прізвисько («народився взимку»; Чабаненко ПНН 1, 160), рос. *Зимний* (ЖПТ), блр. *Зімні* (Бірыла 160), хорв. *Ziman* (Leksik 750), ст.-пол. Mathie *Zymny*, 1476 р. (SSNO VII, 306), пол. *Zimny* (SN X, 512), *Zimna* («jest nieprzystępna»), *Zimny* (Mrózek 111) – прізвиська, чеськ. *Zimný* (ЧП), словц. *Zimná ж.* (TZ Bratislava 404), н.-луж. *Zymny* (Wenzel 441).

***Zimъnica**: укр. *Зимниця* (Горпинич, Корнієнко 104), ст.-рос. *Зимница* Дмитрій Васильєвич Шатунов, XV ст. (Веселовский 123), рос. *Зимница*, *Зимницын* (МО), пол. *Zimnica* (SN X, 511) ~ ст.-рос. *зимница* 'лихоманка' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 389), ст.-блр. *зимница* 'т. с.' (ГСБМ 12, 236) та ін.

***Zimъnikъ**: укр. *Зимник* (ЖПТ), рос. *Зимников* (ЖПТ), ст.-пол. *Zimnik*, 1476 р. (SSNO VI, 320), пол. *Zimnik*, 1889 р. (Magda-Czekaj 133), *Zimnik* – сучасне прізвище (SN X, 511) ~ рос. діал. *зімник* 'візник, який працює взимку', 'тварина, народжена зимою' (СРНГ 11, 274) та ін.

***Zimarъ**: рос. *Зимарев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *зимарь* 'хто зимує вдома, не шукає заробітків' (ПОС 13, 20), 'порося, залишене на відкорм на зиму' (СРНГ 11, 272) та ін.

***Zimovъ(jъ)**: укр. *Зимовий* (Горпинич, Корнієнко 87), рос. *Зимовой* (м. Великий Новгород), блр. *Зимовой* (ЖПТ).

***Zimovъсь**: укр. *Зимовець* (СП 155), рос. *Зимовцов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *зимовецъ* 'домашня тварина, залишена на зимівлю' (СВГ 2, 170).

***Nazimъ(jъ)**: ст.-рос. Васюкъ *Назимъ*, 1500 р., Өедоръ *Назимовъ*, 1649 р. (Тупиков 265, 660), рос. *Назимов* (ЖПТ), (похідні) *Назимова*, *Назимово* (9 фіксацій), *Назимовка* (2) – ойконіми в різних регіонах (RGN VI, 79), пол. *Nazim* (SN VI, 565).

***Nazimъka**, ***Nazimъko**, ***Nazimъkъ**: укр. *Назимок* (Богдан 199), *Назимко* (Новикова 574), *Назимко* Кареев, 1563 р. (ПКОП 250), рос. *Назимкин*, *Назимков* (МО), *Назимкино* – ойконім у колишній Саратовській губ., *Назимки* – в колишніх В'ятській і Смоленській губ. (RGN VI, 78), пол. *Nazimek* (SN VI, 565) ~ ст.-укр. *назимок* 'однорічне теля', 1690 р. (ФАС 6, 63), укр. *назімок* 'т. с.' (СУМ V, 91), діал. *назімок* 'олень, якому приблизно півроку' (Голянич 2, 25), *назімок* 'теля, що перезимувало одну зиму' (ЕСУМ 2, 262).

На думку І.О. Кюршунової, ці й подібні антропоніми пов'язані з віковими особливостями носіїв або з часом їх народження (Кюршунова 361).

***Nazimъсь**: рос. *Назимцев* (м. Краснодар), пол. *Nazimiec* (SN VI, 565) ~ **nazimъсь* (ЕССЯ 24, 68).

***Nazimъль(ь)**: пол. *Nazimny* (SN VI, 565) ~ укр. діал. *назі́мний* 'озимий' (ЕСУМ 2, 262) та ін. Див. (ЕССЯ 24, 68–69).

***Nedozimъ(ь)**: рос. *Недозим* (МО), *Недозимов* (Новикова 581), пол. *Niedozimow* (SN VI, 593).

***Obzimъ**, ***Obzimъ(ь)**: рос. *Азимов*, *Азимой*, *Озимов* (МО), блр. *Азімы*, *Азімаў* (Бірыла 18), пол. *Ozima* (SN VII, 135), *Ozim* — прізвисько («często mu zimno»; Mrózek 83), чеськ. *Ozimý* (ЧП), словц. *Ozimy* (TZ Trnava 143) ~ укр. діал. *возі́мий*, *узі́мий* 'зимовий' (Шило 79, 259).

***Obzimičъ**: словн. *Ozimič* (ZSSP 418).

***Obzimъka**, ***Obzimъko**, ***Obzimъкъ**: ст.-укр. Сенко *Озимокъ*, 1582 р. — антропонім (АЮЗР VI/1, 114), укр. *Озимок* — сучасне прізвище (СП 255), *Озимко* (Панцьо 113), ст.-рос. *Озимко*, 1545 р. (Веселовский 229), рос. *Азимков*, *Азимкин* (МО), *Озимков* (ЖПТ), *Озимкин* (м. Краснодар), ст.-блр. Ондрей *Озимко*, 1589 р. (Бірыла 1966: 241), блр. *Азімка* (Бірыла 18), словн. *Ozimek* (ZSSP 418), ст.-пол. Iacobus *Ozimek*, 1473 р. (SSNO IV, 164), Franciszek *Ozimek*, 1638 р. (Mytnik 210), пол. *Ozimek*, *Ozimko* (SN VII, 135, 136) ~ укр. діал. *озі́мок* 'річне теля, яке вже перезимувало' (Голянич 2, 183), *озі́мка* 'озимина' (Глуховцева 150) та ін. Див. (ЕССЯ 31, 187–188).

***Obzimъсь**: рос. *Озимцев* (м. Омськ), хорв. *Ozimac*, *Ozimec* (Leksik 474).

***Obzimъль(ь)**: рос. *Озимнов* (МО), пол. *Ozimna* (SN VII, 136), словц. *Ozimny* (TZ Bratislava 267) ~ **obzimъль(ь)* (ЕССЯ 31, 190–191).

***Otzimъka**, ***Otzimъкъ**: пол. *Odzimek* (SN VII, 30) ~ укр. діал. *одз'і́мок* 'річна телиця; річний бичок' (Никончук 175, 176) та ін. Див. (ЕССЯ 39, 147–148).

***Perzimъкъ**: пол. *Przezimek* (SN VII, 582) ~ укр. діал. *перезі́мок* 'річна телиця; річний бичок' (Никончук 176, 177), *перезі́мок* 'перезимоване теля' (Лисенко 156), блр. діал. *перазі́мак* 'перезимувало лоша, теля', *піразі́мак* 'перезимувало теля' (СБГ 3, 490–491), рос. діал. *перезі́мок* 'однорічне теля' (Моисеев 123) та ін.

***Pozimъka**, ***Pozimъкъ**: рос. *Позимкова ж.* (МО), *Позимкин* — сучасне прізвище, пол. *Pozimek*, *Pozimka* (SN VII, 520).

***Podъzimъkъ**: рос. *Подзимков* (Самарськ. обл.), пол. *Podzimek* (SN VII, 444).

***Zazimъka**, ***Zazimъko**, ***Zazimъkъ**: укр. *Зазимко* (Новикова 312), рос. *Зазимко* (МО), *Зазимков* (м. Покровськ Донецьк. обл.), *Зазимкин* (м. Ачинськ, Красноярський край), блр. *Зазимко* (ТС Мозырь 104) ~ укр. діал. *зазі́мка* ‘річна телиця’ (Никончук 176), рос. діал. *ззі́мок* ‘перший сніг’ (СРНГ 10, 92) та ін.

Деривати з коренем **Žir-* / *-*žir-*

***Žira**, ***Žiro**, ***Žirъ**: ст.-укр. Процик *Жиръ*, 1649 р. (ДІП I, 61), укр. *Жир*, 1735 р. (АК 7, 132), *Жир* (СП 143), *Жира* (Терн.) – сучасні прізвиська, *Жир*, *Жира* – сучасні прізвиська (СПУ 1, 362, 363), (похідні) *Жирова лощина*, *Жиров груд* – мікротопоніми в Сумській і Чернігівській обл. (Черепанова Микротоп. 102; Павленко 321), *Жирин* – назва хутора на Ровенщині (Сл.ММР 192), *Жирова*, *Жирівка* – ойконіми у Львівській обл., ст.-рос. *Жир*, 1539/40 р. (ПМТ 65), (похідні) *Жирово*, XVII ст. – ойконім у колишній Калузькій губ. (Симсон 150), *Жирин*, 1551–54 рр. – мікротопонім (назва починка) в колишньому Тверському пов. (ПМТ 297), рос. *Жирин*, *Жиров* (МО), (похідне) *Жирово*, XVIII ст. – назва починка в Рязькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов III, 198), блр. *Жыр* (Бірыла 151), хорв. *Žir* (Leksik 760), ст.-пол. *Sira*, 1177 р. (SSNO V, 77), *Ziro*, 1198 р., *Zira*, 1275 р. (SSS VII, 274), пол. *Zer*, *Zera*, *Zero*, *Zier*, *Ziera*, *Zyr*, *Zyra*, *Žyr*, *Žyra*, *Žyro* (SN X, 483, 484, 505, 558, 616), (похідні) *Żyrów*, *Żyrzyn* – ойконіми (SMP 1380), ст.-чеськ. *Zira*, 1115 р., *Zir*, 1237 р. (Моршкін 85), *Siro*, 1237 р. (Pleskalová 145), (похідне) *Žirov* – відантропонімний ойконім, відомий із XIV ст. (Profous IV, 848), луж. *Žira* (Wenzel II/2, 182).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, д.-руськ. *жиръ* ‘багатство’ (Срезневский I, 875), ст.-укр. *жиръ* ‘корм’ (СУМ XVI–XVII ст. 9, 165), укр. діал. *жир* ‘принада на вудку’ (Горбач Бродина 162), ‘насіння бука’ (Шкрумеляк 54), *жирі́ мн.* ‘багато жиру (що має тіло людини)’ (Матіїв 142), ст.-рос. *жиръ* ‘багатство’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 113), рос. діал. *жі́ра* ‘життя’ (Сл. Печоры 1, 209), ст.-блр. *жиръ* ‘смацьць; спроможність’ (ГББМ 10, 33), блр. діал. *жыр* ‘смацьць’ (Янкова 117) та ін. Див. (ЕСУМ 2, 598).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Dožirь**: рос. *Дожиров* — сучасне прізвище, ст.-блр. (похідне) *Дожировичи*, 1440–1492 рр. — ойконім (LM № 3, 19).

***Nažirь**: д.-руськ. *Нажирь* Переяславичь, 1162 р. (Тупиков 265), ст.-рос. (похідне) *Нажирово*, 1464 р. — ойконім у колишньому Владимирському пов. (АФЗХ 185), ст.-пол. *Nažir*, 1349 р. (SSNO IV, 26).

***Neužirь**: чеськ. *Neužir* (Svoboda 93).

***Nežirь**: рос. *Нежиров* (м. Кримськ, Краснодарський край), слвн. *Nežir* (Kos 129) ~ укр. діал. *не́жир* 'трава, яку худоба не їсть' (Онишкевич 1, 484) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 93).

***Obžirь**: рос. *Обжиров* (ЖПТ), *Обжирово* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VI, 323), слвн. *Ožir* (ZSSP 419).

***Pažira**: пол. *Pażyra* (SN VII, 250).

***Peržirь**: рос. *Пережиров* (МО), ст.-блр. (похідне) *Пережирь*, 1567 р. — ойконім у колишньому Мінському пов. («сѣ *Пережирь*»; ЛМ 1915: 776), воно ж *Пережирь* — в колишній Мінській губ. (RGN VI, 644), сучасне *Пярэжир* — у Мінській обл. (Рап. Мін. 222).

***Požirь**: рос. *Пожиров* — сучасне прізвище, хорв. *Požir* (Leksik 528).

***Przižirь**: ст.-пол. Stanislaus *Przyschirek*, 1463 р. (SSNO IV, 388).

***Prožira**, ***Prožirь**: укр. *Прожирь*, 1756 р. (АК 5, 102), ст.-рос. Ждан Минин сынъ *Прожирин*, 1609 р. (ПОСм. 160), рос. *Прожиров* (Сумськ. обл.), *Прожирино* — відантропонімний ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN VII, 397) ~ укр. діал. *прóжирь*: *прóжирь напáв* 'з'явився великий апетит' (Чабаненко ФС 117), рос. діал. *прóжирь* 'ненаситна, зажерлива людина чи тварина' (СРНГ 32, 136).

***Tužira**, ***Tužirь**: укр. (похідні) *Тужирь*, 1704 р. — назва урочища поблизу с. Сорокошичі (Ділова ДГ 184), *Тужир* — гелонім (с. Машів Чорнобильськ. р-ну Київ.; ОАІУМ), ст.-рос. (похідні) *Тужирово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК IV, 137), рос. *Тужирино* — ойконім у колишній Санкт-Петербурзькій губ. (Списки СПб. 250).

***Zažirь**: слвн. *Zasir*, 1111 р. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 212 — з реконструкцією *Zažirь*) ~ рос. діал. *зажі́ра* 'не-нажера, прожера' (ЯОС Доп. 1, 247).

***Žirь(ь)**: укр. *Жирий* (Holutiak 166), ст.-рос. Иван *Жирой*, 1493 р. (Тупиков 150), пол. *Żyru* (SN X, 616) ~ ст.-рос. *жирый* 'заможний, багатий' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 113), блр. діал. *жыры́* 'ситий, жирний' (НЛГ 52).

Афіксальні деривати:

**žiroba*: рос. діал. *жироба* ‘дуже товста людина’ (АОС 14, 137). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

**Žiręďь*: укр. *Жиряда* (СП 143), (вторинні) *Жиранда* (м. Черкаси), рос. *Жирадков* (РУС 147).

**Žiraxa*, **Žiraxъ*: рос. *Жирахин* (МО), *Жирахов* – сучасне прізвище, ст.-пол. *Sirach, Syrach*, 1265 р. (SSNO V, 77).

**Žirixa*, **Žirixъ*: рос. *Жирихин*, *Жирихов* (ЖПТ), *Жирихово* – відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (RGN III, 297), ст.-чеськ. *Zirich*, 1146 р. (Морошкин 85).

**Žiroxa*, **Žiroxъ* / **Žiroša*, **Žirošъ*: укр. *Жирош* (Чучка 225), ст.-рос. *Жироша*, XII–XIII ст., зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 237 (Подольская 216), Бутрим *Жирохин*, 1575 р. (Веселовский 115), Прокопій Іванов *Жирохов*, XVII ст. (ТК II, 767), рос. *Жирохов* (МО), (похідне) *Жирохово* – ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN III, 298), хорв. *Žiroš* (Leksik 760), ст.-пол. *Ziroch*, 1136 р. (SSNO V, 79), словц. *Žiroš* (TZ Bratislava 408) ~ укр. діал. *жироба*, *жироба* ‘кропива’ (Шило 116, 117).

**Žiruxa*: укр. *Жируха* (Редько 2, 363), ст.-рос. Лукіанъ Карповъ синъ *Жируха*, 1638 р. (Тупиков 151), Федоръ Лукинъ синъ *Жирухинъ*, 1648 р. (АЮ 318), рос. *Жирухин* (ЖПТ), (похідне) *Жирухина* – ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN III, 298), пол. *Żyrucha* (SN X, 616) ~ укр. *жируха* ‘пустунка’ (Ніковський 227), діал. *бот.* ‘кропива’ (СБук.Г 116), *жируха* ‘т. с.’ (Шило 117), рос. діал. *жируха* ‘заможне життя’ (СРНГ 9, 187).

**Žirajъ*, **Žir'ajъ*: ст.-рос. *Жиряев*, 1615 р. (ЖГП 464), рос. *Жиряев* (ЖПТ), хорв. *Žiraj* (Leksik 760).

**Žirujъ*: рос. *Жируев* (ЖПТ).

**Žirějъ*: укр. *Жирій* (Редько 2, 362), рос. *Жиреев* (МО).

**Žirakъ*, **Žir'aka*, **Žir'akъ* / **Žiracъ*: укр. *Жирак* (РУС 147), ст.-рос. Іван *Жирак*, 1594 р. (Веселовский 115), Никитка *Жирак*, 1681 р. (ПДП Влад. 241), (похідне) *Жирачево*, 1572 р., воно ж *Жирачево*, 1702 р. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (УА 35, 187), рос. *Жираков*, *Жираков*, *Жиракин* (ЖПТ), (похідне) *Жираково* – ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN III, 298), ст.-пол. *Sirac*, 1136 р. (SSNO V, 78), пол. *Zierak, Zyrak, Żyrak* (SN X, 505, 558, 616), (похідне) *Żyraków* – ойконім (SMP 1380), ст.-чеськ. *Zirak*, 1250 р. (Морошкин 85), луж. *Žirak* (Wenzel II/2, 182) ~ рос. діал. *жиряк* ‘товстий чоловік’ (СРНГ 9, 182).

***Žirikъ**: укр. *Жирик* (Богдан 343), *Жирик* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 363), рос. *Журиков* (ЖПТ) ~ рос. діал. *жі́рик* ‘личинка травневого жука’ (ПОС 10, 243), ‘риба піскар’ (ССГ 4, 24).

***Žirukъ**: укр. *Жирук* (Богдан 343), (похідне) *Жирукове* – лімнімі на Ровенщині (Сл.ММР 192), рос. *Жируков* (МО), блр. *Жирук* (ЖПТ), пол. *Żyruk* (SN X, 616) ~ рос. діал. *жирю́к* ‘товстий чоловік’ (СРНГ 9, 187).

***Žirъka**, ***Žirъko**, ***Žirъkъ**: д.-руськ. *жиръка*, яке датують XI – поч. XII ст. [Дав. відм. *жиръцѣ* (Высоцкий 104)], укр. *Жирка*, *Жирко*, 1718 р. (ДІП I, 151, 167), *Жирко* – сучасне прізвище (Редько 2, 362), *Жирко* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 363), (похідні) *Жирки* – мікротопонім (сінокіс) на Ровенщині (Сл.ММР 192), *Жиркова гатка* – на Черкащині (СМЧ 135), *Жирки*, *Жирківка* – ойконіми на Полтавщині, ст.-рос. *Жирко*, 1545 р. (Веселовский 115), Івашко Семеновъ *Жирокъ*, 1649 р. (Тупиков 150), (похідне) *Жирково*, 1668 р. – ойконім у колишній Обонезькій п’ятині (ПKNЗ 2, 145), рос. *Жиркин*, *Жирков* (ЖПТ), (похідні) *Жирково*, XVIII ст. – ойконім у колишньому Московському пов. (Кусов II, 44), *Жирки* (3), *Жирков*, *Жиркова*, *Жирково* (4), *Жиркины Дворы* – назви поселень у різних регіонах (RGN III, 297), блр. *Жырко* (Бірыла 151), ст.-пол. *Zirka*, 1387 р., *Zyrka*, 1510 р. (SSNO V, 79), пол. *Zerek*, *Zerka*, *Zerko*, *Zierek*, *Zierko*, *Zyrek*, *Zyrka*, *Żyrek*, *Żyrka*, *Żyrko* (SN X, 483, 505, 558, 616), чеськ. *Zirek* (Морошкин 85), *Žirka*, *Žirko* (ЧП), словц. *Žirka*, *Žirko* (TZ Bratislava 408) ~ рос. діал. *жі́рка* ‘життя’ (Сл. Печоры 1, 209), *жиро́к* ‘позашлюбна дитина’ (СРНГ 9, 186).

***Obžirъkъ**: рос. *Ажирков* (ПК Смол. 31) ~ **obžirъkъ* (ЭССЯ 31, 252).

***Zažirъko**, ***Zažirъkъ**: укр. *Зажирко* (РУС 153), рос. *Зажирко* (МО), *Зажирков* (м. Алушта).

***žirъkъ(jb)**: рос. діал. *жі́ркий*, *жирко́й* ‘жирний’ (СРГК 2, 64), блр. діал. *жы́ркі* ‘неперебірливий у їжі (про коня)’ (СБГ 2, 167). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Žiroma**: укр. *Жирома* (НКП Він. 124), рос. (похідне) *Жиромкин* (МО), полаб. (похідне) *Zurromin* – ойконім, із **Žiromino* (Trautmann 175) ~ блр. діал. (похідне) *жыро́мскі* ‘ненажерливий’ (Сцяцко 2005: 44).

Деривати з консонантом -*n*- у суфіксальній морфемі:

***Žiganъ**: ст.-рос. (похідне) *Жираново*, 1551–54 рр. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 216), рос. *Жиранов* (МО), пол. *Zyran*, *Żyranik* (SN X, 558, 616).

***Žirīnъ**: ст.-рос. *Юедко Журинь*, 1575 р. (Тупиков 151), рос. *Жиринов* (ЖПТ).

***Prožirīnъ**: ст.-рос. *Прожирины мн.*, 1626 р. (Веселовский 259).

***Žironъ**, ***Žironъ**: рос. *Жиринов* (МО), ст.-пол. *Syron*, 1386 р. (SSNO V, 79).

***Žirunъ**, ***Žirunъ**: укр. *Жирун* (Редько 2, 363), *Жирун* — сучасне прізвище (СПУ 1, 363), ст.-рос. *Жируня*, XII–XIII ст., зафіксоване в берестяній грамоті № 4 зі Старої Русси (Подольская 216), рос. *Жирунов* (МО), (похідне) *Жируны* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 298), пол. *Żyruń* (SN X, 616) ~ укр. *жиру́н* 'шибеник' (Ніковський 227), діал. *ixm*. 'білизна, жерех' (СБук.Г 116).

***Žirъnъ(jъ)**: укр. *Жирний* (Новикова 302), *Жирний* — сучасне прізвище (СПУ 1, 363), ст.-рос. *Юедор Иванов сынъ Жирной*, 1668 р. (ЯПК 365), рос. *Жирный* (ЖПТ), ст.-блр. Богдан *Жирны*, 1623 р. (Бірыла 1966: 214), блр. *Жырны* (Бірыла 151) ~ укр. діал. *жірний* 'добре вгодований кабан' (Євтушок 62), ст.-рос. *жирный* 'рясний, багатий; жирний' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 113), блр. діал. *жырны* 'товстий' (Янкова 117) та ін.

***Žiręta**, ***Žiręť**: д.-руськ. *Жирята* Якуновъ, 1135 р. (Тупиков 151), ст.-рос. (похідні) *Жирятино*, 1533 р. — гелонім у колишньому Галицькому пов. (АСЗ I, 54), *Жирятино*, 1673 р. — назва погосту в колишньому Брянському пов. (Оглоблин 1884: 122), пізніше — населеного пункту *Жирятино*, 1723 р. (Лихачев I, 115), *Жирятино*, 1685 р. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (УА 173), рос. (вторинне) *Жиретинцев* (ЖПТ), (похідні) *Жирятино* (2) — ойконіми в колишніх Костромській і Орловській губ. (RGN III, 298), ст.-блр. (вторинне) Борисъ *Жирятиничъ*, XIV–XV ст. (Тупиков 548), ст.-чеськ. *Zireť*, 1207 р. (Морошкин 85).

***Žirītъjъ**: укр. *Жиричі* — відантропонімний ойконім на Волині, відомий із 1565 р. (Шульгач 2001: 56), блр. (похідне) *Жырычполе* — мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 369), хорв. *Žirić* (Leksik 760).

***Žirota**, ***Žiroť**: ст.-рос. (похідне) *Жиротино*, 1551–54 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 174), рос. *Жиротов* (МО), *Жиротин* — сучасне прізвище, ст.-чеськ. *Zirota*, 1237 р. (Морошкин 85), *Plichta nigro de Žirotin*, 1383 р. (Петріца 129).

***Žiruta**: рос. *Жирутін* (КПУ Полт. 1, 152).

Іносуфіксальні деривати:

***Žirava**: рос. *Жиравин* — сучасне прізвище, ст.-чеськ. *Siraua*, XIII ст. (Pleskalová 145).

***Žiravъ(jь)**: ст.-рос. (похідне) *Жиравово на Ширице*, 1596 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКНЗ 1, 302), рос. *Жиравов* (МО) ~ укр. діал. *ж'іравий* 'енергійний, швидкий' (Піпаш, Галас 56).

***Žironъ**, ***Žironъ(jь)**: укр. *Жирів* (Богдан 343), укр. *Жировий* (Редько 2, 363), ст.-рос. Гридя *Жиров*, 1496—1498 рр. (Веселовский 115), Оедоръ *Жировой* Засѣкинъ, 1585 р. (Тупиков 150), рос. *Жиров*, *Жировой* (ЖПТ), блр. *Жыраў* (Бірыла 151), болг. *Жиров* (Илчев 205), макед. *Жиров* (Речник ПКМ I, 436), хорв. *Žirov* (Leksik 760), ст.-пол. Petrus *Szirow*, 1470 р. (SSNO V, 80), пол. *Żyrów* (SN X, 616) ~ ст.-рос. *жировой* прикм. до *жир* 'риб'ячий жир' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 4, 113), рос. діал. *жирóвый* 'хазяйновитий' (СРГК 2, 65) та ін.

***Žirovitъ**: ст.-блр. Лукьянъ *Жировичъ*, 1640 р. (Тупиков 548), хорв. *Žirović* (Leksik 760).

***Nažirovitъ**: д.-руськ. Даниль *Нажировичъ*, 1235 р. (Тупиков 660).

***Žironъсь**: рос. *Жироцов* — сучасне прізвище, хорв. *Žirovec* (Leksik 760), слвн. *Žirovec* (ZSSP 719).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Žir-* у препозиції

***Žirobokъ(jь)**: рос. *Жиробокая ж.* (МО).

***Žirobъdъ**: ст.-рос. (похідне) *Жиробудъ*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 226).

***Žirojědъ**: рос. *Жироедов* (РИ Крым 2, 306).

***Žironěga**, ***Žironěgъ**: ст.-рос. (вторинне) *Жирнѣжско*, кін. XI — рубіж XI/XII ст. (Зализняк, Янин 2003: 8), (похідне) *Жиронезьская*, 1557 р. — мікротопонім (поляна) в Рязані (АСЗ I, 258), рос. *Жирнѣгинская* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 864).

***Žironosъ**: д.-руськ. Дмитрій *Жирносъ*, 1504 р. (Тупиков 150), (похідне) *Жирносово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 59).

***Žirolava**, ***Žirolavъ**: д.-руськ. *Жирославъ* Іванковичъ, 1146 р. (Тупиков 150), *Жирославъ*, 1257—1263 рр. (РЛА 9), ст.-рос. (похідне) *Жирославль*, 1551—54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 283), рос. (похідні) *Жирославль* — мікротопонім у Старій Руссі (Полянский 110), *Жирославка*, *Жирославль* — ойконіми в колишній Костромській губ., *Жирославка* — в колишній Владимирській губ. (RGN III, 298), хорв. *Žirolavje* — відантропонімний ойконім (Im. m. 494), ст.-пол. *Sirozlau*, 1136 р., *Cirrizlaus*, *Zirizlaus*, 1175 р., *Zyroslaus*, 1215 р. (SSS VII, 274), *Sirolawa*, 1646 р. (SSNO V, 79, 80), пол. (по-

хідне) *Žyrosławice* — ойконім (SMP 1380), ст.-чеськ. *Syrozlaus*, 1236 р. (Pleskalová 145).

***Žirouxъ(жъ)**: рос. *Жироухова ж.* (МО).

***Žirovidъ**: д.-полаб. **Žirovidъ* (AAO V, 81).

***Žirovityъ**: ст.-рос. *Жировитъ*, XI ст., зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 246 (Подольская 216; Зализняк 617).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-žir- у постпозиції

***Běložigъ**: рос. *Беложиров* (Харк.).

***Vol'ežigъ**: укр. **Болежир*, збережене в гідронімі *Болежурская* (ДМА I, 263). Див. ще (Чучка COI 71).

***Śstizigъ**: пол. (похідне) *Cesarowice*, історично *Scizerowici*, 1217 р., *Cesorauiici*, 1253 р., *in Scisserowe*, 1408 р. — ойконім, який виводять із антропоніма **Czścižyr* (Rymut 1973: 21; NMP II, 15).

***Dobrožigъ**: ст.-рос. **Доброжиръ* [Род. в. *оу Даброжира*, XII—XIII ст. (Зализняк 612)], (похідне) *Доброжиръ*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 81), рос. *Доброжиров* — сучасне прізвище. Див. ще (ЭССЯ 5, 45).

***Domazigъ**: укр. (похідні) *Домажир* — назва населеного пункту на Львівщині, *Домажер* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 173), ст.-рос. *Домажиръ*, XII ст. — в новгородській берестяній грамоті № 233 (Зализняк 613), (вторинне) Петро *Домажировиць*, XIII ст. — graffito на стіні Георгіївської церкви в Старій Ладозі (Бранденбург 161), Матфей *Домажировъ*, 1476 р. (Морошкин 75), Константин Матвеев сын *Доможиров*, 1550—1560 рр. (ПКНЗ 5, 120), Никита *Доможировъ*, 1648 р. (АЮ 96), (похідні) *Домажиря*, 1551—54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 294), *Доможирово*, XVII ст. — назва пустища в Тотемському пов. колишньої Вологодської губ. (Колесников 1, 16), *Доможирово*, XVII ст. — лімномім у колишній Воронежській губ. (МИВ 2, 58), рос. *Доможиров* (м. Вологда), (похідні) *Домажирово* (2), *Доможирово* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 67, 72), ст.-пол. *Domasir*, XIII ст. (SSNO I, 506) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 69).

***Jarožigъ**: слов'ян. *Jarožir* (Пачич 51).

***Jьpъžigъ**: д.-руськ. (похідне) *Инжиръ вродъ*, варіант *Инъжиръ вродъ*, 1183 р. (ЕСЛГНПР 64 — з оглядом етимологічних версій) < антропоніма **Инжиръ* (детальніше див.: Шульгач I, 320—321), ст.-рос. Василь *Инжировъ*, 1688 р. (Тупиков 560), рос. *Инжиров* (КПУ Харк. 7, 113).

***Kroměžirь**: ст.-чеськ. *Kroměříž* — топонім на Мораві (історично *Cromesir* — 1131 р.) — метатезний варіант від *Kroměžirь* відантропонімного походження (Gebauer II, 155; Hošák, Šrámek I, 454–455; Lutterer, Šrámek 141–142). Див ще (ЕССЯ 13, 5 — основоскладання псл. **kromě* (місц. відм. від **kroma*) і **žirь* (див.): ‘хто живе відособлено, окремо’). По-іншому див. (Шапошников 384–386).

***Kыldožirь**: укр. (похідне) *Конджирський* (Богдан 156).

***Мо̋жирь**: слвн. *Možir* (LP), чеськ. (похідне) *Mojžirь* — ойконім, відомий з XIV ст. (Profous III, 124–125). Див. ще (ЕССЯ 19, 128).

***Мо̋тижирь**. Реконструйовано в (Железняк 63). Стосовно першого складника композита пор., наприклад, псл. **mőtimirь* (ЕССЯ 20, 142).

***Nedažirь**: чеськ. *Nedažir* (Svoboda 93).

***Ranožirь**: чеськ. *Ranožir* (Svoboda 93).

***Soběžirь**: ст.-пол. *Sobesir*, 1305 р. (SSNO V, 138).

***Svőžirь**: чеськ. *Svožir* (Svoboda 93).

***Тыстожирь**: рос. *Толстожиров* — сучасне прізвище ~ рос. діал. *толстожирь* ‘багач’ (СВГ 11, 36).

***Volizirь**: полаб. **Voližir*, яке відновлюють із топоніма *Wolsir*, 1437 р. (Foster 139).

***Vortizirь**: чеськ. *Vratižir* (Svoboda 93).

***Vьrtizirь**: ст.-пол. *Virtisirus*, 1227 р. (SSNO VI, 114).

Праслов'янські nomina agentis із суфіксом *-ar'ь

Суфікс *-ar'ь творить передусім nomina agentis. Деривати з цим суфіксом (з різним ступенем продуктивності) відомі в усіх слов'янських мовах, але найбагатше вони представлені в лексиконах тих слов'янських народів, які сусідять із германським чи романським етносом. Див. (SP 2, 21–22). Зібраний нами фактичний матеріал апеллятивного і пропріального рівнів підтверджує цю тезу.

Поміж реконструйованих архетипів чимало архаїзмів, історизмів, континуанти яких притаманні усім (чи більшості) слов'янським мовам. Деякі з них — наскільки вдалося простежити — збереглися в окремих слов'янських мовах чи діалектах. Пор.:

***Баяр'ь**: ст.-укр. Іан *Bayar*, XVI ст. (Жерела III, 74), рос. *Баяров* (м. Москва), блр. *Баяраў* (Бірыла 48), пол. *Bajar* (SN I, 127), чеськ. *Bajar* (ЧП), н.-луж. (вторинне) *Bajark* (Wenzel 54) ~ пол. діал. *bajarz* ‘байкар’, ‘базіка’ (SGP I, 280), н.-луж. *bajarь* ‘вигадник, байкар’ (Wenzel 54).

***Вайкар'ь**: укр. *Байкарь* — сучасне прізвисько («брехун, вигадник»; Чабаненко ПНН 1, 38), рос. *Байкаров* (ЖПТ), слвц. *Vajkar* (TZ Bratislava 12) ~ укр. *байка́р* 'складач, автор байок' (СУМ I, 90), діал. *байка́р* 'той, що розповідає небилиці; обманює' (Аркушин 9), *байка́рь* 'байкар; той, хто вміє майстерно розказувати байки' (Грицак 1, 99), пол. діал. *bajkarz* 'пліткар' (SGP I, 291), слвц. *bájkár* 'байкар' (Bunganič 48), діал. *bájkár (bajkár)* 'вигадник' (SSN I, 87), в.-луж. *bajkar* 'казкар' (Трофимович 6).

***Ван'ар'ь**: болг. *Баняров* (Илчев 63), пол. *Baniarz* (SN I, 162), чеськ. *Baňar* (ЧП), ст.-слвц. Marthin *Baniar*, 1543 р. (HSSJ I, 110), слвц. *Baňar* (TP 78) ~ укр. діал. *баня́рь* 'робітник у каменоломні' (Грицак 1, 115), болг. *баня́р* 'банщик' (БЕР 1, 32), макед. *бањар* 'т. с.' (Гавриш 29), слвц. діал. *baniar (baňar)* 'робітник у каменоломні' (TP 78).

***Баснар'ь**: болг. *Баснаров* < діал. *баснар* 'віщун, ворожит' (Илчев 65), пол. *Baśnar* (SN I, 204), чеськ. *Basner* (ЧП), н.-луж. *Basnjař* (Wenzel 61) ~ макед. *баснар* 'чаклун, ворожит' (Гавриш 30), слвн. *basnár (basmar)* 'чарівник, ворожит' (Pleteršnik I, 13), ст.-чеськ. *básnař* 'хто складає байки' (Gebauer I, 28).

***Берзар'ь**: хорв. *Brežar* (Leksik 71), слвн. *Brežar* (ZSSP 58), чеськ. *Brežar* (ЧП) ~ укр. діал. *безе́зар'ь* 'дігтяр' (Горбач Поляни 280).

Пор. ще хорв. *Brěžari* (Rječnik I, 632) — ойконім відапелятивного походження. По-іншому (як дериват від схв. *brěža*) див. (Дуриданов 866).

***Вѣгарь**: ст.-укр. *Bihar*, 1663 р., укр. *Бігар* (Чучка 63), рос. *Бегарев* (м. Москва), пол. (похідне) *Biegarzewice* — ойконім (NMPI, 167), ст.-чеськ. *Begar*, XIII ст. (Pleskalová 127), (похідне) *Byeharzew*, 1352—1369 рр., сучасне *Běhařov* — ойконім (Profoús I, 41—42), чеськ. *Behár* (ЧП), ст.-слвц. *Behar*, 1295 р., *Jacobus Behar*, 1572 р. (HSSJ I, 120), (похідне) *Beharovce* (1295 р. — *cursia Behar*) — ойконім (Bartek 68), н.-луж. *Běgar* (Wenzel 64), а також слов'ян. (похідне) *Begerrow*, 1350 р. — топонім на терені Мекленбурга, який виводили з **bēgar-* (Jeżowa II, 94) ~ пол. діал. *biegarz* 'посланець', 'листоноша' (SGP II, 179), ст.-чеськ. *běhař* 'cursor' (Gebauer I, 34), в.-луж. *běhar* 'бігун' (Трофимович 8), н.-луж. *běgar* 'бігун, скороход' (Wenzel 64).

***Вл'удар'ь**: болг. *Блюдаров* (Илчев 78) ~ укр. діал. *блюда́рь* 'гончар' (Грицак 1, 247), схв. *blūdâr* 'хто виготовляє блюда' (Rječnik I, 456), в.-луж. *blidar* 'столяр' (Трофимович 11), н.-луж. *blidar* 'т. с.' (Muka I, 50).

***Bodar'**ь: ст.-укр. Савка *Бодар*, 1664 р. (РСП 241), укр. *Бодар* (Глуховцева 1, 117), *Бодарева* (2 фіксації) відантропонімі ойконіми в колишніх Подільській і Харківській губ. (RGN I, 442), рос. *Бодарев* (МО), болг. *Бодаров* (Илчев 79), н.-луж. *Bodař* (Мука III, 14) ~ укр. діал. *бодарь* 'віл, що колеться рогами' (Грицак 1, 264), серб. діал. *bodār* 'худобина із загнутими наперед рогами, схильна до бодання' (Гирић 2018: 54), кашуб. *boddř* 'рибалка, який ловить рибу зубчастим багром' (Sychta I, 50) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 152).

***Bordъvar'**ь: болг. *Брадваров* < *брадвар* 'хто виробляє і точить сокири' (Илчев 87), (похідне) *Брадварска маала* — мікротопонім у Пернишко (Велев 103), схв. (вторинне) *Brădvărović* (Rječnik I, 580).

Пор. ще слов'ян. Врѣдѡвѣри — топонім на території Греції, який виводили зі слов'ян. **bradъvarь* 'майстер що виготовляє сокири' < **brady* 'сокира' (Vasmer Die Slaven 25).

***Вѣбънар'**ь: укр. *Бубн'ар* — прізвище, *Бубнар'* — прізвисько (Дуйчак 69, 271), рос. *Бубнарь* (м. Москва), хорв. *Bubnar* (Leksik 77), слвн. *Bobnar* (ZSSP 44), пол. *Bębniarz* (SN I, 275), чеськ. *Bubnár* (ЧП), в.-луж., н.-луж. *Bubnař* (Wenzel II/1, 64) ~ укр. *бубняр* 'гравець на бубні' (СУМ I, 244), діал. *бубнár* 'той, хто грає на бубні' (ЕСУМ I, 275), *бубнárь* 'барабанщик', 'сільський оповісник' (Грицак 1, 329), 'бубняр' (Сабадош 31), *бубняр* 'музикант, що грає на бубні' (ГГ 30), блр. діал. *бубнár* 'барабанщик' (СБГ I, 231), схв. *bŭbñâr* 'tympanista' (Rječnik I, 701), серб. *бубњар* 'барабанщик' (Лавровський 34), діал. *бубњар* 'музикант, гравець на бубні' (Петровић, Капустина 2019: 56), слвн. *bŭbnar* 'т. с.' (Pleteršnik I, 37), пол. діал. *bębniarz* 'бубняр' (SGP II, 100), ст.-слвц. *bubnár* 'т. с.' (HSSJ I, 160), слвц. діал. *bubnár* (*bubňar*) (SSN I, 174), н.-луж. *bubnař* (Мука I, 89).

***Вѣкар'**ь: укр. *Букар* (Глуховцева 1, 139), рос. *Букарев*, *Букаров* (ЖПТ), (похідні) *Букарева* (2 фіксації), *Букарево* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 570), блр. *Букарево* — відантропонімі ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (RGN II, 570), хорв. *Bukar* (Leksik 80), слвн. *Bokar* (ZSSP 46) ~ укр. діал. *букарь зоол.* 'дятел білоспинний, *Dryobates leukotos*' (Керча 1, 100) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 234–235).

***Brodar'**ь: рос. *Бродарь* (м. Москва), макед. (вторинне) *Бродаровски* (Речник ПКМ I, 161), хорв. *Brodar* (Leksik 75), слвн. *Brodar* (ZSSP 61) ~ болг. діал. *брѡдър* 'хто знає місце броду на ріці, провідник' (Стойчев 1965: 132), макед. *бродар* 'моряк, матрос; кора-

бельник' (Гавриш 54), схв. *brōdār* 'т. с.' (СХРС 40), слвн. *brodár* 'перевізник' (Pleteršnik I, 64).

***Въѣаг'ъ**: ст.-укр. Павел *бочарь*, Харитонъ *Бочар*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 209, 238), укр. *Бочар* (СП 54), (похідні) *Бочарів* — ойконім на Сумщині (АТП 1947: 706), *Бочарів Сад*, *Бочарове*, *Бочарово* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 261), ст.-рос. Степанко *Бочарь*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 765), *Вася Бочаровъ*, 1663 р. (Тупиков 487), рос. *Бочарев*, *Бочаров* (ЖПТ), (похідні) *Бочаров*, *Бочарова*, *Бочарово* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 519), ст.-блр. Степан *Бочар*, 1577 р. (Бірыла 1966: 200), блр. *Бачароў* (Бірыла 47), (похідне) *Бачаро́ва* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 48), болг. *Бочаров* (Илчев 86), слвн. *Vačar* (ZSSP 16), пол. *Woczar* (SN I, 382) ~ укр. діал. *боча́рь* 'бондар' (Грицак 1, 298).

Пор. ще відапелятивні рос. *Бочары* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 519).

***Въѣл(°)аг'ъ**: укр. *Пчоларь* (Чучка 474), *Пишляр* (Holutiak 342), *Бджоляр* — сучасне прізвисько («займається бджільництвом»; СПУ 1, 87), рос. *Пчеларов* (м. Москва), болг. *Пчеларов* (Илчев 412), макед. Васил *Пчелар*, Пейо *Челар* (?), XV ст. (Иванова 341), серб. *Пчелар* — прізвисько (Кожељац 168), хорв. *Čelar*, *Pčelar* (Leksik 108, 490), слвн. *Čebelar*, *Čebolar*, *Čebular* (ZSSP 86), пол. *Pczelar*, *Pszczelorz* (SN VII, 252, 601), чеськ. *Včelař* (ЧП) ~ ст.-укр. *пчоля(р)*, ариаті(us) 'бджоляр', 1642 р. (Славинецький 87), укр. діал. *бджоларь* 'пасічник' (Грицак 1, 132), *пчоларь* 'бджоляр, пасічник' (Сабадош 304), *пчоляр* 'т. с.' (СУСГ 307), *опчоларь* 'пасічник' (Бевка 95), блр. діал. *пчоляр* 'пасічник' (СБГ 4, 275), серб. діал. *чѣлār* 'бджоляр' (Пујић 312), слвн. діал. *čelár* 'т. с.' (Rajh 34), *čebelār* (Tomines 78), ст.-слвц. *včelár* 'бджоляр' (HSSJ VI, 313), в.-луж. *pčotar* 'пасічник' (Трофимович 166) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 105–106).

Пор. ще відапелятивне *Čeláre* — ойконім у Словаччині (Majtán 1972: 93).

***Въѣкаг'ъ**: укр. *Бочкарь*, 1785 р. (ИСК 96), *Бочкар* — сучасне прізвисько (Новикова 112), *Бочкар* — сучасне прізвисько («предки якого робили бочки»; СПУ 1, 138), ст.-рос. Первушка *Бочкарь*, 1628 р. (Веселовский 48), рос. *Бочкарев*, *Бочкаров* (ЖПТ), (похідні) *Бочкарев* (3), *Бочкарева* (2), *Бочкарево* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 520), *Бочкарева мельница* — мікротопонім, *Бочкарево болото* — гелонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 165),

блр. *Бачкароў* (Бірыла 47), болг. *Бочкаров*, *Бъчкаров* (Илчев 86, 97), макед. *Бочкаров* (Речник ПКМ I, 151), хорв. *Voškar* (Leksik 55) ~ укр. діал. *бочкár* 'бондар' (Грицак 1, 299), *бочкáрь* 'бондар, виробник бочок' (Піпаш, Галас 16), рос. діал. *бочкáрь* 'бондар' (СРНГ 3, 142), ст.-слвц. *bečkár* 'бондар' (HSSJ I, 119).

Пор. ще відапелятивні укр. *Бочкарі* — назва поселення на Полтавщині (АТП 1947: 396), рос. *Бочкари* (5) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 520), блр. *Бачкары* (3) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 48).

***Въчваръ**: рос. *Бочвар*, *Бочваров* (м. Москва), болг. *Бъчваров* (Илчев 97), (похідні) *Бъчварова пътека* (Ковачев 2009: 140), *Бъчваровата могила*, *Бъчваровата нива*, *Бъчваровата чешма* (Константинова 295) — мікротопоніми, макед. Димо *Бочвар*, XV ст. (Иванова 337), *Бочваров* — сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 150), ст.-чеськ. *Bečvář*, 1490 р. (АЧ XVII, 337), слвц. *Bečvárov* (TZ Bratislava 20) ~ макед. *бочвар* 'бондар, бочар' (Гавриш 50), серб. *бачвар* 'бондар' (Лавровский 13), хорв. діал. *băčvār* (Juršić 2, 20), слвн. *băčvár* 'бондар' (Pleteršnik I, 15), ст.-чеськ. *bečvář* 'бондар' (Gebauer I, 32), ст.-слвц. *bečvár* 'т. с.' (HSSJ I, 119).

Пор. ще відапелятивні болг. *Бъчварите* — мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 140), чеськ. *Bečváry* — ойконім, відомий з 1265 р. (Profous I, 38), *Bečváry* — мікротопонім (SPJČ 3, 27).

***Вѣдънаръ**: ст.-укр. Demko *Vodnar*, 1449 р. (Чучка 77), Грицко *Бондар*, 1654 р. (РПП 83), Павел *Боднаръ*, 1666 р. (Чучка 77), укр. *Боднар*, *Бондар* (Новикова 101, 105), *Боднар*, *Бондар* — сучасні прізвиська (СПУ I, 123, 128), *Дебнар* < слвц., *Беднар* < слвц. або пол. (Чучка 53, 188), (похідні) *Бондарівка*, *Бондарова*, *Бондарове* (3) — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ I, 163), *Боднарів* (2), *Боднарівка* (3), *Бондареве* (2), *Бондарівка* (9) — назви поселень у різних регіонах, рос. *Бондарев*, *Бондаров* (ЖПТ), ст.-блр. Гаврило *Бондар*, 1683 р. (Бірыла 1966: 199), блр. *Бондар* (Бірыла 58), (похідне) *Бондарава Гара* — мікротопонім на Могильовщині (МБ 30), *Бандарова* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 40), хорв. *Bednar*, *Vodnar* (Leksik 34, 55), слвн. *Bednar* (ZSSP 28), ст.-пол. Hinath *Bodnar*, 1444 р. (SSNO I, 182), Jakub *Bednarz*, 1588 р. (Mytnik 41), пол. *Bednarz*, 1897 р. (Magda-Czekaj 23), *Bednar*, *Bednarz*, *Biedniar*, *Biedniarz*, *Bodnar*, *Bodnarz* (SN I, 224, 225, 294, 386), (похідні) *Bednarzewo*, *Bednarzówka* (NMP I, 111), *Bednarowo*, *Bednarówka* (SMP 43) — ойконіми, ст.-

чеськ. *Jakub Bednář*, 1537 р. (АЩ XXVI, 79), чеськ. *Bednář* (ЧП), ст.-слвц. *Ladislav Debnar*, 1505 р. (HSSJ I, 237), слвц. *Bednář*, *Bodnár* (TP 80, 83), *Debnár* (Krištof 208), *Bednár*, *Debnár* — сучасні прізвиська (Orlovský 25, 57) ~ ст.-укр. *боднаръ*, *боднаръ*, *бондаръ*, *боньдаръ* 'бондар' (СУМ XVI—XVII ст. 3, 29), укр. *бондарь* (*бондарь*) 'т. с.' (Білецький-Носенко 69), діал. *бѣднар* 'бондар' (СБІ 74), *бѣднаръ* 'т. с.' (Грицак 1, 265), ст.-блр. *боднаръ*, *бондаръ*, *бондаръ* 'т. с.' (ГСБМ 2, 112, 147), блр. діал. *бандар*, *бѣндар* 'бондар' (СБГ 1, 163), ст.-слвц. *bednár*, *bodnár*, *debnár* 'т. с.' (HSSJ I, 119—120, 237), слвц. *debnár* 'т. с.' (Bunganič 76), кашуб. *bednár* 'бондар' (Sychta I, 30) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 114).

Пор. ще укр. *Бондарі* (8 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах, *Бондарі* (3 фіксації) — мікротопоніми в Ровенській обл. (Сл.ММР 48), *Бондари*, *Бондарі* (5 фіксацій) — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 259), мотивовані апелятивом *бондарі* *мн.* 'бочкарі', блр. *Бандары*, *Бондары* — ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 40, 56), *Бандары* (2) — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 30), пол. *Bednary* (4), *Bednarze* (7) — ойконіми (SMP 43, 44).

***Вѣлгар'ъ**: ст.-укр. *Bolgar*, 1600 р., укр. *Бовгар* (Чучка 74), рос. *Болгарев*, *Болгаров* (ЖПТ), болг. *Българов* (Илчев 96), хорв. *Bugar* (Leksik 79), слвн. *Pulgar*, IX ст. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 209 — з реконструкцією *Vъlgarъ*), *Bolgar* — сучасне прізвище (ZSSP 47) ~ укр. діал. *бѣвгар* 'пастух волів' (Піпаш, Галас 14), *булгáр* 'городник' (Грицак 1, 344).

Пор. ще відапелятивне блр. *Болгары* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 23).

***Вукар'ъ**: укр. *Бикар'* — прізвисько (Дуйчак 269), рос. *Быкарев*, *Быкаров* (м. Москва), макед. *Бикаров* (Речник ПКМ I, 115), серб. *Бикаров* (Ђапић 1966: 164), хорв. *Bikar* (Leksik 46), чеськ. *Вукар* (ЧП) ~ болг. *бика̀р* 'пастух биків' (БЕР 1, 47), слвц. діал. *býkar* 'пастух худоби' (SSN I, 190), *bikář* 'пастух телят' (Orlovský 29).

***Вѣрдар'ъ**: ст.-укр. Ferens *Berdarów*, 1607 р., *Berdar* Vaszily, 1678 р. (Чучка 97), укр. *Бердар* (Рв.), *Бердар'* (Дуйчак 62), (похідне) *Бердарево* — мікротопонім (Піпаш, Галас 235), рос. *Бердарь* (МО), болг. *Бърдаров* (Илчев 96), макед. Минчо, син на *Брдар*, XV ст. (Иванова 337), *Брдаров* — сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 157), серб. *Брдар* — сучасне прізвище, *Бр̑дар* — прізвисько (Динић 2009: 723), хорв. *Brdar* (Leksik 70), слвн. *Brdar* (ZSSP 56), ст.-пол. *Ian Bardarz*, 1396 р.

(SSNO I, 92), чеськ. *Berdar, Brdár* (ЧП), ст.-слвц. *Jurko Brdar*, 1618 р. (HSSJ I, 154), слвц. *Brdárová ж.* — сучасне прізвище у Братиславі (TZ Bratislava 37) ~ укр. діал. *бердάρь* 'людина, яка продає берда для ткання; майстер, що виготовляє берда до ткацького верстата' (Грицак I, 162), болг. *бърдър* 'бердник' (Стоянов 74), макед. *брдар* 'т. с.' (PMJ I, 44), серб. діал. *брдар* 'майстер, який виготовляє і продає берда' (Марковић 66), слвн. *brdár* (Bezljaj I, 40, стаття *brdo*), чеськ. *brdař* 'хто виготовляє берда' (Kott I, 94), ст.-слвц. *brdár* 'т. с.' (HSSJ I, 154), слвц. діал. *brdár* 'бердник' (SSN I, 185).

Пор. ще відапелятивні болг. *Бърдари* — мікротопонім, *Бърдари-те* — ойконім у Дряновско (Ковачев 2009: 80, 139), *Brdari* — ойконім у Боснії та Герцеговині (Im. m. 93).

***Сапар'ь**: укр. *Сапар*, XVIII ст. (Красовський 160), *Цапар* (Панцьо 122), *Цапарюк* (СП 374) — патронім на -ук від **Цапарь*, рос. *Цапарь, Цапаров* (МО), болг. *Цапаров* (Илчев 526), хорв. *Сапар* (Leksik 88), пол. *Сапар* (SN II, 11), слвц. (вторинне) *Сапарік* (TZ Nitra 69).

Пор. ще відапелятивне макед. *Цапари* — ойконім (Иванова Студии 286).

***Їрдар'ь**: укр. *Чередарь*, 1778 р., *Чередар* — сучасне прізвище (Чучка 602), рос. (вторинне) *Чередарик* (МО), хорв. (вторинне) *Čredarić* (Leksik 114) ~ укр. діал. *чередар* 'чередник' (ЕСУМ 6, 301), *чередарь* 'пастух' (Сабадош 414), *черед'ар* 'т. с.' (Аркушин СЕ 25), слвн. *črēdār* 'сільський пастух' (Pleteršnik I, 109).

***Їлнар'ь**: укр. *Човнарь* (КПУ Черниг. 8, 795), (похідне) *Човнарева* — оронім на Чернігівщині (Павленко 259), слвн. (вторинне) *Čolnarič* (ZSSP 93), н.-луж. *Šołnar* (Wenzel 98) ~ укр. *човняр*, діал. *човня́р* 'майстер, що виготовляє човни' (ЕСУМ 6, 336), в.-луж. *šołtar* 'човняр' (Трофимович 21).

***Дегът'а'рь**: ст.-укр. Федерь *Дегтярь*, 1595 р. (АЮЗР VI/1, 246), Сухина *Догтярь*, Коньдрат *Дюгтяр* (*Діогтярь*), 1649 р. (Реєстр 83, 429), Миско *Дугтяр*, Васко *Догътар*, Никон *Дюгътар*, 1654 р. (РПП 23, 96, 145), Офонасей *Дектяр*, 1654 р. (Алфьоров 17), Ле(в)ко *Дюгъ-тер*, 1656 р. (ЛРК 67), Федор *Тегтяров*, 1662 р. (РСП 117), Яска *Дехтярь*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 330), Олєза *Дю(е)дьяр*, 1673 р. (ЛРК 162), укр. *Догтиар*, *Дегтяр*, *Догтяр*, *Дюгтяр*, *Дягтяренко*, 1704 р. (ПОП 22, 24, 44, 45), *Дугтяр*, 1718 р. (ПГП 152), *Дюгтер*, *Дегтярь*, 1723 р. (Швидько 213, 216), *Дягтяр*, 1726 р. (МК 145), *Дюхтяре-нко*, 1734 р. (ДІП I, 294), *Діогтяр*, 1754 р. (АК 3, 334), *Дѣгтарь*,

Дѣгтяр, 1756 р. (АК 5, 51), *Дехтяр* (м. Збараж Терн.), *Дихтярук* (Вол.), *Діхтяр* (м. Броди Льв.), *Доготар* (ІФ) — сучасні прізвища, (похідні) *Дігтярів* — ойконім на Сумщині, *Дігтярівка* (2) — на Сумщині і Чернігівщині (АТП 1947: 736), *Дьогтярове* — гелонім і ліммонім на Ровенщині (Сл.ММР 187), ст.-рос. Исаак *Дегтярь*, 1495 р. (Тупиков 126), Якав *Дехтяр*, 1616 р., Сергѣи *Дехтерева*, 1621 р. (Пам. ЮН 29, 62), Василей Семеновъ сынъ *Дектярева*, 1648 р. (АЮ 318), (похідні) *Дехтярево*, 1566 р. — назва займища в колишній Бежецькій п'ятині на Новгородщині (ПKNЗ 3, 133), *Дехтерева*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 204), *Дехтерев*, 1708 р. — назва починка в колишньому В'яземському пов., рос. *Дегтярёв*, *Дегтяров* (ЖПТ), *Дехтер*, *Дехтерев*, *Дехтеров*, *Дехтеръ*, *Дехтяров*, *Дехтярь* (МО), (похідні) *Дегтярево* (4) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 684), ст.-блр. Иван *Дегтярь*, 1616 р., Олексей *Дзехцярь*, 1646 р., блр. *Дзегцярь*, 1704 р. (Бірыла 1966: 209), *Дзяхцярь* (Бірыла 132), (похідні) *Дзегцярьова* (7 фіксацій) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 48), *Дзегцяроўка* — у Мінській обл. (Рап. Мін. 83), ст.-пол. Martinus *Dzyeksczyarz*, 1494 р. (SSNO VII, 51), пол. *Dziechtarz*, *Dziegiar*, *Dziegiarz*, *Dziegiarz* (SN II, 630, 632, 649), чеськ. *Degřar* (ЧП).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. *дегтярь*, *дегтярь*, *дегтеръ*, *дьюгтярь* 'дьюгтярь' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 220), укр. *дегтярь* 'хто жене або продає дьюготь', 1734 р. (ІСУЯ I, 687), *дігтярь*, *дьюгтярь* 'дьюгтярь' (ЕСУМ 2, 154), діал. *дехтѣрь* 'чоловік, що займається промислом, пов'язаним із дьюгтем' (Голянич 1, 376), *діхт'ѣр* 'дігтярь' (Горбач Бродина 159), ст.-рос. *дегтярь* 'хто виготовляє і продає дьюготь' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 200), рос. діал. *дегтярь* 'дьюгтярь' (СРНГ 7, 327), ст.-блр. *дегтярь* 'т. с.', 1540 р. (ГСБМ 8, 10), блр. діал. *дзягцярь* 'виробник дьюгтю' (СБГ 2, 62), ст.-слвц. *dechtár* 'т. с.' (HSSJ I, 240), слвц. діал. *dechtár* 'хто виробляє або продає дьюготь' (SSN I, 302) та ін.

Пор. ще відапелятивні укр. *Дігтярі* (5 фіксацій) — назви поселень (АТП 1947: 736), рос. *Дегтяри* (8 фіксацій), *Дегтяры* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 684), *Дзегцяры* (5 фіксацій) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 124), пол. *Dziegiary* — ойконім (SMP 254), чеськ. *dechtár* > *Dechtáry* (3 фіксації), *dechtáři* мн. > *Dechtáře* — ойконіми (Profous I, 375–376), ст.-слвц. (похідне) *Dechtäre*, 1363 р. — топонім (HSSJ I, 240).

***Dobar**': укр. *Дубарь*, 1754 р. (АК 3, 120), *Дубар* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 41), *Дубар* — сучасне прізвисько (СПУ

1, 340), (похідне) *Дубарів Яр* — мікрогідронім на Вінниччині (Павликівська 42), рос. *Дубарев* (МО), ст.-блр. Антип *Дубарь*, 1679 р., блр. *Дубар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 211), *Дубароўшчына* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), пол. *Dębar* (SN II, 551), н.-луж. *Dubař* (Wenzel 2004: 114) ~ рос. діал. *дубарь* 'співучий птах дубонос' (СРНГ 8, 232), пол. *dębiarz* 'чинбар' (SJP I, 452).

***Dogar'ь**: укр. *Дугар* (Новикова 274), *Дугарь* (Горпинич, Тимченко 88), рос. *Дугарев* (МО), слвн. *Dogar* (ZSSP 110), слвц. *Duhárová ж.* (TZ Trnava 78) ~ укр. діал. *дугарь* 'той, хто робить дуги' (ЕСУМ 2, 140), рос. діал. *дугарь* 'майстер, який гне дуги' (СРНГ 8, 246), слвн. *dôgar* 'der Daubenhacker' (Pleteršnik I, 146).

***Dřvar'ь**: укр. (вторинне) *Дроварюк* (СП 130), рос. *Дроварев* (м. Алчевськ Луганськ. обл.), болг. *Дървар*, *Дърваров* (Илчев 189), макед. *Дрваров* (Речник ПКМ I, 383—384), серб. *Дрвар* — прізвисько (Динић 2009: 727), хорв. *Drvar* (Leksik 144), слвн. *Drvar* (ZSSP 120) ~ укр. діал. *дроварь* 'той, хто займається дровами' (ЕСУМ 2, 131), макед. *дрвар* 'дровар' (РМЈ I, 154), серб. *дрвар* 'продавець дров' (Лавровский 111), діал. *дрвар* 'лісоруб' (Тирић 2018: 173), слвн. діал. *dřvar* 'т. с.' (Lukač 1, 117), пол. діал. *drzewiarz* 'т. с.' (SGP VI, 284) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 140).

Пор. ще відапелятивні болг. *Дървари* — назва колишнього селища в Габровско (Константинова 412), серб. *Дрвари*, 1455 р. — ойконім (Пешикан 1984: 9).

***Dudar'ь**: ст.-укр. Chylko *Dudarz*, 1620 р. (ОО, 205), Петрушка *Дударевъ*, 1669 р. (Тупиков 538), укр. *Дударь*, 1726 р. (МК 266), *Дудар* — сучасне прізвище (СП 132), *Дудар* — сучасне прізвисько (СПУ I, 341), (похідні) *Дударова нива*, *Дудареве гало*, *Дудареве поле* — мікротопоніми на Ровенщині (Сл.ММР 184), ст.-рос. Осипка Ієвлевъ с. *Дударь*, 1677 р. (Тула 33), рос. *Дударев* (ЖПТ), *Дударов* (ВК 747), *Дударево* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Владимирській і Псковській губ. (RGN III, 136), ст.-блр. Иванъ *Дударь*, 1558 р. (Усціновіч 1975: 124), блр. *Дудар*, 1726 р. (Бірыла 1966: 211), *Дудар*, *Дудараў* — сучасні прізвища (Бірыла 139), *Дудар* — прізвисько (Кулік 183), (похідні) *Дударова* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 134), *Дударова* — в Гомельській обл. (Рап. Гом. 63), *Дудароўка* — в Могильовській обл. (Рап. Маг. 65), *Дудараво* — мікротопонім на Гродненщині (Сцяцко 1981: 170), болг. (вторинне) *Дударски* (Илчев 186), пол. *Dudar*, *Dudarz* (SN II, 560), чеськ. *Dudař*

(ЧП), н.-луж. *Dudař* (Wenzel 115) ~ ст.-укр. *дударь* 'той, хто грає на дуді' (СУМ XVI–XVII ст. 8, 223), укр. *дударь* 'т. с.', XVIII ст. (ІСУЯ I, 837), діал. *дудар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 94), блр. діал. *дудар* 'дудкар' (ТС 2, 44) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 147).

Пор. ще відапелятивні укр. *Дударі* — назва поселення в Київській обл., блр. *Дудары* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 91).

***Дылбар'ь**: укр. *Довбар* (Чучка 201), рос. *Долбарева ж.* (м. Москва), блр. *Доўбар* (Бірыла 134), *Даўбарова* (3) — відантропонімні ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 81), пол. *Dejbar, Delbar, Dłubar* (SN II, 381, 385, 436) ~ укр. діал. *дóвбар* 'майстер, що видовбує з дерева різні предмети' (ЕСУМ 2, 99), *довбáр* 'дятел' (Шило 111), рос. діал. *долбáрь* 'робітник, який довбе лід на озері [...]'

(СРНГ 8, 103). ***Дьрдар'ь**: рос. *Драндар* (МО), *Драндаров* (Стехна 29) < **Дардаров* (метатеза -ар- > -ра-; інфіксація), макед. *Дардарев, Дрндаров* (Речник ПКМ I, 321, 386), серб. *Дрндар* — прізвисько (Бапић 1967а: 228), *Дрндáрови* — родинне прізвисько (Динић 2015: 537), хорв. *Drdar* (Leksik 122), пол. *Derendar, Dorendarz* (SN I, 405, 487) ~ макед. *дрндар* 'шаповал' (Гавриш 141), серб. *дрндар* 'т. с.' (Лавровский 113), діал. *дрндáр* 'т. с.' (Марковић 88).

***Дьргар'ь**: рос. *Дергарев*, 1914 р. (svrt.ru/1914/viatsk/1914-viatsk-d.pdf) ~ укр. діал. *дергáр* 'той, хто плете линви з прядива' (ЕСУМ 2, 36).

***Дьрт'ар'ь**: ст.-укр. Іван *Дертяр*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 90), рос. *Дертярь, Дертярев* (МО).

***Елен'ар'ь**: укр. *Оленяр* (СП 256) ~ укр. *оленьяр* 'той, хто займається оленярством; фахівець з оленярства' (СУМ V, 688), діал. *оленьяр* 'т. с.' (Пиртей 2001: 261).

***Gadar'ь**: рос. *Гадар, Гадаров* (МО), пол. *Gadarz* (SN III, 217), н.-луж. *Gadař* (Wenzel 123) ~ **gadati* 'говорити', 'гадати, ворожити'. Див. (ЭССЯ 6, 78).

***Gatar'ь**: рос. *Гатарев, Гатаров* (МО), хорв. (вторинне) *Gatarić* (Leksik 184), (похідне) *Gatarići* — ойконім у Боснії (Rječnik III, 112), пол. *Gatarz* (SN III, 272) ~ серб. *гатар* 'вішун, ворожити' (Лавровский 64), діал. *гатар* 'знахар' (Петровић, Капустина 66).

***Gat'ar'ь**: пол. *Gaciarz* (SN III, 215), чеськ. (вторинне) *Gaťar'ík* (ЧП), словц. *Gatiar* (TZ Bratislava 90), н.-луж. *Gatař* < *gatař* 'гатник' (Wenzel 124) ~ укр. діал. *гатыр* 'хто відає лісоспавною греблею' (цит. за: Закревська 66), в.-луж. *hacér* 'хто чинить перешкоди' (цит. за: Михайлов 141).

***Glinar'ь**: ст.-пол. Stanislaus *Glinarz*, 1417 р. (SSNO II, 124), пол. *Gliniarz* (SN III, 370), *Gliniorz* (Lexikon 1, 197), луж. *Glinar'* (Wenzel II/1, 112) ~ ст.-укр. *глинарь* 'той, хто обмазує глиною хату', 1386—1418 рр. (ССУМ I, 243), схв. *glinar* 'хто виготовляє вироби з глини' (Rječnik III, 198), ст.-чеськ. *hlinář* 'agrillator' (Gebauer I, 427).

***Golqbar'ь**: укр. *Голубар* (Новикова 206), рос. *Голубарь* (м. Москва), болг. *Гълъбаров* (Илчев 147), (похідне) *Гълъбарьовото* — мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 176), макед. Томчо, син на *Голубарот*, XV ст. (Иванова 338), хорв. *Golubar* (Leksik 195), слвн. *Golobar* (ZSSP 168), пол. *Gołębiarz* (SN III, 426), *Gołębiorz* — прізвисько («hoduje gołębie pocztowe»; Mrózek 55), ст.-чеськ. *Holubář*, 1494 р. (АС XVII, 443), ст.-слвц. Jan *Holuber*, 1543 р. (HSSJ I, 426) ~ укр. *голубар* 'хто розводить, тримає голубів' (СУМ II, 118), діал. *голуб'яр* (ЕСУМ I, 555), болг. *гълъбар* 'голубовод, голуб'ятник' (Стоянов 139), макед. *гулабар*, діал. *галабар* 'голуб'ятник; любитель голубів' (Гавриш 91, 109), схв. *golubâr* 'хто опікується голубами' (Rječnik III, 260), серб. діал. *голубар* 'хто розводить голубів' (Елезовић 1, 103), слвн. *golobár* 'продавець голубів' (Pleteršnik I, 227), чеськ. *holubár* 'голубар, голуб'ятник' (ЧУС I, 181), ст.-слвц. *holubiar* 'хто розводить голубів' (HSSJ I, 426), в.-луж. *hołbjer* 'т. с.' (Трофимович 54), н.-луж. *góubjaŕ* 'т. с.' (Muka I, 291).

***Gospodar'ь**: укр. *Господар* (Чучка 156), *Снодар* (Редько 2, 1000) < **Господар*, *Господар* — сучасне прізвисько (СПУ I, 258), (похідне) *Господарова нива* (2) — мікротопоніми в Ровенській обл. (Сл.ММР 133), рос. *Господарев*, *Снодарев* (МО), блр. *Гаспадараў* (Бірыла 105), болг. *Господарев* (Илчев 139), хорв. *Gospodarić* (Leksik 197), слвн. *Gospodarič* (ZSSP 172), пол. *Gospodarz* (SN III, 456), ст.-чеськ. Matouš *Hospodář*, 1512 р. (АС XIX, 73), чеськ. *Hospodár*, *Hospodář* (ЧП) ~ ст.-укр. *господарь* 'хазяїн' (Тимченко 2, 186), *осподарь* 'господар, хазяїн, власник', 1570 р. (ВГр. 84), укр. *господарь* 'той, що рядить домовим господарством, власник (господарства), пан (дому)', XVIII ст. (ІСУЯ I, 587), рос. діал. *господарь* 'хазяїн' (СРНГ 7, 89), блр. діал. *аспадар*, *гаспадар*, *господар* 'хазяїн', 'господар' (СБГ I, 433), серб. *господар* 'т. с.' (Лавровський 74), хорв. діал. *gospod'ār* (Juršić 2, 61), слвн. діал. *gospodar* 'хазяїн, власник матеріальних благ' (Gregorič 96), *γqspqđâr* власник ферми' (Tominec 95), ст.-слвц. *hospodár* 'т. с.' (HSSJ I, 434), слвц. діал. *hospodar* 'т. с.' (Orlovský 104) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 59).

Пор. ще відапелятивне пол. *Gospodary* — ойконім (NMP III, 263).

***Govędar'ь**: болг. *Говедарев*, *Говедаров* (Илчев 136), макед. Ми-лош *Говедар*, XV ст. (Соколки 179), *Говедаров* — сучасне прізви-ще (Речник ПКМ I, 264), серб. (похідне) *Говедар'ев брод* (Лома 58) — мікротопонім, хорв. *Govedar* (Leksik 197) ~ д.-руськ. *говедарь* 'bubulcus' (Срезневский I, 530), болг. *говедър* 'скотар, чередник' (Стоянов 128), макед. *говедар* 'пастух (великої рогатої худоби)' (Гавриш 98), серб. *говедар* 'пастух' (Лавровський 70), діал. *говедър* 'пастух корів' (Петровић, Капустина 279), слвн. *govędar* 'пастух рогатої худо-би' (Pleteršnik I, 239), ст.-слвц. *hovädár* 'пастух корів' (HSSJ I, 438).

Пор. ще відапелятивне хорв. *Govežari* — ойконім (Im. m. 186).

***Gobar'ь**: слвн. *Gobar* (ZSSP 164) ~ укр. діал. *губарь* 'грибник' (Керча 1, 183), болг. *гъбар* 'грибар, грибівник' (Стоянов 139), макед. діал. *габар* 'т. с.' (Гавриш 90), схв. *gŭbâr* 'хто збирає в лісі гриби, а потім продає їх' (Rječnik III, 485), слвн. *góbar* 'грибник' (Dumka 427), чеськ. *houbár* 'збирач грибів' (ЧУС I, 185), ст.-слвц. *hubár* 'хто збирає чи продає *morské huby*' (HSSJ I, 454), слвц. *hubár* 'грибник' (SSJ I, 535).

***Gōdar'ь**: рос. *Гударев* (МО), болг. *Гударов* < болг. діал. *гудър* 'гус-ляр, скрипаль' (Илчев 144), слвн. *Godar* (ZSSP 165), пол. *Gondziarz* (Rymut II, 224), н.-луж. *Hudaŕ* < н.-луж. *hudaŕ* 'Rater, Wahrsager' (Wenzel 168; Wenzel II/1, 156).

***Gos'ar'ь**: укр. *Гусар* (Дуйчак 95), рос. *Гусарев*, *Гусарь* (ЖПТ), блр. *Гусар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 209), *Гусараў* (Бірыла 122), болг. *Гъсаров* (Илчев 149), слвн. *Gosar* (ZSSP 172), *Husar*, 1852 р. < *Gosar* (Malnar 59), пол. *Gąsiarz*, *Gęsiarz* (SN III, 290, 323), чеськ. *Housar* (ЧП), ст.-слвц. *Gyryk Huser*, 1554 р. (HSSJ I, 458), слвц. *Husar*, 1769 р. (Krištof 205), н.-луж. *Gusaŕ* (Wenzel 143) ~ укр. діал. *гусарь* 'той, хто пасе гусей' (Онишкевич 1, 200), *гусяр* 'пастух гусей' (ЕСУМ I, 627—628), болг. *гъсар* 'доглядач гусей' (БРР 125), слвн. *gosár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 248), чеськ. *husař* 'т. с.' (Kott I, 511), ст.-слвц. *husár*, *húser* 'пастух гусей' (HSSJ I, 458), діал. *husár* 'гусяр' (Orlovský 110), *husiar* 'пастух гусей' (SSN I, 644), в.-луж. *husar* 'пастух гусей' (Трофимович 61), н.-луж. *husaŕ* 'т. с.' (Muka I, 342).

***Gosl'ar'ь**: рос. *Гусляров* (ЖПТ), слвн. *Goslar* (ZSSP 172), пол. (вторинне) *Geślarczyk* (SN III, 318), чеськ. *Huslar* (ЧП), в.-луж. *Husler*, н.-луж. *Guslar* (Wenzel II/1, 124) ~ укр. діал. *гусл'ір* 'скрипаль' (Піпаш, Галас 41), *гусляш* 'т. с.' (Годинка 15), слвн. діал. *gòslar* 'музикант, скрипаль' (Novak 47) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 84—85).

***Grabar'ь**: ст.-укр. Янь *Грабарь*, 1561 р. (СУМ XVI–XVII ст. 7, 66), Лукиянь *Грабаровъ*, 1662 р. (РСР 116), укр. *Грабар* (Новикова 217), (похідні) *Грабарів* – назва поселення в Закарпатті (АТП 1947: 729), *Грабарівка* (3 фіксації) – ойконіми у Вінницькій (2) і Полтавській обл., рос. *Грабарев* (ЖПТ), ст.-блр. Мартын *Грабар*, 1576 р. (Усціновіч 1975: 122), блр. *Грабараў* (Бірыла 115), хорв. *Grabar* (Leksik 198), слвн. *Grabar* (ZSSP 174), ст.-пол. Tomasz *Grabarz*, 1652 р. (Мутник 103), пол. *Grabar*, *Grabarz* (SN III, 476), чеськ. *Hrabár* (ЧП) ~ ст.-укр. *грабарь*, *грабарь* ‘грабар, землекоп’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 66), укр. *грабарь* ‘землекоп’ (Білецький-Носенко 105), *грабár* ‘робітник на земляних роботах; землекоп’ (СУМ II, 150), діал. *грабар*, *грабár* ‘могильник’ (Онишкевич 1, 194), *грабár* ‘гробокопач, могильник’ (Шкрумеляк 42), рос. діал. *гра́бар*, *гра́барь* ‘землекоп’ (СРНГ 7, 102), блр. діал. *грабáр* ‘землекоп’ (СБГ 1, 469), схв. *grabar* ‘копач’ (Rječnik III, 352).

Пор. ще відапелятивні укр. *Грабари* – ойконім на Львівщині (АТП 1947: 729), *Грабари* – мікротопонім у Ровенській обл. (Сл.ММР 134), пол. *Grabary*, *Grabarze* (2) – ойконіми (SMP 327).

***Greibenar'ь**: укр. *Гребенар* (СП 102), *Гребен'ар* – прізвище, *Гребенар'ь* – прізвисько (Дуйчак 90, 281), болг. *Гребенаров* (Илчев 141), макед. *Гребенаров* (Речник ПКМ I, 287), (похідне) *Гребенаров Чукар* – мікротопонім (Иванова Словарь 151), серб. *Гребенаров* (Ђапић 1966: 164), *Гребенар* – прізвисько (Кожеляц 231), хорв. *Greibenar* (Leksik 201), слвн. *Greibenar* (ZSSP 178), пол. *Grzebieniarz* (SN III, 558), ст.-чеськ. Jíra *Hřebenář*, 1490 р. (АЧ XVII, 312), чеськ. *Hreibenár*, *Hřebenář* (ЧП) ~ укр. діал. *гребеня́р* ‘майстер, що робить гребінки’ (ЕСУМ I, 589), болг. *гребенáр* ‘гребінник’ (Стоянов 134), макед. *гребенар* ‘т. с.’ (РМЈ I, 115), серб. *гребенар* ‘хто виготовляє гребені’ (Лавровський 77), діал. *гребенáр* ‘хто виготовляє або продає гребені’ (Марковић 75), слвн. *grebēnar* ‘гребінник’ (Pleteršnik I, 247), ст.-чеськ. *hřebenář* ‘т. с.’ (Gebauer I, 492), ст.-слвц. *hreibenár* ‘хто виготовляє і продає гребені’ (HSSJ I, 445–446), слвц. *hreibenár* ‘гребінник’ (Bunganič 128), діал. *hreibenár* ‘т. с.’ (Orlovský 107).

Пор. ще відапелятивні макед. *Гребенаре* – мікротопонім (Иванова Речник 151), серб. *Гребенару́* – топонім (Стојановић 146).

***Gredar'ь**: хорв. *Gredar* (Leksik 201), слвн. *Gredar* (ZSSP 188) ~ слвн. *gredár* ‘садівник, городник’ (Pleteršnik I, 248).

***Gribar'ь**: укр. *Грибарь* (ЖПТ), рос. *Грибарев* (МО), слвн. *Hribar* (ZSSP 211), пол. *Hribar* (SN IV, 172), н.-луж. *Gribar* (Wenzel 138) ~

укр. діал. *грибár* 'збирач грибів' (ЕСУМ 1, 592), *грибáрь* 'грибник' (Керча 1, 180).

***Grobár'ъ**: укр. *Гробарь*^(*) — прізвисько («гробы копал»; Дуйчак 281), рос. *Гробаров* (ЖПТ), макед. Васо *Гробар*, XV ст. (Иванова 338), пол. *Grobár, Grobarz* (SN III, 512, 513), чеськ. *Hrobař* (ЧП), словц. *Hrobár* (TZ Bratislava 124), н.-луж. *Grobař* (Wenzel 139) ~ ст.-укр. *гробарь* 'могильник' (Тимченко 1, 189), укр. *гробáрь* 'той, хто копає могили для померлих' (СУМ II, 172), діал. *гробáрь* 'гробокопач; гробар' (Шило 97), *гробарь* 'могильник' (Онишкевич 1, 194), *гробáрь* 'хто копає могили; грабар' (Піпаш, Галас 40), болг. *гробáрь* 'трунар' (Стоянов 135), макед. *гробар* 'т. с.', 'сторож на кладовищі' (Гавриш 106), серб. *гробар* 'трунар' (Лавровский 80), діал. *грѣбар* 'могильник' (Петровић, Капустина 2019: 99), чеськ. *hrobář* 'могильник, гробар, гробокопач' (ЧУС 1, 190), ст.-словц. *hrobár* 'гробокопач' (HSSJ I, 449), словц. *hrobár* 'могильник' (Bunganič 128), діал. *hrobār* 'т. с.' (Orlovský 108).

***Grobjar'ъ**: серб. *Гробљаров* — прізвисько (Бапић 1968: 170), словн. *Grobļjar* (ZSSP 182).

***Gvězdar'ъ**: укр. *Звіздар* (Чучка 231), рос. *Звездарев* (МО), болг. *Звездаров* (Илчев 211), ст.-чеськ. *Hwyezdarz*, 1412 р. (Gebauer I, 523), Bohuslav *Hvězďář*, 1512 р. (АҢ XIX, 172) ~ ст.-укр. *звѣздарь* 'астро-лог' (СУМ XVI–XVII ст. 11, 134), укр. *звіздáрь* 'той, хто займається ворожінням на планетах і зірках, пророкує' (СУМ III, 481), діал. *звіздáрь* 'астроном' (Піпаш, Галас 67), *звіздáрь* 'т. с.' (Керча 1, 345), ст.-блр. *звездарь* 'астроном, астролог' (ГСБМ 11, 65), серб. *звездар* 'астроном' (Лавровский 173), словн. *zvezdár* 'звіздар, астролог' (Pleteršnik II, 935), пол. *gwiazdarz, gwiazdźarz* 'астроном' (SJP I, 949), ст.-чеськ. *hvězdář* 'звіздар' (Gebauer I, 523), чеськ. *hvězdář* 'астроном' (ЧУС 1, 196), в.-луж. *hwězdar* 'астроном, астролог' (Трофимович 61), н.-луж. *gwězdar* 'т. с.' (Muka I, 345).

***Gъrnъsar'ъ**: ст.-укр. Onisko *Garnczarz*, 1604 р. (ОО 194), *Hanczar*, Wasko *Garczarz, Chanczar*, 1615 р. (ОВ 129, 134, 179), Иванъ *Ганчарь*, 1665 р. (Модзалевский 19), Ми(с)ко *Гонъчар*, 1669 р., Саско *Го(н)чар*, 1673 р. (ЛРК 150, 153), укр. *Horczár*, 1720 р., *Ganczar*, 1787 р. (Чучка 156), *Гончар* — сучасне прізвисько (Горпинич, Корнієнко 56), *Горничар* (Зак.), *Гончар* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 252), (похідні) *Гончарівка, Гончарове* — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 1, 178–179), *Гончарів* (2), *Гончарівка* (6), *Гончарове* (2) — назви поселень у

різних регіонах, ст.-рос. Верига Петров сын *Горчярова*, 1475/76 р. (АСЭИ I, 339), Семень *Горнчаровъ*, XV ст. (НПК I, 621), Кирилл *Горончаров*, 1596 р. (Веселовский 85), Ивашка *Гончар*, 1638 р. (ПЮН ОК 26), (похідні) *Горнчярово*, 1490–1491 рр. – назва пустища в колишньому Ростовському пов. (АФЗХ 33), *Гончарово*, 1539 р. – назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 22), *Горончарово*, 1563 р. – ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 94), рос. *Горчаров*, *Горнчаров*, *Гончарев*, *Гончаров* (МО), (похідне) *Гончарово*, XVIII ст. – ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 335), ст.-блр. Иванъ *Гончаръ*, 1560 р. (ДМА I, 129), (похідні) *Honczarowa niwa*, XVI ст. – мікротопонім у колишньому Пінському старостві (ПКПС II, 116), *Гаранчарова*, XVI ст. – ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 511), блр. *Ганчар* (Бірыла 101), (похідні) *Ганчарова*, *Ганчароўка* – назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 97), *Ганчароў Падзел*, *Ганчароўка* – в Гомельській обл. (Рап. Гом. 49), *Ганчароўка* (2) – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 49), *Ганчароў хутар* – мікротопонім на Берестейщині (Зайка 44), болг. *Грънчар*, *Грънчаров* (Илчев 143), (похідні) *Грънчарово* – ойконім (Сілістренско), *Грънчарев рът* (Ковачев 2001: 116), *Грънчарев дол* (Велев 103), *Грънчарови ливади* (Константинова 354) – мікротопоніми, макед. Велчо *Грнчар*, XV ст. (ТДок. V/1, 35), *Грнчарев*, *Грнчаров* (Речник ПКМ I, 290), серб. *Грнчър* – прізвисько (Динић 2015: 157), *Грнчари* – родинне прізвисько (Динић 2015: 536), (похідні) *Грнчарево* – топонім (Грковић Имена 145), *Грнчаров бунар* – мікротопонім (Маринковић 158), ст.-пол. Jan *Garniczars*, 1439 р., Stanisław *Garczars*, 1497 р. (SSNO II, 84), пол. *Garczars*, *Garnczar*, *Gerncarz*, *Gierczars*, *Giernczars*, *Gonczars* (SN III, 258, 264, 313, 337, 341, 434), ст.-чеськ. *Bohunce hrnczierz*, 1380 р. (Gebauer I, 499), чеськ. *Hrnčár*, *Hrnčář* (ЧП), ст.-слвц. Nicolaus *Hrnczars*, 1552 р. (UFPI, 53), *Hrnčsar*, 1620 р. (Křištof 214), слвц. *Hrnčár* (ТР 96), *Hrnčiár* (TZ Trnava 96), луж. *Ge(r)ncar* (Wenzel II/1, 111), н.-луж. *Gjarncař*, *Gjańcař* (Muka III, 29) ~ ст.-укр. *гончаръ* 'гончар' (Тимченко I, 189), укр. *гончаръ* 'той, хто робить глиняні (череп'яні) вироби', XVIII ст. (ІСУЯ I, 566), діал. *ганучар*, *гончір*, *горчар* 'т. с.' (Аркушин 63, 98, 102), *гончар* 'ремісник, який виробляє і випалює глиняний посуд і продає його' (Пиртей 2001: 73), *гиньчаръ* 'гончар' (Онишкевич I, 168), ст.-блр. *ганчаръ*, *гончаръ* 'гончар' (ГСБМ 7, 61), блр. діал. *ганчър* 'т. с.' (СБГ I, 420), серб. діал. *грнчър* 'т. с.' (Златковић I, 134), ст.-слвц. *hrnčiar*

‘гончар’ (HSSJ I, 448), слвц. діал. *hrnšār* ‘т. с.’ (Orlovský 107) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 212).

Пор. ще відапелятивні укр. *Гончари*, *Гончарі* — ойконіми на Львівщині і Полтавщині, *Гончарі* — урбанонім, назва околиці м. Острога (Сл.ММР 123), *Гончари*, *Гончарі* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 292), рос. *Горончары* — топонім у колишній Псковській губ. (Василев 2, 69), *Гончары*, XVIII ст. — назва пустища в Коломенському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 335), блр. *Ганчары* — назви поселень у Вітебській (Рап. Віц. 97), Мінській (Рап. Мін. 67), Брестській (Рап. Бр. 38 — 3 фісації), Гродненській (Рап. Гр. 66 — 7 фіксацій) обл., макед. *Грнчари* (Иванова Студии 286), серб. *Грнчари*, 1772 р. — топонім (Елезовић 1, 112), *Грчари*, *Грнчаре* — ойконіми на терені Албанії (Селишчев 248), пол. *Garnczary*, *Garnczarze* — ойконіми (SMP 280).

***Хлѣбар’ь**: рос. *Хлебаров* (м. Москва), болг. *Хлебаров* (Илчев 521), хорв. *Hlebar* (Leksik 225), пол. *Chlebarz* (SN II, 77) ~ д.-руськ. *хлѣбарь* ‘пекар’ (Срезневский III, 1371), укр. діал. *хлібарь* ‘пекар’ (Керча 2, 543), рос. діал. *хлебáрь* ‘т. с.’ (Даль 4, 553), болг. *хлебáр* ‘пекар, булочник’ (Стоянов 734), макед. *лебар* ‘т. с.’ (Гавриш 323), серб. *хъебар* ‘пекар’ (Лавровский 754), діал. *лебар* ‘хто їсть багато хліба’ (Тирић 2018: 427), слвн. *hlēbar* ‘Brotverkäufer’ (Pleteršnik I, 270) та ін.

***Ходар’ь**: ст.-укр. Михайло Иванов с(ы)н *Ходар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 27), укр. (вторинні) *Ходаренко* (Память 2, 114), *Ходарик* (Богдан 116), рос. *Ходарь*, *Ходарев*, *Ходаров* (МО), блр. *Ходар* (Бірыла 432), пол. *Chodar*, *Chodarz* (SN II, 90), а також слов’ян. *Ходарь*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 90) ~ укр. діал. *ходáрь* ‘ходок’ (СУО 203), *ходáр* ‘міцний до ходу (бігу) собака’ (Аркушин 585), рос. діал. *ходáра* ‘кінь’ (ОСВГ 11, 229), *ходáры* *мн.* ‘ноги’ (Карнаухов 74) та ін.

***Хомотар’ь**: хорв. *Homutar* (Leksik 228), слвн. *Homotar*, *Komatar* (ZSSP 208, 281), ст.-пол. Nicolaus *Chomatarz*, 1401 р. (SSNO I, 329) ~ слвн. *komatár* ‘хомутар’ (Pleteršnik I, 424), пол. діал. *chomąciarz* ‘т. с.’ (SGP IV, 18), ст.-слвц. *chomutar* ‘т. с.’ (HSSJ I, 473) та ін.

***Хмел’ar’ь**: ст.-укр. Valienti *Chmieliarz*, XVI ст. (Жерела I, 116), укр. *Хмеляр*, 1718 р. (ПГП 91), *Хмеляр* (Панцьо 122), *Хміляр* (Редько 2, 1125), *Хмелярі* *мн.* — родинне прізвище (СПУ 3, 206), рос. *Хмеляр* (ЖПТ), хорв. *Hmelar* (Leksik 226), ст.-пол. Johanne dicto *Chmelarz*, 1414 р. (SSNO I, 319), пол. *Chmielar*, *Chmielarz* (SN II, 83, 84), ст.-

чеськ. *Chmelerz*, 1418 р. (Gebauer I, 540), *Chmelař*, 1516–1518 pp. (А҃ XVII, 563), чеськ. *Chmelář* (ЧП), словц. *Chmelár* (TZ Bratislava 131) ~ укр. *хмельяр* ‘той, хто вирощує хміль’ (СУМ XI, 96), діал. *хмілярь* ‘хмеляр’ (Керча 2, 545), схв. *хмѣль̑ар* ‘т. с.’ (СХРС 651), словн. *hmeljár* ‘торговець хмелем; хмеляр’ (Pleteršnik I, 272), пол. діал. *chmielarz* ‘хмеляр’ (SGP III, 590), ст.-чеськ. *chmelař* ‘хто вирощує хміль’ (Gebauer I, 540), чеськ. *chmelař* ‘хмеляр’, ‘збирач хмелю’ (ЧУС 1, 200), ст.-словц. *chmeliar* ‘т. с.’ (HSSJ I, 470), словц. *chmeliar* ‘т. с.’ (Bunganič 135), в.-луж. *chmjeler* ‘хто вирощує хміль’ (Трофимович 63).

Пор. ще пол. *Chmielarze* (4) – ойконіми (SMP 150).

***Хъртар’ь**: болг. (вторинне) *Хъртарски* < діал. **хъртар* ‘хто виучує хортів’ (Илчев 524). Праслов’янська хронологія умовна через ареал.

***Јамаг’ь**: рос. *Ямаров* (МО), словн. *Jamar* (ZSSP 224), хорв. *Jamar* (Leksik 253), чеськ. (вторинне) *Jamárik* (ЧП) ~ укр. діал. *ємáрь*, *ямáрь* ‘гробокопач’ (ГГ 67), *ямáрь* ‘могильник’ (Онишкевич 2, 402), схв. *jámār* ‘шахтар; вибійник’ (СХРС 192), словн. *jámār* ‘землекоп’ (Pleteršnik I, 355), *jámār* ‘спелеолог’ (Dumka 450), ст.-словц. *jamár* ‘могильник’ (HSSJ I, 514), словц. діал. *jamár* ‘гробокопач’ (Orlovský 121). Див. ще (Дуриданов 866).

***Јъгълар’ь**: ст.-укр. *Micolay Iglarz*, 1654 р. (ОО 366), серб. (похідне) *Игларево*, 1455 р. – ойконім (Пешикан 1984: 6), словн. *Iglar* (ZSSP 217), ст.-пол. *Gregors Yglars*, 1476 р. (SSNO II, 338), пол. *Iglar* (SN IV, 205), чеськ. *Iglár* (ЧП) ~ ст.-укр. *игларь* ‘той, хто виготовляє голки’, XVII ст. (наводиться за: Кровицька 10), схв. *iglár* ‘хто виготовляє і продає голки’ (Rječnik III, 772), словн. *iglár* ‘голкар, шпилькар’ (Pleteršnik I, 289), ст.-пол. *iglarz* ‘голкар’ (Sł. stpol. III, 11), ст.-словц. *ihlár* ‘виробник і продавець голок’ (HSSJ I, 490).

***Камен⁽¹⁾ар’ь**: болг. *Каменаров* (Илчев 237), (похідне) *Каменарските ливадчета* – мікротопонім, який виводили з родового імені переселенців *Каменарови* (Заимов Пирдопско 177), макед. *Каменаров* (Речник ПКМ I, 568–560), серб. *Каменарь* (Грковић Имена 182), хорв. *Kamenar*, 1330 р. – чол. ім’я (Šimundić 1990: 23), *Kamenar* – сучасне прізвище (Leksik 278), словн. *Kamenjar* (ZSSP 248), пол. *Katieniarz* (SN IV, 461), чеськ. *Katenář* (ЧП), словц. *Kameňár* – сучасне прізвище (Orlovský 127) ~ укр. *каменя́р* ‘робітник, що видобуває каміння в кар’єрі’, ‘робітник, що обтесує каміння’ (СУМ IV,

82), діал. *каменярь* 'робітник, що мостить дорогу камінням' (Онишкевич 1, 337), *камініярь* 'каменярь' (Керча 1, 397), болг. *каменър* 'каменярь; каменотес' (Стоянов 284), макед. *каменар* 'каменотес' (Гавриш 280), схв. *каменър* 'т. с.' (СХРС 201), слвн. *kamenár* 'каменярь' (Pleteršnik I, 380), ст.-чеськ. *kamenář* 'т. с.' (Gebauer II, 14), ст.-слвц. *kamenár* 'каменярь' (HSSJ II, 18), слвц. *kamenár* 'каменярь, каменотес' (Bunganič 155), діал. *kameňar* 'т. с.' (Orlovský 127).

Пор. ще відапелятивні болг. *Каменаре* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 115), макед. (похідні) *Каменаре*, *Каменарето* — мікротопоніми (Иванова Словарь 280), серб. *Kamenare* — ойконім (Im. m. 219).

***Клепар'ь**: укр. *Клепар* (Чучка 266), (похідне) *Клепарів* — ойконім (Шематизм 137), рос. *Клепар* (м. Москва), болг. (вторинне) *Клепарински* (Илчев 259) ~ укр. діал. *клепáрь* 'людина, яка щось клепає' (Чучка 266), схв. *клèпър* 'бляхар' (СХРС 209), слвн. *klepár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 402), діал. *klepár* 'т. с.' (Gregorič 141), ст.-чеськ. *klepař* 'клепач' (Gebauer II, 46).

***Клещар'ь**: ст.-укр. Ярошъ *Клещар*, 1660 р. (РСП 34), укр. *Клещар*, 1736 р. (Токарев 86), *Клещар* — сучасне прізвище (Новикова 190), рос. *Клещарев* (МО), пол. *Kleszczar* (SN IV, 658).

***Кл'ушар'ь**: укр. *Кл'ушар'* (Дуйчак 143), ст.-рос. Василий Яковлев *Ключарев*, 1618 р. (Веселовский 144), (похідне) *Ключаревъ дворя*, 1685 р. — урбанонім у м. Тула (Тула 49), рос. *Ключарев*, *Ключаров* (ЖПТ), болг. *Ключаров* (Илчев 260), хорв. *Ključar* (Leksik 300), слвн. *Ključar* (ZSSP 269), пол. *Kluczar* (SN IV, 677), чеськ. *Ključar*, *Ključár* (ЧП), слвц. *Ključiar* (Krištof 206) ~ ст.-укр. *ключарь*, *ключарь* 'ключар, ключник' (СУМ XVI–XVII ст. 14, 128), укр. діал. *клюдáрь* 'ключар, ключник' (Керча 1, 414), макед. *клушар* 'т. с.' (PMJ I, 334), слвн. діал. *kljušar* 'т. с.' (Gregorič 142), ст.-слвц. *kl'ušiar* 'т. с.' (HSSJ II, 58), слвц. діал. *kl'úšár* 'т. с.' (Orlovský 107) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 49).

***Кобеляр'ь**: укр. *Кобеляш* (Чучка 271) < пол. *Kobelarz*, пол. *Kobelarz* (SN V, 32), чеськ. *Kobelár* (ЧП), слвц. *Kobelár* (TZ Bratislava 165), н.-луж. *Kobjelar* < н.-луж. *kobjelar* 'кошикар' (Wenzel 214) ~ в.-луж. *kobjeler* 'кошикар' (Трофимович 86).

***Кобылар'ь**: укр. *Кобыляр* (Панцьо 106), болг. *Кобиларов* (Илчев 261), хорв. *Kobilar* (Leksik 304), ст.-пол. *Jacussius alias Kobilasch* (!), 1409 р. (SSNO III, 35), пол. *Kobylarz* (SN V, 37) ~ болг. діал. *кобилáрь* 'доглядач кобил' (БЕР 2, 501), макед. *кобилар* 'т. с.' (PMJ I, 336),

серб. *кобилар* ‘пастух кобил’ (Лавровский 244), діал. *кобилър* ‘сторож кобил, табунник’ (Елезовић 1, 297), слвн. *kobilar* ‘табунщик’ (Pleteršnik I, 413), слвц. діал. *kobyliar* ‘хто розводить кобил’ (SSN I, 792).

***Коѣьгар’ь**: укр. *Кочегар* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 93), ст.-рос. Івашко *Качегаровъ*, 1680 р. (Тупиков 569), рос. *Кочегаров*, *Кочергаров* (МО), блр. (похідне) *Кочегарово* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 51) ~ укр. *кочегър* ‘робітник, що обслуговує печі парових казанів’ (СУМ IV, 314), діал. *кочергърь* ‘кочегар’ (Онишкевич 1, 383), *кочегър* ‘паляч’ (Горбач Бродина 177), блр. *качагър* < рос. *кочегър* < **кочегар* < *кочерга* (ЕСУМ 3, 66).

***Kolar’ь**: укр. *Колар*, *Колар’* (Дуйчак 145), (похідні) *Коларівка* (2) – ойконіми в Запорізькій і Миколаївській обл. (АТП 1947: 762), рос. *Колар*, *Коларов* (МО), *Коларево* – відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IV, 300), болг. *Коларов* (Илчев 264), (похідні) *Коларово* (5 фіксацій) – ойконіми в різних регіонах (наводиться за: Константинова 512), *Коларовото деренце* – мікротопонім у Харманлійско (Кокаличева 450–451), макед. *Коларов* (Речник ПКМ I, 644), серб. *Колар* – прізвисько (Кожељац 168), (похідні) *Коларова шума* (Маринковић 160), *Колъров дел* (Жугић 129) – мікротопоніми, хорв. *Kolar* (Leksik 306), (похідне) *Kolarovo Selo* – ойконім (Im. m. 230), слвн. *Kolar* (ZSSP 278), пол. *Kolar*, *Kolarz* (SN V, 67), *Kollarz*, *Kollorz*, *Kolorz* (Lexikon 1, 346), ст.-чеськ. Mathias *kolarz*, 1436 р. (Gebauer II, 77), Bartoň *Kolář*, 1530 р. (АЧ XXVI, 41), чеськ. *Kolář* (ЧП), ст.-слвц. *Kolár*, 1485 р., *Kolarz*, 1488 р. (Ryšánek 242), слвц. *Kolár* (TZ Bratislava 167), *Kolár* – прізвисько (Orlovský 138), (похідне) *Kolárovo* – назва поселення (Majtán 1972: 195), в.-луж. *Kolar*, н.-луж. *Kólar* (Wenzel II/1, 205) ~ укр. діал. *коляр* ‘колесник’ (ЕСУМ 2, 514), серб. діал. *колар* ‘хурман’ (Тирић 2018: 386), слвн. діал. *kolar* ‘т. с.’ (Gregorič 145), ст.-слвц. *kolár* ‘т. с.’ (HSSJ II, 69) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 119–120).

Пор. ще відапелятивні болг. *Колари* – ойконім (Великотърновско), серб. *Колари* – мікротопонім (Урошевић 66), слвц. *Koláry* – назва поселення (Majtán 1972: 195).

***Kolesar’ь**: ст.-укр. Martin *Kolezar*, 1449 р., Vaszili *Kolezar*, 1609 р., укр. *Koleszar*, 1775 р., *Колесарь*, 1780 р. (Чучка 277), *Колесар* – сучасне прізвище (Дуйчак 145), *Колесарь* – сучасне прізвисько (Сабодош 147), рос. *Колесарова ж.* (МО), болг. (вторинне) *Колесарски* (Илчев 264), серб. *Колесар* – прізвисько (Кожељац 177), хорв. *Kolesar*

(Leksik 308), пол. *Kolesar* (SN V, 72), чеськ. *Kolesár* (ЧП), ст.-слвц. *Martinum Kolezar*, 1480 р. (HSSJ II, 71), слвц. *Kolesár* (TP 132), *Kolesár* — прізвисько (Orlovský 138), н.-луж. *Kólasar* (Wenzel II/1, 205) ~ укр. *колесар*, діал. *колесар* 'колісний майстер' (ЕСУМ 2, 514), *колесарь* 'майстер-колісник' (Піпаш, Галас 81), слвн. *kolěsar* 'майстер-колісник' (Pleteršnik I, 420), ст.-слвц. *kolesár* 'колісник' (HSSJ II, 71), слвц. діал. *kolesár* 'колісник' (Orlovský 138), в.-луж. *kolesar* 'велосипедист' (Трофимович 87).

***Кон'ар'ъ**: рос. *Конарь, Конарев, Коняров* (МО), *Конярев* (ЖПТ), (похідні) *Конарева, Конаревка* — ойконіми в колишніх Курській і Калузькій губ. (RGN IV, 348), болг. *Конарев, Конаров, Коняр, Коняров* (Илчев 267, 268), (похідне) *Конарево* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 120), макед. *Конаров* (Речник ПКМ I, 653), (похідне) *Коњарево* — мікротопонім (Иванова Словарь 317), серб. *Коњар* — прізвисько (Динић 2009: 727), хорв. *Konjar* (Leksik 312), слвн. *Konjar* (ZSSP 283), пол. *Koniar, Koniarz* (SN V, 114), (похідні) *Konarzew* (2) — ойконіми (NMP V, 95–96), ст.-чеськ. *Petrus dictus Konarz*, 1390 р., *Konarzowicz*, 1344 р., сучасне *Konárovice* — відантропонімний ойконім (Profous II, 294), чеськ. *Koníř* (ЧП), слвц. *Koňár* (TP 133), *Koňár* — прізвисько (Orlovský 140), в.-луж. *Konjeř* (Wenzel II/1, 207), н.-луж. *Konjař* (Wenzel 221).

Стосовно мотивації пор. укр. *коня́р* 'фахівець із конярства; той, хто займається конярством' (СУМ IV, 277), діал. *коня́рь* 'пастух коней' (Керча 1, 431), *коняр, конар* 'конюх' (Зілінський 645), серб. *коњар* 'конюх' (Лавровский 250), діал. *коњар* 'т. с.' (Тирић 2018: 392), слвн. діал. *konjár* 'коневласник' (Novak 64), ст.-пол. *konarz* 'конюх' (Sł. stpol. III, 325), ст.-слвц. *koniar* 'доглядач коней' (HSSJ II, 87) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 185).

Пор. ще відапелятивні *Коняри* — слов'янський топонім на терені Албанії (Селищев 249), болг. *Конаре* (2) — назви поселень в Добричко и Казанлъшко (Константинова 515), макед. *Горно Коњаре, Долно Коњаре* — ойконіми в Кумановско, мотивовані апелятивом *коњаре* 'доглядачі коней' (Станковска 2003: 154–157), пол. *Konary*, історично *Conare*, 1136 р. — ойконім, який виводили від апелятива *konary* мн. 'назва мешканців поселення за родом їх занять' (Taszycki 175).

***Конъвар'ъ**: ст.-чеськ. *Konvār*, 1474 р. (АЧ XXI, 389), чеськ. *Konvār* (ЧП) ~ ст.-слвц. *konvār* 'виробник конов' (HSSJ II, 95).

***Кораг'ъ**: укр. *Конар* (Богдан 132), *Конар* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 82), рос. *Конарев* (ЖПТ), (похідне) *Капарь Алеша* — назва

поселення в колишній В'ятській губ. (RGN IV, 385), болг. *Копаров* (Илчев 268), хорв. *Kopar* (Leksik 312), слвн. *Kopar* (ZSSP 284), пол. *Kopar*, *Koparz* (SN V, 131), чеськ. (вторинне) *Kopárek* (ЧП), н.-луж. *Kopař*? (Wenzel 223) ~ **koparь* (ЭССЯ 11, 18).

***Korbar'ь**: хорв. *Krbar* (Leksik 327), ст.-пол. Hannuss *Crobar*, 1394 р. (SSNO III, 143), пол. *Krbarz* (SN V, 252) < чеськ. ~ укр. *коробар* 'той, хто виготовляє корзини' (Ніковський 367).

***Koren'ar'ь**: чеськ. *Kořenář* (ЧП) ~ ст.-слвц. *koreniar* 'збиральник лікарського коріння' (HSSJ II, 105).

***Korvar'ь**: болг. *Краварев*, *Краваров* (Илчев 274), макед. Михо, син на *Кравар*, XV ст. (Иванова 339), (вторинні) *Краваревски*, *Краваровски* (Речник ПКМ I, 690), серб. *Кравар* — прізвисько (Ђапић 1970: 233), хорв. *Kravar* (Leksik 332), *Kravarevo* — ойконім на терені Боснії і Герцеговини (Im. m. 243), слвн. *Krvarič* (ZSSP 301), пол. *Krowarz*, *Krowiarz*, *Krowior*, *Krowor* (Lexikon 1, 386), чеськ. *Kravar* (ЧП), слвц. *Kravarík* (TZ Trnava 117), н.-луж. *Krowař* (Wenzel 234) ~ укр. *коров'яр* 'пастух корів' (Ніковський 367), діал. *коровáрь* 'пастух, який випасає корів' (Піпаш, Галас 84), *коров'яр* 'пастух корів, чередник, доглядач корів' (Пиртей 2001: 171), серб. діал. *кравáр* 'пастух корів' (Динић 2019: 801), ст.-слвц. *kraviar* 'т. с.' (HSSJ II, 132) та ін. Пор. ремарку: «любопытно отсутствие слова в вост.-слав.» (ЭССЯ 11, 116).

Пор. ще відапелятивні макед. *Кравари* — ойконім (Иванова 286), *Krvari* — назва поселення в Чорногорії (Im. m. 243), ст.-чеськ. *Krvary*, *Kravaři* — ойконіми (Gebauer II, 136), а також слов'ян. *Кравари* — ойконім на терені Албанії (Селищев 246), Κράββαρι, Κράββαροι — топоніми на території Греції, які виводили зі слов'ян. *Krvari* (Vasmer Die Slaven 63, 83).

***Korytar'ь**: ст.-укр. Jaczko *Koritar*, 1618 р., укр. *Koritar*, 1773 р. (Чучка 285), болг. *Коритаров* (Илчев 269), (похідне) *Коритарьова могила* — мікротопонім у Чирпанско (Павлова 262), серб. *Коритар* — прізвисько (Кожељац 155), хорв. *Koritar* (Leksik 315), пол. *Koryciarz* (SN V, 172), чеськ. *Koritár*, *Korytár*, *Korytář* (ЧП), слвц. *Korytar*, 1720 р., *Koritar*, 1753 р. (Křištof 229, 233), *Korytár* — сучасне прізвище (TP 134) ~ укр. *коритар* 'коритник' (Ніковський 366), діал. *коритар* 'той, хто робить корита' (ЕСУМ 3, 21), *коритарь* 'майстер з виготовлення корит' (Піпаш, Галас 83), болг. *коритар* '(циган), який виготовляє і продає корита' (БЕР 2, 638), макед. *коритар* 'той, хто робить

корита' (Гавриш 306), схв. *kòritār* 'майстер, який виготовляє корита' (СХРС 220), серб. діал. *коритар* 'майстер з виготовлення корит' (Петровић, Капустина 136), *корит'ар* 'хто продає дерев'яні корита, переважно циган' (Стојановић 386), слвн. *koritār* 'коритар' (Pleteršnik I, 436), ст.-слвц. *korytár* 'т. с.' (HSSJ II, 109), слвц. діал. *korytár* 'хто виготовляє корита' (SSN I, 832), *korit' ár* 'т. с.' (Orlovský 142).

***Kosar'ъ**: ст.-укр. *Koszar*, 1584 р., Fedur *Kosar*, 1618 р., укр. *Kosarj*, 1720 р. (Чучка 289), *Косар'* (Дуйчак 147), *Косар* (Новикова 420) — сучасні прізвиська, *Косар* (СПУ 2, 88), *Косарь* (Негрич 201) — сучасні прізвиська, (похідні) *Косарівка* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ I, 367), *Косарове* — назва поселення на Ровенщині, *Косарівка* (2) — в Одеській і Полтавській обл. (АТП 1947: 877), ст.-рос. Онуфрейко *Косарь*, 1495 р. (Тупиков 201), *Косарь* Иван Андреевич Гагарин, 1619 р. (Веселовский 158), Афонька *Косарев*, 1690 р. (Полякова 118), *Косарево*, XVI ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (НПК II, 633), рос. *Косарев* (ЖПТ), (похідні) *Косарево* (2), *Косарев Починок* — ойконіми в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 476), блр. *Косарев* (СБГТ 239), *Касарэва*, *Косарава* — відантропоніми ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 191, 202), болг. *Косар*, *Косаров* (Илчев 271), макед. Мартин *Косар*, XV ст. (Иванова 339), хорв. *Kosar* (Leksik 318), слвн. *Kosar* (ZSSP 289), ст.-пол. Stanislaus dictus *Kosarz*, 1402 р. (SSNO III, 117), пол. *Kosar*, *Kosarz* (SN V, 179), ст.-чеськ. Urban *Kosař*, 1538 р. (АС XXVIII, 510), чеськ. *Kosař* (ЧП), в.-луж. *Kosař* (Wenzel II/1, 213), н.-луж. *Kosař* (Wenzel 226) ~ ст.-укр. **косарь* 'косар', 1386—1446 рр. (ССУМ I, 502), *косарь* 'т. с.' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 46), укр. *косарь* 'т. с.' (Білецький-Носенко 193), діал. *косáрь* 'т. с.' (Онишкевич I, 380), *косяр* 'косар; той, хто косить траву або збіжжя' (Пиртей 2001: 172), ст.-блр. *косарь* 'т. с.' (ГСБМ 16, 46), ст.-слвц. *kosár* 'т. с.' (HSSJ II, 110) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 135—136).

Пор. ще відапелятивні укр. *Косарі* — ойконім на Кіровоградщині (АТП 1947: 766), рос. *Косари* (2) — назви поселень у колишніх В'ятській і Оренбурзькій губ. (RGN IV, 447), блр. *Касары* (2) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 121).

***Kostar'ъ**: укр. *Костар* (Новикова 421), ст.-рос. Никифоръ *Костаревъ*, 1575 р. (АС I, 522), Томилко Данилов сын *Костарев*, 1647 р. (Полякова 119), рос. *Костарев* (ЖПТ), пол. *Kostar*, *Kostarz* (SN V, 192) ~ укр. діал. *кістяр* 'збирач кісток' (ЕСУМ 2, 450), ст.-блр. *костарь* 'гравець у кості' (ГСБМ 16, 48) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 152—153).

Пор. ще відапелятивне блр. *Кастары* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 65).

***Кошар'ь**: укр. *Кошар* (Горпинич, Корнієнко 116), (вторинне) *Кошарюк* (СП 191), (похідні) *Кошарове* — гелонім на Чернігівщині (Павленко 363), *Кошарівка* — ойконім у Київській обл. (АТП 1947: 768), рос. *Кошаров* (Новикова 428), *Кошарова* — відантропонімний ойконім у колишній Пермській губ. (RGN IV, 494), болг. *Кошаров* (Илчев 236), (похідне) *Кошарево* — ойконім у Брежнисько, хорв. *Košar* (Leksik 320), слвн. *Košar* (ZSSP 291), ст.-пол. Stanislaus *Coscharzs*, 1490 р. (SSNO III, 117), пол. *Koszar* (SN V, 201), чеськ. *Košár*, *Košář* (ЧП) ~ укр. діал. *кошарь* 'кошикар' (СБук.Г 229), схв. *kōšâr* 'хто плете кошики' (Rječnik V, 381), слвн. *košár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 441), діал. *kōšar* 'кошикар' (Rajh 99), ст.-чеськ. *košieř*, чеськ. *košíř* 'кошикар' > *Košíře* < *Košieře* — ойконім (Profous II, 330) та ін.

Пор. ще відапелятивні макед. *Košari*, хорв. *Košare* — ойконіми (Im. m. 237).

***Кошікар'ь**: пол. *Koszykar* (SN V, 205), ст.-чеськ. Jan *Košikář*, 1522 р. (АС XXXII, 304), слвц. *Košikár* (TZ Bratislava 175) ~ укр. *кошикар* 'майстер, що плете кошики' (ЕСУМ 2, 451), діал. *кошитарь* 'кошикар' (Онишкевич 1, 383), ст.-слвц. *košikár* 'т. с.' (HSSJ II, 114), чеськ. *košikář* 'кошикар' (ЧУС 1, 256), слвц. *košikár* 'кошикар, корзинник' (Bunganič 175), діал. *košikár* 'т. с.' (SSN I, 451).

***Коты'ар'ь**: ст.-укр. Андрії *Котляръ*, 1592 р. (УП 1, 484), **В**ни(с)ко *котляръ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 57), Грицко *Котлар*, 1654 р. (РПП 83), укр. *Kotlar*, 1720 р. (Чучка 294), *Котляр* — сучасне прізвище (СП 191), (похідні) *Котлярівка* (8 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (АТП 1947: 767), рос. *Котларов*, *Котляров* (МО), *Котляров* — відантропонімний ойконім у колишній Воронезькій губ. (RGN IV, 477), ст.-блр. Юрко *Котляр*, 1690 р. (Бірыла 1966: 227), блр. *Катляр*, *Катляроў* (Бірыла 192), *Котлярово* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IV, 477), болг. *Котларов*, *Котляров* (Илчев 272), макед. *Котлар*, *Котларов* (Речник ПКМ I, 679), хорв. *Kotlar* (Leksik 321), ст.-пол. Gregors *Kotlars*, 1476 р. (SSNO III, 110), Franciskus *Kotlarz*, 1612 р. (Mytnik 258), пол. *Kotlar*, *Kotlarz* (SN V, 215), ст.-чеськ. *Kotlarz*, 1358 р. (Gebauer II, 115), Jan *Kotlár*, 1525 р. (АС XXXIII, 384), чеськ. *Kotl'ar*, *Kotlár* (ЧП), слвц. *Kotlár* (TP 135), н.-луж. *Kótlár* (Wenzel II/1, 215) ~ ст.-укр. *котляръ*, *котляръ*, *котларъ*, *котъляръ* 'котляр, казанар'

(СУМ XVI–XVII ст. 15, 57), укр. *кітляр*, *котляр* ‘т. с.’ (ЕСУМ 3, 57), діал. *котлярь* ‘котляр’ (Керча 1, 439), ст.-блр. *котлярь*, *котлярь* ‘котляр, казанар’ (ГСБМ 16, 59), ст.-слвц. *kotlár* ‘т. с.’ (HSSJ II, 116) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 215–216).

Пор. ще відапелятивні укр. *Котляри* (2) – назви поселень у Полтавській і Харківській обл. (АТП 1947: 767), болг. *Котлари* – ойконім (Кърджалийско).

***Kovar**’ь: укр. *Ковар* (Богдан 238), рос. *Коварев* (МО), болг. *Коваров* (Илчев 261), хорв. *Kovar* (Leksik 326), слвн. *Kovar* (ZSSP 294), пол. *Kowar*, *Kowarz* (SN V, 227), ст.-чеськ. *Kovář*, 1518 р. (АЧ XXI, 516), чеськ. *Kovář* (ЧП), (похідні) *Kovářov* (5) ойконіми (Profous II, 344), слвц. *Kovář* (TZ Bratislava 181), в.-луж. *Kowař* (Wenzel II/1, 216), н.-луж. *Kowař* (Wenzel 230) ~ ст.-слвц. *kowarz* ‘коваль’, 1632 р. (HSSJ II, 118) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 8–9).

Пор. ще відапелятивні пол. *Kowary* (2 фіксації) – ойконіми (NMP V, 228), слвц. **Kovář(i)* = *Kovář*, 1244 р. – *Koarzeg*, сучасне *Koláre* на р. Іпля – назва поселення (Stanislav II, 247).

***Kozar**’ь: ст.-укр. *Kozarus*, 1424 р., Lucas filius *Kozar*, 1437 р., Petr *Kozar*, 1570 р. (Чучка 274), Sawka *Koziarz*, 1621 р. (ОО 313), Петро *Kozar*, 1654 р. (РПП 131), укр. *Kozar*, 1787 р. (Чучка 274), *Козар*, *Козяр* – сучасні прізвища (Новикова 395, 398), *Козяр* – сучасне прізвище (СПУ 2, 72), (похідні) *Козарівка* – назви поселень на Вінниччині і Черкащині, *Козарева Гора*, *Козарів* (2), *Козарівка* (3) – мікротопоніми на Покутті (Габорак 2013: 366), рос. *Козарев* (ЖПТ), *Козарево* – відантропонімний ойконім у колишній Петербурзькій губ. (RGN IV, 267), болг. *Козарев*, *Козаров* (Илчев 262), (похідні) *Козарьов тран* (Ковачев 2001: 170), *Козаров камен* (Иванов Долна Струма 140), *Козаров дол*, *Козаров тор* (Заимов Пирдопско 187), *Козарово дере* (Заимов Панагюрско 116), *Козаревото деренце* (Кокаличева 448), *Козарева махала* (Ковачев 2009: 160), *Козарьовото* (Павлова 258) – мікротопоніми в різних регіонах, *Козарево* – ойконім (Ямболско), макед. *Козар*, *Козарев*, *Козаров* (Речник ПКМ I, 638–639), (похідне) *Козарев Дол* – мікротопонім (Иванова Словарь 309), серб. *Козарев* (Бапић 1967б: 224), (похідне) *Kozarevo* – ойконім (Im. m. 239), хорв. *Kozar* (Leksik 326), слвн. *Cozharius*, IX ст. – антропонім альпійських слов’ян (Kronsteiner 205), *Kozar* – сучасне прізвище (ZSSP 294), ст.-пол. Laboriosus Swantoslaus *Kozarz*, 1402 р. (SSNO III, 117), пол. *Kozarz* (SN V, 234), (похідне) *Kozarzew* – ой-

конім (NMP V, 233), чеськ. *Kožár* (ЧП), (похідні) *Kožárove* (2) — ойконіми (Profous II, 346), ст.-слвц. *Kożar*, 1322 р., Valentino filio *Kożar*, 1420 р., Andras *Kożiar*, 1618 р. (HSSJ II, 119), слвц. *Kožár* (TZ Bratislava 181), в.-луж. *Kożar*, н.-луж. *Kóžar* (Wenzel II/1, 216) ~ ст.-укр. *козарь*, *козярь* 'козар' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 164), укр. *коžár*, діал. *коžяр* 'пастух кіз' (ЕСУМ 2, 494), *коžарь* 'т. с.' (Сабадош 147), *кізар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 160), серб. діал. *коžар* 'пастух кіз' (Ѓирић 2018: 383), слвн. діал. *kuzà:r* 'козар' (Kutin 57), слвц. діал. *kožár* 'пастух кіз' (Orlovský 145) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 21—22).

Пор. ще відапелятивні укр. *Козари*, *Козарі*, *Козярі* — ойконіми в Чернігівській, Івано-Франківській, Тернопільській обл., рос. *Козары* — назва поселення в колишній Пермській губ. (RGN IV, 267), макед. *Kożareto* — мікротопонім (Иванова Словарь 309), серб. *Kożare* — ойконім (Im. m. 239), пол. *Kożarze* (2) — ойконіми (NMP V, 233), а також *Козари* — в колишній Віленській губ. (RGN IV, 267).

***Kożylar**'ь: рос. *Козляр* (МО), слвн. *Kożlar* (ZSSP 295), ст.-пол. Johannes *Kosszlarz*, 1471 р. (SSNO V, 154), пол. *Kożlarz* (SN V, 243), ст.-чеськ. Jan *Kożlar*, 1511 р. (АЧ XIX, 17), чеськ. *Kożler* (ЧП), н.-луж. *Kożlar* < *kóžlar* 'пастух кіз' (Wenzel 230) ~ в.-луж. *kóžler* 'козопас' (Трофимович 94).

***Kožar**'ь: укр. *Кож'ар* (Дуйчак 144), ст.-рос. *Кожарь* Тимофсевь сынъ Григорьевъ, 1568 р. (АС I, 492), рос. *Кожаров* (ЖПТ), блр. *Кожар* (Памяць Лоеўск. 147), болг. *Кожарев*, *Кожаров* (Илчев 262), макед. *Кожаров* (Речник ПКМ I, 637), серб. *Кожар* — прізвисько (Ђапић 1970: 233), хорв. *Kožar* (Leksik 327), слвн. *Kožar* (ZSSP 296), пол. *Kożar* (SN V, 248), чеськ. *Kožár* (ЧП), слвц. *Kožár* — прізвисько (Orlovský 146), н.-луж. *Kožar* (Wenzel 231) ~ ст.-укр. *кожарь* 'кушнір' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 161), ст.-блр. *кожарь* 'т. с.' (ГСБМ 15, 173), слвн. діал. '*kiožar* 'т. с.' (Ѓијес-Stres 1, 281) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 37).

Пор. ще відапелятивні укр. *Кожаре* мн. — колективне прізвисько (Дуйчак 300), рос. *Кожары*, *Кожары Верхние*, *Кожары Нижние* — ойконіми в колишній Казанській губ., блр. *Кажары* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 174).

***Kożuxar**'ь: укр. *Кожухар* (Новикова 394), рос. *Кожухарев*, *Кожухаров* (ЖПТ), блр. *Кожухарь* (СБГТ 228), болг. *Кожухаров* (Илчев 262), (похідне) *Кожухар пунар*, яке виводять із прізвиська *Кожухаря* і тлумачать як 'Кожухаров кладенець' (Ангелова-Атанасова Горнооряховско 260), макед. *Кожухаров* (Речник ПКМ I, 638), серб.

Кожу'ар, Кожу'вар (Динић 2009: 727) — прізвиська, хорв. *Kožuhar* (Leksik 327), слвн. *Kožuhar* (ZSSP 296), пол. *Kożuchar* (SN V, 250), чеськ. *Kožukar* (ЧП) ~ ст.-укр. **кожухарь* 'кожухар, кожушник', 1448 р. (ССУМ I, 485), укр. діал. *кожуха́р* 'кравець, що шиє кожу-хи' (ЕСУМ 2, 492) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 39).

***Kremenar'ъ**: болг. *Кременаров* (Илчев 277).

Пор. також *Кременаре* — слов'янський топонім на терені Албанії, в кам'янистій і крем'янистій місцевості. Можливо, — зауважував О.М. Селищев, — жителі славилися особливим умінням обтесувати камені; суфікс *-ар* може вказувати на таке заняття мешканців (Селищев 248). По-іншому див. (Дуриданов 869).

***Krosnar'ъ**: укр. *Кроснар* — прізвисько («бо виготовляв кросна»; Дуйчак 302), болг. *Кроснаров* (Илчев 279), чеськ. *Krosnář* (ЧП), луж. *Krosnař* (Wenzel II/1, 221) ~ ст.-чеськ. *krósnař* 'clitellarius' (Gebauer II, 157).

***Krupar'ъ**: укр. *Крупар* — сучасне прізвисько («родичі якого дерли крупу»; СПУ 2, 104), пол. *Krupiarz* (SN V, 310), чеськ. *Krupař* (ЧП), в.-луж. *Krupař* (Wenzel II/1, 222), н.-луж. *Kšupař* (Wenzel 237) ~ ст.-слвц. *krúpár* 'крупойд' (HSSJ II, 148), в.-луж. *krupar* 'продавець крупи' (Трофимович 97).

***Kurar'ъ**: пол. *Kurarz* (SN V, 431), ст.-чеськ. *Matthiam kurarz*, 1432 р. (Gebauer II, 180), н.-луж. *Kurjař* (Wenzel 246) ~ в.-луж. *kurjer* 'курець' (Трофимович 101), н.-луж. *kuřař* 'т. с.' (Muka I, 748).

***Kuzn'ar'ъ**: укр. *Кузняр* (Богдан 154), рос. *Кузнарев* (МО), пол. *Kuzniarz* (SN V, 475), слвц. *Kuzniar* (TZ Bratislava 198) ~ слвц. діал. *kuzniar* 'коваль' (SSN I, 918).

***Kylšar'ъ**: укр. *Ковшаренко*, 1718 р. (ПГП 147) — патронім із суфіксом *-енко*, *Ковшар*, 1768 р. (ГРУ 449), *Ківшар*, *Ковшар* (Глуховцева 1, 324, 334), *Кішлар* (Хм.) < **Кішлар*, *Каншар* (РУС 175) — сучасні прізвиська, (похідні) *Ківшарівка* — ойконім у Харківській обл., *Ковшарівка* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 352), ст.-рос. (похідне) *Кайшарово*, 1615 р. — назва пустища в колишній Костромській губ. (Чухлома I, 44), рос. *Кившар*, *Кившарь*, *Ковшарев*, *Ковшаров*, *Ковшарь* (м. Москва), блр. *Каўшар* (Бірыла 193), хорв. *Kuřar* (Leksik 351), пол. *Koliszar* (SN V, 75), чеськ. *Kejšar* (ЧП) ~ рос. діал. *ковша́рь* 'майстер з виготовлення ковшів' (СРНГ 14, 35).

Пор. ще відапелятивне блр. *Каўшары* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 117).

***Кърбаръ:** рос. *Коббаров*, 1770 р. (Голобуцький 244) < **Корбаров*, макед. *Карбаров*, *Корбаров* (Речник ПКМ I, 594, 660), словн. *Karbar*, *Kerbar*, *Korbar* (ZSSP 252, 259, 286), хорв. *Korbar* (Leksik 314), ст.-пол. Nicolaus dictus *Karbarz*, 1398 р. (SSNO III, 534), пол. *Karbarz* (SN IV, 493), чеськ. *Korbář* (ЧП), н.-луж. *Korbař* (Wenzel 224) ~ в.-луж. *korbar* 'кошикар' (Трофимович 92).

***Кърѣаръ:** рос. *Корчаров* (КП Твер.), макед. *Крчаров* (Речник ПКМ I, 710), серб. *Крчар* (Књига 46), хорв. *Kerčar*, *Krčar* (Leksik 290, 392), словн. *Krčar* (ZSSP 301), пол. (вторинне) *Korczarowski* (SN V, 148) ~ схв. *krčār istor.*, за звичай у мн. 'переселенець із Боснії, який промишляє корчуванням, розчищенням землі' (Речник X, 721).

***Кърѣмаръ:** ст.-укр. Pasko *Karczmarz*, XVI ст. (Жерела II, 251), укр. *Корчмар* (Новикова 419), *Кричмар* (PI Рв. 5, 492) < **Кирчмар*, *Качмар*, *Качьмар* (Вол.), *Кочмар* (PI Льв. 2, 536), (похідне) *Качмарове* — мікротопонім на Волині (Сл.ММВ 1, 328), ст.-рос. Васька *Кочемаров*, 1625 р. (Зарайск 24), рос. *Корчмар* (м. Москва), *Кочмаров* (МО), блр. *Карчмар* (Бірыла 189), болг. *Крѣмаров* (Илчев 281), ст.-макед. Велко *Крчмар*, XVI ст. (Иванова Студии 340), макед. *Крчмар* (Речник ПКМ I, 710), серб. *Крѣмар* (Божиновић 971), хорв. *Kerčmar*, *Krčmar* (Leksik 290, 332), словн. *Kerčmar*, *Krčmar* (ZSSP 259, 301), ст.-пол. Jan *Carczmarz*, 1413 р. (SSNO II, 535), Joanes *Kaczmarz*, 1675 р. (Magda-Czekaj 59), пол. *Kaczmar*, *Karczmar*, *Keczmar*, *Kieczmar*, *Koczmar* (SN IV, 424, 496, 558, 583; V, 52), ст.-чеськ. *Krčmář*, 1608 р. (АЇ XXII, 513), чеськ. *Kačmář*, *Karčmář*, *Krčmář* (ЧП), словц. *Krčmář* (TZ Bratislava 186), в.-луж. *Korčmař* (Wenzel II/1, 210), н.-луж. *Kjастаř*, *Kjаретаř*, *Кестаř* (Wenzel 201, 206), а також лит. *Karčmarinas* (LPŽ I, 923) < слов'ян. ~ д.-руськ. *кърѣмарь* 'καπηλός' (Срезневский I, 1413), ст.-укр. *корчмарь*, *корчьмарь* 'корчмар, шинкар' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 40), укр. *корчмар* 'господар корчми; шинкар' (СУМ IV, 303), діал. *корчмар* 'власник корчми' (Пиртей 2001: 171), *коршмарь* 'корчмар' (Піпаш, Галас 89), ст.-блр. *корчмарь* 'шинкар' (ГСБМ 16, 39), болг. *крѣмар* 'корчмар, шинкар' (Стоянов 321), макед. *крчмар* 'т. с.' (Гавриш 316), схв. *крѣмар* 'т. с.' (СХРС 228), хорв. діал. *křetmār* (Juršić 2, 97), словн. *krčmar* 'корчмар' (Dumka 468), діал. *krčmař* 'т. с.' (Gregorič 157), ст.-чеськ. *krčmář* 'т. с.' (Gebauer II, 137), ст.-словц. *krčmár* 'корчмар' (HSSJ II, 133), словц. *krčmár* 'шинкар, корчмар' (Bunganič 179), діал. *kršmár* 'т. с.' (Orlovský 151).

Пор. ще відапелятивні укр. *Качмарі* (2), *Кочмарі* — ойконіми у Львівській обл. (форми з абсорбцією вібранта -р-), серб. *Krčmare* — назва поселення (Im. m. 243).

***Кърдар'ь**: рос. (похідне) *Кердари* — ойконім у колишній Астраханській губ. (RGN IV, 135). Реконструкція праантропоніма умовна. Імовірініше, це дериват від апелятива (колективної назви) *кердари*, пор., наприклад, схв. *крдър* 'свинопас' (СХРС 224).

***Кърмар'ь**: рос. *Кирмаров* (ЖПТ), макед. (вторинне) *Крмарски* (Речник ПКМ I, 699), пол. *Karmarz*, *Kiermarz* (SN IV, 504) ~ макед. *крмар* 'стерновий' (РМЈ I, 367), серб. *крмар* 'т. с.' (Лавровский 264).

***Кърнар'ь**: укр. *Кирнаренко* (КПУ Він. 6, 431) — патронім на -енко, болг. *Кринаров* (Илчев 278), серб. *Крнар* (СБР 5, 361), хорв. *Kornar* (Leksik 316), словн. *Karnar* (ZSSP 253), ст.-пол. Nicolao *Carnar*, 1486 р. (SSNO II, 537) ~ болг. діал. *крнар* 'торговець свиньми' (БЕР 3, 47 — стаття *крън*).

***Кързънар'ь**: макед. (вторинне) *Крзнариќ* (Речник ПКМ I, 696), хорв. Broz *Krznar*, 1575 р. (MHS 276), *Krznar* — сучасне прізвище (Leksik 341), словн. *Krznar* (ZSSP 310), ст.-словц. Jakub *Krznar* / Jakub *Krznarz*, 1469 р. (Ryšánek 258) ~ макед. *крзнар* 'хутровик, кушнір' (Гавриш 312), схв. *kъznâr* 'кожухар' (Rječnik V, 712), серб. *крзнар* 'кушнір, хутровик' (Лавровский 261), словн. *krznâr* 'кушнір' (Pleteršnik I, 479).

***Ладар'ь**: рос. *Ладарев* (МО), ст.-пол. *Ładarz*, 1570 р. < *Ładarz* 'хто ладнає' (Rymut II, 32), пол. *Ładarew* (SN VI, 13).

***Лѣкар'ь**: укр. *Лікар* (СП 212), *Лікар* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 148), (похідні) *Лікареве*, *Лікарівка* — ойконіми на Кіровоградщині, *Лікарів* — назва яру на Чернігівщині (Павленко 386), ст.-рос. Федор *Лекарь*, XV ст. (Веселовский 179), Борис *Лекарев*, 1594 р. (Анпилогов 1967: 219), Самойло Оедоровъ с. *Лѣкаревъ*, 1677 р. (Тула 35), рос. *Лекарев* (ЖПТ), *Лекарев*, *Лекарево*, *Лекаревка* (2 фіксації) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN V, 95), блр. (вторинне) *Лекарэвіч* (Бірыла 249), (похідне) *Лекараўка* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 152), болг. *Лекаров* (Илчев 300), серб. *Лекар* — прізвисько (Станојев-Југа 218), хорв. *Lekar* (Leksik 361), ст.-пол. *Lecarz*, 1399 р. (SSNO III, 230), пол. *Lecarz*, *Likarz* (SN V, 551, 600), ст.-чеськ. Matouš *Likař*, 1550 р. (А҆ XXVIII, 706), чеськ. *Likař* (ЧП), словц. *Lekárová ж.* (TZ Trnava 123), н.-луж. *Lěchař*, *Lejchař* (Wenzel II/1, 244) ~ ст.-укр. *лѣкаръ*, *лекарь*, *лѣкарь*, *ликарь* 'лікар'

(СУМ XVI–XVII ст. 16, 128), укр. *ликарь* ‘т. с.’ (Білецький-Носенко 208), діал. *líkar*, *líkárbь* ‘т. с.’ (Онишкевич 1, 414), слвн. діал. *lekar* ‘лікар’ (Lukač 1, 192), ст.-слвц. *lekár* ‘т. с.’ (HSSJ II, 205), слвц. діал. *lekár* ‘т. с.’ (SSN I, 44) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 194–195).

***Ľeparь**: ст.-укр. Iacob *Lyepiarz*, XVI ст. (Жерела III, 75), Misko *Lepiarz*, 1635 р. (Старченко 98), укр. *Лінар* (Редько 1, 606), рос. *Лепарев* (МО), ст.-блр. Олиць *Лепарь*, 1566 р. (ДМА I, 330), болг. *Лепаров* (Илчев 301), слвн. *Leparik* (ZSSP 300), ст.-пол. Nicolaus *Leparz*, 1443 р. (SSNO III, 246), пол. *Leparz*, *Lepiarz* (SN V, 566), чеськ. *Lepař* (ЧП), в.-луж. *Ľepjeř* (Wenzel II/1, 245) ~ ст.-укр. *лѣнярь*, *линярь*, *лѣнарь*, *лѣнарь* ‘мазальник; тинькар’ (СУМ XVI–XVII ст. 16, 138), укр. діал. *лип'яр* ‘робітник, що вибирає земляний віск із глини’, *линдар* ‘робітник, що зарівнює стіни глиною’ (ЕСУМ 3, 222, 238) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 214).

***Ľesarь**: хорв. *Lesar* (Leksik 363), слвн. *Lesar* (ZSSP 331), пол. *Lasar* (SN V, 520), чеськ. *Lesář* (ЧП), луж. *Ľesar* (Wenzel II/1, 245) ~ слвн. *lēsar* ‘лісопромисловець, торговець лісом’ (Pleteršnik I, 506), в.-луж. *lēsar* ‘людина, яка живе в лісі’ (Трофимович 108) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 236).

***Lixvarь**: ст.-укр. *Lichwar*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 144), укр. *Лихвар*, 1717 р. (Мицик, Тарасенко 29), *Лихвар*, *Лифар*, *Ліфар* – сучасні прізвища (Новикова 482, 487), (похідні) *Лифарівка*, *Лихварева* – мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 386), рос. *Лихварев*, *Лифарев* (ЖПТ), болг. *Лихваров* (Илчев 305), пол. *Lichwar*, *Lichwiarz* (SN V, 593), чеськ. *Lichvár* (ЧП), слвц. *Lichvár* (TZ Bratislava 208) ~ ст.-укр. *лихварь*, *лихварь* ‘лихвар’ (СУМ XVI–XVII ст. 16, 63), укр. діал. *лихварь* ‘торговець, багач’ (Шкрумеляк 87), *лихварь* ‘той, хто позичає гроші за великий процент’ (ЕСУМ 3, 248), *лифарь* ‘лихвар’ (Піпаш, Галас 94), *лихварь* ‘т. с.’ (Керча 2, 545), слвц. діал. *lichvár* ‘nakursa dobytka’ (SSN II, 68) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 99).

***Lonьсарь**: макед. Новак, син на *Лончар*, XV ст. (Иванова 340), *Лончар* – сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 758), серб. (похідне) *Лончарево долине* – мікротопонім (Цицмил-Реметић 231), серб. *Лончар* (Божиновић 977), хорв. *Lončar* (Leksik 370), слвн. *Lonzar*, 1796 р. (SL 47), *Lončar* (ZSSP 339), (похідне) *Lončarjev dol* – ойконім (Im. m. 266) ~ схв. *лѡнчарь* ‘гончар’ (СХРС 242), серб. діал. *лончар* ‘т. с.’ (Ђирић 2018: 437), хорв. діал. *lončar* (Јуришић 2, 108), слвн. *lončar* ‘гончар’ (Pleteršnik I, 526).

Пор. також відапелятивні серб. *Lončari* — ойконім (Im. m. 265), *Лончари* — слов'янський топонім на терені Албанії, який пов'язували з апелятивом *лоньчарь* 'гончар' (Селищев 248).

***Łopatar'ь**: укр. *Лопатар* (Чучка 346), болг. *Лопатаров* (Илчев 307), макед. (вторинне) *Лопатароски* (Речник ПКМ I, 699), хорв. *Lopatar* (Leksik 371), чеськ. *Lopatář* (ЧП) ~ ст.-слвц. *lopatár* 'виробник лопат' (HSSJ II, 231) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 43–44).

***Łozar'ь**: укр. *Лозар* (Новикова 492), рос. *Лозарев* (МО), болг. *Лозаров* (Илчев 306), макед. *Лозаров* (Речник ПКМ I, 756), хорв. *Lozar* (Leksik 374), пол. *Łozar* (SN VI, 64) ~ укр. діал. *лозárь* 'в'язальник корзин' (Керча 1, 480), болг. *лозár* 'виноградар' (Стоянов 338), макед. *лозар* 'т. с.' (Гавриш 332), серб. діал. *лозjár* 'т. с.' (Златковић 1, 419).

Пор. ще відапелятивне *Łozari* — ойконім у Хорватії (Im. m. 267).

***Łokar'ь**: ст.-укр. Семен *Лукар*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 233), укр. *Лукарівка* — відантропонімний ойконім на Ровенщині, рос. *Лукарев* (МО), болг. *Лукаров* < діал. *лукàр* 'хто виготовляє луки' (Илчев 308), серб. *Лукарь*, XIV ст. — чол. ім'я (Rječnik VI, 208), хорв. *Lukar* (Leksik 376), слвн. *Lokar* (ZSSP 339) ~ укр. діал. *лукáр* 'стрілець з лука' (ЕСУМ 3, 301) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 142).

Пор. ще відапелятивні серб. *Лукаре* (Елезовић 1, 372), слвн. *Lokarje* (Im. m. 265) — ойконіми.

***Łupar'ь**: укр. *Лупар* (Новикова 498), (похідні) *Лупарева Балка* — ойконім у колишній Херсонській губ. (RGN V, 258), *Лупареве* — в Миколаївській обл., рос. *Лупарев* (ЖПТ), блр. *Лупарь* (ТС Мозырь 134) ~ укр. діал. *луп'яр* 'шкуродер' (ЕСУМ 3, 308), болг. *лупар* 'зłodий' (БЕР 3, 516).

***Łyžičar'ь**: чеськ. *Lžičař*, *Lžíčar*, *Žličař* (ЧП) ~ **lyžičarь* (ЭССЯ 16, 260–261).

***Łyžьkar'ь**: укр. *Ложкар*, *Лошкар* (Чучка 344, 347), *Лошар* (Дуйчак 305) < **Лошкар*, *Лошкарівка* (2 фіксації) — відантропонімі ойконіми на Дніпропетровщині, рос. *Лошкарев*, 1745 р. (Чайкина 58), *Ложкарев*, *Лошкарев* (ЖПТ) ~ укр. *ложкárь* 'майстер, що виробляє ложки' (СУМ IV, 541), діал. *ложкárь* 'т. с.' (Керча 1, 480) та ін. Див. (ЭССЯ 17, 9).

***Łykar'ь**: рос. *Лыкарев* (МО), (похідні) *Лыкарево* (2) — назви поселень у колишній Псковській губ. (RGN V, 270), хорв. *Likar* (Leksik 366), слвн. *Lickhar*, 1523 р. (Torkar 2020: 111), *Likar* (ZSSP

334) ~ схв. *lŭkati* 'обдирати лико з дерева, лущити', слвн. *líkati* 'очищати від сучків; здирати (шкірку); обчищати, чистити (фрукти)' (ЕССЯ 17, 25).

***Lyžičar**^ъ: слвц. *Lyžičiar* (TZ Bratislava 214) ~ слвц. діал. *lyžičiar* 'хто виготовляє або продає ложки' (SSN II, 103).

***Maslar**^ъ: рос. *Маслярова ж.* (м. Москва), болг. *Масларев, Масларов* (Илчев 324), (похідні) *Масларево* — ойконім (Великотърновско), *Маслареви ливади* — мікротопонім (Константинова 593), схв. *Māslār* (Речник 12, 156), серб. *Маслар* — прізвисько (Кожељац 168), *Маслари* *мн.* — родинне прізвисько (Стаменковић 422), хорв. (вторинне) *Maslarić* (Leksik 405), пол. *Maslarz* (SN VI, 228), чеськ. *Māsler* (ЧП) ~ укр. діал. *масляр* 'продавець масла' (ЕСУМ 3, 407), ст.-слвц. *masliar* 'виробник або продавець масла' (HSSJ II, 263) та ін. Див. (ЕССЯ 17, 222).

Пор. ще відапелятивне болг. *Масларе* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 129).

***Matar**^ъ: ст.-рос. *Матар*, 1545 р. (Веселовский 194), рос. *Матаров* (ЖПТ), хорв. *Matar* (Leksik 406), слвн. (вторинне) *Matarič* (ZSSP 363), пол. *Matar, Matarz* (SN VI, 239), чеськ. *Starý Mateřov* — відантропонімний ойконім, який виводили з **Matařŭv* (*dvŭr*) (Profous III, 38) ~ **matarь* (ЕССЯ 17, 235).

Пор. ще відапелятивне рос. *Матары* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN V, 455).

***Maz^(ъ)ar**^ъ: ст.-укр. Миронъ *Мазаровъ*, 1673 р. (Тупиков 635), укр. *Мазар, Мазяр* (Редько 1, 633, 634), *Мазяр* — сучасне прізвисько («змазував вози»; СПУ 2, 183), ст.-рос. Калинка *Мазяров*, 1579 р. (Полякова 141), *Мазар* Зовик, 1679 р. (Полякова СПП 6, 166), рос. *Мазарев, Мазаров* (МО), *Мазяров* (м. Москва), (похідне) *Мазарова* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN V, 325), блр. (вторинне) *Мазарук* (СБГТ 269), болг. *Мазаров* (Илчев 314), хорв. *Mazar* (Leksik 413), слвн. *Mazar* (ZSSP 367), пол. *Mazar, Mazarz, Maziar, Maziarz* (SN VI, 264, 266), чеськ. *Mazár* (ЧП), луж. *Mazár* (Wenzel II/2, 14) ~ укр. *мазяр* 'продавець мазі' (Богуняк, Гойсак 21), *мазяр* 'продавець дьогтю' (Ніковський 404), діал. *мазёр* 'дігтяр' (Шило 165), *мазяр* 'маляр' (Мацюк 470), *мазяр* 'дьогтяр; торговець дьогтем' (Ступінська 184) та ін.

Пор. ще відапелятивні *Мазярі* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл.ММР 306), рос. *Мазары, Мазяры* — ойконіми в колишніх

В'ятській, Казанській губ. (RGN V, 325), пол. *Maziarze* (2) — назви поселень (NMP VI, 562).

***Mečar'ь**: рос. *Мечар* (м. Москва), хорв. *Mečar* (Leksik 414), ст.-пол. *Mieczarz*, 1414 р. (Rymut II, 90), пол. *Mieczarek* (SN VI, 329), чеськ. *Mečár* (ЧП), словц. *Mečiar* (TZ Bratislava 230) ~ ст.-словц. *mečiar* 'ремісник, виробник мечів і озброєння' (HSSJ II, 276).

Пор. ще відапелятивне словц. *Mečar(i)* — ойконім, який реконструювали з *Mecser* (1430 р. — *Mechyer*, 1488 р. — *Mecher*; Stanislav II, 289).

***Medar'ь**: укр. *Медар* (Горпинич, Тимченко 147), рос. *Медарь*, *Медарева ж.* (МО), болг. *Медаров* (Илчев 327), макед. Милче, син на *Медар*, 1468 р. (ТДок. II, 167), *Медарев*, *Медаров* (Речник ПКМ II, 55), схв. *Mědār* (Пујић 254), хорв. *Medar* (Leksik 414), пол. *Medar* (SN VI, 277) < східнослов'ян., ст.-словц. *Mediar*, 1599 р. (HSSJ II, 278), словц. *Medár* (TZ Bratislava 231) ~ укр. діал. *мед'ар* працівник, який доглядає бджіл' (Никончук 204), серб. діал. *mědār* 'бджоляр' (Пујић 254), ст.-словц. *mediar* 'виробник подуктів із меду' (HSSJ II, 231) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 43).

Пор. ще відапелятивні макед. *Medare* — мікротопонім (Иванова Словарь 408), хорв. *Medari* — ойконім (Im. m. 286), пол. *Miodary* (2) — ойконіми (NMP VII, 149).

***Melčar'ь**: укр. *Молочар* — прізвисько збирача молока (СПУ 2, 265), рос. *Молочаров* (МО), пол. *Mleczarz* (SN VI, 405) ~ укр. *молочár* 'той, хто торгує молоком і молочними продуктами' (СУМ IV, 792), діал. *молочар* 'той, хто приймає молоко' (Пиртей 2001: 208), *молочáрь* 'молочник; продавець молока' (Керча 1, 521), блр. діал. *молочár* 'молоковоз' (ТС 3, 89), схв. *mlěčār* 'продавець молока, молочник' (СХРС 261), пол. *mleczarz* 'торговець молоком' (SJP II, 1005), словц. діал. *mliečar* 'молочник' (SSN II, 174).

***Melkar'ь**: болг. *Млекарев*, *Млекаров* (Илчев 341), (похідне) *Млекарево* — ойконім у Новозагорській околії (Петкова 316), серб. *Млекар* — прізвисько (Динић 2009: 729), хорв. *Mlekar* (Leksik 440), н.-луж. *Mlokar* (?) < *mlokar* 'молочар' (Wenzel 290) ~ серб. діал. *měkār* 'торговець молоком' (Петровић, Капустина 2019: 284), словн. діал. *mlekar* 'молочник' (Malnar 176), *mləka:r* 'сировар' (Čujec-Stres I, 363), в.-луж. *mlokar* 'т. с.' (Трофимович 123) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 84).

***Meržar'ь**: хорв. *Mrežar* (Leksik 446), словн. *Mrežar* (ZSSP 392), пол. *Mrežar* (SN VI, 472) ~ болг. діал. *mрежар* 'сіткарь' (БЕР 4, 282), макед. *мрежар* 'т. с.' (MPJ I, 425), словн. *mrēžar* 'т. с.' (Pleteršnik I, 606).

***Metl̥ar'ь**: укр. *Mitl'ar'* — сучасне прізвисько (Дуйчак 312), болг. *Метларов* (Илчев 330), хорв. *Metlar* (Leksik 419), слвн. *Metlar* (ZSSP 375), пол. *Mietlarek* (SN VI, 344), ст.-чеськ. *Pavel Metlař*, 1464 р. (А҆ XVIII, 337), ст.-слвц. *Johannes Metlar*, 1601 р. (HSSJ II, 294), слвц. *Metlãre* мн. — колективне прізвисько мешканців Бетляра (Orlovský 177) ~ укр. діал. *мітля́р* 'той, хто робить і продає мітли' (ЕСУМ 3, 461), болг. *метла́р* т. с.' (БЕР 3, 769), серб. діал. *метла́р* 'виробник метел' (Динић 2019: 812), ст.-слвц. *metlár* 'т.с.' (HSSJ II, 294) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 127).

***Mědar'ь**: ст.-слвц. *Mediar*, 1599 р. ~ ст.-слвц. *mediar* 'мідник' (HSSJ II, 278). Пор. ще укр. діал. *мідя́р* 'мідник' (ЕСУМ 3, 472) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 139).

***Mešar'ь**: укр. *Мийсар*, *Мясарь*, 1787 р. (Чучка 379, 403), болг. *Месаров* (Илчев 330), хорв. *Mesar* (Leksik 418), слвн. *Mesar* (ZSSP 373), ст.-пол. *Petrus dictus Mensars*, 1342 р. (SSNO III, 480), пол. *Miasiarz* (SN VI, 311), ст.-чеськ. *Masař*, 1490 р. (А҆ XVII, 304), чеськ. *Masář* (ЧП), ст.-слвц. *Martin Massar*, *Martin Masarz*, 1459 р. (HSSJ II, 274), ст.-слвц. *Mesar*, 1620 р. (Krištof 211), (похідне) *Myzaar*, 1443 р., *Mezaar*, 1453 р. — ойконім на терені Угорщини (< **Mesár*- < **Mešar*-; Stanislav II, 292), слвц. *Mejsar*, *Messar*, 1769 р. (Krištof 214, 221), *Masár* (TP 151), *Mäsiar* (TZ Bratislava 226) ~ укр. діал. *масар* 'ковбасник; майстер м'ясних виробів' (Пиртей 2001: 198), *масарь*, *мнісарь* 'м'ясник' (Шкрумеляк 92), *м'ясарь* 'т. с.' (ЕСУМ 3, 548), серб. діал. *ме́сар* 'любитель м'яса; гурман' (Ђирић 2018: 462), ст.-слвц. *mäsiar* 'т. с.' (HSSJ II, 274) та ін. Див. (ЭССЯ 19, 6).

Пор. ще видапелятивне слвн. *Mesare* — ойконім (Im. m. 285).

***Misar'ь**: ст.-укр. *Jacobus Mysar*, 1437 р. (Чучка 383–384), укр. *Mисар*, 1762 р. (ПВЗ 63), *Mисар* (Редько 1, 688), рос. *Мисарев* (МО), блр. (вторинне) *Місарэвіч* (Бірыла 285), пол. *Misiarz* (SN VI, 387), ст.-чеськ. *Mathiæ myssarz*, 1381 р. (Gebauer II, 369), чеськ. *Misar*, *Misář* (ЧП), ст.-слвц. *Nicolaus Misar*, 1592 р. (UFP II, 464), слвц. *Misárová* ж. (TZ Bratislava 246) ~ укр. діал. *місарь* 'мисник' (Чучка 384), ст.-чеськ. *misář* 'виробник або продавець мисок' (Gebauer II, 369) та ін.

***Misъkar'ь**: рос. *Мискарев* (м. Москва), макед. *Мискаров* (Речник ПКМ II, 35) ~ укр. діал. *миска́р* 'виготовлювач мисок; гончар' (ЕСУМ 3, 465).

***Mlinar'ь** / ***Mъlinar'ь**: ст.-укр. *Mlynarz*, XVI ст. (Жерела III, 28), Marko *Mlinar*, 1618 р., Тимофей *Млинар*, 1685 р. (Чучка 393), укр.

Mlinar, 1772 р. (Чучка 393), *Млинар* (Панцьо 112), *Млинар'* (Дуйчак 181), рос. *Млинар'ов* (Новикова 553), ст.-блр. Савка *Млынар*, 1582 р., Трохим *Млынар*, 1670 р., блр. *Млынар*, 1726 р. (Бірыла 1966: 235), (похідні) *Млынарова* (2) — ойконіми у Вітебській обл. (Пап. Віц. 267), хорв. *Mlinar* (Leksik 440), слвн. Georgius *Mlinar*, 1672 р. (Malnar 98), *Mlinar* (ZSSP 384), ст.-пол. *Młynarz*, 1564 р. (Mytnik 191), пол. *Młynar*, *Młynarz* (SN VI, 409, 410), *Młynarz* — прізвисько («ma blada twarz»; Mrózek 77), ст.-чеськ. Pavel *Mlynář*, 1518 р. (АЧ XIX, 345), чеськ. *Minár*, *Minář*, *Mynář*, *Mlynář* (ЧП), ст.-слвц. Jacob *Mlynarz*, варіант Jacob *Mlinar*, 1455 р. (Ryšánek 301), слвц. *Minár* (Krištof 272), *Minař* < чеськ. (TP 155), (вторинне) *Mlinárik* (Orlovský 182) ~ ст.-укр. *млынар' 'мельник, млинар', XV ст. (ССУМ I, 603), млынарѣ, мли-нарѣ, млынарѣ 'т. с.' (СУМ XVI—XVII ст. 17, 217), укр. діал. млинáр' 'мельник, мірошник' (ЕСУМ 3, 489), млинáрь 'мельник' (Сабалош 174), серб. діал. млинáр 'власник млина; робітник у млині' (Ђирић 2018: 472), слвн. діал. *mlinar* 'хто меле (жито), власник млина' (Gregorič 193), чеськ. діал. *minář* 'мельник' (Gregor 95), ст.-слвц. *mlynár* 'мельник; член млинарського цеху' (HSSJ II, 315) та ін. Див. (ЭССЯ 19, 65—66: **mlinarь*; 20, 223: **mьlinarь*).

Пор. ще відапелятивні блр. *Młynary*— ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN V, 626), слвн. *Mlinare* (3 фіксації) / *Müllnern* — топоніми на словенсько-австрійському порубіжжі (Kattinig 64; Zdovc 76—77), пол. *Młynary* (3), *Młynarze* (3) (NMP VII, 176), ст.-чеськ. *Mlynáře*, 1543 р. (АЧ XXVI, 21) — ойконіми.

***Modlar'ь**: укр. *Моляр* (Новикова 558), рос. *Моляров* (ЖПТ), хорв. *Molar* (Leksik 442), н.-луж. *Módlar'* < *módlar'* 'той, хто молиться' (Wenzel 292) ~ ст.-чеськ. *modlár* 'молитвар' (Gebauer II, 392), чеськ. *modlár* 'ідолопоклонник, язичник' (ЧУС I, 328), ст.-слвц. *modlár* 'т. с.' (HSSJ II, 323), слвц. діал. (застаріле) *modliarka* 'жінка, яка молиться біля покійника' (SSN II, 183), в.-луж. *modler* 'хто молиться' (Трофимович 125).

***Mostar'ь**: хорв. (вторинне) *Mostarac* (Leksik 444), слвн. *Mostar* (ZSSP 389), н.-луж. *Móstar'* (Wenzel II/2, 30) ~ **mostarь* (ЭССЯ 20, 21).

Пор. ще відапелятивне хорв. *Mostari* — ойконім (Im. m. 298).

***Motovȓzar'ь**: укр. *Мотузар* (сmt Батьово Зак.) ~ укр. діал. *мотузáрь* 'мотузник, той, що робить мотузки', *мотузя́р* 'т. с.' (ЕСУМ 3, 524), слвн. *motvȓzar* 'мотузник' (Pleteršnik I, 601).

***Мѡсаръ**: рос. *Мучаров* (Горпинич, Тимченко 157), пол. *Mączar* (SN VI, 271) ~ укр. діал. *мучар* 'виробник муки; продавець муки' (ЕСУМ 3, 531) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 112).

***Мѡкаръ**: укр. *Пильний Мукарів, Підлісний Мукарів* — відантропонімні ойконіми на Хмельниччині, рос. *Мукаров* (МО), ст.-пол. *Mękarz*, 1223 р. (SSNO III, 445), ст.-чеськ. *Mukar*, XIII ст. (Pleskalová 136), *Mukař*, 1465 р. (А҃ IX, 386), *Mukařov* (4 фіксації) — відантропонімні ойконіми (Profous III, 155—156) ~ слвн. *mōkar* 'торговець мукою' (Pleteršnik I, 593) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 138).

***Mydl^(o)arъ**: слвн. *Milar* (ZSSP 380), ст.-пол. *Stephanum Midlarz*, 1474 р. (SSNO III, 588), пол. *Mydlar, Mydlarz* (SN VI, 505), ст.-чеськ. *Václav Mydlář*, 1512 р. (А҃ XXVI, 4), чеськ. *Mydlár* (ЧП), ст.-слвц. *Lewrincz Mydlar*, 1539 р. (HSSJ II, 353), слвц. *Mydliar* (TZ Bratislava 252) ~ ст.-укр. *мыларь* 'saponarius' (Славинецький 469), укр. діал. *миляр* 'виробник або продавець мила' (ЕСУМ 3, 461), *мыларь* 'миловар' (Керча 1, 531), ст.-слвц. *mydlár* 'виробник мила' (HSSJ II, 353) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 26—27).

***Mysl'arъ**: пол. *Myślarz* (SN VI, 513), луж. *Mysleř* (Wenzel II/2, 34) ~ в.-луж. *mysleř* 'мыслитель' (Трофимович 129).

***Муšаръ**: укр. (похідне) *Мишарівка* — ойконім на Вінниччині, рос. *Мышарев* (МО), болг. *Мишар* (Илчев 340), хорв. *Mišar* (Leksik 437), пол. *Myszar* (SN VI, 510), луж. *Myšar, Myšeř* (Wenzel II/2, 35) ~ **myšarъ* (ЭССЯ 21, 55).

***Mytarъ**: укр. *Митар* (СП 237), ст.-рос. Михалко *Мытарь*, 1612 р. (Тупиков 262), рос. *Мыtareв, Мытаров* (ЖПТ), хорв. *Mitar* (Leksik 438), слвн. *Mitar* (ZSSP 383), пол. *Mytar* (SN VI, 514), (похідне) *Mytarz* — ойконім (NMP VII, 318) ~ ст.-укр. *мытарь* publicanus; vectigaliarius; мансепс (Славинецький 469), укр. діал. *мі́тар* 'службовець митниці, збирач мита' (ЕСУМ 3, 467) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 73—74: **mytarъ* Ї).

***Myvarъ**: пол. *Mywarz* (SN VI, 515). Потенційний праантропонім мотивований апелятивом **туварь* < **тувати* (~ пол. *tuwać, tuwać się* 'часто митися') — ітератив від **myti*. Див. (ЭССЯ 21, 88).

***Nivarъ**: рос. *Ниваров* (МО), слвн. *Njivar* (ZSSP 404), пол. *Niwar* (SN VI, 633) ~ ст.-укр. *нива(р)* rusticola, селянин, орач, *ниварь* resticus (Славинецький 357, 477), рос. діал. *нівар*: *мы простые нивари чернорабочие* (Лесков Н. С. Запечатленный ангел // Собр. соч. в 6 т. М., 1973. Т. 1. С. 142), чеськ. *nivař* 'селянин' (Kott II, 175).

***Nožar'ь**: рос. *Ножаров* (м. Москва), болг. *Ножаров* (Илчев 362), хорв. *Nožar* (Leksik 463), ст.-чеськ. *Valenta Nožŕ*, 1693 р. (АС XIII, 336), чеськ. *Nožŕ* (ЧП), ст.-слвц. *Benedictus Nozer*, 1451 р. (Ryšánek 350), *Nozar*, 1661 р. (Křištof 196) ~ укр. *ножар* (ЕСУМ 4, 96), слвн. *požár* 'майстер з виготовлення ножів' (Pleteršnik I, 714) та ін. Див. (ЭССЯ 26, 19).

Пор. ще відапелятивне болг. *Ножарите* — мікротопонім у Дряновско [«първият заселник бил ножар» (Ковачев 2009: 303)].

***Nožnar'ь**: н.-луж. *Nožnar* (Wenzel 311). Стосовно кореневої морфеми пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслами **nožьna* / **nožьnu* (ЭССЯ 26, 26–27).

***Ńьktjьkar'ь** / ***Ńьktjьkar'ь**: укр. *Нецькар* (Богдан 199), хорв. *Načkar* (Leksik 452), пол. *Neckarz*, *Nieckarz* (SN VI, 567, 589), ст.-чеськ. *Neckař*, 1490 р. (АС XVII, 330), чеськ. *Neckař*, *Neckář* (ЧП), слвц. *Neckár* < чеськ. (TP 162), в.-луж. *Ńackař* (Мукі III, 77), н.-луж. *Njackař* (Wenzel 305–306) ~ ст.-чеськ. *neckař* 'коритар' (Gebauer II, 532), в.-луж. *tjeckař*, н.-луж. *ňackař* 'коритар' (Мукі I, 1027). Стосовно кореневої морфеми див. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **ňьktjьky* / **ňьktjьky* (ЭССЯ 26, 51–52).

***Ńьktjьvar'ь** / ***Ńьktjьvar'ь**: укр. *Ночвар*, згаданий у Присяжному списку Гадяцького полку 1732 р. (forum.genoua.name/viewtopic.php?id=304) ~ укр. діал. *ночвар* 'людина, що виробляє ночви' (Лисенко 138), серб. діал. *ňħvār* 'т. с.' (Божиновић 988).

***Obrōčar'ь**: укр. *Обручар* (Новикова 598), пол. (вторинне) *Obręczarek* (SN VII, 13) ~ укр. діал. *обручар* 'майстер, що виготовляє обручі' (Чучка 413), серб. *обручар* 'хто виготовляє і продає обручі' (Лавровський 397), слвн. *obrōčar* 'хто виготовляє обручі' (Pleteršnik I, 741), чеськ. *obručář* 'бондар' (Kott II, 246).

***Olŋ'ar'ь**: чеськ. *Laňar* (ЧП).

***Orkar'ь**: рос. *Ракарова ж.* (м. Москва), болг. *Ракаров* (Илчев 419), серб. *Ракаров* — прізвище (Кожеляц 293), хорв. *Rakar* (Leksik 550), (похідне) *Rakarjevo* — ойконім (Im. m. 367), слвн. *Rakar* (ZSSP 502), ст.-слвц. *Rakar*, 1599 р. (Křištof 278), в.-луж., н.-луж. *Rakař* (Wenzel 344) ~ болг. діал. *ракар* 'ловець раків' (БЕР 6, 166), слвн. *rākar* 'т. с.' (Pleteršnik II, 370), в.-луж. *rakar* 'т. с.' (Трофимович 242), н.-луж. *rakař* 'торговець раками' (Wenzel 344).

Пор. ще відапелятивне серб. *Rakari* — ойконім (Im. m. 367).

***Ortar'ь:** словн. *Ratar* (ZSSP 505), пол. *Ratar* (SN VIII, 50), в.-луж., н.-луж. *Ratař* (Wenzel 346) ~ болг. *ratar* 'селянин, землероб' (БЕР 6, 190), схв. *řătār* 'хлібороб, землероб' (СХРС 512), в.-луж., н.-луж. *ratař* 'хлібороб, селянин' (Wenzel 346). Слов'ян. *ратарь* запозичено албанцями (*rotār* 'слуга') (Селищев 326).

Пор. ще відапелятивні серб. (похідні) *Ratari* (2) — ойконіми (Ім. т. 371). На думку укладачів ЕССЯ, ця та ін. слов'янська апелятивна лексика відносно пізнього походження, хронологічно глибші деривати, які сягають псл. **ortajь*. Див. (ЕССЯ 32, 210).

***Ovčar'ь:** ст.-укр. Хома *Овчарь*, XVI ст. (АЮЗР VII/2, 607), Jakub *Owczar*, 1618 р. (Чучка 117), Павликъ *Овчар*, 1663 р. (РСР 150), Ігнатъ *Вувчар*, Іванъ *Вовчар*, 1691 р. (ПКСП 159, 320), укр. *Овчарь*, 1704 р. (ДСБ 39), *Вовчар*, 1718 р. (ППП 153), *Вувчарь*, 1718 р. (ДІП I, 112), *Owczar*, 1819 р. (Чучка 117), *Вівчар*, *Овчар* — сучасні прізвиська (СП 74, 254), *Вівчарь* — сучасне прізвисько («чабанував»; Чабаненко ПНН 1, 84), (похідні) *Вівчарьова Загорода* — мікротопонім у Львівській обл. (Сокіл 173), *Овчарова* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 420), *Овчарове* — ойконім на Луганщині (АТП 1947: 808), рос. *Овчарев*, *Овчаров* (ЖПТ), ст.-блр. Анопрый Авсеєвич *Авчар*, 1689 р. (Бірыла 1966: 241), блр. *Аўчароў* (Бірыла 27), болг. *Овчаров* (Илчев 366), (похідні) *Овчарово* (4 фіксації) — ойконіми (Добричко, Търговишко, Хасковско, Шуменско), *Овчаровата нива* — мікротопонім у Харманлійско (Кокаличева 524), *Овчарови кошари* — мікротопонім в Чепинско (Балкански 207), макед. Неделко *Овчар*, XV ст. (Іванова 341), Димитр *Офчар*, Павел син на *Офчар*, XV ст. (Соколки 174, 177), *Овчаров* (Речник ПКМ II, 200), серб. (похідне) *Овчарево*, 1455 р. — ойконім (Пешикан 1984: 17), словн. *Ovčar* (ZSSP 418), ст.-пол. *Owczarz*, 1398 р. (SSNO IV, 162), Georgio *Owczarz*, 1660 р. (Magda-Czekaj 93), пол. *Owczar*, *Owczarz* (SN VII, 130, 131), чеськ. *Ovčář* (ЧП), в.-луж. *Wowčer* (Wenzel II/2, 167), н.-луж. *Wojcař* < *wojcař* 'чабан' (Wenzel 423) ~ ст.-укр. *ω(в)ча(р)* 'пастух овець', 1611 р. (АКЖ 238), *во(в)ча(р)* 'т. с.', 1656 р. (ЛРК 73), укр. *вивчарь* 'овечий пастух', XVIII ст. (ІСУЯ I, 244), діал. *вівч'ір* 'вівчар, чабан' (Піпаш, Галас 23), *вівч'ірь* 'вівчар' (Шкрумеляк 26), *вувч'арь* 'т. с.' (Сабадош 42), *вівчар* 'т. с.' (АЛП 146), *увчарь* 'пастух овець' (Годинка 100), *уч'арь* 'т. с.' (Бевка 131), *учар* 'т. с.' (Турчин 321), ст.-блр. *овчарь*, *овчарь* 'вівчар' (ГСБМ 21, 341), ст.-слівц. *ovčiar* 'пастух овець' (HSSJ III, 431) та ін. Див. (ЕССЯ 39, 208–210).

Пор. ще відапелятивні серб. *Ovčari* — ойконім (Im. m. 322), пол. *Owczary* (6 фіксацій) — назви поселень (NMP VIII, 251–252), чеськ. *Ovčáry* (5) — ойконіми (Profous III, 313–314).

***Овѣнар'ь**: болг. *Овнаров* (Илчев 366), ст.-чеськ. Jan *Ovnar*, 1536 р. (АС XX, 388) ~ серб. діал. *овнар* 'пастух овець' (Златковић 2, 19) та ін. Див. (ЭССЯ 39, 222).

***Qdar'ь**: укр. (вторинне) *Вударський* (Новикова 171), рос. *Ударов* (ЖПТ), слвн. *Odár* (ZSSP 409), хорв. (вторинні) *Udarević*, *Udarović* (Leksik 696), пол. *Wędziarz*, 1786 р. (Rymut II, 668) ~ в.-луж. *wudžer* 'вудильник' (Трофимович 389), н.-луж. *hužar* 'т. с.' (Muka I, 473).

Пор. ще семантично ідентичні болг. *въдичър* 'вудильник' (Стоянов 108), схв. *ѹдичър* 'рибалка' (СХРС 612), ст.-слвц. *udičiar* 'рибак-вудкар' (HSSJ VI, 151) < **odičar'ь* < **odica* + агентивний суфікс -(j)*ar'ь*.

***Qgl'ar'ь**: ст.-укр. Роман *Угляр*, 1576 р. (ОО 50), укр. *Вугляр* (Новикова 171), *Угл'ар* (Дуйчак 233), *Угляр* (Редько 2, 1081), (похідне) *Вуглярів* — мікротопонім на Вінниччині (Павликівська 27), рос. *Угляр* (м. Москва), болг. *Въгларов*, *Угларов* (Илчев 118, 503), макед. *Јован Углар*, XVI ст. (ТДок. V/1, 67), (похідне) *Углярци* — ойконім у Кумановско, який виводять із катойконіма *углярци* 'люди, які живуть у місцевості **Углари* < антропоніма *Углар* (Станковска 2003: 295), серб. (похідне) *Uhljarevo* — ойконім (Im. m. 447), слвн. *Oglar*, *Voglar* (ZSSP 410, 684), ст.-пол. Staschek *Wanglarz*s, 1431 р. (SSNO VI, 50), пол. *Waglarz* (SN X, 131), ст.-чеськ. *Vhlers*, 1379 р. (Profous IV, 421), чеськ. *Uhlář* (ЧП), ст.-слвц. Gaspar *Whler*, 1554 р. (UFP I, 182), *Uhlár*, 1571 р. (Krištof 175), слвц. *Uhlár* (TP 201), *Uhlär* — сучасне прізвисько (Orlovský 363), в.-луж. *Wuhler* (Wenzel II/2, 169), н.-луж. *Huglar* (Wenzel 168) ~ ст.-укр. *угля(p) carbonari(us)*, 1642 р. (Славинецький 112), укр. діал. *вуглярь* 'людина, що займається випалюванням вугілля' (Сірка, Баушенко 30), ст.-блр. *углярь* 'вугільник' (ГСБМ 34, 222), ст.-слвц. *uhliar* 'т. с.' (HSSJ VI, 156) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 20 — **ogl'ar'ь*).

Пор. ще відапелятивні серб. *Uhljare* (3 фіксації) (Im. m. 447), чеськ. *Uhlře* (Profous IV, 421) — ойконіми.

***Qžar'ь**: рос. *Ужаров* (ЖПТ), болг. *Въжаров* (Илчев 118), хорв. *Užar* (Leksik 700) ~ болг. *въжър* 'канатник' (Стоянов 109), схв. *ужър* 'т. с.' (СХРС 612).

***Рахар'ь**: ст.-укр. Юско *Пахаренко*, 1691 р. (ПКСП 251), укр. *Пахар*, 1717 р. (Мищик, Тарасенко 35), *Пахар* — сучасне прізвисько

(Новикова 627), *Пахар'* — прізвисько (Дуйчак 318), рос. *Пахареv* (ЖПТ), блр. *Пахараўка* — відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 140), пол. *Pachar* (SN VII, 145) ~ ст.-укр. *пахарь* 'орач, землероб', 1627 р. (наводиться за: Кривицька 14), укр. діал. *náxár* 'орач' (ЕСУМ 4, 320) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 196—197).

Пор. ще відапелятивне рос. *Пахари* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 493).

***Pal'ar'ъ**: пол. *Palar, Palarz* (SN VII, 165) ~ укр. діал. *наляр* 'горальник': *наляр налит налюнку* [горілку] (Пиртей 2001: 273), *наляр* 'палій' (ЕСУМ 4, 265), пол. *palarz* 'т. с.' (SJP IV, 14), діал. *palarz* 'т. с.', 'замазура' (Karłowicz 4, 13), чеськ. *palár* 'винокур' (Kott II, 474), в.-луж. *paler* 'т. с.' (Трофимович 162), н.-луж. *palár* 'винокур', 'вугляр' (Muka II, 12).

***Peкар'ъ**: ст.-укр. *Pyekarz*, XVI ст. (Жерела III, 29), Дем'ян *Пекаръ*, 1649 р. (Реєстр 186), укр. *Pekar*, 1772 р., *Piekarz*, 1787 р. (Чучка 435), *Пекар* — сучасне прізвище (Новикова 629), *Пекар* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 373), (похідне) *Пекарів* — назва поселення на Чернігівщині, рос. *Пекарев* (ЖПТ), ст.-блр. Федор *Пекар*, 1646 р., блр. *Пекар*, 1717 р. (Бірыла 1966: 243), *Пекар* — сучасне прізвище (Бірыла 320), (похідне) *Пекарево* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 64) болг. *Пекарев* (Илчев 387), макед. *Пекарева ж.* (Речник ПКМ II, 251), серб. *Пекар* — прізвисько (Ђапић 1968: 171), хорв. *Pekar* (Leksik 493), слвн. (вторинне) *Pekarek* (ZSSP 432), ст.-пол. Mathias *Piekarz*, 1456 р. (SSNO IV, 235), пол. *Piekar, Piekarz* (SN VII, 312), (похідне) *Piekarzew* — ойконім (NMP VIII, 420), ст.-чеськ. *Pekař*, 1490 р. (АЇ XVII, 356), чеськ. *Pekař* (ЧП), слвц. *Pekár* (TP 168), в.-луж. *P'ekař*, н.-луж. *Pjekař* (Wenzel II/2, 53) ~ ст.-укр. *пекаръ* 'пекар' (Тимченко 2, 89), укр. *не́кар* 'робітник, який випікає хлібні вироби' (СУМ VI, 110), діал. *не́кар* 'людина, яка випікає хліб; пекар' (Шило 196), *не́карь* 'т. с.' (Сабадош 219), рос. діал. *не́карь* 'повар' (СРНГ 25, 316), болг. *нека́р* 'пекар' (Стоянов 473), макед. *некар* 'т. с.' (Гавриш 487), серб. *не́ка̄р* 'т. с.' (Лавровский 455), слвн. *pekár* 'пекар' (Pleteršnik II, 19), ст.-пол. *piekarz* 'т. с.' (Sł. stpol. VI, 88), пол. *piekarz* 'пекар' (SJP IV, 146), чеськ. *pekař* 'пекар, булочник' (ЧУС 2, 20), ст.-слвц. *pekár* 'т. с.' (HSSJ III, 499), слвц. *pekár* 'пекар, булочник' (Bunganič 337), діал. *pekár* 'пекар' (SSN II, 765), в.-луж. *pjekar* 'т. с.' (Трофимович 171), н.-луж. *pjakař* 'т. с.' (Muka II, 59) та ін.

Пор. ще відапелятивні укр. *Пекарі* (2) — назви поселень у Сумській і Черкаській обл., блр. (похідні) *Пекары* (2 фіксації) — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 210), хорв. *Пекаре* — мікротопонім (Цицмил-Реметіћ 259), пол. *Piekary* (15 фіксацій) — ойконіми (NMP VIII, 418–420).

***Pil^(o)ar'ъ**: укр. *Пиляр* (Панцьо 115), *Пил'ар* (Дуйчак 199), рос. *Пиларов* (м. Запоріжжя), слвн. *Pilar* (ZSSP 449), пол. *Pilar*, *Pilarz* (SN VII, 350, 351), ст.-чеськ. *Jiřk Pilař*, 1524 р. (АЇ XV, 472), чеськ. *Pilař* (ЧП), слвц. *Pilár / Piľar* (TP 169), н.-луж. *Piłař* (Wenzel II/2, 60) ~ ст.-укр. *пилярь* pil[i]cserus (Славинецький 481), слвн. *pilar* 'хто розпилює дошки' (Pleteršnik II, 37), ст.-пол. *piłarz* (*pilarz*) 'хто зрізує дерево пилою' (St. stol. VI, 136), пол. *piłarz*, *pilarz* 'пиляр' (SJP IV, 193), діал. *pilarz* 'т. с.' (Kałowicz 4, 104), чеськ. *pilař* 'т. с.' (Kott II, 550), ст.-слвц. *piliar* 'хто працює пилою' (HSSJ III, 523), слвц. діал. *piliar* 'пиляр; хто працює в лісі і розпилює колоди' (SSN 2, 793) та ін.

***Pisar'ъ**: ст.-укр. *Pysarz*, XVI ст. (Жерела III, 77), *Pisar*, 1667 р., укр. *Pisar*, 1787 р. (Чучка 448), *Писар* — сучасне прізвище (СП 273), *Писар'* (Дуйчак 320), *Писарь* («його прашур був волосним писарем»; Чабаненко ПНН 2, 331) — сучасні прізвиська, (похідні) *Писарева*, *Писарева* (3) — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 2, 195), *Писарева Воля* — ойконім на Волині, *Писарівка* (19 фіксацій) — назви поселень у різних областях, ст.-рос. Семен *Писарь*, 1441 р. (Веселовський 245), Романъ *Писаревъ*, 1532 р. (Тупиков 692), рос. *Писарев* (ЖПТ), (похідні) *Писарева* (2), *Писарево* (4) — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 31, 32), *Писарево озеро* — ліммонім, *Писаревы луга*, *Писарёва яма* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климова 3, 36), блр. *Писар* (Бірыла 324), (похідні) *Писарава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 305), *Писарайка* — в Могильовській обл. (Рап. Маг. 142), болг. *Писарев*, *Писаров* (Илчев 397), (похідне) *Писарово кладенце* — мікротопонім у Карловско (Първанова-Грьошел 203), серб. *Писар* (Динић 2009: 730), *Писаров* (Ђапић 19676: 223) — прізвиська, *Пи́сарови мн.* — родинне прізвисько (Стаменковић 445), хорв. *Pisar* (Leksik 511), слвн. *Pisar* (ZSSP 452), ст.-пол. Nicolaus *Pisszars*, 1396 р. (SSNO IV, 280), пол. *Pisar*, *Pisarz* (SN VII, 370, 371), *Pisarz* — прізвисько («wszystko notuje»; Mrózek 86), (похідні) *Pisarzewo*, *Pisarzowa* — назви поселень (NMP VIII, 496), чеськ. *Pisař* (ЧП), слвц. *Pisár* (TP 169) ~ д.-руськ. *писарь* 'письменник' (Срезневский II, 935), ст.-укр. *писарь* 'писар', 1359 р. (ССУМ II,

147), укр. *piсар* ‘людина, що професійно займається переписуванням паперів; писець’ (СУМ VI, 110), діал. *piсарь* ‘писар’ (Керча 2, 80), ст.-рос. *писарь* ‘письменник’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 51), рос. діал. *piсарь* ‘секретар’ (СРНГ 27, 45), ст.-блр. *писарь, писарь* ‘писар, переписувач’ (ГСБМ 24, 321), блр. діал. *piсар заст.* ‘писар’ (СБГ 3, 523), болг. *piсар заст.* ‘писар’ (Стоянов 479), макед. *писар* ‘т. с.’ (Гавриш 492), серб. *писар* ‘т. с.’ (Лавровский 464), слвн. *pisár* (Pleteršnik II, 39), діал. *pisar* ‘канцелярист’ (Malnar 245), ст.-пол. *pisarz* ‘писар’ (Sł. stol. VI, 141), пол. *pisarz* ‘канцелярист’ (SJP IV, 206), ст.-чеськ. *pišař*, 1469 р. (Ryšánek 419), чеськ. *pišař* ‘писець, переписувач’ (ЧУС 2, 28), ст.-слвц. *pisár* (HSSJ III, 527), слвц. *pisár* ‘переписувач’, ‘писар’ (Bunganič 340), діал. *pisár* ‘т. с.’ (SSN II, 802), в.-луж. *pisar* ‘писар’ (Трофимович 169), н.-луж. *pišař* ‘т. с.’ (Muka II, 51).

Пор. ще відапелятивні слвн. *Pisari* – ойконім (Im. m. 333), пол. *Pisary* (2) – назви поселень (NMP VIII, 496).

***Plotar’ь**: укр. *Плотар* (Богдан 226), рос. *Плотарев* (ЖПТ), макед. Илија *Плотар*, XV ст. (Иванова 34) ~ укр. діал. *plotáрь* ‘майстер огорож, тинів’ (Піпаш, Галас 143), слвн. *plôtar* ‘т. с.’ (Pleteršnik 2, 64).

***Plugar’ь**: укр. *Плугар* (СП 278), рос. *Плугарев* (ЖПТ), ст.-чеськ. Václav *Pluhař*, 1537 р. (АЇ XXVI, 260), чеськ. *Pluhař* (ЧП), слвц. *Pluhár* (TZ Trnava 148) ~ д.-руськ. *plъgarь* ‘орач’ (Срезневский II, 971), укр. *плугáрь* ‘той, хто оре землю плугом; орач’ (СУМ VI, 595), діал. *плугáрь* ‘орач, той, хто оре землю’ (Євтушок 100), *плугáрь* ‘плугатар’ (Піпаш, Галас 143), ст.-рос. *плугарь* ‘орач; рільник’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 110), рос. діал. *плугáрь* ‘хто ремонтує плуги’ (СРНГ 27, 164), блр. діал. *плугáрь* ‘орач’ (СБГ 42, 16), болг. діал. *плугáрь* ‘рільник’ (БЕР 5, 365), слвн. *plúgar* ‘плугатар’ (Pleteršnik II, 64), чеськ. *pluhař* ‘орач’ (Kott II, 600).

***Popelar’ь** / ***Repelar’ь**: укр. *Попеляр* (ЖПТ), болг. *Пепеляров* < *пепеляр* ‘хто чистить піч від випаленого попелу’ (Илчев 388), макед. *Пепељарев* (Речник ПКМ II, 255), серб. *Пепељар* – прізвисько (Станојев-Југа 216), *Попељари* – родинне прізвисько (Динић 2015: 546), хорв. *Pepelar, Popelar* (Leksik 495, 522), слвн. *Pepelar* (ZSSP 434), ст.-пол. Woyciech *Popeliarz*, 1654 р. (Mytnik 225), пол. *Popielar, Popielarz* (SN VII, 486), ст.-чеськ. Šimek *Popelář*, 1545 р. (АЇ XXVIII, 703), чеськ. *Popelář* (ЧП), слвц. *Popelár* (TP 172) ~ макед. *пепелар* ‘виробник і продавець попелу’ (РМЈ II, 150), серб. *пепељар* ‘випалювач попелу’ (Лавровский 456), слвн. *pepelár* ‘т. с.’ (Pleteršnik II,

22), пол. *popielarz* ‘т. с.’ (SJP IV, 646), діал. *popielarz* ‘попеляр (при скляній гуті)’ (Karłowicz 4, 259), чеськ. *popelář* ‘сміттяр’ (ЧУС 2, 78), словц. *popolár* ‘т. с.’ (Bunganič 365), діал. *popolár* (*popelár*) ‘випалювач попелу’ (SSN II, 987).

Пор. ще відапелятивні пол. *Popielarzy*, *Popielarze* (3 фіксації) — назви поселень (NMP IX, 157–158) ~ ст.-укр. *попеларе* мн. ‘попелярі’, 1580 р. (УП 1, 314).

***Porzar’b**: болг. *Празаров* < діал. *празър* ‘пастух чи продавець нехолощеної худоби’ (Илчев 405), хорв. (вторинне) *Pražarac* (Leksik 529).

***Pōdar’b**: болг. *Пъдарев*, *Пъдаров* (Илчев 412), (похідні) *Пъдарева колиба* (Константинова 687), *Пъдарево* (Петкова 333), *Пъдарьов бряг* (Ковачев 2009: 337) — мікротопоніми, *Пъдарево* — ойконім (Слівенско), схв. *Pūdār* (Nosić 225), хорв. *Pudar* (Leksik 537) ~ болг. *пѣдар*, *пѣндар* ‘(тимчасовий) сторож на полі, винограднику, в саду’ (БЕР 6, 34), схв. *пѣдар* ‘сторож на винограднику’ (СХРС 487), серб. діал. *пудар* ‘т. с.’ (Гирић 2018: 855).

Пор. також слов’ян. Мловѣрѣ — топонім на території Греції, який пов’язували зі слов’ян. **pōdarь* (Vasmer Die Slaven 63).

***Pylhar’b**: укр. *Паухарь*, 1759 р. (Гусарка 303), словн. *Pelhar*, *Pilhar* (ZSSP 433, 449), пол. *Pełecharz* (SN VII, 262) ~ словн. *pōlhar* ‘ловець повхів’ (Bezlej III, 80).

***Pytakar’b**: н.-луж. *Ptakar* (Wenzel 338).

***Pytaškar’b**: н.-луж. *Ptaškar*, *Taškar* < *ptaškar*, *taškar* ‘птаховол’ (Wenzel 338).

***Ptičar’b**: хорв. *Ptičar* (Leksik 536), словн. *Ptičar* (ZSSP 491), *Tičar*, 1842 р. < *Ptičar* (Malnar 139) ~ болг. *птичър* ‘птахівник’ (БЕР 5, 842).

***Pysar’b**: ст.-укр. Роман *Псарев*, 1667 р. (ПКХ 19), укр. *Псар*’ (Дуйчак 205), *Псар* (Новикова 686), *Псяр* (ОКІУМ), ст.-рос. Івашко *Псаревъ*, 1679 р. (Тупиков 712), (похідне) *Псарево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 70), варіант *Псарово*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 277), рос. *Псарев*, *Псарёв* (ЖПТ), (похідні) *Псарево* (10 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 427), ст.-блр. (вторинне) Мацко *псарей*, 1528 р. (Бірыла 1966: 249), болг. *Псарев*, *Псаров*, *Песаров* (Илчев 382, 390), хорв. (вторинне) *Psarić* (Leksik 536), ст.-пол. *Psar*, 1210 р. (SSNO IV, 388), пол. *Psiorz* (SN VII, 599), чеськ. *Psar* (ЧП), н.-луж. *Psar*’ (Wenzel II/2, 71).

Щодо мотивації пор. д.-руськ. *псарь*, *псарь* ‘доглядач мисливських собак’ (Срезневский II, 1776), ст.-укр. *псярь* ‘той, хто доглядає

за мисливськими собаками і бере участь у полюванні', кін. XVII — поч. XVIII ст. (наводиться за: Кривицька 15), укр. *псар заст.* 'людина, що доглядала за мисливськими собаками і брала участь у полюванні' (СУМ VII, 372), діал. *псар* 'псар' (ЕСУМ 4, 358), ст.-рос. *псарь* 'доглядач мисливських собак' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 21, 36), болг. *заст. пєсар* 'шкуродер' (БЕР 5, 185), схв. *псар* 'псар' (СХРС 486), слвн. *psár* 'доглядач собак' (Pleteršnik II, 357), ст.-пол. *psarz* 'хто доглядає мисливських собак' (Sł. stpol. VII, 390), чеськ. *psář* 'т. с.' (Kott II, 1230), ст.-слвц. *psiar* 'т. с.' (HSSJ IV, 558), в.-луж. *psar* 'собаковод', 'доглядач собак' (Трофимович 238).

Пор. також відапелятивні укр. *Псари*, 1927 р. (Шематизм 234), воно ж *Псари* — ойконім на Львівщині (АТП 1947: 827), слов'ян. *Псари* (2 фіксації) — ойконіми на терені Албанії, які виводять із *псарь* 'canum kurator' (Селищев 249), пол. *Psary* (17) — назви поселень (NMP IX, 374–378), ст.-чеськ. *Psáře*, 1449 р. (АЧ XXVI, 427), чеськ. *Psáře* (4 фіксації) — ойконіми (Profous III, 497), слвц. *Psáry* та ін. Див. (Stanislav II, 349).

***Remenar'ь**: укр. *Ременар* (Чучка 480), хорв. *Remenar* (Leksik 557), слвн. *Remenar* (ZSSP 511), пол. *Rzemieniarz* (SN VIII, 232), чеськ. *Řemenář* (ЧП), слвц. *Remenár* (TZ Bratislava 154) ~ укр. діал. *ременар* 'лимар' (ЕСУМ 5, 57), *ременарь* 'майстер із виробництва поясів' (Піпаш, Галас 162), схв. *ремєнār* 'т. с.' (СХРС 516), слвн. *remenár* 'шорник' (Pleteršnik II, 414), діал. *remenár* 'т. с.' (Novak 126), чеськ. *řemenář* 'лимар, ремінник, шорник, римар' (ЧУС 2, 273), ст.-слвц. *remenár* 'т. с.' (HSSJ V, 47), слвц. *remenár* 'лимар, шорник' (Bunganič 436), діал. *remänár*, *remeňár*, *remeňár* 'римар, шорник' (Orlovský 281), в.-луж. *rjemjenjer* 'т. с.' (Трофимович 250).

***Rešetar'ь**: ст.-укр. Demko *Resetar*, 1618 р., укр. *Ressetar*, 1773 р., *Reszetar*, 1787 р. (Чучка 483), *Решетар* (Панцьо 116), рос. *Решетаров* (Новикова 703), болг. *Решетаров* (Илчев 424), (похідне) *Решетарь* — мікротопонім (Иванов Долна Струма 183), схв. *Rešētār* (Nosić 277), серб. *Решетар* — прізвисько (Ђапић 1970: 234), хорв. *Rešetar* (Leksik 559), (похідне) *Rešetarovo* — ойконім (Im. m. 375), слвн. *Rešetar* (ZSSP 514), пол. *Reszutarz* (SN VIII, 94), пол. *Restarzew*, історично *Rzeszotharzewo*, 1391 р. — назва поселення (NMP X, 155), чеськ. *Řičíčář* (ЧП), слвц. *Rešetár* (TZ Bratislava 302) ~ укр. *решетар заст.* 'той, хто виготовляє решета' (СУМ VII, 524), діал. *решетар* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 70), болг. діал. *решетар* 'продавець решіт' (БЕР 6,

240), макед. *решетар* 'майстер-решітник' (Гавриш 668), схв. *reše-tār* 'т. с.' (СХРС 518), слвн. *rešetár* 'решетар' (Pleteršnik II, 418), діал. *rešetár* 'т. с.' (Novak 127), чеськ. діал. *žičičár* 'т. с.' (Gregor 144).

Пор. ще відапелятивні хорв. *Rešetari* — ойконім (Im. m. 375), пол. *Rzeszotary* (2 фіксації) — назви поселень (NMP XII, 153),

***Rězar'ь**: серб. *Резар* — прізвисько (Кожельац 135), хорв. *Rezar* (Leksik 560), слвн. *Rezar* (ZSSP 515), луж. *Rězar* (Wenzel II/2, 83) ~ слвн. *režár* 'кастратор' (Pleteršnik II, 420), діал. *režar* 'скопець художин' (Gregorič 381), н.-луж. *rězar* 'різьбяр по дереву' (Muka II, 307).

***Rězbar'ь**: слвц. (вторинне) *Rezbárik* (TZ Trnava 154), в.-луж. *Rězbar* (Wenzel II/2, 83), н.-луж. *Rězbar* (Wenzel 349) ~ укр. *різьбяр*, *різьбяр* 'майстер різьблення' (СУМ VII, 572, 573), діал. *різьбяр* 'т. с.' (Піпаш, Галас 164), болг. *резбяр* 'різьбяр, різьбар' (Стоянов 591), макед. *резбар* 'т. с.' (Гавриш 664), схв. *rězbar* 'т. с.' (СХРС 515), слвн. *rězbar* 'різьбяр' (Pleteršnik II, 420), чеськ. *řezbář* 'т. с.' (ЧУС 2, 274), ст.-слвц. *rezbár* 'т. с.' (HSSJ V, 60), слвц. *rezbár* 'т. с.' (Bunganič 438), в.-луж. *rězbar* 'різьбар (по дереву, кості)' (Трофимович 248).

***Robar'ь**: слвн. *Robar* (ZSSP 518), пол. *Rembarz*, *Rębarz*, *Rubarz* (SN VIII, 81, 100, 175), слвц. *Rubár* (TZ Bratislava 306) ~ слвц. діал. *rúbár* 'дроворуб' (Orlovský 290), в.-луж. *rubar* 'м'ясник' (цит. за: Михайлов 149), н.-луж. *rubar* 'дроворуб' (Muka II, 346).

***Rudar'ь**: рос. *Рударев* (МО), болг. *Рударов* (Илчев 430), макед. Сингер *Рудар*, XV ст. (Иванова 341), серб. *Рудар* — прізвисько (Динић 2004: 202), (похідне) *Рударски рид* — мікротопонім (Стојановић 826), хорв. *Rudar* (Leksik 569), слвн. *Rudar* (ZSSP 526), в.-луж. *Rudar* (Wenzel II/2, 90), н.-луж. *Rudar* (Wenzel 354) ~ болг. *заст. рудар* 'рудник; рудокоп' (Стоянов 598), *рударь* (БЕР 6, 336), діал. *рудар* 'рудник', *рударь* 'робітник, який плавить руду' (БЕР 6, 336), макед. *рудар* 'гірняк, шахтар' (Гавриш 672), схв. *rūdār* 'т. с.' (СХРС 522), слвн. *rudár* 'рудокоп' (Pleteršnik II, 439), діал. *rudar* 'гірник, рудокоп' (Gregorič 389), н.-луж. *rudar* 'т. с.' (Wenzel 354).

Пор. ще відапелятивні болг. *Рудари* — назва поселення в Костурско, макед. *Рудари* — ойконім (Иванова Студии 286), серб. *Рудари*, поч. XVI ст. — ойконім (Лома 2013: 192).

***Rybar'ь**: ст.-укр. *Waszil Ribar*, 1618 р. (Чучка 482), Петр' *Рыбар*, 1654 р. (Алфьоров 21), укр. *Rybar*, 1772 р. (Чучка 482), *Рибарь* (Піпаш, Галас 241), *Рыбар* (Дуйчак 209), (похідне) *Рибарево* — назва угіддя (Піпаш, Галас 238), рос. *Рыбарев* (м. Саратов), болг. *Ри-*

барев, *Рибаров* (Илчев 424), (похідні) *Рибарево* (2) (Ковачев 2001: 244; Ангелова-Атанасова Горнооряховско 260), *Рибаревата страна*, *Рибаровото* (Първанова-Грьошел 211) — мікротопоніми, макед. Мелко, син на *Рибар*, 1467 р. (ТДок. III, 392), *Рибар*, *Рибаров* (Речник ПКМ II, 355), серб. *Рибар* — прізвисько (Кожељац 155), хорв. *Ribar* (Leksik 560), словн. *Ribar* (ZSSP 515), пол. *Rybarz* (SN VIII, 202), *Rybarzowice* (2) — відантропонімні ойконіми (NMP XII, 89), ст.-чеськ. Matěj *Rybář*, 1494 р. (АЧ XVII, 417), чеськ. *Rybář*, *Rybiář* (ЧП), словц. *Ribar*, 1769 р. (Krištof 228), *Rybár* — сучасне прізвище (TZ Trnava 156), *Ribár* — прізвисько (Orlovský 283), луж. *Rybarí* (Wenzel II/2, 92) ~ ст.-слов'ян. *рыбарѣ* 'рибалка' (СС 586), д.-руськ. *рыбарь* 'рибак' (Срезневский II, 208), ст.-укр. *рибарь*, *piscinari(us)* 'рибалка', 1642 р. (Славинецький 317), укр. *рибár*, діал. *рибяр* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 72), *рибár* (Шило 226), *рибáрь* 'рибак' (Сабадош 307), ст.-рос. *рыбарь* 'рибалка' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 22, 269), рос. діал. *рыбáрь* 'т. с.' (СРНГ 35, 294), ст.-блр. *рыбарь*, *рыбарь* 'т. с.' (ГСБМ 31, 9), болг. *рибár* 'рибак, рибалка; продавець риби' (Стоянов 594), макед. *рибар* 'рибалка' (Гавриш 669), схв. *ribār* 'т. с.' (СХРС 518), хорв. діал. *rib'ar* (Jurišić 2, 182), словн. *ribár* 'рибалка' (Pleteršnik II, 422), ст.-словц. *rybár* 'т. с.' (HSSJ V, 202), словц. *rybár* 'рибалка, риболов, рибак' (Bunganič 461), діал. *ribár* 'т. с.' (Orlovský 283), в.-луж. *rybar* 'рибак' (Трофимович 269), н.-луж. *rybar* 'т. с.' (Muka II, 356).

Пор. ще відапелятивні серб. *Ribari* (2) (Im. m. 376), *Велико Рибаре*, *Мало Рибаре* (Елезовић 2, 177) — ойконіми, хорв. *Ribari* — ойконім (Im. m. 376), пол. *Rybarze* — назва поселення (NMP XII, 89), чеськ. *Rybářě* — ойконім (Profous III, 617), ст.-словц. *Rybary*, 1439 р. — топонім (HSSJ V, 202).

***Sadar'**ь: рос. *Садаров* (МО), хорв. *Sadar* (Leksik 560), словн. *Sadar* (ZSSP 530) ~ д.-руськ. *садарь* 'садівник' (Срезневский III, 239), ст.-рос. *садарь* 'т. с.' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 23, 13), словн. *sadár* 'торговець фруктами; садівник' (Pleteršnik II, 445), словц. *sadár* 'садовод, садівник, садівничий' (Bunganič 463), в.-луж. *sadar* 'садівник; торговець фруктами' (Трофимович 270).

***Sadlar'**ь: ст.-рос. *Саларево*, XVI ст. (НПК II, 486), рос. *Саларев* (ЖПТ), (похідні) *Саларево* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN VIII, 68), *Саларево озеро* — лімнонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 153), хорв. *Salar* (Leksik 577), словн. *Salar* (ZSSP 532), пол. (похідне) *Sadlarz* — топонім (SMP 1007) ~ словн. *sâlar* 'торговець салом' (Pleteršnik II, 447).

***Sakar'ь**: укр. *Сакар* (ЖПТ), *Сакарівка* — назва балки відантропонімного походження в басейні Дніпра в Херсонській обл. (СГУ 483), рос. *Сакар* (МО), болг. *Сакаров* (Илчев 437), (похідне) *Сакаревите блат* — мікрогідронім у Разложко, який виводили з антропоніма *Сакареви* *мн.* (Попов Разложко 115), хорв. *Sakar* (Leksik 576), чеськ. *Sakař* (ЧП), в.-луж. *Sakař* (Wenzel II/2, 93–94), н.-луж. *Sakař* (Wenzel 357) ~ рос. діал. *сакарь* 'хто дістає рибу саком із невода' (СРНГ 36, 47), ст.-слівц. *sakár* 'в'язальник сіток' (HSSJ V, 211), в.-луж. *sakar* 'т. с.' (Трофимович 271).

***Sěčьkar'ь**: ст.-укр. Demian *Sieczkarz*, 1621 р. (ОО 316), Васил *Съчкаръ*, 1649 р. (Реєстр 79), укр. *Съчкар*, 1718 р. (ПГП 126), *Січка*р (Новикова 762), *Січкарь* (СП 323) — сучасні прізвища, *Січкарі* *мн.* — родинне прізвисько (СПУ 3, 70), (похідні) *Січкарів* — мікротопонім на Вінниччині (Павликівська 116), *Січкарівка* — ойконім на Дніпропетровщині, рос. *Сечкарев* (ЖПТ), хорв. *Sečkar* (Leksik 583), словн. *Sečkar* (ZSSP 541), ст.-пол. Charasim *Sieczkarz*, 1685 р. (Mytnik 248), пол. *Sieczkar*, *Sieczkarz* (SN VIII, 387), чеськ. *Sečkář* (ЧП), ст.-слівц. Mykulass *Seczkar*, 1569 р. (HSSJ V, 224), словц. *Sečkár* (Krištof 249) ~ ст.-укр. *сѣчкаръ* 'різальник соломи' (Тимченко 2, 383), пол. *sieczkarz* 'різальник січки' (SJP VI, 94), ст.-слівц. *sečkár* 'т. с.' (HSSJ V, 224) та ін.

***Sědlar'ь**: ст.-укр. Никон *Седляр*, 1576 р. (ОО 50), Паско *Седляръ*, 1691 р. (ПКСП 196), укр. *Седляръ*, 1726 р. (МК 263), *Siedlarz*, 1787 р., *Сідлар* (Чучка 517), *Сідляр* (СП 322) — сучасні прізвища, (похідне) *Седлярова* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ 2, 325), блр. *Сядляр* (Бірыла 403), болг. *Седларски* < *седлар* 'сідляр' (Илчев 444), (похідне) *Седларево* — ойконім (Слівенско), макед. Бориша *Седлар*, XV ст. (Иванова 342), *Sedlarevo* — ойконім у Тетовско (Im. m. 386), хорв. *Sedlar* (Leksik 583), словн. *Sedlar* (ZSSP 542), ст.-пол. Johannes *Syodlarz*, 1479 р. (SSNO V, 76), пол. *Siodlarz* (SN VII, 424), ст.-чеськ. *Sedlár*, 1514 р. (АЇ XXI, 20), чеськ. *Sedlár* (ЧП), словц. *Sedlár* (TZ Trnava 158), луж. *Sedłar* ? (Wenzel II/2, 94) ~ ст.-укр. *сѣдляръ* 'сідляр', XVII ст. (наводиться за: Кривицька 13), укр. *сідляр* 'майстер, який робить, виготовляє сідла' (СУМ IX, 215), діал. *сідляръ* 'лимар' (Керча 2, 332), ст.-блр. *седларъ*, *седляръ* 'сідельник' (ГСБМ 31, 177–178), болг. *седлър* 'сідляр, сідельник' (Стоянов 617), макед. *седлар* 'т. с.' (Гавриш 692), словн. *sedlár* 'лимар' (Pleteršnik II, 460), діал. *sotler* 'сідляр' (Џујец-Stress 2, 241), ст.-пол. *siodlarz* 'ремісник,

який виготовляє сідла' (Sł. stpol. VIII, 206), пол. діал. *siodlarz* 'лимар' (SJP VI, 116), чеськ. *sedlář* 'лимар, шорник, сідляр, сидельник' (ЧУС 2, 288), ст.-слвц. *sedlár* 'т. с.' (HSSJ V, 227), слвц. *sedlár* 'лимар, шорник' (Bunganič 466), в.-луж. *sedłar* 'сидельник' (Трофимович 274).

Пор. ще відапелятивні болг. *Седлари* — назва поселення в Кърджалійско (Константинова 724), макед. (похідне) *Седлар*, варіант *Седляре* — ойконім у Кумановско < (за однією з версій) *седляре* 'люди, які виготовляють і продають сідла' (Станковска 2003: 264—265), серб. (похідні) *Sedlare* (3), *Sedlari* — ойконіми (Im. m. 386), пол. *Siodłary*, історично *Sodlare*, поч. XIV ст. — ойконім (Taszyński 175).

***Sěkar'ь**: укр. *Сікарук* (Богдан 273) — патронім на -ук, рос. *Секарев* (ЖПТ), (похідне) *Секарево* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VIII, 155), хорв. (вторинне) *Sekarić* (Leksik 584) ~ укр. *сікар'ь* 'той, хто січе, б'є різками' (ЕСУМ 5, 252), *сікар'ь* 'т. с.' (Грінченко 4, 126), ст.-рос. *сѣкарь* 'дроворуб; хто вирубує ліс під оранку' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 24, 37), рос. діал. *сѣкарь* 'косар', 'робітник, що обрубав гілля повалених дерев' (СРНГ 37, 124), пол. діал. *siekarz* 'косар' (SJP VI, 102), в.-луж. *zykar* 'робітник-розпилювач' (Трофимович 311).

***Sětar'ь**: укр. *Сімар* (Редько 2, 964), *Сімарь* (СП 323), *Сімар* — сучасне прізвище (СПУ 3, 70), рос. *Сетаров* (МО), слвн. *Setar* (ZSSP 547), пол. *Sieciarz* (SN VIII, 386) ~ рос. діал. *семар'ь* 'хто ловить рибу сіткою' (СРНГ 37, 241), пол. *sieciarz* 'в'язальник сіток' (SJP VI, 94).

***Sěťkar'ь**: ст.-укр. *Zittkar*, 1592 р., *Szittkar*, 1649 р., укр. *Szittkar*, 1773 р., *Сімкар* — сучасне прізвище (Чучка 519), рос. *Семкарѣв* (м. Барнаул) ~ укр. *сімкар'ь* 'той, хто плете сітки', 'той, хто ловить рибу сіткою' (СУМ IX, 233), рос. діал. *семкар'ь* 'рибак, який ловить рибу сітями' (СРНГ 37, 245).

***Sitar'ь**: ст.-укр. Нрыско *Sitarz*, 1621 р. (ОО 312), укр. *Szitar*, 1715 р., *Sitar*, 1772 р. (Чучка 516), *Сумар* (СП 321), *Сумар'* (Дуйчак 218) — сучасні прізвища, (похідне) *Сумарівка* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ 2, 339), рос. *Сумарев* (ЖПТ), болг. *Сумарски* < *сумар* 'хто виготовляє і продає сита' (Илчев 452), схв. *Sitār* (Nosić 230), хорв. *Sitar* (Leksik 593), слвн. *Sitar* (ZSSP 552), (похідне) *Sitarovci* — ойконім (Im. m. 392), ст.-пол. Stanislaus *Sytar*, 1387 р. (SSNO V, 82), пол. *Sitar*, *Sitarz* (SN VIII, 429), чеськ. *Sítarř*, *Sít'arř* (ЧП), слвц. *Sítar*

(ТР 181) ~ ст.-укр. *ситарь* 'ситар', 1462 р. (ССУМ II, 346), укр. *ситар* 'майстер, що виготовляє сита; ситник' (СУМ IX, 206), діал. *ситар* 'шашіль, який точить дерево' (Аркушин 501), болг. *ситар* 'решітник' (Стоянов 624), макед. *ситар* 'ремісник-ситар' (Гавриш 705), схв. *сѣтѣр* 'ситник' (СХРС 544), серб. діал. *ситар* 'майстер, що виготовляє і продає сита' (Ђирић 2018: 946), слвн. *šitar* 'ситник' (Pleteršnik II, 478), ст.-пол. *sitarz* 'ремісник, який виготовляє сита' (Sł. stpol. VIII, 212), пол. *sitarz* 'виробник і продавець сит' (SJP VI, 120), чеськ. *šitař* 'решетяр' (ЧУС 2, 304), ст.-слвц. *siťar* 'ремісник, який виготовляє сита' (HSSJ V, 257).

Пор. ще відапелятивні укр. *Ситарі* мн. — родинне прізвисько («всі чоловіки виготовляли сита»; СПУ 3, 66), *Ситарі* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл.ММР 396), *Ситарі* — ойконім у колишній Волинській губ. (RGN VIII, 292).

***Skalar**’ь: хорв. *Skalar* (Leksik 594), слвн. *Skalar* (ZSSP 553) ~ слвн. *skâlar* 'житель гір' (Pleteršnik II, 479), слвц. діал. *skal’iar* 'каменяр' (Orlovský 299), в.-луж. *skatar* 'каменолом' (Трофимович 278).

Пор. ще відапелятивне болг. *Скалари* — ойконім (Крумовградско). І. Дуриданов тлумачив його як 'жителі в скелястій чи кам'янистій місцевості' (Дуриданов 865).

***Skotar**’ь: укр. *Скотар* (СП 325), (похідне) *Скотареве* — ойконім у Черкаській обл., рос. *Скотарев* (ЖПТ), пол. *Skotarek*, *Szkotar* (Rymut II, 436), чеськ. *Skotar* (ЧП) ~ д.-руськ. *скотарь* 'скотар' (Срезневский III, 385), ст.-укр. *скотарь* 'пастух рогатої худоби', 1587 р. (наводиться за: Кривицька 14), укр. *скотар* 'робітник, що доглядає, вирощує скот' (СУМ IX, 307), діал. *скотарь* 'дояр; пастух' (Піпаш, Галас 177), ст.-рос. *скотарь* 'скотар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 7–8), рос. діал. *скотарь* 'скотар', 'пастух' (СРНГ 38, 114), пол. *skotarz* 'пастух худоби' (SJP VI, 167), ст.-слвц. *skotár* 'т. с.' (HSSJ V, 272), в.-луж. *skotar* 'скотар' (Трофимович 280).

***Smol**(^o)**ar**’ь: ст.-укр. Wasko *Smolarz*, 1621 р. (ОО 312), укр. *Смоляр* (Новикова 775), *Смол’ар* (Дуйчак 222), *Смоляр* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 82), (похідне) *Смолярове* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 480), рос. *Смоляров* (ЖПТ), блр. *Смаляр* (Бірыла 384), макед. Никола *Смолар*, XV ст. (Иванова 342), хорв. *Smolar* (Leksik 600), слвн. *Smolar* (ZSSP 562), ст.-пол. Iacobus *Smolarz*, 1445 р. (SSNO V, 128), пол. *Smolorz*, 1740 р. (Magda-Czekaj 111), *Smolar*, *Smolarz* (SN VIII, 528), ст.-чеськ. *Smolař*, 1528 р. (АЧ XXVI,

477), чеськ. *Smolař* (ЧП), словц. *Smolár* (TZ Trnava 161), *Smol'ar* — сучасне прізвище (Orlovský 305), в.-луж. *Smoleŕ*, н.-луж. *Smólar* (Wenzel II/2, 101) ~ укр. *смоляр* 'той, хто займається смолокурінням' (СУМ IX, 416), діал. *смолярь* 'смоловар' (Керча 2, 351), *смоляр* 'той, хто займається смолокурінням, добувач смоли' (Пиртей 2001: 360), рос. діал. *смоляр* 'смоильник' (СРНГ 39, 38), ст.-блр. *смоляр* 'т. с.' (ГСБМ 31, 498), блр. діал. *смаляр* 'смолокур' (СБГ 4, 500), *смоляр* 'т. с.' (ТС 5, 63), макед. *смолар* 'смоловар; смолокур' (Гавриш 731), схв. *смòлāp* 'т. с.' (СХРС 555), словн. *smolár* 'смолокур' (Pleteršnik II, 516), діал. *smqlār* (Tomines 203), пол. *smolarz* 'той, хто займається смолокурінням і продає смолу' (SJP VI, 243), ст.-словц. *smoliar* 'т. с.' (HSSJ V, 315), словц. *smoliar* 'смоляр, смолокур, смологон' (Bunganič 481), в.-луж. *smořar* 'смолокур' (Трофимович 287).

Пор. ще відапелятивні укр. *Смоляри* (2) — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 2, 352), *Смолярі*, *Смоляри-Світязькі* — ойконіми (там само), блр. (похідні) *Смаляры* (2) — назви поселень у Мінській обл. (Рап. Мін. 247), макед. *Смоляри* — ойконім (Иванова Студии 286), пол. *Smolarity* (8 фіксацій), *Smolarze* (2) — топоніми (SMP 1050) ~ ст.-укр. *смолаѣре мн.* 'смолярі', 1580 р. (УП I, 314).

**Sokolar*'ь: макед. Радич *Соколар*, XV ст. (Иванова 342), (похідне) *Sokolarci* — ойконім (Im. m. 398), хорв. *Sokolar* (Leksik 603), пол. *Sokolarz* (SN VIII, 561), чеськ. *Sokolář* (ЧП) ~ укр. діал. *соколярь* 'соکیلник' (Керча 2, 356), болг. *соколār* 'т. с.' (БРР 1027), макед. *соколар* 'т. с.' (Гавриш 743), схв. *сокòлāp* 'т. с.' (СХРС 558), словн. *sokolār* 'мисливець-соколяр' (Pleteršnik II, 527) та ін.

Пор. ще відапелятивне болг. *Соколаре* — ойконім (Врачанско).

**Sol*(^o)*ar*'ь: укр. *Solar*, XVIII ст. (Красовський 142), (похідне) *Солярів* — назва лісу на Ровенщині (Сл.ММР 403), рос. *Соляров* (ЖПТ), болг. *Соларов* (Илчев 457), макед. *Соларов* (Речник ПКМ II, 439), серб. *Соларев* (Ђапић 19676: 224), хорв. *Solar* (Leksik 603), ст.-пол. *Pavel Solarz*, 1471 р. (SSNO V, 154), пол. *Solar*, *Solarz*, *Solorz* (Lexikon 2, 305), чеськ. *Solář* (ЧП), словц. *Solár* (TZ Trnava 162), *Sol'ar* — прізвище (Orlovský 307), в.-луж. *Soleŕ*, н.-луж. *Solar?* (Wenzel II/2, 103) ~ укр. *соляр* *заст.* 'солевар', 'той, хто торгує сіллю' (СУМ IX, 453), болг. *солār* 'солевар або продавець солі' (БРР 1027), макед. *солар* 'виробник і продавець солі' (PMJ III, 267), схв. *сòлāp* 'продавець солі' (СХРС 558), словн. *solár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 528), пол. *solarz* 'солевар' (SJP VI, 263), ст.-словц. *soliar* 'т. с.' (HSSJ V, 331) та ін.

***Sōdar'ь**: хорв. *Sudar* (Leksik 622), слвн. *Szodar*, 1672 р. (Malnar 125), *Sodar* — сучасне прізвище (ZSSP 563) ~ слвн. *sōdar* 'бондар' (Pleteršnik II, 524), в.-луж. *sudar* 'бондар', 'бочкар' (Трофимович 306).

Пор. ще відапелятивне блр. *Судары* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 628).

***Storžar'ь**: рос. *Сторо́жаров* (МО), болг. *Стражаров* (Илчев 467), хорв. *Stražar* (Leksik 619), слвн. *Stražar* (ZSSP 581) ~ укр. діал. *стражарь* 'охоронець' (Керча 2, 389), болг. *заст. стражар* 'стражник' (Стоянов 659), макед. *стражар* 'вартовий', 'сторож' (Гавриш 779), схв. *strǎžār* 'сторож' (СХРС 571), серб. діал. *strǎžār* 'т. с.' (Петровић, Капустина 2019: 538), слвн. *stražár* 'сторож; вахтер' (Pleteršnik II, 579), чеськ. діал. *stražar* 'сторож' (Gregor 427), в.-луж. *stražer* 'охоронець', 'сторож' (цит. за: Михайлов 142).

Пор. ще болг. *Стражари* — назва давнього поселення в Харманлійско, яке пов'язують з апелятивом *стражар* *заст.* 'сторож, охоронець' (Кокаличева 583).

***Stopar'ь**: укр. *Ступар* (Горпинич, Корнієнко 224), рос. *Ступарь* (ЖПТ), хорв. *Stupar* (Leksik 621), слвн. *Stopar* (ZSSP 580), пол. *Stapar* (SN IX, 46), чеськ. *Stupár* (ЧП), ст.-слвц. *Onda Stupar*, 1689 р. (HSSJ V, 533), слвц. *Stupár* — прізвисько (Orlovský 315) ~ укр. *стунар* 'той, хто валяє сукно' (СУМ IX, 805), діал. *стунар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 375), ст.-слвц. *stupár* 'ступник' (HSSJ V, 533).

Пор. ще відапелятивне серб. *Stupari* — ойконім (Im. m. 416).

***Strěhar'ь**: укр. *Strichar* (Фаріон 290), *Стрихар*, *Стрихарь* (СП 338), *Стрихар* (Терн.), *Стрихар* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 109), ст.-блр. Мартинь *Стрихарь*, 1591 р. (Усціновіч 1975: 144), блр. *Стрыхар* (Бірыла 394), слвн. *Strehar* (ZSSP 582), ст.-пол. *Albertus Strycharz*, 1451 р. (SSNO V, 226), пол. *Strychar*, *Strycharz* (SN IX, 113) ~ ст.-блр. *стрихарь*, *стрихарь*, *стрыхарь* 'цегельник' (ГСБМ 32, 484), блр. діал. *стрыхár* 'т. с.' (Цыхун 1976: 259), слвн. *strêhár* 'покрівельник' (Pleteršnik II, 581), діал. *strěха:r* 'т. с.' (Џујес-Stress 2, 296), пол. *strycharz* 'цегельник' (SJP VI, 469).

***Strugar'ь**, ***Strъgar'ь**: укр. *Стругар* (Новикова 798), рос. *Стругарь*, *Стругарев* (МО), болг. *Стругаров* (Илчев 469), макед. Рале, син на *Стругар*, XV ст. (Иванова 342), хорв. *Strgar*, *Strugar* (Leksik 619, 629), слвн. *Strugar* (ZSSP 584), *Strugar* — прізвисько (Malnar 198), пол. *Strugar* (SN IX, 109), чеськ. *Struhař* (ЧП), (похідні) *Struhařov* (3) — ойконіми (Profous IV, 216), ст.-слвц. *Mathei Struhar*, 1522 р. (HSSJ

V, 526), Martinus *Strwhar*, 1570 р. (UFP I, 269), словц. *Struhár* (TZ Trnava 164), *Struhár* — прізвисько (Orlovský 317), н.-луж. *Tšugar* (Wenzel 406) ~ болг. *спругар* 'токар' (Стоянов 661), макед. *спругар* 'т. с.' (Гавриш 782), схв. *спругар* 'токар' (СХРС 574), серб. діал. *спругар* 'власник лісопилки' (Петровић, Капустина 279), словн. *strugar* 'токар' (Pleteršnik II, 590), ст.-словц. *struhár* 'хто струже, вирізує з дерева предмети; токар' (HSSJ V, 525), в.-луж. *truhar* 'стругальник' (Трофимович 329).

Пор. ще відапелятивні хорв. *Strgari* (Im. m. 413), чеськ. *Strhaře*, *Struhaře* — ойконіми, словц. *Horné Strháre*, *Dolné Strháre* — назви поселень (Majtán 1972: 393).

***Sušar'ь**: укр. *Сушар* — прізвисько (Дуйчак 332), рос. *Шушарев* (ЖПТ), словн. *Sušar* (ZSSP 588), чеськ. *Sušer* (ЧП), н.-луж. *Sušar* (Wenzel 374) ~ укр. *сушар* 'сушильний' (СУМ IX, 873), серб. *сушар* 'хто що-небудь сушить' (Лавровский 680), словн. діал. *sušar* 'сушильний льону після тертя' (Gregorič 431), пол. діал. *suszarz* 'хто сушить збіжжя' (SJP VI, 520), ст.-словц. *sušiar* 'сушильний' (HSSJ V, 564).

***Svěčar'ь**: рос. *Свечарев* (м. Ярославль), болг. *Свещар* (Илчев 443), макед. *Свекаров* (Речник ПКМ II, 397), пол. *Świeczarz* (SN IX, 454) ~ укр. *свічар* 'виготовлювач свічок' (ЕСУМ 5, 196), болг. *свецар* 'хто виготовляє або продає свічки' (БЕР 6, 545).

***Svěčkar'ь**: укр. *Свѣчкарь*, 1718 р. (ДІП I, 149), укр. *Свічкарь* (Новикова 740), рос. *Свечкарь*, *Свечкарёв* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *сѣчкарь* 'виготовлювач або продавець свічок' (Тимченко 2, 314), укр. *свічкар* 'виготовлювач свічок' (ЕСУМ 5, 196), ст.-словц. *sviečkar* 'т. с.' (HSSJ V, 583) та ін.

***Svinar'ь**: ст.-укр. *Иванъ Свинаръ*, 1552 р. (АЮЗР VII/2, 607), Грицко *Свинар*, 1691 р. (ПКСР 337), укр. *Свинар* (СПУ 3, 47), *Свинарь* (Чабаненко ПНН 2, 374) — сучасні прізвиська, (похідне) *Свинарівка* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 468), рос. *Свинарев*, *Свинаров* (ЖПТ), блр. (вторинне) *Свінарэнка* (Бірыла 369), болг. *Свинаров* (Илчев 443), (похідні) *Свинарева странчуга* (Ковачев 2001: 244), *Свинарев дол* (Иванов 191) — мікротопоніми, макед. Мирко *Свинар*, XVI ст. (ТДок. V/4, 95), *Свињаров* (Речник ПКМ II, 397), серб. *Свињар* — прізвисько (Ђапић 1970: 234), (похідне) *Svinjarevo* — ойконім (Im. m. 421), хорв. *Svinjar* (Leksik 626), пол. *Świnar* (SN IX, 465), н.-луж. *Swinjar* < *swinjar* 'свинар' (Wenzel 377) ~ ст.-укр. *свинаръ* 'suarius' (Славинецький 504), укр. *свинар* 'той, хто

доглядає свиней', *заст.* 'пастух свиней; свинопас' (СУМ IX, 70), діал. *свинар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 350), *свинáрь* 'свинопас' (Піпаш, Галас 171), ст.-рос. *свинарь* 'свинар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 23, 162), болг. *свинáръ* 'свинопас, свинар' (Стоянов 611), макед. *свинѡар* 'т. с.' (Гавриш 686), схв. *свинѡар* 'т. с.', 'продавець свиней' (СХРС 536), серб. діал. *свинѡар* 'сільський свинопас' (Гирић 2018: 929), *свинар* 'пастух свиней' (Петровић, Капустина 260), слвн. *svinjár* 'свинопас' (Pleteršnik II, 605), ст.-пол. *świniarz*, *świnarz* 'свинар' (Sł. stol. IX, 78), пол. *świniarz* 'т. с.' (SJP VI, 790), ст.-слвц. *sviniar* 'т. с.' (HSSJ V, 585), слвц. *sviniar* 'свинопас' (Bunganič 507), діал. *svinár* 'т. с.' (Orlovský 322), в.-луж. *swinjer* 'свинар' (Трофимович 309).

Пор. ще відапелятивні *nomina propria*: укр. *Свинарі* – ойконім на Харківщині, рос. *Свинари* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 128), блр. *Свінары* – мікротопонім на Вітебщині (МБ 218), серб. *Свинѡаре* – назва поселення (Урошевић 125), пол. *Świniary* (14 фіксацій) – топоніми (SMP 1146), чеськ. *Svinaře*, *Svinary* – ойконіми, які тлумачать як «ves sviňářů» (Profous IV, 252).

***Sygar'ь**: слвн. *Sirar* (ZSSP 551) ~ укр. діал. *сырáрь* 'сировар' (Керча 2, 404), схв. *сирѡар* 'виробник сиру', 'торговець сиром' (СХРС 543), серб. діал. *сир'ар* 'майстер-сировар' (Гирић 2018: 943), слвн. *sirar* 'т. с.' (Pleteršnik II, 476).

***Šidlar'ь**: укр. *Шидлярук* (ЖПТ) – патронім на -ук від **Шидляр*, рос. *Шидляр* (МО), хорв. *Šilar* (Leksik 640), слвн. *Šilar* (ZSSP 600), пол. (вторинне) *Szydlarek* (SN IX, 391) ~ слвн. *šilar* 'виробник шил' (Pleteršnik 2, 621), ст.-слвц. *šidliar* 'т. с.' (HSSJ V, 619).

***Ščitar'ь**: рос. *Шчитарев* (МО), макед. Петко, син на *Шчумтар*, XV ст. (Иванова 343), серб. *Шчумтар* – чол. ім'я (Грковић 213), (похідне) *Шчумтарци* – ойконім в общині Княжевець (Динић 917), хорв. *Ščitar* (Leksik 634), *Ščitar* – чол. ім'я (PI 405) ~ слвн. *ščitar* 'щи-тоносець' (Pleteršnik II, 615), в.-луж. *škitar* 'захисник' (Трофимович 315).

Пор. ще відапелятивні ойконіми *Štitare* (2) – у Сербії, *Štitari* (3) – у Чорногорії (Im. m. 430), *Horné Štitáre*, *Dolné Štitáre* – у Словаччині (Majtán 1972: 408).

***Tesar'ь**: укр. *Тесарівка* – відантропонімний ойконім на Тернопільщині (АТП 1947: 855), хорв. *Tesar* (Leksik 675), слвн. *Tesar* (ZSSP 636), пол. *Tesar*, *Tessarz*, *Tissar* (Lexikon 2, 369), ст.-чеськ. Jan *Tesař*, 1490 р. (АЇ XVII, 353), чеськ. *Tesař* (ЧП), ст.-слвц. Martinus *Thezar*,

1555 р. (HSSJ VI, 47), словц. *Tesár* (TZ Trnava 174), н.-луж. *Cesar* (Wenzel 97) ~ укр. діал. *теcа́рь* 'тесля' (Керча 2, 418), *теcя́р* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 560), *теcярь* 'тесляр' (Онишкевич 2, 286), схв. *měcār* 'т. с.' (СХРС 587), словн. *tesár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 658), діал. *tesār* 'тесля' (Novak 157), чеськ. *tesař* 'тесляр, теся' (ЧУС 2, 418), діал. *tesar* 'т. с.' (Gregor 457), ст.-словц. *tesár* 'т. с.' (HSSJ VI, 47), словц. *tesár* 'тесяр, теся' (Bunganič 523), в.-луж. *ćesar* *зоол.* 'жук-вусач, деревний паразит' (Трофимович 335).

Пор. ще відапелятивне *Tesáre* — ойконім у Словаччині (Majtán 1972: 417).

***Tokar'ь**: ст.-укр. *Thokarz*, XVI ст. (Жерела I, 116), Васко *Токар*, 1654 р. (РПП 133), укр. *Токаръ*, 1765—1769 рр. (МПР 336), *Токар* (СП 348), *Токар* — прізвисько («за родом заняття»; СПУ 3, 145), (похідні) *Токареве*, *Токареве*, *Токарів*, *Токарівка* (6) — назви поселень у різних областях, ст.-рос. Васюк *Токарь*, 1495 р. (Тупиков 392), Өома *Токаревъ*, XVI ст. (НПК V, 233), Омелянко Дмитрієв сынъ *Токарь*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 1060), (похідні) *Токарево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 29), *Токарева Горка*, XVI ст. — топонім в історичній Новгородській землі (НПК V, 452), рос. *Токарев* (ЖПТ), (похідні) *Токарева* (11), *Токарево* (53 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 116—117), блр. *Токар* (Бірыла 412), (похідні) *Токарава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 378), болг. *Токаров* (Илчев 487), хорв. *Tokar* (Leksik 679), ст.-пол. *Tokarz*, 1445 р. (SSNO V, 446), пол. *Tokar*, *Tokarz* (SN IX, 545), (похідні) *Tokarów*, *Tokarzew* (3), *Tokarzówka* (3) — топоніми (SMP 1159), чеськ. *Tokar*, *Tokař* (ЧП), ст.-словц. Andrej *Tokar*, 1690 р. (HSSJ VI, 68), словц. *Tokár* (TP 198) ~ ст.-укр. *тока́рь* 'tornator; diatretarius' (Славинецький 518), укр. *то́кар* 'робітник, фахівець із механічної обробки металу, дерева й інших матеріалів способом обточування на верстаті' (СУМ X, 177), діал. *то́карь* 'т. с.' (Керча 2, 424), ст.-рос. *токарь* 'токар' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 29, 395), ст.-блр. *токарь* 'т. с.' (ГСБМ 33, 348), серб. *токар* 'т. с.' (Лавровский 692), ст.-пол. *tokarz* 'хто виточує округлі речі з дерева' (Sł. stpol. IX, 171), пол. *tokarz* 'токар' (SJP VII, 76), ст.-словц. *tokár* 'т. с.' (HSSJ VI, 68), словц. *tokár* 'токар' (Bunganič 527), діал. *tokár* 'т. с.' (Orlovský 353).

Пор. ще укр. *Токарі* — назви поселень на Полтавщині і Сумщині (2) < *токарі́* *мн.* від *то́кар*, блр. *Такары* — ойконіми в Брестській, Гродненській, Могильовській обл. (Рап. Бр. 124; Рап. Гр. 237; Рап. Маг. 173), пол. *Tokary* (11) — топоніми (SMP 1159).

***Travar'ь**: хорв. (вторинне) *Travarić* (Leksik 687), слвн. *Travar* (ZSSP 646), н.-луж. *Tšawaŕ* (Wenzel 405) ~ серб. діал. *травар* 'збирач і продавець лікарських рослин; той, хто лікує травами' (Гирић 2018: 1029), слвн. *trāvar* 'травник; продавець трави' (Pleteršnik II, 675), в.-луж. *trawar* 'косар' (Трофимович 328), н.-луж. *tšawaŕ* (Wenzel 405).

***Трубар'ь**: укр. (похідне) *Трубарівщина* — назва хутора на Чернігівщині (Павленко 498), рос. *Трубарев* (ЖПТ), *Трубаров* (Новикова 840), блр. (вторинне) *Трубарчык* (Бірыла 414), хорв. (вторинне) *Trubarac* (Leksik 691), пол. *Trombars* (= -arz) (Rymut II, 616), слвц. *Trubárová ж.* (TZ Bratislava 370) ~ укр. діал. *трубар* 'трубач' (ЕСУМ 5, 654), рос. діал. *трубарь* 'хто курить люльку' (СРНГ 45, 145), слвц. діал. *trubář* 'трубач' (Orlovský 359), в.-луж. *trubjer* 'трубач' (Трофимович 329), н.-луж. *tšubaŕ* 'т. с.' (Muka II, 786).

***Tular'ь**, ***Tul'ar'ь**: укр. *Туляр* (Рв.), рос. *Туларева ж.* (МО), пол. *Tularz* (SN IX, 616), луж. *Tułaŕ* (Wenzel II/2, 142).

***Ульjar'ь**: рос. *Ульяров* (м. Ульяновськ), макед. Оливер зет на *Улар*, XV ст. (Иванова 342).

Пор. ще відапелятивне серб. *Улјари*, 1455 р. — топонім (Пешикан 1984: 21), сучасне *Улјарје* < **uljar'ь* 'бджоляр' (Лома 221).

***Usmar'ь**: болг. *Осмар*, історично *Усмар*, XV ст. — топонім, а також *Gusmari* — назва поселення та терені Албанії, які виводять із *осмър*, *усмър* 'кожум'яка, чинбар' (БЕР 8, 655, 656).

Реконструкція праантропоніма умовна. Щодо апелятивних відповідників пор. ще ст.-слов'ян. *оусмарь* 'чинбар' (БЕР 8, 655), д.-руськ. *Ѹсмарь* 'т. с.' (Срезневский III, 1267), ст.-укр. *усма(р)*, *alutarius* 'той, хто виготовляє речі зі шкіри', 1642 р. (Славинецький 79), рос. діал. *усмърь* 'чинбар, кушнір' (Даль 4, 513), болг. *усмар*, *осмър*, діал. *усмър* 'чинбар', слвц. *usnár* 'т. с.' (БЕР 8, 655).

**Usmar'ь* — синонім до **Usmodějъ* > ст.-рос. Ромодашко *Ушмодѣвъ*, 1646 р. (МИНК 13).

***Uzdar'ь**: рос. *Груздарев* (м. Москва), макед. Радосав *уздаp*, XV ст. (Иванова 342), пол. (вторинне) *Uzdarski* (SN X, 37) ~ слвн. *uzdar* 'виготовлювач вуздечок' (Pleteršnik II, 735), ст.-слвц. *uzdár* 'т. с.' (HSSJ VI, 280).

***Vertenar'ь**: болг. *Вретенаров* (Илчев 117), макед. Радойче, син на *Вретенар*, XV ст. (Иванова 337), хорв. *Vretenar* (Leksik 729), пол. *Wrzecioniarz* (SN X, 345), ст.-слвц. Joannes *Wretenar*, 1739 р. (HSSJ

VI, 445) ~ укр. діал. *веретенáр* (Закревська 66), *веретинáр* 'маїстер, який виготовляє веретена; веретенник' (Хобзей ГС 107), болг. *вретенàр* 'хто виготовляє і продає веретена' (БЕР 1, 186), макед. *вретенар* 'т. с.', *перен*. 'циган-кочівник' (Гавриш 85), серб. діал. *вретенáр* 'виробник і продавець веретен' (Марковић 70), словн. *vřetenár* 'виробник веретен; продавець веретен' (Pleteršnik II, 787), пол. *wrzecieniarz*, *wrzecioniarz* 'виробник веретен' (SJP VII, 729, ст.-слвц. *vřetenár* 'ремісник, що виготовляє веретена' (HSSJ VI, 445).

***Vezslar'ь**: рос. *Весляр* (МО), хорв. *Veslar* (Leksik 711), словц. *Veslár* (TZ Bratislava 386) ~ укр. *весляр* 'людина, що веслує' (СУМ I, 341), діал. *веслярь* 'веслувальник' (Керча I, 121), болг. *веслár* 'весляр, гребець' (Стоянов 85), схв. *вѣслáр* 'т. с.' (СХРС 50), словн. *veslár* 'веслувальник, гребець' (Pleteršnik II, 754), пол. *wioślárz* 'т. с.' (SJP VII, 624), чеськ. *veslař* 'весляр, гребець' (ЧУС 2, 503), ст.-слвц. *veslár* 'т. с.' (HSSJ VI, 345), словц. *veslár* 'т. с.' (Bunganič 569), в.-луж. *wjeslar* 'весляр' (Трофимович 347).

***Vęzar'ь**: ст.-пол. *Hanus Wązarz*, 1477 р. (SSNO VI, 91), в.-луж. *Wjezarǎ*, н.-луж. *Wězarǎ* (Wenzel II/2, 156) ~ в.-луж. *wjazar* 'в'язальник' (Трофимович 346), н.-луж. *wězarǎ* 'т. с.' (Muka II, 859).

***Vidlar'ь**: болг. *Виларов* < *вилàр* 'продавець вил' (Илчев 110), макед. *Виларов* (Речник ПКМ I, 209), хорв. *Vilar* (Leksik 715), словн. *Vilar*, 1866 р. («*koji izzaduje vile*»; Malnar 148), *Vilar* (ZSSP 679), ст.-чеськ. Jan *Vidlár*, 1496 р. (АЧ XV, 386), чеськ. *Vidlár* — сучасне прізвище (ЧП), словц. *Vidlár* (TZ Bratislava 387) ~ словн. *vilar* 'виробник вил' (Pleteršnik II, 761), ст.-слвц. *vidlár* 'хто згрібає вилами' (HSSJ VI, 363) та ін.

***Vinar'ь**: ст.-укр. *Wyniarz*, XVI ст. (Жерела III, 27), Mikołaj *Winiarz*, 1647 р. (Чучка 117), укр. *Wynar*, 1787 р. (Чучка 117), *Винар* (Новикова 156), *Винар* (Панцьо 99), *Винарівка* (2) — відантропонімі ойконіми на Житомирщині і Київщині, рос. *Винар* (МО), болг. *Винаров* (Илчев 110), (похідне) *Винарово* — ойконім у Чирпанско (Павлова 27), хорв. (вторинне) *Vinarić* (Leksik 716), ст.-пол. Gregorius *Vinars*, 1395 р. (SSNO VI, 110), Bartłomiej *Winiarz*, 1655 р. (Mytnik 297), пол. *Winiar*, *Winiarz* (SN X, 240, 241), ст.-чеськ. *Vinař*, 1494 р. (АЧ XVII, 460), чеськ. *Vinař* (ЧП), в.-луж., н.-луж. *Winař* (Wenzel II/2, 157) ~ ст.-слов'ян. *винарь* 'виноградар' (СС 115), д.-руськ. *винарь* 'vinitor, ἀμπελουργός' (Срезневский I, 259), ст.-укр. *винар*, *винарь* 'виноградар', 'винар, винороб' (СУМ XVI–XVII ст. 4, 61), укр.

винарь 'хто ходить коло винниці; хто торгує вином', XVIII ст. (ІСУЯ I, 255), *винár заст.* 'власник винної крамниці' (СУМ I, 430), діал. *винáрь* 'винороб; виноторговець' (Керча 1, 124), ст.-блр. *винарь*, *винарь* 'виноградар, винороб' (ГСБМ 3, 273, 289–290), болг. *винáръ* 'винороб; виноторговець' (Стоянов 91), макед. *винар* 'т. с.', 'любитель вина' (Гавриш 71), схв. *вiнáръ* 'торговець вином' (СХРС 52), слвн. *vinár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 762), діал. *winâr* (Tominec 230), пол. *vinarz* 'хто доглядає сад, городник' (SJP VII, 614), діал. *winiarz* 'винарь' (Kałowicz 6, 127), ст.-слвц. *vinár* 'винороб' (HSSJ VI, 377), слвц. *vinár* 'виноградар, винарь', 'любитель вин, знавець вин' (Bunganič 571), в.-луж. *vinar* 'виноторговець' (Трофимович 344).

Пор. ще відапелятивні слвн. укр. *Винарі* – ойконім на Одещині (АТП 1947: 716), *Vináre* (3 фіксації) / *Weinzierl* – топоніми на словенсько-австрійському порубіжжі (Kattinig 152; Zdovc 129), пол. *Winiary* (11 фікацій) – топоніми (SMP 1230), чеськ. *Vinaře* (2) – назви поселень, які виводять із *vinaře* мн., тобто «ves vinařů» (Profous IV, 548), слвц. *Vináry* та ін. Див. (Stanislav II, 491).

***Vojar**'ь: пол. *Wojar, Wojarz* (SN X, 282), чеськ. *Vojar* (ЧП).

***Vojъnar**'ь: укр. *Vojnar*, XVIII ст. (Красовський 45), *Воjнар* – сучасне прізвище (Новикова 163), ст.-пол. *Andris Voynar*, 1424 р. (SSNO VI, 174), пол. *Wojnar, Woynar* (SN X, 289, 330), чеськ. *Vojnar* (ЧП).

***Volár**'ь: укр. *Воляр* (СП 79), *Воляр* (Редько 1, 169), схв. *Vòlár* < *vòlār* 'людина, яка оре ниву волом' (Nosič 241: нині в Герцеговині *воларами* називають і тих, хто *оре конем*), хорв. *Volar* (Leksik 724), слвн. *Volarič* (ZSSP 685), ст.-пол. *Wolarz* < *wolarz* 'хто доглядає волів', 'продавець волів' (Rymut II, 699), пол. *Wolarz* (SN X, 303), чеськ. *Volár* (ЧП), слвц. *Volár* (TZ Trnava 183) < чеськ., в.-луж. *Wòłar*, н.-луж. *Wółar* (Wenzel II/2, 163) ~ укр. *воляр* 'той, хто доглядає або пасе воли' (СУМ I, 376), діал. *волáръ* 'пастух волів; власник волів' (Піпаш, Галас 29), *волáрь, ворáл* 'пастух волів' (Онишкевич 1, 140), *воляр* 'воловий пастух' (Грінченко 1, 253), схв. *вòлáръ* 'т. с.' (СХРС 56), слвн. *volár* 'волопас' (Pleteršnik II, 775), діал. *wółár* 'наймит, який їздить волами' (Tominec 231), чеськ. діал. *volář* 'волопас' (Gregor 181), ст.-слвц. *voliar* 'пастух волів, корів' (HSSJ VI, 425–426), слвц. *voliar* 'воляр, волопас' (Bunganič 576), діал. *volár* 'доглядач, пастух волів' (Orlovský 389).

Пор. ще відапелятивні серб. *Volarje* (Im. m. 467), ст.-чеськ. *Volary*, 1468 р. (АЇ VII, 367), чеськ. *Volary* (Profous IV, 602) – ойконіми.

***Vortar'ь**: укр. *Воротар* — сучасне прізвище (СПУ 1, 206), макед. Никола *Вратар*, XV ст. (Иванова 337), хорв. *Vratar* (Leksik 728), слвн. *Vratar* (ZSSP 688) ~ ст.-слов'ян. *вратарь* 'воротар' (СС 122), д.-руськ. *вратарь* 'сторож біля воріт, дурворѣс, janitor' (Срезневский I, 313—314), ст.-укр. *вратарь*: *воротный вратарь* 'т. с.' (Житецкий 14), укр. *воротарь* 'хто відчиняє ворота, хто при них вартує', XVIII ст. (ІСУЯ I, 312), *воротар* 'сторож біля воріт' (СУМ I, 741), діал. *воротарь* 'сторож' (Головацький 414), ст.-рос. *вратарь* 'сторож біля воріт' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 3, 101), ст.-блр. *вратарь* 'брамник, сторож при воротах' (ГСБМ 4, 253), болг. (застаріле) *вратар* (*сторож біля воріт*) 'воротар' (Стоянов 102), макед. *вратар* 'портє' (Гавриш 84), схв. *вра̋та̋р* 'воротар' (СХРС 57), слвн. *vratar* 'воротар; портє' (Pleteršnik II, 784), в.-луж. *wrotar* 'сторож біля воріт' (Трофимович 385).

Пор. ще відапелятивне серб. *Vratarе* — ойконім (Im. m. 469).

***Voskar'ь** / ***Voščar'ь**: рос. *Воскарев* (МО), слвн. *Voštar* (ZSSP 687), чеськ. *Voštiar* (ЧП), слвц. *Voskár* (TZ Bratislava 393), *Voštiar* (TZ Trnava 184) ~ укр. діал. (вторинне) *воска́рка* 'жінка, яка ворожить воском' (ЕСУМ I, 404), макед. *восокар* 'виробник воску' (MPJ I, 79), схв. *вѣскѣр*, *вѣштѣр* 'ремісник, який переробляє віск і випікає медовики', 'продавець воскових свічок' (СХРС 56), серб. діал. *вѣскѣр*, *вѣштѣр* 'скупщик і переробник вошини' (Пујић 216), слвн. *voskár* 'виробник воску; торговець воском' (Pleteršnik II, 778), пол. *woskarz* 'хто виготовляє свічки та інші воскові вироби' (SJP VII, 699), слвц. *voskár* 'торговець воском', 'воскобійник' (Bunganič 577), в.-луж. *wóskar* 'воскобійник' (Трофимович 367).

***Voščinar'ь**: укр. *Вощинар* (Чучка 126), болг. *Вощинаров* < діал. **вощинар* 'хто перетоплює вошину' (Илчев 116), ст.-чеськ. Pavel *Voštinář*, 1542 р. (А҃ XXVIII, 235), чеськ. *Voštinár* (ЧП), слвц. *Voštinár* (TZ Trnava 184) ~ ст.-укр. *вощинарь* 'воскобійник' (ССУМ I, 198), серб. діал. *вѣштѣнар* 'скупщик і переробник вошини' (Пујић 216), слвц. діал. *voščinár* 'воскобійник' (Orlovský 390).

***Vozar'ь**: укр. *Возар* (Дуйчак 78), чеськ. *Vozar* (ЧП), слвц. *Vozar*, 1769 р. (Krištof 214), *Vozár* — сучасне прізвище (TZ Bratislava 393) ~ укр. діал. *воза́рь* 'обозник' (Керча I, 136), макед. *возар* 'перевізник' (Гавриш 79), схв. *вѣдѣр* 'візник', 'перевізник' (СХРС 55), слвн. *vožár* 'фурман' (Pleteršnik II, 779), слвц. *vožiar* 'візник' (Bunganič 577), діал. *vožár* 'т. с.' (Orlovský 390), в.-луж. *vožer* 'водій' (Трофимович 384).

Пор. ще відапелятивне серб. *Vozârî* — мікротопонім (Петровић 1988: 49).

***Vylčar'ь**: болг. *Вълчаров* ~ болг. діал. *вълчър* 'мисливець на вовків' (Илчев 119). Можливо, до континуантів цього архетипу належать і ст.-укр. Ефрім *Волчар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 189), укр. *Вовчар* (Богдан 323), рос. *Волчаренко* (ЖПТ), пол. *Wilczarek* (SN X, 228), а також слов'ян. *Вельчар* (Рамієс 2, 344).

***Vlnar'ь**: укр. *Вовняр* (Богдан 323), болг. *Вълнар*, *Вълнаров* (Илчев 119), (похідне) *Вълнаревата могила* — мікротопонім (Константинова 311), хорв. (вторинне) *Vunarić* (Leksik 740), ст.-пол. *Clementis Welnarz*, 1400 р. (SSNO VI, 45), чеськ. *Vlnář* (ЧП), словц. *Vlnárov* (Krištof 207) ~ ст.-укр. *волнярь* 'той, хто пряде вовну, виробляє повсть' (СУМ XVI—XVII ст. 4, 208), укр. діал. *вовня́р* 'той, хто робить валянки, повсті' (ЕСУМ 1, 412), болг. *вълна́р* 'продавець вовни' (Стоянов 115), макед. *волнар* 'вовняр' (PMJ I, 77), серб. діал. *влна́р* 'т. с.' (Златковић 1, 87), пол. *wetniarz* 'хто займається вовняним промыслом' (SJP VII, 504), ст.-словц. *vlnár* 'вовняр' (HSSJ VI, 411), словц. *vlnár* 'шерстяник' (Bunganič 574).

Пор. ще відапелятивне болг. *Вълнари* — назва поселення (Шуменско).

***Vydrar'ь**: болг. (вторинне) *Видрарски* (Илчев 109), чеськ. *Vydrař*, *Vydrář* (ЧП).

Пор. ще відапелятивне болг. *Видраре* — ойконім (Тетевенско).

***Zajčar'ь**: болг. *Зайчаров*, *Зайчаров* (Илчев 208), словн. *Zajcar* (ZSSP 704) ~ д.-руськ. *зайчарь* 'ловець зайців' (Срезневский I, 961), болг. *зайчър* 'мисливський собака, що використовується при полюванні на зайців', розм. 'мисливець, що полює переважно на зайців' (Стоянов 209), серб. діал. *zajčar* 'мисливський собака' (Стојановић 243), словн. *zâjčar* 'т. с.' (Pleteršnik II, 827).

***Zel'ar'ь**: пол. *Zielar*, *Zielarz* (SN X, 493), чеськ. *Zeler* (ЧП), в.-луж. *Zeleř*, н.-луж. *Zelař* < в.-луж. *zeler*, н.-луж. *zelař* 'травник' (Wenzel II/1, 175) ~ болг. діал. *зелър* 'продавець капусти' (БЕР I, 631), словн. *zêljar* 'продавець зелені' (Pleteršnik 2, 902).

***Zidar'ь**: болг. *Зидаров* (Илчев 213), (похідне) *Зидарев дол* — мікротопонім у Пернишко (Велев 103), макед. *Зидар* (Речник ПКМ I, 456), серб. *Zidar*, 1742 р. (Rječnik XXII, 854), хорв. *Zidar* (Leksik 750), словн. *Zidar* (ZSSP 710) ~ д.-руськ. *зидарь* 'будівничий' (Срезневский I, 977), болг. *зидър* 'муляр' (Стоянов 238), макед. *sudar* 'му-

ляр, будівельник' (Гавриш 233), серб. *зидар* 'т. с.' (Лавровский 179), діал. *сидар* 'т. с.' (Стојановић 291), хорв. діал. *žid'ār* (Juršić 2, 243), словн. *židár* 'муляр' (Pleteršnik II, 909), діал. *židar* (*žda:r*) 'т. с.' (Šćijec-Stress 2, 469), *židar* (Gregorič 525), *žedār* (Tominec 246).

***Zoltar** ь: ст.-укр. Матвей *Золотарь*, 1545 р. (АЮЗР IV/1, 42), Наза(р) *Золота(р)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 12, 144), Михайло *Золотареv*, 1660 р. (РСР 30), Трохим *золотарь*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 286), укр. *Золотарь*, 1765–1769 рр. (МППР 222), *Золотар* – сучасне прізвище (СП 157), *Золотар'* (Дуйчак 122), *Золотарьово*, *Золотарівка* (6 фіксацій) – відантропонімні ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. Гуляй *Золотареv*, 1612 р. (Веселовский 124), Богдан *Золотарь*, 1639 р. (Раздорский 301), (похідне) *Золотарева*, XVI ст. – ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 799), рос. *Золотареv* (ЖПТ), ст.-блр. Павель *Золотарь*, 1539 р. (Усціновіч 1975: 126), блр. *Залатар*, *Залатароў* (Бірыла 155), болг. *Златареv*, *Златаров* (Илчев 214), (похідні) *Златарьова рѣка* – гідронім (Іванов Долна Струма 126), *Златарьов рѣт* – мікротопонім (Заимов Панагюрско 105), макед. *Златареv*, *Златаров* (Речник ПКМ I, 459), серб. *Златареv* (Ђапић 1966: 164), *Златарь* (Грковић Имена 181), *Златар* – прізвище (Кожељац 231), хорв. *Zlatar* (Leksik 751), словн. *Zlatar* (ZSSP 711), ст.-пол. Tomasz *Złotarz*, 1653 р. (Mytnik 313), пол. *Złotar* (SN X, 521) ~ д.-руськ. *златарь* 'ювелір' (СДЯ III, 384), ст.-укр. *золотарь*, *золотарь* 'золотар, ювелір' (СУМ XVI–XVII ст. 12, 144), укр. *золотár* 'майстер, що виготовляє художні вироби, парикраси і т. ін. із коштовних металів і каміння' (СУМ III, 680), діал. *золотáрь* 'ювелір' (Керча 1, 370), ст.-рос. *золотарь* 'золотар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 6, 56), рос. діал. *золотáрь* 'багатий мандрівник' (СРНГ 11, 329), ст.-блр. *золотарь* 'виробник різних речей із золота' (ГСБМ 13, 137), болг. *златáрь* 'золотар, ювелір; торговець золотими та срібними виробами' (Стоянов 239), макед. *златар* 'ювелір' (Гавриш 229), серб. *златар* 'ювелір' (Лавровский 181), словн. *zlatár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 912), ст.-словц. *zlatár* 'т. с.' (HSSJ VII, 302).

Пор. ще відапелятивні блр. *Залатары* – назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 103), макед. *Златари* (Іванова Студии 286), серб. *Zlatare* (3), *Zlatari* (Im. m. 488) – ойконіми.

***Zvonar** ь: укр. *Дзвонар* (Чучка 193), *Звонар* (Новикова 322), *Звоняр* (Вол.), *Звонарь* («(роздзвонює») всякі таємниці, чутки, плітки і т. п.») – сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 158), рос. *Звонарѐв*

(ЖПТ), *Звонарь* — прізви́сько (Гузнова 240), блр. *Званароў* (Бірыла 158), хорв. *Zvonar* (Leksik 756), слвн. *Zvonar* (ZSSP 715), ст.-пол. *Clementis Swonars Pauli*, 1441 р. (SSNO VI, 338), пол. *Zwonar*, *Zwonarz* (SN X, 548), чеськ. *Zvonař* (ЧП), слвц. *Zvonár* (Krištof 169), *Zvonar* — прізви́сько (ТР 230) ~ укр. *дзвона́р* 'служитель, який дзвонить у церковні дзвони' (СУМ II, 265), діал. *дзвона́р* 'той, хто дзвонить у церковні дзвони; дзвонар' (Шило 107), *дзвона́р* 'ливар дзвонів' (ЕСУМ 2, 55), ст.-рос. *звонарь* 'дзвонар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 357), блр. діал. *званáр* 'т. с.' (СБГ 2, 283), болг. *звѣна́р* 'звонар' (Стоянов 235), макед. *свонар* 'ливар дзвонів', 'дзвонар' (Гавриш 233), серб. *звонар* 'т. с.' (Лавровский 175), діал. *свонар* 'т. с.' (Стојановић 290), слвн. *zvonár* 'ливар дзвонів' (Pleteršnik II, 937), чеськ. *zvonář* 'дзвоновий майстер' (ЧУС 2, 698), ст.-слвц. *zvonár* 'ливар дзвонів' (HSSJ VII, 438), слвц. *zvonár* 'паламар, дзвонар', 'ливар дзвонів' (Bunganič 666), діал. *zvoňár* 'дзвонар' (Orlovský 419), в.-луж. *zwonar* 'ливар дзвонів' (Трофимович 455).

Пор. ще відапелятивне укр. *Дзвонарі* *мн.* («родина, дід якої був дзвонарем») — прізви́сько (Чабаненко ПНН 1, 127).

**Žitar'ь*: укр. *Житар* (СП 143), ст.-рос. Василий Степанов *Житар*, 1624 р. (Веселовский 115), рос. *Житарев* (МО), болг. *Житаров* (Илчев 205), макед. *Житаров* (Речник ПКМ I, 436), слвн. (похідне) *Žitará vás / Sittersdorf* — топонім на словенсько-австрійському порубіжжі (Kattinig 142; Zdovc 167), пол. *Żytar* (SN X, 617) ~ д.-руськ. *житарь* '?' (Срезневский I, 875), укр. діал. *жі́тарь* 'польовий сторож' (СБук.Г 116), рос. діал. *жита́рь* 'сторож хлібних запасів' (СРНГ 9, 188), болг. *жита́р* 'продавець зерна, борошна' (Стоянов 192), макед. *житар* 'торговець хлібом, зерном' (Гавриш 158), серб. *житар* 'торговець хлібом' (Лавровский 132), слвн. *žitar* 'торговець зерном' (Pleteršnik II, 951), в.-луж. *žitar* 'хліботорговець' (Трофимович 459).

Пор. ще відапелятивні рос. *Житары Большие*, *Житары Малые* — ойконіми в колишній Оренбурзькій губ. (RGN III, 298).

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Ст.-укр. *Bluszcz*

Зафіксовано в складі антропонімоформули *Daniło Bluszcz*, XVI ст. (Жерела III, 225). Пор. ще деякі спільнокореневі відповідники: укр. *Плющъ*, 1718 р. (ДІП I, 254), *Плющ* – сучасне прізвище (Новикова 653), (похідне) *Плющівка* – ойконім у Миколаївській обл., ст.-рос. Еска *Плющевъ*, 1495 р. (Тупиков 696), (похідне) *Плющев*, 1539/40 р. – назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 115), рос. *Блющев* (Ярославськ. обл.), *Плющ*, *Плющев* (МО), (похідні) *Плющев* (5 фіксацій), *Плющово* (2) – назви населених пунктів у різних регіонах (RGN VII, 74), ст.-блр. Иван *Плющ*, 1681 р. (Бірыла 1966: 245), блр. (похідне) *Плюшчава* – ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 142), болг. *Плющев* (Илчев 400), пол. *Bluszcz*, *Pluszcz* (SN I, 358; VII, 400), (похідне) *Bluszczów* – ойконім (NMP I, 218) < ***Вl’uščь**.

Стосовно апелятивної лексики див. (ЭССЯ 2, 138–139; SPI, 279–280; ЕСУМ I, 214–215; 4, 461).

Ст.-укр. Марко *Плющикъ*, 1563 р. (Тупиков 307), рос. *Плющик*, *Плющиков* (МО), ст.-блр. Васка *Плющык*, 1649 р. (Бірыла 1966: 245), блр. *Плюшчык* (Бірыла 327), пол. *Bluszczuk*, *Pluszczuk* (SN I, 358; VII, 400) – рефлекси потенційного псл. ***Вl’uščикъ**.

Ст.-рос. *Бралья*

Зафіксовано в 1552 р.: *Бралья* Евдокия Якушева, холопка князів Ромодановських (Веселовский 49).

Один із рідкісних антропонімів. Пор. ще (похідне) *Бральино*, *Парамонов* *то-жъ*, XVI ст. – назва поселення в історичній Новго-

родщині (НПК VI, 564). Щодо мотивацій пор., наприклад, ст.-рос. *бралья*, 1514 р. («Оленка бралья скатерница»; Сл.РЯ XI–XVII вв. I, 314), а також укр. діал. *брáля* ‘жінка, яка бере коноплі’ (СУГО 27), ‘жінка, що вибирає коноплі (картоплю, льон)’ (Грицак I, 302) та ін. < **bьradlьja* (ЭССЯ 3, 160).

Псл. **bьradlьja* словотвірнo пов’язане з псл. **bavidlьja*, **bajidlьja*, **koradlьja* та ін., реконструйованими в (Шульгач 2021: 285–286).

Не зважаючи на ареал, на основі ст.-рос. *Бралья* можна реконструювати псл. діал. **Вьradlьja*.

Укр. *Глад*, *Гладий* і споріднені антропоніми

Заголовні антропоніми зафіксовано в (Holutiak 109). Їх можна зіставляти із ст.-пол. Johannes *Gład*, 1480 р. (SSNO II, 125), пол. *Głady*, *Hłady* (SN III, 377; IV, 125) і кваліфікувати як рефлексн псл. **Gladь(ь)* – нерозширеного суфіксального (-ьк-) варіанта псл. **Gladькь(ь)* < **gladькь(ь)* (ЭССЯ 6, 115–116).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність ще деяких праантропонімів із коренем **Glad-*, зокрема:

**Gladь*: укр. *Гладь* (м. Дрогобич Льв.), рос. *Гладь* (МО), словц. *Hlad'* (TZ Trnava 92) ~ блр. діал. *гладзь* ‘дуже товста жінка’ (ТС I, 201) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 116; SP VII, 86–87).

**Gladикь*, **Gladіць*: ст.-укр. Kunasz *Hladicz*, XVI ст. (Жерела I, 156), укр. *Гладик*, *Гладич* (Holutiak 109), рос. *Гладиков*, *Гладич*, *Гладичева ж.* (МО), болг. *Гладич* (Илчев 134), хорв. *Gladіć* (Leksik 290), пол. *Gładzik*, *Hładicz*, *Hładik*, *Hładzik* (SN III, 378; IV, 124, 125), чеськ. *Hladík* (ЧП), словц. *Hladіć* (TZ Trnava 92) ~ **gladiць* (SP VII, 84).

**Gladькь(ь)*: ст.-укр. Аньдрии *Гладкой*, 1645 р. (Сел. рух 318), укр. *Гладкий*, 1718 р. (ДІП I, 121), *Гладкий* – сучасне прізвище (СП 92), *Гладкий* – прізвище («високий і повний»; СПУ I, 243), ст.-рос. Юшко *Гладкой*, 1491 р. (Тупиков 104), рос. *Гладкой* (МО), ст.-блр. Янко *Гладки*, 1565 р. (ДМА I, 427), блр. *Гладкі* (Бірыла 110), хорв. *Gladki* (Leksik 190), словн. *Gladki* (ZSSP 162), ст.-пол. *Gladky*, 1391 р. (SSNO II, 126), пол. *Gładki*, *Hładki* (SN III, 376; IV, 125), чеськ. *Hladký* (ЧП), ст.-словц. Gregorius *Hladky*, 1426 р., Guo *Hladky*, 1556 р. (HSSJ I, 406), словц. *Hladký* (TZ Trnava 92), луж. *Hładki*, н.-луж. *Ładki* (Wenzel II/1, 145; Мука III, 61) ~ укр. *гладкий* ‘дуже товстий, гладкий’ (ЕСУМ I, 519), діал. *гладкі* ‘товстий, жирний’ (Аркушин 89) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 115–116).

***Gladunъ**: ст.-укр. Степанъ *Гладунъ*, 1649 р. (АЮЗР III/4, 155), укр. *Гладун* (СП 92), *Гладун* – прізвисько («дуже повний»; СПУ 1, 243), (похідне) *Гладунова Лучка* – мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 113), рос. *Гладунов* (МО), блр. *Гладун* (Бірыла 110), пол. *Gładunów, Hładun* (SN III, 377; IV, 125) ~ укр. діал. *гладу́н* ‘гладкий чоловік’ (ЕСУМ 1, 519), рос. діал. *гладу́н* ‘товстун’ (СРНГ 6, 180), блр. діал. *гладу́н* ‘ситий, товстий чоловік’ (ТС 1, 201) та ін.

***Gladynъ**: рос. *Гладынев* (МО), пол. *Gładyni, Hładyni* (SN III, 377; IV, 125).

***Gladyrъ**: рос. *Гладырь, Гладырев* (МО), пол. *Gładyrz* (SN III, 377) ~ рос. діал. *глады́рь* ‘товстун’ (СРНГ 6, 182) та ін.

Суфіксальною варіантністю пов’язані:

***Gladašъ**: рос. *Гладашев* (м. Москва), пол. *Gładaś, Hładaś* (SN III, 376; IV, 124).

***Gładišъ**: рос. *Гладишев* (МО), ст.-пол. *Johanne dicto Gladisz*, 1368 р. (SSNO II, 127), пол. *Gładiś* (SN III, 376), чеськ. *Hladiš* (ЧП).

***Gladoхъ** / ***Gladoшъ**: пол. *Gładoch, Gładosz* (SN III, 377) ~ укр. діал. *гладо́ха* ‘товста жінка’ (Аркушин 89), рос. діал. *гладо́ха* ‘товстун’ (СРНГ 6, 180) та ін.

***Gladuxъ** / ***Gladušъ**: укр. *Гладуш* (СП 92), рос. *Гладух, Гладушев, Гладушов* (МО), пол. *Gładuch* (SN III, 377) ~ рос. діал. *гладу́х, глáдуш* ‘товстун’ (СРНГ 6, 180, 181) та ін.

***Gladuxъ** / ***Gladušъ**: ст.-укр. *Гладышъ*, 1683 р. (Тупиков 104), укр. *Гладишъ*, 1718 р. (ДІП I, 82), *Гладиш* – сучасне прізвище (СП 92), *Гладиш* – прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 101), (похідне) *Гладишівка* – мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 113), ст.-рос. *Ивашко Гладышъ*, 1495 р. (Тупиков 104), *Гладышъ*, XVII ст. – прізвисько (Соколов 10), рос. *Гладышев* (МО), (похідне) *Гладышево* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 459), блр. *Гладыш* (Бірыла 110), ст.-пол. *Joannes Gładysz*, 1681 р. (Mytnik 99), пол. *Gładych, Gładysz, Hładysz* (SN III, 377; IV, 125) ~ укр. діал. *гладі́ш* ‘товстун’ (ЕСУМ 1, 519) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 116).

Потенційні праантропоніми-композиції:

***Gładъkobajъ**: рос. Олексуша *гладкобайка* – прізвисько (СРНГ 6, 180) ~ діал. *гладкоба́й* ‘лагідна, весела людина, яка завжди говорить правду’ (СРНГ 6, 180).

***Gładъkobordъjъ**: рос. *Гладкобородов* (МО).

***Gladьkonogъ**(**жъ**): рос. *Гладконогов*, 1713 р. (Камкин 102), *Гладконогих* (МО).

***Gladьkoščekъ**(**жъ**): рос. *Гладкощеков* (ЖПТ).

Ст.-укр. *Гошва* і под.

Заголовний антропонім зафіксовано в 1578 р. у складі антропонімоформули Петръ *Гошва* (УП 1, 266). На наш погляд, це вторинна форма з *Г*-протезою, як і укр. *Гошва* — сучасне прізвище на Львівщині (Анк.), пол. *Hoszwa* (SN IV, 166). У такому разі їх можна зіставляти із ст.-рос. **Ошва*, збереженим в ойконімі *Ошвино*, XVI ст. в історичній Новгородщині (НПК II, 382), пол. *Oszwa* (SN VII, 123), а на рівні парадигматичних зв'язків — з рос. *Ошев*, *Вошев* (ЖПТ).

Наведені антропоніми відапелятивного походження. Пор., наприклад, ст.-укр. *ошва* 'шкіряний ремінь для скріплення корпусу ком'яги': з *ошвами яловыми*, 1583 р. (Торгівля 193), укр. діал. *ошви* *мн.* 'скріплені у формі прямокутника балки, що кладуть на стіні' (Євтушок Атлас 21, карта № 7), рос. діал. *вoшва* 'візерунок, вишитий на чому-н.' (СОГ 2, 89) та ін., зібрані під гаслами **obšьva*, **obšьvъ* (ЭССЯ 30, 144).

Крім ***Obšьva**, ***Obšьvъ**, можна реконструювати ще деякі інопрефіксальні праантропоніми, зокрема:

***Nešьva**, ***Nešьvъ**: укр. *Нешва* (КПУ Київ. 8, 172), рос. *Нешва* (ЖПТ), хорв. *Nešev* (Leksik 457), чеськ. *Nešev* (ЧП).

**oržьva*: блр. діал. *рошва* 'розшивка' (Бялькевіч 390). Антропонімні рефлекси невідомі. В ЭССЯ архетип пропущено.

***Rošьva**, ***Rošьvъ**: рос. *Пошвин* (ЖПТ), *Пошовов* (Новикова, 675), пол. *Poszwa* (SN VII, 506), чеськ. *Pošva* (ЧП), словц. *Pošva* (TZ Bratislava 290) ~ ст.-укр. *пошвы* *мн.* 'чехол, піхви' (Тимченко 2, 204), укр. діал. *пoшви* *мн.* 'скріплені у формі прямокутника балки, що кладуть на стіні' (Євтушок Атлас 21, карта № 7), ст.-рос. *пошва* 'підошва взуття', *пошвы* 'піхви', *пошевь* 'козуб, зшитий ликом' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 18, 82), рос. діал. *пошoв*, *пoшев* 'берестяний козуб, зшитий мочалом' (СРНГ 31, 37), ст.-блр. *пошва* 'наволочка' (ГСБМ 27, 423), блр. діал. *пoшва* 'т. с.' (СБГ 4, 64) та ін.

***Prišьva**: ст.-укр. *Ивань Пришва*, 1649 р. (Реєстр 186), укр. *Пришва* (Горпинич, Тимченко 226), ст.-рос. *Ивань Пришва*, 1495 р. (НПК I, 615), рос. *Пришва*, *Пришвин* (МО), (похідне) *Пришвино* —

ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VII, 392) ~ ст.-укр. *пришва*: *чоботи пришиви*, 1700 р. (АППС 2, 298), укр. *пришва*: *чоботи пришиви сафьянови*, 1730 р. (Ділова НРМ 266), ст.-рос. *пришва* ‘чобіт із пришитим носком’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 20, 83), рос. діал. *прішва* ‘дотичка в одязі’ (СРНГ 32, 66), блр. діал. *прѣшва* ‘лата — тонка жердина, на якій кріпиться солома на даху’ (ТС 4, 263).

***Prošьva**: рос. *Прошвин* — сучасне прізвище (м. Воронеж) ~ укр. *прѣшва* ‘смушка мережива або вшитой тканини, вшита чи призначена для вшивання у виріб із тканини’ (СУМ VII, 350), діал. *прѣшва* ‘в’язана мережка на наволочці’ (Грищенко, Мойсієнко 52), рос. діал. *прішва* ‘мереживо’ (СРНГ 33, 46) та ін.

Пор. ще деякі потенційні архетипи з коренем *šьv- (*-šьv-):

***Šьvēja, *Šьvějь**: укр. *Швея* (Пура СПР IV, 143), рос. *Швеев, Швейин* (ЖПТ), пол. *Szwej, Szweja* (SN IX, 383).

***Šьвьсь**: ст.-укр. Івашко *Швец*, 1576 р. (ОО 50), укр. *Швець* (СП 392), ст.-рос. Іван *Швец*, XV ст. (Веселовский 363), рос. *Швецов, Швецов* (ЖПТ), (похідні) *Швецов* (7), *Швецова* (2), *Швецово* (7), *Швецы* (5), *Швецов, Швецово* (2) — назви поселень у різних регіонах (RGN X, 245–246, 250–251), ст.-блр. Петро *Швец*, 1670 р. (Бірыла 1966: 275), блр. *Швец* (Бірыла 473), хорв. *Ševc, Švec* (Leksik 639, 668), ст.-пол. Mitko *Szewc*, 1544 р., Albertum *Szwiec*, 1636 р. (Mytnik 273), пол. *Szewc, Szewc* (SN IX, 279, 381), чеськ. *Šefc, Ševc, Ševce, Švec* (ЧП), в.-луж. *Šewc*, н.-луж. *Šejc* (Wenzel II/2, 121) ~ ст.-укр. *ше(в)цѣ мн.* ‘шевці’ (АППС 1, 134), ст.-блр. *швецѣ, шевецѣ, шэвецѣ* ‘швець’ (ГСБМ 37, 76, 78) та ін. Див. (Boryś 603: *šьвьсь).

***Rošьвьсь**: рос. *Пошевцева ж.* (МО), *Пошецов* — сучасне прізвище, хорв. *Rošvec* (Leksik 526).

***Šьвьчікь**: укр. *Шевчик* (Новикова 942), рос. *Швечиков* (ЖПТ), *Шевчиков* (МО), хорв. *Ševčik* (Leksik 639), ст.-пол. Pauli alias Pawlow *Scheffczig*, 1434 р. (SSNO V, 305), пол. *Szefcik, Szefczyk, Szewczyk* (SN IX, 259, 280), чеськ. *Ševčik* (ЧП), в.-луж. *Šewčik*, н.-луж. *Šejcyk* (Wenzel II/2, 121).

З-поміж праантропонімів-комполітів пор. ***Lichošьva, *Lichošьвь** > ст.-укр. *Lichoswa*, 1615 р. (ОВ 141), Пилипъ *Лихошва*, 1649 р. (Реєстр 452), укр. *Лихошва* (СП 212), рос. *Лихошва* (МО), *Лихошев* (Глуховцева 2, 19).

Укр. Жегва

Жегва (діал. *Ж'єгва*) – сучасне прізви́сько в с. Хворостів Любомльського р-ну Волинської обл. (СПУ 1, 357) – відапелативне похідне. Пор. співвідносні (місцеві) *ж'єгва*, варіанти *жа́гва*, *жі́гва*, *жі́ква* бот. ‘грибковий наріст на трухлявому дереві’ (Аркушин 151), споріднені з укр. діал. *жагва́* ‘трут, гніт або висушений гриб, що застосовується для викрешування вогню’ (ЕСУМ 2, 184), а також *жа́гва*, *жі́вга*, *ж'ї́гва* ‘губка з берези, оброблена певним чином, яку використовували для викрешування вогню’ (Аркушин 151), ст.-блр. *жагва*, *жакгва*, *жакгев* ‘факел’ (ГСБМ 9, 240, 249, 250), блр. діал. *жа́гва* ‘губка для вогню’ (ТС 2, 56; Шаталава 54), пол. *żagiew*, чеськ. *žáhev* ‘т. с.’, в.-луж. *žahow* ‘губка, трут’ (Zeman 627) – рефлексн псл. **žagu*, -*ъve*. Див. (Козлова 132).

Інослов'янські рефлексн псл. **žagu*, -*ъve* на антропонімному рівні не засвідчено.

Ст.-укр. Жигало і под.

Заголовний антропонім зафіксовано в 1637 р. у складі антропонімоформули Павел *Жигало* (Сел. рух 263). Він генетично споріднений з укр. *Жигало*, 1718 р. (ДІП I, 256), *Жигало*, *Жигайло*, *Жигадло* (СП 142), *Джигайло* (Горпинич, Корнієнко 69), *Джигадло* (Пура СПР V, 43), *Джигало* (Новикова 251), а також *Жигайли*, *Жигайлівка* (3 фіксації), *Жигайлове* – відантропонімні ойконіми, ст.-рос. Нечка *Жигало*, 1623 р. (АЮБ III, 371), рос. *Жыгаловъ*, 1716 р. (Парфенова 161), *Джигало*, *Жигало*, *Жигалов*, *Жигайлов* (МО), (похідні) *Жигалова* (3 фіксації) – ойконіми в колишніх Московській, Пермській, Смоленській губ., *Жигалово* – в колишній Смоленській губ. (RGN III, 290), *Жигалов пруд* – мікрогідронім, *Жигалов проулок* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климова 1, 342), блр. *Жыгала*, *Жыгайла*, *Жыгадла* (Бірыла 149), *Джигалов* (ЖПТ), *Жыгалава* – відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 68), *Жыгалава*, *Жыгалы* – у Вітебській обл. (Рап. Віц. 143), *Жыгалава* – гелонім у Могильовській обл. (СММ 74), хорв. (вторинне) *Žigalović* (Leksik 759), слвн. *Žigalo* (ZSSP 718), пол. *Dżygaiło*, *Dżygalo*, *Dżygadło*, *Zygadło*, *Żygadło*, *Żygajło*, *Żygalo*, *Żygadło* (SN II, 673; X, 552, 611, 612) < **Žigadlo*.

***Мѣжуріка**, ***Мѣжурікъ**: укр. Жмурик (ОКІУМ), Жмурик – сучасне прізвисько («завжди жмурився»; СПУ I, 364), Жмурика (Пура СР І, 38), рос. Жмуриков (ЖПТ).

кійок 'палиця для перевертання соломи в печі' (МСПГ 196) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 259).

***Кујьсь**: хорв. *Kijas* (Leksik 293), ст.-пол. *Johannes Kyecz*, 1479 р. (SSNO II, 581), пол. *Kijc* (SN IV, 607), словц. *Kijas*, *Kujac* (TZ Bratislava 159, 199), н.-луж. *Kijas*, *Kijc* (Muka III, 49) ~ **кујьсь* (ЕССЯ 13, 257–258).

***Кујана**, ***Кујанъ**, ***Кујань**: ст.-укр. Федоръ *Киянь*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 105), укр. *Киян* (Редько 1, 463), *Кіян* (Новикова 382), *Кыйан* – прізвисько (Дуйчак 298), (похідне) *Киянівка* – ойконім на Вінниччині, рос. *Киян*, *Кияна*, *Киянов*, *Киянь* (м. Москва), (похідне) *Кияново* – назва поселення в колишній Костромській губ. (RGN IV, 182), ст.-пол. *Kuan*, 1471 р. (SSNO II, 580), пол. *Kijan*, *Kijańa* (SN IV, 607), чеськ. *Kujaňa* (ЧП), н.-луж. *Kijan* (Wenzel 203) ~ ст.-укр. *кьян* 'ковальний молот' (СУМ XVI–XVII ст. 14, 105), укр. діал. *кьян* 'дрюк; великий ковальський молот', *кьянь* 'кьянка, дерев'яний молоток у бондаря' (ЕСУМ 2, 442) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 255–256).

***Кујанька**, ***Кујанькъ**: укр. *Кыйанка* – прізвисько (Дуйчак 298), рос. *Киянкина ж.* (МО), ст.-пол. *Jan Kuanka*, 1422 р. (SSNO II, 580), пол. *Kijanek*, *Kijanka* (SN IV, 607), *Kijanka* – прізвисько («jest chuda»; «mały, drobny, zwinny»; Mrózek 62), чеськ. *Kujánek*, *Kujanka* (ЧП), луж. *Kijanka* (Wenzel II/1, 192) ~ укр. діал. *кьянка* 'замок', 'праник' (СБІ 302), *кьянка* 'праник', 'палиця з м'якого дерева із зігнутою ручкою' (Онишкевич 1, 355), *кьянка* 'макогін' (Бігуняк, Гойсак 18) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 256).

***Кујаніца**: ст.-укр. Матвѣй *Кияница*, 1654 р. (РПП 81), укр. *Кияница*, 1752 р. (АК 2, 531), *Кияница* – сучасне прізвисько (Новикова 374), рос. *Кияница*, *Кияницын* (МО), хорв. *Kijanica* (Leksik 293), пол. *Kujanica* (SN V, 495), чеськ. *Kijanica*, *Kujanica* (ЧП), словц. *Kujanica* (*Kianica*) (TR 143) ~ **кујаніца* (ЕССЯ 13, 256).

***Кујаньсь**: укр. *Киянець* (КПУ Чорноб. Жит. 199), (похідне) *Киянцова* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 348), рос. *Киянец*, *Киянцев* (МО), словн. *Kijanec* (ZSSP 262), в.-луж. *Kijanc* (Wenzel II/1, 192) ~ укр. діал. *кьянець* 'нога із стегном у м'ясній туші' (ЕСУМ 3, 442).

***Кујета**: рос. *Киятин* (МО), ст.-чеськ. *Joannem Kygata*, 1394 р. (Gebauer II, 193).

Ст.-укр. *Korzen* та ін.

Заголовний антропонім — Stanislaus *Korzen* — занотовано в документах XVI ст. (Жерела III, 306). Його можна зіставляти з: укр. *Коруї*, *Корзеї*, 1787 р. (Красовський 87), *Корень* (Рв.), *Коринь*, *Корень* (Новикова 412), *Коринь* (Богдан 133), *Коринь* — прізвисько («плів кошики з коренів дерев»), *Корені* *мн.* — родинне прізвисько (СПУ 2, 84, 85), (похідні) *Коренівка* — ойконіми в Житомирській і Сумській обл., ст.-рос. Івашко *Корень*, 1495 р. (Тупиков 196), Іван Васильевич *Коренев*, 1565 р. (Веселовский 155), (похідне) *Коренево*, 1551—54 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 261), рос. *Корень*, *Коренев* (МО), (похідні) *Коренев*, *Коренева* (3), *Коренево* (19 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 403), ст.-блр. Іван *Корен*, 1528 р., Матвей *Корень*, 1663 р. (Бірыла 1966: 225), блр. (похідні) *Карані* — ойконіми в Брестській і Гродненській обл. (Рап. Бр. 64; Рап. Гр. 114), *Каранёва* — в Мінській і Вітебській обл. (Рап. Мін. 126; Рап. Віц. 188), хорв. *Koren* (Leksik 315), слвн. *Koren* (ZSSP 286), ст.-пол. Cusz *Korzen*, 1393 р. (SSNO III, 91), пол. *Korzen*, *Korzeń* (SN V, 175), чеськ. *Kořan*, *Kořán*, *Kořen* (ЧП), ст.-слвц. Antonius *Koren*, 1469 р. (HSSJ II, 105), слвц. *Koren* (Orlovský 142), *Koreň* (TZ Trnava 112), в.-луж. *Korjeń*, н.-луж. *Kóřeń* (Wenzel II/1, 211) < ***Корень**.

Стосовно мотивації наведених антропонімів пор., наприклад, укр. діал. *кóрінь* ‘товариш’ (СБІ 334) та іншу апелитивну лексику слов’янських мов, наведену в словниковій статті **koreń* (ЕССЯ 11, 62—65).

З базовим **Koreń* пов’язані:

***Korenika**, ***Korenikъ**: рос. *Кореник*, *Кореников* (м. Москва), (похідне) *Кореничино* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IV, 404), блр. (похідне) *Кореники* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IV, 404), хорв. *Korenik*, *Korenika* (Leksik 315), слвн. *Korenik* (ZSSP 286), пол. *Korzenik*, *Korzenika* (SN V, 175) ~ **korenika* (ЕССЯ 11, 61), слвц. діал. *koreńík* ‘продавець коріння, korenár’ (SSN I, 829).

***Koreńькъ**, ***Коренькъ**: рос. *Коренков* (м. Москва), *Коренок*, *Кореньков* (МО), (похідні) *Коренки* — ойконім у колишній Московській губ., *Кореньково* — в колишніх Тверській і Тульській губ. (RGN IV, 404), пол. *Korzenek* (SN V, 175), слвц. *Korenek* (TZ Bratislava 173), в.-луж. *Korjeńk* (Wenzel II/1, 211), н.-луж. *Kóřeńk* (Muka III, 54).

***Кореньсь**: ст.-укр. Hricz *Koreniec*, XVI ст. (Жерела I, 207), Ондрюшко *Коренець*, 1664 р. (РСП 255), укр. *Коренець*, *Корінець* (Богдан 133), *Коренець* (Новикова 412), рос. *Коренец*, *Коренцев*, *Коренцов* (МО), (похідне) *Коренцы* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IV, 404), хорв. *Korenc*, *Korenes* (Leksik 315), ст.-пол. *Maschco Corenyecz*, 1440 р. (SSNO III, 91), пол. *Korzeniec* (SN V, 175), слвц. *Korenes* (TZ Bratislava 173), н.-луж. *Korjeńc* (Wenzel 2004: 224) ~ **koreńсь* (ЭССЯ 11, 65–66).

***Кореньльї**: ст.-укр. ма(л) *Коре(н)ны(й)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 43), Ігнатей *Коренной*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 161), укр. *Корінний* (Редько 1, 510), ст.-рос. Антошка *Коренной*, XVII ст. (Тупиков 196), рос. *Коренной* (МО), пол. *Korzenny* (SN V, 175), чеськ. *Kořený* (ЧП), слвц. *Korený* (ТР 134) ~ **koreńльї* (ЭССЯ 11, 66–67).

***Korenastъї**: рос. *Коренастов* (МО) ~ **korenastъї* (ЭССЯ 11, 60).

***Korenistъї**: рос. *Коренистов* (МО) ~ **korenistъї* (ЭССЯ 11, 61).

***Koreniť**: хорв. *Korenić* (Leksik 315), слвн. *Korenič* (ZSSP 286), слвц. *Korenič* (TZ Bratislava 173).

***Koren'ar'ъ**: чеськ. *Kořenář* (ЧП) ~ ст.-слвц. *koreniar* 'збиральник лікарського коріння' (HSSJ II, 105).

Укр. Куцопал і под.

Прізвище зафіксовано в 1965 р. (ОКІУМ). Споріднене з укр. *Куцопалий* — сучасне прізвисько («на одній руці має понадрубані пальці»; Чабаненко ПНН 1, 242), рос. *Куцопал*, *Куцопалов* (МО), *Куцыпалов* (ЖПТ), блр. *Куцапал*, *Куцапалы* (Бірыла 237).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *куцопáлий* 'з короткими пальцями' (Грінченко 2, 334), рос. діал. *куцепáлый* 'безпалий' (СРНГ 16, 186).

Крім ***Kosopalъ(ї)**, можна відновити ще деякі праантропоніми з компонентом **Kos-*, зокрема:

***Kosъ**: ст.-укр. *Kws*, 1420 р., Hricz *Kusz*, 1648 р., укр. *Kus*, 1787 р. (Чучка 318), *Kys*, *Kyц* — сучасні прізвища (Редько 1, 566, 568), *Kyц* — сучасне прізвисько («невисокого росту»; СПУ 2, 119), ст.-рос. Кузьма *Kусов*, 1583 р. (ПИРС 216), рос. *Kусов* (ЖПТ), (похідні) *Kусова*, *Kусова* — ойконіми в колишніх Новгородській і Петербурзькій губ. (RGN IV, 718), блр. *Kусаў* (Бірыла 235), макед. *Kусов* (Речник ПКМ I, 727), хорв. *Kus* (Leksik 350), слвн. *Kos* (ZSSP 288), пол. *Kas*,

Kens, Keş, Kons (SN IV, 557, 566, 575; V, 123), чеськ. *Kus* (ЧП) ~ ст.-укр. *кусь* 'шматок' (Тимченко 2, 393) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 67).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Dokqsy**: укр. *Докус* (ЖПТ), рос. *Докусов* (м. Санкт-Петербург).

***Nedokqsy**: укр. *Недокус* (Новикова 581), рос. *Недокус* (МО), пол. *Niedokus* (SN VII, 48).

***Obkqsy**: рос. *Окусова ж.* (м. Москва), пол. *Okus* (SN X, 361).

***Pokqsa**, ***Pokqsy**: укр. *Покуса* (Горпинич, Корнієнко 184), *Покусі* *мн.* — родинне прізвище (СПУ 2, 412), рос. *Покусов* (м. Москва), *Покусина ж.* (МО), хорв. *Pokus* (Leksik 519), пол. *Pokus, Pokusa* (SN VII, 454), чеськ. *Pokus* (ЧП), словц. *Pokus* (TZ Bratislava 285).

***Prikqsy**: рос. *Прикусов* (ЖПТ).

***Prokqsa**, ***Prokqsy**: рос. *Прокусин* (МО), *Прокусов* (ЖПТ), пол. *Prokusa* (SN VII, 551).

***Vykqsy**: пол. *Vykus* (SN X, 361), чеськ. *Vykus* (ЧП).

***Zakqsa**, ***Zakqsy**: укр. *Закус* (Богдан 336), ст.-рос. *Закуса*, 1545 р. (Веселовский 119), рос. *Закусин* (МО), *Закусов* (ЖПТ), хорв. *Zakus* (Leksik 519), пол. *Zakes, Zakens, Zakeş* (SN X, 410).

***Kqsy** (**ж**): ст.-укр. *Kuszi*, XVI ст. (Жерела III, 306), Грицько *Кусий*, 1669 р. (ПКХ 51), укр. *Кусий*, 1726 р. (МК 294), *Куц*, 1785 р. (ИСК 99), *Кусий*, *Куций* — сучасні прізвища (Редько 1, 566, 568), *Кусий* («низький чоловік»), *Куций* («невисокий повний чоловік») — сучасні прізвища (СПУ 2, 118, 120), рос. *Кусый* (ЖПТ), ст.-пол. *Cansy*, 1385 р. (SSNO II, 568), пол. *Kasy, Kensy, Keşy* (SN IV, 558, 566, 576), *Kansy, Kesu* (Lexikon 1, 305, 322), ст.-словц. *Jacob Cusi*, 1543 р., *Jan Kusy*, 1587 р. (HSSJ II, 168), словц. *Kusy* (TZ Trnava 121), луж. *Kusy* (Wenzel II/1, 235) ~ укр. діал. *кусий* 'короткий', 'невеликий', *куций* 'т. с.', 'заець' (Аркушин 269, 270), *кусий* 'короткий', 'короткохвостий (про собаку)' (Вишневецька 162), *куций* 'низький, куций' (Сірка, Баушенко 49) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 67–68).

***Kqsi**: пол. *Keşibka* (SN IV, 575).

***Kqsidlo**: укр. *Кусайло* (Редько 1, 566), рос. *Кусалов* (ЖПТ), схв. *Кусало* (Речник XI, 88), хорв. (вторинне) *Kusalić* (Leksik 350) ~ укр. діал. *кусало* 'зуби, щелепа; щипці для горіхів' (ЕСУМ 3, 159) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 64: **kqsidlo*).

***Kqsidlo**: ст.-рос. Ширяй Степановъ с. *Кушиловъ*, 1565 р. (Тупиков 613), рос. *Кушилов* (м. Москва), (похідне) *Кушиловская* — назва поселення в колишній Вологодській губ. (RGN IV, 717).

***Zakqsidlo**: ст.-укр. *Закусило*, 1531 р. (Тупиков 156), укр. *Закусило* (Holutiak 171), (похідні) *Закусиловка* — ойконім у колишній Волинській губ. (RGN III, 394), *Закусили* — в Житомирській обл., рос. *Закусило*, *Закусилов* (МО), блр. *Закусилаў* (Бірыла 155), пол. *Zakusiko* (SN X, 413).

***Kqsaǰь**: рос. *Куса́й* — прізвисько (СРНГ 16, 156), *Кусаев*, *Куцаев* (МО), н.-луж. *Kusaj* (Мука III, 60).

***Pokqsaǰь**: укр. *Покусай* (Новикова 661), рос. *Покусаев* (ЖПТ).

***Zakqsaǰь**: рос. *Закусаев* (ЖПТ).

***Kqseǰь**: укр. *Кусій* (Радіон 64), (похідне) *Кусії* — ойконім на Чернігівщині, рос. *Кусей* (ЖПТ), *Кусеев* (м. Омськ).

***Kqsaка**, ***Kqsaкь** / ***Kqsaць**: укр. *Кусак* (Редько 1, 566), *Куцак* (ОКІУМ), *Куцак* — сучасне прізвисько («невисокого росту»; СПУ 2, 120), (похідні) *Кусакова* — ойконіми в колишніх Катеринославській і Херсонській губ. (RGN IV, 716), ст.-рос. Лука *Кусаковъ*, 1632 р. (Тупиков 613), Илейка *Кусакин*, 1635 р. (Парфенова 230), Ивашко Фомин сын *Кусака*, 1647 р. (Полякова 128), (похідне) *Кусаково*, XVI ст. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 332), рос. *Кусакин*, *Кусаков*, *Куцаков* (ЖПТ), (похідні) *Кусаково*, XVIII ст. — назва поселення в колишньому Можайському пов. (Кузов II, 354), *Кусакин*, *Кусакино* (5 фіксацій), *Кусакова*, *Кусаковка* — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 716), блр. *Куцакоў* (Бірыла 236), схв. (вторинне) *Кусачић* (Речник XI, 90), хорв. *Kusak* (Leksik 350), слвн. *Kosak* (ZSSP 289), пол. *Kqsak*, *Kqsak* (SN IV, 557, 575), чеськ. *Kusák* (ЧП), н.-луж. *Kusak* (Wenzel 247) ~ укр. діал. *куца́к* «людина невеликого росту» (СБук.Г 245), «товстий і низькорослий» (Шкрумеляк 85), *куця́к* «низькоросла людина» (СБІ 371), *кусца́к* «шматок (сала)» (Грінченко 2, 332), рос. діал. *кусца́ч* «рибка з колючками на зябрах» (СРНГ 16, 156) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 64: **kqsaкь* / **kqsaка*).

***Kqsiкь** / ***Kqsiць**: ст.-укр. *Куцык*, 1664 р. (РСП 182), укр. *Кусик*, *Кусич* (Богдан 153), *Кусік* (Пура СПР V, 86), *Куцик* (Радіон 65), *Куцик* — сучасне прізвисько («невисокий повний чоловік»; СПУ 2, 120), (похідне) *Кусиківці* — ойконім на Вінниччині, ст.-рос. Матей *Кусиковъ*, 1635 р. (Тупиков 613), рос. *Кусиков*, *Куциков* (МО), блр. *Кусічы* — відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 72), хорв. *Kusić*, *Kusik* (Leksik 350), слвн. *Kosič* (ZSSP 289), пол. *Kqsik*, *Kensik*, *Kqsik*, *Konsik* (SN IV, 558, 566, 576; V, 123), *Kansik*, *Kassik*,

Kesik, *Kunsik* (Lexikon 1, 315), чеськ. *Kusík* (ЧП), луж. *Kusik* (Wenzel II/1, 235) ~ укр. діал. *куцик* ‘коротка куртка’ (Грінченко 2, 334), рос. діал. *куцик орн.* ‘*Alcedo ispida* L., голубий зимородок’ (СРНГ 16, 186).

***Қосыкь**: укр. *Кусок* (ОКІУМ), *Кусок* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 118), ст.-рос. *Кусокъ*, 1539 р., Левка *Кусковъ*, 1643 р. (Тупиков 220, 613), рос. *Кусков*, *Куцков* (МО), (похідні) *Кусково*, XVIII ст. — назва поселення в колишньому Московському пов. (Кусов II, 354), *Кускова* (3) — ойконіми в колишніх Калузькій, Пермській, Смоленській губ. (RGN IV, 717), блр. *Кускоў* (Бірыла 235), ст.-пол. *Benconis dicti Cansec*, XV ст. (SSNO II, 562), пол. *Kąsek*, *Kęsek*, *Konsek* (SN IV, 558, 575; V, 123), н.-луж. *Kusk* (Мука III, 60) ~ **қосыкь* (ЭССЯ 12, 68–69).

***Қосъсь**: рос. *Куцова ж.* (МО), хорв. *Kusec* (Leksik 350), слвн. *Kosec* (ZSSP 289).

***Қосыливъ(жь)**: укр. *Кусливий* (Глуховцева 1, 383), рос. *Кусливый* (м. Омськ) ~ укр. *кусливий* ‘який кусається’ (СУМ IV, 416), рос. діал. *кусливый* ‘здатний сильно кусати; який боляче кусає’ (СРНГ 16, 157).

***Қосме** / ***Қосмень**: ст.-рос. Устин *Куменов*, 1623 р. (Веселовский 174) ~ **қосме* / **қосмень* (ЭССЯ 12, 66).

***Қосань**: укр. *Куцан* (ОКІУМ), *Куцан* — сучасне прізвисько (‘низького росту»; СПУ 2, 120), рос. *Кусанов*, *Куцанов* (ЖПТ), блр. *Кусан*, *Кусанаў* (Бірыла 235), схв. *Құсан* (Речник XI, 89) ~ укр. *куца́н* ‘низькоросла людина’, діал. ‘біс’, ‘безхвостий’ (ЕСУМ 3, 165), рос. діал. *куца́н* ‘некастрований кабан’ (СРНГ 16, 185) та ін.

***Қосонъ**, ***Қосон’а**, ***Қосонь**: ст.-рос. Сенка *Кусонинъ*, 1663 р. (Тупиков 613), (похідне) *Кусони*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК III, 144), рос. *Кусонин* (МО), схв. *Құсоңа* (Речник XI, 92), пол. *Kenson*, *Kensoń*, *Kęson*, *Kęsoń* (SN IV, 566, 576).

***Қосунъ**: рос. (похідне) *Кусуново* — топонім у Владимирській обл., хорв. *Kusun* (Leksik 350).

***Қосунь**: ст.-рос. Оедка *Кусынинъ*, 1669 р. (Тупиков 613).

***Қосыпъ(жь)**: чеськ. *Kusný* (ЧП).

***Қосънь**: ст.-укр. *Kussen*, XVI ст. (Жерела III, 136), укр. *Кусень* (Редько 1, 566), рос. *Куснев* (Воронезьк. обл.), (похідне) *Куснева* — назва поселення в колишній Оренбурзькій губ. (RGN IV, 717), блр. *Кусні* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 217) ~ укр. діал. *ку́синь* ‘надкушений шматок (хліба, сала)’ (СБук.Г 244), *ку́синь* ‘великий шматок хліба’ (СБІ 368), *ку́сен* ‘шмат, кусень’ (Гнатишак 294) та ін.

***Kqsarъ**: рос. *Кусарев, Куцарев* (ЖПТ), хорв. *Kusar* (Leksik 350).

Праантропоніми-композиції:

***Kqsibordъ(жъ)**: ст.-чеськ. *Kusibrod* (Pleskalová 134).

***Kqsogorbъ(жъ)**: рос. *Куцегуб* (МО).

***Kqsokopъ, *Kqсъ(жъ) Копъ**: укр. *Куцеконь* (Горпинич, Корнієнко 126), *Куцоконь* (ЖПТ), ст.-пол. *Kąsy Con*, 1450 р. (SSNO II, 569).

***Kqsolаръ(жъ)**: укр. *Куцелар* (Глуховцева 1, 385), *Куцулаба* (СП 202) ~ укр. *куцолáний* 'з короткими ногами' (Грінченко 2, 334).

***Kqsonогъ(жъ)**: рос. *Куценогов* (м. Красноярськ), макед. (вторинне) *Кусоноговски* (Речник ПКМ I, 727) ~ укр. діал. *куцонóгий* 'коротконогий' (Керча 1, 459), рос. діал. *куценугий* 'т. с.' (СРНГ 16, 186).

***Kqsonосъ(жъ)**: рос. *Куценосов* (МО).

***Kqсоретъ(жъ)**: укр. *Куцоп'ят* — сучасне прізвисько («якийсь із його предків мав ампутовану ногу»; Чабаненко ПНН 1, 242).

***Kqсорorbъ**: укр. *Куцерб* (ЖПТ), рос. *Куцербов* (Новикова 460), *Куцербова ж.* (МО).

***Kqsonovъ**: ст.-укр. Хведор *Куцовъл*, 1691 р. (РСРП 350), укр. *Куцоволь* 1718 р. (ДІП I, 160), *Куцевіл* (Горпинич, Корнієнко 126), *Куцевол*, *Куцовол* — сучасні прізвища (ОКІУМ), (похідне) *Куцеволівка* — ойконім на Кіровоградщині, рос. *Куцеволов* (ЖПТ).

Праантропонім постав у результаті лексикалізації відповідного словосполучення. Пор., наприклад, укр. прізвисько *Куций Волк*, 1718 р. (ДІП I, 192).

Потенційно могли онімізуватися:

***kqsoxvostъ(жъ)**: укр. діал. *куцоxвóстий* 'з коротким хвостом' (Грінченко 2, 334).

***kqsorebrъ(жъ)**: укр. діал. *куцорéбрий* 'віл з двома короткими ребрами (останніми до заду)' (Грінченко 2, 334).

***kqsorogъ(жъ)**: укр. *куцорóгий* 'з короткими рогами' (Грінченко 2, 334).

Ст.-укр. *Msczyg(o)ius*

Чоловіче ім'я, зафіксоване в 1492 р. (див.: Чучка СОІ 249). Аналоги в інослов'янських антропоніміконах невідомі. Рефлекс псл.

***Mъstigojъ**.

Стосовно першого компонента пор. праантропоніми-композиції:

***Mъstibogъ**. Відновлено в (ЭССЯ 21, 168 — д.-руськ., чеськ.). Пор. ще блр. (похідне) *Мсцібава* — ойконім на Гродненщині (Рап. Гр. 166),

історично — *Мстибогов, Мстибогово, Мстибов*. Детальніше див. (Жучкевич 246).

***Мѣstiborъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169). Пор. ще ст.-укр. *Мстибо(p)*, 1353 р. (наводиться за: Чучка СОІ 248), слвн. *Mistibor*, 1181 р. (наводиться за: Torkar 2013: 117).

***Мѣstidrugъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169).

***Мѣstigněвъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169). Пор. ще чеськ. (похідне) *Mstihněv* — топонім (Profous III, 150), ст.-слвц. (похідне) *Mesztegnye*, історично *Meztegnew*, 1359 р. — топонім на території Угорщини (Stanislav II, 293).

***Мѣstiradъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169).

***Мѣstislavъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169). Пор. ще (похідні) рос. *Мстиславъ* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 486), пол. *Mścisław* — назва поселення, відома з 1425 р. (NMP VII, 286), чеськ. *Mstislavice* — топонім, відомий з 1391 р. (Profous III, 150), ст.-слвц. *Mstislav*, IX ст. (Majtán 1996: 177).

***Мѣstivojъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 172).

***Мѣstivujъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 172). Пор. ще пол. (похідне) *Mściwuje* — назва поселення, відома з 1436 р. (NMP VII, 286).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-gojъ* у постпозиції реконструйовано в (Шульгач V, 42–43).

Укр. *Полегкий*

Прізвище відапелятивного походження, зафіксоване в (РІ Черніг. 7, 421). Пор., наприклад, ст.-укр. *полегкий* ‘легкуватий’ (Тимченко 2, 158), укр. *пóлегкий* ‘легкуватий; занадто легкий’ (ЕСУМ 3, 209), діал. *пóлегкий* ‘трохи легший, ніж звичайно або потрібно; легкуватий’ (Сабадош 251) < **polьgъkъ(jь)*.

Полегкий < ***Polьgъkъ(jь)** — один із рідкісних випадків реалізації апроксимативів в антропонімній лексиці.

Ст.-рос. *Холхунов* та ін.

Заголовний антропонім зафіксовано в (ГРМ 297): Фрол *Холхунов*, 1587/88 р. Його можна зіставляти зі ст.-укр. **В**лѣксѣй *Ховхуненъко*, 1649 р. (Реєстр 154) — патронім на *-енко*, укр. *Хавхун* (КПУ Вол. 3, 445), *Ховхун* (СКТ 857), *Хувхун* (КПУ Херс. 7, 295), *Холхун*

(Редько 2, 1128 — «з неясного прізвиська»), рос. *Хавхун, Халхунов, Холхунов, Ховхунов* (МО), *Хохлунов* (ЖПТ) < **Холхунов* (метатеза -лх- > -хл-), блр. *Хохлун* (ЖПТ) < **Холхун, Холхуны* — відантропонімічний ойконім у колишній Мінській губ. (RGN IX, 514) < ***Хълхунъ**.

Праантропонім відапелятивного походження, пор., наприклад, пол. діал. *chetchun* ‘брехун, пустомеля, базікало’ (SGP III/3, 486).

Крім **Хълхунъ*, можна реконструювати ще деякі похідні з коренем **Хълх-*:

***Хълха**, ***Хълхо**, ***Хълхъ**: укр. *Хильхо* (ЖПТ), *Хіліх* (КБС 167) < **Хілх* (друге повноголосся), ст.-рос. (похідне) *Холхова*, 1594 р. — ойконім у колишньому Орловському пов. (Смирнов ОУ 282), рос. *Холхов* (МО), ст.-пол. *Chelch*, 1415 р. (SSNO I, 313), (вторинне) *Chetchowski*, 1682 р. (ABK XX, 462), пол. *Cholcha* (SN II, 98), (вторинні) *Chatchowka, Chetchowski, Chołchowski* (SN II, 48, 66, 99), *Chetchów, Chetchowo, Chetchu* (4 фіксації) — відантропонімічні назви поселень (NMP II, 27), мотивовані відповідними апелятивами.

Як відзначала Р.М. Козлова, в дериваційному аспекті «псл. **хълха*, **хълхо*, **хълхъ* — деривати з детермінативом -х- від основи **хел-* із кореневим вокалізмом у ступені редукції. Незалежно від генезису анлаутного х- слід визнати існування цього гнізда в пізньопраслов’янській мові» (Казлова І, 215).

***Хълхадло**: укр. *Хавхало* (НКП Він. 332), рос. *Халхалов* (МО), *Холхалов* (м. Тула).

***Хълхаль**: укр. *Хавхалюк* (НКП Він. 191).

***Хълхыло**, ***Хълхыль**: укр. *Хехло* (КПУ Полт. 2, 784) < **Хелхло* (абсорбція плавного), *Хихло* (Горпинич 159) < **Хилхло* / **Хивхло*, рос. *Хихлов* (МО), блр. *Хоўхлава* — відантропонімічний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 275), *Хохлава* — на Гродненщині (Рап. Гр. 248) < **Холхлава*, пол. (похідне) *Chechtówka* — ойконім (NMP II, 27) < **Chechtówka*.

**хълхул’а*: блр. діал. *хоўхуля* ‘неохайна (людина)’ (ТС 5, 254). Антропонімічні рефлексів не засвідчено.

***Хълханъ**: укр. *Хайхан* (КПУ Полт. 7, 182) < **Хальхан* (солодкозвуччя), *Халахан* (КС Зак. 1, 460) < **Халхан* (друге повноголосся), ст.-рос. (похідне) *Хоханово*, 1496–1498 рр. — ойконім у колишньому Малоярославському пов. (АСЭИ I, № 607) < **Холханово*, рос. *Хавханова ж.*, *Хоханов* (МО), а також слов’ян. *Chawchan*, 1766 р. (ABK XXXV, 147).

***Хълхатъ(ѣ)**: рос. *Хавхатов, Халхатов* (МО), *Холхатов* (ИС 33).

Композити відапелятивного походження:

***Хълходера**: укр. *Хамходера* (Горпинич 153) < **Халходера*.

***Хълходѣга**: укр. *Хохідра, Хухідра* (Чучка 587, 589), *Хоходра* (КПУ Переможі Він. 1, 437) — усі з абсорбцією плавного.

Ст.-слви. *Junoch* і споріднені антропоніми

Заголовний антропонім, зафіксований 1592 р. у складі антропонімоформули Michael *Junoch* (HSSJ I, 534), генетично споріднений з рос. *Юнохов* (м. Москва), ст.-пол. *Junoch*, 1421—1423 pp. (SSNO II, 500), чеськ. *Jinoch, Junoch* (Svoboda 148) < ***Јунохъ** ~ **junoхъ* (ЭССЯ 8, 194).

Суфіксальною варіантністю з **Јунохъ* пов'язані:

***Јунахъ** / ***Јунашь**: укр. *Юнаш* (Редько 2, 1237), рос. *Юнах, Юнахов, Юнаш, Юнашев* (МО), *Юнах* (Памяць Лоеўск. 519), пол. *Junasz* (SN IV, 397), чеськ. *Junášek* (ЧП).

***Јунихъ** / ***Јунишь**: рос. *Юнишев* (МО), пол. *Junisch* (!) (SN IV, 398).

***Јуноша**, ***Јуношь**: укр. *Юноша* — прізвисько (СПУ 3, 348), рос. *Юнош, Юноша, Юношев, Юношин* (МО), ст.-пол. *Junossza*, 1421 p. (SSNO II, 500), пол. *Junosza* (SN IV, 399), чеськ. *Junoš* (Svoboda 152) ~ **junoša, *junošъ* (ЭССЯ 8, 195).

***Јуноуха** / ***Јуноуша**, ***Јуноушь**: укр. *Юнуш* (Богдан 332), рос. *Юнушев, Юнушин* (МО), пол. *Junusz* (SN IV, 399) ~ схв. *juniš* 'юнак' (Rječnik IV, 685).

***Јуноушь**: ст.-рос. Ончушко *Юнышовъ*, 1677 p. (Тупиков 854), рос. *Юнышев* (МО) ~ рос. діал. юнѣш 'юнак' (ЯОС 10, 89), 'підліток' (СВГ 12, 122).

Можна реконструювати ще деякі праантропоніми з коренем **Jun-*, зокрема:

***Јуноъ(ѣ)**: хорв. *Jun* (Leksik 268), ст.-пол. *Hannus Jun*, 1437 p. (SSNO II, 499), пол. *Jun, Juny* (SN IV, 397, 399), чеськ. *Jun, Jín* (ЧП) ~ **junoъ(ѣ)* (ЭССЯ 8, 195—197).

***Јунакъ**: укр. *Юнак* (Редько 2, 1237), (похідні) *Юнаки, Юнаківка* — ойконіми в Полтавській і Сумській обл., рос. *Юнак, Юнаков* (МО), схв. (вторинне) *Junaković* (Rječnik IV, 682), серб. (похідне) *Junaci* — ойконім (Im. m. 215), хорв. *Junak* (Leksik 268), ст.-пол. *Junak*, 1485 p. (SSNO II, 499), пол. *Junak* (SN IV, 397), чеськ. *Junák*

(ЧП), ст.-слвц. *Sstefan Junak*, 1484 р. (HSSJ I, 534) ~ **junakъ* (ЭССЯ 8, 193–194).

***Junikъ**: укр. *Юник* (Богдан 332), рос. *Юников* (МО), блр. *Юнік* (Бірыла 496), пол. *Junik* (SN IV, 398).

***Junъka**, ***Junъko**, ***Junъkъ**: рос. *Юнкин*, *Юнков* (МО), блр. *Юнко* (Бірыла 496), хорв. *Junek*, *Jun* (Leksik 268), слвн. *Inka* – ім'я каринтієвського князя (форма з переходом *Ju-* > *I-*; Bezlaž 1969: 13), ст.-пол. *Yunko*, *filiius Stanko*, 1467 р. (SSNO II, 500), пол. *Junek*, *Junka*, *Junko* (SN IV, 397, 398, 399), ст.-чеськ. *Junek*, 1494 р. (наводиться за: ЭССЯ 8, 195), чеськ. *Junek* (ЧП) ~ рос. діал. *юно́к*, *-нка́* ‘юнак’ (СВГ 12, 122).

***Junъсь**: ст.-блр. *Юнець* Босаревиць, 1552 р. (Тупиков 456), блр. (похідне) *Юнцы* – ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 425), схв. *Junac* – чол. ім'я (Rječnik IV, 678), слвн. *Jun*с (ZSSP 239), ст.-пол. *Stanisla*o *Junecz*, 1385 р. (SSNO II, 499), пол. *Juniec* (SN IV, 398), чеськ. *Junec*, *Juñec* (ЧП), ст.-слвц. *Waszil Junecz*, 1618 р. (HSSJ I, 534), рос. *Юнец*, *Юнцев*, *Юнцов* (МО) ~ укр. діал. *юне́ць* ‘бичок’ (ЕСУМ 6, 522), рос. діал. *юне́ц* ‘жених’ (Даль 4, 668), ст.-блр. *юнець* ‘молодий бик, бичок’ (ГСБМ 37, 260), слвц. діал. *junec* (*juñies*) ‘молодий віл’ (SSN I, 728) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 197–198).

***Junica**: рос. *Юница*, *Юницин*, *Юницын* (м. Москва) ~ рос. діал. *юни́ца* ‘наречена; молодиця’ (Даль 4, 668), ст.-блр. *юница* ‘телиця’ (ГСБМ 37, 260) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 194).

***June**, **-ęte**: рос. *Юнятин* (МО), хорв. *June* (Leksik 268) ~ **june*, *-ęte* (ЭССЯ 8, 194).

***Junitъ**: рос. *Юничев* (МО), ст.-блр. Матвей *Юничъ*, 1627 р. (Тупиков 854), слвн. *Iunic*, 1134 р., *Ivnich*, 1136 р. – антропоніми альпійських слов'ян (Kronsteiner 207 – з реконструкцією *Junikъ*), пол. *Junicz*, *Junik* (SN IV, 398).

***Junota**: слвн. *Iunota*, 957 р. – антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 207 – з реконструкцією *Junota*), ст.-пол. *Junota*, 1463 р. (SSNO II, 501), пол. *Junota* (SN IV, 399) ~ **junota* (ЭССЯ 8, 195).

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- ААЭ — Акты, собр. в библиотеках и архивах Российской империи Археологическою экспедициею имп. Академии наук. Дополнены и изданы Высочайше учрежденною комиссиею. СПб., 1836—1838. Т. I—IV.
- Абабурка — *Абабурка М.В.* Эмацыянальна-экспрэсіўна-ацэначныя намінацыі асоб і жывых істот у гаворцы вёскы Морач Клецкага раёна // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 81—89.
- Абаев — *Абаев В.И.* Скифо-европейские изоглоссы. На стыке Востока и Запада. М., 1965.
- АВВ — Акты Волинського воеводства кінця XV—XVI ст. (із зібрання Пергаментних документів Архіву головних актів давніх у Варшаві) / Підг. до друку А. Блануци, Д. Ващука, Д. Вирського (латиномовні документи). К., 2014.
- АВД — Акты, относящиеся к истории Войска Донского / Собр. А.А. Лисшин. Новочеркасск, 1891. Т. 1.
- Авдеев — *Авдеев А.Г.* Галичский Успенский Паисьев монастырь по документам XV—XVII веков // РД. 2001. Вып. 7. С. 314—347.
- Авдеева — *Авдеева М.Т.* Словарь украинских говоров Воронежской области. Воронеж, 2008—2012. Т. 1—2.
- Авілава — *Авілава В.Л.* 3 лексікі вёсак Баяры і Бурлакі Астравецкага раёна // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 4—11.
- АВК — Акты, изд. Виленскою Археологическою комиссиею. Вильна, 1865—1910. Т. I—XXXV.
- Агапкина — *Агапкина Т.А.* Деревья в славянской народной традиции: Очерки. М., 2019.
- АГР — Акты, относящиеся до гражданской расправы древней России / Собр. и изд. А. Федотов-Чеховский. К., 1860—1863. Т. I—II.
- АГС — Архив государственного Совета. СПб., 1869—1899. Т. I—IV.
- АЕ — Археологический ежегодник.
- АЗР — Акты, относящиеся к истории Западной России, собр. и изд. Археологическою комиссиею. СПб., 1846—1853. Т. I—V.

- АИСМ – Акты Иверского Святоозерского монастыря (1582–1706) / Собр. архимандрит Леонид. Ред. А. Труворов. СПб., 1878. (РИБ. Т. V).
- АК – Архів Коша Нової Запорізької Січі. 1734–1775: Корпус документів. К., 1998–2019. Т. 1–8.
- АКЖ – Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582–1588 pp.) / Підг. до вид. М.К. Бойчук. К., 1965.
- АКП I–III – Актовые книги Полтавского городского уряда XVII века / Редакция и примеч. В.Л. Модзалевского. Чернигов, 1912–1914. Вып. I–III.
- АКПП – Адрес-календарь и памятная книжка Пензенской губернии. Пенза 1884.
- Акты МАМЮ – Из актов Московского архива Министерства юстиции / Сообщил А.Н. Зерцалов // ЧОИДР. 1900. Кн. II, отд. I. С. 1–130.
- Акты ЮЗР – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1863–1892. Т. I–XV.
- Акчим. словарь – Словарь говора д. Акчим Красновишерского района Пермской области (Акчимский словарь) / Гл. ред. Ф.Л. Скитова. Пермь, 1984–2011. Вып. I–VI.
- Алгинин – *Алгинин А.Н.* Корни: Очерки по истории русских старообрядческих слобод Добрянки и Радуля. Чернигов, 2006.
- АЛМ – Акты Литовской метрики / Собр. Ф.И. Леонтович. Варшава, 1896. Т. I. Вып. 1: 1413–1498; 1897. Т. I. Вып. 2: 1499–1507.
- АЛП – Антологія лемківської пісні / Упоряд. М. Бойко. Львів, 1995.
- Алфьоров – *Алфьоров О., Горобець С., Монькін О.* Присяга Кальницького полку 1654 р. // Запорізька Січ і українське козацтво: Зб. наук. праць / Голова редкол. В.В. Кривошея. К., 2013. С. 3–36.
- Альбовский – *Альбовский Е.* Харьковские казаки. Вторая половина XVII ст. (по архивным источникам). I-я книга I-го тома Истории Харьковско-го полка. Репр. изд. Харьков, 2005.
- Альшиц – *Альшиц Д.Н.* Новый документ о людях и приказах Опричного двора // Исторический архив. М.; Л., 1949. Т. IV. С. 3–72.
- Аляксейчык 1976 – *Аляксейчык Г.М.* 3 дыялектнай лексікі вёскі Малыя Вераб'евічы Навагрудскага раёна // Народнае слова / Пад рэд. А.А. Баханькова. Мінск, 1976. С. 6–15.
- Аляксейчык 1978 – *Аляксейчык Г.М.* Да слоўніка Навагрудчыны // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 5–19.
- АМГ – Акты Московского государства, изд. имп. Академиею наук / Под ред. Н.А. Попова и Д.Я. Самоковсова. СПб., 1890–1901. Т. I–III.
- АММ – Акты Московских монастырей и соборов 1509–1609 гг. из архивов Успенского собора и Богоявленского монастыря / Под ред. Л.В. Черепнина. М., 1984.
- АНВ – Акты Новгородского Вязищского монастыря конца XV – начала XVII в. / Подгот. к публ. И.Ю. Анкудинов. М., 2013.

- АНВМ — Архив Новоторжского Воскресенского женского монастыря. Старица, 1910.
- Ангелова-Атанасова — *Ангелова-Атанасова М.* Топонимията на Горнооряховско. Велико Търново, 1996.
- Андрияшев — *Андрияшев А.М.* Материалы по исторической географии Новгородской земли. Шелонская пятина по писцовым книгам 1496—1576 гг. // *ЧОИДР.* 1914. Кн. III. С. 1—544.
- Аникин — *Аникин А.Е.* Русский этимологический словарь. М., 2007—. Вып. 1—.
- Анк. — Анкета Інституту української мови НАН України для збору ономастичних матеріалів.
- АНПВ — Акты Нижегородского Печерского Вознесенского монастыря / С предисл. А. Титова. М., 1898.
- Анпилогов 1967 — *Анпилогов Г.Н.* Новые документы о России конца XVI — начала XVII в. М., 1967.
- Анпилогов 1977 — *Анпилогов Г.Н.* Нижегородские документы XVI века (1588—1600 гг.). М., 1977.
- Анпилогов 1982 — *Анпилогов Г.Н.* Рязанская писцовая приправочная книга конца XVI века. М., 1982.
- Антонов 1996 — *Антонов А.В.* Родословные росписи конца XVII в. М., 1996.
- Антонов 1999 — *Антонов А.В.* Ярославские монастыри и церкви в документах XVI — начала XVII века // *РД.* М., 1999. Вып. 5. С. 13—68.
- Антонов 1999а — *Антонов А.В.* К истории Пошехонской вотчины Богоявленского Островского монастыря // *РД.* М., 1999. Вып. 5. С. 95—113.
- Антонов 2001 — *Антонов А.В.* Костромские монастыри в документах XVI — начала XVII века // *РД.* М., 2001. Вып. 7. С. 52—219.
- Антонов 2004 — *Антонов А.В.* Поручные записи 1527—1571 годов // *РД.* М., 2004. Вып. 10. С. 8—79.
- АОС — Архангельский областной словарь / Под ред. О.Г. Гецовой. М., 1980—. Вып. 1—.
- АПД — Акты писцового дела. Материалы для истории кадастра и прямого обложения в Московском государстве. Т. 1: Акты 1587—1627 гг. / С предисл. С.Б. Веселовского // *ЧОИДР.* 1913. Кн. II. С. 1—320; Кн. III. С. 321—448; Кн. IV (окончание). С. 449—668; Т. 2, вып. I: Акты 1627—1650 гг. / Сообщил С.Б. Веселовский // *ЧОИДР.* 1916. Кн. III. С. 1—490.
- АППС 1 — Акти Полтавського полкового суду 1668—1740 рр.: 36. актових документів / Підг. до вид. І.П. Чепіга, У.М. Штанденко. К., 2017. Кн. 1.
- АППС 2 — Акти Полтавського полкового суду 1683—1750 рр.: 36. актових документів / Підг. до вид. Л.А. Москаленко. К., 2017. Кн. 2.
- АПС — Афган, прописаний у серці. Миколаїв, 2004.
- Аркушин — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2000. Т. 1—2.

- Аркушин СЕ — *Аркушин Г.Л.* Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся та західної частини Волині. Луцьк; Люблін, 2005.
- Аркушин 2016 — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. А—Я. Вид. 2-ге, переробл., випр. і доп. Луцьк, 2016.
- Аркушин 2018 — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських діалектизмів у художній літературі. Луцьк, 2018.
- Аркушин 2022 — *Аркушин Г.Л.* Матеріали до Словника українських говірок Підляшшя. Луцьк, 2022.
- Артынов — *Артынов А.Я.* Село Угодичи (Ярославской губернии, Ростовского уезда). Историко-этнографический очерк. Ярославль, 1855.
- АС I, II — Архив П.М. Строева. I // РИБ. Т. XXXII. Пг., 1915; II // РИБ. Т. XXXV. Пг., 1917.
- АСБА — Акты, собранные в библиотеках и архивах Российской империи Археографическою экспедициею имп. Академии наук. СПб., 1836—1838. Т. I—IV и указатель.
- АСЗ — Акты служилых землевладельцев XV — начала XVII века / Сост. А.В. Антонов, К.В. Баранов. М., 1997—2002. Т. I—III.
- АСМ — Акты социально-экономической истории севера России конца XV—XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1572—1584 гг. / Сост. И.З. Либержон. Л., 1990.
- АСМ 1479—1571 гг. — Акты социально-экономической истории севера России конца XV—XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1479—1571 гг. / Сост. И.З. Либержон. Л., 1988.
- АСО — Акты села Одрехови / Упорядники: І.М. Керницький, О.А. Купчинський. К., 1970.
- АСС — Акты Суздальского Спасо-Евфимьева монастыря 1506—1608 гг. / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1998.
- Астаф'єва, Воронич — *Астаф'єва М.М., Воронич Г.В.* Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: У 4-х кн. Івано-Франківськ, 2014. Кн. I: А—Ж.
- АСЭИ — Акты социально-экономической истории Северо-Восточной Руси конца XIV — начала XVI в. М., 1952—1964. Т. I—III.
- Атаманенко 2015 — *Атаманенко В.* Описово-статистичні джерела до історії населення Володимира другої половини XVI — першої половини XVII ст. // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: наук. зб. Вип. 55: Місто Володимир-Волинський та Побужжя у світовій та українській історії. Успенський собор в історії міста Володимира-Волинського та України* / Упоряд. А. Силук, В. Пикалюк. Луцьк, 2015. С. 95—106.
- Атаманенко 2021 — *Атаманенко В.* Первинний поборовий реєстр Степанської волості 1576 року // *Наук. записки Національного ун-ту «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2021. Вип. 32. С. 47—61.

- Атаманенко, Дубляниця — *Атаманенко В., Дубляниця Т.* Інвентар міста Ковель 1556 року // *Минуле і сучасне Волині: наук. зб. Вип. 65: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії / Упоряд. Г. Бондаренко та ін. Ковель, 2018. С. 13–22.*
- АТД — Административно-территориальное деление и органы власти Нижегородского края — Горьковской области. 1929–1979: Справочник. Горький, 1984.
- АТП 1947 — Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. К., 1947.
- АУ — Алфавитный указатель населенных мест Курской губернии // *Курский сборник. Курск, 1901. Вып. 1. С. 1–66. (Приложение).*
- АУИФ — Алфавитный указатель имен и фамилий лиц, помещенных в ведомости справок о судимости за 1870 и 1871 гг. СПб., 1872.
- АУЛ — Алфавитный указатель лиц, сведения о судимости коих напечатаны в двенадцати книгах “Ведомости справок о судимости” за 1910 г. СПб., 1911. Т. 2.
- АУМ — Антологія українського міфу / Зібр. та впоряд. В. Войтович. Тернопіль, 2006–2007. Т. 1–3.
- АФЗХ — Акты феодального землевладения и хозяйства XIV–XVI веков / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М., 1951. Ч. I.
- АФЗХ 1506–1613 гг. — Акты феодального землевладения и хозяйства. Акты Московского Симонова монастыря (1506–1613 гг.) / Сост. Л.И. Ивина. Л., 1983.
- АФЗХ 1956 — Акты феодального землевладения и хозяйства / Подг. к печати А.А. Зимин. М., 1956. Ч. II.
- АФЗХ 1961 — Акты феодального землевладения и хозяйства / Сост. Л.В. Черепнин. М., 1961. Ч. III.
- АХУ II — Акты Холмогорской и Устюжской епархий. Ч. 2 // РИБ. СПб., 1890. Т. XIV (сборный).
- АХУ III — Акты Холмогорской и Устюжской епархий. Ч. 3 // РИБ. СПб., 1908. Т. XXV.
- АЮ — Акты юридические, или Собрание форм старинного делопроизводства, изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1838.
- АЮБ — Акты, относящиеся до юридического быта древней России, изд. Археографическою комиссиею / Под ред. Н. Калачева. СПб., 1857–1884. Т. I–III.
- АЮЗР — Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...]. К., 1859–1914. Ч. I–VIII.
- БА — Беларускі архіў / Адк. рэд. Ар. Смоліч. Мінск, 1927. Т. I (XVI–XVII ст.).
- Багалеи Очерки — *Багалеи Д.И.* Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. М., 1887.
- Балецкий — *Балецкий Э.* Из словарного состава карпатских (украинских) говоров // *Studia slavica. Budapest, 1959. T. V. Fasc. 1–2. S. 181–192.*

- Балкански — *Балкански Т.* Местните имена на Чепинското краище (Велинградско). Велико Търново, 1998.
- Баранов — *Баранов К.В.* Новые документы по истории Новгородской и Псковской служилых корпораций XVI — начала XVII века // РД. М., 1999. Вып. 5. С. 118—160.
- Барашкова — *Барашкова В.С., Дмитриева З.В., Прокофьева Л.С.* Писцовая книга езовых дворцовых волостей Белозерского уезда 1585 г. // Крестьянство Севера России в XVII в.: Межвузовский сб. науч. трудов / Отв. ред. Ю.С. Васильев. Вологда, 1984. С. 32—129.
- Барсов — Причитания Северного края / Собр. Е.В. Барсов. М., 1872—1882. Ч. 1—2.
- Барсуков — *Барсуков А.П.* Род Шереметевых. СПб., 1881—1904. Кн. 1—8.
- Бартенева — *Бартенева П.И.* Сотная выпись города Дмитрова 7132 года // Временник имп. Московского общества истории и древностей российских. 1856. Кн. XXIV, отд. III. С. 1—24.
- Баскаков — *Баскаков Н.А.* Русские фамилии тюркского происхождения. М., 1979.
- Бевка — *Бевка О.* Словник-пам'ятник: Діалектний словник села Поляни Мараморощьського комітату / Ред. І. Удварт. Ніредьгаза, 2004.
- Белев — Белев: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- БЕР — Български етимологичен речник / Съст.: В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев и др. София, 1971—. Т. 1—.
- Беринда — Лексикон словенороский Памви Беринди / Підгот. тексту і вступ. стаття В.В. Німчука. К., 1961.
- Бичко — *Бичко З.М.* Словник діалектної лексики села Грабовець Стрийського району Львівської області: Матеріали до вивчення курсу “Українська діалектологія”. Львів, 1992.
- Бігуняк, Гойсак — *Бігуняк А.В., Гойсак О.Г.* Лемківський словничок. Тернопіль, 1997.
- Білецький-Носенко — *Білецький-Носенко П.П.* Словник української мови / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1966.
- Бірыла — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі. Мінск, 1969.
- Бірыла 1966 — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы. Мінск, 1966.
- Бірыла 1976 — *Бірыла М.В.* 3 лексікі вёскі Скварцы Дзяржынскага раёна // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 23—49.
- Бірыла 2014 — *Бірыла М.В.* Слоўнік Капыльшчыны / Падрыхт. В.М. Курцова /// Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 5—23.
- Близнюк — *Близнюк Б.Б.* Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитуку: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 1997 (машинопис).

- Боброва — *Боброва М.В.* Материалы для словаря современных прозвищ жителей Пермского края. С.-Петербург, 2020.
- Богдан — *Богдан Ф.* Словник українських прізвиськ у Канаді. Вінніпег; Ванкувер, 1974.
- Богдан 1996 — *Богдан С.К.* Назви дітей у західнополіських говірках // Полісся: Мова, культура, історія: Матеріали міжнарод. конф. / Відп. за вип. Г.А. Скрипник. К., 1996. С. 134–139.
- Богословский — *Богословский М.М.* Земское самоуправление на русском Севере в XVII в. М., 1909–1912. Т. I–II. (Приложения).
- Бодак — *Бодак Я.* Лемківщина моя мила Пісні Анни Драган з галицької Лемківщини. К., 2011.
- Боїнович — *Боїнович М.* Додатак Речнику гламочког говора // СД36. Београд, 2018. Књ. LXV/1. С. 915–1059.
- Боровск — Боровск: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий (с подлинников, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции). М., 1888.
- БПК — Белозерские писцовые книги 1677 года // Новгородский сборник. Новгород, 1865. Вып. I (приложение).
- Бранденбург — *Бранденбург Н.Е.* Об археологических исследованиях в Старой Ладоге в 1886–1887 гг. // Вестник археологии и истории, изд. Археологическим институтом. СПб., 1892. Вып. 8. С. 157–169.
- БРР — Българско-руски речник. Трето изд., доп. и прераб. / Съст. С. Чукалов. София, 1960.
- Брусилов — *Брусилов Н.* Опыт описания Вологодской губернии. СПб., 1833.
- Бубала — *Бубала А.* Адмысловыя слоўцы з гаворкі Верхнядзвінскага раёна // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2018. Вып. 5. С. 6–8.
- Былины — Былины: В 25 томах. Т. I–II: Былины Печоры / Подг. текстов: В.И. Еремина, В.И. Жекулина, В.В. Коргузалов, А.Ф. Некрылов. Отв. ред. А.А. Горелов. С.-Петербург, 2001.
- Бялькевіч — *Бялькевіч І.К.* Краёвы слоўнік ўсходняй Магілёўшчыны. Мінск, 1970.
- Вальтер, Мокиенко — *Вальтер Х., Мокиенко М.* Большой словарь русских прозвищ. М., 2007.
- Василев — *Василев И.И.* Опыт географическо-статистического словаря Псковской губернии. Псков, 1882–1896. Вып. 1–3.
- Васильев — *Васильев В.Л.* Славянские топонимические древности Новгородской земли. М., 2012.
- Васильев СВК — Сотные на волости Каргопольского уезда с книг письма Никиты Григорьева Яхонтова 1561–1562 года / Подг. к печати Ю.С. Васильев // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 300–475.

- Вашенко — *Ващенко В.С.* Словник полтавських говорів. Харків, 1960. Вип. 1.
- ВГ — Верхотурские грамоты конца XVI — начала XVII в. / Сост. Е.Н. Ошанина. М., 1982. Сб. 1—2.
- ВГр. — Волинські грамоти XVI ст. / Упоряд. В.Б. Задорожний, А.М. Матвієнко. К., 1995.
- Вейнберг — *Вейнберг Л.Б.* Город Воронеж. Исторический очерк. Воронеж, 1886.
- Велев — *Велев В.* Местните имена в Пернишко. Велико Търново, 2010.
- Веселаго — *Веселаго Ф.Ф.* Описание дел архива Морского министерства за время с половины XVII до начала XIX столетия. СПб., 1877—1879. Т. 1—2.
- Веселовский — *Веселовский С.Б.* Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии. М., 1974.
- Веселовский 1936 — *Веселовский С.Б.* Село и деревня в Северо-Восточной Руси XIV—XVI вв.: Историко-социологическое исследование о типах внегородских поселений. М.; Л., 1936.
- Вікторіна — *Вікторіна О.М.* Словник лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини / Відп. ред. В.В. Лучик. Кіровоград, 2006.
- ВК — Воронежская Книга Памяти Великой войны 1914—1918 годов. Приложение. Указатели / Сост. А.И. Григоров. М., 2014. Т. I.
- ВКАСМ — Вкладные книги Антониева Сийского монастыря. 1576—1694 (7084—7202) / Сообщил А.Ф. Изюмов // ЧОИДР. 1917. Кн. II, отд. I. С. 1—104.
- ВКП — Выпись с казанских переписных книг домовых архиерейских крестьян 186 (1678) года // Приложение III к изд.: Покровский И.М. Казанский архиерейский дом, его средства и штаты, преимущественно до 1764 года. Церковно-археологическое, историческое и экономическое исследование. (В память 350-летия существования Казанской епархии 1555—1905 гг.). Казань, 1906. С. 99—146.
- ВКТСМ — Вкладная книга Троице-Сергиева монастыря / Подг. Е.Н. Клитина, Т.Н. Манушина, Т.В. Николаева. М., 1987.
- ВНР — Владельцы населенных имений в Ростовском уезде по перечневым книгам 1723—1731 гг. / Сообщил И.Н. Ельчанинов // Летопись историко-родословного общества в Москве. М., 1909. Вып. 4. С. 1—65.
- ВО — Великая Отечественная. Комкоры: Военный биографический словарь. М.; Жуковский, 2006. Т. 1—2.
- Водарский — *Водарский Я.Е.* Вологодский уезд в XVII в. (К истории сельских поселений) // Аграрная история Европейского Севера СССР. Вологда, 1970. С. 253—367.
- Волости — Волости и важнейшие селения Европейской России. СПб., 1883. Вып. IV: Губернии Нижне-Волжской области.

- Воробьёв — *Воробьёв В.М.* Тверской топонимический словарь: Названия населённых мест. М., 2005.
- Воскобойникова — *Воскобойникова Н.П.* Описание древнейших документов архивов Московских приказов XVI — начала XVII вв. (РГАДА. Ф. 141: Приказные дела старых лет) / Под ред. Н.Ф. Демидовой. М., 1999. Кн. 2.
- ВПК — Вяземские писцовые книги князя Ивана Федоровича Волконского 1627 года. Смоленск, 1882.
- ВС — Витебская старина / Сост. и изд. А. Сапунов. Витебск, 1883—1888. Т. 1—5.
- ВСД — Відлуння сивої давнини, або Слово про слова. (Спроба укладання тлумачного словника бутейської говірки) / Укладач П.С. Макаренко. За заг. ред. М.Д. Півницького. Бутейки; Луцьк, 2018.
- ВСК. — Верхнеленские сказки / Сб. М.К. Азадовского. Иркутск, 1938.
- ВТС — Вотчины Тобольского Софийского Дома XVII в. / Сост. Н.А. Балулюк. Тюмень, 2001.
- ВХК 1573—1595 гг. — Вотчинные хозяйственные книги XVI в.: Книги денежных сборов и выплат Иосифо-Волоколамского монастыря. 1573—1595 гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М.; Л., 1978. Вып. 1—2.
- Выписка — Выписка из писцовой книги Алая Михалкова 116, 117, 119 гг. // Харузин Н.Н. Русские лопари. М., 1890. Приложение 2. С. 409—463.
- Выписи — Выписи с писцовых, межевых и переписных книг на село Мечасово с деревнями Арзамасского уезда 13—133, 154, 157 и 186 гг. / Разобрал А.В. Богородский // ДНАК. 1913. Т. XV. Вып. 2. С. 1—28.
- Выслоўі — Выслоўі / Склад., сістэматызацыя тэкстаў, уступ. артыкул і камент. М.Я. Грынблата. Рэд. А.С. Фядосік. Мінск, 1979.
- Высоцкий — *Высоцкий С.А.* Киевские граффити XI—XVII вв. К., 1985.
- Вятка — Вятка: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- Габора́к 2013 — *Габора́к М.М.* Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій: Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013.
- Габора́к 2019 — *Габора́к М.М.* Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2019.
- Гаврилов — *Гаврилов В.* Всё о Кулюбакино. (Энциклопедия поселка). М., 2003.
- Гавриш — *Гавриш К.* Македонско-руски речник. Скопје, 1969.
- Гавука — *Гавука П.Д.* Тлумачний словник гуцульських говірок. Косів, 2017.
- Гаговић — *Гаговић С.* Из лексики Пиве (село Безује) // СДЗБ. Београд, 2004. Књ. LI. С. 1—312.
- ГВМ — Городские восстания в Московском государстве XVII в.: Сб. док. / Сост. К.В. Базилевич. М.; Л., 1936.

- ГВНП — Грамоты Великого Новгорода и Пскова / Подг. к печати: В.Г. Гейман, Н.А. Казакова, А.И. Копанев и др. Под. ред. С.Н. Валка. М., Л., 1949.
- ГГ — Гуцульські говірки: Короткий словник / Відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997.
- ГЕ — Город Екатеринбург. Сборник историко-статистических и справочных сведений по городу [...]. Екатеринбург, 1889.
- Гейман — Гейман В.Г. Несколько новых документов, касающихся истории сельского населения Московского государства XVI столетия // Сб. Российской публичной библиотеки. Материалы и исследования. Пг., 1924. Т. II. Вып. 1. С. 277–294.
- Герасимов — Герасимов А. Столбцы из исторического архива Саратовской ученой архивной комиссии // Труды Саратовской ученой архивной комиссии. 1909. Вып. 25. С. 1–115.
- Герасимов — Герасимов М.К. Словарь уездного череповецкого говора // Сб. ОРЯС. 1910. Т. 87. № 3. С. 1–111.
- Геронтий — Геронтий, иеромонах. Город Зарайск и его окрестности // Воронежский юбилейный сборник в память трехсотлетия г. Воронежа. Воронеж, 1886. Т. II. С. 135–159.
- Гілевич — Гілевич Н. Дыалектны слоўнік: Лексіка. Фразеалагізмы. Прыказкі, прымоўкі, прыгаворкі. Параўнанні. Мінск, 2005.
- ГКН — Грамоты Краснохолмского Николаевского Антониева монастыря / Пригот. к печати В. Некрасов, А. Мировин, А. Петропавловский, М. Рубцов. Тверь, 1904.
- Глуховцева — Глуховцева К., Леснова В., Ніколаєнко І. та ін. Словник українських східнослов'янських говірок. Луганськ, 2002.
- Глуховцева 1, 2 — Глуховцева К.Д., Глуховцева І.Я., Леснова В.В. Словник прізвищ жителів Луганщини. Луганськ, 2011. Т. 1–2.
- Гнатишак — Гнатишак Ю. Слова з Болехова / Співавтори-лексикографи: О. Сімович, Н. Хобзей (відп. ред.), Т. Ястремська. Львів, 2017.
- Гневашев — Гневашев Д.Е. «Сыскные списки» вологодских дворян и детей боярских 1606–1613 гг. // Исторический архив. 2007. № 5. С. 185–196.
- Гоголь — Гоголь Н.В. Собрание сочинений в 9 т. М., 1994. Т. 8.
- Годинка — Годинка А. Пісні наших предків. Будапешт; Ужгород, 1993.
- Голикова — Голикова Н.Б. Астраханское восстание. 1705–1706 гг. М., 1975.
- Голицын — Указатель имен личных, упомянутых в дворцовых разрядах / Сост. Н.Н. Голицын. СПб., 1912.
- Головацький — Дзензелівський Й.О., Ганудель З. Словник української мови Я.Ф. Головацького // Наук. зб. Музею української культури у Свиднику. Пряшів, 1982. Т. 10. С. 311–612.
- Голянич — Голянич М.І. Мовний портрет села Тюдів. Словник. Івано-Франківськ, 2018–2022. Т. 1–2.

- Гоноровский — *Гоноровский П.А., Дьячков Л.Г., Журавлев В.В.* и др. История Тамбовской области. Изд. 2-е, переработ. Воронеж, 1971.
- Горбаль — *Горбаль М.* Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини 1939–1950 рр. (за архівними документами). Торонто; Львів, 2003–2005. Т. 5–6.
- Горбач Бродина — *Горбач О.* Південнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник с. Бродина, повіту Радівці (Румунія). Мюнхен, 1997 // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 123–275.
- Горбач Верхній Дунавець — *Горбач О.* Діалектний словник північно-добруджанської говірки с. Верхній Дунавець біля Тульчі. Мюнхен, 1968 (окремий відбиток).
- Горбач Добровода — *Горбач О.* Словник північно-підляської говірки села Добровода близько Гайнівки (Польща) // Діалектологічні студії. 3 / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2003. С. 454–488.
- Горбач МГ — *Горбач О.* Мармароська говірка й діалектний словник села Поляни над р. Русковою (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 276–323.
- Горбач Терев. — *Горбач О.* Говірки Теревовельщини // Наук. записки Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені. Мюнхен, 1969. Т. 19. С. 147–182.
- Горін — *Горін С.* Жидичинський Свято-Миколаївський монастир (до середини XVII сторіччя). К., 2009.
- Горпинич — *Горпинич В.О.* Прізвища степової України: Словник. Дніпропетровськ, 2000.
- Горпинич, Бабій — *Горпинич В.О., Бабій Ю.Б.* Прізвища Середньої Наддніпрянщини (Словник). Дніпропетровськ, 2004.
- Горпинич, Корнієнко — *Горпинич В.О., Корнієнко І.А.* Прізвища Дніпровського Припоріжжя (Словник). Дніпропетровськ, 2003.
- Горпинич, Тимченко — *Горпинич В.О., Тимченко Т.В.* Прізвища правобережного Степу: Словник. Дніпропетровськ, 2005.
- Грамотки — Грамотки XVII — нач. XVIII в. / Изд. подг. Н.И. Тарабасова, Н.П. Панкратова. Под ред. С.И. Коткова. М., 1969.
- Гримашевич — *Гримашевич Г.І.* Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок. Житомир, 2002.
- Грицак — *Грицак М.А.* Матеріали до словника українських говірок Закарпатської області / Укладачі: Н.С. Вербич, П.Ю. Гриценко (відп. ред.), О.С. Іщенко та ін. К., 2017—. Вип. 1—.
- Грищенко, Мойсієнко — *Грищенко С., Мойсієнко В.* Мелені: історико-лінгвістичний нарис. Житомир, 1998.
- Грінченко — Словарь української мови / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. К., 1907–1909. Т. 1–4.

- Грковић — *Грковић М.* Речник личних имена код Срба. Београд, 1977.
- ГРМ — Города России XVI века: Материалы писцовых описаний / Изд. подг. Е.Б. Французова. М., 2002.
- ГРУ — Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: 36. документів / Упоряд.: І.Л. Бутич, М.І. Бутич, О.А. Купчинський та ін. Ред. І.Л. Бутич, Ф.П. Шевченко. К., 1970.
- Груца — *Груца А.П.* З лексікі розных месц Беларусі // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 132–138.
- Грушко, Медведев — *Грушко Е.А., Медведев Ю.М.* Словарь фамилий. Нижний Новгород, 1997.
- ГСБМ — Гістарычны слоўнік беларускай мовы / Складальнікі: Т.І. Блізнюк, Р.С. Гамзовіч, А.П. Груца і інш. Рэд. А.М. Булыка. Мінск, 1982–2017. Вып. 1–37.
- ГСТ — Города и селения Тульской губернии в 1857 году / Изд. на основании приходных списков Тульской епархии под наблюдением П.И. Кеппена. СПб., 1858.
- Гузнова — *Гузнова А.В.* Прозвищная номинация в арзамасских говорах (части нижегородских): дисс. ... канд. филол. наук. Арзамас, 2016.
- Гурлянд — *Гурлянд И.Я.* Новгородские ямские книги (1586–1631 гг.) // Временник Демидовского юридического лицея. 1901. Кн. 82–83.
- ДАВО — Державний архів Волинської області (фонди).
- Даль — *Даль В.И.* Толковый словарь живого великорусского языка. М., 1955. Т. 1–4.
- Даничић — *Даничић Ђ.* Рјечник из књижевних старина српских. Београд, 1975. Т. I–III.
- Даніловіч — *Даніловіч М.А.* У дзялектны слоўнік Гродзеншчыны // Жывое народнае слова: Дзялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 21–33.
- ДВ — Десятни по Владимиру и Мещере 1590 и 1615 гг. / Сообщил Ю.В. Готьё // ЧОИДР. 1911. Кн. I, отд. I. С. 51–89.
- ДДГ — Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV–XVI вв. / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М.; Л., 1950.
- ДГМ — Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. К., 2007.
- Дейниченко — *Дейниченко Н.П.* Питання вивчення зоологічної лексики рідного краю в курсі “Українська діалектологія”. (Методичні поради). Суми, 1984.
- Демчук — *Демчук М.О.* Слов’янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVI ст. К., 1988.
- Бапић 1966 — *Бапић С.* Надимци и презимена у Куману (Банат) // Прилози проучавању језика. 1966. 2. С. 161–164.
- Бапић 1967а — *Бапић С.* Надимци и презимена у Добрици (Банат) // Прилози проучавању језика. 1967. 3. С. 227–230.

- Бапић 19676 — *Бапић С.* Надимци и презимена у селу Арадцу (Банат) // Прилози проучавању језика. 1967. 3. С. 221–224.
- Бапић 1968 — *Бапић С.* Надимци и презимена у Тарашу (Банат) // Прилози проучавању језика. 1968. 4. С. 169–173.
- Бапић 1970 — *Бапић С.* Надимци и презимена у српском Итебеју (Банат) // Прилози проучавању језика. 1970. 6. С. 231–236.
- Дилакторский — Словарь областного вологодского наречия. По рукописи П.А. Дилакторского 1902 г. / Изд. подг. А.Н. Левичкин, С.А. Мызников. С.-Петербург, 2006.
- Динић 2004 — *Динић Ј.* Ономастика Заглавка // Ономатолошки прилози. Београд, 2004. Књ. XVII. С. 5–404.
- Динић 2008 — *Динић Ј.* Тимочки дијалекатски речник. Београд, 2008.
- Динић 2009 — *Динић Ј.* Антропонимија слива Грлишке реке // Ономатолошки прилози. Београд, 2009. Књ. XIX–XX. С. 621–739.
- Динић 2015 — *Динић Ј.* Ономастика “Косовљанских села” у околини Зајечара // Ономатолошки прилози. Београд, 2015. Књ. XXII. С. 431–598.
- Динић 2019 — *Динић Ј.* Допуне Тимочком дијалекатском речнику // СД36. Београд, 2019. Књ. LXVI/2. С. 741–880.
- Ділова ДГ — Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: 3б. документів / Упоряд., автор передмови та коментаря В.Й. Горобець. К., 1993.
- Ділова мова — Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. (3б. актових документів) / Підг. до друку: В.В. Німчук (відп. ред.), В.М. Русанівський, К.С. Симонова та ін. К., 1981.
- Ділова НРМ — Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / Підг. до вид. В.А. Передрієнко. К., 1976.
- ДІП I — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII — XVIII ст. Т. I: Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1649 р. Компут 1718 р. / Упоряд., підг. до друку, вступна стаття В.О. Мокляка. Полтава, 2007.
- ДІП II — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII — XVIII ст. Т. II. Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1721 р. Полтава, 2010.
- ДІП III — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. III: Компуті та ревізії Полтавського полку. Ревізія 1723 р. Ревізія 1726 р. / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2012.
- ДІП V — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. V: Компуті та ревізії Полтавського полку. «Въденіе полку Полтавского о козаках конных и пѣшихъ» 1773 р. (Ревізія 1773 р.) / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2013.
- ДІП VI — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. VI: Компуті та ревізії Полтавського полку. Відомств полку Полтавського 1734 р. / Упоряд., передмова В.О. Мокляк. Полтава, 2017.

- ДІП VII – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. VII: Компуті та ревізії Полтавського полку. Список іменний Полтавського полку 1735 р. / Упоряд., підгот. до друку, передмова В.О. Мокляк. Полтава, 2018.
- ДКТ – Дозорная книга города Твери 1616 года / Сост. В.Н. Сторожев. Тверь, 1890.
- ДМА – Документы Московского архива Министерства юстиции. М., 1877. Т. I.
- ДМИМ – Документы и материалы по истории Мордовской АССР / Отв. ред. Б.Д. Греков, В.И. Лебедев. Саранск, 1940–1953. Т. I–IV.
- Дмитренко – Опись казачьих дел Московского отделения Общего архива главного штаба / Сост. И.И. Дмитренко. СПб., 1899.
- ДНАК – Действия Нижегородской губернской ученой архивной комиссии.
- Добровольский – *Добровольский В.Н.* Смоленский областной словарь. Смоленск, 1914.
- Добровольский ПК – *Добровольский В.Н.* Прозвища крестьян сельца Березовки Дмитровского уезда Орловской губернии // Живая старина. 1899. № 3–4. С. 421–424.
- Добролюбова 1997 – *Добролюбова Г.М.* Ідеографія і генезис поліських антропонімічних порівнянь. Дис. ... канд. філол. наук. Житомир, 1997 (машинопис).
- Добролюбова 2003 – *Добролюбова Г.* Красне слово – як золотий ключ. Житомир, 2003.
- ДОК – Дедиловские отказные книги XVII века (1664–1702) / Разобрал и пригот. к печати Ю.В. Арсеньев // Труды Тульской губернской ученой архивной комиссии. Тула, 1915. Кн. II. С. 29–125.
- Докучаев-Басков – *Докучаев-Басков К.А.* Струкина пустыня и ее чернецы. (Опыт исследования жизни монашествующих) // Известия Общества изучения Олонекской губернии. Петрозаводск, 1914. № 5. С. 33–48; № 6–7. С. 49–64.
- Доп. – Дополнение к Опыту областного великорусского словаря. СПб., 1858.
- Доп. АИ – Дополнения к Актам историческим, собр. и изд. Археологическою комиссиею. СПб., 1846–1872. Т. I–XII.
- ДПП – Документы Печатного приказа (1613–1615 гг.): Сборник / Сост. С.Б. Веселовский. Отв. ред. Б.В. Левшин. М., 1994.
- ДПС – Доклады и приговоры, состоявшиеся в Правительствующем Сенате в царствование Петра Великого / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880–1901. Т. I–VI.
- Драздовіч 2016 – *Драздовіч Я.* Краёвы слоўнік Піншчыны // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 124–133.

- Драздовіч 2016а — *Драздовіч Я.* Пінскія словазборы / Падрыхт. І.У. Галуза // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 133–143.
- ДРГ — Древние русские грамоты, хранящиеся в Ревельском городском архиве / Издал Г.И. Гансен. Ревель, 1890.
- ДСБ — Древности сл. Белка XVII–XVIII ст. / Авт.-сост. А. Гриппа, А. Парамонов, В. Ставиский. Харьков, 2010.
- ДСБр. — Дыялектны слоўнік Брэстчыны / Рэд. Г.М. Малажай, Ф.Д. Клімчук. Мінск, 1989.
- ДССМ — Документальна спадщина Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря у Києві XVI–XVII ст. із фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: зб. док. / Автори-укладачі: Ю.А. Мицик, С.В. Сохань, Т.В. Міцан та ін. К., 2011.
- ДТП — Дела Тайного Приказа. Кн. 1 // РИБ. СПб., 1907. Т. Т. XXI; Кн. 2 // РИБ. СПб., 1908. Т. XXII; Кн. 3 // РИБ. СПб., 1904. Т. XXIII; Кн. 4 // РИБ. Л., 1926. Т. XXXVIII.
- Дуда — *Дуда І.М.* Лемківський словник. 26 000 слів. Тернопіль, 2011.
- Дуйчак — *Дуйчак М.* Антропонімія Пряшівщини. Пряшів, 2003.
- Дуриданов — *Дуриданов И.* Един непознат словообразователен тип в български: жителски имена на -ар (с успоредици от другите южнославянски езици) // Известия на Института за български език. София, 1970. Кн. XIX. С 863–869.
- Дуриданов Ломско — *Дуриданов Ив.* Местните названия от Ломско. София, 1952.
- Дэжэ — *Дэжэ Л.* Очерки по истории закарпатских говоров. Будапешт, 1967.
- Елезовић — *Елезовић Гл.* Речник косовско-метохиског дијалекта. Београд, 1932–1935. Св. 1–2 (= СДЗб. Књ. IV, VI).
- Енин — *Енин Г.П.* Словесный воеводский суд. (Исследование и источник). С.-Петербург, 1995.
- Ермолаев — *Ермолаев С.С.* Дозорные книги поместных земель Вороначского, Себежского, Велейского уездов Псковской земли начала XVII в. // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1985. С. 137–163.
- ЕСЛГНПР — Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О.С. Стрижак. К., 1985.
- ЕСУМ — Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. К., 1982–. Т. 1–.
- Ефименко — *Ефименко А.Я.* Юридические обычаи лопарей, корелов и самоедов Архангельской губернии // Записки РГО по отделению этнографии. 1878. Т. 8. Отд. 2. С. 1–233.
- Євтушок — *Євтушок О.М.* Вивчення лексики говірок Рівненщини. Рівне, 1997.

- Євтушок Атлас — *Євтушок О.М.* Атлас будівельної лексики Західного Полісся. Рівне, 1993.
- ЄР — Єдиний реєстр адвокатів України. К., 2004.
- Єфіменко — *Єфіменко І.В.* До давньослов'янської відантропонімної топонімії (на матеріалі “Новгородських писцевих книг”) // Пам'ятки писемності східнослов'янськими мовами XI—XVIII століть. Вип. 2: М-ли наук. конф. пам'яті Лідії Петрівни Жуковської. К., 1995. С. 287—291.
- ЖГП — Жалованные грамоты Путивльскому Молченскому монастырю // Труды Курского губернского статистического комитета. Курск, 1863. Вып. 1. С. 562—579.
- ЖЕ — Жители Елабуги по переписной книге приказного Богдана Нехаева 7125 (1617) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. III. Отд. 3. С. 89—92.
- Жегуц, Піпаш — *Жегуц І., Піпаш Ю.* Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен, 2001.
- Железняк — *Железняк І.М.* Історія літописного *Мутижирь* // Мовознавство. 1974. № 3. С. 61—65.
- Жерела — Жерела до історії України-Руси. Львів, 1895—1913. Т. I—VII.
- Житецкий — *Житецкий П.* Словарь книжной малорусской речи по рукописи XVII века К., 1888.
- ЖПТ — Жертвы политического террора в СССР. Режим доступу: <http://www.lists.mono.ru>
- Жугић — *Жугић Р.* Речник говора Јабланичког краја // СДЗБ. Београд, 2005. Књ. LII. С. 1—470.
- Журавлев — *Журавлев А.Ф.* Материальная культура древних славян по данным праславянской лексики // Очерки по истории культуры славян / Ред. кол.: В.К. Волков, В.Я. Петрухин, А.И. Рогов и др. М., 1996. С. 116—144.
- Заимов — *Заимов Й.* Български именник. София, 1988.
- Заимов БГИ — *Заимов Й.* Български географски имена с -јѣ. София, 1973.
- Заимов Панагюрско — *Заимов Й.* Местните имена в Панагюрско. София, 1977.
- Заимов 1968 — *Заимов Й.* Български селищни имена в Албания от XV век // Symbolae philologicae in honorem Vitoldi Taszycki. Wrocław etc., 1969. С. 425—439.
- Заимов 1975 — *Заимов Й.* Двучленни лични имена в българската топонимия (принос към славянския ономастичен атлас) // Onomastica. 1975. Roczn. XX. Zesz. 1—2. С. 169—230.
- Зайка — *Зайка А.* Мікратапаніміка Івацєвіччыны. Мінск, 2018.
- Закревська — *Закревська Я.В.* Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. К., 1976.

- Зализняк — *Зализняк А.А.* Древненовгородский диалект. М., 1995.
- Зализняк, Янин 2003 — *Зализняк А.А., Янин В.Л.* Берестяные грамоты из новгородских раскопок 2002 г. // Вопросы языкознания. 2003. № 4. С. 3—11.
- Зализняк, Янин 2007 — *Зализняк А.А., Янин В.Л.* Берестяные грамоты из новгородских раскопок 2006 г. // Вопросы языкознания. 2007. № 3. С. 3—10.
- Зарайск — Зарайск: Материалы для истории города XVI—XVIII столетий. М., 1883.
- ЗВ — Зимняя война 1939—1940 гг. Исследования, документы, комментарии. К 70-летию советско-финской войны / Авторы: В.С. Христофоров, А.Н. Сахаров, Т. Вихавайнен и др. М., 2009.
- Зеленько ССП — *Зеленько А.С., Сенчук І.В., Серета Ф.Я.* Словник східно-поліського говору // Методичні вказівки з діалектології української мови (та матеріали до словника східнополіського говору) / Укладач, відп. за випуск А.С. Зеленько. Луганськ, 1990. С. 5—40.
- Зимин — *Зимин Б.И.* Мордовские и татарские названия населенных пунктов Тамбовской области // Вопросы краеведения в школах и педагогических институтах (Доклады на межвузовской конференции по вопросам краеведения в школах и педагогических институтах) / Отв. ред. С.В. Винокуров. Тамбов, 1962. С. 182—184.
- Зілінський — *Зілінський О.* Українські народні балади Східної Словаччини. К., 2013.
- Зіновіїв — *Зіновіїв К.* Вірші. Приповісті посполиті / Підг. тексту І.П. Чепіги. Вступна стаття В.П. Колосової та І.П. Чепіги. Історико-літературний коментар В.П. Колосової. К., 1971.
- Златковић — *Златковић Д.* Речник пиротског говора. Београд, 2014. Т. 1—2.
- Зосимов — *Зосимов А.М.* Словник українських прізвищ. Харків, 2015. Т. 1—2.
- ЗЧ — Загиблі на чужині (Серія: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом). К., 2003.
- ИАЯ — Исторические акты Ярославского Спасского монастыря / Изд. И.А. Вахрамеев. М., 1896. Т. I—III.
- Иванов — *Иванов Й.Н.* Местните имена между Долна Струма и Долна Места. София, 1982.
- Иванова — *Иванова О.* Студии од топонимията и антропонимията. Скопје, 1999.
- Иванова Речник — *Иванова О.* Речник на топонимите во областа по сливот на Брегалница. Скопје, 1996.
- Иванова Словарь — *Иванова А.Ф.* Словарь говоров Подмосковья. М., 1969.
- Иванова, Радева — *Иванова Н., Радева П.* От 'А' до 'Я'. Имената на българите. София, 1985.

- Изюмов — *Изюмов А.* Жилецкое землевладение в 1633 году // *Летопись историко-родословного общества в Москве.* М., 1912. Вып. 3—4. С. 5—230.
- ИИМ — Из истории Москвы (Опись г. Москвы после пожара 10 апреля 1629 г.) / Ввод. ст. В. Лебедева // *Красный архив: Исторический журнал.* 1940. Т. 4 (101). С. 197—227.
- Илчев — *Илчев С.* Речник на личните и фамилни имена у българите. София, 1969.
- ИМГА — Исторические материалы, грамоты и акты Вятского Успенского Трифонова монастыря 1580—1764 г. / Собр. и издал А. В-нь // *Труды Вятской ученой архивной комиссии.* Вятка, 1906. Вып. I—II. С. 63—178.
- ИМЛ — История Мордовии в лицах: Биографический сборник. Ковылкино, 2001. Кн. 4.
- ИОС — Иркутский областной словарь / Ред.-сост. Н.А. Бобряков. Иркутск, 1973—1979. Вып. 1—3.
- ИПЧ — Их помнит Черниговщина: списки погибших на Черниговщине / Сост. В.Д. Драгунов. Чернигов, 1993—1994. Кн. 1—5.
- ИС — Именной список раненых и больных офицерских и нижних чинов, помещенных в лечебных заведениях. (По сведениям справочного отдела Красного креста). Пг., 1914—1915.
- ИСК — Именные списки казаков украинских полков, проходящих войсковую службу в 1784—1785 гг. Харьков, 2012.
- ИСОТ — Историко-статистическое описание первоклассного Тихвинского Богородицкого большого мужского монастыря в г. Тихвине, Новгородской епархии. СПб., 1888. (Приложения).
- ИСП — Именной список потерь на фронтах в личном составе рабочей-крестьянской Красной Армии за время гражданской войны. М., 1926.
- ИЮА — Историко-юридические акты переходной эпохи. XVII—XVIII в. / Собр. К.П. Победоносцев // *ЧОИДР.* 1886. Кн. III, отд. I. С. 1—160.
- ИЮМ — Историко-юридические материалы, извлеченные из актов книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске / Изд. под ред. Н. Созонова, кн. Мещерского, М. Веревкина. Витебск, 1871—1906. Вып. I—XXXII.
- Іваницький — *Іваницький А.* Український обрядовий фольклор західних земель: Музична антологія. Вінниця, 2012.
- ІСУЯ — Історичний словник українського мови. Т. I: А—Ж / Укладачі: Є. Тимченко (ред.), Є. Волошин, К. Лазаревська, Г. Петренко. Харків; К., 1930.
- КА — Кунгурские акты XVII века (1668—1699 г.) / Изд-е А.Г. Кузнецова, ред. А.А. Титов. СПб., 1888.
- Кабасанов — *Кабасанов Ст.* Говорят на с. Момчиловци, Смолянско // *Известия на Института за български език.* 1956. Кн. IV. С. 5—101.

- Казлова І, ІІ — *Казлова Р.М.* Беларуская і славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2000–2002. Т. І–ІІ.
- Казлова ІІІ — *Казлова Р.М.* Славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2003. Т. ІІІ.
- Казлова 2009 — *Казлова Р.М.* Айканімія Беларускага Палесся. Генэзіс назваў. Гомель, 2009. Вып. 1.
- КАК — Курский адрес-календарь. Справочная и адресная книга на 1912 г. Курск, 1912.
- Каманин — Материалы по истории козацкого землевладения (1494–1668 гг.) / Сообщил И.М. Каманин // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. 1894. Вып. 8. Отд. ІІІ. С. 3–28.
- Камкин — *Камкин А.В.* Порядные крестьян-половников поморских уездов в XVI–XIX вв. // Аграрная история Европейского Севера СССР / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1970. С. 100–107.
- Кананенка, Малажай — *Кананенка Т.М., Малажай Г.М.* Ацэначныя назвы асоб ў гаворках Брэстчыны // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 153–159.
- Карнаухов — *Карнаухов А.Ф.* Краткий словарь кежемского говора (Кежемского Приангарья). Козинск, 2003.
- КБС — Класова боротьба сялянства Східнай Галічыні (1772–1849): Документи і матэрыялы. К., 1974.
- КВ — Книга Вяцких пригородков Слободского да Шестакова посадов и уездов писма и меры Ивана Борисовича Доможирова да подячего Ивана Кокушкина 137 (1629) году // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1916. Вып. ІІІ–ІV, отд. 2. С. 1–346.
- КДАК — Каталог древним актовым книгам губерний Виленской, Гродненской, Минской и Ковенской, а также некоторых судов губерний Могилевской и Смоленской, хранящимся ныне в Центральном архиве в Вильне. Вильна, 1872.
- КДГ — Каталог древнерусских грамот, хранящихся в отделе рукописей ГПБ им. М.Е. Салтыкова-Щедрина. Л., 1996. Вып. 11.
- КДП — Крестьянское движение в Поволжье. 1919–1922: Документы и материалы / Отв. ред. Т. Шанин. М., 2002.
- Керча — Русинсько-російський словник: у 2 т. Понад 5800 слів / Склав І. Керча. Ужгород, 2007.
- КИ — Кириллические издания XVI–XVII вв. в хранилищах Пермской области: Каталог / Под ред. И.В. Поздеевой. Пермь, 2003.
- КиН — Крестьянство и националы в революционном движении. Разинщина / Подг. к печати А.А. Покровский, Н.П. Чулков. М.; Л., 1931.
- КИРЯ — Кириллические издания Ростово-Ярославской земли (1493–1652 гг.): Каталог / Ред. И.В. Поздеева. Ярославль; Ростов 2004.

- Кистерев — *Кистерев С.Н.* Документы частного архива служилых людей первой половины XVII века // Архив русской истории. М., 1992. Вып. 1. С. 112–121.
- ККПС — Книга Київського підкоморсько суду (1584–1644) / Підг. до вид.: Г.В. Боряк, Т.Ю. Гирич, Л.З. Гісцова та ін. К., 1991.
- Клепатский — *Клепатский П.Г.* Очерки из истории Киевской земли. Литовский период. Одесса, 1912. Т. 1.
- Клепикова — *Клепикова Г.П.* Славянские названия птиц (*аист, ласточка, ворон*) // Вопросы славянского языкознания / Отв. ред. В.Н. Топоров. М., 1961. Вып. 5. С. 149–185.
- Климкова — *Климкова Л.А.* Микротопонимический словарь Нижегородской области (Окско-Волжско-Сурское междуречье). Арзамас, 2006. Ч. 1–3.
- Климчук — *Климчук Ф.Д.* Специфическая лексика Дрогичинского Полесья // Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря / Отв. ред. Н.И. Толстой. М., 1968. С. 20–78.
- Клімчук — *Клімчук Ф.Д.* 3 лексикі вёскі Камянюкі Камянецкага раёна // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. А.П. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 36–55.
- КМ — Книга-мемориал воинов, погибших при защите Родины в Великую Отечественную войну 1941–1945 гг. и захороненных в городе Калинин. Калинин, 1986.
- Кміт — *Кміт Ю.* Словник бойківського говору // Літопис Бойківщини. Самбір, 1934. Ч. 2. С. 171–218; 1936–1937. Ч. 7–9. С. 275–304.
- КМР — Крепостная мануфактура в России. Л., 1932. Ч. III: Дворцовая полотняная мануфактура XVII века.
- КМТ — Книги Московской большой таможи 1693–1694 гг.: Новгородская, Астраханская, Малороссийская / Ред. Д.И. Тверская. М., 1961.
- Књига — Књига мртвих срба Сарајева / Ред. М. Иванишевић. Београд; Бања Лука, 2008.
- Книги РФ — Книги Российской Федерации: Ежегодник: В 10 т. М., 1999. Т. II. Ч. 1; 2003. Т. X; 2004. Т. IX; 2005. Т. IX; 2008. Т. X.
- Коваленко — *Коваленко Н.Д.* Фразеологічний словник подільських і суміжних говірок. Кам'янець-Подільський, 2019.
- Ковачев 1992 — *Ковачев Н.* Лични имена в България по названия на растения // *Onomastica*. 1992. Roc. XXXVII. С. 169–182.
- Ковачев 2001 — *Ковачев Н.* Местните имена във Великотърновско. Велико Търново, 2001.
- Ковачев 2009 — *Ковачев Н.* Местните имена в Дряновско. Велико Търново, 2009.
- Кожељац — *Кожељац Љ.Р.* Ономастика Тимока // Ономатолошки прилози. Београд, 1990. Књ. XI. С. 109–366.

- Козлова — *Козлова Р.М.* Структура праславянського слова. Праславянське слово в генетическому гнезді. Гомель, 1997.
- Козлова Проблеми — *Козлова Р.М.* Проблеми славянської іменної префіксації (производные с префиксом *a-) // *Русский язык: Межведомств. сб.* Минск, 1991. Вып. 11. С. 61–72.
- Козлова 2008 — *Козлова Р.М.* Δάρδανοι и Δάρδανία в свете славянских данных. Реконструкция микросистемы *Dьrd- // *Студії з ономастики та етимології.* 2008 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2008. С. 80–100.
- Кокаличева — *Кокаличева Р.* Местните имена в Харманлийско. Велико Търново, 2011.
- Колесников — *Колесников П.А.* Северная Русь. (Архивные источники по истории крестьянства и сельского хозяйства XVII в.). Вологда, 1971. [Вып. 1].
- Колосько — *Колосько Е.В.* Метафорический перенос «растение — человек» в русских народных говорах // *Этноботаника: растения в языке и культуре* / Отв. ред. В.Б. Колосова. С.-Петербург, 2010. С. 69–77.
- Константинова — *Константинова Ц.* Топонимията на Казанлъшко. Велико Търново, 2008.
- Копанев — *Копанев А.И.* Материалы по истории крестьянства конца XVI и первой половины XVII в.: Записная книга старых крепостей 1598 г. Оценная книга Кемской волости с волостками 30-х годов XVII в. // Материалы и сообщения по фондам отдела рукописной и редкой книги Библиотеки АН СССР. М.; Л., 1966. С. 143–199.
- Корзонюк — *Корзонюк М.М.* Матеріали до словника західноволинських говірок // *Українська діалектна лексика: Зб. наук. праць* / Голова ред. колегії І.Г. Матвіяс. К., 1987. С. 62–267.
- Корнилов 1973 — *Корнилов Г.Е., Кириллова Н.А., Кольцова О.И.* Из материалов по русским говорам Чувашской АССР. II // *Диалекты и топонимия Поволжья* / Отв. ред. Г.Е. Корнилов. Чебоксары, 1973. Вып. 2. С. 53–74.
- Корнієнко — *Корнієнко І.А.* Матеріали до Словника антропонімів Північного Причорномор'я (м. Очаків, с. Кучуруб, с. Чорноморка). Миколаїв, 2017.
- Корнієнко I–V — *Корнієнко В.В.* Корпус графіті Софії Київської (XI — поч. XVIII ст.). К., 2010–2015. Ч. I–V.
- Коробар-Белчева — *Коробар-Белчева М., Миовска В., Момировска М.* Речник на лични имиња во македонското народно творештво. Скопје, 2008.
- КП Алтай — *Книга памяти: Поименный список воинов Алтая, павших в боях Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.: В 2 т.* Барнаул, 1986–1988.
- КП Амур. — *Книга памяти жертв политических репрессий Амурской области.* Режим доступа: <http://www.amurobl.ru>

- КП Вологда – Книга памяти Вологодской области. Режим доступу: <http://vologda-oblast.ru>
- КП Вологод. – Книга памяти Вологодской области: Нюксенский район / Ред. В.В. Судаков. Вологда, 1989.
- КПЖ – Книга памяти железнодорожников – жертв политических репрессий 1937–1938 гг., захороненных на Левашовском мемориальном кладбище / Сост. Е.В. Вольский. С.-Петербург, 2000. Вып. 1.
- КПК – Книга памяти Калининской области. Режим доступу: <http://may1945pobeda.narod>
- КП Могилев. – КП Могилевская обл., Кричевский р-н. Режим доступу: www.krachev.mogilev-region.by/dfiles/000380_144454_Za_predelami.xls
- КП Сарат. – Книга памяти: Саратовская область. Саратов, 1994–2015. Т. 1–31. Режим доступу: <http://pobeda.sarnovosti.ru/index1.html>
- КПСВ – Книга пам'яті і слави Волині: Рівненська область. Рівне, 2001–2008. Т. 1–16.
- КП Твер. – Тверская земля в военной истории России. Книга памяти. Режим доступу: <http://www.history.tver.ru>
- КП Тул. – Книга памяти Тульской области. Тула, 1994–2002. Т. 1–17. Режим доступу: www.tunb.ru/tulskij-kraj/pamyat-pokolenij/tulskaja-oblastnaja-kniga-pamyati
- КПУ – Козацтво півдня України 1782–1811 рр. у сповідальних розписах Херсонської духовної консисторії: зб. док. / Уклад. О.Ю. Паталах; упоряд. І.Ю. Сінкевич; відп. за вип. Г.Б. Проценко. Херсон, 2018.
- КПУ Він. – Книга пам'яті України: Вінницька область. К., 1994–1997. Т. 1–9.
- КПУ Вол. – Книга пам'яті України: Волинська область. Львів, 1995. Т. 1–3.
- КПУ Дн. – Книга пам'яті України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 1993–1997. Т. 1–12.
- КПУ Дон. – Книга памяти Украины: Донецкая область. Донецк, 1994–1999. Т. 1–22.
- КПУ Жит. – Книга пам'яті України: Житомирська область. Житомир, 1993–1998. Т. 1–12.
- КПУ Зап. – Книга пам'яті України: Запорізька область. Дніпропетровськ, 1994–2012. Т. 1–23.
- КПУ Звитяжці Київ. – Книга пам'яті України. Звитяжці: Київська область. К., 2008–2018. Т. 1–12.
- КПУ ІФ – Книга пам'яті України: Івано-Франківська область. Львів, 1998–2003. Т. 1–3.
- КПУ Керчь – Книга памяти города-героя Керчи и Керченского полуострова. Симферополь, 1999. Т. 1.
- КПУ Київ. – Книга пам'яті України: Київська область. К., 1995–2000. Т. 1–8.
- КПУ Киров. – Книга памяти Украины: Кировоградская область. Кировоград, 1995. Т. 1.

- КПУ Кіров. — Книга пам'яті України: Кіровоградська область. Кіровоград, 2007. Т. 8.
- КПУ Луг. — Книга пам'яті України: Луганська область. Луганськ, 1994—2004. Т. 1—17.
- КПУ Льв. — Книга пам'яті України: Львівська область. Львів, 1995. Т. 1—4.
- КПУ м. Київ — Книга пам'яті України: Київ. К., 1994—1995. Т. 1—3.
- КПУ Ник. (Мик.) — Книга памяти Украины: Николаевская область. Николаев, 1995—2018. Т. 1—16.
- КПУ Од. — Книга памяти Украины: Одесская область. Одесса, 1994—2008. Т. 1—11.
- КПУ Переможці Він. — Книга пам'яті України. Переможці: Житомирська область. Житомир, 2010—2019. Т. 1—9/2.
- КПУ Переможці Жит. — Книга пам'яті України. Переможці: Житомирська область. Житомир, 2007—2015. Т. 1—6.
- КПУ Полт. — Книга пам'яті України: Полтавська область. Полтава, 1995—1999. Т. 1—12.
- КПУ Рв. — Книга пам'яті України: Рівненська область. Львів, 1994—1998. Т. 1—4.
- КПУ Сум. — Книга пам'яті України: Сумська область. Суми, 1994—1998. Т. 1—14.
- КПУ Терн. — Книга пам'яті України: Тернопільська область. Львів, 1995—1996. Т. 1—3.
- КПУ Харк. — Книга пам'яті України: Харківська область. Харків, 1994—2003. Т. 1—20.
- КПУ Херс. — Книга памяти Украины: Херсонская область. Симферополь, 1994—2000. Т. 1—10.
- КПУ Хм. — Книга пам'яті України: Хмельницька область. Хмельницький, 1995—1997. Т. 1—10.
- КПУ Черк. — Книга пам'яті України: Черкаська область. К., 1995—1998. Т. 1—8.
- КПУ Черниг. — Книга памяти Украины: Черниговская область. К., 1995—2002. Т. 1—9.
- КПУ Чорноб. Жит. — Книга пам'яті України: Чорнобильська трагедія. Житомирська область. Житомир, 2016.
- КПЯ — Колониальная политика Московского государства в Якутии XVII в.: Сб. архивных документов / Под общ. ред. Я.П. Алькора и Б.Д. Грекова. Л., 1936.
- КР — Кольский родословец: Альманах Мурманского родословного общества. Мурманск, 2000—. Вып. 1—.
- Краснояр. — Словарь русских говоров южных районов Красноярского края. Изд. 2-е. Красноярск, 1988.

- Красовський — *Красовський І.* Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.: За матеріалами Йосифінського поземельного кадастру 1787–1788 рр. Львів, 1993.
- Кр. В — Крестьянская война 1773–1775 в России: Документы из собрания Государственного исторического музея / Отв. ред. Е.И. Индова. М., 1970.
- Кр. Д — Крестьянское движение в России в 1796–1825 гг.: Сб. док. / Под ред. С.Н. Валка. М., 1961.
- Кривицька — *Кривицька О.* Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. Семантика і словотвір. Львів, 2002.
- Крип'якевич — *Крип'якевич І.* Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали. Львів, 1994.
- Крохмалюк — *Крохмалюк Д.І.* Словник говірки села Шендерівка та інших населених пунктів Могилівського Придністров'я. К., 2015.
- Кр. СОГ — Краткий словарь русского островного говора (д. Ульяновка Сигнахского района ГССР) / Авт.-сост.: В.А. Жидко, М.И. Мулкиджанян, А.А. Хидешели. Тбилиси, 1977.
- Кривіцкі — *Кривіцкі А.А.* Гаворка вёскі Яскавічы Салігорскага раёна (Слоўнічак і некаторыя асаблівасці будовы слоў) // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Кривіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 104–112.
- Крыўко 1976 — *Крыўко М.Н.* Так гавораць на Дзісеншчыне // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 101–130.
- Крыўко 1992 — *Крыўко М.Н.* 3 лексікі вёскі Ясёва Міёрскага раёна // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 64–75.
- Крюкова, Супрун — *Крюкова И.В., Супрун В.И.* Реки и водоёмы Волгоградской области: Гидронимический словарь. Изд. 2-е, переработ. и доп. Волгоград, 2009.
- КС Дн. — Книга скорботи України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2001–2005. Т. 1–4.
- КС Дон. — Книга скорби Украины: Донецкая область. Донецк, 2000–2001. Т. 1–2.
- КС Зак. — Книга скорботи України: Закарпатська область. Ужгород, 2002–2016. Т. 1–11.
- КС Од. — Книга скорби Украины: Одесская область. Одесса, 2000–2005. Т. 2–3.
- КС Сум. — Книга скорботи України: Сумська область. Суми, 2003. Т. 1–2.
- КС Хм. — Книга скорботи України: Хмельницька область. Хмельницький, 2003. Т. 1–3.
- Ксяндзова — *Ксяндзова А.У.* Бацькоўскія словы // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 82–87.
- Куликовский — *Куликовский Г.* Словарь областного олонецкого наречия. СПб., 1898.

- Кулік — *Кулік П.І.* Галоўчыцкія мянушкі // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2018. Вып. 5. С. 182–187.
- Кунгур — Кунгур: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1886.
- Кунцэвіч — *Кунцэвіч Л.П.* Рэгіянальная лексіка вёскі Рухава Старадарожскага раёна Мінскай вобласці // Жывое наша слова: Дыялекталогічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 92–98.
- Кунцэвіч 2014 — *Кунцэвіч Л.П.* Мянушкі вёскі Рухава Старадарожскага раёна // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2014. Вып. 3. С. 113–116.
- Кунцэвіч 2018 — *Кунцэвіч Л.П.* Тлумачальны слоўнік дыялектнай лексікі // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2018. Вып. 5. С. 9–24.
- Курдюмов II — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1908 год. СПб., 1909. Вып. XXI. С. 1–424.
- Курдюмов IV — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1913 год. СПб., 1914. Вып. XXVI. С. 1–484.
- Курдюмов IVa — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1914 год. СПб., 1915. Вып. XXVII. С. 1–433.
- Курина — *Курина Л.В.* К реконструкции этимологического гнезда с основой **telp-* // Труды Института русского языка им. В.В. Виноградова. М., 2018. Вып. 18: Этимология. С. 131–142.
- Кусов — *Кусов В.С.* Чертежи земли русской XVI–XVII вв. М., 1993.
- Кусов 2007 — *Кусов В.С.* Московское государство XVI – начала XVIII века: Сводный каталог русских географических чертежей. М., 2007.
- Кусов I, II — *Кусов В.С.* Земли Московской губернии в XVIII веке. Карты уездов. Описание землевладений. М., 2004. Т. I–II, карты.
- Кусянкова — *Кусянкова С.П.* Лучынскі слоўнік (3 лексікі вёскі Лучын Рагачоўскага раёна Гомельскай вобласці) // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. Л.П. Кунцэвіч, В.М. Курцова. Мінск, 2012. Вып. 2. С. 34–39.
- Кучук, Малюк — *Кучук І.М., Малюк А.К.* Палескі слоўнік: Лельчыцкі раён. Мазыр, 2000.
- Кушкова — *Кушкова А.Н.* Деревенские прозвища: к вопросу о характере, бытовании и социальных функциях (по полевым материалам Бело-

- зерского р-на Вологодской области) // Антропологический форум. 2009. № 11 (Onlin). С. 1–32.
- Кюршунова — *Кюршунова И.А.* Словарь некалендарных личных имен, прозвищ и фамильных прозваний Северо-Западной Руси XV–XVII вв. С.-Петербург, 2010.
- Лавровский — *Лавровский П.* Сербско-русский словарь. СПб., 1870.
- Лазаревский — Описание Конотопской сотни 1711 года / Изд. А. Лазаревского. Чернигов, 1892.
- Ламака — Анамастычны слоўнік Гродзеншчыны: У 2 ч. / Складальнікі: В.М. Ламака і ін. Гродна, 2005. Ч. 1: Мікратапонімы.
- Латкин — *Латкин В.* Материалы для истории земских соборов XVII столетия. М., 1884.
- Лен.М — Ленинградский мартиролог. 1937–1938 / Отв. ред. А.Я. Разумов. С.-Петербург, 1995–2012. Т. 1–12.
- Лепешаў — *Лепешаў І.Я.* 3 лексікі вёскі Бершты Шчучынскага раёна // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 36–53.
- Лет. АД — Летопись авторефератов диссертаций. М.
- Лет. ГС — Летопись газетных статей. М.
- Лет. ЖС — Летопись журнальных статей. М.
- Леснова — *Леснова В.В.* Номінація рис людини в українських східнослов'янських говірках. Луганськ, 2004.
- ЛЗАК — Летопись занятий Археографической комиссии.
- ЛЗК — Луцька замкова книга 1560–1561 рр. / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко, В.В. Полішук. Луцьк, 2013.
- Линдберг, Герд — *Линдберг Г.У., Герд А.С.* Словарь названий пресноводных рыб СССР. На языках народов СССР и европейских стран. Л., 1972.
- Лисенко — *Лисенко П.С.* Словник поліських говорів. К., 1984.
- Лихачев I, II — *Лихачев Н.П.* Сборник актов, собранных в архивах и библиотеках. СПб., 1895. Вып. I–II.
- Лихачев 1898 — *Лихачев Н.* Дьяки, писанные с “вичем” // Сборник Археологического института. СПб., 1898. Кн. 6. Отд. III (смесь). С. 3–5.
- Лихачев, Мятлев — *Лихачев Н.П., Мятлев Н.В.* Тысячная книга 7059–1550 года. Орел, 1911.
- Личук — *Личук С.В.* Словник народних географічних назв Івано-Франківщини. Івано-Франківськ, 2018.
- Літ. АД — Літопис авторефератів дисертацій. К.
- Літ. ГС — Літопис газетних статей. К.
- Літ. ЖС — Літопис журнальних статей. К.
- Ліцкевіч — *Ліцкевіч А.У.* Старабеларускія граматы XV ст. з Archiwum głównego akt dawnych у Варшаві // Здабыткі: Дакументальныя помнікі на Беларусі. Мінск, 2009. Вып. 11. С. 6–41.

- ЛКН — Лавочные книги Новгорода Великого 1583 г. / Предисл. и ред. С.В. Бахрушина. М., 1930.
- ЛМ 1903 — Литовская метрика. Т. I: Книга судных дел // РИБ. Пб., 1903. Т. XX.
- ЛМ 1915 — Литовская метрика. Отдел I, часть 3: Книга публичных дел. Перепись войска Литовского // РИБ. Пг., 1915. Т. XXXIII.
- ЛМ № 25 — Литовская Метрика. Книга записей № 25 (1387—1546). Вильнюс, 1998.
- Лома — *Лома А.* Топонимија Бањске хрисовуље. Ка осмишљену старо-српског топономастичког речника и бољем познавању општесловенских именословних образаца. Београд, 2013.
- ЛРК — Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст.: 36. актових документів / Підг. до вид. О.М. Маштабей, В.Т. Самійленко, Б.А. Шарпило. К., 1986.
- ЛУЧ — *Лѣкарство на вспалый оумысль чловѣчій* / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко, Н.П. Бондар, О.Ю. Макарова, С.П. Радомська. Житомир, 2017.
- МА — Можайские акты 1506—1775 гг. / Сообщил архимандрит Дионисий. СПб., 1892.
- Магницкий — *Магницкий В.К.* Чувашские языческие имена // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском ун-те. 1905. Т. 21. № 2—4. С. 1—102.
- МАК — Москва. Актовые книги XVIII столетия. М., 1892—1902. Т. I—XII.
- Макидонов — *Макидонов А.В.* Первые метрические книги г. Запорожья (Александровска) (1774—1788). Запорожье, 2017.
- Малеча — *Малеча Н.М.* Словарь говоров уральских (яицких) казаков: В 4-х т. Оренбург, 2002—2003.
- Маринковић — *Маринковић Ј.* Микротопонимија бујановачког и прешевског краја // Оноματοлошки прилози. Београд, 2002. Књ. XV. С. 1—169.
- Марисова — *Марисова І.В., Бойко В.М.* Світ пернатих Чернігівщини у назвах. Короткий етимологічний словник-довідник для студентів природничого факультету. Ніжин, 1998.
- Мароевич — *Мароевич Р.* Заметки по историческому словообразованию. 5—7 // Этимология. 1994—1996 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1997. С. 100—105.
- Марочкіна — *Марочкіна О.О.* Формування прізвищевої системи Розточчя: Дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль, 2011.
- МАСМ — Матэрыялы да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. [Вып. 1] / Укл.: М.В. Абабурка, Л.І. Аляксеенка, М.П. Бузук і ін. Мінск, 1981; Вып. 2 / Аўтары: М.В. Абабурка, М.П. Бузук, А.С. Лаўшук, Т.І. Якубовіч. Магілёў, 2005.
- Матвіяс — *Матвіяс І.Г.* Варіанти української літературної мови. К., 1998.

- Матисон — *Матисон А.В.* Духовенство Тверской епархии XVIII — начала XX веков: Родословные росписи. С.-Петербург, 2002—2007. Вып. 1—5; М., 2011—2015. Вып. 6—9.
- Матіїв — *Матіїв М.Д.* Словник говірок центральної Бойківщини. К.; Сімферополь, 2013.
- Матузова, Назарова — *Матузова В.И., Назарова Е.Л.* Крестоносцы и Русь. Конец XII в. — 1270 г.: Тексты. Перевод. Комментарии. М., 2002.
- Мацюк 2013 — *Мацюк З.С.* Що сільце, то нове слівце: Словник фразеологізмів Західного Полісся. Луцьк, 2013.
- Мацюк 2020 — *Мацюк З.С.* Говорити як медок варити: словник фразеологізмів Західного Полісся та суміжних територій. Луцьк, 2020.
- Маштафаров — *Маштафаров А.В.* Жалованные грамоты Кремлевского Архангельского собора 1463—1605 года // РД. М., 1997. Вып. 2. С. 23—51.
- МБ — Мікратапанімія Беларусі: Матэрыялы / Пад рэд. М.В. Бірылы. Мінск, 1974.
- МДСГ 6 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: У.В. Анічэнка, А.П. Бадалей, А.А. Станкевіч, К.С. Усовіч // Беларуская мова. Мінск, 1978. Вып. 6. С. 107—175.
- МДСГ 8 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Г.А. Даўгяла, В.А. Ляшчынская, В.І. Мядзведзева, Т.С. Янкова // Беларуская мова. Мінск, 1980. Вып. 8. С. 120—187.
- МДСГ 9 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: З.А. Рудакоўская, В.А. Гуліцкая, А.А. Парукаў, У.В. Анічэнка // Беларуская мова. Мінск, 1981. Вып. 9. С. 107—175.
- МДСГ 10 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Н.А. Старасценка, С.Г. Крупенька, А.А. Парукаў і інш. // Беларуская мова. Мінск, 1982. Вып. 10. С. 110—159.
- Медынцева — *Медынцева А.Л.* Древнерусские надписи Новгородского Софийского собора. М., 1978.
- Мельников — *Мельников Ю.Н.* Местническое дело боярина кн. Ф.Д. Шестунова с боярином кн. Д.И. Хворостининым 26 февраля 1589 г. // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1985. С. 116—136.
- Метрыка № 272 — Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кн. № 272 (1576—1579 гг.): Кніга судовых спраў № 58 (копія канца XVI ст.) / Падрыхт. А.А. Мяцельскі. Мінск, 2015.
- Мешалин — Материалы по истории крестьянской промышленности Московской губернии в XVIII и в начале XIX в. / Подг. к печати И.В. Мешалин. М.; Л., 1950. Т. 2.
- МЗУА — Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії XVII ст. ("Реєстри всього війська Запорозького" 1649 р. і мовно-територіальні контакти) / Відп. ред. А.П. Непокупний. К., 1989.

- МИВ — Материалы по истории Воронежской и соседних губерний / Собр. и изд. Л.Б. Вейнберг. Воронеж, 1885—1890. Вып. 1—16.
- МИК — Материалы по истории крестьянского и помещичьего хозяйства первой четверти XVIII в. / Подг. к печати К.В. Сивков. М., 1951.
- Милев — *Милев Н.И.* Български лични и семейни имена от XVII век // Известия на народния етнографски музей в София. София, 1921. Кн. 3—4. С. 140—171.
- Милонов — *Милонов Н.П.* Топонимика и некоторые вопросы из истории Древней Руси // Ученые записки Рязанского пед. ин-та. Рязань, 1957. Т. 12. С. 134—160.
- Мильчик — *Мильчик М.И.* Северные порядные записи XVII в. на строительство деревянных церквей // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1973. Вып. III. С. 402—425.
- МИНК — Материалы по истории Нижегородского края. 7154—1646 // ДНАК. 1913. Т. XV. Вып. III.
- МИРД — Материалы для истории русского дворянства / С предисл. В.Н. Сторожева // ЧОИДР. 1909. Кн. III, отд. I. С. 1—222.
- МИСТ — Материалы для историко-статистического описания Тульской епархии / Под ред. А. Иванова и Н. Троцкого. Тула, 1884. Т. 1.
- МИТА — Материалы по истории Татарской АССР: Писцовые книги города Казани. 1565—68 гг. и 1646 г. Л., 1932.
- Михайлов — *Михайлов М.А.* Суффиксы имен действующего лица в серболужицком языке // Ученые записки института славяноведения. М., 1959. Т. XVII. С. 127—170.
- Михајловић — *Михајловић В.* Српски презименник. Нови Сад, 2002.
- Михајловић ВП — *Михајловић Ј.* Војвођанска “пруганија” // Прилози проучавању језика. Нови Сад, 1966. 2. С. 145—160.
- Михајловић 1968 — *Михајловић В.* Неколико јужнословенско-новгородских антропонимијских паралела // Зборник за филологију и лингвистику. Нови Сад, 1968. Књ. XI. С. 163—175.
- Михајловић 1970 — *Михајловић В.* Анатомска лексика у српскохрватској ономастици и географској терминологији // Зборник за филологију и лингвистику. Нови Сад, 1970. XIII/2. С. 7—48.
- Мицик — *Мицик Ю.А.* Чигирин — гетьманська столиця. К., 2007.
- Мицик, Тарасенко — *Мицик Ю.А., Тарасенко І.Ю.* Реєстр Конотопської сотні 1717 р. К., 2020.
- Мицик, Тарасенко 3 — о. *Мицик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII—XVIII ст.). Ч. 3 // Сіверянський літопис. 2016. № 4. С. 62—87.
- Мицик, Тарасенко 6 — о. *Мицик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII—XVIII ст.). Ч. 6 // Сіверянський літопис. 2017. № 3. С. 43—86.

- МК — Мазепина книга / Упоряд. та вступ. стаття І. Ситого. Чернігів, 2005.
- МН — Московский некрополь / Сост. В.И. Саитов, Б.Л. Модзалевский. СПб., 1907—1907. Т. 1—3.
- МО — Справочник Московской области. 2022 // Режим доступу: <http://spravka09.ccom> > fio
- Мовна — *Мовна М.* Словник львівської говірки першої третини ХХ століття: близько 3500 слів. Львів, 2013.
- Моисеев — *Моисеев Б.А.* Оренбургский областной словарь. 5698 слов и словосочетаний. Оренбург 2010.
- Мокиенко, Никитина — *Мокиенко В.М., Никитина Т.Г.* Большой словарь русских народных сравнений. М., 2008.
- Молдован — *Молдован А.М.* Пять новонайденных украинских грамот конца XIV — начала XV в. // Лингвистическое источниковедение и история русского языка: сб. статей / Отв. ред. А.М. Молдован, В.В. Калугин. М., 2000. С. 261—276.
- Мордов. словарь — Словарь русских говоров на территории Мордовской АССР: Учеб. пособие по русской диалектологии / Отв. ред. Т.В. Михалева. Саранск, 1978—2006. Вып. 1—8.
- Морохин — *Морохин Н.В.* Нижегородский топонимический словарь. Нижний Новгород, 1997.
- Морошкин — *Морошкин М.* Славянский именослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке. СПб., 1867.
- Мосин — *Мосин А.Г.* Уральский исторический ономастикон. Екатеринбург, 2001.
- МП — Малороссийский приказ. Описи фонда № 229 Российского государственного архива древних актов / Сост. В.В. Мушинская и др.; отв. ред. Т.Г. Таирова-Яковлева. М., 2012.
- МППР — Місто Полтава в Румянцевському описі Малоросії 1765—1769 рр. / Упоряд., вступ. стаття і коментарі Ю. Волошина. К., 2012.
- МПРК — Монастырские приходо-расходные книги. Вып. I: Книги Павлова Обнорского и Болдина Дорогобужского монастырей / Подг. к изд. В.В. Майков // РИБ. 1924. Т. XXXVII.
- МСМ 1974 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1974.
- МСМ 1977 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1977.
- МСПГ — Матеріали до словника подільського говору / Упор. І.В. Горюф'янюк. Вінниця, 2021.
- Мызников Беломорье — *Мызников С.А.* Русские говоры Беломорья: Материалы для словаря. С.-Петербург, 2010.
- Мызников Поволжье — *Мызников С.А.* Русские говоры Среднего Поволжья: Чувашская Республика, Республика Марий Эл. С.-Петербург, 2005.

- НАК — Нижегородская губернская ученая архивная комиссия.
- НВВ — Національно-визвольна війна в Україні. 1648—1657: 36. за документами актових книг / Упоряд. Л.А. Сухих, В.В. Страшко. К., 2008.
- Невская — *Невская Л.Г.* Из балто-славянского ономастикона: *nomina propria* с элементом “гость” // Имя: внутренняя структура, семантическая аура, контекст: Тезисы междунар. научн. конф. 30 января — 2 февраля 2001 г. / Орг. комитет: Т.М. Николаева (председатель), С.М. Толстая, Т.В. Цивьян. М., 2001. Ч. 1. С. 100—102.
- Негрич — *Негрич М.* Скарби гуцульського говору: Березові. Львів, 2008.
- Никольский — *Никольский П.В.* Материалы по истории монашества на Дону. I: Обзор грамот Коллегии Экономии // Воронежская старина. Воронеж, 1903. Вып 2, отд. I. С. 64—170.
- Никончук — *Никончук М.В.* Матеріали до лексичного атласу української мови (Правобережне Полісся). К., 1979.
- Никончук Листвин — *Никончук Н.В.* Из лексики полесского села Листвин // Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря / Отв. ред. Н.И. Толстой. М., 1968. С. 79—93.
- Нистрем — *Нистрем К.* Указатель селений и жителей уездов Московской губернии. М., 1852.
- Ніковський — *Ніковський А.* Українсько-російський словник. Репр. вид. К., 2018.
- НКК — Новгородские кабальные книги 7108 (1599—1600) года. СПб., 1894.
- НКП Він. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Вінницька область. Вінниця, 2008.
- НКП Дн. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2008.
- НКП Дон. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Донецька область. Донецьк, 2008—2009. Ч. 1—2.
- НКП Зап. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Запорізька область. Запоріжжя, 2008.
- НКП Кіров. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Кіровоградська область. Кіровоград, 2008.
- НКП Мик. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Миколаївська область. Миколаїв, 2008.
- НКП Од. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Одеська область. Одеса, 2008. Ч. 1.
- НКП Харк. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Харківська область. Харків, 2008.
- НКП Черніг. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Чернігівська область. Чернігів, 2008.
- НЛГ — Народная лексика Гомельщины ў фальклоры і мастацкай літаратуры: Слоўнік / Пад рэд. У.В. Анічэнкі. Мінск, 1983.

- НН — Нижний Новгород в XVII веке: Сб. док. / Сост. Н.И. Привалова. Горький, 1961.
- Новаковић — *Новаковић Б. Anagastum или Оногошме?* // Ономатолошки прилози. Београд, 2009. Књ. XIX–XX. С. 15–23.
- Новикова — *Новикова Ю.М.* Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини. Донецьк, 2007.
- Новомбергский — *Новомбергский Н.* Слово и дело государевы (Процессы до издания Уложения Алексея Михайловича 1649 года). Т. I // Записки Московского археологического института. 1911. Т. XIV. С. 1–593.
- Новосельский — *Новосельский А.А.* Коллективные дворянские челобитные о сыске беглых крестьян и холопов во второй половине XVII в. / Предисл. С.М. Троицкого // Дворянство и крепостной строй России XVI–XVIII вв.: Сб. ст., посвящ. памяти А.А. Новосельского / Отв. ред. Н.И. Павленко. М., 1975. С. 303–343.
- НООВ — Народное ополчение в Отечественной войне 1812 года: Сб. док. / Под ред. Л.Г. Бескровного. М., 1962.
- НОС — Новгородский областной словарь / Отв. ред. В.П. Строгова. Новгород (Великий Новгород), 1992–2000. Вып. 1–13.
- Носов — *Носов Н.Е.* Очерки по истории местного управления Русского государства первой половины XVI века. М.; Л., 1937.
- Носович — *Носович И.И.* Словарь белорусского наречия. СПб., 1870.
- НПК — Новгородские писцовые книги, изд. Археографическою комиссиею. СПб., Пг., 1859–1915. Т. I–VI и указатель.
- ОА — Общий алфавит фамилиям владельцев, имения которых находятся под запрещением с 1829 по 1865 год. СПб., 1867. Кн. 1–6.
- ОАІУМ — Ономастичний архів Інституту української мови НАН України.
- ОАПК — Описание актов, хранящихся в Постоянной историко-археографической комиссии / С предисл. и под ред. А.И. Андреева // Летопись занятий Постоянной историко-археографической комиссии за 1926 год. Л., 1927. Вып. 1 (34). С. 288–351.
- ОАРП — Описи архива Разрядного приказа XVII в. / Подг. текста и вступ. статья В.П. Петрова. С.-Петербург, 2001.
- ОВ — Опис володіннь князя Януша Острозького у південно-східній Волині 1615 р. / Упоряд. В. Атаманенко, І. Рибачук. Острог, 2009.
- ОВДА — Описание Воронежских древних актов, собр. Н.И. Второвым и хранящихся в Воронежском губернском музее в особых коробках // Труды Воронежской ученой архивной комиссии. Воронеж, 1914. Вып. V. С. 1–703.
- Оглоблин 1880 — *Оглоблин Н.Н.* Объяснительная записка к карте Полоцкого повета во 2-й половине XVI века // Сб. Археологического института / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880. Кн. 4. Отд. II. С. 3–75.

- Оглоблин 1884 — *Оглоблин Н.Н.* Обзорение историко-географических материалов XVII и начала XVIII вв., заключающихся в книгах Разрядного Приказа. М., 1884.
- ОДВ — Опись документов Виленского центрального архива древних актов книг. Вильна, 1901–1913. Вып. I–X.
- ОДМ — Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции. СПб., 1869–1921. Кн. I–XXI.
- ОКІУМ — Ономастична картотека Інституту української мови НАН України.
- ОМ — Одесский мартиролог. Одесса, 1997–2006. Т. 1–4.
- Омельковець — *Омельковець Р.С.* Словник ботанічної лексики західно-поліських говірок. Луцьк, 2016.
- Ономастікон — Ономастікон Васильківського повіту Київської губернії (кінець XVIII — початок XIX ст.) / Укладачі О. Стародуб, Є. Чернецький. Автор вступу О. Стародуб. Біла Церква, 2015.
- ОО — Описи Острожчини другої половини XVI — першої половини XVII ст.: 36. документів / Упор. В. Атаманенко. Ред. Л. Винар. Острог, 2004.
- ОПКМ — Обзорение писцовых книг по Московской губернии, с присовокуплением краткой истории древнего межевания / Сост. П. Иванов. М., 1840.
- ОПKN — Обзорение писцовых книг по Новугороду и Пскову / С предисл. П. Иванова. М., 1841.
- Опыт — Опыт областного великорусского словаря, изд. Вторым отд. имп. Академии Наук. СПб., 1852.
- ОРЗ — Открытия русских землепроходцев и полярных мореходов XVII века на северо-востоке Азии: сб. док. / Сост. Н.С. Орлова. Ред. А.В. Ефимов. М., 1951.
- ОСС — Описание собрания свитков, находящихся в Вологодском епархиальном древлехранилище. Вологда, 1899–1917. Вып. 1–13.
- ОССП — Одабрани споменици српског права (од XII до краја XV века) / Прикуп. и уред. А.В. Соловјев. Београд, 1926.
- Отрывки — Отрывки из Нежинских магистратских книг 1657–1674 годов. Чернигов, 1887.
- Павликівська — *Павликівська Н.М.* Словник мікрогідронімів Вінниччини. Вінниця, 2013.
- Павлова — *Павлова Н.* Топонимията на Чирпанско. София, 2005.
- Павловский — *Павловский Ал.* Грамматика малороссийского наречия [...]. СПб., 1812.
- Пазынин — *Пазынин В.В.* Ассоциативное поле образа «дуб» в русской традиционной культуре // Образный мир традиционной культуры: сб. ст. / Сост.: М.Д. Алексеевский, В.Е. Добровольская, А.Б. Ипполитова. М., 2010. С. 181–190.

- Паламарчук — *Паламарчук Л.С.* Словник специфічної лексики говірки с. Мусіївки (Вчорайшенського району, Житомирської обл.) // Лексикографічний бюлетень. К., 1958. Вип. VI. С. 36–55.
- Палладий — *Палладий.* Историко-статистическое описание Молченской Рождество-Богородицкой Печерской мужской общежительной Софрониевой пустыни, находящейся в Курской епархии. М., 1895.
- Пам. СИ — Памятники Сибирской истории XVIII века. СПб., 1882–1885. Кн. I–II.
- Пам. ЮН — Памятники южновеликорусского наречия: Таможенные книги / Изд. подгот. С.И. Котков, Н.С. Коткова. М., 1982.
- Памятники — Памятники, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов. СПб., 1845–1859. Т. I–IV.
- Память — Память. Сведения о погибших на фронтах Великой Отечественной войны жителях Иркутской области / Сост.: И.И. Кузнецов, П.Ф. Московских, П.М. Шубенко. Иркутск, 1990. Ч. 1–3.
- Памяць Лоеўск. — Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лоеўскага раёна / Гал. рэд. Г.П. Пашкоў. Мінск, 2000.
- Памяць Петр. — Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Петрыкаўскага раёна / Рэд.-укл. В.Р. Феранц. Мінск, 1995.
- Панцьо — *Панцьо С.Є.* Антропонімія Лемківщини. Тернопіль, 1995.
- Панчук — *Панчук Г.* Антропонімія Опілля. Тернопіль, 2001.
- Панькевич — *Панькевич І.* Матеріали до історії мови південнокарпатських українців // Науковий зб. Музею української культури в Свиднику. Пряшів, 1970. № 4. Кн. 2.
- Парфенова — *Парфенова Н.Н.* Словарь русских фамилий конца XVI–XVIII вв. (по архивным источникам Зауралья). М., 2005.
- ПАСБ — Псковские акты собрания А.Ф. Бычкова. 1623–1698 гг.: Каталог / Сост. Г.П. Енин. С.-Петербург, 1997.
- Пачич — Именослов или речник личны имена разны народа славенски / Скупио І. Пачич [...]. Будим, 1828.
- ПВЗ — Присяга Війська Запорозького Низового 1762 року / Упоряд. та передм. І. Синяка. Чернігів, 2015.
- ПГП — Присяга Гадяцького полку 1718 року / Упоряд., передм., коментарі І. Синяка. К., 2021.
- ПД — Полацкія дыяменты: дыялектны слоўнік / Матэрыял сабр. І.І. Волкаў. Апрац. і падрыхт. да друку Н.М. Бунько, В.М. Курцова (наук. рэд.), Ю.В. Маліцкі і др. Мінск, 2016.
- ПДП Влад. — Памятники деловой письменности XVII века. Владимирский край / Подг. С.И. Котков (ред.), Л.Ю. Астахина, Л.А. Владимирова, Н.П. Панкратова. М., 1984.
- Переяслав — Переяслав. 1654 р. / Упорядн.: В.В. Кривошея, О.М. Горобець, Б.О. Вакка. К., 2012.

- Переславль-Залесский – Переславль-Залесский: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1884.
- Петков – *Петков П.* Еленски речник // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1974. Кн. VII. С. 3–177.
- Петкова – *Петкова Ю.* Топонимията на Новозагорска околия. София, 2007.
- Петрица – *Петрица Н.М.* Чеські антропонімні формули XI–XVIII століть: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2010 (додатки).
- Петровић 1988 – *Петровић Д.* Топонимија Куча // Ономатолошки прилози. Београд, 1988. Књ. IX. С. 1–163.
- Петровић, Капустина – *Петровић Д., Капустина Ј.* Из лексике Качера // СДЗб. Београд, 2011. Књ. LVIII. С. 1–336.
- Петровић, Капустина 2019 – *Петровић Д., Капустина Ј.* Речник Драгачева // СДЗб. Београд, 2019. Књ. LXVI/2. С. 7–635.
- Петровић, Ђелић, Капустина – *Петровић Д., Ђелић И., Капустина Ј.* Речник Куча // СДЗб. Београд, 2013. Књ. LX. С. 1–461.
- Пешикан – *Пешикан Ј.* Ономастикон погинулих на Сремском фронту // Ономатолошки прилози. Београд, 1996. Књ. XII. С. 439–537.
- Пешикан 1984 – *Пешикан М.* Земско-хумско-рашка имена на почетку турскога доба (треће део) // Ономатолошки прилози. Београд, 1984. Књ. V. С. 1–182.
- ПЖК – Переписи жителей Казачьей слободы Шацкого уезда / Сост. И.П. Алябьев. Ульяновск, 2016.
- ПЗН – Переславль-Залесский Никитский монастырь: Материалы для его истории XVII и XVIII столетий. М., 1888.
- ПЗС – Протокул до записування справ поточных на рок 1690. Чернигов, 1852.
- Пивовар – *Пивовар А.В.* Поселення Задніпрських місць до утворення Нової Сербії: в документах середини XVIII століття. К., 2003.
- ПИНД – Памятники истории Нижегородского движения в эпоху смуты и земского ополчения 1611–1612 гг. СПб., 1911.
- Пиріг – *Пиріг П.* Перепис населення українських міст XVII ст. // Сіверянський літопис. 2010. № 4–5. С. 16–82.
- ПИРС – Памятники истории русского служилого сословия / Сост. А.В. Антонов. М., 2011.
- Пиртей 2001 – *Пиртей П.С.* Словник лемківської говірки: Матеріали для словника. Legnica; Wrocław, 2001.
- Пиртей 2004 – *Пиртей П.* Короткий словник лемківських говірок / Упоряд. і підг. до друку Є.Д. Турчин. Івано-Франківськ, 2004.
- ПІ Дн. – Повернені імена: Мартиролог. Дніпропетровськ, 2003–2004. Т. 4. Кн. 2–4.

- Піпаш, Галас — *Піпаш Ю.О., Галас Б.К.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005.
- ПК — Писана керниця: Топонімічні легенди та перекази українців Карпат / Зібрав і впорядкував В. Сокіл. Львів, 1994.
- ПКА — Писцовая книга Арзамасского уезда (1621—23 гг.). Ч. 1 / Под ред. А.К. Кабанова // Действия НАК. 1915. Т. XV. Вып. VIII. С. 1—324.
- ПКВ — Переписная книга Воронежского уезда 1646 года / Подг. текста, вступ. статья и примеч. В.Н. Глазьева. Воронеж, 1998.
- ПКВМ — Переписные книги вологодских монастырей XVI—XVIII вв.: исследование и тексты / Изд. подг. О.Н. Адаменко, Н.В. Башнин, М.С. Черкасова (отв. ред.). Вологда, 2011.
- ПКДЛ — Писцовая книга дворцовой ловцкой рыбной слободы 1674, 1675 и 1676 гг. / Под ред. И.Н. Ельчанинова. Ярославль, 1917.
- ПКК — Писцовая книга Карсунского и Симбирского уездов, 1685—1686 гг. / Сост., вступ. статья и коммент. Ю.Н. Мельникова. Ульяновск, 2014.
- ПККГ 1887 — Памятная книжка Ковенской губернии на 1888 г. Ковно, 1887.
- ПККГ 1907 — Памятная книжка Ковенской губернии на 1907 г. Ковно, 1906.
- ПК Кострома — Писцовая книга г. Костромы 1627/28 — 1629/30 гг. / Археогр. подгот. Л.А. Ковалевой. Сост.: Л.А. Ковалева, О.Ю. Кивокурцева. Кострома, 2004.
- ПК Котельнич — Переписная книга церковных посадских дворов города Котельнича и дворов в волостях тяглого и оброчного стана, переписи Михайла Воейкова и подьячего Федора Прокофьева 186 (1678) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1910. Вып. II—III. С. 1—151.
- ПКМин. — Памятная книжка Минской губернии на 1904 год. Минск, 1903.
- ПКМГ — Писцовые книги Московского государства. Ч. I: Писцовые книги XVI века / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1872—1877. Отд. I—II.
- ПKNЗ — Писцовые книги Новгородской земли / Сост. К.В. Баранов. М., 1999—2009. Т. 1—6.
- ПКОП — Писцовые книги Обонежской пятины 1496 и 1563 гг. Л., 1930.
- ПКП — Писцовая книга по Пскову и его пригородам XVI в. // Сборник Московского архива Министерства юстиции. М., 1913. Т. 5.
- ПК Пет.Г 1899 — Памятная книжка Петроковской губернии на 1899 г. Петроков, 1899.
- ПКПК — Писцовая книга Пинского и Клецкого княжеств, сост. пинским старостою С. Хвальчевским в 1552—1555 г. Вильна, 1884.
- ПКПС — Писцовая книга бывшего Пинского староства, сост. по повелению короля Сигизмунда Августа в 1561—1566 годах [...] Лаврином Войною с переводом на русский язык. Вильна, 1874. Ч. I—II.
- ПКРК — Писцовые книги Рязанского края XVI и XVII вв. / Под ред. В.Н. Сторожева. Рязань, 1898—1904. Т. I. Вып. 1—3.

- ПК Смол. — Памятная книжка Смоленской губернии на 1904 год. Смоленск, 1903.
- ПКСП — Переписна книга Сумського полку 1691 р. / Упорядники: О. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2019.
- ПК Суздаль — Писцовая книга города Суздаля 1617 года / Подг. К. Тихомиров // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. Владимир, 1876. Т. I. Ч. I. С. 251—277.
- ПК Торжок — Писцовая книга г. Торжка и посада 7133 (1625) г. // Памятная книжка Тверской губернии на 1865 год. Тверь, 1865. Отд. 4. С. 1—77.
- ПК 1654 р. — Присяжні книги 1654 р.: Білоцерківський та Ніжинський полки / Упоряд. М. Кравець. К., 2003.
- ПК 1666 р. — Переписні книги 1666 року / Ред. В.О. Романовський. К., 1933.
- ПКУ — Писцовые книги Угличского уезда XVII века / С предисл. и примеч. М.А. Липинского // Временник Демидовского юридического лицея. Ярославль, 1886—1888. Кн. 41—46.
- ПКХ — Переписные книги города Харькова 1667, 1669 гг. / Ред. А.Ф. Пармонов. Харьков, 2009.
- ПКА — Писцовая книга Яхонтова 1579 года по городу Усолью Камскому и Усольскому уезду // Пермская старина: Сб. исторических статей и материалов преимущественно о Пермском крае / Изд. А. Дмитриев. Пермь, 1891. Вып. III. С. 161—176.
- ПЛ — Приватні листи XVIII ст. / Підг. до вид. В.А. Передрієнко. К., 1987.
- Плетнев — *Плетнев В.А.* Об остатках древности и старины в Тверской губернии: К археологической карте губернии. Тверь, 1903.
- ПМД — Переписи московских дворов XVIII столетия. М., 1896.
- ПМДВ — Писцовые материалы дворцовых владений второй половины XVI века / Отв. ред. Н.А. Горская. М., 1997.
- ПМК — Полтавська міська книга (1668—1740) / Упоряд. В. Ринсевич. К., 2016.
- ПМП 1718 — Присяга Миргородського полку 1718 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2012.
- ПМП 1732 — Присяга Миргородського полку 1732 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2011.
- ПМТ — Писцовые материалы Тверского уезда XVI века / Сост. А.В. Антонов. М., 2005.
- ПМЯ — Писцовые материалы Ярославского уезда XVI века: Вотчинные земли / Сост. В.Ю. Беликов, С.С. Ермолаев, Е.И. Колычева. СПб., 1999—2000. [Кн. I—II].
- Подольская — *Подольская Н.В.* Антропонимикон берестяных грамот // Восточнославянская ономастика: Материалы и исслед. / Отв. ред. А.В. Суперанская. М., 1979. С. 201—242.

- ПОКН — Переписная окладная книга по Новугороду Вотьской пятины 7008 г. / Сообщил М.А. Оболенский // Временник имп. Московского общества истории и древностей российских. 1851. Кн. XI. С. 1—464.
- Поливанов, Красовский — *Поливанов В.Н., Красовский В.Э.* Материалы исторические и юридические района бывшего приказа Казанского дворца. Симбирск, 1902. Т. III.
- Полякова — *Полякова Е.Н.* К истокам пермских фамилий: Словарь. Пермь, 1997.
- Полякова СПП — Словарь пермских памятников XVI — начала XVIII века / Сост. Е.Н. Полякова. Пермь, 1993—2001. Вып. 1—6.
- Полянский — *Полянский М.И.* Иллюстрированный историческо-статистический очерк города Старой Руссы и Старорусского уезда. Новгород, 1885.
- Полянський — *Полянський О.* До підкарпатського словника // Рідна мова. 1933. Ч. 12. С. 407—408.
- ПОП — Перепис Охтирського полку 1704 р. / Відп. ред. А.Ф. Парамонов. Харків, 2016.
- Попелянская — *Попелянская А.Л., Халаджан Г.А.* Выпускники Московского экстерного гуманитарного университета. М., 2000. Кн. 2.
- Попов Разложко — *Попов К.* Местните имена в Разложко. София, 1979.
- ПОРА — Подвиги офицеров и солдат русской армии в сражении при Бородине: Сб. док. / Отв. ред. И.О. Гаркуша. М., 2012.
- ПОС — Псковский областной словарь с историческими данными / Ред. коллегия: Б.А. Ларин, А.С. Герд, С.М. Глускина и др. Л.; С.-Петербург, 1967—. Вып. 1—.
- ПОСм. — Памятники обороны гор. Смоленска в 1609—1611 годах / С предисл. Ю.В. Готье // ЧОИДР. 1912. Кн. I, отд. I. С. 1—282.
- Пошивайло — *Пошивайло О.* Ілюстративний словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина). Опішне, 1993.
- ППД — Писцовая и переписная книга Дмитрова XVII — начала XVIII веков / Сост. А.В. Матисон. М., 2019.
- ППКВ — Писцовые и переписные книги Вологды XVII — начала XVIII века / Подг. к изд. И.В. Пугач (отв. ред.), М.С. Черкасова. М., 2008. Т. 1—2.
- ППО — Памятники писцовых описаний дворцовых вотчин Нижегородского края последней трети XVII века / Сост. А.И. Комиссаренко (отв. сост.), Н.Ю. Болотина, А.Ю. Кононова. М.; С.-Петербург, 2010.
- Прокофьева — Сотная на владения Кирилло-Белозерского монастыря 1544 г. / Подг. к печати Л.С. Прокофьева // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 184—204.
- Протопопов — *Протопопов А.* Сборник слов, выбранных из архивных Яренских столбцов XVI—XVII века // Сб. ОРЯС. 1853. Т. 2. С. 198—208.

- Проць — *Проць О.І.* Мікротопонімія півночі Львівської області: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2011. (Машинопис).
- Процюк — *Процюк В.* Книга пам'яті. 1944–1994. Львів, 1996.
- ПРПР — Памятники русской письменности XV–XVI вв.: Рязанский край / Изд. подг. С.И. Котков (отв. ред.), И.С. Филиппова. М., 1978.
- ПС — Пермская старина. Сборник исторических статей и материалов преимущественно о Пермском крае / Сост. А.А. Дмитриев. Пермь, 1889–1900. Вып. I–VIII.
- ПСРЛ — Полное собрание русских летописей.
- ПСС — Полягли в снігах Суомі: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубезем. К., 2004–2005. Т. 2–3.
- ПССГ — Первое столетие сибирских городов. XVII век / Сост. Н.Д. Зольникова и др.; Отв. ред. Н.Н. Покровский. Новосибирск, 1996.
- ПСт. П — Присяга Стародубського полку 1718 року / Упор. та вступ: І. Ситий, С. Горобець; передмова: Т. Чухліб, А. Лаєвський. Чернігів, 2017.
- ПСЭИ — Памятники социально-экономической истории Московского государства XIV–XVII вв. / Под ред. С.Б. Веселовского и А.И. Яковлева. М., 1929. Т. I.
- Пуїїґ — *Пуїїґ С.* Херцеговачка пчеларска лексика (на општесловенској основи) // СДЗБ. 2013. Књ. LX. С. 463–801.
- Пура Походження — *Пура Я.О.* Походження назв територіальних мікро-об'єктів Рівненщини. Рівне, 1990. Т. I.
- Пура СПР — *Пура Я.О.* Сучасні прізвища Ровенщини. Ровно, 1984–1990. Ч. I–V.
- Пушкин — *Пушкин Б.* Опись рукописей, принадлежащих Л.М. Савелову // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 41–70.
- ПЧП — Присяга Чернігівського полку 1718 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець. Передм. І. Кривошея. Чернігів, 2011.
- Първанова-Гръшел — *Първанова-Гръшел Е.* Топонимията на Карловско. Велико Търново, 2011.
- ПЮН — Памятники южновеликорусского наречия. Конец XVI — начало XVII в. / Под ред. С.И. Коткова. М., 1990.
- ПЮН ОК — Памятники южновеликорусского наречия: Отказные книги / Подг. С.И. Котков (отв. ред.), Н.С. Коткова. М., 1977.
- Радіон — *Радіон Ст.* Словник українських прізвищ в Австралії. Вид. 2. Мельбурн, 1982.
- Рап. Бр. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Брэсцкай вобласці. Мінск, 1980.
- Рап. Віц. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Віцебскай вобласці. Мінск, 1977.

- Рап. Гом. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гомельскай вобласці. Мінск, 1986.
- Рап. Гр. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці. Мінск, 1982.
- Рап. Маг. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці Мінск, 1983.
- Рап. Мін. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мінск, 1981.
- РАС — Раздельные акты Строгановых. Режим доступу: <http://zz-projekt.ru>
- Расторгуев — *Расторгуев П.А.* Словарь народных говоров Западной Брянщины (Материалы для словарного состава говоров). Минск, 1973.
- РГСО — Русские говоры Сумской области: Материалы диалектологических экспедиций / Сост. Е.А. Черепанова, А.А. Евграфова, В.Н. Покуц, О.Н. Волкова. Сумы, 1998.
- РД — Русский дипломатарий.
- РДв. — Рабочее движение в России в XIX веке: Сб. документов и материалов / Под ред. А.М. Панкратовой. Изд. 2-е, доп. М., 1950—1963. Т. I—IV.
- Редько — *Редько Ю.К.* Словник сучасних українських прізвищ: У 2-х т. Львів, 2007.
- Реестр — Реестр Війська Запорозького 1649 р.: Транслітерація тексту / Підгот. до друку: О.В. Тодійчук, В.В. Страшко, Р.І. Осташ та ін. К., 1995.
- Речник ПКМ I — Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: М. Коробар-Белчева, М. Митков, Т. Стоматоски. Скопје, 1994. Т. I.
- Речник ПКМ II — Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: О. Иванова, М. Коробар-Белчева, М. Митков. Скопје, 2001. Т. II.
- Речник — Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Београд, 1959—. Књ. I—.
- РИ — Редкие источники по истории России / Сост. З.Н. Бочкарева, М.Е. Бычкова. М., 1977. Ч. 2.
- РИБ — Русская историческая библиотека.
- РИ Крым — Реабилитированные историей. Автономная Республика Крым. Симферополь, 2006—2014. Т. 1—9.
- Рівне — Рівне: Щорічний телефонний довідник. Рівне, 2006.
- РІ Дон. — Реабілітовані історією: Донецька область. Донецьк, 2004—2012. Кн. 1—12.
- РІ Зап. — Реабілітовані історією: Запорізька область. Запоріжжя, 2004—2013. Т. 1—6.
- РІ ІФ — Реабілітовані історією: Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2000—2003. Т. 1—5.
- РІ Льв. — Реабілітовані історією: Львівська область. Львів, 2009—2022. Кн. 1—10.
- РІ Полт. — Реабілітовані історією: Полтавська область. К.; Полтава, 2004—2010. Кн. 1—5.

- РІ Рв. — Реабілітовані історією: Рівненська область. Рівне, 2006–2019. Кн. 1–9.
- РІ Харк. — Реабілітовані історією: Харківська область. Харків, 2005–2019. Кн. 1–3.
- РІ Хм. — Реабілітовані історією: Хмельницька область. Хмельницький, 2008–2015. Кн. 1–6.
- РІ Черк. — Реабілітовані історією: Черкаська область. Черкаси, 2002–2017. Кн. 1–10.
- РІ Черніг. — Реабілітовані історією: Чернігівська область. Чернігів, 2008–2020. Кн. 1–8.
- РК — Расходная книга земского старосты города Хлынова Ивана Рѣпина 1678–1680 гг. // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. V–VI. Отд. 2. С. 1–105.
- РКЭ — Ревизия Кобринской экономии, сост. в 1563 г. королевским ревизором Дмитрием Сапегою [...]. Вильна, 1876.
- РЛА — Русско-ливонские акты / Собр. К.Е. Напьерский. СПб., 1868.
- РМНП — Речник на македонската народна поезија / Ред. Т. Димитровски. Скопје, 1983–. Т. 1–.
- РМЈ — Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања / Сост.: Т. Димитровски, Б. Корубин, Т. Стаматоски. Ред. Б. Конески. Скопје, 1961–1966. Т. I–III.
- РМО — Русско-монгольские отношения. 1654–1685: Сб. док. / Сост. Г.И. Слесарчук. М., 1996.
- Рождественский — *Рождественский С.* Роспись земельных владений московского боярства 1647–8 года // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 193–238.
- Ромни — Ромни + район: Телефонний довідник. Ромни, 2008.
- Ростов — Ростов. Материалы для истории города XVII и XVIII вв. М., 1884.
- РПП — Реестри Полтавського полку 1654 р. / Упоряд.: О. Алфьоров, О. Монькін; відп. ред. Г. Боряк. К., 2017.
- РС — Расстрельные списки. Москва, 1935–1953. Донское кладбище (Донской крематорий): Книга памяти жертв политических репрессий / Под ред. Л.С. Ереминой и А.Б. Рогинского. М., 2005.
- РСВ — Рєгіяналны слоўнік Віцебшчыны. Віцебск, 2012. Ч. 1 / Пад рэд. Л.І. Злобіна; 2014. Ч. 2 / Пад рэд. А.С. Дзядовай.
- РСГВ — Речник српских говора Војеводине / Ред. Д. Петровић. Нови Сад, 2000–2010. Св. 1–10.
- РСД — Русское служилое дворянство второй половины XVIII века (1764–1795): Список по Месяцесловам / Сост. В.П. Степанов. С.-Петербург, 2003.
- РСМ — Росписной список Москвы 1638 года / Под ред. И.С. Беляева. М., 1911 (= Труды Московского отдела имп. Русского военно-исторического общества. Т. 1).

- РСП — Реестри Сумського полку. 1660—1664 / Упоряд. та вступ. стаття О.А. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2016.
- Рудченко — Словарь реже употребляемых слов, с пословицами к чумацкому быту // Рудченко И.Я. Чумацкие народные песни. К., 1874. С. 245—257.
- РУС — Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд. Т.С. Пристайко, І.С. Попова, І.І. Турута, М.С. Ковальчук. Дніпропетровськ, 2007.
- РЧП — Ревізія Чернігівського полку 1732 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець, передмова І. Кривошея. Чернігів, 2014.
- Рыков — *Рыков Ю.Д.* Новые акты Спасо-Прилуцкого монастыря XV в. // Записки отдела рукописей Государственной библиотеки СССР им. В.И. Ленина. М., 1982. Вып. 43. С. 85—105.
- Рязан. КП — Рязанская книга памяти Великой войны 1914—1918 годов / Сост. А.И. Григоров. М., 2010. Т. 1.
- Сабодош — *Сабодош І.В.* Словник закарпатської говірки села Сокиринця Хустського району. Ужгород, 2008.
- САЛ — Список абонентов Ленинградской городской телефонной сети. 1965. Л., 1965.
- САМ — Список абонентов Московской городской телефонной сети. М., 1939.
- Самоделова — *Самоделова Е.А.* Вербa и береза в региональных традициях Центральной России // Образный мир традиционной культуры: сб. статей / Сост.: М.Д. Алексеевский, В.Е. Добровольская, А.Б. Ипполитова. М., 2010. С. 191—209.
- Самоковасов — *Самоковасов Д.Я.* Архивный материал. Новооткрытые документы поместно-вотчинных учреждений Московского государства XV—XVII столетий. М., 1905—1909. Т. I—II.
- САС — Северный археографический сборник. Вып. 2: Северные писцовые книги, сотницы и платежницы XVI в. / Ред.-сост. П.А. Колесников. Вологда, 1972.
- САШ — Старинные акты, служащие дополнением к описанию г. Шуи и его окрестностей / Собр. В. Борисов, изд. Я. Горелин. М., 1853.
- СБГ — Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1979—1986. Т. 1—5.
- СБГТ — Справочник Брестской городской телефонной сети. Минск, 1980.
- СБІ — Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя: Близько 20 000 діалектизмів / Укл. Л.С. Спанатій, А.П. Супрун, М.Ф. Тимченко, В.П. Токар; за заг. ред. Л.С. Спанатій; наук. ред. П.Ю. Гриценко. Миколаїв, 2018.
- Сб. лет. — Сборник летописей, отн. к истории Южной и Западной России, изд. комиссиею для разбора древних актов. К., 1888.

- Сб. ОРЯС – Сборник Отделения русского языка и словесности.
СБук. Г – Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці, 2005.
- Сб. Шукина – Сборник старинных бумаг, хранящихся в Музее П.И. Шукина. М., 1896–1902. Ч. I–X.
- СВ – Село Вознесенское, что на Сарапуле, по дозорной книге Зюзина 7129 (1621) года / Сообщил А.С. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. V–VI. Отд. III. С. 215–223.
- СВГ – Словарь вологодских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Ред. Т.Г. Паникаровская. Вологда, 1983–2007. Вып. 1–12.
- СВЗ – Список воїнів-земляків, загиблих під час радянсько-фінляндської війни 1939–1940 рр.: Довідник. Суми, 2005.
- СВор.Г – Словарь воронежских говоров / Авторы: М.Т. Авдеева, Е.В. Давыдова, О.В. Дмитрина и др. Науч. ред. Г.Ф. Ковалев. Воронеж, 2004–. Вып. 1–.
- СГКЭ – Сборник грамот Коллегии экономии. Пб.; Л., 1922–1929. Т. I–II.
- СГРС – Словарь говоров русского Севера / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 2001–. Т. 1–.
- СГЧА – Собрание государственных и частных актов, касающихся истории Литвы и соединенных с нею владений (от 1387 до 1710 года) / Под ред. М. Круповича. Вильна, 1858. Ч. 1.
- СД – Словник діалектизмів // Лучкай М. Граматика слов'яно-руська / Упорядк., передм., примітки та словник діалектних слів П.М. Лизанця. Переклад з лат. П.М. Лизанця та Ю.М. Сака. К., 1989. С. 185–190.
- СДГВ – Словарь донских говоров Волгоградской области / Под ред. Р.И. Кудряшовой. Волгоград, 2011.
- СДГП – Социальные движения в городах Нижнего Поволжья в начале XVIII в.: Сб. док. / Подг. Н.Б. Голикова. М., 2004.
- СДЗб. – Српски дијалектолошки зборник.
- СДРЯ – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / Гл. ред. Р.И. Аванесов, И.С. Улуканов, В.Б. Крысько. М., 1988–. Т. I–.
- СЕК – Статистический ежегодник Костромской губернии за 1908 год. Кострома, 1908. Ч. 1.
- Селигер – Селигер: Материалы по русской диалектологии: Словарь / Под ред. А.С. Герда. С.-Петербург, 2003–2020. Вып. 1–8.
- Селищев – *Селищев А.М.* Славянское население в Албания. Фототип. изд. София, 1981.
- Сел. рух – Селянський рух на Україні 1569–1647 рр.: Зб. документів і матеріалів / Упоряд. Г.В. Боряк та ін. К., 1993.
- Сенигов – *Сенигов О.П.* Памятники земской старины. СПб., 1903.
- Сергий – *Сергий, архимандрит.* Черты церковно-приходского и монастырского быта в писцовой книге Водской пятины 1500 года (в связи с общими условиями жизни). СПб., 1905 (приложения).

- СЖВ — Справочник абонентов Желтоводской городской телефонной сети / Ред. Н.Л. Голубчик. Желтые Воды, 1998.
- Сиб. города — Сибирские города. Материалы для их истории XVII—XVIII столетий: Нерчинск, Селенгинск, Якутск. М., 1886.
- Сикль — *Сикль П.* Советские граждане, погибшие в Австрии в годы Второй мировой войны, и места их захоронения. Книга памяти / При содействии В. Бахер и Г. Сидько. Грац; Вена, 2010.
- Симсон — *Симсон П.* Калужский уезд во времена Михаила Федоровича (Опыт разработки истории Калужского края по архивным источникам) // Известия Калужской ученой архивной комиссии. Калуга, 1894. Вып. 3. С. 27—237.
- Сироткин 2005 — *Сироткин С.В.* Сотная 1593/94 г. на посад Юрьевца Повольского // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М.; С.-Петербург, 2005. Вып. 9. С. 44—105.
- Сігед — *Сігед П.І.* Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Брэстчыны // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 70—90.
- Сіплівеня, Бубновіч — *Сіплівеня Ж.С., Бубновіч І.І.* Сямейныя мянушкі на Гродзеншчыне // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 116—123.
- Сірка, Баушенко — *Сірка Й., Баушенко А.* Короткий словник говірки села Ублі. Львів, 2017.
- СК — Справочная книга о лицах Санкт-Петербургского купечества и других званий [...]. СПб., 1911.
- СКГ — Словарь курских говоров / Науч. ред. Т.А. Пименова, И.С. Климас. Курск, 2004—. Вып. 1—.
- СКТ — Справочник квартирных телефонов г. Киева / Сост. Д.М. Циолек. К., 1976.
- Славева — *Славева Л., Мошин В.* Српски грамоти от Душаново време. Прилеп, 1988.
- Славинецкий — Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1973.
- Сл. Алтая — Словарь русских говоров Алтая / Под ред. И.А. Воробьевой, А.И. Ивановой. Барнаул, 1993—1998. Т. I—IV.
- Сл. ММ — Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2006—2007. Т. 1—2.
- Сл. ММР — Словник мікротопонімів та мікрогідронімів Ровенщини / Упоряд. С.В. Шийка. Тернопіль, 2016.
- Сл. Оби — Словарь русских старожильческих говоров средней части бассейна р. Оби / Под ред. В.В. Палагиной. Томск, 1964—1967. Т. 1—3.

- Сл. Печоры — Словарь русских говоров Низовой Печоры / Науч. ред. Л.А. Ивашко. С.-Петербург, 2003–2005. Т. 1–2.
- Сл.РЯ XI–XVII вв. — Словарь русского языка XI–XVII вв. / Гл. ред.: С.Г. Бархударов (вып. 1–6), Ф.П. Филин (вып. 7–10), Д.Н. Шмелев (вып. 11–14), Г.А. Богатова (вып. 15–26), В.Б. Крысько (вып. 27–29), Р.Н. Кривко (вып. 30). М., 1975—. Вып. 1—.
- Сл.РЯ XVIII в. — Словарь русского языка XVIII века / Гл. ред. Г.А. Сорокин, З.М. Петрова. Л., 1984—. Вып. 1—.
- Сл.Сред. Прииртышья — Словарь русских старожильческих говоров Среднего Прииртышья / Под ред. Г.А. Садретдиновой. Томск, 1992–1993. Т. 1–3.
- СМВ — Список медицинских врачей СССР (На 1 января 1924 г.) М., 1925.
- См. В, — Смутное время Московского государства. Вып. 7: Нижегородские платежники 7116 и 7120 годов / С предисл. С.Б. Веселовского // ЧОИДР. 1910. Кн. III, отд. I. С. 1–284.
- СМИК — Сборник материалов по истории Кольского полуострова в XVI–XVII вв. Л., 1930.
- Смирнов — *Смирнов М.И.* Соль Переславская // Труды Владимирской ученой архивной комиссии. Владимир, 1917. Кн. 17. С. 1–85.
- Смирнов ОУ — *Смирнов П.П.* Орловский уезд в конце XVI века по писцовой книге 1594–5 гг. К., 1910.
- СММ — Слоўнік мікратапонімаў Магілёўшчыны / Склад.: С.В. Клімуць, В.І. Рагаўцоў, С.У. Шакура і інш. Магілёў, 2004.
- Смолицкая — *Смолицкая Г.П.* Гидронимия бассейна Оки (Список рек и озер) / Под ред. О.Н. Трубачева. М., 1976.
- СМЧ — Словник мікротопонімії Черкащини / Укладачі: Т.О. Гаврилова, З.М. Денисенко. Черкаси, 2010.
- Сокіл — *Сокіл Н.* Мікротопонімія Сколівщини. Львів, 2008.
- Соколов — Русские имена и прозвища в XVII веке / Собраны А. Соколовым. Казань, 1891.
- Соколоски — *Соколоски М.* Личните имиња и називите на населените места и други месности во велешката и прилепската махија во втората половина на XV век // Македонски јазик. 1965. Год. XVI. С. 151–190.
- СОГ — Словарь орловских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Науч. ред. Т.В. Бахвалова. Ярославль, 1989–1991. Вып. 1–4; Орел, 1992—. Вып. 5—.
- СП — Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / Укладачі: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002.
- СПБ — Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии. Конец XIV в. — 1648 г. Т. 1 / Сост. З.Ю. Копынский и др. Минск, 1988.

- Спиридонов — *Спиридонов Ф.* Нові документи про Чернігівське ополчення 1812 року // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. К., 1962. Вип. 5. С. 53—58.
- Списки Волог. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1866. Т. VII: Вологодская губерния.
- Списки Вят. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. X: Вятская губерния.
- Списки Костр. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1877. Т. XVIII: Костромская губерния.
- Списки Олонец. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1879. Т. XXVII: Олонецкая губерния.
- Списки Орл. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1871. Т. XXIX: Орловская губерния.
- Списки Перм. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1875. Т. XXXI: Пермская губерния.
- Списки Псков. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1885. Т. XXXIV: Псковская губерния.
- Списки Рязан. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XXXV: Рязанская губерния.
- Списки СПб. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1864. Т. XXXVII: Санктпетербургская губерния.
- Списки Тул. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XLIV: Тульская губерния.
- Списки Урал. — Списки населенных пунктов Уральской области. Свердловск, 1928. Т. 8: Пермский округ.
- Списки Яросл. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1859. Т. I: Ярославская губерния.
- Список Вит. — Список населенных мест Витебской губернии / Под ред. А.П. Сапунова. Витебск, 1906.
- Список Ковен. — Список населенных мест Ковенской губернии на 1902 год. Ковна, 1902.

- Список Олонец. — Список населенных мест Олонецкой губернии по сведениям за 1905 год / Сост. И.И. Благовещенский. Петрозаводск, 1907.
- Список Томск. — Список населенных мест Томской губернии на 1893 год. Томск, 1893.
- СПЛГ — Словник прикметникового лексикону лемківських говірок / Укладачі: С.Є. Панцьо, Н.І. Лісняк. Тернопіль, 2015.
- Споменик — Споменик Српске краљевске Академије. Београд, 1890—1892. Т. I—XVI.
- СПУ — Словник прізвиськ північно-західної України: У 3-х т. / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2009.
- СРГК — Словарь русских говоров Карелии и сопредельных областей / Гл. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 1994—2005. Вып. 1—6.
- СРГ Морд. — Словарь русских говоров на территории Республики Мордовия. С.-Петербург, 2013. Ч. I—II.
- СРГО — Словарь русских говоров Одесщины: В 2 т. / Отв. ред. Ю.А. Карпенко, С. Уэмура. Одесса, 2000—2001.
- СРГПр. — Словарь русских говоров Прибайкалья. Иркутск, 1986—1989. Вып. 1—4.
- СРГПрик. — Словарь русских говоров Южного Прикамья / Сост. И.А. Подюков (науч. ред.), С.М. Поздеева, С.В. Хоробрых, А.В. Черных. Пермь, 2008.
- СРГр. — Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны / Пад рэд. М.А. Даниловіча, П.У. Сцяцко. Гродна, 1999.
- СРГС — Словарь русских говоров Сибири / Под ред. А.И. Федорова. Новосибирск, 1999—2006. Т. 1—5.
- СРГСУ — Словарь русских говоров Среднего Урала / Под ред. А.К. Матвеева. Свердловск, 1964—1988. Т. 1—7.
- СРГСУ Доп. — Словарь русских говоров Среднего Урала. Дополнения / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 1996.
- СРДГ — Словарь русских донских говоров / Авторы-сост.: З.В. Валюсинская, М.П. Выгонная, А.А. Дибров и др.; отв. ред. В.С. Овчинникова. Ростов, 1975—1976. Т. 1—3.
- Срезневский — *Срезневский И.И.* Материалы для словаря древнерусского языка. М., 1958. Т. I—III.
- СРИ — Словарь русских иконописцев XI—XVII веков / Ред.-сост. И.А. Кочетков. М., 2003.
- СРНГ — Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф.П. Филина, Ф.П. Сороколетова, С.А. Мызникова. М.; Л., С.-Петербург, 1965—. Вып. 1—.
- СС — Старославянский словарь (по рукописям X—XI веков) / Сост.: Э. Благова, Р.М. Цейтлин, С. Геродес и др.; Под ред. Р.М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. 2-е изд., стереотип. М., 1999.

- ССВ — Список студентов имп. Варшавского университета на 1910—1911 академический год. Варшава, 1910.
- ССГ — Словарь смоленских говоров / Под ред. А.И. Ивановой. Смоленск, 1974—2005. Вып. 1—11.
- ССУМ — Словник староукраїнської мови XIV—XV ст. / Ред. Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. К., 1977—1978. Т. I—II.
- Стаменковић — *Стаменковић Ј.* Ономастички подаци за десет села на десној обали Јужне Мораве (општина Врање) // Ономатолошки прилози. Београд, 1981. Књ. II. С. 405—456.
- Станиславский — *Станиславский А.Л.* Труды по истории государева двора в России XVI—XVII вв. М., 2004.
- Станковска 1995 — *Станковска Љ.* Исчезнати лични имиња во македонската топонимија // Македонски јазик. Скопје, 1995. Год. XL—XLI. С. 557—567.
- Станковска 1997 — *Станковска Љ.* Македонска ојконимија. Скопје, 1997. Кн. 2.
- Станковска Речник — *Станковска Љ.* Речник на личните имиња кај македонците. Скопје, 1992.
- Станојев-Југа — *Станојев-Југа К.М.* Презимена и породични надимци у селу Дупљаји у Банату // Прилози проучавању језика. 1970. 6. С. 215—221.
- Старцева — *Старцева С.А.* Краткий словник для областного словаря русских говоров Пермской области. Пермь, 1962.
- Старченко — *Старченко Н.* Конфлікт у Володимирі 1566 р.: варіант мікро-історичного прочитання // Соціум: альманах соціальної історії. К., 2003. Вип. 3. С. 65—98.
- Стехна — *Стехна П.М.* Сучасні прізвища Запорізької Приазовщини: Словник. Дніпропетровськ, 2009.
- СТЗ — *Муллонен И.И., Азарова И.В., Герд А.С.* Свод топонимов Заонежья / Под ред А.С. Герда. Петрозаводск, 2013.
- Стојановић — *Стојановић Р.* Црнотравски речник. Београд, 2010 (= СД36. Књ. LVII).
- Стойков — *Стойков Ст.* Лексиката на банатскиј говор. София, 1968.
- Стойчев 1965 — *Стойчев Т.* Родопски речник // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1965. Кн. II. С. 119—314.
- Стойчев 1983 — *Стойчев Т.* Родопски речник (второ допълнение) // Родопски сборник. София, 1983. Т. V. С. 287—354.
- Сторожев — *Сторожев В.Н.* Материлы для истории делопроизводства Поместного приказа по Вологодскому уезду в XVII веке. СПб.; Пг., 1906—1918. Вып. I—II.
- Стоянов — *Стоянов І.А., Чмир О.Р.* Болгарсько-український словник. К., 1988.

- Ступінська — *Ступінська Г.Ф., Битківська Я.В.* Фразеологічний словник лемківських говірок. Тернопіль, 2013.
- СУГО — Словник українських говорів Одещини / За ред. О.І. Бондаря. Одеса, 2011.
- Суздаль — Суздаль: Список с писцовой книги гор. Суздаля, с 7136 по 7138 г. // Труды Владимирской ученой архивной комиссии. Владимир, 1904. Кн. VI. С. 1–87.
- СУМ — Словник української мови / Голова редкол. І.К. Білодід. К., 1970–1980. Т. I–XI.
- СУМ XVI–XVII ст. — Словник української мови XVI — першої половини XVII ст. / Відп. ред. Д.Г. Гринчишин. Львів, 1994—. Вип. 1—.
- Суперанская — *Суперанская А.В.* Современные русские прозвища // *Folia onomastica Croatica*. Zagreb, 2003–2004. Кнj. 12–13. С. 485–498.
- СУСГ — Словник українських східнословобожанських говірок / Укладачі: М.О. Волошинова, К.Д. Глуховцева, В.В. Леснова та ін. За заг. ред. К.Д. Глуховцевої та В.В. Леснової. Вид. 2-ге, зі змін. і допов. К., 2021.
- СХРС — Сербскохорватско-русский словарь / Сост. И.И. Толстой. Изд. 3-е, испр. и доп. М., 1970.
- Сцяцко — *Сцяцко П.У.* Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны. Гродна, 2005.
- Сцяцко 1981 — *Сцяцко П.У.* 3 мікратапаніміі Зэльвеншчыны // Беларуская аанамастыка. 2 / Рэд. В.П. Лемцюгова. Мінск, 1981. С. 170–177.
- Сцяшковіч — *Сцяшковіч Т.Ф.* Матэрыялы да слоўніка Гродзенскай вобласці. Мінск, 1972.
- СЭ — Севастопольская эпопея 1941–1944 гг. в официальных документах (Сводки, приказы, распоряжения, донесения, публикации). Севастополь, 2004.
- ТДЗ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Золочівського району Львівської області. Львів, 1998.
- ТДЗг. — Телефонний довідник підприємств, організацій, установ та абонентів квартирних телефонів Згурівського району Київської області. К., 2005.
- ТДІ — Телефонний довідник Ічнянського району. Ічня, 2001.
- ТД Новолосков — Телефонний довідник селища Новолосков Луганської області. Донецьк, 2003.
- ТДок. — Турски документи за историјата на македонскиот народ / Прев., ред., комент. М. Соколки и др. Скопје, 1963–2008. Т. I–XI.
- ТД Тур. — Телефонний довідник Турківського району. Турка, 2006.
- ТДУ — Телефонний довідник. Квартирні телефони Ужгородської АТС / Упоряд. В.М. Коштура, В.Ю. Коштура. Ужгород, 1998.
- ТДХ — Телефонний довідник абонентів міста Хуст та Хустівського району. Хуст, 1999.

- ТДЧ – Телефонний довідник абонентів Чернігівського району. Чернігів, 2001.
- Тернопіль – Тернопіль 2000: Щорічний телефонний довідник. Тернопіль, 2000.
- Тимченко – *Тимченко Є.* Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. / Підг. до вид. В.В. Німчук, Г.І. Лиса. К.; Нью-Йорк, 2002–2003. Кн. 1–2.
- Титов – *Титов А.А.* Ростовская старина. Ростов, 1883–1907. Вып. 1–6.
- Титов ВП – *Титов А.А.* Вепрева пустынь. Исторический очерк. Ярославль, 1887.
- Титов ЛД – *Титов А.А.* Летопись Двинская. М., 1889.
- Тихонравов – *Тихонравов К.* Описная книга Суждальского Евфимиева монастыря 1660 года // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. Владимир, 1878. Т. 2, отд. IV. С. 1–82.
- ТК Вологда – Таможенная книга города Вологды. 1634–1635 гг. / Сост. и автор введения Е.Б. Французова. М., 1983. Ч. 1–3.
- ТКСГ – Таможенные книги сибирских городов XVII века / Авторы-сост.: О.Н. Вилков, Д.Я. Резун (гл. ред.), И.Р. Соколовский. Новосибирск, 1997–2004. Вып. 1–6.
- ТМД – Труды Московской диалектологической комиссии / Под ред. Д.Н. Ушакова. Варшава, 1914. Вып. 3.
- Тобольск – Тобольск: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- Токарев – *Токарев С.А.* Коропська сотня Ніжинського полку у другій половині XVII–XVIII ст. Чернігів, 2016.
- Токмаков – *Токмаков И.Ф.* Историко-статистическое описание города Киржача [...]. М., 1884.
- Токмаков 1887 – *Токмаков И.* Снятогорский монастырь. (Библиография и материалы). Псков, 1887.
- Томіленко – *Томіленко Л.М.* Словник прізвищ жителів Корсунщини. Івано-Франківськ, 2016.
- Томск – Томск в XVII веке: Материалы для истории города со вступительной и заключительной статьей П.М. Головачева и картой окрестностей Томска конца XVII в. СПб., 1911.
- Топоров – *Топоров В.Н.* Праславянская культура в зеркале собственных имен (элемент **mir-*) // XI Международный съезд славистов: История, культура, этнография и фольклор славянских народов. Доклады российской делегации. М., 1993. С. 3–119.
- Топорова – *Топорова Т.В.* Культура в зеркале языка: древнегерманские двучленные имена собственные. М., 1996.
- Топчий – *Топчий О.В.* Перепис населення міста Охтирки 1858 р. X ревізія. Харків, 2017.

- Торгівля — Торгівля на Україні. XV — середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянщина / Відп. ред. М.Ф. Котляр. К., 1990.
- Торопец — Торопец: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- Тороп. книга — Торопецкая книга 1540 года / Подг. к печати М.Н. Тихомиров и Б.Н. Флоря // АЕ за 1963 год. М., 1964. С. 277—358.
- ТПК — Тверские писцовые книги XVI века // Тверская старина / Изд. С.И. Покровский. Тверь, 1912. № 3. С. 73—78; № 4. С. 57—62.
- Трофимович — Верхнелужицко-русский словарь / Сост. К.К. Трофимович. М.; Бауцен, 1974.
- Трубачев — *Трубачев О.Н.* Из славяно-иранских лексических отношений // Этимология. 1965 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1967. С. 3—81.
- Трухан — *Трухан Т.М.* Мянущі вёскі Замошша Любанскага раёна // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 167—172.
- ТС — Тураўскі слоўнік / Рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1982—1987. Т. 1—5.
- ТСВГ — Тематический словарь вятских говоров / Сост.: Т.А. Горюнова, В.В. Подрушняк, З.В. Сметанина (отв. ред.) и др. Киров, 2013.
- ТСГТО — Тематический словарь говоров Тверской области / Под ред. Т.В. Кирилловой, Л.Н. Новиковой. Тверь, 2003—2006. Вып. 1—5.
- ТСД — Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. 1927—1939: Документы и материалы: В 5 т. / Отв. ред. В. Данилов. М., 1999—2002. Т. 1—4.
- ТСК — Телефонный справочник Краснодонского района. Луганск, 1995.
- ТС Мозырь — Телефонный справочник Мозырского районного узла связи / Сост. Н.Б. Винокур, С.А. Шутова. Минск, 1984.
- ТТ — Топоніміка Турківщини / Упор. П. Зборовський. Львів, 2004.
- Тула — Тула. Материалы для истории города XVI—XVIII столетий. М., 1884.
- Тупиков — *Тупиков Н.М.* Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки Отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического общества. 1903. Т. 6. С. 86—914.
- Турчин — *Турчин Є.Д.* Словник села Тилич на Лемківщині. Львів, 2011.
- Тюмень — Тюмень в XVII столетии: Собрание материалов для истории города [...] / Изд. А.И. Чукмалдина. М., 1903.
- УА — Угличские акты XVII в. / Изд. М.А. Липинский // Временник Демидовского юридического лицея. 1889—1890. Кн. 48—52.
- УГ XV ст. — Українські грамоти XV ст. / Підг. тексту, вступна стаття і коментарі В.М. Русанівського. К., 1965.
- УГГ — Указные грамоты городовым воеводам и приказным людям 1613—1626 гг. / Отв. ред. И.В. Пугач. М., 2012.
- Углич — Углич: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.

- УЛИ – Указатель личных имен к “Наказам малороссийским депутатам 1767 года” // Киевская старина. 1889. Т. XXVI, август (приложение). С. I–XX.
- УНК 17 – Українські народні казки. Кн. 17: Казки Бойківщини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2015.
- УНК 19 – Українські народні казки. Кн. 19: Казки Закарпаття / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2009.
- УНК 22 – Українські народні казки. Кн. 22: Казки Закарпаття / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2008.
- УНК 33 – Українські народні казки. Кн. 33: Казки Наддніпрянщини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Вижиця, 2009.
- УП – Уржумский посад и уезд в 1646 г. по Переписной книге Я.М. Толочанова и А. Фаворова // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1906. Вып. III–IV. С. 34–38.
- УП 1 – Українське повсякдення ранньомодерної доби: 3б. документів. Вип. 1: Волинь XVI ст. / Упорядники: В.В. Безпалько, М.Б. Висотін, І.О. Ворончук (наук. ред.) та ін. К., 2014.
- Урошевић – *Урошевић А.* Топоними Косова. Београд, 1975.
- Усачева – *Усачева В.В.* Некоторые данные о лексическом составе двух говоров Архангельской области // Славянская лексикография и лексикология / Отв. ред. Л.Э. Калнынь. М., 1966. С. 106–125.
- Успенский – Столбцы бывшего Архива Оружейной Палаты / Описал А.И. Успенский. М., 1912–1913. Вып. 1–2.
- Усціновіч 1975 – *Усціновіч А.К.* Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстчыны (XIV–XVIII стст.). Мінск, 1975.
- Усціновіч 1979 – *Усціновіч А.К.* Так гавораць у Купінску // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 41–48.
- Фаріон – *Фаріон І.* Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником). Львів, 2001.
- Фасмер – *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка / Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева. М., 1986–1987. Т. I–IV.
- Федосюк – *Федосюк Ю.А.* Русские фамилии: Популярный этимологический словарь. 2-е изд. М., 1980.
- Федышин – Переписная дозорная книга дворцовых земель Вологодского уезда 1589–1590 гг. / Подг. к печати Н.И. Федышин // Северный археографический сборник. Вып. 2: Северные писцовые книги, сотницы и платежницы XVI в. / Ред.-сост. П.А. Колесников. Вологда, 1972. С. 6–177.
- Фелицын – *Фелицын Е.Д.* Кубанской области Ейский уезд: Списки населенных мест по сведениям 1882 года. Тифлис, б. г.
- Філософ – *Філософ В.М.* З гаворкі горада Кам'янця Брэсцкай вобласці // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 176–180.

- Фотинский — *Фотинский Ор.* Очерки из истории быта монастырских крестьян на Волыни в XVII—XVIII вв. // Труды Общества исследователей Волыни. 1910. Т. III. (Приложения).
- ФРБ — Фразеологичен речник на български език / Съст.: К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, Кр. Чолакова. София, 1974—1975. Т. 1—2.
- Харузин — *Харузин Н.Н.* Русские лопари. М., 1890. (Приложение 2. С. 409—463).
- ХГКП — Херсонская городская Книга памяти. Херсон, 1994.
- Херсонский — *Херсонский И.* Летопись Макариева Неженского монастыря Костромской епархии. Кострома, 1888—1892. Вып. 1—2.
- Хильманович — *Хильманович Г.И.* Словарь курских народных говоров. Бирск, 2017.
- ХКК — Хозяйство крепостного крестьянина XVII века: Переписная книга 1672 г. по селу Лыскову с приселками и деревнями / Сост. А.И. Копанев, Д.И. Петрикеев. М.; Л., 1982. Ч. 1—2.
- ХКЧМ — Хозяйственные книги Чудова монастыря 1585/86 г. / Подг. текста С.Н. Богатырева. М., 1996.
- Хланта — Народні пісні українців Банату (Румунія) / Запис текстів і мелодій, упоряд., підгот. текстів, вступ. стаття, приміт. та словник І.В. Хланти; Розшифрування мелодій І. Лібер. Ужгород, 2009.
- Хобзей — *Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г.* Гуцульські світи. Лексикон. Львів, 2013.
- Худаш, Демчук — *Худаш М.Л., Демчук М.О.* Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення). К., 1991.
- Цицил-Реметић — *Цицил-Реметић Р.* Топонимія Пивске планине. Београд, 2010.
- Цыхун — *Цыхун А.П.* Скарбы народнай мовы (з лексічнай спадчыны насельнікау Гродзенскага раёну). Гродна, 1993.
- Цыхун 1976 — *Цыхун А.П., Цыхун Г.А.* Са спецыяльнай лесікі Гродзеншчыны // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 249—262.
- Чабаненко ПНН — *Чабаненко В.А.* Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини (Словник). Запоріжжя, 2005. Кн. 1—2.
- Чабаненко Словник — *Чабаненко В.А.* Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 1992. Т. 1—4.
- Чабаненко ФС — *Чабаненко В.А.* Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 2001.
- Чайкина — *Чайкина Ю.И.* История вологодских фамилий: Опыт регионального словаря фамилий. Вологда, 1989.
- Черепанова — *Черепанова Е.А.* Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.

- Черепанова Микротоп. — *Черепанова Е.А.* Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Черкасова — *Черкасова М.С.* О тюркизмах в антропонимике Средневековой Руси (по письменным и фольклорным источникам) // Древняя Русь. Вопросы медиевистики. 2015. № 3 (61). С. 137–138.
- Чечулин — *Чечулин Н.* Личные имена в писцовых книгах XVI века, не встречающиеся в православных святцах // Библиограф. СПб., 1890. № 7–8. С. 80–84.
- Чикачев — *Чикачев А.Г.* Диалектный словарь Русского Устья. Новосибирск, 2005.
- Ђирић 1997 — *Ђирић Љ.* Ономастика Белопаначког краја // Ономатолошки прилози. Београд, 1997. Књ. XIII. С. 37–339.
- Ђирић 2018 — *Ђирић Љ.* Речник говора Лужнице // СДЗб. Београд, 2018. Књ. LXV/2. С. 1–1166.
- Чолева-Димитрова — *Чолева-Димитрова А.* Старинните лични имена в микротопонимията // Старобългаристика. 2000. 2. С. 97–111.
- ЧП — Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004. Режим доступу: <http://www.mvcr.cz>
- ЧТ — 400 лет Тюмени: Сб. документов и материалов / Сост. С.Т. Будьков и др. Свердловск, 1985.
- ЧТор. — Чарівна торба: Українські народні казки, притчі, легенди, перекази, пісні та прислів'я, записані від М.І. Шопляка-Козака / Упоряд., передм., приміт. та словник І.М. Сенька; запис текстів І.М. Сенька, В.М. Сенька. Ужгород, 1988.
- ЧУС — Чесько-український словник / Укладачі: Й.Ф. Андерш, Т.В. Бобошко, С.Є. Долoman та ін. К., 1988–1989. Т. 1–2.
- Чучка — *Чучка П.П.* Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів, 2005.
- Чучка СОІ — *Чучка П.П.* Слов'янські особові імена українців: Історико-етимологічний словник. Ужгород, 2011.
- Шабает — Родословные росписи, поданные в Палату родословных дел в конце XVII в.: дворянские фамилии Рязани / Публикация Л.Е. Шабаета // Российская генеалогия: науч. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 3. С. 119–207.
- Шамина — *Шамина И.Н.* Описание имущества вологодского Павлова Обнорского монастыря 1701–1702 годов // Вестник церковной истории. 2010. № 1–2. С. 17–107.
- Шапошников — *Шапошников А.К.* Праславянская этимология старочешского антропонима *Kroměžír* в свете древненовгородских антропонимических свидетельств // Etymological Research into Czech / Ed. by I. Janýšková, H. Karlíková & V. Boček. Praha, 2017. С. 383–386.
- Шаталава — *Шаталава Л.Ф.* Беларускае дыялектнае слова. Мінск, 1975.

- Шатэрнік — Краёвы слоўнік Чэрвэншчыны / Улажыў М.В. Шатэрнік. Пад рэд. М.Я. Байкова і Б.І. Эпімаха-Шыпілы. Менск, 1929.
- Шахматов — *Шахматов А.И.* Выписка из дела о рыбных на реке Волге ловлях, пожалованных в 1658 году царем Алексеем Михайловичем жителям г. Саратова, “чѣмъ имъ сытымъ быть” // Труды Саратовской ученой архивной комиссии. Саратов, 1896. Вып. 20. С. 1–9.
- Швидько — *Швидько Г.* Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р. Дніпропетровськ, 2004.
- Шематизм — Шематизм греко-католицького духовенства Львівської архієпархії на рік 1927. Львів, б. р. Річн. LXXIII.
- Шило — *Шило Г.* Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк, 2008.
- Широківщина — Широківщина в роки війни. 1941–1945 рр. / Упоряд. Л.А. Бай, В.О. Ганенко. Кривий Ріг, 2005.
- Шкрумеляк — *Шкрумеляк М.С.* Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ, 2016.
- Шляпин — *Шляпин В.П.* Акты Велико-Устюжского Михайло-Архангельского монастыря. Великий Устюг, 1912–1913. Ч. 1–2.
- Шпиленко — Список смоленской шляхты 1694 г. / Публикация Д.П. Шпиленко // Российская генеалогия: науч. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 4. С. 123–162.
- ШУ — Шацкий уезд XVII века. Государевы служилые люди / Сост. И.П. Алябьев. Ульяновск, 2014.
- Шульгач I–VII — *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008–2022. Ч. I–VII.
- Шульгач 2001 — *Шульгач В.П.* Ойконімія Волині: Етимологічний словник-довідник. К., 2001.
- Шульгач 2002 — *Шульгач В.П.* Кілька зауваг до походження літописного *Оргоща* // Студії з ономастики та етимології. 2002 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2002. С. 218–222.
- Шульгач 2020 — *Виктор П. Шульгач.* Болгарское *Шараница* и родственные формы (ономастический этюд) // Балканско езикознание. 2020. LIX/1. С. 139–146.
- Шумаков — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии Экономии / Сост. Л.И. Шохин. М., 2002. Вып. 5.
- Шумаков Обзор₄ — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 4: Кострома «с товарищи» и Переславль-Залесский // ЧОИДР. 1917. Кн. II, отд. I. С. 44–336; Кн. III. С. 337–589.
- Шумаков Сотнищ₄ — *Шумаков С.А.* Сотницы, грамоты и записи. Вып. 4 // ЧОИДР. 1908. Кн. 4. Отд. 1. С. 1–170.
- Шумаков Сотнищ₄ — *Шумаков С.А.* Сотницы, грамоты и записи. Вып. 7 // ЧОИДР. 1913. Кн. 4. Отд. 1. С. 1–46.

- Шустиков — *Шустиков А.А.* Прозвища крестьян дер. Хмелевской, Бережок тожь, Кадниковского уезда // Живая старина. 1899. № 4. С. 526—528.
- Щепетов — *Щепетов К.Н.* Крепостное право в вотчинах Шереметьевых (1708—1885). М., 1947.
- Элиасов — *Элиасов Л.Е.* Словарь русских говоров Забайкалья. М., 1980.
- ЭСБМ — Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Рэд. В.У. Мартынаў. Мінск, 1978—. Т. 1—.
- ЭССЯ — Этимологический словарь славянских языков: Праслав. лекс. фонд / Под ред. О.Н. Трубачева, А.Ф. Журавлева, Ж.Ж. Варбот. М., 1974—. Вып. 1—.
- Юркевич — *Юркевич В.* Харківський перепис р. 1660 // Записки історично-філологічного відділу ВАН. К., 1928. Кн. XX. С. 129—173.
- Юрчанка — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае вытворнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны. Мінск, 1981—1985. [Ч. 1—4].
- Юрчанка НМ — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае мудраслоўе: Слоўнік / Навук. ред. А.А. Крывіцкі. Мінск, 2002.
- Юрчанка 1977 — *Юрчанка Г.Ф.* Аддзеясловныя і гукапераймальныя выклічнікі з адной вёскі // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 168—192.
- Юрченко, Івченко — *Юрченко О.С., Івченко А.О.* Словник стійких народних порівнянь. Харків, 1993.
- Яворницький — *Яворницький Д.І.* Словник української мови. Катеринославо, 1919. Т. I.
- Яковенко — *Яковенко Н.* “Чоловік добрий” і “чоловік злий”: з історії ментальних установок в Україні-Русі кінця XVI — середини XVII ст. // Mediaevalia Ukrainica: ментальність та історія ідей. К., 1992. Т. I. С. 47—91.
- Янин, Зализняк — *Янин В.Л., Зализняк А.А.* Новгородские грамоты на бересте (из раскопок 1977—1985 гг.). Комментарии и словоуказатель к берестяным грамотам (из раскопок 1951—1983 гг.). М., 1986.
- Янкова — *Янкова Т.С.* Дыялектны слоўнік Лоеўшчыны. Мінск, 1982.
- ЯОС — Ярославский областной словарь: Учеб. пособие / Науч. ред. Г.Г. Мельниченко. Ярославль, 1981—1991. [Вып. 1—10].
- ЯОС Доп. — Ярославский областной словарь. Дополнения / Сост: М.Т. Афанасьева, А.Г. Москалева, Т.Д. Нуждина, Т.К. Ховрина (науч. ред.). Ярославль, 2015. Т. 1—2.
- ЯП — Ярославский посад и уезд по Переписной книге Г.М. Юшкова 1646 года / Сообщ. А. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии за 1906 г. Вятка, 1907. Т. V—VI. С. 12—19.
- ЯПК — Ярославские писцовые, дозорные, межевые и переписные книги XVII в. Ярославль, 1913 (= Труды Ярославской ученой архивной комиссии. Кн. VI. Вып. 3—4).
- Ярмолович — Список населенных мест Минской губернии / Сост. В.С. Ярмолович. Минск, 1909.

- Ясинский — *Ясинский М.Н.* Материалы для истории судостроительства и судопроизводства в Литовско-русском государстве. Акты о копных и панских судах. К., 1897. Т. 1 (1501–1588).
- Ястремська — *Ястремська Т.* Традиційне гуцульське пастухування. Львів, 2008.
- Яўневіч — *Яўневіч М.* З лексікі вёскі Кліны // Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы / Пад рэд. Ф. Янкоўскага. Мінск, 1960. С. 7–64.
- Яўсееў — *Яўсееў Р.* Маці казала так... Мінск, 1978.
- Ящук — *Ящук Л.В.* Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.: Дис. ... канд. філол. наук. К., 2008. Додатки.
- AAO — Atlas altsorbischer Ortsnamentypen. Studien zu toponymischen Arealen des altsorbischen Gebietes im westslawischen Sprachraum / Hrsg. von E. Eichler. Leipzig, 2000–2004. H. 1–5.
- АČ — Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Praha, 1840–2004. D. I–XXXIX.
- AGZ — Acta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie [...] / Wyd. staraniem Galicyjskiego wydziału krajowego. Lwów, 1868–1935. T. I–XXV.
- AS — Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. We Lwowie, 1887–1910. T. I–VII.
- Bartek — *Bartek H.* Starodávne osobné mená slovenské // Slovenský jazyk. 1940. I. S. 67–72, 115–117, 148–150, 227–229.
- Bartoš — *Bartoš F.* Dialektický slovník moravský. Praha, 1906.
- Beneš — *Beneš J.* O českých příjmeních. Praha, 1962.
- Bernát — *Bernát L.* Obyvatel'stvo dubnickej farnosti v 17.–19. storočí vo svetle matrík. Bratislava, 2009.
- Bezljaj — *Bezljaj F.* Etimološki slovar slovenskega jezika. Ljubljana, 1976–2007. Knj. I–V.
- Bezljaj 1969 — *Bezljaj F.* Onomastica in leksikologija // Onomastica Jugoslavica. Ljubljana, 1969. I. S. 10–21.
- Biłous — *Biłous N.* Urzędnicy miejscy Łucka w XV–XVII wieku. Spisy. Toruń, 2017.
- Bily — *Bily I.* Slawische Vollnamen in Ortsnamen des ehemaligen altsorbischen Sprachgebietes. Ein Beitrag zum Slawischen Onomastischen Atlas // Onomastica Slavogermanica. 1998. XXIII. S. 119–174.
- Blanár, Matejčík — *Blanár V., Matejčík J.* Živé osobné mená na strednom Slovensku. Bratislava, 1978. D. I. Č. 1.
- Boryś — *Boryś W.* Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 2005.
- Boryś 2007 — *Boryś W.* Etymologie słowiańskie i polskie. Wybór studiów z okazji 45-lecia pracy naukowej / Pod red. W. Sędziuka, Z. Babika, T. Kwoki. Warszawa, 2007.

- Boryś, Popowska-Taborska – *Boryś W., Popowska-Taborska H.* Słownik etymologiczny Kaszubszczyzny. Warszawa, 1994–2010. T. I–VI.
- Bubak – *Bubak J.* Nazwiska ludności dawnego starostwa Nowotarskiego. Wrocław etc., 1970–1971. Cz. I–II.
- Bubak Słownik – *Bubak J.* Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądecczyzny XV–XVII w. Imiona, nazwiska, przezwiska. Kraków, 1992. Cz. I–II.
- Bunganič – *Bunganič P.* Slovensko-ukrajinský slovník. Bratislava, 1985.
- Čujec-Stress – *Čujec-Stress H.* Slovar zatlolmingskega govora. Zatlolmin, 2010–2014. T. 1–2.
- Domluvil – Z urbáře panství Luhačovského / Podává Ed. Domluvil // Časopis Moravského musea zemského. Brno, 1904. Roč. IV. Č. 2. S. 124–139.
- Foster – *Foster E.* O staropolskich nazwach osobowych przekazanych tylko w nazwach miejscowych // Antroponimia słowiańska: Materiały z IX Ogólnopolskiej konferencji onomastycznej / Pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej i J. Dumy. Warszawa, 1996. S. 137–150.
- Gebauer – *Gebauer J.* Slovník staročeský. Praha, 1903–1916. D. I–II.
- Gregor – *Gregor A.* Slovník nářečí slavkovsko-bučovického. Brno, 1959.
- Gregorič – *Gregorič J.* Kostelski slovar / Uredili: S. Horvat, I. Širčelj-Žnidaršič, P. Weiss. Ljubljana, 2014.
- Holutiak – *Holutiak-Hallick S.P.* Dictionary of Ukrainian Surnames in the United States. Georgia, 1994.
- HOS – Historisches Ortsnamenbuch von Sachsen / Hrsg. von E. Eichler und H. Walther. Berlin, 2001. Bd I–III.
- Hosák, Šrámek – *Hosák L., Šrámek R.* Místní jména na Moravě a ve Slezsku. Praha, 1970–1980. T. I–II.
- HSSJ – Historický slovník slovenského jazyka / Ved. red. M. Majtán. Bratislava, 1991–2008. T. I–VII.
- Im. m. – Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji. Beograd, 1956.
- Jaхимовић, Петровић – *Jaхимовић M., Петровић Д.* Ономастика Качера. Београд, 2003.
- Jeżowa – *Jeżowa M.* Słowiańskie nazwy miejscowe wyspy Rugii // Onomastica. 1959. Roczn. V. Zesz. 1. S. 13–61.
- Jeżowa I, II – *Jeżowa M.* Dawne słowiańskie dialekty Meklemburgii w świetle nazw miejscowych i osobowych. Wrocław etc., 1961–1962. Cz. I–II.
- Jurišič – *Jurišič B.* Rječnik govora otoka Vrgade. Zagreb, 1966–1973. D. 1–2.
- Karłowicz – *Karłowicz J.* Słownik gwar polskich. Kraków, 1900–1911. T. 1–6.
- Kattinig – Dvojezična Koroška: seznam dvojezičnih krajevnih imen južne Koroške / Pripr.: F. Kattinig, M. Kulnik, J. Zerzer. Celovec, 2004.
- Kilibarda – *Kilibarda G.M.* O postanku nekih patronima u Nikšiću i okolini // Onomastica Jugoslavica. 1982. Knj. 10. S. 91–103.

- Kos – *Kos Fr.* Ob osebnih imenih pri starih Slovencih // *Letopis Matice Slovenske*. Ljubljana, 1886. S. 107–151.
- Kos SOI – *Kos M.* Slovenska osebna imena v «*Liber confraternitatum Seccoviensis*» // *Časopis za zgodovino in narodopisje*. Maribor, 1913. X. S. 8–25.
- Kotík – *Kotík A.* Naše příjmení. V Praze, 1895.
- Kott – *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický* / Sest. Fr.Št. Kott. V Praze, 1878–1884. D. I–IV.
- Krajčovič – *Krajčovič R.* Najstaršie zamestnanja v Tekove, Honte a Novohrade vo svetle historickej toponymie // *Slovenský národopis*. 1963. XI. № 2–3. S. 169–192.
- Králik – *Králik L'.* Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava, 2015.
- Krištof – *Krištof Št.* Osobné mená bývalej Tekovskej stolice. Bratislava, 1969.
- Kronsteiner – *Kronsteiner O.* Die alpenlavischen Personennamen. Wien, 1981.
- Kutin – *Kutin B.* Slovar bovškega govora. Ljubljana, 2007.
- Lenarčič – *Lenarčič S.* Imam ime!: slovar imen, ki so v rabi med Slovenci. Ješovec pri Kozjem, 2015.
- Leksik – *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*. Zagreb, 1976.
- Lexikon – *Lexikon der Familiennamen polnischer Herkunft im Ruhrgebiet* / Herausg. von K. Rymut und J. Hoffmann. Kraków, 2006–2010. Bd 1–2.
- Leyding – *Leyding G.* Słownik nazw miejscowych okręgu Mazurskiego. Cz. II: Nazwy fizjograficzne (zlokalizowane). Poznań, 1959.
- LM № 3 – *Lietuvos Metrika*. Kn. № 3 (1440–1498). Vilnius, 2009.
- LM № 4 – *Lietuvos Metrika*. Kn. № 4 (1479–1491). Vilnius, 2004.
- LM № 14 – *Lietuvos Metrika*. Kn. № 14 (1524–1529). Vilnius, 2008.
- LP – *Leksikon priimkov. Priimki in hišna imena, povezani s širšim slovenskim narodnim prostorom*. Режим доступа: <http://www.rodoslovje.com/priimki/index.htm>
- LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*. Vilnius, 1985–1989. T. I–II.
- Lukač – *Lukač M.B.* Slovar Gornjega Senika. A–L. Bielsko-Biala etc., 2009.
- Lutterer, Šrámek – *Lutterer I., Šrámek R.* Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sborník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. Havlíčkův Brod, 2004.
- Machek – *Machek V.* Etymologický slovník jazyka českého. 2 vyd. Praha, 1968.
- Magda-Czekaj – *Magda-Czekaj M.* Historyczne nazwiska ludności Olesna na Śląsku Opolskim. Kraków 2003.
- Majtán 1972 – *Majtán M.* Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov. Bratislava, 1972.
- Majtán 1996 – *Majtán M.* Chronológia slovanských zložených osobných mien v Slovenčine // 12. Slovenská onomastická konferencia a 6. seminár «Onomastica a škola». Prešov 25.–26. októbra 1995. Zborník referátov. Prešov, 1996. S. 173–180.

- Majtán, Považaj — *Majtán M., Považaj M.* Vyberte si meno pre svoje dieťa. Bratislava, 1998.
- Malec — *Malec M.* Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych. Warszawa etc., 1971.
- Malnar — *Malnar S.* Prezimena u čabarskom kraju kroz stoljeća 1498.–1997. Drugo izd. Čabar, 2010.
- Marićová — *Marićová A.* Slovenská nárečová lexika Starej Pazovy. Stará Pazova, 2010.
- Maczyński — *Maczyński J.* Nazwiska Łódzian (XV–XIX wiek). Łódź, 1970.
- Merkù — *Merkù P.* Nomi di persone e luoghi nei registri medioevali del Capitolo di San Giusto in Trieste. Trieste, 2013.
- MHS — Monumenta historica slavorum meridionalium. Povjestni spomenici južnih slavenah. I: Acta Croatica. Listine Hrvatske. Zagreb, 1863.
- Moldanová — *Moldanová D.* Naše příjmení. Praha, 2004.
- Monumenta — Monumenta serbica spectantia historium Serbiae, Bosnae, Ragusii / Ed. Fr. Miklosich. Viennae, 1858.
- Mrózek — *Mrózek R.* Słownik motywacyjny antroponimów przezwiskowych socjolektu młodzieżowego. Kraków, 2007.
- Muka — *Muka E.* Słownik dolnosersbskeje rěcy a jeje narěcow. M.; Praha, 1921–1928. T. I–III.
- Muka SMM — *Muka E.* Serbske městnostne mjena a jich woznam // Slavia Occidentalis. 1926. T. V. S. 1–66.
- Müller — *Müller K.* Altpolabische Vollnamen in Orstnamen Brandenburg // Namenskundliche Informationen. Leipzig, 2000. № 77–78. S. 103–121.
- Mytnik — *Mytnik I.* Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej (XVI–XVII wiek). Warszawa, 2017.
- NMP — Nazwy miejscowe Polski: Historia. Pochodzenie. Zmiany / Pod red. K. Rymuta. Kraków, 1996—. T. I—.
- Nosić — *Nosić M.* Prezimena zapadne Hercegovine. Rijeka, 1998.
- Novak — *Novak Fr.* Slovar beltinskega prekmurskega govora. 2. izd. Priredil in uredil V. Novak. Murska Sobota, 1996.
- Orlovský — *Orlovský J.* Gemerský nárečový slovník. Martin, 1982.
- Palacký — *Palacký Fr.* Popis staročeských osobních a křestných jmen // Časopis Českého Museum. Praha, 1832. Sv. I. S. 60–79.
- Pamięć — Pamięć. Память / Составители: Я. Пшимановский, Х. Прокопчук, Р. Мурани. Пер. с польск. под ред. К. Козакевич. Варшава, 1987. Ч. 1–2.
- PI — Prosvjetin imenoslov / Priredio M. Bosanac. Ljubljana, 1984.
- Pleskalová — *Pleskalová J.* Tvoření nejstarších českých osobních jmen. Brno, 1998.
- Pleteršnik — *Pleteršnik M.* Slovensko-nemški slovar. Transliterirana izdaja / Uredila M. Furlan. Ljubljana, 2006. D. 1–2.
- Profous — *Profous A., Svoboda J.* Místní jmená v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Praha, 1947–1957. D. I–IV; 1960. D. V. Napsali J. Svoboda, V. Šmilauer a další.

- Rajh — *Rajh B.* Gučati po antùjoško: gradivo za narečni slovar severozahodno-prleškega govora. Maribor, 2010.
- Regesta — *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae.* Praga, 1855–1885. P. I–IV.
- Rejzek — *Rejzek J.* Český etymologický slovník. Voznice, 2001.
- RGN — *Russisches geographisches Namenbuch* / Begr. von M. Vasmer. Wiesbaden, 1962–1980. Bd I–X; 1988. Bd XI (Ergänzungen und Nachträge).
- Rječnik — *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.* Zagreb, 1880–1976. D. I–XXIII.
- Rospond — *Rospond St.* Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem *-j-*. Wrocław, 1983.
- Rospond SE — *Rospond S.* Słownik etymologiczny miast i gmin PRL. Wrocław etc., 1984.
- Rymut — *Rymut K.* Nazwiska polaków: Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków, 1999–2001. T. I–II.
- Rymut 1973 — *Rymut K.* Słowotwórstwo polskich patronimicznych nazw miejscowych z przyrostkiem **(ov)itjo-* na tle zachodniosłowiańskim. Wrocław etc., 1973.
- Ryšánek — *Ryšánek Fr.* Slovník k Žilinské knize. Bratislava, 1954.
- Rzetelska-Feleszko, Duma — *Rzetelska-Feleszko E., Duma J.* Nazwy terenowe Pomorza Zachodniego zawierające elementy słowiańskie. Warszawa, 2008. T. I.
- Schlimpert — *Schlimpert G.* Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte. Berlin, 1978.
- Sedláček — *Sedláček A.* Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy. V Praze, 1920.
- SGP — Słownik gwar polskich / Red. J. Reichen. Kraków, 1989–. T. I–.
- SJP — Słownik języka polskiego / Pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. Warszawa etc., 1904–1927. T. I–VIII.
- Skalová — Topografická mapa území Obodriců a Veletů-Luticů ve světle místních jmen / Vyprac. H. Skalová. Praha, 1965 (= Vznik a počátky Slovanů. V).
- Skok — *Skok P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, 1971–1974. Knj. I–IV.
- SL — *Slovinci v Laškem: cenni storici sulla comunità slovena nel Monfalconese* / Ured. V. Klemše. Trst, 2005.
- SLL — *Slovenské listy a listiny z XV. a XVI. storočia* / Ed. B. Varsik. Bratislava, 1956. T. I.
- Sł. stol. — Słownik staropolski. Warszawa, 1953–2001. T. I–XI.
- SMP — *Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.* Warszawa, 1967.
- SN — Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych / Wydał K. Rymut. Kraków, 1992–1994. T. I–X.
- Snoj 2003 — *Snoj M.* Slovenski etimološki slovar. 2 izd. Ljubljana, 2003.
- Snoj 2009 — *Snoj M.* Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen. Ljubljana, 2009.

- SP – Słownik prasłowiański / Pod red. F. Sławskiego. Wrocław etc., 1974–. T. 1–.
- SPJČ – Slovník pomístních jmen v Čechách / Pod ved. J. Matušové. Praha, 2005–. T. I–.
- SSJ – Slovník slovenského jazyka / Ved. red. Št. Peciar. Bratislava, 1959–1965. D. I–V.
- SSN – Slovník slovenských nářečí / Ved. red. I. Ripka. Bratislava, 1994–. T. I–.
- SSNO – Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław etc., 1965–1983. T. I–VI; T. VII: Suplement / Pod kier. M. Malec. Wrocław, 1984–1987.
- SSS – Słownik starożytności słowiańskich / Pod red. W. Kowalenki, G. Labudy, T. Lehra-Spławińskiego. Wrocław etc., 1965–1985. T. I–VII.
- Stanislav – *Stanislav J.* Slovenský juh v stredoveku. 2. vyd. Bratislava, 1999–2004. D. I–II.
- Superanskaja 1997 – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Familiennamen. Leipzig, 1997.
- Superanskaja 1999 – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Beinamen. Leipzig, 1999.
- Svoboda – *Svoboda J.* Staročeská osobní jména a naše příjmení. Praha, 1964.
- Šimundić 1982 – *Šimundić M.* Nepoznata hrvatska osobna imena do polovice 11 stoljeća // *Onomastica Jugoslavica*. Zagreb, 1982. Knj. 10. S. 229–237.
- Šimundić 1983 – *Šimundić M.* Nepoznata osobna imena i prezimena Šibenskog kraja od XII stoljeća do novijega vremena // *Ономатолошки прилози*. Београд, 1983. Књ. IV. С. 179–197.
- Šimundić 1990 – *Šimundić M.* Dio davnih osobnih imena iz šibenskoga kraja // *Ономатолошки прилози*. Београд, 1990. Књ. XI. С. 19–46.
- Šivic-Dular – *Šivic-Dular A.* Besedna družina iz korena *god- v slovanskih jezikih: pomenoslovna razčlemba v kulturološkem kontekstu. Ljubljana, 1999.
- Štefeková – *Štefeková E.* Lábe, Lábe ...: Lábsky nářečový slovník a všetko krásne, čo s ním súvisí. Skalica, 2006.
- Taszycki – *Taszycki W.* Rozprawy i studia polonistyczne. I: Onomastyka. Wrocław; Kraków, 1958.
- Tichoniuk – *Tichoniuk B.* Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku. Opole, 1988.
- Tominec – *Tominec I.* Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar. Ljubljana, 1964.
- Torkar 2013 – *Torkar S.* Dvočlenski slovanski antroponimi v slovenski toponimiji // *Jezikoslovni zapiski*. 2013. № 1. S. 111–128.
- Torkar 2020 – *Torkar S.* Zgodovinska antroponimija in toponimija vzhodne Tolminske. Ljubljana, 2020.
- TP – *Turzovské priezviská* / Zost. I. Gajdičiar. Turzovka, 2011.
- Trautmann – *Trautmann R.* Die Elb- und Ostseeslavischen Ortsnamen. Berlin, 1948. T. I.

- Trautmann AP – *Trautmann R.* Die altpreußischen Personennamen. 2., unveränderte Auflage. Göttingen, 1974.
- TZ Bratislava – Bratislava. Telefónny zoznam. 2002–2003. Bratislava, 2002.
- TZ Trnava – Trnava. Telefónny zoznam. 2004–2005. Trnava, 2004.
- UFP – Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku / Pripravili R. Marsina a M. Kušík. Bratislava, 1959. I–II.
- Vasmer Die Slaven – *Vasmer M.* Die Slaven in Griechenland / Vorwort von H. Ditten. Leipzig, 1970.
- Wenzel – *Wenzel W.* Niedersorbische Personennamen aus Kirchenbüchern des 16. bis 18. Jahrhunderts. Bautzen, 2004.
- Wenzel I, II – *Wenzel W.* Studien zu sorbischen Personennamen. Bautzen, 1987–1994. Bd I–III.
- Zdovc – Slovenska krajevna imena na Avstrijskem Koroškem / Pripr. P. Zdovc. Celovec, 2008.
- Zeman – *Zeman H.* Słownik górnołużycko-polski. Warszawa, 1867.
- Zběrka – Zběrka swójbnych mjen / Wot Radyserba // Časopis Maćicy Serbskeje. 1892. Lět. XLV. S. 41–47.
- ZSSP – Začasni slovar slovenskih priimkov / Odg. red. F. Bezljaj. Ljubljana, 1974.

СКОРОЧЕННЯ

Скорочення назв мов, наріч і діалектів

блр. — білоруська	слвц. — словацька
болг. — болгарська	слов'ян. — слов'янська
в.-луж. — верхньолужицька	ст.-блр. — старобілоруська
д.-в.-нім. — давньоверхньонімецька	ст.-пол. — старопольська
д.-руськ. — давньоруська	ст.-рос. — староросійська
кашуб. — кашубська	ст.-слвц. — старословацька
луж. — лужицька	ст.-укр. — староукраїнська
макед. — македонська	ст.-чеськ. — старочеська
н.-луж. — нижньолужицька	схв. — сербохорватська
пол. — польська	укр. — українська
псл. — праслов'янська	франц. — французька
рос. — російська	хорв. — хорватська
серб. — сербська	чеськ. — чеська
слвн. — словенська	

Список умовних скорочень

арк. — аркуш	іхт. — іхтіонім
бот. — ботанічний	лайл. — лайливий
губ. — губернія	м. — місто
див. — дивись	мн. — множина
діал. — діалектний	н. е. — наша ера
ент. — ентомологічний	обл. — область
ж. — жіночий рід	оп. — опис
заст. — застаріле	орн. — орнітологічний
зб. — збірник	пов. — повіт
зв. — зворот	пор. — порівняйте
зоол. — зоологічний	поч. — початок
ін. — інший, інші	прикм. — прикметник
і т. п. — і тому подібний	присл. — прислівник

р-н — район
 р., рр. — рік, роки
 род. відм. — родовий відмінок
 с., сс. — село, села (мн.)
 спр. — справа

ст. — століття
 т. с. — те саме
 ф. — фонд
 фольк. — фольклорний
 ч. — чоловічий рід

Скорочення назв областей України

АР Крим —
 Автономна Республіка Крим
 Він. — Вінницька
 Вол. — Волинська
 Дн. — Дніпропетровська
 Дон. — Донецька
 Жит. — Житомирська
 Зак. — Закарпатська
 Зап. — Запорізька
 ІФ — Івано-Франківська
 Київ. — Київська
 Киров., Кіров. — Кіровоградська
 Луг. — Луганська

Льв. — Львівська
 Мик., Ник. — Миколаївська
 Од. — Одеська
 Полт. — Полтавська
 Рв. — Ровенська
 Сум. — Сумська
 Терн. — Тернопільська
 Харк. — Харківська
 Херс. — Херсонська
 Хм. — Хмельницька
 Черк. — Черкаська
 Черниг., Черніг. — Чернігівська
 Чернів. — Чернівецька

ІНДЕКС ПРААНТРОПОНІМІВ

- | | | |
|----------------|-------------------|-------------------|
| *Amьlda 179 | *Astrъ 52 | *Berzina 11 |
| *Amьлтъ 195 | *Avorica 9 | *Berzinъ 11 |
| *Aręba 49 | *Avorikъ 9 | *Berzitъ 12 |
| *Arębica 50 | *Avorina 9 | *Berzogolъ(јъ) 13 |
| *Arębikъ 49 | *Avoritъ 9 | *Berzogolъкъ 13 |
| *Arębitъ 50 | *Avorъ 8 | *Berzoja 10 |
| *Arębъ 49 | *Avorъka 9 | *Berzojъ 10 |
| *Arębъka 50 | *Avorъкъ 9 | *Berzolupъ 13 |
| *Arębъko 50 | *Avorъсъ 9 | *Berzonъ 11 |
| *Arębъкъ 50 | *Avorъnikъ 9 | *Berzovаръ 13 |
| *Arębъсь 50 | *Avorънъ(јъ) 9 | *Berzovikъ 13 |
| *Asenica 8 | *Azъ 39 | *Berzovitъ 13 |
| *Asenikъ 8 | | *Berzonъ(јъ) 12 |
| *Asenina 8 | *Badogostъ 156 | *Berzonъсь 13 |
| *Asenitъ 8 | *Bajar'ъ 263 | *Berzozolъ 13 |
| *Asenovъ(јъ) 8 | *Bajъkar'ъ 263 | *Berzuъ 10 |
| *Asenъ 7 | *Ban'ar'ъ 263 | *Berzula 11 |
| *Asenъкъ 8 | *Basnar'ъ 263 | *Berzul'a 11 |
| *Asenъ 7 | *Batъlza 237 | *Berzunъ 12 |
| *Asenъсь 8 | *Berza 9 | *Berzъ 9 |
| *Asmьldъ 179 | *Berzajъ 10 | *Berzъjъ 10 |
| *Astrębikъ 51 | *Berzakъ 10 | *Berzъka 11 |
| *Astrębъ 50 | *Berz'akъ 10 | *Berzъko 11 |
| *Astrębъкъ 51 | *Berzanъ 11 | *Berzъкъ 11 |
| *Astrębъсь 51 | *Berzanъ 11 | *Berzъсь 11 |
| *Astrębitъ 52 | *Berzar'ъ 12, 264 | *Berzъjъ 10 |
| *Astrębъ 50 | *Berzъjъ 10 | *Berzъn'akъ 12 |
| *Astrębъкъ 51 | *Berzica 10 | *Berzъnikъ 12 |
| *Astrębъсь 51 | *Berzikъ 10 | *Berzънъ(јъ) 12 |

- *Bezъnъ 12
 *Bezgodjъ 146
 *Bezgodъ(jъ) 138
 *Bezgodъko 143
 *Bezgodъкъ 143
 *Bezgodъnjъ 145
 *Bezъmъnъka 199
 *Bezъmъnъnъ(jъ) 201
 *Bezъodъ(jъ) 245
 *Bezъodъnjъ 247
 *Bęgar'ъ 264
 *Bęlogostъ 156
 *Bęlogostъ 156
 *Bęlozigrъ 282
 *Bl'udar'ъ 264
 *Bl'uščikъ 323
 *Bl'uščъ 323
 *Bodar'ъ 265
 *Bodъrga 124
 *Bogusodъ 248
 *Bol'egostъ 154
 *Boleпъ 39
 *Boleпъ 39
 *Bol'esodъ 248
 *Bol'ežigrъ 262
 *Bolgogostъ 156
 *Bordъvar'ъ 265
 *Bornisodъ 248
 *Botęпъ 52
 *Botъjanъ 52
 *Boъbnar'ъ 265
 *Boкар'ъ 265
 *Bratogostъ 156
 *Brodar'ъ 265
 *Budigostъ 156
 *Budigostъ 156
 *Buxaъ 52
 *Bukaсъ 53
- *Bukъ 53
 *Bъsar'ъ 266
 *Bъsel'ar'ъ 266
 *Bъсъkar'ъ 266
 *Bъсъvar'ъ 267
 *Bъdigostъ 156
 *Bъdъnar'ъ 267
 *Bъlgar'ъ 268
 *Bъzoxodъ 166
 *Bykar'ъ 268
 *Bytogostъ 156
 *Bъradъja 324
 *Bъrdar'ъ 268
 *Bъrglezъ 53
 *Bъrglęzъ 53
 *Bъrgъ 53
- *Cарar'ъ 269
 *Čagostъ 156
 *Čagostъ 156
 *Čaja 54
 *Čajikъ 54
 *Čajъka 53
 *Čarja 54
 *Čarjitъ 55
 *Čava 55
 *Čavъka 55
 *Čečera 55
 *Čečetъ 55
 *Čečetъka 56
 *Čečetъкъ 56
 *Čemъlda 179
 *Čemъldъra 183
 *Čemъlšъ 189
 *Čerdar'ъ 269
 *Četъlbașъ 207
 *Čędogostъ 157
- *Čęstogostъ 157
 *Čęstoxodъ 166
 *Čęstostopъ 252
 *Čigrъka 56
 *Čigrъкъ 56
 *Čigrъсъ 57
 *Čistoxodъ 166
 *Čiže, -ęte 58
 *Čizikъ 58
 *Čizitъ 58
 *Čižъ 57
 *Čižъсъ 58
 *Čižъjъ 58
 *Čižъko 58
 *Čižъкъ 58
 *Čъnar'ъ 269
 *Čъrmaкъ 59
 *Čъrnodъbъ 22
 *Čъrnogodъ 148
 *Čъrnogostъ 157
 *Čъrnogozъ 59
 *Čъstizigrъ 262
- *Dal'egostъ 157
 *Degъt'ar'ъ 269
 *Dervogostъ 157
 *Dędogostitъ 157
 *Dętelikъ 60
 *Dętelitъ 60
 *Dętelъ 59
 *Dętelъкъ 60
 *Divogostъ 157
 *Dleskъ 60
 *Dobegostъ 157
 *Dobrogoda 148
 *Dobrogodъ 148
 *Dobrogostъ 157
 *Dobrogostъ 157

- *Dobroходъ 166
 *Dobrosодъ 248
 *Dobrožigъ 262
 *Dодъrga 124
 *Dодъrgъ 124
 *Dogoda 138
 *Dogodajъ 141
 *Dogodimъ 144
 *Dogodъ 138
 *Doxoda 164
 *Doxodъ 164
 *Dokosъ 334
 *Domagostъ 158
 *Domagostъ 158
 *Domažigъ 262
 *Dorgogostъ 158
 *Doržigostъ 158
 *Dostopъ 249
 *Dožigъ 257
 *Dobaщъ 15
 *Dobaxa 14
 *Dobaхъ 14
 *Dobajъ 14
 *Dobaka 15
 *Dobакъ 15
 *Dobalъ 16
 *Dobanъ 17
 *Dobanъ 17
 *Dobarъ 18
 *Dobar'ъ 18, 270
 *Dobasъ 19
 *Dobaša 14
 *Dobaщъ 14
 *Dobatъ(јъ) 19
 *Dobanъ(јъ) 20
 *Dobelъ 16
 *Dobějъ 14
 *Doběka 15
 *Dobęga 14
 *Dobęta 19
 *Dobica 16
 *Dobidlo 17
 *Dobixa 14
 *Dobikъ 15
 *Dobina 17
 *Dobinъ 17
 *Dobinъka 17
 *Dobinъcъ 18
 *Dobislavъ 21
 *Dobiшъ 14
 *Dobišče 20
 *Dobita 19
 *Dobitъ 19
 *Dobitъ 19
 *Dobivъ(јъ) 20
 *Dobodědъ 21
 *Dobodělъ 21
 *Doboglazъ(јъ) 21
 *Dobogryzъ 21
 *Doboxvostъ 21
 *Dobolazъ 21
 *Dobolъbъ 21
 *Dobon'a 18
 *Dobonogъ(јъ) 21
 *Dobonosъ(јъ) 21
 *Dobonъ 18
 *Doboosъ 21
 *Doborězъ 21
 *Doborogъ 22
 *Doborъ 18
 *Dobosarъ 22
 *Dobosěkъ 22
 *Dobosъ 19
 *Doboшъ 14
 *Dobotъlka 22, 217
 *Dobotъlkъ 22, 217
 *Dobovarъ 22
 *Dobovatъјъ 20
 *Dobovikъ 20
 *Dobovitъ 20
 *Dobovъ(јъ) 20
 *Dobovъјъ Nosъ 21
 *Dobovъcъ 20
 *Dobrava 23
 *Dobravica 23
 *Dobravitъ 23
 *Dobравъcъ 23
 *Dobrova 23
 *Dobrovica 24
 *Dobrovikъ 24
 *Dobrovitъ 24
 *Dobrovъ 24
 *Dobrovъka 24
 *Dobrovъcъ 24
 *Dobrovъnъ(јъ) 24
 *Dobukъ 15
 *Dobъ 13
 *Dobъјъ 15
 *Dobъka 15
 *Dobъko 15
 *Dobъkъ 15
 *Dobynъ 18
 *Dobyшъ 14
 *Dobyтъ 20
 *Dobъcъ 16
 *Dobъnъ(јъ) 18
 *Dobъnъ 18
 *Dobъskъ(јъ) 19
 *Dogar'ъ 271
 *Dobъnoходъ 166
 *Dopъty, -ъtъve 60
 *Drozdikъ 62
 *Drozditъ 62
 *Drozдъ 61

- | | | |
|----------------|------------------|---------------|
| *Drozdъкъ 62 | *Дърkadlo 127 | *Дърмішь 131 |
| *Дръвар'ъ 271 | *Дъркажъ 127 | *Дърмо 130 |
| *Dudar'ъ 271 | *Дъркаль 127 | *Дърмъ 130 |
| *Dudъкъ 62 | *Дърканъ 127 | *Дърмъкъ 130 |
| *Дълбар'ъ 272 | *Дъркагъ 127 | *Дърса 132 |
| *Дърча 127 | *Дъркашь 127 | *Дърсajъ 132 |
| *Дърчакъ 128 | *Дърко 127 | *Дърсакъ 132 |
| *Дърчанъ 128 | *Дъркопъ 127 | *Дърсана 133 |
| *Дърчатъ 128 | *Дърkota 127 | *Дърсанъ 133 |
| *Дърчісь 128 | *Дъркотъ 127 | *Дърсень 133 |
| *Дърчікъ 128 | *Дъркупъ 127 | *Дърсікъ 132 |
| *Дърчимъ 128 | *Дъркъ 127 | *Дърсинъ 133 |
| *Дърчинъ 128 | *Дърла 129 | *Дърсунъ 133 |
| *Дърчукъ 128 | *Дърл'а 129 | *Дърсъ 132 |
| *Дърчь 127 | *Дърл'ась 129 | *Дърсъкъ 132 |
| *Дърцькъ 128 | *Дърл'ajъ 129 | *Дърşa 125 |
| *Дърдар'ъ 272 | *Дърлакъ 129 | *Дършісь 125 |
| *Дърдоходъ 167 | *Дърл'акъ 129 | *Дършікъ 125 |
| *Дърга 124 | *Дърлѣжъ 129 | *Дършь 125 |
| *Дъргаць 124 | *Дърлѣга 129 | *Дърза 135 |
| *Дърgadlo 124 | *Дърlica 129 | *Дърzajъ 135 |
| *Дъргажъ 125 | *Дърлісь 129 | *Дърzakъ 135 |
| *Дърганъ 125 | *Дърлікъ 129 | *Дърzаль 135 |
| *Дъргасъ 125 | *Дърло 129 | *Дързанъ 135 |
| *Дъргашь 125 | *Дърлъ 129 | *Дърzidlo 135 |
| *Дърго 124 | *Дърма 130 | *Дързікъ 135 |
| *Дърголь 125 | *Дърмаць 130 | *Дърzinъ 135 |
| *Дъргонъ 125 | *Дърmadlo 130 | *Дързь 135 |
| *Дъргонъ 125 | *Дърmajъ 130 | *Дързькъ 135 |
| *Дъргошь 125 | *Дърмакъ 130 | *Дърžакъ 137 |
| *Дъргушь 125 | *Дърманъ 130 | *Дърžанъ 137 |
| *Дъргъ 124 | *Дърманъ 130 | *Дърžікъ 137 |
| *Дъргъль 125 | *Дърмасъ 131 | *Дърžинъ 137 |
| *Дърха 125 | *Дърмашь 131 | *Дързь 137 |
| *Дърхъ 125 | *Дърматъ(жъ) 131 | *Дързькъ 137 |
| *Дърхолъ 125 | *Дърмісь 130 | *Дърча 127 |
| *Дърка 127 | *Дърmidlo 130 | *Дърчакъ 127 |
| *Дъркашь 127 | *Дърмікъ 130 | *Дърчікъ 127 |

- | | | |
|--------------------|--------------------|-------------------|
| *Ды́чикъ 127 | *Дыхъ 125 | *Ды́мага 129 |
| *Ды́ципъ 127 | *Ды́ка 125 | *Ды́магаъ 129 |
| *Ды́ць 127 | *Ды́каць 63, 126 | *Ды́мажъ 129 |
| *Ды́цька 127 | *Ды́каль 126 | *Ды́м'акъ 129 |
| *Ды́га 120 | *Ды́каль 126 | *Ды́манъ 130 |
| *Ды́гаць 121 | *Ды́кась 126 | *Ды́машь 130 |
| *Ды́gadlo 122 | *Ды́канъ(жъ) 126 | *Ды́мela 130 |
| *Ды́гажъ 121 | *Ды́ко 125 | *Ды́мель 130 |
| *Ды́гакъ 121 | *Ды́kola 126 | *Ды́мена 130 |
| *Ды́галь 122 | *Ды́konosъ(жъ) 126 | *Ды́мень 130 |
| *Ды́ганъ 123 | *Ды́kosъ 126 | *Ды́мешь 130 |
| *Ды́гаг'ъ 123, 272 | *Ды́кошь 126 | *Ды́місь 130 |
| *Ды́гасъ 123 | *Ды́kota 126 | *Ды́мікъ 130 |
| *Ды́гасъ 121 | *Ды́kota 126 | *Ды́мінъ 130 |
| *Ды́го 120 | *Ды́kotъ 126 | *Ды́mola 130 |
| *Ды́гобыгъ 121 | *Ды́kula 126 | *Ды́molъ 130 |
| *Ды́gogozъ 121 | *Ды́kul'a 126 | *Ды́монъ 130 |
| *Ды́голь 122 | *Ды́kulъ 126 | *Ды́mota 130 |
| *Ды́гонъ 123 | *Ды́купъ 126 | *Ды́mogъ 130 |
| *Ды́гонъ 123 | *Ды́кушь 126 | *Ды́mугъ 130 |
| *Ды́goosъ 121 | *Ды́къ 125 | *Ды́гна 131 |
| *Ды́gotъ 123 | *Ды́la 128 | *Ды́гнаць 131 |
| *Ды́goudъ 121 | *Ды́l'аць 128 | *Ды́гнажъ 131 |
| *Ды́gozobъ 121 | *Ды́le 129 | *Ды́гнакъ 131 |
| *Ды́gotъ 124 | *Ды́lega 128 | *Ды́гнась 131 |
| *Ды́гuxa 121 | *Ды́lica 129 | *Ды́gnica 131 |
| *Ды́gula 122 | *Ды́лісь 128 | *Ды́гнісь 131 |
| *Ды́gulъ 122 | *Ды́liga 128 | *Ды́гнікъ 131 |
| *Ды́гунъ 123 | *Ды́likъ 128 | *Ды́гно 131 |
| *Ды́гунъ 123 | *Ды́limъ 129 | *Ды́гновъ(жъ) 131 |
| *Ды́гуша 121 | *Ды́linъ 129 | *Ды́гноosъ 131 |
| *Ды́гушь 121 | *Ды́logъ 128 | *Ды́гноta 131 |
| *Ды́гъ 120 | *Ды́lugъ 128 | *Ды́гнукъ 131 |
| *Ды́гъль 122 | *Ды́лъ 128 | *Ды́гнь 131 |
| *Ды́гуль 122 | *Ды́лъ 128 | *Ды́гнька 131 |
| *Ды́ха 125 | *Ды́льсь 129 | *Ды́гнькъ 131 |
| *Ды́халь 125 | *Ды́ма 129 | *Ды́гнуъ 131 |
| *Ды́xota 125 | *Ды́маць 129 | *Ды́гнь 131 |

- *Дьпньсь 131
 *Дьгра 131
 *Дьграць 132
 *Дьгракъ 132
 *Дьгриць 132
 *Дьгръ 131
 *Дьгрътъ 132
 *Дьrsa 132
 *Дьrsakъ 132
 *Дьrsanъ 132
 *Дьrsanъ 132
 *Дьrsinъ 132
 *Дьрсъ 132
 *Дьрсъка 132
 *Дьрсъкъ 132
 *Дьŗa 125
 *Дьŗakъ 125
 *Дьŗikъ 125
 *Дьŗъ 125
 *Дьŗъка 125
 *Дьŗъко 125
 *Дьŗъкъ 125
 *Дьrtakъ 133
 *Дьrt'ar'ъ 133, 272
 *Дьrtějъ 133
 *Дьrtica 133
 *Дьrtikъ 133
 *Дьrtina 133
 *Дьrtinъ 133
 *Дьrtunъ 133
 *Дьртъ 133
 *Дьртъникъ 133
 *Дьrza 133
 *Дьrzakъ 134
 *Дьrz'акъ 134
 *Дьrzанъ 134
 *Дьrzель 134
 *Дьrzikъ 134
 *Дьrzinъ 134
 *Дьrzobodъ 134
 *Дьrzotъ 135
 *Дьrzuga 134
 *Дьrzukъ 134
 *Дьrzunъ 134
 *Дьръ 133
 *Дьръкъ 134
 *Дьръкъ(ъ) 134
 *Дьŗa 135
 *Дьŗajъ 136
 *Дьŗакъ 136
 *Дьŗанъ 137
 *Дьŗava 137
 *Дьŗавъсь 137
 *Дьŗęta 137
 *Дьŗiць 136
 *Дьŗidlo 136
 *Дьŗikrajъ 135
 *Дьŗikъ 136
 *Дьŗimigъ 135
 *Дьŗimъ 137
 *Дьŗinъ 137
 *Дьŗirqкъ(ъ) 136
 *Дьŗislavъ 136
 *Дьŗita 137
 *Дьŗiшь 137
 *Дьŗivojъ 136
 *Дьŗukъ 136
 *Дьŗunъ 137
 *Дьŗъ 135
 *Дьŗъка 136
 *Дьŗъко 136
 *Дьŗъкъ 136
 *Edla 24
 *Edlica 24
 *Edlina 24
 *Elbedъ 63
 *Elbedъ 63
 *Elen'ar'ъ 272
 *Ельсь 39
 *Ельха 25
 *Ельхонъ(ъ) 25
 *Ельŗa 25
 *Ельŗevъjъ 25
 *Ельŗevъсь 26
 *Ельŗikъ 25
 *Ельŗitъjъ 25
 *Ельŗъnikъ 26
 *Ерьль 88
 *Esetъ 39
 *Gadar'ъ 272
 *Gaga 64
 *Ga(ъ)vornъ 65
 *Galębъ 64
 *Galica 64
 *Galqbъ 64
 *Galъka 64
 *Gatar'ъ 272
 *Gat'ar'ъ 272
 *Gava 65
 *Gladaшь 325
 *Gładiць 324
 *Gładikъ 324
 *Gładiшь 325
 *Gładoхъ 325
 *Gładoшь 325
 *Gładухъ 325
 *Gładunъ 325
 *Gładuшь 325
 *Gładъ(ъ) 324
 *Gładъkobajъ 325
 *Gładъkobordъjъ 325
 *Gładъkonogъ(ъ) 326

- *Gladьkoščekъ(јъ) 326
 *Gladькъ(јъ) 324
 *Gladuxъ 325
 *Gladynъ 325
 *Gladuryъ 325
 *Gladuшъ 325
 *Gladъ 324
 *Glinar'ъ 273
 *Goda 137
 *Godaщъ 142
 *Godaxъ 140
 *Godajъ 141
 *Godakъ 142
 *Godaľъ 143
 *Godaľъ 143
 *Godanъ 144
 *Godanъ 144
 *Godarъ 146
 *Godarъ 146
 *Godaшъ 140
 *Godava 146
 *Godelъ 143
 *Godelъ 143
 *Godeša 140
 *Godeшъ 140
 *Godežъ 140
 *Godějъ 141
 *Godęta 146
 *Godičъ 142
 *Godidlo 143
 *Godikъ 142
 *Godila 143
 *Godilъ 143
 *Godima 143
 *Godiměгъ 143
 *Godimilъ 147
 *Godimira 147
 *Godimirъ 147
 *Godimъ 143
 *Godimyslъ 147
 *Godimyslъ 147
 *Godina 144
 *Godinъ 144
 *Godislava 147
 *Godislavъ 147
 *Godišъ 140
 *Godivъ 146
 *Godjъjъ 146
 *Godogostъ 147, 158
 *Godojъ 141
 *Godol'ubъ 147
 *Godolъ 143
 *Godoma 144
 *Godoměгъ 147
 *Godomičъ 144
 *Godomirъ 147
 *Godomъ 144
 *Godomyslъ 147
 *Godomъсь 144
 *Godonъ 144
 *Godonъ 144
 *Godoorba 147
 *Godorogъ 147
 *Godoslavъ 148
 *Godostrojъ 148
 *Godoša 141
 *Godoшъ 141
 *Godovidъ 148
 *Godovъ(јъ) 146
 *Goduxa 141
 *Goduxъ 141
 *Godujъ 141
 *Godula 143
 *Godulъ 143
 *Godunъ 144
 *Godunъ 144
 *Goduša 141
 *Goduшъ 141
 *Goduta 146
 *Godъ 137
 *Godьka 142
 *Godьko 142
 *Godькъ 142
 *Godьlo 143
 *Godyľъ 143
 *Godyľъ 143
 *Godynъ 145
 *Godyrъ 146
 *Godyшъ 141
 *Godъ 137
 *Godьсь 143
 *Godьнъ(јъ) 145
 *Golodobъ 22
 *Golomъldinъ 182
 *Golomъlzъ(јъ) 202
 *Golostopъ 252
 *Golobar'ъ 68, 273
 *Golobę, -etę 67
 *Golobica 67
 *Golobikъ 67
 *Golobitjъ 68
 *Golobъ 65
 *Golobьka 67
 *Golobькъ 67
 *Golobъ 65
 *Golobьсь 67
 *Golъjъ 40
 *Gospodar'ъ 273
 *Gostaщъ 151
 *Gostaxъ 150
 *Gostakъ 151
 *Gostaľъ 151
 *Gostalъ 151
 *Gostanъ 152

- | | | |
|------------------|-----------------|-------------------|
| *Gostanь 152 | *Gostiša 150 | *Gōdar'ь 274 |
| *Gostaša 150 | *Gostišь 150 | *Gōsakъ 69 |
| *Gostašь 150 | *Gostišče 153 | *Gōs'ar'ь 70, 274 |
| *Gostava 153 | *Gostitěхь 155 | *Gōserгь 71 |
| *Gostexь 150 | *Gostivarгь 155 | *Gōse, -ete 69 |
| *Gostešь 150 | *Gostividь 155 | *Gōsl'ar'ь 274 |
| *Gostějь 150 | *Gostivitь 155 | *Gōsьka 70 |
| *Gostěna 152 | *Gostivodь 155 | *Gōsynь 70 |
| *Gostěnь 152 | *Gostivojь 155 | *Gōsь 68 |
| *Gostěnь 152 | *Gostivь 154 | *Gōsьjь 69 |
| *Gostęta 153 | *Gostoboјь 155 | *Grabar'ь 275 |
| *Gostiborгь 154 | *Gostobyль 154 | *Grabikъ 27 |
| *Gostibylь 154 | *Gostoxь 150 | *Grabina 28 |
| *Gostica 151 | *Gostoјь 150 | *Grabitjь 28 |
| *Gostičajь 154 | *Gostol'ubь 154 | *Grabovikъ 27 |
| *Gostičь 151 | *Gostoma 152 | *Grabovitjь 28 |
| *Gostidlo 151 | *Gostomirь 154 | *Grabonь(jь) 27 |
| *Gostidorgь 154 | *Gostomъ 152 | *Grabonьсь 27 |
| *Gostixa 150 | *Gostomyslь 155 | *Grabritjь 28 |
| *Gostixь 150 | *Gostonь 153 | *Grabronьсь 27 |
| *Gostikъ 151 | *Gostonь 153 | *Grabrгь 27 |
| *Gostil'ubь 154 | *Gostoordь 156 | *Grabrгьсь 27 |
| *Gostilь 151 | *Gostorađь 156 | *Grabь 27 |
| *Gostima 152 | *Gostošь 150 | *Grabьko 27 |
| *Gostimila 154 | *Gostuxa 150 | *Grabьkъ 27 |
| *Gostimilь 154 | *Gostujь 150 | *Grabьсь 27 |
| *Gostimirь 154 | *Gostunь 153 | *Gračikъ 71 |
| *Gostimitjь 152 | *Gostuša 150 | *Gračitjь 71 |
| *Gostimъ 152 | *Gostušь 150 | *Gračь 71 |
| *Gostina 152 | *Gostь 149 | *Gračьkъ 71 |
| *Gostiněгь 155 | *Gostьka 151 | *Grakъ 71 |
| *Gostinь 152 | *Gostьko 151 | *Grebenar'ь 275 |
| *Gostinьсь 153 | *Gostьkъ 151 | *Grędar'ь 275 |
| *Gostinьnъjь 153 | *Gostynь 153 | *Gribar'ь 275 |
| *Gostiordь 155 | *Gostь 149 | *Grobar'ь 276 |
| *Gostirađь 155 | *Gostьсь 151 | *Grobar'ь 276 |
| *Gostislava 155 | *Govędar'ь 274 | *Gryzodobь 22 |
| *Gostislavь 155 | *Gōbar'ь 274 | *Gvęzdar'ь 276 |

- *Gьrdlica 72
 *Gьrdostopъ 252
 *Gьrпъсаръ 276
 *Gylъ 72

 *Хамыда 179
 *Хамыдо 179
 *Хамыд'укъ 181
 *Хамыдъ 179
 *Хлѣбаръ 278
 *Хода 164
 *Ходащъ 168
 *Ходаха 167
 *Ходажъ 168
 *Ходакъ 168
 *Ходаль 171
 *Ходанъ 172
 *Ходанъ 172
 *Ходаръ 174, 278
 *Ходасъ 175
 *Ходашь 167
 *Ходатель 175
 *Ходатъ(жъ) 175
 *Ходанъ(жъ) 176
 *Ходешь 168
 *Ходѣжъ 168
 *Ходѣта 175
 *Ходѣтжъ 175
 *Ходиць 169
 *Ходидло 172
 *Ходикъ 169
 *Ходимиръ 166
 *Ходимъ 172
 *Ходина 173
 *Ходинъ 173
 *Ходиславъ 166
 *Ходиша 168
 *Ходишь 168

 *Ходивождъ 166
 *Ходивъ(жъ) 176
 *Ходжайъ 176
 *Ходжайсь 176
 *Ходжаньсь 176
 *Ходжъ(жъ) 176
 *Ходоха 168
 *Ходождъ 168
 *Ходола 171
 *Ходол'а 171
 *Ходоль 171
 *Ходома 172
 *Ходомъ 172
 *Ходоногъ(жъ) 166
 *Ходонъ 173
 *Ходонъ 173
 *Ходоорба 166
 *Ходоосъ(жъ) 166
 *Ходора 174
 *Ходорогъ 166
 *Ходоргъ 174
 *Ходосъ 175
 *Ходоша 168
 *Ходошь 168
 *Ходота 175
 *Ходота 175
 *Ходотитъ 176
 *Ходотъ 175
 *Ходуха 168
 *Ходужъ 168
 *Ходука 169
 *Ходукъ 169
 *Ходул'а 171
 *Ходуль 171
 *Ходуль 171
 *Ходунъ 173
 *Ходура 174
 *Ходуръ 174

 *Ходуръ 174
 *Ходушъ 175
 *Ходуша 168
 *Ходъ 164
 *Ходъ(жъ) 164
 *Ходька 169
 *Ходько 169
 *Ходькъ 169
 *Ходычъ 170
 *Ходыка 170
 *Ходыко 170
 *Ходыкъ 170
 *Ходунъ 173
 *Ходура 174
 *Ходуръ 174
 *Ходуръ 174
 *Ходушь 168
 *Ходьба 167
 *Ходьсь 170
 *Ходьна 173
 *Ходьнъ(жъ) 173
 *Холігостъ 158
 *Хомотаръ 278
 *Хотігостъ 158
 *Хотігостъ 158
 *Х(v)орогостъ 158
 *Хьлха 339
 *Хьлхадло 339
 *Хьлхаль 339
 *Хьлханъ 339
 *Хьлхатъ(жъ) 340
 *Хьлхо 339
 *Хьлходера 340
 *Хьлходьра 340
 *Хьлхунъ 339
 *Хьлхъ 339
 *Хьлхьло 339
 *Хьлхьль 339

- *Х̣mel'ar'ь 278
 *Х̣rtar'ь 279

 *Јаmаrъ 279
 *Јarogostъ 158
 *Јarožigъ 262
 *Јunахъ 340
 *Јunакъ 340
 *Јunašъ 340
 *Јunѣ, -ѣte 341
 *Јunica 341
 *Јunixъ 340
 *Јunikъ 341
 *Јunišъ 340
 *Јunitjъ 341
 *Јunохъ 340
 *Јunoša 340
 *Јunoшъ 340
 *Јunota 341
 *Јunuxa 340
 *Јunuša 340
 *Јunuшъ 340
 *Јунъ(jъ) 340
 *Јунъka 341
 *Јунъko 341
 *Јунъкъ 341
 *Јунушъ 340
 *Јунъсь 341
 *Јutrogostъ 158
 *Јutrogostъ 158
 *Јьgodъ 148
 *Јьгыlar'ь 279
 *Јьnogostъ 158
 *Јьnogostъ 158
 *Јьnoходъ 167
 *Јьnoходъсь 167
 *Јьнъžigъ 262
 *Јьнъlga 72

 *Каmen(°)ar'ь 279
 *Каmъlda 179
 *Каmъldanъ 182
 *Каmъld'ukъ 181
 *Каn'a 73
 *Каn'акъ 73
 *Каnica 73
 *Каnikъ 73
 *Каnitjъ 74
 *Каn'ukъ 73
 *Каnъ 73
 *Каnъka 74
 *Kaрасъ 40
 *Kaва 74
 *Ka vornъ 74
 *Kaвъka 74
 *Kaзidoбъ 22
 *Kлepaр'ь 280
 *Kлesкъ 75
 *Kлestъ 75
 *Kлěščar'ь 280
 *Kл'učar'ь 280
 *Kлъvaшъ 75
 *Kniga 75
 *Kobčlar'ь 280
 *Kobузъ 75
 *Kobylar'ь 280
 *Kobъсь 76
 *Kobъčikъ 76
 *Kobъčitjъ 76
 *Kočegodъ 148
 *Kočetъ 75
 *Kočьrgar'ь 281
 *Kogutъ 75
 *Kojigostъ 159
 *Kokoшъ 77
 *Kokotъ 77
 *Kolar'ь 281

 *Kolesar'ь 281
 *Komъlda 179
 *Komъldакъ 181
 *Komъldanъ 182
 *Komъldinъ 182
 *Komъldъ 179
 *Komъldъгъ 183
 *Komъlganъ 188
 *Komъlša 189
 *Komъlzъ 202
 *Kon'ar'ь 282
 *Konъvar'ь 282
 *Kopar'ь 282
 *Korbar'ь 283
 *Koren'ar'ь 283
 *Korenaštъjъ 333
 *Korenika 332
 *Korenikъ 332
 *Korenistъjъ 333
 *Korenitjъ 333
 *Koreнъкъ 332
 *Koreнъ 332
 *Koreнъсь 333
 *Koreнъкъ 332
 *Koreнънъjъ 333
 *Korgujъ 78
 *Korgulъ 78
 *Kopръ 40
 *Korstelъ 78
 *Korstělъ 78
 *Korvar'ь 283
 *Korytar'ь 283
 *Kosar'ь 284
 *Kostar'ь 284
 *Kostrežъ 41
 *Kostrižъ 41
 *Kosъ 79
 *Košar'ь 285

- *Košikar'ь 285
 *Kotyba 206
 *Kotybanь 211
 *Kotylna 223
 *Kotylna 235
 *Kotylnasь 236
 *Kotylnar'ь 285
 *Kovar'ь 286
 *Kozar'ь 286
 *Kozylar'ь 287
 *Kožar'ь 287
 *Kožedobь 22
 *Kožuxar'ь 287
 *Kosačь 335
 *Kosadlo 334
 *Kosajь 335
 *Kosaka 335
 *Kosakь 335
 *Kosanь 336
 *Kosarь 337
 *Kosějь 335
 *Kosiba 334
 *Kosibordь(йь) 337
 *Kosičь 335
 *Kosidlo 334
 *Kosikь 335
 *Kosme 336
 *Kosmenь 336
 *Kosogobь(йь) 337
 *Kosokonь 337
 *Kosolarь(йь) 333
 *Koson'a 336
 *Kosonogь(йь) 337
 *Kosonosь(йь) 337
 *Kosonь 336
 *Kosonь 336
 *Kosoparь(йь) 337
 *Kosopetь(йь) 337
 *Kosorobь 337
 *Kosovolь 337
 *Kosunь 336
 *Kosь 333
 *Kosь(йь) 334
 *Kosь(йь) Konь 337
 *Kosькь 336
 *Kosynь 336
 *Kosьсь 336
 *Kosьlinь(йь) 336
 *Kosьнь(йь) 336
 *Kosьнь 336
 *Kračьka 79
 *Kračьva 79
 *Kraсьnodobь 22
 *Kraсьnomьlvьсь 200
 *Kraсьnostopь 252
 *Krečetь 80
 *Kremenar'ь 288
 *Krivodobь(йь) 22
 *Krivosodь 248
 *Krivotulь 240
 *Kroměgostь 159
 *Kromžigь 263
 *Krosnar'ь 288
 *Krotigolvь 80
 *Krotogolvь(йь) 80
 *Kručькь 81
 *Krukь 80
 *Krupar'ь 288
 *Kukava 81
 *Kukavica 81
 *Kukavьka 81
 *Kulikь 81
 *Kura 82
 *Kurar'ь 288
 *Kure, -ete 84
 *Kurica 82
 *Kurojēdь 84
 *Kuropъty, -ъtьve 84
 *Kurь 82
 *Kurьka 83
 *Kuzn'ar'ь 288
 *Kvaka 84
 *Kvēlodobь 23
 *Kvičala 85
 *Kvičь 85
 *Kvočьka 85
 *Kvoka 85
 *Kьldožigь 263
 *Kьlšar'ь 288
 *Kьrbar'ь 289
 *Kьrčar'ь 289
 *Kьrčьmar'ь 289
 *Kьrdar'ь 290
 *Kьrgujь 86
 *Kьrmar'ь 290
 *Kьrnar'ь 290
 *Kьršakь 86
 *Kьrtogodь 148
 *Kьrзьnar'ь 290
 *Kujakь 330
 *Kujana 331
 *Kujanica 331
 *Kujanь 331
 *Kujanьka 331
 *Kujanькь 331
 *Kujanь 331
 *Kujanьсь 331
 *Kujeta 331
 *Kujь 330
 *Kujьсь 331
 *Kujькь 330
 *Ladar'ь 290
 *Lagoda 138

- | | | |
|------------------|------------------|------------------|
| *L'ubogostъ 159 | *Mirogostъ 160 | *Mыldajъ 180 |
| *L'udogostъ 159 | *Mirogostъ 160 | *Mыldaka 181 |
| *L'udъgostъ 159 | *Misar'ъ 295 | *Mыldakъ 181 |
| *Lunitjъ 88 | *Misъkar'ъ 295 | *Mыld'aкъ 181 |
| *Lunъ 88 | *Mlinar'ъ 295 | *Mыldaъ 182 |
| *Lupar'ъ 292 | *Modlar'ъ 296 | *Mыldanъ 182 |
| *L'utogostъ 159 | *Modlogostъ 160 | *Mыldarъ 183 |
| *L'utogostъ 159 | *Modrakъ 88 | *Mыldarъ 183 |
| *Lъzičar'ъ 292 | *Moъjъžigъ 263 | *Mыldasъ 184 |
| *Lъžъkar'ъ 292 | *Momъldarъ 183 | *Mыldașъ 180 |
| *Lykar'ъ 292 | *Momъldikъ 181 | *Mыldatъ 184 |
| *Lyzičar'ъ 293 | *Mostar'ъ 296 | *Mыldava 184 |
| *Lъgъkostopъ 292 | *Motovъzar'ъ 296 | *Mыld'ava 184 |
| | *Močar'ъ 297 | *Mыldeșъ 180 |
| *Malogostъ 159 | *Močkar'ъ 297 | *Mыldějъ 180 |
| *Malomъlvъka 199 | *Moțižigъ 263 | *Mыldičъ 181 |
| *Malъgostъ 159 | *Mыlča 190 | *Mыldidlo 182 |
| *Mamъlga 188 | *Mыlčaxъ 190 | *Mыldikъ 181 |
| *Maslar'ъ 293 | *Mыlčajъ 190 | *Mыldimъ 182 |
| *Maslogostъ 160 | *Mыlčakъ 190 | *Mыldinъ 182 |
| *Matar'ъ 293 | *Mыlčalъ 191 | *Mыlditъ 184 |
| *Matъlza 237 | *Mыlčanъ 191 | *Mыldo 177 |
| *Matъlzo 237 | *Mыlčarъ 192 | *Mыldoborъ 179 |
| *Maz'ar'ъ 293 | *Mыlčičъ 191 | *Mыldoxa 180 |
| *Mečar'ъ 294 | *Mыlčigostъ 160 | *Mыldoxъ 180 |
| *Medar'ъ 294 | *Mыlčikъ 191 | *Mыldomorъ 179 |
| *Melčar'ъ 294 | *Mыlčinъ 192 | *Mыldomъ 182 |
| *Melkar'ъ 294 | *Mыlčuxъ 190 | *Mыldonъ 182 |
| *Meržar'ъ 294 | *Mыlčujъ 190 | *Mыldonъ 182 |
| *Metъlar'ъ 295 | *Mыlčukъ 191 | *Mыldorъ 183 |
| *Mědar'ъ 295 | *Mыlčunъ 192 | *Mыldoșъ 180 |
| *Měkъkoxodъ 167 | *Mыlčъ 190 | *Mыldovęrъ 179 |
| *Měkъkostopъ 252 | *Mыlčъko 191 | *Mыldovorъ 179 |
| *Męsar'ъ 295 | *Mыlčъkъ 191 | *Mыldovъnъjъ 184 |
| *Milogostъ 160 | *Mыlda 177 | *Mыldotъ 184 |
| *Milъgostъ 160 | *Mыldačъ 181 | *Mыldotъ 184 |
| *Mimoxodъ 167 | *Mыldaха 180 | *Mыld'uga 180 |
| *Mirogodъ 148 | *Mыldaхъ 180 | *Mыlduxъ 180 |

- | | | |
|----------------|------------------|---------------|
| *Мыldujь 180 | *Мыlgotъ 187 | *Мыlmikъ 193 |
| *Мыldukъ 181 | *Мыlgoza 188 | *Мыlmora 193 |
| *Мыld'ukъ 181 | *Мыlgotъ 187 | *Мыlмотъ 193 |
| *Мыldula 182 | *Мыlgujь 187 | *Мыlmukъ 193 |
| *Мыldulъ 182 | *Мыlgunъ 187 | *Мыlmula 193 |
| *Мыldulь 182 | *Мыlgura 187 | *Мыlmura 193 |
| *Мыldunъ 182 | *Мыlgurъ 187 | *Мыlmуръ 193 |
| *Мыldunъ 182 | *Мыlguša 187 | *Мыlмушъ 192 |
| *Мыldura 183 | *Мыlguшъ 187 | *Мыlmъ 192 |
| *Мыldurъ 183 | *Мыlgъ 184 | *Мыlmyga 192 |
| *Мыldusъ 184 | *Мыlха 188 | *Мыlmyka 193 |
| *Мыlduшъ 180 | *Мыlхаць 188 | *Мыlмуръ 193 |
| *Мыldъ 177 | *Мыlхажъ 188 | *Мыlмушъ 192 |
| *Мыldъka 181 | *Мыlхакъ 188 | *Мыlsa 193 |
| *Мыldъko 181 | *Мыlханъ 189 | *Мыlsajъ 193 |
| *Мыldъkъ 181 | *Мыlхагъ 189 | *Мыlsakъ 193 |
| *Мыldъro 183 | *Мыlхъ 188 | *Мыls'акъ 193 |
| *Мыldъгъ 183 | *Мыlinar'ь 295 | *Мыlsarъ 194 |
| *Мыldyga 180 | *Мыlka 189 | *Мыlsasъ 194 |
| *Мыldykъ 182 | *Мыlкаць 190 | *Мыlsikъ 194 |
| *Мыldyгъ 183 | *Мыlkadlo 190 | *Мыlsimъ 194 |
| *Мыldysъ 183 | *Мыlkajъ 190 | *Мыlsinъ 194 |
| *Мыldysъ 183 | *Мылканъ 190 | *Мыlsitъ 194 |
| *Мыldyшъ 180 | *Мылko 189 | *Мыlsomъ 194 |
| *Мыldьнъ 183 | *Мылkoшъ 189 | *Мыlsunъ 194 |
| *Мылga 184 | *Мылkotъ 190 | *Мылсъ 193 |
| *Мылgaць 187 | *Мылkotъ 190 | *Мылсъ 193 |
| *Мылgadlo 187 | *Мылkunъ 190 | *Мылšakъ 189 |
| *Мылgajъ 186 | *Мылkuša 190 | *Мылšikъ 189 |
| *Мылgakъ 187 | *Мылkuшъ 190 | *Мылšinъ 189 |
| *Мылganъ 187 | *Мылkъ 189 | *Мылšukъ 189 |
| *Мылgara 187 | *Мылky, -ъve 190 | *Мылшъ 189 |
| *Мылgaшъ 187 | *Мылma 192 | *Мылšьka 189 |
| *Мылgatъ 187 | *Мылmaць 193 | *Мылšьkъ 189 |
| *Мылgavъjъ 188 | *Мылmajъ 192 | *Мылta 194 |
| *Мылgo 184 | *Мылmakъ 193 | *Мылtaць 195 |
| *Мылgomъ 187 | *Мылmanъ 193 | *Мылtadlo 195 |
| *Мылgota 187 | *Мылmatъ 193 | *Мылtajъ 195 |

- | | | |
|---------------|----------------|------------------------------|
| *Мѣтакъ 195 | *Мѣлѣца 200 | *Мѣлзукъ 203 |
| *Мѣтана 195 | *Мѣлѣць 198 | *Мѣлз'укъ 203 |
| *Мѣтанъ 195 | *Мѣлѣкъ 198 | *Мѣлзулѣ 203 |
| *Мѣташъ 196 | *Мѣлѣнъ 200 | *Мѣлзурѣ 204 |
| *Мѣташѣ 195 | *Мѣлѣстѣрь 201 | *Мѣлзуръ 204 |
| *Мѣтѣрь 195 | *Мѣлѣта 201 | *Мѣлзь 201 |
| *Мѣтихъ 195 | *Мѣлѣтъ 201 | *Мѣлзькъ 203 |
| *Мѣтикъ 195 | *Мѣлѣво 196 | *Мѣлзукъ 203 |
| *Мѣтинъ 195 | *Мѣлѣвѣ 200 | *Мѣлзуръ 204 |
| *Мѣто 194 | *Мѣлѣунъ 200 | *Мѣлзь 201 |
| *Мѣтохъ 195 | *Мѣлѣъ 196 | *Мѣлѣ 186 |
| *Мѣтошъ 195 | *Мѣлѣка 199 | *Мѣлѣжъ 186 |
| *Мѣтуха 195 | *Мѣлѣкъ 199 | *Мѣлѣць 186 |
| *Мѣтухъ 195 | *Мѣлѣкълѣ 198 | *Мѣлѣкъ 186 |
| *Мѣтукъ 195 | *Мѣлѣга 199 | *Мѣлѣга 186 |
| *Мѣтула 195 | *Мѣлѣ 196 | *Мѣлѣ 186 |
| *Мѣтулѣ 195 | *Мѣлѣсъ 200 | *Мѣлѣ ^(?) аръ 297 |
| *Мѣтунъ 196 | *Мѣлѣнъ(ѣ) 200 | *Мѣлѣ'аръ 297 |
| *Мѣтуръ 196 | *Мѣлѣа 201 | *Мѣлѣгодъ 148 |
| *Мѣтусъ 196 | *Мѣлѣadlo 203 | *Мѣлѣгостъ 160 |
| *Мѣтушъ 195 | *Мѣлѣакъ 202 | *Мѣлѣгостъ 160 |
| *Мѣтъ 194 | *Мѣлѣанъ 203 | *Мѣлѣгостъ 160 |
| *Мѣтъка 195 | *Мѣлѣара 203 | *Мѣлѣгостъ 160 |
| *Мѣтъко 195 | *Мѣлѣаръ 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣтъкъ 195 | *Мѣлѣель 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣтыга 195 | *Мѣлѣжъ 202 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣтыхъ 195 | *Мѣлѣзика 202 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣтыка 195 | *Мѣлѣзіць 202 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣтыкъ 195 | *Мѣлѣзидло 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣтънъ 196 | *Мѣлѣзикъ 202 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣа 196 | *Мѣлѣзимъ 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣакъ 198 | *Мѣлѣзинъ 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣ'акъ 198 | *Мѣлѣзитъ 204 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣанъ 200 | *Мѣлѣзолъ 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣвѣ 200 | *Мѣлѣзолъ 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣнѣнъ 200 | *Мѣлѣзонъ 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣнъ 200 | *Мѣлѣзонъ 203 | *Мѣлѣаръ 297 |
| *Мѣлѣѣта 201 | *Мѣлѣзора 204 | *Мѣлѣаръ 297 |

- *Мьžurikъ 329
 *Мьžurъ 329
 *Мьžurъka 329
 *Мьžurъko 329
 *Мьžurъкъ 329

 *Naberzъnъ(jъ) 12
 *Načegostъ 160
 *Nadъbъ 14
 *Nadъbъnъ(jъ) 18
 *Nagoda 138
 *Nagodъ 138
 *Naxoda 164
 *Naxodidlo 172
 *Naxodjъjъ 176
 *Naxodъ 164
 *Naxodъ 164
 *Naxodъka 170
 *Naxodъko 170
 *Naxodъnъ(jъ) 174
 *Naxъlvičъ 198
 *Natula 239
 *Natulъka 243
 *Nazimъ(jъ) 254
 *Nazimъka 254
 *Nazimъko 254
 *Nazimъкъ 254
 *Nazimъсь 255
 *Nazimъnъ(jъ) 255
 *Nažirovitъjъ 261
 *Nažirъ 257
 *Nedažirъ 263
 *Nedogoda 139
 *Nedoxoda 164
 *Nedoxodъ 164
 *Nedokъsъ 334
 *Nedomъlva 197
 *Nedomъlvъka 199

 *Nedostъpa 249
 *Nedostъpъ 249
 *Nedostъpъka 251
 *Nedostъpъnъjъ 252
 *Nedozimъ(jъ) 255
 *Negoda 138
 *Negodčъjъ 141
 *Negodica 138
 *Negodičъ 142
 *Negodinъ 144
 *Negodъ 138
 *Negodъnъ(jъ) 145
 *Negostъ 149
 *Negostъ 149
 *Nexoda 164
 *Nexodičъ 169
 *Nexodjъjъ 177
 *Nexodъ 164
 *Nexodъka 170
 *Nexodъko 170
 *Nexodъ 164
 *Nexodъсь 171
 *Nejъzgoda 139
 *Nejъzgodъnъjъ 145
 *Nejъzxodimъ 172
 *Nelipa 28
 *Nemъlča 190
 *Nemъlčъ 190
 *Nemъlva 196
 *Nemъlvičъ 199
 *Nemъlvъ(jъ) 196
 *Neobstъpъ 249
 *Nepogoda 139
 *Nepogodъ 139
 *Nesъdimъ(jъ) 247
 *Nesъdъ 245
 *Nesъgoda 139
 *Nesъtula 239

 *Nesъtulčъjъ 241
 *Nešъva 326
 *Nešъvъ 326
 *Netъlkanъ 219
 *Neugodъ 139
 *Neugodъnъ(jъ) 145
 *Neumъlvъ(jъ) 197
 *Neustъpa 249
 *Neustъpъ 249
 *Neustъpъnъjъ 252
 *Neužirъ 257
 *Nežirъ 257
 *Nivarъ 297
 *Nožarъ 298
 *Nožъnarъ 298
 *Nudogostъ 160
 *Nъktjъkarъ 298
 *Nъktjъvarъ 298
 *Nurgъka 88
 *Nurgъкъ 88
 *Nъktjъkarъ 299
 *Nъktjъvarъ 299

 *Obgoda 139
 *Obgodъ 139
 *Obgodъкъ 143
 *Obходъ 165
 *Obходъka 170
 *Obходъкъ 170
 *Obixodъ 165
 *Obkъsъ 334
 *Obrъčarъ 298
 *Obsъda 245
 *Obstъpъ 249
 *Obstъlpъ 229
 *Obšъva 326
 *Obšъvъ 326
 *Obtulъakъ 242

- *Obtuličь 242
 *Obtulь 239
 *Obzimičь 255
 *Obzimь 255
 *Obzimь(јь) 255
 *Obzimьka 255
 *Obzimьko 255
 *Obzimьkь 255
 *Obzimьсь 255
 *Obzimьнъ(јь) 255
 *Obžigь 257
 *Obžigrьkь 259
 *Okunь 42
 *Okunь 42
 *Olbođь 64
 *Oln'ar'ь 298
 *Oлха 25
 *Oлxovikь 26
 *Oлxovitjь 26
 *Oлxovь(јь) 25
 *Oлxovьсь 26
 *Oлxovьskьjь 26
 *Oлša 25
 *Oлšакь 25
 *Oлšапjь 26
 *Oлšапьskьjь 26
 *Oлševjь 25
 *Oлševьсь 26
 *Oлševьskьjь 26
 *Oлšina 25
 *Oлšitjь 25
 *Oлšьnikь 26
 *Onogostь 160
 *Opsica 36
 *Opsičьнъ(јь) 36
 *Opsika 36
 *Opsikonь(јь) 36
 *Opsina 36
 *Opsinovьсь 37
 *Opsinьka 36
 *Opsinьсь 36
 *Opsinьнъ(јь) 37
 *Opsinьскъ(јь) 37
 *Opsovikь 36
 *Opsovitjь 37
 *Opsovьjь 36
 *Opsovьсь 36
 *Opsьnačь 37
 *Opsьн'ачь 37
 *Opsьн'акъ 37
 *Opsьnikь 37
 *Opsьnobokъ(јь) 37
 *Opsьнъ(јь) 37
 *Ordigostь 161
 *Ordogostь 161
 *Orkar'ь 298
 *Orkьta 35
 *Orkьtь 35
 *Orkьtьka 36
 *Orkьtьnica 36
 *Orkьtьнъ(јь) 36
 *Ortar'ь 299
 *Orьlę, -ęte 89
 *Orьlikь 89
 *Orьlitjь 90
 *Orьль 88
 *Orzgođь 139
 *Orzxoda 165
 *Orzxođь 165
 *Orzъмlгь 188
 *Orzъмlva 197
 *Orzъмlвka 199
 *Orzsoda 245
 *Orzsodimъ(јь) 247
 *Orzsodь 245
 *Orzsodьнъjь 247
 *Ostrogostь 161
 *Ostrogostь 161
 *Oтъzimьka 255
 *Oтъzimьkь 255
 *Oвьčar'ь 299
 *Oвьnar'ь 300
 *Qdar'ь 300
 *Qgl'ar'ь 300
 *Qgorь 42
 *Qte, -ęte 90
 *Qtica 90
 *Qtitjь 90
 *Qtьka 90
 *Qtьkь 90
 *Qty, -ъve 90
 *Qtь 91
 *Qžar'ь 300
 *Paхар'ь 300
 *Pal'ar'ь 301
 *Paridoђь 23
 *Patula 239
 *Patul'акъ 242
 *Patulь 239
 *Patьlza 237
 *Pažira 257
 *Pekar'ь 301
 *Pelpelica 91
 *Pelpelь 91
 *Pelpelьka 91
 *Pelpelьсь 91
 *Pepelar'ь 303
 *Perxoda 165
 *Perxodьjь 177
 *Perxođь 165
 *Perxođьka 170
 *Perxođьсь 171

- *Perxodьnъ(я) 174
 *Perpelica 91
 *Perpelіčъя 92
 *Perpelіtъя 92
 *Perpelъ 91
 *Perpelъka 91
 *Perpelъcъ 91
 *Perstopъ 249
 *Perstopъnikъ 252
 *Perstopъnъя 252
 *Pertъl'ca 220
 *Pertъlka 220
 *Perzimъkъ 255
 *Perzīgъ 257
 *Pěsъkagъ 43
 *Pěsъkozobъ 43
 *Pěšexodъ 167
 *Pětuxъ 92
 *Pětъlъ 92
 *Pěvъnъ 92
 *Pil(°)ar'ъ 302
 *Pirogostъ 161
 *Pirogostъ 161
 *Pisar'ъ 302
 *Pliska 93
 *Plotar'ъ 303
 *Plugar'ъ 303
 *Podъberzъnъ(я) 12
 *Podъdъbica 16
 *Podъdъbikъ 15
 *Podъdъbitъя 20
 *Podъdъbъ 14
 *Podъdъbъя 15
 *Podъdъbъkъ 16
 *Podъdъbъcъ 16
 *Podъdъbъnъ(я) 18
 *Podъdъbъcъkъ(я) 19
 *Podъlіrъka 30
 *Podъlіrъcъ 30
 *Podъlіrъnъ(я) 30
 *Podъsqodъ 245
 *Podъzimъkъ 256
 *Pogoda 139
 *Pogodičъ 142
 *Pogodikъ 142
 *Pogodinъ 144
 *Pogodъя 146
 *Pogodъ 139
 *Pogodъnъя 145
 *Poxoda 165
 *Poxodajъ 168
 *Poxodakъ 169
 *Poxodějъ 168
 *Poxodidlo 172
 *Poxodinъ 173
 *Poxodjajъ 176
 *Poxodjajъcъ 176
 *Poxodъя 177
 *Poxodunъ 173
 *Poxodъ 165
 *Poxodъka 170
 *Poxodъnъ(я) 174
 *Pokъsa 334
 *Pokъsajъ 335
 *Pokъcъ 334
 *Polъgъkъ(я) 338
 *Pomъlda 180
 *Popelar'ъ 303
 *Poridъbъ 23
 *Porzar'ъ 304
 *Posъda 245
 *Postopa 250
 *Postopimъ 251
 *Postopъ 250
 *Postopъka 251
 *Postopъnъя 252
 *Pošъva 326
 *Pošъvъ 326
 *Pošъvъcъ 327
 *Potula 239
 *Potul'akъ 242
 *Potulъ 239
 *Potulъnъя 244
 *Potъlkъ 217
 *Potъlmačъ 225
 *Pozimъka 255
 *Pozimъkъ 255
 *Požirъ 257
 *Pъdar'ъ 304
 *Pravosъdъ 249
 *Pridъbъ 14
 *Prigoda 139
 *Prigodičъ 142
 *Prigodinъ 144
 *Prigodъя 146
 *Prigodъ 139
 *Prigodъnъя 145
 *Prixoda 165
 *Prixodajъ 168
 *Prixodičъ 169
 *Prixodidlo 172
 *Prixodinъ 173
 *Prixodjajъ 176
 *Prixodъя 177
 *Prixodъ 165
 *Prixodъko 170
 *Prixodъcъ 171
 *Prixodъnъ(я) 174
 *Prikъcъ 334
 *Prisъda 245
 *Pristopa 250
 *Pristopъ 250
 *Pristopъcъ 251
 *Prišъva 326

- *Pritula 239
 *Pritul'akъ 242
 *Pritulinъ 244
 *Pritulъ(jъ) 239
 *Pritulъka 243
 *Pritulъko 243
 *Pritulъkъ 243
 *Prižigъ 257
 *Proxoda 165
 *Proxodimъ 172
 *Proxodjajъ 176
 *Proxodjъjъ 177
 *Proxodъ 165
 *Proxodъka 170
 *Proxodъcъ 171
 *Prokōsa 334
 *Prokōsъ 334
 *Prostorъka 251
 *Prošъva 327
 *Prožira 257
 *Prožiginъ 260
 *Prožigъ 257
 *Pustoxodъ 167
 *Pustomъva 198
 *Pъxarъ 304
 *Pъtašъkъ 95
 *Pъtaxa 94
 *Pъtaxъ 94
 *Pъtakarъ 95, 304
 *Pъtakъ 95
 *Pъtašъka 94
 *Pъtašъkarъ 95, 304
 *Pъtašъkъ 94
 *Pъtica 93
 *Pъtišarъ 94, 304
 *Pъtišъka 94
 *Pъtišъkъ 94
 *Pъtuxa 95
 *Pъtuxъ 95
 *Pъtušъka 95
 *Pъsarъ 304
 *Radigostъ 161
 *Radogostъ 161
 *Ranožirъ 263
 *Rarogъ 95
 *Remenarъ 305
 *Rešetarъ 305
 *Rēzarъ 306
 *Rēzodōbъ 23
 *Rēzъbarъ 306
 *Rēdigostъ 161
 *Rēdogostъ 161
 *Rōbarъ 306
 *Rudarъ 306
 *Ryba 43
 *Rybakъ 44
 *Rybarъ 44, 306
 *Rybitъ 45
 *Rybolovъ 45
 *Ryбъka 44
 *Ryбъnikъ 46
 *Sadarъ 307
 *Sadlarъ 307
 *Sadlogostъ 161
 *Sakarъ 308
 *Samogostъ 161
 *Samotula 240
 *Samotulъ 240
 *Saranъ 46
 *Sedmigostъ 161
 *Serdogostъ 161
 *Sēšъkarъ 308
 *Sēdlarъ 308
 *Sēkarъ 309
 *Sētarъ 309
 *Sētъkarъ 309
 *Sinica 96
 *Siničitъjъ 96
 *Siničъka 96
 *Sitarъ 309
 *Skalarъ 310
 *Skomъldъ 180
 *Skorogostъ 161
 *Skoroxodъ 167
 *Skotarъ 310
 *Skvopъcъ 97
 *Slōčikъ 97
 *Slōčitъjъ 98
 *Slōka 97
 *Slōkъ 97
 *Smol(ʹ)arъ 310
 *Smъlčičъ 191
 *Smъlčikъ 191
 *Smъlčъ 190
 *Smъlda 177
 *Smъldakъ 181
 *Smъldanъ 182
 *Smъldarъ 183
 *Smъldičъ 181
 *Smъldikъ 181
 *Smъldinъ 182
 *Smъldo 177
 *Smъldogolъ 179
 *Smъldorogъ 179
 *Smъldorъ 183
 *Smъlduxъ 180
 *Smъldurъ 183
 *Smъldъ 177
 *Smъldъra 183
 *Smъldъrъ 183
 *Smъldyгъ 183
 *Smъldъ 177

- *Smydъnъ 183
 *Smylga 184
 *Smylganъ 187
 *Smylgunъ 187
 *Smylgurъ 187
 *Smylgъ 183
 *Smylkanъ 190
 *Smylkota 190
 *Smylkъ 189
 *Smyšъ 189
 *Smyta 194
 *Smytъ 194
 *Smytъ(jъ) 194
 *Smyz'ukъ 203
 *Smyzъ 201
 *Smyža 186
 *Smyžъ 186
 *Soběsodъ 249
 *Soběžigъ 263
 *Soja 98
 *Soje, -ęte 98
 *Sojъka 98
 *Sokolar'ъ 100
 *Sokoleъ, -ęte 99
 *Sokolica 100
 *Sokolikъ 100
 *Sokolitъ 100
 *Sokolъ 99
 *Sokolъkъ 100
 *Sokolъcъ 100
 *Sokolъjъ 100
 *Sol(')ar'ъ 311
 *Sologostъ 162
 *Sologostъ 162
 *Solvikъ 101
 *Solvitъ 102
 *Solvijъ 101
 *Solvъka 102
 *Solvъkъ 102
 *Solvъcъ 101
 *Solvъjъ 101
 *Somikъ 47
 *Somitъ 47
 *Somъ 47
 *Somъko 47
 *Somъkъ 47
 *Somъcъ 47
 *Sorčitъ 103
 *Sorka 102
 *Sorkorodъ 103
 *Sosna 37
 *Sosn'akъ 38
 *Sosnar(')ъ 38
 *Sosnica 37
 *Sosnikъ 38
 *Sosnitъ 39
 *Sosnovikъ 38
 *Sosnovitъ 39
 *Sosnovъ(jъ) 38
 *Sosnovъcъ 38
 *Sosnovъskъ(jъ) 38
 *Sospъka 38
 *Sova 103
 *Sovina 104
 *Sovitъ 104
 *Sovъka 104
 *Soda 245
 *Sodar'ъ 312
 *Sodějъ 245
 *Sodeťa 247
 *Sodiborъ 247
 *Sodičъ 246
 *Sodidlo 246
 *Sodigněvъ 247
 *Sodikъ 246
 *Sodilъ 246
 *Sodima 246
 *Sodiměгъ 247
 *Sodimirъ 247
 *Sodimъ 246
 *Sodina 247
 *Sodinъ 247
 *Sodislava 247
 *Sodislavъ 247
 *Sodivojъ 248
 *Sodoma 247
 *Sodoměгъ 248
 *Sodomirъ 248
 *Sodomъ 247
 *Sodomyja 248
 *Sodomyjъ 248
 *Sodoplatъ 248
 *Sodoslavъ 248
 *Sodъ 245
 *Sodъka 246
 *Sodъko 246
 *Sodъkъ 246
 *Sodъcъ 246
 *Sodъji 245
 *Sodъnjъ 247
 *Sotmъlda 180
 *Sotrikъ 104
 *Sotritъ 104
 *Sotъ 104
 *Sotъkъ 104
 *Sotъcъ 104
 *Sotula 239
 *Sotuličъ 242
 *Sotulinъ 244
 *Sotulъ(jъ) 239
 *Sotulъcъ 243
 *Sotylpъ 229
 *Stanigostъ 162
 *Starodobъ 23

- *Stojigostъ 162
 *Storžar'ъ 312
 *Stora 249
 *Storadlo 251
 *Storakъ 250
 *Storagar'ъ 312
 *Storica 251
 *Storičъ 250
 *Storikъ 250
 *Storъ 249
 *Storъka 250
 *Storъko 250
 *Storъkъ 250
 *Storъcъ 251
 *Storъnikъ 252
 *Strěhar'ъ 312
 *Strěžikъ 105
 *Strěžъ 105
 *Strěžъkъ 105
 *Strižererъ 105
 *Strižę, -ęte 105
 *Strižikъ 105
 *Strižъ 105
 *Strižъkъ 105
 *Strugar'ъ 312
 *Strъgar'ъ 312
 *Stъlba 204
 *Stъlbaxa 207
 *Stъlbaхъ 207
 *Stъlбакъ 209
 *Stъlb'акъ 209
 *Stъlbala 210
 *Stъlbalъ 210
 *Stъlbanъ 211
 *Stъlbarъ 212
 *Stъlбаръ 212
 *Stъlbičъ 209
 *Stъlbikъ 209
 *Stъlbinъ 212
 *Stъlbonъ 212
 *Stъlborъ 213
 *Stъlbošъ 207
 *Stъlbouxъjъ 206
 *Stъlbuxa 207
 *Stъlbuxъ 207
 *Stъlbukъ 209
 *Stъlbula 211
 *Stъlbulъ 211
 *Stъlbunъ 212
 *Stъlbura 213
 *Stъlbуръ 213
 *Stъlbušъ 207
 *Stъlbъ 204
 *Stъlbъko 210
 *Stъlbъkъ 210
 *Stъlbynъ 212
 *Stъlbyra 213
 *Stъlbyrъ 213
 *Stъlbyгъ 213
 *Stъlbyшъ 208
 *Stъlbъcъ 210
 *Stъlbъnъ 212
 *Stъlčanъ 221
 *Stъlčikъ 221
 *Stъlčinъ 221
 *Stъlka 216
 *Stъlkaчъ 218
 *Stъlkakъ 218
 *Stъlkanъ 219
 *Stъlkarъ 219
 *Stъlkunъ 219
 *Stъlkъ 216
 *Stълма 221
 *Stълмачъ 223
 *Stълмахъ 223
 *Stълмакъ 223
 *Stълmanъ 226
 *Stълmatъ(jъ) 227
 *Stълmičъ 225
 *Stълmuxъ 223
 *Stълmukъ 225
 *Stълmъ 221
 *Stълpa 227
 *Stълpakъ 231
 *Stълpanъ 233
 *Stълparъ 234
 *Stълpelъ 232
 *Stълpeга 229
 *Stълpічъ 231
 *Stълpikъ 231
 *Stълpinъ 233
 *Stълponъ(jъ) 234
 *Stълръ 227
 *Stълръka 232
 *Stълpyra 234
 *Stълръ 227
 *Stълръcъ 232
 *Stълръnъ 233
 *Stълcъ 234
 *Stълša 215
 *Stълšakъ 215
 *Stълšikъ 215
 *Stълшъ 215
 *Stъlva 235
 *Stъlvинъ 236
 *Stъlzъ 237
 *Stъrkъ 106
 *Suxodоbъ 23
 *Suxolipъ(jъ) 28
 *Sušar'ъ 313
 *Svěčar'ъ 313
 *Svěčъkar'ъ 313
 *Svinar'ъ 313
 *Svoжъžirъ 263

- *Sьdęgodъ 148
 *Sьgodъ 140
 *Sьgostъ 149
 *Sьходъка 170
 *Sьходьнъ(ь) 174
 *Sьlagoda 138
 *Sьmykodobъ 23
 *Sьsoda 245
 *Sьsodъ 245
 *Sьtula 239
 *Sьtul'акъ 241
 *Sьtulень 243
 *Sьtulějъ 241
 *Sьtulісь 242
 *Sьtuligolva 240
 *Sьtulіkъ 242
 *Sьtulіnъ 244
 *Sьtulъ 239
 *Sьtulъka 243
 *Sьtulъko 243
 *Sьtulъkъ 243
 *Sьtulъ 239
 *Sьtulъсь 243
 *Sьtulъka 243
 *Sьtulъko 243
 *Sьtulъnikъ 244
 *Sьtulъnъjъ 244
 *Суѣікъ 106
 *Суѣ 106
 *Суѣкъ 107
 *Sykora 107
 *Sykorъ 107
 *Syraгъ 314
 *Sьgoda 140
 *Sьgodъ 140

 *Šemъlda 180
 *Šemъldaгъ 183

 *Šidlar'ъ 314
 *Širokostopъ 252
 *Šьvēja 327
 *Šьvějъ 327
 *Šьvьсь 327
 *Šьvьčikъ 327

 *Ščedrogostъ 162
 *Ščegыѣ, -ęte 108
 *Ščegыlikъ 108
 *Ščegыль 108
 *Ščegыльсь 108
 *Ščigыlikъ 108
 *Ščigыль 108
 *Ščigыльсь 108
 *Ščitar'ъ 314
 *Ščitogostъ 162
 *Ščuka 48
 *Ščupакъ 48
 *Ščupыль 48
 *Ščъpакъ 109

 *Terbigostъ 162
 *Terbogodъ 148
 *Terbogostъ 162
 *Tesar'ъ 314
 *Tetera 109
 *Teteritъ 110
 *Teterukъ 110
 *Tetervъ 109
 *Teterъ 109
 *Tіxоходъ 167
 *Tіxоходьсь 167
 *Toкар'ъ 315
 *Tomъlga 188
 *Totъlma 223
 *Travar'ъ 316
 *Trqbar'ъ 316

 *Tъrgostъ 162
 *Tugostъ 149
 *Tula 238
 *Tulačъ 241
 *Tulaxъ 240
 *Tulajъ 241
 *Tul'ajъ 241
 *Tulaka 241
 *Tulakъ 241
 *Tul'акъ 241
 *Tulana 243
 *Tulanъ 243
 *Tular'ъ 244
 *Tul'ar'ъ 244, 316
 *Tulasa 244
 *Tulasъ 244
 *Tulašъ 240
 *Tul'ašъ 240
 *Tulatъ(ь) 244
 *Tulexa 241
 *Tulexъ 241
 *Tulen'a 243
 *Tulenъ 243
 *Tulešъ 241
 *Tulēja 241
 *Tulějъ 241
 *Tulętičъ 244
 *Tuliba 240
 *Tulica 243
 *Tuličъ 242
 *Tuligolva 240
 *Tulixa 241
 *Tulixъ 241
 *Tulika 242
 *Tulikъ 242
 *Tulimigrъ 240
 *Tulimъ 243
 *Tulinъ 244

*Tulisъ 244	*Тѹлб'акъ 209	*Тѹлbula 211
*Tuliša 241	*Тѹлbala 210	*Тѹлbulъ 211
*Tulišъ 241	*Тѹлbalъ 210	*Тѹлbuna 212
*Tulita 244	*Тѹлbanъ 211	*Тѹlbunъ 212
*Tulitъ 244	*Тѹлbara 212	*Тѹlbura 213
*Tulo 238	*Тѹлbarъ 212	*Тѹlburъ 213
*Tuluјъ 241	*Тѹлbasъ 213	*Тѹlbusъ 214
*Tulukа 242	*Тѹлbašъ 207	*Тѹlbušъ 207
*Tulukъ 242	*Тѹлbatъ(јъ) 214	*Тѹlbuzа 214
*Tuluna 244	*Тѹлbenъ 211	*Тѹlbuzъ 214
*Tulunъ 244	*Тѹлbesъ 214	*Тѹlbъ 204
*Tuluša 241	*Тѹлbešъ 207	*Тѹlbъko 210
*Tulušъ 241	*Тѹлbějъ 208	*Тѹlbъkъ 210
*Tulъ 238	*Тѹлběka 209	*Тѹlbyra 213
*Tulъka 242	*Тѹlbica 210	*Тѹlbugъ 213
*Tulъko 242	*Тѹlbicъ 209	*Тѹlbugъ 213
*Tulъkъ 242	*Тѹlbikъ 209	*Тѹlbyšъ 208
*Tulyga 240	*Тѹlbinъ 212	*Тѹlbъ 206
*Tulynъ 244	*Тѹlbisъ 214	*Тѹlbъcъ 210
*Tulъ 238	*Тѹlbo 204	*Тѹlčа 220
*Tulъcъ 243	*Тѹlbola 210	*Тѹlčaga 220
*Tulъka 243	*Тѹlbolъ 210	*Тѹlčaxъ 220
*Tulъko 243	*Тѹlbolъ 210	*Тѹlčакъ 221
*Tulъkъ 243	*Тѹlbon'a 212	*Тѹlčanъ 221
*Tulъnikъ 244	*Тѹlbonъ 212	*Тѹlčepъ 221
*Tulъnпјъ 244	*Тѹlbonъ 212	*Тѹlčějъ 220
*Tutъlba 206	*Тѹlbora 213	*Тѹlčiga 220
*Tutъlma 223	*Тѹlborъ 213	*Тѹlčixa 220
*Tužira 257	*Тѹlbosъ 214	*Тѹlčika 221
*Tužirъ 257	*Тѹlbota 214	*Тѹlčikъ 221
*Tъvrdostopъ 252	*Тѹlboza 214	*Тѹlčipъ 221
*Тѹlba 204	*Тѹlbozъ 214	*Тѹlčuga 220
*Тѹlbaсъ 209	*Тѹlbugа 206	*Тѹlčukъ 221
*Тѹlbadlo 211	*Тѹlbuxа 207	*Тѹlčъ 220
*Тѹlbaха 207	*Тѹlbuxъ 207	*Тѹlčъka 221
*Тѹlbaхъ 207	*Тѹlbujъ 209	*Тѹlčъko 221
*Тѹlbajъ 208	*Тѹlbuka 209	*Тѹlčъkъ 221
*Тѹlbакъ 209	*Тѹlbukъ 209	*Тѹlханъ 215

- | | | |
|----------------|--------------|----------------|
| *Тыхъ 214 | *Тымазь 227 | *Тыpidlo 233 |
| *Тыка 216 | *Тымень 226 | *Тырікъ 231 |
| *Тыкась 218 | *Тымѣъ 223 | *Тыріпъ 233 |
| *Тыkadlo 219 | *Тымісь 225 | *Тыроша 230 |
| *Тыкайъ 218 | *Тыmidlo 225 | *Тырошь 230 |
| *Тыкакъ 218 | *Тымікъ 225 | *Тыронъ 234 |
| *Тыканъ 219 | *Тыміпъ 226 | *Тырогъ 230 |
| *Тыканъ 219 | *Тымо 221 | *Тыругъ 230 |
| *Тыкагъ 219 | *Тымонъ 226 | *Тыриха 230 |
| *Тыкасъ 220 | *Тымосъ 227 | *Тырихъ 230 |
| *Тыкашь 217 | *Тымотъ 227 | *Тырицъ 231 |
| *Тыко 216 | *Тымотъ 227 | *Тырикъ 232 |
| *Тыkodorbъ 217 | *Тымикъ 225 | *Тыринъ 233 |
| *Тыкомъ 218 | *Тымисъ 227 | *Тыругъ 234 |
| *Тыkonogъ 217 | *Тымъ 221 | *Тыриша 230 |
| *Тыkosějъ 217 | *Тымъка 225 | *Тыришь 230 |
| *Тыкуха 217 | *Тымъко 225 | *Тыръ 227 |
| *Тыкухъ 217 | *Тымъкъ 225 | *Тыръка 231 |
| *Тыкуйъ 218 | *Тымугъ 223 | *Тыръко 231 |
| *Тыкупъ 219 | *Тымушь 223 | *Тыркъ 231 |
| *Тыкусъ 220 | *Тымъпъ 226 | *Тыръша 230 |
| *Тыкуша 217 | *Тыра 227 | *Тыруга 230 |
| *Тыкушь 217 | *Тыраць 231 | *Тыруха 231 |
| *Тыкъ 216 | *Тыradlo 233 | *Тырука 232 |
| *Тыла 221 | *Тыраха 230 | *Тырушь 231 |
| *Тылаць 223 | *Тыражъ 231 | *Тырсь 232 |
| *Тылаха 223 | *Тыракъ 231 | *Тырпъ 233 |
| *Тылахъ 223 | *Тыранъ 233 | *Тыса 234 |
| *Тылажъ 223 | *Тырагъ 234 | *Тыs'акъ 234 |
| *Тылака 223 | *Тырасъ 234 | *Тысаръ 235 |
| *Тылакъ 223 | *Тырашь 230 | *Тыsenъ 235 |
| *Тым'акъ 223 | *Тыrega 229 | *Тыsika 235 |
| *Тыланъ 226 | *Тырехъ 230 | *Тыsikъ 235 |
| *Тыланъ 226 | *Тырель 232 | *Тыsinъ 235 |
| *Тылагъ 226 | *Тырешь 230 | *Тыstožigъ 262 |
| *Тыласъ 226 | *Тырѣъ 231 | *Тысъ 234 |
| *Тылашь 223 | *Тырѣка 231 | *Тысъ 234 |
| *Тылатъ(ъ) 227 | *Тырїсь 231 | *Тыša 215 |

- | | | |
|---------------|----------------|------------------|
| *Ты́шаць 216 | *Ты́нѡко 236 | *Усто́рѡка 251 |
| *Ты́шајь 216 | *Ты́нѡка 236 | *Усто́рѡнѣь 252 |
| *Ты́шаць 215 | *Ты́нѡ 235 | *Уту́ль 240 |
| *Ты́шапъ 216 | *Ты́за 237 | *Узда́ръ 316 |
| *Ты́шевъ 216 | *Ты́задло 238 | |
| *Ты́шіць 216 | *Ты́закъ 237 | *Ве́легода 148 |
| *Ты́шікъ 215 | *Ты́з'акъ 237 | *Ве́легостъ 163 |
| *Ты́шіпъ 216 | *Ты́занъ 238 | *Ве́легостъ 163 |
| *Ты́шујь 216 | *Ты́заръ 238 | *Верте́нар'ъ 316 |
| *Ты́шукъ 215 | *Ты́заръ 238 | *Ве́зслар'ъ 317 |
| *Ты́шь 215 | *Ты́зидло 238 | *Ве́зар'ъ 317 |
| *Ты́шька 216 | *Ты́зикъ 237 | *Ви́длар'ъ 317 |
| *Ты́шько 216 | *Ты́зинъ 238 | *Ви́дгостъ 163 |
| *Ты́шькъ 216 | *Ты́зукъ 237 | *Ви́дгостъ 163 |
| *Ты́на 235 | *Ты́зунъ 238 | *Ви́дѣгостъ 163 |
| *Ты́наць 236 | *Ты́зь 237 | *Ви́нар'ъ 317 |
| *Ты́нага 235 | *Ты́зыка 237 | *Ви́тогостъ 163 |
| *Ты́нахъ 235 | *Ты́зь 237 | *Ви́тогостъ 163 |
| *Ты́најь 235 | | *Во́јар'ъ 318 |
| *Ты́нака 236 | *У́года 140 | *Во́јегостъ 163 |
| *Ты́накъ 236 | *У́годинъ 144 | *Во́јигостъ 163 |
| *Ты́н'акъ 236 | *У́годь 140 | *Во́јѣгостъ 163 |
| *Ты́напъ 236 | *У́годьнѣь 146 | *Во́јѣнар'ъ 318 |
| *Ты́напъ 236 | *У́гостъ 149 | *Во́лар'ъ 318 |
| *Ты́насъ 236 | *У́гостъ 149 | *Во́лижірь 263 |
| *Ты́нась 235 | *У́хода 165 | *Во́рбикъ 112 |
| *Ты́натъ 236 | *У́ходиць 169 | *Во́рбіть 113 |
| *Ты́нега 235 | *У́ходъ 165 | *Во́рѡка 112 |
| *Ты́непъ 236 | *У́ходѡка 170 | *Во́рѡко 112 |
| *Ты́нѣјь 235 | *У́јегостъ 162 | *Во́рѡкъ 112 |
| *Ты́ніць 236 | *У́клѣја 48 | *Во́рѡсь 111 |
| *Ты́нікъ 236 | *У́клѣјь 48 | *Во́рѡјь 110 |
| *Ты́ніпъ 236 | *У́лѣјар'ъ 316 | *Во́рѡыль 112 |
| *Ты́нітъ 236 | *У́мѣла 198 | *Во́рна 113 |
| *Ты́но 235 | *У́негостъ 162 | *Во́рнікъ 115 |
| *Ты́ноѡъ 236 | *У́негостъ 162 | *Во́рніть 115 |
| *Ты́ноујь 235 | *У́смар'ъ 316 | *Во́рнъ 113 |
| *Ты́нѡ 235 | *У́смодејь 316 | *Во́рнѡка 114 |

- *Vornъкъ 114
 *Vornъсь 114
 *Vortar'ъ 319
 *Vortizirъ 263
 *Voskar'ъ 319
 *Vošçar'ъ 319
 *Voščinar'ъ 319
 *Vozar'ъ 319
 *Vъlçar'ъ 320
 *Vъlnar'ъ 320
 *Vydrar'ъ 320
 *Vygodā 140
 *Vygodinъ 144
 *Vygodъnъjъ 146
 *Vyходъ 166
 *Vyходъка 170
 *Vyходъсь 171
 *Vyқосъ 334
 *Yуръ 115
 *Yyгъvidоbъ 23
 *Yysmъlda 180
 *Yystоръ 250
 *Yystоръка 251
 *Yystоръкъ 251
 *Yyтулъ 240
 *Yъjunъ 49
 *Yъjunъкъ 115
 *Yъrходоbъ 23
 *Yъrtizirъ 263
 *Yъrtogostъ 163
 *Yъsegoda 140
 *Yъsegodičъ 142

 *Zadоbinъ 17
 *Zagoda 140
 *Zagodajъ 141
 *Zagodinъ 144
 *Zagodъnъjъ 146

 *Zagostъ 149
 *Zaxoda 166
 *Zaxodidlo 172
 *Zaxodjajъ 176
 *Zaxodjъjъ 177
 *Zaxodъ 166
 *Zaxodъ 166
 *Zaxodъnъjъ(jъ) 174
 *Zajęçar'ъ 320
 *Zakomъlda 180
 *Zakosa 334
 *Zakosajъ 335
 *Zakosidlo 335
 *Zakosъ 334
 *Zamъlva 198
 *Zamъlvъсь 200
 *Zasoda 245
 *Zastоръ 250
 *Zastоръка 251
 *Zastоръкъ 251
 *Zastоръсь 251
 *Zatula 240
 *Zatulinъ 244
 *Zatulъ 240
 *Zatulъка 243
 *Zatulъko 243
 *Zatulъnъjъ 244
 *Zatъlka 217
 *Zatъlpa 229
 *Zazimъka 256
 *Zazimъko 256
 *Zazimъкъ 256
 *Zažigadlo 329
 *Zažirъ 257
 *Zažirъko 259
 *Zažirъкъ 259
 *Zel'ar'ъ 320
 *Zęba 115

 *Zębъka 115
 *Zębъкъ 115
 *Zębъlica 116
 *Zębъlikъ 116
 *Zidar'ъ 320
 *Zima 253
 *Zimajъ 253
 *Zimaka 253
 *Zimakъ 253
 *Zimarъ 254
 *Zimičъ 253
 *Zimikъ 253
 *Ziminъ 254
 *Zimogлѣъ 253
 *Zimoxodъ 253
 *Zimokosъ 253
 *Zimorокъ 253
 *Zimovъjъ(jъ) 254
 *Zimovъсь 254
 *Zimozъra 253
 *Zimъjъ(jъ) 253
 *Zimъka 253
 *Zimъкъ 253
 *Zimъсь 253
 *Zimъnica 254
 *Zimъnikъ 254
 *Zimъnъjъ(jъ) 254
 *Zoltar'ъ 321
 *Zvonar'ъ 321
 *Zъlogostъ 163

 *Žagy, -ъve 328
 *Žegъza 117
 *Žegъzica 117
 *Žegъzul'a 117
 *Žegъzulъ 117
 *Želigostъ 163
 *Želigostъ 163

- *Žeravica 119
*Žeravikъ 118
*Žeravitjъ 118
*Žeravjъ 117
*Žeravъka 118
*Žeravъkъ 118
*Žeravъ 118
*Žeravъсь 119
*Žigadlo 328
*Žira 256
*Žiraсъ 258
*Žiraxa 258
*Žiraxъ 258
*Žirajъ 258
*Žir'ajъ 258
*Žir'aka 258
*Žirakъ 258
*Žir'akъ 258
*Žiranъ 259
*Žirava 260
*Žiravъ(jъ) 261
*Žirějъ 258
*Žirędъ 258
*Žiręta 260
*Žiręтъ 260
*Žirixa 258
*Žirixъ 258
*Žirikъ 259
*Žirinъ 260
*Žiritjъ 260
*Žiro 256
*Žirobokъ(jъ) 261
*Žirobоdъ 261
*Žirogostъ 164
*Žiroxa 258
*Žiroxъ 258
*Žirojędъ 261
*Žiroma 259
*Žironěga 261
*Žironěgъ 261
*Žironosъ 261
*Žironъ 260
*Žironъ 260
*Žirolava 261
*Žirolavъ 261
*Žiroša 258
*Žirošъ 258
*Žirota 260
*Žiroтъ 260
*Žirouxъ(jъ) 262
*Žironidъ 262
*Žironitъ 262
*Žironitjъ 261
*Žironъ 261
*Žironъ(jъ) 261
*Žironъсь 261
*Žiruxa 258
*Žirujъ 258
*Žirukъ 259
*Žirunъ 260
*Žirunъ 260
*Žiruta 260
*Žirъ 256
*Žirъ(jъ) 257
*Žirъka 259
*Žirъko 259
*Žirъkъ 259
*Žirъnъ(jъ) 260
*Žitar'ъ 322
*Živogostъ 164
*Živogostъ 164
*Žыna 119
*Žыnъka 119

Наукове видання

Бібліотека української ономастики

ШУЛЬГАЧ Віктор Петрович

НАРИСИ З ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІЇ
Частина VIII

Надруковано в авторській редакції
Комп'ютерна верстка І. А. Перехрест

Здано на складання 18.04.2023. Підписано до друку 29.12.2023.

Формат 60x84^{1/16}. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 28. Обл.-вид. арк. 31,2.

Тираж 100 пр.

Шульгач В. П.

Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач. К., 2023.
(Бібліотека української ономастики). Ч. VIII. 437 с. Бібліогр.:
с. 342–404.

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-617-14-0197-6 (ч. VIII)

ББК 81.2–3

**У СЕРІЇ
«БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ»
ОПУБЛІКОВАНО:**

Вербич С.О. Гідронімія басейну Верхнього Дністра. Етимологічний словник-довідник. К., 2007. 120 с.

Дослідження з ономастики: Збірник наукових праць пам'яті Олексія Сильвестровича Стрижака / Відп. ред. І.М. Желєзняк. К., 2008. 168 с.

Студії з ономастики та етимології. 2008 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2008. 296 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I. 413 с.

Студії з ономастики та етимології. 2009 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2009. 318 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Середнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2009. 234 с.

Студії з ономастики та етимології. 2010 / Відп. ред. І.В. Єфіменко. Луцьк, 2010. 452 с.

Желєзняк І.М. Слов'янська антропоніміка (вибрані статті) / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2011. 288 с.

Студії з ономастики та етимології. 2011–2012 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2012. 352 с.

Пахомова С.М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах. Ужгород, 2012. 344 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Нижнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2013. 155 с.

Українська ономастика: бібліографічний покажчик / Відп. ред. С.О. Вербич. К., 2013. 364 с.

Габораك М. Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013. 932 с.

Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2013. 320 с.

Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. Вид. 2-е, випр. і доп. Луцьк, 2013. 148 с.

Габораك М. Назви населених пунктів Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2014. 404 с.

Желєзняк І.М. Київський топонімікон / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2014. 224 с.

Студії з ономастики та етимології. 2014 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2014. 256 с.

Габорах М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Вид. третє, доп., перероб., уточн. Івано-Франківськ, 2015. 604 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II. 504 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2016. Ч. III. 472 с.

Скляренко А., Скляренко О. Типологическая ономастика: в 5 кн. Одеса, 2016. Кн. 3. Ч. 2. 416 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Дністра. Луцьк, 2017. 544 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2017. Ч. IV. 488 с.

Колесник Н.С. Онімія української народної пісні. Чернівці, 2017. 368 с.

Студії з ономастики та етимології. 2015–2016 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2017. 292 с.

Габорах М.М. Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2017. 368 с.

Іваненко О. Назви поселень Сумщини. Історико-етимологічний словник. К., 2017. 332 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2018. Вип. 3 (18). 80 с.

Студії з ономастики та етимології. 2017–2018 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2018. 320 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2018. Ч. V. 440 с.

Вербич С.О. Назви поселень Чернівецької області: історико-етимологічний словник. Чернівці, 2019. 208 с.

Габорах М.М. Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2019. 584 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2019. Вип. 4 (19). 112 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2019. Ч. VI. 416 с.

Скляренко О., Скляренко О. Етнічна ономастика: у 5 кн. Кн. 1: Світ арабів і арабський антропонімікон. Одеса, 2020. 284 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2020. Вип. 5 (20). 160 с.

Єфименко І.В. Дослідження з антропонімії. К., 2021. 304 с.

Студії з ономастики та етимології. 2019–2020 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2021. 388 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2021. Вип. 6 (21). 113 с.

Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2022. Ч. VII. 384 с.

Студії з ономастики та етимології. 2021–2022 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2022. 279 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2022. Вип. 7 (22). 132 с.
